

CSALÁD A NEVELÉS ÉS AZ OKTATÁS FÓKUSZÁBAN

Absztraktkötet

XX. Országos Neveléstudományi Konferencia

Debrecen

2020. november 5–7.

KINCS
KOPP MÁRIA INTÉZET A NÉPESEDÉSÉRT ÉS A CSALÁDOKÉRT

XX. Országos Neveléstudományi Konferencia

Debrecen, 2020. november 5–7.

CSALÁD A NEVELÉS ÉS AZ OKTATÁS FÓKUSZÁBAN

ABSZTRAKTKÖTET

Szerkesztette:

Engler Ágnes

Rébay Magdolna

Tóth Dorina Anna

MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság

Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Debrecen, 2020

A konferencia elnöke:

Engler Ágnes

A konferencia titkára:

Bocsi Veronika

Tudományos programbizottság:

Aczél Petra (Budapesti Corvinus Egyetem, Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért)

Ambrusné Kéri Katalin (Pécsi Tudományegyetem)

Csapó Benő (Szegedi Tudományegyetem)

Fehérvári Anikó (Eötvös Loránd Tudományegyetem)

Halász Gábor (Eötvös Loránd Tudományegyetem)

Híves-Varga Aranka (Pécsi Tudományegyetem)

Kerülő Judit (Nyíregyházi Egyetem)

Molnár Gyöngyvér (Szegedi Tudományegyetem)

Pukánszky Béla (Szegedi Tudományegyetem, Eszterházy Károly Egyetem)

Pusztai Gabriella (Debreceni Egyetem)

Programszervező bizottság:

Buda András

Chrappán Magdolna

Dusa Ágnes

Juhász Erika

Kovács Karolina

Lantos Melinda

Markos Valéria

Márkus Edina

Molnár Balázs

Polónyi István

Szabó József

Szűcs Tímea

A konferencia honlapja:

http://onk.hu/2020

A konferencia email-címe:

onk2020@unideb.hu

A borítót szerkesztette:

Demeter-Karászi Zsuzsanna

A névmutatót készítette:

Tóth Dorina Anna

Technikai szerkesztés:

Rébay Magdolna

ISBN 978-963-490-258-4

© MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság

© Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

© Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐ 19

2020. NOVEMBER 5–7. 20

Poszterek 20

Mezeiné Rumpf Anita: A család és nevelés a(z) (Nép)Iskolai Szemlében 21

Balogh Vivien, Nagy Nikoletta, Solymosi Petra Emma, Kovács Karolina Eszter: A család szerepe a munkavállalásra egyetemisták körében 22

Kopecskó-Hodosi Zsófia: A digitális tanrend hatékony pedagógusa a szülői vélemény tükrében 23

Farkas János: A gazdasági szaknyelvoktatás tartalmi vetülete (összehasonlító elemzés) 24

Kocsis Zsófia: A hallgatói munkavállalás sajátosságai a Debreceni Egyetemen, 2010–2019 között 25

Szigeti Fruzsina: A helyi szintű tudományos utánpótlásképzés problémája 26

Dan Beáta, Kovács Karolina Eszter: A kötődő-alapú nevelés helye és fontossága a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában 27

Szekeres Ágota, Horváth Endre: A SMETRY keretrendszer által támogatott kutatások bemutatása – pillanatkép 2020-ban 28

Sós Tamás, Velkey Gábor: A szakképzés tanulmányi eredményességének vizsgálata az urbanizációs tengelyek mentén és a perifériákon az OKM 2018-as adatbázisa alapján 29

Pataki Ágnes: A vezetők szerepe a pedagógus kiégés folyamatának prevenciójában 30

Telegdi Attila: Az edzői munka jellemzője a járvány alatt: a gyorskorcsolya sportág kísérletei 31

Mándoki Réka, Hegedűs Roland: Az idegen nyelvi tevékenység befolyásoló szerepe óvodaválasztás során az egyes társadalmi háttérváltozók figyelembevételével Hajdú-Bihar megyében 32

Herczegh Judit: Az IKT formális és informális kapcsolat építő szerepe a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi intézeténél 33

Czető Krisztina: Az iskolai attitűd kutatásának kérdései: elméleti modellek, perspektívák, lehetséges mérőeszközök 34

Katonáné Kutai Erika: Az iskolai rítusok tanulástámogató szerepének erősítése a drámatanítás során 35

Kozma Kitti: Digitális szegénységben élők tanulási mintázatai a COVID–19 járvány idején 36

Peshawa Jalal Mohammed: Educational Family Role Among Refugees 37

Tatiana Dubayová, Ivana Višňovská, Hedviga Hafičová: Family as a Factor of Children`s School Success in Reduction Centers 38

Kovács Tibor: Funkcionális nyelvszemlélet a legújabb fejlesztésű alsó tagozatos nyelvtankönyvekben, illetve egy külföldi gyerekeknek készült magyar nyelvkönyvben 39

Dragony Gábor: "Hacsak a ti-ti meg a tá lesz egész életemben, akkor is megéri ezt csinálni." 40

Sitku Krisztina: Harmadik missziós közösségi szerepvállalás és szolgálati tanulás 41

Hegedűs Roland: Hatodik osztályos tanulási zavarral küzdő tanulók jellemzése az országos kompetenciamérés alapján 42

Golyán Szilvia: In and over the compulsory education system – hospital education in Hungary 43

Kiss Julianna: Kultúrafogyasztási szokások és gyermekkori extrakurrikuláris tevékenységek kárpátaljai főiskolai hallgatók körében 44

Márkus Edina, Takács-Miklósi Márta, Barabási Tünde: „Miért és hogyan tanulnak a felnőttek?" - egy nemzetközi kutatás eredményei 45

Fodor Richárd: Multiperspektivikus történelemszemlélet Magyarország és Anglia tartalmi szabályozóiban 46

Hornyák Andrea, Fodor Szilvia: Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk – avagy a pszichológiai tőke és a vállalkozói kompetencia kapcsolata 47

Kasza Georgina: Nemzetköziesítés itthon (Internationalization at Home) – gyakorlatok, megközelítések a hazai felsőoktatási intézményekben 48

Sebestyén Krisztina: Nyelvtanulók tanulmányi eredményessége és jövőbeli tervei a családi háttér függvényében 49

Szőke-Milinte Enikő: Összehangolás a családi kommunikációban 50
Juhász Erika: Szakmafejlesztés a közművelődésben 51
Tóth Norbert: Tanulók iskolai előrehaladásának vizsgálata – három közösség pedagógiai antropológiai vizsgálatán keresztül 52
Kárándi Gergő Mihály, Józsa Bianka, Motel Petra Blanka, Visnyei Lili, Kovács Karolina Eszter: Tanulmányi eredményesség a tehetség, egészség és szociális kapcsolatok tükrében egyetemisták körében 53
Hedviga Hafičová, Tatiana Dubayová, Michaela Šoltésová: Teachers` opinions on the possibilities of primary prevention of e-threat of children from socially disadvantaged backgrounds in the family 54
Nyilas Orsolya: Visszatérő tanulás – nyíregyházi felnőttképzések tapasztalatai 55
Szalai Tamás: Zenei képességmérés általános iskolás tanulók körében 56

2020. NOVEMBER 5. 57

Szimpóziumok (11:30–13:00) 57
Új tanítási stratégiák a történelem és állampolgári ismeretek oktatásában (Elnök: Jancsák Csaba)..... 58
Jancsák Csaba: Családi szocializáció, kollektív emlékezet, állampolgári nevelés 60
Kósa Maja: Történelemtanárok történelemről alkotott nézeteinek interjús vizsgálata 61
Kojanitz László: Az oral history felhasználása a korszerű történelemtanítási stratégiák megvalósításához 62
Mezei Mónika: Aktív állampolgárságra nevelés multimédiás tananyagok segítségével 63
Kiss Mária Rita: Videointerjúkkal támogatott 1956-os tanórák hatásainak vizsgálata az általános iskola 8. osztályaiban 64
A felsőoktatás nemzetköziesedése hallgatói, oktatói és intézményi perspektívából (Elnök: Horváth László)..... 65
Hangyál Zsófia, Horváth László, Kasza Georgina: Az oktatási célú mobilitás minőségének kutatási lehetősége egy nemzetközi projekt tapasztalatai alapján..... 66
Kasza Georgina, Hangyál Zsófia: Oktatói szemmel az oktatói mobilitásról: egy nemzetközi kutatás tapasztalatai 67
Erdei Luca Alexa, Káplár-Kodácsy Kinga: A nem hagyományos keretek között megvalósuló nemzetközi hallgatói mobilitások kompetenciafejlesztő hatása..... 68
Erdei Luca Alexa, Káplár-Kodácsy Kinga, Németh Katalin Anna: Komplex mobilitási keretrendszer kialakítása és implementálása egy európai egyetemi szövetség keretében..... 69
Az iskolai lemorzsolódás komplex megközelítése (Elnök: Fehérvári Anikó) 70
Paksi Borbála, Széll Krisztián, Magyar Éva, Fehérvári Anikó: A lemorzsolódás egyéni és kontextuális tényezői..... 71
Tókos Katalin, Rapos Nóra, Szivák Judit, Lénárd Sándor, T. Kárász Judit: Osztálytermi tanulási környezet vizsgálata 72
Lénárd Sándor, Szivák Judit: Komplex folyamatba ágyazott képzés a lemorzsolódás csökkentéséért 73
Széll Krisztián, Szabó Lilla, Fehérvári Anikó: Iskolai kötődés és klíma diák és pedagógus szemmel..... 74
Szisztematikus feltáró kutatásokon alapuló evidencia-alapú intervenció az autizmussal élő tanulók integrációjának támogatására (Elnök: Győri Miklós) 75
Németh Vivien, Janoch Monika, Ehmann Bea, Győri Miklós, Stefanik Krisztina: Autizmussal élő felnőttek foglalkoztatási és oktatási helyzete szülői szemmel 76
Stefanik Krisztina, Bertók Csilla, Őszi Tamásné, Havasi Ágnes, Vígh Katalin: A Csillagbusz Inklúziós Intervenciós Program hatásai kisiskolások autizmus-tudására 77
Szekeres Ágota, Horváth Endre, Vargáné Molnár Márta, Havasi Ágnes: A Csillagbusz Inklúziós Intervenciós Program hatásvizsgálatában résztvevő osztályközösségek szociometriai jellemzői..... 78
Siposné Balogh Anna, Németh Vivien, Bertók Csilla, Szekeres Ágota, Stefanik Krisztina: Autizmussal élő kisiskolások osztálytársainak autizmussal kapcsolatos tudása és attitűdje a szociometriai helyzettel összefüggésben 79

Tematikus előadások (11:30–13:00) 80
Neveléstörténet 1.
K. Farkas Claudia: „A jelen sem nélkülözheti a kultúra nemesítő-nevelő hatását” Gyermeki életmód és kultúra megjelenése a „Tanító” folyóiratban az 1970-es évek elején 81

K. Farkas Claudia: „Erőfeszítéseket kell tenni minden egyes gyermekért…” Dilemmák az alsófokú oktató-nevelő munkában Magyarországon az 1970-es évek elején ... 82
Vincze Tamás András: Az állástalan tanítók helyzetének javítását célzó központi, regionális és helyi intézkedések a 30-as évek második felében ... 83
Szabolcs Éva, Golnhofer Erzsébet: A Szocialista Nevelés Könyvtára a korabeli pedagógiai sajtóban ... 84
Szűts-Novák Rita: A Magyar Szemle két világháború közötti oktatáspolitikai és nemzetnevelő szerepe Imre Sándor levelezésének kontextusában ... 85
Szakképzés
Nyíri Csilla: A kereskedelmi képzés szabályozása Magyarországon az 1938. évi törvény alapján ... 86
Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda: A probléma alapú tanulás hatása a középfokú építőipari szakképzésben résztvevők téri vizuális képességeire ... 87
Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda: A szakmai gondolkodás fejlesztése probléma alapú tanulással (PBL), a fejlődés tendenciáinak feltárása az építőipar ágazati szakképzésben tanulóknál ... 88
Pedagóguskutatás 1.
Oláh Katalin: A tanári motivációstratégia (TMS) megvalósulásának fázisai ... 89
Bartal Orsolya: Áldás vagy teher? Pedagógusok véleménye a BYOD használatáról ... 90
Dudok Réka, Dudok Fanni: A magyar oktatási rendszer múltja és jelene – A matematikát oktató pedagógusok nézőpontja a magyarországi oktatási rendszerről ... 91
Horváth Szilvia: Tanári kiégés konceptualizálása és online intervenciója ... 92
Kopp Erika, Kálmán Orsolya, Mhairi C. Beaton: Határátlépés és inklúzió – tanárok tanulásának támogatása 93
International section 1.
Abderrahim Mamad: Product- and Process-based Written Feedback in ESL and EFL writing ... 94
Kárpáti Andrea: Arts based cultural empowerment strategies in European countries ... 95
Tary Blanka: What difficulties do teachers face when reading in L1 and L2? ... 96
Thékes István: Assessment of language learners` attitudes towards mobile-assisted learning ... 97
Olney Rodrigues de Oliveira: Sense of Coherence as Protective Factor for Academic Achievement in Children and Adolescents ... 98
Hátrányos helyzetű tanulók az oktatásban
Ceglédi Tímea, Kovács Edina, Tatiana Dubayová, Hedviga Hafičová: Az informális és a formális mentorok szerepe a reziliens roma hallgatók életútjában – Tanulságok három visegrádi országból ... 99
Jenei Teréz, Balogh Jenifer, Beri Károly: Kortárs mentorprogram az Evangélikus Roma Szakkollégiumban ... 100
Godó Katalin, Kiss Andrea, Godó Irén: Extraorganizációs és intraorganizációs mentorálás a Wáli István Református Cigány Szakkollégium hallgatói körében ... 101
Fónai Mihály: Mentorálás a tehetséggondozásban ... 102

Tematikus előadások (13:45–15:15) ... 103
Zenepedagógia 1.
Héjja Bella: Zeneművészeti szakgimnazisták hosszú távú, általános céljainak bemutatása az egyszerűsített aspirációs index mentén ... 104
Lehotka Ildikó: Az ének-zene tanárok és ének-zenét tanítók véleménye a tanórák zenehallgatási szakaszáról ... 105
Mike Ádám: Az 1952-es zeneoktatási reform rendelkezései és következményei ... 106
Sz. Fodor Adrienne: Kórustagok motivációinak különböző dimenziói ... 107
Neveléspszichológia
Rónay Zoltán: Pedagógiai elvek vs. munkavállalói kötelezettség: Egy dilemma végigondolása egy Jedi mester példáján ... 108
Torbó Annamária: Versengés életre halálra? – Versenyhelyzetek és versengő típusok a young adult-filmekben ... 109
Online tanulás
Csikósné Maczó Edit: Középiskolai tanárok digitális kompetenciájának alakulása a koronavírus idején ... 110
Szabó Csilla Marianna: A dotcom gyerekek és az online tanulás: tanulói vélemények a digitális oktatásról 111
Juhász Erika: Közművelődés a koronavírus járvány idején ... 112
IKT az oktatásban
Bartal Orsolya: BYOD, avagy út az egyenlő esély megteremtése felé? Mobileszközök a tanórán ... 113
Bánfai Bálint, Bánfai-Csonka Henrietta, Nagy Richárd: Videó-támogatott újraélesztés oktatás hatékonyságának felmérése általános iskolás gyerekek körében ... 114
Buda András: Tűzoltás céljára megfelelő – tanárszakos hallgatók véleménye a távolléti oktatás időszakáról ... 115

Szimpóziumok (15:30–17:00) 116
Irodalomtanítás a digitális átalakulás korszakküszöbén (Elnök: Palkó Gábor) 117
Klemmné Gonda Zsuzsanna: A digitális annotáció módszertani lehetőségei az irodalomtanításban 118
Deák Márton: Digitális eszközök az irodalomtanításban – aggodalmak és remények 119
Molnár Gábor Tamás: Az irodalomtanítás funkciói és a digitális médiumok: egy interjúsorozat tanulságai 120
Győri János: Magyartanárok a kánonról a digitális átalakulás korszakküszöbén 121
Kodácsi Boglárka: Magyartanárok módszertani homogenitása és variabilitása a digitális oktatás korában 122
A hallgatói perzisztencia és a felsőoktatási előrehaladási utak mérföldkövei (Elnök: Pusztai Gabriella) 123
Csók Cintia, Hrabéczy Anett: A lemorzsolódott és perzisztens hallgatók pályaválasztása és felsőoktatási pályafutása 124
Pusztai Gabriella, Szigeti Fruzsina: A hallgatók felsőoktatási tanulmányi előrehaladási útjai 125
Tóth Dorina Anna: A képzési terület- és intézmény-specifikus hallgatói beágyazottság és a perzisztens hallgatói előrehaladás 126
Győri Krisztina: A felsőoktatási tanulmányi előrehaladás és a tanulási mintázatok 127
Godó Katalin: Az informális mentorálás és a felsőoktatási tanulmányi előrehaladási utak 128
A befogadás dimenziói – a felsőoktatásfejlesztéstől a hallgatói aktivitáson át a helyi kezdeményezésekig (Elnök: Varga Aranka) 129
Orsós István: Az inkluzivitás egyes dimenziói a felsőoktatásban 130
Varga Aranka, Trendl Fanni, Vitéz Kitti: Befogadó egyetem – a hallgatói bevonás, előrehaladás és eredményesség vizsgálata 131
Fodor Bálint, Horváth Gergely: Az inkluzív kiválóság felé – Fejlesztési stratégiák a nemzetközi szakirodalom tükrében 132
Kőszegi Krisztián, Laboda Lilla, Csonka Dániel, Heindl Katica: Közösségi tanulás – Civil szervezetek hátránykompenzációs tevékenységeinek összehasonlító vizsgálata 133
Kötődések horizontjai a hitoktatásban (Elnök: Seres-Busi Etelka) 134
Csáky-Pallavicini Zsófia: A hitéleti nevelés kapcsolati vonatkozásai – korai kötődés, gyermek–nevelő kapcsolat és vallásosság összefüggéseinek alakulása a családban és az iskolában 135
Seres-Busi Etelka, Kodácsy-Simon Eszter: Hittanárok narratívái a szülőkkel való kapcsolatról és a velük való együttműködésről 136
Kodácsy-Simon Eszter, Seres-Busi Etelka: Nézetek a vallás szerepéről a koragyermekkori nevelésben 137
Seben Glória: Fekete pedagógiai élmények hittanórákon 138
Moduláris vizuális képességfejlesztő program beválás vizsgálata (Elnök: Kárpáti Andrea) 139
Bredács Alice: A pszichológiai immunrendszer fejlesztése a vizuális nevelés eszközeivel 140
Babály Bernadett, Kárpáti Andrea: Vizuális-téri képességek mérése az 5–8. és a 9–12. évfolyamon 141
Simon Tünde, Tóth Alisa, Kárpáti Andrea: A vizuális kommunikációs és színpercepciós képességek mérése az 5–8. és 9–12. évfolyamon 142
Pásztor Attila, Babály Bernadett, Simon Tünde, Tóth Alisa, Gaul-Ács Ágnes: A vizuális, a téri, a kombinatív képességek, valamint a divergens gondolkodás összefüggései 5. és 9. évfolyamon 143

Tematikus előadások (15:30–17:00) 144
Neveléstörténet 2.
Drabancz Mihály Róbert: A ruszin oktatás és kultúra ügye a Magyarországhoz „visszatért” Kárpátalján (1938–1944) 145
Virág Irén: A schnepfenthali „Naturaliankabinet” 146
Vörös Katalin: Mobilitási „kiskapu” vagy iparfejlesztő „cultur-intézet”? A felső ipariskolák iskolapiaci szerepe a dualizmus időszakában 147
Pelesz Nelli: Nemcsak kezükkel, hanem eszükkel is tudnak dolgozni – A gazdasági szakoktatás főbb kérdései a két világháború közötti Magyarországon 148
Somogyvári Lajos: Életutak a szocialista korszak pedagógiájában és tanügyigazgatásában 149
Pedagóguskutatás 2.
Nagy Krisztina: A mentorok tanulása és folyamatos szakmai fejlődése 150
Nagy Krisztina: Hogyan támogathatja pedagógus kollégáinak tanulását a nevelőtestületben dolgozó mentor a lemorzsolódás csökkentése érdekében? 151
Némethné Tóth Ágnes: A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének elméleti keretrendszere (AFM) a TALIS 2018 megállapításainak tükrében 152
Dombi Judit, Dringó-Horváth Ida: Tanári igények a pedagógus szakirányú továbbképzésekben 153

International section 2.
Kovács Karolina Eszter: The added value of the sports school system in terms of health-awareness and wellbeing as non-academic achievement ... 154
Sergiu Bălţătescu, Ferran Casas, Mònica González-Carrasco, Claudia Bacter: Sport and physical activity and school children's subjective well-being in 35 countries ... 155
Bíró Zsolt: Performance and well-being ... 156
Haneen Matar, Csilla Marianna Szabó: Predict Student Dropout Risk by Behaviour Change Cycle ... 157

Szimpóziumok (17:15–18:45) ... 158
Szociális és állampolgári kompetenciafejlesztés a történelemtanításban (Elnök: Kaposi József) ... 159
Dallman Kristóf: Kompetenciafejlesztés Szent Ignác szellemében ... 160
Fodor Richárd: Multiperspektivikus történelemszemlélet Anglia és Magyarország a köznevelés kimeneti értékelésében, tankönyveiben és tanulói attitűdjeiben ... 161
Hecker Henrietta: Levéltár–iskola–családkutatás: a levéltári családkutató tanfolyamának tanulságairól ... 162
Kamp Alfréd: A történelem tanárok tanítási gyakorlatának és a digitális pedagógiával kapcsolatos nézeteinek vizsgálata, különös tekintettel az okostankönyvek tantermi használatára ... 163
Rédli Mátyás: Videóinterjúk a szociális és állampolgári nevelés szolgálatában ... 164
Abdukció a neveléstudományi kutatásokban (Elnök: Sántha Kálmán) ... 165
Sántha Kálmán: Abdukció a számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzésben ... 166
Zank Ildikó: Az abdukció szerepe az akciókutatás minőségi kritériumainak megvalósításában ... 167
Mrázik Julianna: Beszélhetünk-e „kutatói alkat"-ról? A neveléstudományi kutató abduktív kompetenciamodellje ... 168
Pribék László: Abduktív kollégiumpedagógiai következtetések a kamaszok család fogalmáról ... 169
Vida Gergő: Abdukció a tanulási zavarok felfedezésében ... 170
Lemorzsolódási kockázatok a különböző hallgatói csoportokban (Elnök: Fényes Hajnalka) ... 171
Fényes Hajnalka, Bocsi Veronika: Elsőgenerációs hallgatók eredményessége ... 172
Ceglédi Tímea, Fényes Hajnalka: Nők, nőies képzési területen tanulók és reziliensek perzisztenciája ... 173
Kovács Edina, Stark Gabriella: Tanárszakos hallgatók: lemorzsolódási veszély a képzés csúszása ... 174
Kocsis Zsófia: Tanulás és munkavállalás egyensúlya: Hogyan befolyásolja a fizetett munkavégzés a hallgatók egyetemi karrierjét? ... 175
Markos Valéria, Fényes Hajnalka: Önkéntesek, önkéntes csoporttagok és a perzisztens felsőoktatási karrier ... 176
Innováció az oktatásban (Innova kutatás) (Elnök: Győri János) ... 177
Halász Gábor: Az oktatási innováció empirikus kutatása ... 178
Fazekas Ágnes, Lukács Teodóra: Sikeres innovációk születése és fennmaradása ... 179
Horváth László, Dobrova Zita: Az oktatási innovációk és az iskolák eredményességének komplex összefüggésrendszere a szervezeti viselkedés és a külső környezeti tényezők függvényében ... 180
Balázs Éva, Pálvölgyi Lajos: Innováció az oktatásban – térségi kapcsolódások: Az Innova kutatás 2018. évi empirikus vizsgálatának területi elemzése ... 181
Egyházi oktatás régen és most, határokon innen és túl (Elnök: Bacskai Katinka) ... 182
Inántsy-Pap Ágnes: A görögkatolikus útkeresés a nevelés és oktatásügyön keresztül a Hajdúdorogi Egyházmegye létrejöttétől az 1948-as államosításig ... 183
Pusztai Gabriella, Demeter-Karászi Zsuzsanna: Hallgatói rekrutáció szektorközi összehasonlításban ... 184
Major Enikő: Gyermeknevelés egyházi fenntartású iskolákban ... 185
Tódor Imre: Egyetem vagy munka? Empirikus kutatás a végzős Hargita megyei középiskolás tanulók körében ... 186
Kelemen Gabriella: Tradíció vagy innováció A református iskolák tantermen kívüli digitális oktatásának mérlege ... 187
Nyitott tartalmi fejlesztések hatása a digitális alapú oktatásban és szakképzésben (Elnök: Molnár György) ... 188
Király László: A frontális osztálymunkától a frontális digitális munkarendig a szakképzésben ... 189
Orosz Beáta: A digitális átállás tapasztalatainak és hatásainak kvantitatív vizsgálata ... 190
Velkey Gábor Dániel, Sós Tamás: A térbeliség hatása a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelésében a szakképzési rendszer esetében Magyarországon ... 191
Molnár György: Nyitott, digitális tananyagok és elektronikus platformok felhasználási lehetőségei a digitális átállás korszakában ... 192

Tematikus előadások (17:15–18:45) 193
Pedagóguskutatás 3.
Bencsikné Molnár Réka: Narratív interjú a pedagóguskutatásban 194
Z. Orosz Gábor, Korom Erzsébet: Természettudomány szakos tanárok episztemológiai nézeteinek vizsgálata 195
Sebestyén Edmond: A tanárok adathasználati hatékonyságát mérő kérdőív adaptálása 196
Mezei Tímea, Fejes József Balázs: Tanári nézetek feltárása a célelmélet TARGETS-dimenziói kapcsán – egy interjúkutatás eredményei 197
Zenepedagógia 2.
Altorjay Tamás: Hangbemelegítési segédeszközök vizsgálata 198
Czemmel Antónia Mária: Életreform és reformpedagógiai törekvések „Az Első Magyar Állami Énekiskolában" 1946–1954 között 199
Czemmel Antónia Mária: Reformpedagógiai törekvések Gulyás György intézményesült zenepedagógiai koncepciójában Békés-Tarhoson 1946 és 1954 között 200
Szűcs Tímea: Zenetanulás, tehetségfejlesztés, esélynövelés 201
Oktatásmódszertan
Bálint Ágnes: Konstruktivizmus Dienes módra – Milyen tanuláselméleti tanulságai vannak egy matematikatanítási módszernek? 202
Kertész Tamás, Bognár József, Szakály Zsolt: A motoros képességfejlesztés pozitív hatásai a matematika elsajátítására 4. osztályos lányoknál 203
Tóth Zoltán, Szalay Luca, Kiss Edina: A kísérlettervezés tanításának longitudinális vizsgálata 204
Káplár-Kodácsy Kinga, Dorner Helga: A projektív történetkiegészítés módszerének lehetőségei a felsőoktatáspedagógiai koncepciók feltárásának kontextusában 205
Varga Attila, Néder Katalin, Berze Iván Zsolt, Mónus Ferenc, Dúll Andrea: Diákok a fenntarthatóságról a Fenntarthatósági Témahét kapcsán – egy próbamérés módszertani tanulságai 206

2020. NOVEMBER 6. 207

Szimpóziumok (9:00–10:30) 207
A zenei képességek fejlődésének jelentősége és fejlesztésének néhány lehetősége koragyermekkorban (Elnök: Janurik Márta) 208
Szabó Norbert, Janurik Márta: A Zenesziget applikáció legújabb fejlesztései 209
Mucsi Gergő: Ritmikai játékok hatása a zenei képességek fejlődésére az általános iskola első osztályában . 210
Dobos Krisztián, Janurik Márta: A zenei képességek összefüggései az idegen nyelv tanulásával 7 éves korban .. 211
Janurik Márta, Szabó Norbert, Józsa Gabriella, Józsa Krisztián: A zenei észlelés, a zenei reprodukció és a végrehajtó funkció összefüggése óvodáskorban 212
Egy szakképzési orientációs év pedagógiai tapasztalatai (Elnök: Csíkos Csaba) 213
Lénárd Sándor, Valaczka János: A személyközpontú támogatás, az egyéni tanulási utak pedagógiája az orientációs szakaszban 214
Csíkos Csaba, Török Réka: Szövegértési, matematikai és életpálya-tervezési kompetenciák mérése az orientációs évben 215
Jókai Erika, Nagy Zita Éva: Műszeres munkadiagnosztikai felmérések módszertanának kidolgozása az orientációs tanévhez 216
Buzgó Éva, Czoch András: Életpálya-tervezés és robotika az orientációs évben, a távtanulás időszakában . 217
Lázár László, Biró Fanni: Digitális távtanulás: módszertani jellemzők és eredmények a piarista intézményekben, kiemelten a gödi Piarista Szakképző Központban 218
Fiatalok sportolásának szociokulturális háttere (Elnök: Kovács-Nagy Klára) 219
Szabó Dániel: Középiskolások sportkörtagságának társadalmi háttere a 2017-es OKM-adatbázis alapján ... 220
Berki Tamás: A sportolói identitás szociodemográfiai különbségei serdülő sportolók körében 221
Rábai Dávid: Labdarúgó akadémisták társadalmi háttérének vizsgálata 222
Moravecz Marianna: A sportolás és értékpreferencia összefüggésének vizsgálata a mindennapos testnevelés szerepének tükrében 223
Kovács-Nagy Klára: Kárpát-medencei hallgatók sportolásának szociokulturális és intézményi háttere 224
Narratívák a családról a börtön világából (Elnök: Hegedűs Judit) 225
Forgács Judit: Modern büntetés-végrehajtás – A külső és belső motiváció erősítése a fogvatartás során 226
Hegedűs Judit: Büntetés-végrehajtási intézetben dolgozók narratívái a fogvatartottak családjairól 227

Fekete Márta: A család jelentősége a hosszúítéletes fogvatartottak megküzdésében 228
Ruzsonyi Péter: A család bevonásának lehetősége a fiatalkorú bűnelkövetők eredményes reintegrációja érdekében 229

Tematikus előadások (9:00–10:30) 230
Sajátos nevelési igényű gyermekek az oktatásban
Klima Gábor: Kritikai művészet pedagógia – Tantermi kísérlet közoktatási környezetben társadalmilag érzékeny témák feldolgozására 231
Tihanyi Katalin: Iskolai dolgozók és szülők szerepe a Sokszínűség Oktatási Munkacsoport munkájában, és az előítéletes alapú zaklatás elleni fellépésben 232
Kármán Bianka: Fiatalok vélekedése értelmileg akadályozott személyekről – az első próbainterjúk tapasztalatai 233
Markó Éva: Rezilienciafejlesztés ADHD-s gyermeket nevelő szülők és pedagógusok számára 234
Családi háttér és iskola
Csizér Kata, Albert Ágnes: A családi környezet hatása az idegennyelv-tanulásának folyamataira Magyarországon 235
Fajt Balázs, Hajner Réka: Idegen nyelvű szabadidős tevékenységek és a nyelvtanulás kapcsolata: egy kérdőíves vizsgálat bemutatása 236
Vincze Beatrix: Digitális felzárkózás és felzárkóztatás – online élménypedagógia a nyelvtanulásban 237
Nyitrai Erika, Koltói Lilla, Harsányi Szabolcs Gergő, Takács Nándor: A szülői bevonódás és az iskolai teljesítmény kapcsolata az országos kompetenciamérés 2017-es és 2018-as adatainak tükrében 238
Non-formális és informális nevelés
Markos Valéria: Pályaorientáció és pályaszocializáció az iskolai közösségi szolgálat alatt 239
Csorba-Simon Eszter: Mit jelent a család egy zárt intézményben? Non-formális nevelés a börtönben és a gyermekotthonban 240
Rónay Zoltán, Fazekas Ágnes: A szabálykövetéssel kapcsolatos iskolai szervezeti kultúra hatása a tanulók jogi attitűdformálására 241
Koltai Zsuzsa: Online innovációk a családok múzeumi tanulásának szolgálatában 242
Imre Anna: Tanórán kívüli tanulás általános iskolai környezetben 243
Roma nyelv és identitás
Thékes István: Az anyanyelv- és az idegenyelv-használat néhány jellegzetessége a baksi, kántorjánosi és rinyabesenyői cigány fiatalok körében 244
Boros Julianna: „Az életben bármit elvehetnek tőlünk, de a megszerzett tudást, azt soha.” Cigány nők élettörténeti narratíváinak elemzése 245
Gergye Eszter: Beás és romani nyelvek jelenléte iskolai nyelvi tájképben 246
Neveléstörténet 3.
Pornói Imre: A szülői értekezlet meghonosítása az 1900-as évek elején a magyar közoktatásban 247
Fizel Natasa: A szegedi Pedagógiai Főiskola hallgatóinak családi háttere a hallgatói Adatgyűjtő ívek, Törzslapok adatai alapján (1951) 248
Pardi-Oláh Roberta: Az amerikai Alcott család reformtörekvései a gyermeknevelésben 249
Nádudvari Gabriella: Képzés, nevelés és család: Gondolatok Ernst Moritz Arndt Fragmente über Menschenbildung c. művéről 250
Nemes-Wéber Zsófia: Család megjelenése az óvodai nevelésben az 1950-es években 251

Szimpóziumok (13:00–14:30) 252
A család mint támogató közeg, erőforrás szerepe és erősítése a karantén ideje alatt (Elnök: Székely András) 253
Várfalvi Marianna: A családi támogatás és a szülésélmény kapcsolata, a családi életre nevelés témakörének szerepe a pozitív szülésélményben 254
Szomszéd Orsolya, Baraté Edina, Béres Orsolya, Trieb Mariann, Papházi Tibor: Családi, családon belüli intergenerációs kapcsolatok szerepe járványhelyzet idején 255
Hal Melinda, Székely András, Herpay Kamilla, Kurimay Tamás: Felmérés a COVID–19 következtében bekövetkezett karanténhelyzet mentális hatásainak mérésére és beavatkozási pontok feltérképezésére 256
Székely András, Herpay Kamilla: Online képzés megtartásának lehetőségei a lelki egészség fenntartása érdekében diákok, egyetemi hallgatók körében 257

A család és a pedagógus szerepe a Zsolnai-pedagógiában (Elnök: Langerné Buchwald Judit) 258
Györe Géza: A családpedagógia helye a Zsolnai-pedagógiában Zsolnai József publikációs tevékenysége elemzése alapján 259
Langerné Buchwald Judit: A család és az iskola együttműködése az Értékközvetítő és képességfejlesztő programban 260
Koós Ildikó: Értékálló modernitás és nyelvi pluralizmus a NYIK-program tanórai pedagógus – tanuló kommunikációs interakcióiban 261
Óhidy Andrea: A "Zsolnai-pedagógia" pedagógusképének "európaisága" 262
Assessment of First Year University Students: Facilitating an Effective Transition into Higher Education (Elnök: Molnár Gyöngyvér) 263
Csapó Benő: The Relationship between Inductive Reasoning, Research Skills and Problem Solving 264
D. Molnár Éva, Nagy Zoltán: Academic self-handicapping among first-year students 265
Hódi Ágnes, Molnár Gyöngyvér: Exploring the Role of Reading Literacy as a Potential Retention Factor in Higher Education 266
Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő: Factors predicting academic success at the university: A longitudinal study 267
Kulturális játszóterek konstruálása – Óvodások múzeumi tanulásának vizsgálata a felsőoktatás-közoktatás-közművelődés színtereinek együttműködésében (Elnök: Kolosai Nedda) 268
Nagy Veronika: Játék, múzeum, kiállítás az óvodás korosztály szolgálatában 269
Molnár Júlia: A múzeumpedagógia által egy új világ nyílik előttem – Közművelődés és felsőoktatás találkozása 270
Janek Noémi: Pedagógus hallgatók múzeumi élményei, előzetes vélekedéseik óvodások múzeumi tanulásáról – Egy felsőoktatási kurzus tapasztalatainak elemzése 271
Aggné Pirka Veronika: Elefánt a porcelánboltban vagy Aliz Csodaországban? Pedagógus hallgatók gyermekszemlélete óvodások múzeumi tanulásának kontextusában 272
Kolosai Nedda: Ajtókat nyitni és lejjebb szerelni a kilincseket – Óvodások múzeumi tanulását meghatározó, facilitáló aspektusok 273

Tematikus előadások (13:00–14:30) 274
Óvodai nevelés
Kovács Ivett Judit, Szivák Judit, Czachesz Erzsébet: A mesterpedagógus fokozat és a folyamatos szakmai fejlődés jellemzői óvodapedagógusok nézőpontjából 275
Kóger Yvetta: Az 1950-es évek magyarországi óvodaügyének kutatási dimenziói a család és óvoda kapcsolat kontextusában 276
Finánczy Judit, Csima Melinda: Az óvodapedagógus-hiány háttértényezőinek vizsgálata 277
Tankönyvelemzés
Bordás Andrea, Kelemen Henrietta: A család képe a romániai 4. osztályos anyanyelv tankönyvekben 278
Endrődy Orsolya: Harmóniára törekvés és tanulásközpontúság mint a japán gyermekkép két lehetséges kulcsfogalma 279
Biró Fanni, Csíkos Csaba: Első és második osztályos kínai és magyar matematika tankönyvek összehasonlító elemzése a vizuális reprezentációk szempontjából 280
Szabóné Kozma Katalin: A gyermekek jövőképe a felvilágosodás korának iskolai és házi használatra szánt művei alapján 281
Digitális oktatás
Vetési Erika: A digitális oktatással kapcsolatos nézetek kvalitatív vizsgálata 282
Gaskó Krisztina, Orgoványi-Gajdos Judit: Pedagógusok digitális eszközhasználata: a pedagógusok attitűdjei és a digitális alkalmazások használatának gyakorisága 283
Zagyváné Szűcs Ida: Rendszerintelligencia, avagy a pedagógus minőségi munkájának új mutatója 284
Bordáné Kovács Zita, Zagyváné Szűcs Ida: A pedagógusok digitális eszközhasználata: tanári laptopok és interaktív panelek alkalmazása 285
Határon túli magyarok oktatása
Stark Gabriela: Koragyermekkori nevelés curriculumának implementációja romániai kisebbségi óvodapedagógusok szemszögéből 286
Beszédes Viktória: A felnőttnevelési szakemberek képzési rendszerének komparatív vizsgálata Magyarországon és Szerbiában 287
Bartalis Izabella: Az extrakurrikuláris zenei nevelés megvalósulása a Kovászna- és Hargita megye elemi oktatás szintjén 288

Nők a XX. század oktatásában
Mohr Szilárd: A Honvédelmi ismeretek I–II. (leánytanulók számára) című tankönyv vizsgálata 289
Stummer Krisztina: A női felső kereskedelmi képzés a 20. század első felében a Magyar Pedagógia hasábjain290
A felsőoktatás helyzete a XXI. században
Balázs László, Rajcsányi-Molnár Mónika, András István, Sitku Krisztina: Egyetemi társadalmi felelősségvállalás vagy harmadik misszió a „21. századi egyetem" közösségi szerepvállalása egy magyar regionális egyetem 291
Rucska Andrea, Kiss-Tóth Emőke: Pályaszocializációs és munkaértékek változása az egészségtudományi képzésből 2020-ben kilépő hallgatóknál..... 292
Bocsi Veronika: Hallgatói szocializáció – oktatói szemmel..... 293
Fűzi Beatrix, Jármai Erzsébet: Hallgató típusok oktatói és hallgatói szemmel 294
Polónyi István: A nők esélyeinek változása a felsőoktatásba kerülésnél..... 295

Szimpóziumok (14:45–16:15) 296
Közös ügyünk: a nevelés – gyermekek, szülők, nevelők és intézmények kapcsolati-szál pillanatképei vertikálisan és horizontálisan diverz aspektusokból (Elnök: Dezső Renáta Anna) 297
Dezső Renáta Anna: Elméleti háttérmozaik a „Közös ügyünk a nevelés" című ONK 2020 szimpóziumhoz 298
Sándor-Schmidt Barbara: A kötelező óvodai nevelés bevezetésének vizsgálata a családok és intézmények szemszögéből a Kárpát-medence egyes területein..... 299
Karsainé Baktai Julianna: Szülők és iskola partnersége, avagy az együttnevelés egy lehetséges innovatív modellje 300
Uherkovich Orsolya Réka: A kedvesen követelő pedagógiai attitűd megjelenése az egyéni TSMT terápiák során és a szülő edukáció folyamatában 301
Rituálé mint a politikai vallás megjelenési formája a szocialista pedagógiában (Elnök: Somogyvári Lajos) 302
Németh András, Polyák Zsuzsanna: A politikai vallás és neveléstudomány – elméleti háttér, kutatási előzmények..... 303
Polyák Zsuzsanna: Iskolai énektanítás és kórusmozgalom a politikai vallás terjesztésének szolgálatában – egy lehetséges értelmezési keret felvázolása..... 304
Szabó Zoltán András: Az 1917-es októberi orosz forradalom reprezentációja a magyar neveléstudományi kommunikációban: Tanulmányok a neveléstudomány köréből (1968–1978) 305
Somogyvári Lajos: November 7-e pedagógiai olvasatai a politikai vallás kontextusában (1967–1970)..... 306
Roma családok társadalmi felzárkózása az oktatás és nevelés fókuszában (Elnök: Antal István)..... 307
Bocz János: A hátrányos helyzetű, s ezen belül a hazai roma népesség helyzete az oktatásstatisztikai adatok tükrében 308
Lakner Zoltán: Romák felfelé – Félúton a romák modernizációja 309
Török Péter, Antal István: Kulturális közvetítők: a roma többségű iskolák tantestületei 310
Raffael Mónika: Roma nők oktatási mobilitása..... 311
A család és az iskola kapcsolata (Elnök: Török Balázs)..... 312
Imre Nóra: Nevelésfejlesztési program a szülői célcsoport percepciójában..... 313
Józsa Krisztián, Török Balázs: A családi háttér szerepe az diákok iskolához való viszonyának alakulásában .. 314
Dorner László, Imre Nóra, Turós Mátyás: Pedagógus vélekedések iskola és család együttműködéséről 315
Török Balázs, Harmat László, Nagy Róbert: Az iskola és a család szerepmegosztása a tantermen kívüli oktatás időszakában 316
Andragógiai kutatásokkal és fejlesztésekkel az egyéni és társas kompetenciák felnőttkorban történő fejlesztéséért (Elnök: Németh Balázs)..... 317
Bacsa-Bán Anetta, Cserné Adermann Gizella: Az andragógia alapképzés értékei és szerepe a volt hallgatók személyes fejlődésében – retrospektív vizsgálat egy felsőoktatási intézményben..... 318
Molnár György: Felnőttoktatás és felnőttképzés a digitalizáció korában, ennek specialitásai és kihívásai a digitális munkarendben..... 319
Bacsa-Bán Anetta: Igények és lehetőségek – a műszaki szakoktatók képzésében 320
Németh Balázs: A pécsi Tanuló Város modell közösségi fejlesztésének kérdései és andragógiai kihívásai.. 321

Tematikus előadások (14:45–16:15) 322
IKT az oktatásban 2.
Bencéné Fekete Andrea: Digitális oktatás a család szemszögéből 323

Oláh Katalin: „Család a nevelés és az oktatás fókuszában – Család nyakig az online nevelés és oktatás világában ... 324
Bálint Valentina, Hódi Ágnes, Tóth Edit: Óvodáskorú gyermekek otthoni IKT használati szokásai, attitűdjei, preferenciái ... 325
Kovács Edina: Otthonról hozott digitális kompetenciák ... 326
International section 3.
Kozek Lilla Katalin: Perspectives of Pre-marriage Education: Marital plans and relationship experiences of university students contoured by current demographical data ... 327
Tószegi Zsófia Júlia: The Role of Family in Heritage Language Maintenance ... 328
Aigul Akhmetova, Gaysha Imambayeva, Csapó Benő: 6th graders reading strategies and reading performances in English, Kazakh and Russian languages in the context of Kazakhstan ... 329
Togtokhmaa Zagir, Helga Dorner: Competences of adult learning facilitators: Perspectives from adult learners in Mongolia ... 330
Sportpedagógia 1.
Petőné Csima Melinda, Finánccz Judit: Kisgyermeket nevelő szülők egészségműveltségének vizsgálata ... 331
Kovács Zsófia, Prisztóka Gyöngyvér: Edző szülők, avagy szakma a családban ... 332
Csáki István, Kiss Zoltán, Bognár József: A sporton kívüli értékek és életvezetés utánpótlás korú labdarúgóknál az edző, a szülők és a játékosok véleményei alapján ... 333
Horváth Cintia, Révész László: A szülők iskolai végzettségének hatása a gimnáziumi tanulók egészséggel kapcsolatos érték- és szokásrendszerére ... 334
Smohai Máte, Simon Gabriella: Az országos kompetenciamérés során felvett szabadidős sporttevékenységre vonatkozó adatok (2018) elemzése ... 335
Inklúzió és nevelés
Tóth Adrienn Anita, Márkus Eszter, Szekeres Ágota: Mozgáskorlátozott gyermekek szociális inklúziója a befogadó középiskolákba a családi háttér tükrében ... 336
Nagy Éva: A befogadás és kirekesztés tapasztalatai egy kistelepülési közösségben – autizmussal élő gyerekek szüleinek perspektívái ... 337
Horváth Endre: A csoportnorma vizsgálata enyhén értelmi fogyatékos tanulókat integráló általános iskolai közösségekben ... 338
Gulya Nikoletta, Fehérvári Anikó: Fogyatékosságábrázolás az általános iskolákban tanított irodalmi művekben ... 339
Tiszai Luca, Váróczy Viktória: Szolidaritási projektek az oktatás szolgálatában – inkluzív népzenei tábor ... 340
Családkutatás
Bognárné Kocsis Judit: Hagyomány és modernitás – napjaink olasz családmodelljei ... 341
Tomory Ibolya: Enkulturáció vagy szocializáció? A család és szocializáció értelmezése a különböző tudományágakban ... 342
Fazakas Ida: Tanári konstrukciók a családról, reflexiók a KAP továbbképzés kapcsán ... 343
Horváth H. Attila: Tanárjelöltek gondolatai a családról – áttételeken keresztül ... 344
Pedagógusok pszichológiai kompetenciáinak vizsgálata
Bredács Alice Mária: Rezilienciát és a pszichológiai immunitást növelő hallgatói feladatok a művész-tanár szakos hallgatók tanári kompetenciáinak fejlesztésben ... 345
Takács Kíra, Bredács Alice: A stresszel való megküzdőképesség három modelljének elemzése és felhasználhatóságuk a pedagógiai munkában ... 346
Dudok Réka: A tanárok implicit gondolkodásmódja: A mindset és a tanári énhatékonyság vizsgálata pedagógusok körében ... 347
Holik Ildikó: A pszichológiai immunrendszer vizsgálata mentortanárok körében ... 348

Szimpóziumok (16:30–18:00) ... 349
Új innovációs lehetőségek a szakképzés tartalmi megújításában (Elnök: Benedek András) ... 350
Benedek András: Új koncepcionális keretek a szakképzés módszertani fejlesztésében ... 351
Feketéné Szakos Éva: A résztvevők családjának szerepe a nyitott tananyagfejlesztés komplex tanulási eredmény-rendszerének létrehozásában ... 352
Sik Dávid: Mikrotartalmak mobilról mobilra ... 353
Horváth Cz. János: Szemantikus tudáshálózatok mikro-tartalom alapokon ... 354
Értékteremtő gyermeknevelés (Elnök: Engler Ágnes) ... 355
Pusztai Gabriella, Csók Cintia: Kulcsszereplők az értékteremtő gyermeknevelésben ... 356

Bacskai Katinka, Dusa Ágnes Réka: Egy vagy két malomban őrlünk? Nevelési értékek otthon és az iskolában .. 357
Engler Ágnes, Markos Valéria: Extrakurrikuláris tevékenységek igénye és megvalósulása 358
Ceglédi Tímea, Hrabéczy Anett: A reziliens és a sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelők családon belüli társadalmi tőkéje 359
Múzeumpedagógia a digitális korban (Elnök: Vincze Beatrix) 360
Vincze Beatrix, Kempf Katalin: Kihívások és válaszok a múzeumpedagógiában 361
Joó Julianna: Online játékok alkalmazása művészeti múzeumokban 362
Joó Emese: Cirkusz – digitális múzeum és online pedagógia 363
Somogyi-Rohonczy Zsófia: A tanártovábbképzés digitális lehetőségei a múzeumok világában 364
Horváth-Kostka Zsófia: Múzeumpedagógia karantén idején 365
Az oktatási és a gyermekvédelmi rendszer proaktivitása és reflektivitása a családok szemszögéből (Elnök: Gönczi Ibolya) 366
Homoki Andrea: A gyermeki reziliencia alakulása a COVID–19 járvány időszakában megvalósított innovatív gyermekjóléti programok hatására 367
Nagy Krisztina: Tanodák a gyermekvédelem rendszerében 368
Jankó Krisztina: Hátránycsökkentés a pedagógiában és azon túl 369
Bocsi Veronika, Rákó Erzsébet: Roma szakkollégisták Hajdú-Bihar megyében 370

Tematikus előadások (16:30–18:00) 371
Mérés–értékelés
Pete József: Történelem érettségi dolgozatok statisztikai-mérésmetodikai elemzése 2018–2020 372
Pálvölgyi Lajos: Összetett képességek mérési modelljei 373
Hegyi-Halmos Nóra: Innovatív online kompetenciamérési és -értékelési rendszer felhasználási lehetőségei a köznevelésben 374
Ifjúságot érintő kérdések a XXI. században
Kasik László: A Barátság kérdőív pszichometriai mutatói serdülők körében 375
Zsoldos Márta, Pajor Attila, Pusztafalvi Henriette: Az internethasználat és szexuális viselkedés 376
Szabó Csilla Marianna, Csikósné Maczó Edit: Generációs sztereotípiák a zapperek szemével 377
Z. Orosz Gábor, Korom Erzsébet: A tudásról és a tudomány működéséről alkotott nézetek vizsgálata 11. évfolyamos diákok körében 378
Pálfi Dorina: Az osztálytermi státuszt befolyásoló szociális háttér hatásának vizsgálata 379
Kisgyermeknevelés
Takács Nikolett: Óvodás és kisiskolás korú gyermekek felkészítése az élethosszig tartó tanulásra Magyarországon és Németországban – Egy kérdőív pilot vizsgálata 380
Gyurcsik Anita: Az óvoda–iskola átmenet szülők szemén keresztül 381
Darvay Sarolta_ Fenntarthatóságra nevelés a bölcsődében 382
Zombori Petra, Hódi Ágnes: Infokommunikációs technológiák használata az óvodai csoportszobai tevékenyégek során 383
Digitális (felnőtt)oktatás
Kovács Edina: Digitális kompetenciák nélkül a digitális felsőoktatásban 384
Kovács Katalin, Novák Ágnes, Bárdos György: Utánpótláskorú kézilabda játékosok kapcsolata a nevelőedzőkkel a járványügyi korlátozások idején 385
Erdei Gábor: Kompetencia-fejlesztés, attitűd változás külső kényszer hatására – egy andragógiai vizsgálat eredményei 386
Családi háttér és iskolai eredményesség
Barabás Andrea: A családi háttér mint az iskolai eredményességet befolyásoló tényező 387
Csehné Papp Imola: A lemorzsolódás családi háttere 388
Józsa Gabriella, Józsa Krisztián: A családi háttér, a motiváltság és a végrehajtó funkció szerepe a szakgimnazisták továbbtanulási szándékában 389
Tóth Edit, Szabó Dóra Fanni, D. Molnár Éva: A felzárkóztatás nehézségének okai és kezelésének lehetőségei az országos kompetenciamérésen alacsony teljesítményt elért iskolákban 390
Zenepedagógia 3.
Dombi Józsefné: A család szerepe muzsikus generációk körében 391
Radócz József Miklós: Felnőttkorú zenészek a hazai amatőr fúvószenekarokban: Egy pilot kutatás eredményei. 392

Váradi Judit: Az általános iskolai tanulók élőzenei hangversenyhez fűződő attitűdjének vizsgálata a szülők kultúrafogyasztásának tükrében 393

2020. NOVEMBER 7. 394

Szimpóziumok (9:00–10:30) 394
Hazai szakmai műhelyek kutatási megközelítései a pedagógusok szakmai fejlődéséről és tanulásáról (Elnök: Horváth Zita) 395
Halász Gábor, Rapos Nóra, Fehérvári Anikó, Szivák Judit, Tókos Katalin, Bükki Eszter: A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének és tanulásának komplex kutatási megközelítése 396
Chrappán Magdolna, Pusztai Gabriella: A folyamatos szakmai fejlődés és a társadalmi környezet determinálta tanári elvárásrendszerek kutatása 397
Andl Helga, Arató Ferenc, Orsós Anna, Varga Aranka: Új utak a tanárképzésben – Tanárjelöltek kompetenciáinak fejlődése a "Tanítsunk Magyarországért" program keretében 398
Molnár Edit Katalin, Korom Erzsébet, Vígh Tibor, Kasik László, Molnár Gyöngyvér: Egy mérés–értékelési műhely hozzájárulása a kutatásalapú tanárképzéshez 399
Helytállás a „vészhelyzeti" távolléti oktatásban (Elnök: Serfőző Mónika) 400
Serfőző Mónika, Böddi Zsófia, F. Lassú Zsuzsa, Bajzáth Angéla, Rádi Orsolya Márta: „Vészhelyzeti" távolléti oktatás a pedagógusképzésben (elméleti kontextus és kutatási keret) 401
Aggné Pirka Veronika, Svraka Bernadett, Serfőző Mónika, F. Lassú Zsuzsa, Bajzáth Angéla: Távolléti oktatás pró és kontra hallgatói és oktató szemszögből a pedagógusképzésben 402
F. Lassú Zsuzsa, Sándor Mónika, Böddi Zsófia, Svraka Bernadett, Serfőző Mónika: Az emberi tényező összetevői és szerepe a távolléti oktatással összefüggő szubjektív élményekben 403
Svraka Bernadett, Böddi Zsófia, Gönczöl Andrea, Sándor Mónika, Aggné Pirka Veronika: Esélyegyenlőség a távolléti oktatásban 404
Kolosai Nedda, Rádi Orsolya Márta, Bajzáth Angéla, Aggné Pirka Veronika, Golyán Szilvia: Új tanulási kultúra, új tudás? Távolléti oktatás továbbvihető tapasztalatai 405
Életút-támogató pályaorientáció koronavírus előtt és alatt (Elnök: Borbély-Pecze Tibor Bors) 406
Fazakas Ida: E-tanácsadás – egyéni és csoportos tanácsadás digitális térben 407
Tajtiné Lesó Györgyi: Iskolai pályaorientáció lehetőségei a digitális munkarendben 408
Kenderfi Miklós: A szülők szerepe általános iskolás gyermekük pályaválasztásában 409
Juhász Ágnes, Borbély-Pecze Tibor Bors, Tajtiné Lesó Györgyi: Az e-tanácsadás helyzete és lehetőségei az életút-támogató pályaorientációban 410
Percepciók és hatások a sportban és a sport szakos hallgatók körében (Elnök: Nagy Ágoston) 411
Borbély Szilvia, Oláh Dávid: A pedagógusi pálya percepciójának vizsgálata tanár szakos hallgatók személyiség tulajdonságai alapján 412
Nagy Ágoston: A fiatalkori sportágválasztás szülői hatásának vizsgálata 413
Hideg Gabriella: X és Y generációs fiatalok példakép választási szokásai nemzetközi minta alapján 414
Nagy Zsuzsa: A mérés, értékelés pedagógiai szerepe a középiskolai testnevelésben, különös tekintettel a szocio-ökonómiai háttérváltozókra (Fókuszban a NETFIT mérés lehetőségeinek kiaknázása) 415

Tematikus előadások (9:00–10:30) 416
Közoktatás-kutatás 1.
Engler Ágnes: A gyermeknevelést segítő intézkedések megítélése a kisiskolás gyermeket nevelők körében 417
Hercz Mária: Vállalkozói nevelés a családban: a szülői gondolkodás „rejtett dimenziója" 418
Langerné Buchwald Judit: Alternatív oktatás az iskola és a család együttműködésében 419
Darvay Sarolta: Az első 1000 nap jelentősége az interkulturális nevelésben 420
Bereczkiné Záluszki Anna: A bölcsődei nevelési és gondozási szolgáltatások fejlesztése a hátránycsökkentés, a korai literációs folyamatok tükrében 421
Inklúió az oktatásban
Hevesi Tímea Mária: Szimbólum pedagógia a kapcsolati hálók rendszerében 422
Bajzáth Angéla: Inklúziós paradoxon 423
Bálint Eszter: Az oktatási intézmények szerepe és lehetőségei az LMBTQI gyerekek családi elfogadásának támogatásában 424

Jenei Terézia, Kerülő Judit: A Komplex Alapprogram a felhasználók szemszögéből 425
Ladnai Attiláné: A positive education Kétújfaluban 426
Neveléstörténet 4.
Verdes Miklós: A diskurzuselemzés lehetőségei és perspektívái neveléstörténeti kutatásokban 427
Juhász Eszter: Népiskolai tantervek és a táj 428
Cseppentő Krisztina: Zöld Henrik – egy éretlen hős a tizenkilencedik századból 429
Darvai Tibor: A neveléslélektan kérdésköre a „Tanulmányok a neveléstudomány köréből" és a „Pszichológiai tanulmányok" köteteiben (1958–1970) 430
Felnőttoktatás 1.
Lang Tünde: A pécsi múzeumpedagógia 431
Nagy Ádám: Ifjúságsegítőből közösségszervező – Nyiló Rózsa vagy a Romlás Virága? 432

Szimpóziumok (10:45–12:15) 433
Az Európai Unió oktatáspolitikája (Elnök: Óhidy Andrea) 434
Óhidy Andrea: Az Európai Unió mint oktatáspolitikai aktor 435
Sebestyén Krisztina: 27 variáció nyelvpolitikára 436
Fehérvári Anikó: Korai iskolaelhagyás az Európai Unióban 437
Forray R. Katalin: Európai tendenciák a roma, cigány népesség iskolázásában Magyarországon 438
Szlovákiai magyar pedagógusok kisebbségi és pedagógiai identitása (Elnök: Németh András) 439
Huszár Zsuszanna, Szököl István: Kutatási előzmények a szlovákiai magyar pedagógusok identitásának vizsgálatához 440
Pukánszky Béla: A pedagógus-identitás történeti-komparatisztikai vizsgálata Szlovákia és Magyarország területén élő kisebbségek relációjában 441
Nagy Melinda, Stredl Terézia: Hallgatók identitás-tudatának vizsgálata egy szlovákiai magyar egyetemen 442
Tóth Péter, Horváth Kinga: Kisebbségi magyar pedagógushallgatók ideális tanári interakcióról alkotott nézetei 443
Tanulás és adaptáció a veszélyhelyzeti távolléti felsőoktatásban (Elnök: Kálmán Orsolya) 444
Kopp Erika, Saád Judit, Mebrate Bekele Feyisa: A koronavírus okozta kihívások és lehetőségek a felsőoktatásban – a kutatások tükrében 445
Horváth László, Misley Helga, Muth-Fazekas Ágnes, Némethné Tóth Ágnes: Alkalmazkodási stratégiák a felsőoktatásban a veszélyhelyzeti távolléti oktatáshoz – egy kari pilot tapasztalatai 446
Kálmán Orsolya, Rapos Nóra, Szivák Judit: Az oktatók szakmai-pedagógiai dilemmái a távolléti oktatásban. 447
Salát Magdolna, Lénárd Sándor, Eszes Fruzsina, Kardos Dorottya, Pálvölgyi Lajos: Dilemmák és megoldások a hallgatók tanulásában a távolléti oktatás időszakában 448
Káplár-Kodácsy Kinga, Rónay Zoltán: Adaptációs stratégiák a felsőoktatásban: egy mentorrendszer tapasztalatai 449

Tematikus előadások (10:45–12:15) 450
Sportpedagógia 2.
Fintor Gábor: A testnevelés tantárgy szerepének fejlődése és a MindenNatos testnevelés több szempontból való vizsgálata 451
Novák Ágnes, Bárdos György, Kovács Katalin: Kézilabda utánpótlás nevelőedzők kapcsolata a játékosokkal a járványügyi korlátozások alatt 452
Blatt Péterné: A család szerepe napjainkban a diákok sportaktivitásában 453
Közoktatás-kutatás 2.
Tudlik Csilla: Pályaérdeklődési sajátosságok az életkor és a tanulmányi eredmény függvényében 454
Turzó-Sovák Nikolett: A házi feladattal kapcsolatos nemzetközi kutatási eredmények szakirodalmi áttekintése.. 455
Hercz Mária: Újratervezés: aktív állampolgárságra, innovációra, vállalkozói nevelés kihívás-alapú tanulással az iskolában és a családban 456
T. Kárász Judit, Takács Szabolcs: Nyílt és zárt végű itemek összehasonlító elemzése az országos kompetenciamérés 2017. évi adatainak segítségével 457
Felsőoktatás-kutatás
Dringó-Horváth Ida, Dombi Judit, Hülber László, Papp-Danka Adrienn, Menyhei Zsófia: Felsőoktatási Oktatásinformatikai Kézikönyv – elméleti megalapozottság és gyakorlati eredmények 458
Hámori Ádám, Szemerszki Marianna, Sági Matild: Az intézményi hallgatói szolgáltatások szerepe a felsőoktatási tanulmányi sikerességben 459

Kovács Anett Jolán: A felsőoktatási validáció működése a felsőoktatási intézményekben dolgozó oktatók szemszögéből ... 460
Mácsár Gábor, Bognár József, Plachy Judit: Végzős rendészeti hallgatók tapasztalata a képzésről és a lemorzsolódásról ... 461
Papp-Danka Adrienn, Hülber László, Dringó-Horváth Ida: A felsőoktatás oktatásinformatikai korrajza szakértői interjúk alapján ... 462
Egyházi neveléstörténet
Sanda István Dániel: A protestáns oktatásügy helyzete a trianoni döntés után ... 463
Kissné Rusvai Julianna: Árvaként nagycsaládban ... 464
Seres-Busi Etelka, Kodácsy-Simon Eszter: Egy szelet az értékközvetítésből: az „Aranyszabály" jelentései és a hozzá kapcsolódó személyes történetek ... 465
Kattein-Pornói Rita: A kettős tehetségmentés kérdése a Református Tehetségmentő Alap működésének tükrében ... 466
Rébay Magdolna: A Cserkészlányok Lapja az 1930-as évek elején ... 467
Felnőttoktatás 2.
Lukács Andrea, Dorner Helga: Felnőttképzési gyakorlatok és tudásmenedzsment-rendszer összefüggései: Egy esettanulmány eredményei ... 468
Márkus Edina: Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés intézményi háttere és képzési kínálata az elmúlt tíz évben ... 469
Feketéné Szakos Éva, Simon-Balázs Anna: Egészségtudatosság és a tudatos családtervezésre nevelés feltételei felnőttek szakmai képzésében ... 470

NÉVMUTATÓ ... 471

KÖSZÖNTŐ

A XX. Országos Neveléstudományi Konferencia Tudományos Programbizottsága és Szervezőbizottsága nevében köszöntjük a jubileumi konferencia előadóit és érdeklődő résztvevőit!

A XX. Országos Neveléstudományi Konferencia az oktatást, a nevelést és a családot állítja középpontba.

Az intézményi nevelési és oktatási tevékenység sokrétű, tudományos igényességgel végzett rendszeres vizsgálata a 21. század második évtizedében is megkerülhetetlen feladata a neveléstudomány képviselőinek. A köznevelési intézményekben, a felsőoktatásban, valamint a felnőttoktatásban, felnőttképzésben végbemenő tudástranszfer, kompetenciafejlesztés, érték- és normaközvetítés permanens vizsgálatának és az eredmények disszeminálásának társadalmi hozzájárulása megkérdőjelezhetetlen.

Az informális, ezen belül elsősorban a családban megvalósuló nevelés és tanulás pedagógiai relevanciája szintén vitathatatlan, hiszen az elsődleges szocializációs közeg alapozza meg, és kíséri végig az egyént tanulmányi életpályáján. A nevelésben nélkülözhetetlennek bizonyuló család szerkezete, szerepértelmezése, szubkultúrája, iskolával való kapcsolata, tanulást segítő (vagy éppen hátráltató) gyakorlatai és a családi nevelés optimális működéséről alkotott társadalmi vízió folyamatos változást él meg. Érdemi áttekintést kíván, hogy miképp áll helyt a család intézménye a modern világban, milyen új kihívások szólítják meg, és hogyan válaszol ezekre.

A konferencia témájának sarokpontjai között, melyek az iskola, a család, az oktatási rendszer és a nevelés folyamatai, megnyílik a lehetőség az iskolai és családi nevelés, illetve az iskolai tanítási-tanulási folyamat és a családon belüli tanulás vizsgálatára is. Fontos kérdés, hogy a nevelés-oktatás intézményrendszere – az óvodától a felsőoktatásig – miképp képes együttműködni a családdal, vagy, adott esetben, milyen nehézségek akadályozzák a hatékony együttműködést.

A konferencia központi témájának kiválasztása és meghirdetése idején még nem sejtettük, milyen kihívás elé állítja a pedagógusokat, oktatókat, tanulókat és családjaikat az idei esztendő. Nem gyaníthattuk azt sem, hogy tudományos közösségünk a világhálóra kényszerül költözni eredményei megvitatására.

Reméljük, hogy a megváltozott körülmények nem akadályozzák a szimpóziumok és szekciók eredményes munkáját, az inspiráló szakmai diskurzusok kialakulását!

Engler Ágnes
a konferencia elnöke

Bocsi Veronika
a konferencia titkára

2020. november 5–7.

POSZTEREK

A CSALÁD ÉS NEVELÉS A(Z) (NÉP)ISKOLAI SZEMLÉBEN

Mezeiné Rumpf Anita

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *dualizmus, gyermekvilág, nevelés*

A kutatás arra keresi a választ, hogy hogyan és miként jelenik meg a gyermekekről és világukról alkotott kép a(z) *(Nép)Iskolai Szemle* nevelés-oktatási közlöny, Csurgón, 1881 és 1896 között megjelent számaiban. Milyen gondozási, nevelési elveket vallottak a lapban publikálók (néptanítók, tanárok, lelkészek, orvosok) és az exponált cikkek, milyen narratívákat mutattak az olvasóknak? A gyermekek világával, a róluk alkotott képpel foglalkozó tudományos kutatások Magyarországon erőteljesen csak az elmúlt néhány évtizedben indultak el. Pukánszky Béla, Szabolcs Éva és társaik gyermekkor-történeti kutatásaihoz illeszkedve ez a feltárás szervesen kapcsolható.

A(z) *(Nép)Iskolai Szemle* írásainak elemzésével egy rendkívül gazdag gyermekkép és gyermekvilág tárható fel az 1880-90-es évek Magyarországáról. A kisdedhalandóság még rendkívül magas volt, de a társadalom felismerte, hogy ezt a szörnyű folyamatot meg kell állítani. A kormányzati intézkedések mellett, a kívánatos gyermekgondozási alapelvek és táplálási elvek is terjesztésre kerültek különböző nyomtatott formákban. A gyermeknevelés új dimenziókat nyitott; a hajlam, az „én" szeretete, az önbecsülés, a szokás, a szoktatás, a példamutatás mind kulcsfogalmakká váltak. A pedagógiai témájú lapok rendszeresen cikkezni kezdtek a család, nevelésben betöltött szerepéről, feladatairól. A szülő–gyermek kapcsolat átstrukturálódott.

Az évtized elején a népiskolában gyakori fenyítési mód volt a körmös, a bezárás, a vesszőzés vagy a bottal verés. Néhány év elteltével a tanítóegyletek és közigazgatási hivatalok felhívták a tanítók figyelmét a mértékletes testi fenyítésre, a bottal való verés tilalmára. Felismerték, hogy a gyermeket nem kemény veréssel kell nevelni, hanem erkölcsös viselkedéssel, példamutatással, szeretettel.

A vizsgált cikkek nem adnak teljes képet a gyermekek nevelésében érintett szakemberek véleményéről, tehát az eredmények nem általánosíthatóak országos vonatkozás tekintetében, de a szövegek implicit tartalmának elemzésével, egy dualizmus kori, magyar település és járásának gyermekképéről korhű körvonalat mutat. A kutatás eredményei gazdagítják a magyar neveléstörténet kiegyezés utáni tartalmát gyermekvilág és gyermekekkel való bánásmód vonatkozásában.

A kutatás módszere analitikus, feldolgozó jellegű, téma-specifikus tartalomelemzés, sajtótörténeti háttérfeltárással. A vizsgálat időbeli keretét a(z) *(Nép)Iskolai Szemle* megjelenési évei jelentik, 1881 és 1896 között. A kutatás forráskeretét a lap összes megjelent számából, témához illeszkedő írásai adják. „Mivel a pedagógiai lapokat általában gyakorló pedagógusok írták, a család és az iskola kapcsolatát az ő szempontjukból látjuk" (Nóbik, 2002, 16-20).

A CSALÁD SZEREPE A MUNKAVÁLLALÁSRA EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN

Balogh Vivien, Nagy Nikoletta, Solymosi Petra Emma, Kovács Karolina Eszter

Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Kulcsszavak: *család, strukturális válság, munkaattitűdök, kulturális tőke, meseolvasás*

A család mint elsődleges szocializációs színtér szerepe egész életünk során jelentős. A hozott kulturális tőke, a szülői minták, a testvérkapcsolatok egyaránt jelentős hatással bírnak a tanulmányi és nem-tanulmányi eredményességre, a szociális kapcsolathálóra, az intra- és intergenerációs beágyazottságra, valamint a tanulmányok melletti munkavállalásra is. Egyik példa a gyermekkori meseolvasás, amely a személyiségfejlesztésen túl növeli a gyermek szókincsét, tudásvágyát és kulturális tőkéjét (Szilágyi, 2007). A család szerkezetében bekövetkező változás mint strukturális válság azonban negatív irányba befolyásolhatja a gyermek fejlődését, visszahúzódóvá válhat, csökkenhet megküzdési hatékonysága, valamint tanulmányi és nem-tanulmányi eredményessége, hiszen sok esetben a nem-intakt családban felnövő gyermekek és serdülők tanulmányi teljesítménye elmarad ép családban felnövő kortársaik eredményétől (Engler et al., 2016), valamint az egészségkockázati magatartásformák (pl. dohányzás, alkoholfogyasztás, szerhasználat, promiszkuitás) prevalenciája is magasabb (Kovács – Nagy, 2017). Ráadásul a család által biztosított financiális tőke alacsonyabb szintje okán a non-intakt családszerkezetben felnőtt fiatalok gyakran már egyetemi, vagy akár középiskolai tanulmányaik során is kénytelenek munkát vállalni önfenntartásuk biztosítása érdekében.

Kutatásunkban a Debreceni Egyetem hallgatóinak családdal és munkával kapcsolatos attitűdjeit vizsgáltuk a családszerkezet függvényében, kitérve a gyermekkori meseolvasási tapasztalatokra. A demográfiai kérdések mellett a család szerkezetében történt változások, a gyermekkori meseolvasási szokások, valamint a munkavállalással kapcsolatos attitűdök vizsgálatára került sor ($N = 159$). A hallgatók 25,6%-ának elváltak a szülei, 24,3%-uk az édesanyjával nőtt fel. A hallgatók 90,4%-ának olvastak gyermekkorában mesét, többnyire (75%) minden nap, jellemzően az édesanyák. A kitöltők 32%-a naponta, 31,4%-uk hetente, 16%-uk pedig havonta olvas. A gyermekkorban szerzett kulturális tőke tekintetében a gyermekkori meseolvasási tapasztalatokban nem áll fenn jelentős különbség a családszerkezet alapján ($p=0,322$). A családszerkezet hatása jelentős az egyetemi tanulmányok melletti munkavállalásra: a non-intakt családban felnőtt egyetemisták 40%-a dolgozik, míg az ép családban felnőttek 27,8%-a vállal munkát ($p<0,001$), amelyre a szülők által kapott támogatás lehetősége is jelentősen hat ($p<0,001$). Emellett a hallgatók 64,6%-a már középiskolai tanulmányok mellett is vállalt munkát. Eredményeink alapján megállapítható, hogy a család szerepe a fiatalok korai munkavállalásában is jelentős, a család szerkezetében beállt változás pedig növeli az egyetemi tanulmányok melletti munkavállalás arányát, amelynek hátterében elsősorban a család financiális állapota áll.

A DIGITÁLIS TANREND HATÉKONY PEDAGÓGUSA A SZÜLŐI VÉLEMÉNY TÜKRÉBEN

Kopecskó-Hodosi Zsófia

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *digitális tanrend, hatékony pedagógus*

2020. március 14-én keletkezett kormányhatározat értelmében, a vírushelyzet okán egyik napról a másikra került bevezetésre a tantermen kívüli digitális oktatás. Korábban számos fejlesztés látott napvilágot, amelyek az oktatásban alkalmazott infokommunikációs technológiák fejlesztését célozták meg, mint IKT-eszközök, interaktív táblák beszerzése, illetve a témával foglalkozó pedagógus továbbképzések. (Bubernik, 2012) Azonban az alap és középfokú oktatás távoktatásban történő megvalósulásával kapcsolatban nem álltak rendelkezésre direkt tapasztalatok. A pedagógusoknak a gyakorlati tapasztalat hiányában komoly kihívást jelentett az online platformon történő tanításra való átállás, amelyet az eltérő digitális kompetencia is tovább nehezített. Ezzel párhuzamosan a tananyag hatékony elsajátításának támogatása a – többnyire tanításmódszertani ismeretekkel nem rendelkező - szülő vállára nehezedett.

A pedagógus-szülő kapcsolatának témájában található szakirodalmak sora rendkívül gazdag (vö. Kathyné Mogyoróssy – Nagy, 2017; Lannert – Szekszárdi, 2015; Hunyady, 2002). Ezek gyakran beszámolnak a pedagógusok és szülők nézőpontjának különbségéről, azonban mind egyetértenek abban, hogy a pedagógiai munka csak abban az esetben lehet eredményes, amennyiben a tanári munkát a szülők is támogatják.

A pedagógia tudományterülete sokféle alapvetést, elvárást fogalmazott meg azzal kapcsolatban, milyennek kell lennie az ideális tanárnak. Fontos kutatási terület a hatékony pedagógus személyiségjegyeinek vizsgálata, hiszen a pedagógusi munka javarészt az interperszonális kapcsolatokon alapul, amely során a tanár a tanulókra elsősorban a személyiségével képes hatást gyakorolni (Galicza, 1977). De milyen tulajdonságokkal szükséges rendelkezni a digitális tanrend hatékony pedagógusának?

Kutatásomat 2020 májusában folytattam le, felhasználva az online tér adta lehetőségeket. Az eredményes digitális-pedagógus jelzői mellett kérdéseim kitértek arra is, hogy a szülők véleménye szerint milyen módon tudja az oktatási szakember eredményesen segíteni a tanulók távoktatásban történő előrehaladását, valamint támogatást nyújtani a megkérdezettek számára gyermekeik tanulásának patronálásában.

Empirikus munkám a kérdőív módszerén alapul. Ennek a metodikai elemnek a használatát egyrészről a pandémiás helyzet indokolta, másrészt célom volt, hogy minél szélesebb réteg számára váljon felmérésem hozzáférhetővé. A kérdőívet az előzetes áttekintés alapján közel 300 szülő töltötte ki, akiknek a gyermekei eltérő életkorúak, eltérő fenntartású intézményekben, eltérő osztályfokon tanulnak, így széles képet kaphattam meglátásaikról. A kérdőív elemzése különböző dimenziók mentén történt - így többek között az intézménytípus, az intézményfenntartó, osztályfok, szülők iskolai végzettsége alapján, - jelenleg is zajlik kvantitatív tartalomelemzés.

A kutatás fontos eredményekkel szolgálhat a pedagógustársadalom számára, hiszen segítséget nyújt abban, miként tudják eredményesen támogatni tanulóikat, valamint szüleiket egy esetleges további digitális tanrend esetén.

A GAZDASÁGI SZAKNYELVOKTATÁS TARTALMI VETÜLETE (ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS)

Farkas János

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *felsőoktatás, szaknyelvoktatás, tartalom, nem paraméteres statisztikai vizsgálatok*

Jelen kutatásunkban arra vállalkoztunk, hogy megvizsgáljuk három kelet-közép-európai ország (Magyarország, Szlovákia és Románia) néhány felsőoktatási intézményében folyó gazdasági szaknyelvoktatás tartalmi jellemzőit és elvégezzük az empirikus kutatás során feltárt eredmények összehasonlító elemzését. Hutchinson és Waters (1987) szerint a szaknyelvtanulás olyan megközelítésként fogható fel, ahol „a tartalommal és módszerrel kapcsolatos minden döntés a tanulók szaknyelvtanulási szándékán kell, hogy alapuljon".

Kutatási kérdésünk arra kereste a választ, hogy milyen tartalmi és nyelvtanítás módszertani feltételekkel valósul meg a gazdasági szaknyelvoktatás a vizsgált hazai és külföldi felsőoktatási intézményekben. H1 hipotézisünkön belül 4 részhipotézist fogalmaztunk meg: 1a) Nem mutatható ki eltérés a vizsgált országokban a szaknyelvoktatás tartalmi szempontjából; 1b) A szaknyelvre vonatkozó különböző idegennyelvi készségek megítélésének fontossága azonos a hallgatók körében; 1c) A hallgatók az egyes idegennyelvi készségeket, melyekre szükségük lesz a munkájuk során, eltérő mértékben ítélik meg; 1d) A szaknyelvi órákon végzett tevékenységek gyakorisága eltérő.

Kérdőíves kutatásunkban kilenc kérdésben kérdeztünk rá arra, hogy tulajdonképpen mi is történik a gazdasági szaknyelvi órákon, milyennek találják a hallgatók a tananyagot, melyek azok a szaknyelvtanulással összefüggő képességek, amelyeket szerintük még jobban kellene fejleszteni a szaknyelvi órákon. Továbbiakban arra is rákérdeztünk, hogy milyen IKT eszközöket használnak, milyen tananyaghoz köthető feladatokat kell a hallgatóknak végezniük, mennyire tartják fontosnak a különböző szaknyelvre vonatkozó idegennyelvi készségek fejlesztését, milyen gyakran végzik a szaknyelvtanulással összefüggő különböző feladatokat, és milyen nyelvi szintet kellene elérniük megítélésük szerint, a majdani munkájuk szaknyelvtudással összefüggő különböző feladatainak ellátására.

Nem paraméteres statisztikai elemzéseket (kereszttábla elemzés, Mann-Whitney próba, Kruskal-Wallis próba) végeztünk és számos szignifikáns különbséget állapítottunk meg az országok között, többek között azt, hogy mindhárom országban a hallgatók szerint a szaknyelvi kurzusokon a beszédkészség fejlesztésére kellene még nagyobb hangsúlyt fektetni. A gazdasági szaknyelvórákon mindhárom országban még mindig a szaknyelvkönyv a leggyakrabban használt eszköz a különböző szaknyelvi készségek elsajátítására, fejlesztésére. A leggyakrabban használt IKT eszköz a projektor, a leggyakoribb számonkérési módszer a határidős beadandók. A gazdasági szaknyelvi órák leggyakrabban végzett tevékenysége a szakmai szövegek olvasása. A hallgatók mindhárom országban úgy ítélték meg, hogy ahhoz, hogy valaki gazdasági szaknyelvet taníthasson a felsőoktatási intézményekben, ahhoz anyanyelvi, de minimum felsőfokú idegennyelvtudás szükséges.

A HALLGATÓI MUNKAVÁLLALÁS SAJÁTOSSÁGAI A DEBRECENI EGYETEMEN, 2010–2019 KÖZÖTT

Kocsis Zsófia

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori Program

Kulcsszavak: *hallgatói munkavállalás, diákmunka, részmunkaidő, eredményesség*

Az oktatáskutatás nemzetközi szakirodalma évtizedek óta foglalkozik a tanulmányok mellett végzett fizetett munka kérdéskörével. A korábbi kutatási eredmények szerint a nappali tagozatos felsőoktatási hallgatók életében egyre nagyobb szerepet játszik a fizetett munkavállalás, azonban a kutatók nem jutottak konszenzusra az eredményességre gyakorolt hatásával kapcsolatban (Hámori et al., 2018; Kovács et al., 2019; Pusztai – Szigeti, 2018).

A kutatásunk során a Debreceni Egyetem hallgatóinak munkavállalási jellemzőire fókuszálunk. Az északkeleti régió hallgatóit rendszeresen vizsgáló Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-Hungary) 2010–2019 között felvett adatbázisainak másodelemzését végeztük el. Célunk az volt, hogy bemutassuk, hogy milyen jelentős változás következett be a munkavállaló hallgatók arányának növekedésében, hogyan alakult át a dolgozó hallgatók demográfia, társadalmi és tanulmányi háttere.

Az eredményeink azt mutatják, hogy 2010-től a hallgatói munkavállalás mértéke évről évre növekedett, a debreceni egyetemisták legalább harmadát érintette, azonban a munka és a tanulmányok horizontális illeszkedése a hallgatók ötödénél volt megfigyelhető, a hallgatók többsége olyan munkát végez, amely nem kapcsolódik a tanulmányaihoz. A korábbi években a szünidei munkavállalás volt a gyakoribb, azonban egyre többen vállalnak munkát a szemeszter ideje alatt. A munkavégzés motivációját tekintve a szülőktől való függetlenedés vágya és az anyagi okok miatt történő munkavégzés volt jellemző.

A HELYI SZINTŰ TUDOMÁNYOS UTÁNPÓTLÁSKÉPZÉS PROBLÉMÁJA

Szigeti Fruzsina
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *beágyazottság, felsőoktatás, migrációs burok, tudományos utánpótlásképzés*

Magyarországon az 1993-as felsőoktatási törvény által bevezetett PhD-képzés mint egyetlen tudományos fokozatot biztosító képzés fellendülése a 2000-es évek elejére tehető (Veroszta, 2010). Ami a résztvevők számát illeti 2005-től a PhD-hallgatók száma nem kezdett olyan drasztikus módon csökkeni, mint a felsőoktatás más képzési szintjein. A társadalmi igények növekedése mellett a tudományos képzés bázisának növekedésében szerepet játszott az államilag támogatott keretszámok bővítése (Finánczy, 2008). Mindezek ellenére az elmúlt években zajlott felsőoktatás-kutatások között ritkán szerepel a doktori képzésben résztvevők vizsgálata (Finánczy, 2008; Papp Z. – Csata, 2014; Szigeti, 2019). A doktoranduszok vándorlással kapcsolatos nézeteinek makroszintű összefüggésrendszerét rendszerint nem ismertetik, noha a vándorlással foglalkozó elemzések egyre inkább a tudományos kutatások középpontjába kerülnek, melyek eredményei szerint a vándorlás a fiatalabbakra és az iskolázottabbakra jellemző (Alpár et al., 2018; Docquier – Rapoport, 2012; Dumont – Lemaître, 2005; Fassmann – Musil, 2013; Hárs, 2018; Pálinkó, 2013; Pitó, 2015; Sik, 2018; Siskáné Szilasi et al., 2017, Zong – Batalova, 2016).

Kutatásunk során a fiatal és képzett egyének magas száma és aránya miatt fontosnak tartjuk a (potenciális) vándorlók (ön)szelekciójának a feltárását már a tudományos képzés elején, ezért vizsgálatunk központi témája a PhD-hallgatók vándorlási hajlandóságának tényfeltáró és empirikus kutatása. A PhD-hallgatók csoportja sajátos, ám nem homogén, ezért külön figyelmet fordítunk sokszínűségük vizsgálatára. A kutatás során azt vizsgáljuk, ki és miért tartja elképzelhetőnek a külföldön történő rövidebb vagy hosszabb távú letelepedést? Mi az alapvető különbség a potenciális vándorló és a vándorlástól elzárkózó PhD-hallgatók között, hogy a társadalmi-kulturális, egyéni és intézményi tényezők valójában hogyan befolyásolják a PhD-hallgatók vándorlási szándékát.

Kutatásunk újdonsága a PhD-hallgatók vándorlási hajlandóságának vizsgálata lokális szinten, kvantitatív elemzéssel, kétváltozós és többváltozós statisztikai eljárások alkalmazásával, valamint különféle társadalmi háttérváltozók bevonásával. Eredményeink azt mutatják, hogy a potenciális vándorló migrációs burokkal rendelkezik, míg a vándorlástól elzárkózókat a lakóhelyen fennálló kötések jellemzik.

A KÖTŐDŐ-ALAPÚ NEVELÉS HELYE ÉS FONTOSSÁGA A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK OKTATÁSÁBAN

Dan Beáta, Kovács Karolina Eszter

Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola;
Debreceni Egyetem Nevelés-és Művelődéstudományi Intézet

Kulcsszavak: *kötődés alapú nevelés, SNI, integráció, gyógypedagógia*

A téma fontossága és aktualitása ellenére a gyerekek kötődés alapú nevelése szinte teljesen hiányzik a pedagógiai képzésekből, illetve az általános pedagógusszemléletből. Az atipikusan fejlődő gyermekekre (a testi, érzékszervi, értelmi, beszédfogyatékos, autista, halmozottan sérült, vagy a diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, mutizmus, kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavarral küzdő tanulókra) ez hatványozottan érvényes, ők olyan függőségben élnek a külvilággal, ami egyaránt kihat fizikai, pszichikai fejlődésükre.

Az eddigi kutatásokra hagyatkozva (Bowlby, Ainsworth), a gyermek egész életére kihat, hogy milyen kötődő kapcsolatot alakított ki az elsődleges gondozójával. A SNI-is gyerekek 3 évesen már több mint 8 órát töltenek speciális oktatási rendszerekben. A legutóbbi kutatások kitérnek az iskoláskorú gyerekek kötődési stílusának vizsgálatára is és annak későbbi következményeire (Neufeld – Mate, 2019).

A kötődő-alapú nevelés alkalmazás közbeni megfigyelése, helyi és külföldi speciális iskolák közreműködésével egy hosszabb folyamat, egy egész generációnak kell felnevelkednie ahhoz, hogy a kötődő alapú nevelés milyenségét, pozitív-negatív hozadékát kritikai elemzés alá vonhassuk. A változó trendek és a kommunikációs technikákra épülő tudásmegosztási praktikáknak köszönhetően a nevelésről szóló diskurzusok egészében átlényegültek, hiszen az elmúlt években új tartalmakat nyertek az intergenerációs viszonyok és a hagyományos értelemben vett iskola szervezeti modelljei is. Az egyre szaporodó mentális egészségügyi problémák főleg a gyerekek és a fiatalok életét nehezítik meg, a kötődési zavarok és a velők járó disszociális, deviáns viselkedési folyamatok már kisgyermekkorban komoly problémát okoznak, azonban a kötődőd alapú nevelés olyan biztonsági zónát (safe-haven-t) szolgáltat, ami új szemszögből vizsgálja meg a tanulást és az eddigiektől eltérő eszközökkel értékeli annak tapasztalati hátterét.

A kutatás legfontosabb célja rávilágítani a kötődő-alapú nevelés fontosságára, melyet az alternatív pedagógiák is hirdetnek, (ld. Waldorf iskolák), olyan tantervi adaptációs tervet ajánlani a gyógypedagógiai intézményeknek, melyben a kötődő alapú nevelés alapszolgálat és alapkövetelmény. Másrészt a kutatás további célja a jövőre irányuló gondolkodás, ami meglehetősen újnak számít az oktatás területén, a neveléstudományban kialakuló vitában, mely a jövő iskoláinak feladatait veszi górcső alá, a kötődő alapú nevelés fogalmi átvétele is fontos szerepet kap, az újféle készségek, képességek fejlesztésének égisze alatt.

A SMETRY KERETRENDSZER ÁLTAL TÁMOGATOTT KUTATÁSOK BEMUTATÁSA – PILLANATKÉP 2020-BAN

Szekeres Ágota, Horváth Endre

Eötvös Loránd Tudományegyetem BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *szociometria, IKT, társas kapcsolatok*

A közösségek szerkezetének feltérképezéséhez, a gyermekek társas helyzetének megismeréséhez a SMETRY keretrendszert 2013 óta fejlesztjük. A SMETRY a Mérei-féle többszempontú szociometriára épülő, IKT alapú keretrendszer, amely magában foglalja az IKT alapú adatfelvételt és a nyert adatok elemzését lehetővé tévő interaktív felhasználói felületeket. A több lépcsős adaptáció során eljutottunk oda, hogy a módszer akadálymentesen használható különböző életkorú és fogyatékos gyermekcsoportok számára. Jelen poszter prezentációval célunk összegezni azokat a kutatásokat, amelyeket eddig a SMETRY keretrendszer segítségével végeztünk 2014 és 2020 között.

A kutatások bemutatásánál a következő szempontok mentén haladunk. A kutatás még az eredeti papír-ceruza alapú adatfelvételen alapul vagy már IKT alapú, amely lehetőséget nyújt az írás-olvasás elhagyására fényképes alapú választás bevezetésével. A vizsgálati személyeket tekintve sajátos nevelési igényű tanuló áll-e a középpontban vagy a tipikus fejlődő kortársak. Az intézményes forma oldaláról külön elemzési szempont, hogy az adatfelvétel együttnevelő vagy különnevelő közösségben történik. Az életkort tekintve óvodától, az általános iskolán át egészen középiskoláig alkalmazható a módszer.

Az adatfelvételeket áttekintve megállapíthatjuk, hogy 2014 és 2016 között jellemzően még papír-ceruza alapú mérések történtek. Ezt követően jellemzően az IKT alapú adatfelvételek vannak többségében. A vizsgálati személyeket és az intézményes formát tekintve kiemelhető, hogy integráltan tanuló tanulásban akadályozott tanulók mellett végeztünk mérést különnevelő intézményben tanuló tanulásban akadályozott és értelmileg akadályozott gyermekek osztályaiban, speciális osztályban tanuló beszédfogyatékos gyermekek között, lakásotthonban élő tanulásban akadályozott, valamint óvodai csoportokban is. A módszer biztos háttértudása szükséges ahhoz, hogy az óvodai vagy a középiskolai eredményeket biztosan lehessen elemezni.

Összegzésképpen kiemeljük, hogy a szociometriai adatfelvétel hasznos tapasztalatokkal szolgálhat a pedagógusoknak akár sajátos nevelési igényű, akár többségi tanulóról van szó. Az IKT adatfelvétel mind az alkalmazó kollégák, mind a kitöltő tanulók számára is felhasználóbarát, frusztrációmentes körülményeket teremt.

A SZAKKÉPZÉS TANULMÁNYI EREDMÉNYESSÉGÉNEK VIZSGÁLATA AZ URBANIZÁCIÓS TENGELYEK MENTÉN ÉS A PERIFÉRIÁKON AZ OKM 2018-AS ADATBÁZISA ALAPJÁN

Sós Tamás, Velkey Gábor

Kodolányi János Egyetem;
Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

Kulcsszavak: *kompetenciamérés, szakképzés, területi-társadalmi egyenlőtlenségek*

A poszter elméleti keretét azok a kompetencia kutatások adják, amelyek az iskolarendszerű szakképzés társadalmi, területi és pedagógiai összefüggéseit vizsgálják (Benedek, 2018; Fehérvári, 2019; Molnár, 2016; Nahalka, 2019; Tóth, 2016).

A három megyére kiterjedő szekunder kutatás célja, hogy az országos kompetenciamérés 2018-as adatbázisára építve, feltárjuk a település mérete, fekvése és a szakképzés eredményessége közötti összefüggéseket. Az adatelemzés során feladatellátási helyenként szakgimnáziumokban, szakközépiskolákban – Békés, Heves és Komárom-Esztergom megye – a 10. évfolyamon tanulók matematikai és szövegértési eredményeit elemezzük.

A kiemelkedő gazdasági mutatókkal rendelkező Komárom-Esztergom megyében az egy lakosra jutó ipari termelési érték közel kétszerese a Heves megyeinek és ötszöröse a Békés megyeinek (KSH, 2019). Ennek megfelelően figyelemre méltó, hogy ha nem is ilyen mértékben, de hasonló sorrend alakult ki a 10. évfolyamon tanulók átlageredményeinek mérésénél a megyék között, determináló erővel bír a feladatellátási hely körülményei. Az urbanizációs tengely előnyeit jól mutatja a perifériával szemben a 10. évfolyamon Heves megyében mért érték, ahol 240 pont a különbség matematikánál, 320 pont pedig szövegértésnél az Egri járás előnyére és a Pétervásárai járás hátrányára. Jelentős különbségek vannak a legjobb és a leggyengébb eredményt elért szakközépiskolák között matematikából 428 pont, szövegértésből 475.A szakgimnáziumokban kedvezőbb a helyzet, ott ennek a fele az eltérés mind két területen.

A szakképzésben tanulók átlageredményét telephelyeként családi háttér index segítségével is vizsgáltuk, a szakgimnazistáknál 70–80, szakközépiskolásoknál pedig 55–65%-ban szignifikánsan nem különböznek az elvárttól. Szembeötlő azonban, hogy tovább nyílt a teljesítmény és hozzáadott érték olló a szakgimnáziumok és a szakközépiskolák között

A kutatás eredményei jelzik, hogy az urbanizációs tengelyek mentén és a periférikus térségekben a társadalmi, gazdasági hatások szorosan tükröződnek vissza az iskolai teljesítményekben. A hátrányos helyzetű családok gyermekeinek középfokú képzésbe történő bekapcsolódását tekintve ezért is kiemelten fontos a szakképzés térbeli elhelyezkedése. A fizikai értelemben elérhető és valóban igénybe is vehető szolgáltatások.

A tanulmányt megalapozó kutatások az NKFI (OTKA)-6-K-125110 „A szakképzés munkapiaci illeszkedésének területi és ágazati jellemzői, kiemelt figyelemmel a periférikus térségekre és a korai iskolaelhagyás problémájára)” című kutatás (2017-2021) keretében folynak.

A VEZETŐK SZEREPE A PEDAGÓGUS KIÉGÉS FOLYAMATÁNAK PREVENCIÓJÁBAN

Pataki Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *kiégés, mentálhigiéné, pedagógus*

A gyorsan változó társadalmi és környezeti hatásokat és azok feszültségét az oktatási rendszeren belül elsősorban a pedagógusok tapasztalják. Az intergenerációs különbségek, a szülői támogatás és a megfelelő munkafeltételek hiánya, a csökkenő presztízs, a megnövekedett tananyagmennyiség többet vár el a pedagógustól mind a hatékonyság, mind a személyiségfejlődés terén. A pedagógusoké az egyik legfelelősségteljesebb és legveszélyeztetettebb szakma a lelki egészség tekintetében, munkájuk során sokkal inkább ki vannak téve a stresszhatásoknak, melynek hosszabb ideig történő fennmaradása legalább annyira hat a teljesítményre, mint az immunrendszer legyengülésére. Az iskolai mentálhigiéné célja ezért a pedagógusok lelki egészségének biztosítása kell legyen, annak érdekében, hogy napi munkájuk során a gyermektársadalom felé nyitott és támogató személyekké váljanak és maradjanak. Az iskola olyan élettér kellene, hogy legyen, ahol segítik az ott levők lelki egészségvédelmét és megtanítják, hogyan védjék saját lelki egészségüket.

A pedagógus kiégés folyamatával több nemzetközi és hazai kutatás is foglakozott, kitérve a munkahelyi körülményekre, a vezető szerepére. Korábbi vizsgálatunkban, melyet egy alapítványi iskolában folytattunk le, azt találtuk, hogy a vezetőnek jelentős szerepe van abban, hogy pedagógus kollégái jó mentálhigiénés állapotról számoltak be. A 2011-es törvényi változások óta az állami közoktatási intézményekben a munkáltatói jogok elkerültek az iskolaigazgatóktól, és az intézményeknek megszűnt a gazdasági önállósága is. Vizsgálatunkban célunk annak feltárása volt, hogy az állami fenntartású iskolák vezetői mennyire tudják befolyásolni az intézményükben dolgozó pedagógusok jó mentálhigiénés állapotát, milyen lehetőségük van a pedagógus kiégés folyamatának megállításában, kezelésében, mire lenne szükségük ahhoz, hogy a kollégáikat jobban tudják támogatni.

A szakirodalmi feltárás után kutatásunkat három budapesti általános iskolában folytattuk le, az átfogó elemzéshez két oldalról végzetünk vizsgálatot. A tantestület körében kérdőívvel mértük fel, hogy hogyan látják a pedagógusok saját mentálhigiénés állapotukat és milyen támogatást kapnak a vezetőktől. Az intézmény irányítását ellátó igazgatóval és két igazgatóhelyettesével félig strukturált interjúk keretében mértük a vezetői véleményeket azzal kapcsolatban, milyen lehetőséget látnak kollégáik támogatására, hogyan ítélik meg a tantestület mentálhigiénés állapotát, és igényelnének-e a vezetők bármilyen segítséget.

Az elemzések kiértékelése után azt látjuk, hogy a pedagógusok munkájukban túlterheltek, a nehezen motiválható diákok és szülők mellett kiemelték, hogy több elismerésre vágynak. A vezetőség, látva a tanárok túlterheltségét úgy ítéli meg, hogy csak rövidtávú elismerést tudnak biztosítani, ami a kollégák motiváltságát, mentálhigiéniáját, és ezzel a kiégés folyamatát jelentősen nem befolyásolja.

AZ EDZŐI MUNKA JELLEMZŐJE A JÁRVÁNY ALATT: A GYORSKORCSOLYA SPORTÁG KÍSÉRLETEI

Telegdi Attila

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *járvány, edzés, pedagógia, család, kreativitás, innováció*

Az edző alapvető feladata a képzés mellett a nevelés, amely során az edző figyelmet szentel a sportági és a sporton kívüli tevékenységeknek is. A panadémia időszaka a nevelési folyamat minden szereplőjét, köztük az edzőket is különleges helyzet elé állította. A járványhelyzet alatt az edzők a megszokott sportági körülményektől merőben eltérő rendszerben és módszerrel tervezik és irányítják a sporttevékenységet. Ebben az időszakban az edzőknek a képzési és nevelési feladataik ellátásához rugalmasságra, újratervezésre és kreativitásukra volt szükségük. A kreatív egyéniség képes szinte bármely szituációhoz alkalmazkodni, és bármivel boldogul, ami kéznél van. (Csíkszentmihályi, 1996) A megszokottól eltérő, innovatív megoldásokat kellett alkalmazniuk, hogy fenntartsák a gyerekek érdeklődését, motivációját és egyúttal fejlesszék a képességeiket.

A kutatás célja, hogy bemutassa az ebben az időszakban végzett edzői munka pedagógiai nehézségeit, eszközeit, módszereit és hatékonyságát. A kutatás során megfogalmazott kérdések arra irányultak, hogy miképp változott a szülő–edző–sportoló kapcsolat és a sporttevékenyég jellege a járvány alatt.

Kutatási módszerként kérdőíves kikérdezést használtunk, melyet kiegészítettünk strukturált interjúkkal. A kutatást a gyorskorcsolya sportágakban dolgozó edzők (N = 14) között végeztük, akik a helyzetből fakadóan a korábbitól eltérő jellegű edzéseket tartottak utánpótlás korú (6–16 éves) gyerekek számára, mindezt a szülők aktív bevonásával.

A kutatási eredményeink azt mutatták, hogy az edzők az edzésekkel járó pedagógiai feladatok nagy részét átruházták a szülőkre, aminek a hatékonysága nagy eltérést mutatott. A szülők feladata volt sok esetben az online kiadott edzésfeladat megismerése, értelmezése, esetleges bemutatása, a hibajavítás és közben a motiváció fenntartása. Azok az edzők, akik a legkisebb korosztállyal foglalkoznak (6–8 évesek), nagyobb figyelmet fordítottak a szülők segítésére és képzésére, a feladatok magyarázatára, ezáltal növelve a foglalkozások hatékonyságát. Sok esetben azonban a nem megfelelő minőségű foglalkozást a szülők minimális bevonódásának hiánya, az időhiány, illetve a motiváció hiánya okozta.

Korábbi vizsgálat beszámolt azokról a következményekről, melyeket a szülők gyermekeik sporttevékenységében mutatott túlzott részvétele, bevonódása vagy éppen túlzott kimaradása okozhat (Bognár et al., 2006). A kutatási eredmények alapján megállapítottuk, hogy a jobb edző–szülő kommunikáció, a szülői edukáció, a szorosabb együttműködés a mindennapokban, valamint a gyerekek nagyobb önállóságra nevelése segíti az edzők nevelői hatékonyságát az ilyen helyzetekben és a mindennapokban egyaránt. A család mintaadása, életmódja alapvetően meghatározza a gyermek későbbi érték- és szokásrendszerét, amelyben az oktató-nevelő intézményeknek legtöbbször mindössze csupán kompenzáló szerep jut (Bognár et al., 2006).

AZ IDEGEN NYELVI TEVÉKENYSÉG BEFOLYÁSOLÓ SZEREPE ÓVODAVÁLASZTÁS SORÁN AZ EGYES TÁRSADALMI HÁTTÉRVÁLTOZÓK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN

Mándoki Réka, Hegedűs Roland

Kuruc Utcai Óvoda, Debrecen;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *óvodaválasztás, idegen nyelv, óvodai tevékenységek*

Az idegen nyelv tudása napjainkban már alapvető feltétel egy ember életében. Erre a kormányzatok is nagy hangsúlyt fektetnek, olyan törvényeket hoznak, melyek szerint a hallgatók egy nyelvvizsga bizonyítvány nélkül nem kapják meg diplomájukat. Ez is az oka annak, hogy sokan nem tudják átvenni oklevelüket, mivel nem rendelkeznek nyelvvizsgával (Hegedűs, 2015) (a COVID miatt ez épp változott). Kijelenthető, hogy egy nyelv tudása ma már nem kiváltság, hanem egy alap tudás, mely gyakorta megtérül az ember munkája során (Veroszta, 2010; Sebestyén, 2016).

A korai idegennyelv elsajátítás egy megosztó téma a szakemberek között, mivel számos érvet (Navracsics, 2010; Nemes, 2019) és ellenérvet (Vildomec, 1963) fel tudnak sorakoztatni véleményük, álláspontjuk mellett. Török Balázs (2004) végzett egy országos óvodakutatást munkatársaival, mely során a szülők egy kérdőív kitöltésével kaptak egy átfogó képet arról, hogy az óvodaválasztás során melyek azok a tényezők, melyek befolyásolják a szülőt az intézményválasztásban.

A kutatásunk célja az volt, hogy Török Balázshoz hasonlóan kapjunk egy átfogó képet arról, hogy melyek a legrelevánsabb befolyásoló tényezők óvodaválasztás során Hajdú-Bihar megye óvodáiban. A kérdőívünkben külön kitértünk az idegen nyelvi tevékenységekre és azok intézményválasztást befolyásoló tényezőire.

A vizsgálat során többek között idegen nyelvvel, illetve óvodaválasztással kapcsolatos kérdéseket tettünk fel a szülőknek. Hajdú-Bihar megye 11 óvodájába küldtünk ki kérdőívet, ahonnan összesen 160 darabot kaptunk vissza. Ezt az adatbázist az SPSS statisztikai program segítségével elemeztük, illetve a különböző társadalmi háttérváltozók figyelembe vételével kereszttábla és ANOVA eljárásokkal vizsgáltuk a különbségeket. A kérdőívben szerepeltek az idegen nyelvi tevékenységek esetleges anyagi vonzatára irányuló kérdések, melyek során vizsgáltuk, hogy az egyes társadalmi háttérváltozók mentén milyen eltérések vannak (életkor, településtípus, végzettség).

A kapott eredmények alapján elmondható, hogy a 31 és 35 év közötti szülők számára egyáltalán nem releváns tényező az esetleges anyagi vonzat egy idegen nyelvi tevékenységnél. Csak úgy, ahogyan a befolyásoló tényezők többsége is, ezen életkorú szülőknek számít leginkább a befolyásoló tényezők többsége. Legfontosabb a 30 év alattiaknak a pénz kérdése, ők ezt inkább előtérbe helyezik, mint a tanulás fontosságát.

Azok a szülők, akik egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkeznek, nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy a gyermek tanuljon egy idegen nyelvet. A különböző lakhelyen élők körében azok a szülők fektetik a hangsúlyt az idegennyelv tanulásra, akik megyeszékhelyen, vagy városban laknak. Összességében kijelenthető, hogy szignifikáns eltérések vannak a kor, a szülők iskolai végzettsége, valamint a lakóhely településtípusa és az idegen nyelvi tevékenységek választása között.

AZ IKT FORMÁLIS ÉS INFORMÁLIS KAPCSOLAT ÉPÍTŐ SZEREPE A DEBRECENI EGYETEM NEVELÉS- ÉS MŰVELŐDÉSTUDOMÁNYI INTÉZETÉNÉL

Herczegh Judit

Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Kulcsszavak: *IKT, online közösségek, felsőoktatás*

Poszterünkkel célunk a közösségi tanulási formák kialakulásának és a kommunikáció fejlődésének nyomon követése az internet által meghatározott közeg tükrében a felsőoktatási rendszerünkben. Be kívánjuk mutatni, hogy melyek azok a formális és informális kommunikációs módok, felületek, amelyeket az információs társadalmi átalakulás életre hívott a Debreceni Egyetem Nevelés és Művelődéstudományi Intézetében és amelyek elsődleges tanulási és kommunikációs szerepet töltöttek be a COVID–19 járványügyi intézkedéseihez igazodva az utóbbi időszakban.

Megújuló társadalmunk megértésében az elektronikus, információs és kommunikációs eszközök kitüntetett szerepet játszanak. A legjobb módja a társadalmi élet változásainak követésének és megértésének az internet használatának feltérképezése. Az internet és a számítógép és a hozzájuk kapcsolódó IKT eszközök az egyéni szocializáció részévé váltak. Az IKT elemek képesek elősegíteni a társadalmi kohéziót, az eszközök által létrehozott tér alkalmazkodik a hagyományos társadalmi struktúrákhoz, ám újfajta mintázatokat is képes kialakítani (Herczegh, 2014).

A közösségi hálózatok a kommunikáció és az információáramlás színterei, amelyek nem csak a szocializáció szempontjából töltenek be tanulási funkciókat. Számos nemzetközi és magyar tudományos kutatás vizsgálja a számítógépek és az internet hatásait a társadalmi struktúrákra, a gazdaságra vagy akár az egyénre, és jelen esetben: az oktatásra és a felsőoktatásra. Alapvetően az IKT eszközöket már nemcsak az oktatás adminisztrációjában, hanem a teljes pedagógiai és tanítási-tanulási folyamatban is használják (Byungura et.al., 2016).

Egyre hangsúlyosabbá válik az emberi erőforrások megmozgatásához az IKT-infrastruktúra-kapacitások kiépítése az egyetemeken, kezdve a felsőoktatás-politikától a végrehajtásig (Byungura et.al., 2016). Ez a poszter az IKT-kapacitásépítési stratégiák artikulációját vizsgálja és mutatja be mind az elméleti, mind a gyakorlati intézményi IKT-politika és struktúra alapján.

Az előadásunkban bemutatjuk, hogy az IKT-eszközök és a közösségi média platformjai révén milyen könnyen építhetnek társadalmi kapcsolatok a hallgatók az oktatók, valamint az adminisztráció között. Ez a kialakult formális és a mellé szövődő informális struktúra a 2020 márciusától kezdődő COVID–19 járványügyi intézkedésekhez kapcsolódóan az online felsőoktatási rendszer gyors reagálású átalakításában elengedhetetlen megtartó erővel bírt.

AZ ISKOLAI ATTITŰD KUTATÁSÁNAK KÉRDÉSEI: ELMÉLETI MODELLEK, PERSPEKTÍVÁK, LEHETSÉGES MÉRŐESZKÖZÖK

Czető Krisztina

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *iskolai attitűd, szisztematikus irodalmi áttekintés, nézetkutatás, tantárgyi attitűdök*

A tanulók iskolához való kognitív, affektív és viselkedéses viszonyulásainak leírására különböző elméleti konstruktumokat találunk (Stern, 2012; Czető, 2019), melyek széttartó, az iskolai lét eltérő dimenzióit megragadó fogalmak, értelmezésük azonban számos ponton tartalmi egyezést is mutat (Czető, 2019). Az iskola iránti attitűdöt az iskolához való érzelmi-társas közelség megélésén át leíró fogalmak a kapcsolatok minőségét, az elfogadás és támogatás percepcióját vizsgálják (Lohmeier – Lee, 2012; Goodenow – Grady, 1993); míg az elköteleződés (engagement) olyan meta-konstruktum, mely az egyén affektív, kognitív és viselkedéses mintázatait jelöli (Fredricks et al., 2004; Appleton et al., 2008). A fogalmi átfedések, a koncepcionális tisztázatlanság komoly kihívások elé állítják a jelenség kutatását (Libbey, 2004; Czető, 2019). A fogalmi tisztázás és a lehetséges mérőeszközök feltárása kiemelt jelentőségű, mert az iskolához való viszony hatással van a tanulói motivációra, a társas kapcsolatok minőségére, a jóllétre, és az énhatékonyság, az iskolai teljesítmény alakulását is érinti.

Jelen előadás egy szisztematikus irodalmi áttekintés, továbbá egy 14-18 éves fiatalok körében végzett empirikus kutatás első eredményeit mutatja be. A kutatás célja kettős. Az elméleti kutatás az iskolai attitűd ernyője alá tartozó fogalmak empirikus kutatásainak koncepcionális, tartalmi elemzésére vállalkozott. Ehhez szorosan kötődve az empirikus kutatás célja egy, a tanulók iskolai attitűdjeit feltáró kérdőív kialakítása, a tanári és tanulói attitűdök összefüggéseinek vizsgálata.

A kutatás során az 1990-2020 közötti időszak ERIC, EBSCO, Google Scholar adatbázisokban azonosítható tanulmányok kerültek áttekintésre (N = 2207), majd az előzetes szűrést követően 71, végül a felállított kritériumrendszer alapján 31 tanulmány került az elemzésbe, mely a használt mérőeszközök fogalomhasználatát, sajátosságait vizsgálta. Jelenleg a tanulói és tanári kérdőívek fejlesztése zajlik. A tanulói kérdőív első adatfelvételét (N = 432) követően, a feltáró faktorelemzés során négy dimenzió rajzolódott ki (iskolához tartozás; akadémiai elköteleződés; az iskola relevanciája; tanári támogatás), és az első eredmények a skála kedvező alkalmazhatóságát jelzik (Cronbach-α = 0,78). A kutatás kitért a tantárgyi attitűdök és az iskola funkcióinak vizsgálatára is. Az eredmények alapján a tanulók körében a leginkább kedvelt tantárgyak az idegen nyelv, az informatika és a testnevelés voltak, míg a jövőbeni fontosságot tekintve az idegen nyelvek és az informatika kerültek előre. Az iskola funkciói esetén a legfontosabb feladatok a tanulók nézetei alapján a széleskörű tudás felkínálása, az együttműködési készségek fejlesztése; elgondolkodtató eredmény ugyanakkor, hogy az iskola legkevésbé fontos feladatai közé a tanulás megszerettetése és a digitális kompetenciák fejlesztése került. A kutatást a digitális munkarendre átállás jelentősen lelassította, az új adatfelvétel 2020 szeptemberében indulhat.

A kutatás az NKFI-132107 számú OTKA posztdoktori kutatói ösztöndíjtámogatás keretében valósul meg.

AZ ISKOLAI RÍTUSOK TANULÁSTÁMOGATÓ SZEREPÉNEK ERŐSÍTÉSE A DRÁMATANÍTÁS SORÁN

Katonáné Kutai Erika

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *rituálé, iskolai ünnepély, szocializáció, közösségépítés, hagyományápolás*

A rítusokkal foglalkozó kutatások a társadalomtudományok több területén is megjelennek. A rítusok kutatói közül Victor Turner és Arnold van Gennep a rituális folyamatot kutatták, Durkheim a vallási élet elemi formáit, a hazai kutatók közül Neulinger Ágnes a családi rítusokat. A rítusoknak megvan a maguk szerepe a közösségek életében, a közösségek tagjai a rítusokat gyakorolják is, viszont ezeknek a rítusoknak, rituális cselekedeteknek a jelentése, a közösségre és egyénre gyakorolt hatása már nem ismert a modern kor embere számára. Kutatásom a köznevelés rendszerén belül megjelenő rítusokat vizsgálja. Neulinger Ágnes szerint a rítus a társas viselkedés sajátos formáját jelenti, amelyet elsősorban szimbolikus jelentéstöbblete különböztet meg más közösségi cselekvésektől. A modern társadalom szekularizációjával a rítusok világi környezetben kapnak egyre nagyobb szerepet, megértésükkel a társadalmi működés megértése válik lehetővé. Az iskolai rituálék – ünnepek, hagyományok szerinti interakciók – során az iskolán belüli közösségi élmények megélése hatással van az iskolai közösségekre.

A modern világban a rítusok szerepének a csökkenésével bizonyos tudás az emberről, világról, egyénről, közösségről kevésbé örökíthető át a következő generációk számára. Ezért lehet aktuális az iskolai közösségek rítusainak vizsgálata, melyek, mint ősi tudásközvetítő technikák, „rejtett tantervként” működnek.

A rituális cselekvések és szövegek az adott kultúra szempontjából fontos információkat hordoznak. Németh András szerint ezek az információk lehetnek a test pontosan rögzített jelközvetítő, kulturálisan kódolt mozdulatai, a test auditív közlései, a speciális tér és időszerkezet, a test „jelmezei” és a rögzített speciális kulturális tér „díszletei”. Kutatásomban azt vizsgálom, hogy ezek az információk hogyan járulnak hozzá a rítusok tanulástámogató szerepéhez. Emellett ezeket a rituális eseményeket a maguk természetes közegében lehet legjobban megérteni, s drámatanárként számos esetben magam is résztvevője illetve szervezője is voltam különböző ünnepi műsoroknak, megemlékezéseknek.

A drámapedagógia és a rítusok között több szempontból közös vonást találhatunk, ezért kutatásomban a drámapedagógia lehetőségeit keresem a tekintetben, hogy a drámatanítás során milyen módon lehet erősíteni a rítusok tanulástámogató szerepét.

DIGITÁLIS SZEGÉNYSÉGBEN ÉLŐK TANULÁSI MINTÁZATAI A COVID–19 JÁRVÁNY IDEJÉN

Kozma Kitti

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *távoktatás, hátrányos helyzet, digitális szegénység, reziliens pedagógusok*

Napjaink meghatározó kérdésévé vált a távoktatás és annak eredményessége, mind a pedagógusok, a szülők és a tanulók szemszögéből egyaránt (Arnesen et. al., 2019). A távoktatásban a pedagógusok mellett a szülők is meghatározó szerepet töltenek be, hiszen folyamatos felügyelettel kell kísérniük gyermekük tanulmányi előrehaladását, támogatniuk és segíteniük kell őket a tananyag elsajátításában. A távoktatásról tapasztaltakról olyan reziliens életutat bejárt pedagógusokat kérdezünk meg, akik hátrányos helyzetű, főleg roma/cigány származású gyerekeket oktatnak. Reziliens az a pedagógus, aki fejleszti diákjai rezilienciáját, s reziliens életutakban játszik kulcsszerepet. Azt gondolhatnánk, hogy ez az egyetlen értelmezés elég a sikerhez. Ez azonban nem így van. Helytelen kiindulópont, ha csakis a diák oldalát és érdekeit helyezzük előtérbe. A pedagógiai munkában jelen van maga a pedagógus is, egy megélt életúttal, egy létező élethelyzettel (talán épp idős szülei miatt aggódik, házat épít, várandós stb.), begyógyult és talán még lappangó érzelmi sebekkel, felismert és fel nem ismert előítéletekkel stb. (Ceglédi et al., 2019; Ceglédi – Szathmáriné Csőke, 2019).

A kutatás során 6–8 félig strukturált interjú készül e pedagógusokkal, akik beszámolnak arról, hogy tapasztalták-e a digitális szegénység jelenlétét (Csepeli, 2017) a 2020 tavaszán lezajlott rendkívüli távoktatás alatt? Ha igen, ez miben nyilvánult meg? Lemaradtak-e a diákok, valamint milyen eredményeket értek el ez idő alatt? Milyen reziliens válaszokat adtak pedagógusként ezekre a kihívásokra?

A digitális szegénység nemcsak az eszközök hiányát jelenti, hanem a család viszonyát a tanuláshoz, az időbeosztás családi mintázatait, az iskolával elvesztett személyes kapcsolatokat, amiket a család nem tud pótolni. Jelenleg a kutatás folyamatban van, így részletes eredményekről még nem tudunk beszámolni. Az interjúkon egyszerű kézi kódolást végzünk (Creswell, 2003). Feltételezéseink szerint a reziliens pedagógusok igyekeztek támogatni diákjaik tanulmányi előrehaladását a távoktatás során is. Rendszeres kapcsolatot tartottak a szülőkel és a gyerekekkel. A következő feltételezés az, hogy sok családban nem adatott meg a megfelelő körülmény a tanuláshoz. A gyerekek nem rendelkeztek digitális eszközökkel, ezért lemaradtak, nem tudtak lépést tartani a társaikkal. Továbbá a szülők alacsony iskolai végzettsége miatt, egyáltalán nem kaptak támogatást otthonról. A szülők nem tudtak a gyerekeknek segíteni tanulmányaik során.

EDUCATIONAL FAMILY ROLE AMONG REFUGEES

Peshawa Jalal Mohammed

University of Debrecen

Keywords: *education, family, refugee*

Families` engagement has long been considered a significant factor that can lead to positive educational outcomes for children. However, families and parents are not always easy to engage successfully in their children`s schooling.

In the case of refugee family backgrounds, the factors could be challenging for them to engage and participate fully in their children`s education. The refugee experience is usually a profound disruption to people`s lives due to long-term conflict and displacement. Providing educational opportunities is one of the highest supports of normalizing refugee lives and a bright future. It is also a key to the future that it can assist bring peace to their countries.

This research aims to explore how in the context of refugee school-parent relationship, learning at home and decision making can be changed and how these are different from outside the refugee contexts. The research shows the perceptions in different lenses such as parents and teachers perceptions about the parental role in children`s education. The research found that parents have to deal with accommodation, safety, work, so they do not have enough emotional energy to help their children`s learning effectively. Some families do not have enough knowledge about formal schooling as they are illiterate, and they do not have the opportunity to expand their knowledge to do their best in their ability to support their children. Some of them are also unaware of school expectations, including visiting schools for various activities.

FAMILY AS A FACTOR OF CHILDREN`S SCHOOL SUCCESS IN REDUCTION CENTERS

Tatiana Dubayová, Ivana Višňovská, Hedviga Hafičová

University of Presov in Prešov;
University of Presov in Prešov;
University of Presov in Prešov

Keywords: c*hild with conduct disorder, school success, family, reeducation center*

The family is an important determinant of children`s school success, but children with conduct disorders often come from families that have failed in one or more of their functions. The analysis of the characteristics of the families of children with behavioral disorders is an important part of the knowledge of special educators who work with these children in the context of the reeducation center.

The aim of the paper is to find out the association between the school success of pupils with conduct disorders placed in the reeducation center and how their perception of the intellectual and cultural orientation of the family, family cohesion and family orientation to success. Secondarily, we were interested in whether the orientation to success in the family would be related to the child`s relationship to school and motivation to learn. These aspects were assessed by using the Family Environment Scale (standardized questionnaire) and the School Success Scale (experimental verification in progress). The research sample consisted of children aged 13 to 17 (39 girls and 31 boys), who were placed in reeducation centers in Slovakia. The average school achievement of pupils was similar for boys and girls - 2.8, which is the middle value on a 5-point scale of school performance evaluation. Research has shown that children with conduct disorders in reeducation centers value intellectual-cultural orientation, cohesion and orientation towards the success of their families well above average. At the same time, the high values achieved in these areas do not correlate with the educational achievement of children. The children from the research sample expressed a highly positive attitude towards school (up to 29 girls and 24 boys).

The results of the research do not correspond to the findings of other authors and we assume a distortion of the perception of one`s own family in the direction of its uncritical positive evaluation. It is therefore necessary to use an assessment of the family atmosphere by independent observers when assessing the family climate of children with behavioral disorders. We expect a higher percentage of socially desirable answers to questions about motivation to learn and relationship to school. Exploring family relationships in children with conduct disorders is complicated from a research point of view. Their tendency to evaluate parents positively is conditioned by the need to protect them. At the same time, we assume that the placement of a child in a reeducation center distorts the perception of the family, which is evaluated less critically from the distance.

The study was supported by the project VEGA 1/0120/19 "Movement correction of the problematic behavior of students from the standard population and students with special educational needs educated under the conditions of integration".

FUNKCIONÁLIS NYELVSZEMLÉLET A LEGÚJABB FEJLESZTÉSŰ ALSÓ TAGOZATOS NYELVTANKÖNYVEKBEN, ILLETVE EGY KÜLFÖLDI GYEREKEKNEK KÉSZÜLT MAGYAR NYELVKÖNYVBEN

Kovács Tibor

Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar

Kulcsszavak: *anyanyelvi nevelés, anyanyelvi kompetencia, nyelvtantanítás, funkcionális nyelvészet, magyar mint idegen nyelv, tantárgy-pedagógia, tankönyvelemzés*

Az iskolai tárgyak közül a magyar nyelvtan már régóta az egyik legkevésbé kedvelt. Ennek ellenére számos kutatás bizonyítja, hogy a nyelvtani ismeretek erősen befolyásolják a szövegértés képességét (Lackó, 2008), illetve meghatározóak a helyesírás és az idegen nyelvek elsajátításában is (Előry, 2013). Nem közömbös tehát, hogy milyen pedagógiai tálalásban, milyen módszerek közvetítik az alsó tagozatos oktatásban ezeket az ismereteket.

A nyelvtanoktatás hatékonyabbá tétele érdekében, a nyelvi funkciók alapján történő magyarnyelv-leírás már több évtizede téma a szaktudományi cikkekben. A funkcionális nyelvszemlélet lényegében először a magyar mint idegen nyelv oktatásában és az ezzel kapcsolatos tankönyvi fejlesztésekben jelent meg. Idővel egyre többen sürgették ennek bevezetését az anyanyelvi nevelés területeire is. Az előző években olyan alsó tagozatos kiadványok nyertek tankönyvi engedélyt, amelyek már kifejezetten és deklaráltan erre a szemléletre és nyelvleírásra épülnek.

Mit jelent a gyakorlatban ez a funkcionális szemlélet? Miben más és mennyiben hasonló az anyanyelvi nyelvtantanítás és a magyar mint idegen nyelv tanítása formai, funkcionális és kategorizációs szempontból?

A kérdések tisztázásához két tankönyvcsaládot hasonlítok össze, mivel a tankönyv továbbra is az egyik legfontosabb oktatási eszköz Magyarországon, ily módon alkalmas a téma metodológiai és tantárgypedagógiai tisztázására.

Elemzésem tárgyául egyrészt a legújabb fejlesztésű alsó tagozatra szánt nyelvtankönyveket választottam (*Anyanyelv és kommunikáció 3–4.* [*Újgenerációs tankönyv,* EKE – OFI]), másrészt egy külföldi gyerekeknek készült magyar nyelvkönyvet (*Kiliki a Földön 1–2.*)
A két taneszköz-család hasonló életkorú gyermekek számára íródott és megfelelő a fent megfogalmazott nyelvleíró modell vizsgálatára, valamint arra is, hogy következtetéseket vonjunk le az idegen nyelvi és anyanyelvi kompetencia fejlesztésével kapcsolatos közös nevező, fogalmi készlet létrehozására (Klein, 2011).

“HACSAK A TI-TI MEG A TÁ LESZ EGÉSZ ÉLETEMBEN, AKKOR IS MEGÉRI EZT CSINÁLNI.”

Dragony Gábor

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Kulcsszavak: *népzeneoktatás, extrakurrikuláris oktatás, család*

Doktori kutatásom a népzeneoktatás szerepeit vizsgálja a művészeti nevelés kurrikuláris és extrakurrikuláris színterein. Előadásomban a magyarországi közép- és felsőfokú népzenészképzésben tanulókra vonatkozó vizsgálataimat és azok eredményeit szeretném bemutatni. A jövő tanárait és előadóművészeit tanítók olyan korosztállyal találkoznak, amelynek széles az életkori sávja. Ha a tanár tudja, hogy ezeknek a tanulóknak és hallgatóknak milyen motivációik vannak, milyen – korosztályukból adódó – új élethelyzetekhez alkalmazkodnak (családtól való leválás, tanulás melletti munka, párkapcsolat stb.) és felismeri, hogy megvan az elképzelésük a jövőjükről, akkor ezeknek az információknak a kezelésével kedvezőbb feltételeket tud teremteni a fejlesztésükhöz.

Vizsgálatai kérdéseimre kapott válaszok és azok elemzése releváns tartalommal bírhatnak – a művészeti nevelésen belül – a népzenészképzésben oktatók számára. Az egyik, papír alapú kérdőíves kutatásban a 2018/19-es tanévben a magyarországi szakgimnáziumi népzeneoktatás növendékeinek teljes populációja, az összes 9–14. évfolyamos diák (N = 103) részt vett. A háttérváltozóknak köszönhetően fel lehetett tárni a népzenetanulás és a család társadalmi, gazdasági, kulturális háttere közötti összefüggéseket.

A második vizsgálat módszere félig strukturált, zárt és nyitott kérdésekből álló fókuszcsoportos interjú volt. Két fókuszcsoportban szakgimnazista népzenész növendékek és a felsőfokú népzenész-népzenetanár képzés hallgatói vettek részt. A kérdések feltárták, milyen befolyással van a család a jelenlegi anyagi helyzetükre, a népzenetanulás motivációjára, a példaképválasztásra, a külföldi mobilitási szándékra, és milyen módon szerepel jövőképükben a családalapítási – házassági és gyermekvállalási – szándék.

HARMADIK MISSZIÓS KÖZÖSSÉGI SZEREPVÁLLALÁS ÉS SZOLGÁLATI TANULÁS

Sitku Krisztina

Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *egyetemi közösségi szerepvállalás, szolgálati tanulás, társadalmi innováció*

Az egyetemek közösségi szerepvállalásának pedagógiai megvalósulási formája a szolgálati tanulás (McIlrath et al., 2016), mely a helyi társadalmi szereplőkkel közösen megtervezett és kivitelezett olyan oktatási program, amelyben a tanulási célok és a szolgálat eredménye egyensúlyt alkotnak (Furco, 1996) az „értelmes közösségi szolgálat tantervbe ágyazása és a valamely valós problémán nyugvó, aktív közösségi munka során tanultakért adott krediteken keresztül" (McIlrath et al., 2016, 5). Ez megkülönbözteti a szolgálatközpontú tapasztalati tanulás más formáitól (Bodó, 2015; 2018; Furco, 1996; Markos, 2016), a hallgatókat pedig számos szempontból gazdagítja (Bodó, 2015; 2018; 2019; Celio et al., 2011). A szolgálati tanulás módszerének minőségbiztosítási ajánlásait a National Youth Leadership Council foglalta össze a K-12 oktatási szintre (Celio et al., 2011; NYLC, 2020), a Europe Engage kutatás pedig kidolgozott egy felmérési és értékelési rendszert az európai felsőoktatási gyakorlat feltárására (McIlrath et al., 2016). Meglátásunk szerint e kettő kombinálásával és a hazai felsőoktatási kultúrára való adaptálásával egy olyan szempontrendszer dolgozható ki, amely nyomán feltárhatók a meglévő intézményi gyakorlatok erősségei és hiányosságai, valamint a harmadik missziós tevékenységekben rejlő oktatási potenciál is.

Fel lehet-e használni az egyetemek harmadik misszió jegyében végzett közösségi tevékenységeit a szolgálati tanulás alkalmazása céljából? Rendelkeznek-e ezek az aktivitások oktatási-nevelési potenciállal, s mennyiben felelnek meg az említett szempontrendszernek? Kérdéseink megválaszolásához a Dunaújvárosi Egyetem (DUE) közösségi szerepvállalási gyakorlatát választottuk ki, melyről korábbi kutatásaink megállapították, hogy a különféle helyi társadalmi szereplőkkel együttműködésben megvalósuló egyetemi tevékenységek (Sitku, 2019; Balázs et al., 2020) a tapasztalati tanulás olyan formáit kínálják, mint az önkéntesség és a szakmai gyakorlat, s számos területen fejlesztik a bennük részt vevő hallgatókat (Sitku, 2020). A 2019. évi harmadik missziós tevékenységek körét alapul véve intézményi dokumentumok tartalomelemzésével és félig strukturált interjúkkal gyűjtöttünk adatokat. Utóbbiakat a rendezvényeket szervező egyetemi egység vezetőjével, továbbá a legtöbb résztvevő hallgatót biztosító Társadalomtudományi Intézet tanszékvezetőivel és egyes oktatóival készítettük.

Eredményeink szerint a DUE harmadik misszió jegyében végzett aktivitásai megfelelnek a közösségi partnerekkel való együttműködés és a valamely valós közösségi probléma kezelése feltételeinek, ám a feladatvállalások köre bővítendő, a társadalmi ügyek kezelése pedig mélyítendő. Az egyetemi képzési és kurzustantervekbe való integráltság tekintetében szükséges a tevékenységek konkrét tanulási eredményekkel való ellátása, majd a releváns kurzusokhoz kötése, azaz az egyetem harmadik missziós gyakorlatának tanulmányi célú intézményesítése és egy szélesebb hallgatói közösség felé való megnyitása.

HATODIK OSZTÁLYOS TANULÁSI ZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK JELLEMZÉSE AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS ALAPJÁN

Hegedűs Roland

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

Kulcsszavak: *kompetenciamérés, tanulási zavar, SNI*

A speciális nevelési igényű tanulók részvétele fontos a különböző teljesítményt mérő vizsgálatokban, mert ezek elősegíthetik számukra a speciális programok kidolgozását, a teljesítményük növelését. A részvétel napjainkban nem teljesen biztosított számukra a PISA-vizsgálatban sem (Leroy et al., 2018), ezért döntöttünk úgy, hogy megvizsgáljuk a hazai országos kompetenciamérés (OKM) adatbázisát ilyen szempontból. Hasonló vizsgálat már született az OKM alapján, melyben átfogóan került bemutatásra a speciális nevelési igényű csoport (Kövesdi et al., 2019).

A speciális nevelési igényű tanulóknak különböző csoportjait különböztethetjük meg, melyek egyike a tanulási zavarral küzdő tanulók, ami további alkategóriákra bomolhat. Előadásunk szempontjából a diszlexia, diszgráfia és diszkalkulia meghatározása lényeges (Mesterházy – Szekeres, 2019), mert ezekkel a zavarokkal küzdő tanulók különböző jellemzőit vizsgáljuk, és ezek között olyanokat is kiemelünk, amelyek befolyásolhatják a teljesítményt (családi háttér, testvérek száma, stb.) (Rolff et al., 2008; Gyarmati, 2011; Rolleston – James, 2015).

A kutatás célja, hogy információkat kapjunk a tanulási zavarral küzdő tanulók közötti különbségekről, mint például családi háttérről, nemi különbségekről, valamint a tanulmányi teljesítményekről.

Vizsgálatunk során a 2017. évi országos kompetenciamérés 6. osztályos tanulói adatbázisát elemeztünk (SPSS program segítségével), melyben megtalálhatók a különböző tanulási zavarokkal küzdő tanulók kategóriái (diszlexia, diszgráfia és diszkalkulia). A többi tanulási zavart nem vontuk be a vizsgálatunkba, így összesen 1593 tanuló van, akik az említett három kategória legalább egyikébe beletartoznak. Egy gyermek több tanulási zavarral is küzdhet, ezért ennek megfelelően hét kategóriát alakítottunk ki. Ezt követően vizsgáltuk az egyes kategóriákba tartozó tanulók családi hátterét, testvérek számát, kompetencia eredményét, valamint a nemi különbségeket. A vizsgálat során kereszttábla és ANOVA elemzést végeztünk, valamint szignifikancia szintet vizsgáltunk.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a diszgráfia az, ami legkisebb mértékben csökkenti a tanulók teljesítményét. Általánosságban igaz, hogy a diszkalkuliás gyermekek családi háttérindexe alacsonyabb a másik két tanulási zavarral küzdő kategóriánál, és minél több tanulási zavar áll fenn egy gyermek esetében, annál rosszabb a családi háttere. Az OKM adatbázisban is igazolódott, hogy a vizsgált tanulási zavarok a fiúkra jobban jellemzőek, kivéve a diszkalkuliát, ahol az arány 65–35% a lányok „javára”. Az adatbázisban az is kimutatható, hogy minél több testvére van egy gyermeknek, annál nagyobb az eshetősége, hogy több tanulási zavar is fennáll esetében, azonban azt szükséges megjegyezni, hogy ez nem azt jelenti, ha valakinek több testvére van, biztosan tanulási zavarral is fog küzdeni. Ez az adat összefüggésben lehet azzal is, hogy a hátrányos helyzetű családokban általában több gyermek születik (Fejes et al., 2013).

IN AND OVER THE COMPULSORY EDUCATION SYSTEM – HOSPITAL EDUCATION IN HUNGARY

Golyán Szilvia

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Keywords: *hospital education, document analysis, Hungary*

The field of hospital pedagogy exists virtually undetected within the "sterile" environment of medical institutions and occupies a position that exists at the professional crossroads of education, psychology and medicine. In Hungary, hospital pedagogy is a little-known branch of education, which focuses on the differentiated instruction, and education of children and young people who are undergoing treatment in a hospital; hospital pedagogy therefore represents an important component of a patient's complex rehabilitation (Volentics, 1997). As such, an investigation of the position hospital pedagogy occupies in the taxonomic system of academics is essential.

In connection to the issue of an equitable educational environment as an interpretative framework, we primarily aim to clarify this interpretation based on the fundamental concepts of equal opportunity and equity. Based on our opinions, the advantages or disadvantages that stem from inequality are far more likely to impact a child/young person who has spent a lengthy period of time in a hospital environment, medical institution or recuperating from illness at home. In order to determine whether institutions are providing an equitable learning environment for children who are ill for prolonged periods, we must evaluate those factors, which are most likely to enable an appropriate learning environment (Golyán, 2018).

The detailed investigation and coherent, analytical introduction of past precedence for hospital pedagogy in Hungary; its roots, changes and historical background, as compared to European tendencies. To date, hospital pedagogy has not been placed within these types of contexts.

In this part of the research project, the multi-focal and systematic examination of the history of hospital pedagogy will be conducted. The chronological continuity of this narrative will be divided according to stages that were brought about by any type of experiment in content or legal regulation, such as the definition of (or shifts in emphasis upon) a hospital's function in education or the phases in differentiating the practice of hospital pedagogy. By utilizing the method of document analysis, we aim to explore and process the entirety of all research literature available in Hungary that is or can be connected to the field of hospital pedagogy.

KULTÚRAFOGYASZTÁSI SZOKÁSOK ÉS GYERMEKKORI EXTRAKURRIKULÁRIS TEVÉKENYSÉGEK KÁRPÁTALJAI FŐISKOLAI HALLGATÓK KÖRÉBEN

Kiss Julianna

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori Program

Kulcsszavak: *fiatalok kultúrafogyasztása, gyermekkori extrakurrikulum, Kárpátalja, extrakurrikuláris zenei tevékenység*

Az elmúlt majd három évtizedben Ukrajnában, így azon belül Kárpátalján is jelentősen átalakult a művészeti oktatás, az alsó- és középfokú zeneoktatás, annak gazdasági és szakmai háttere. Az utóbbi években Ukrajnában a decentralizációs folyamatok és az oktatási reform következtében a tanórán és közismereti iskolán kívüli oktatást folytató intézmények finanszírozását egyre nagyobb százalékban a helyi önkormányzatok látták el; átalakult az alapfokú művészeti és zeneiskolákban folyó oktatás. Az elmúlt évtizedben megfigyelhető, hogy kevesebb gyermek jelentkezik és tanul a zeneiskolákban, ezért feltételezhető az adott intézménytípus presztízsének csökkenése. Ugyanakkor az eddigi magyar és nemzetközi kutatások az iskolai oktatásban való részvétel mellett végzett rendszeres zenei tevékenység személyiség fejlődésére gyakorolt pozitív hatásáról számolnak be.

A kutatás két nagy fogalomterületet érint. Az egyik az iskolán kívüli (extrakurrikurális) zenei tevékenység, a másik a magas kultúra fogyasztásának a helye a szabadidő eltöltésében. A kutatás mintáját a kárpátaljai felsőoktatási intézmények valamelyikében tanulmányokat folytató magyar anyanyelvű hallgatók alkotják. A nyitott és zárt kérdéseket tartalmazó önkitöltős kérdőívre adott válaszok alapján a gyermekkorukban zenei képességfejlesztő foglalkozásokon rendszeresen résztvevők kultúrafogyasztási szokásait vetjük össze azokéval, akik gyermekkorukban hasonló tevékenységekben nem vettek részt.

A Kárpátalján a gyermekek számára elérhető extrakurrikuláris zenei képzések feltérképezése mellett a kutatás célja feltárni a gyermekkori extrakurrikuláris zenés tevékenységek hatását a későbbi magaskultúra-fogyasztásra, annak megválasztására, rávilágítani a zenei képességfejlesztés esztétikai ízlésformálásában játszott szerepére, fontosságára, eredményeivel közvetve hozzájárulni az iskolán kívüli zenei oktatás mint pedagógiai tevékenység hatékonyságának növekedéséhez, a zenetanulás pozitív megítéléséhez. A vizsgálat szempontjából érdekes tényező lehet az is, hogy az adott iskolán kívüli zenés tevékenység milyen gyakorisággal, csoportosan vagy egyéni órákon, intézményesült körülmények között vagy önképző csoportban, milyen szakmai irányítással történt, illetve, hogy az adott képzést az abban részt vevő személy befejezte-e, s ha igen, milyen eredménnyel.

„MIÉRT ÉS HOGYAN TANULNAK A FELNŐTTEK?” - EGY NEMZETKÖZI KUTATÁS EREDMÉNYEI

Márkus Edina, Takács-Miklósi Márta, Barabási Tünde

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem;
Babeș–Bolyai Tudományegyetem

Kulcsszavak: *felnőtt tanulás, tanulási motiváció*

Nem előzmények nélküli a felnőtt tanulók kutatása. Több hazai és nemzetközi vizsgálat foglalkozik a felnőtt tanulók aktivitásával, motivációjának, a tanulásuk akadályainak vizsgálatával, ezek megismerése, elemzése alapul szolgált a vizsgálatunkhoz (Engler, 2014; Farkas, 2011; Márkus, 2014).

Kvantitatív kérdőíves felmérést végeztünk saját készítésű kérdőívvel, válaszadóink Szlovákiából, Ukrajnából, Romániából és Magyarországról voltak, 557 fő. A vizsgálat során a felnőttkori tanulás jellemzőit, a motivációkat, akadályokat, tanulási aktivitást vizsgáltuk. A felnőtt tanulás formáira, módszereire, helyszíneire, igényeire, a tanultak hasznosíthatóságára fókuszáltunk. Próbáltuk azt megvizsgálni, hogy milyen háttérváltozók befolyásolják ezeket.

SPSS program segítségével elemeztük az adatokat, érdekes összefüggésekre lettünk figyelmesek, ezeket részletesen feltárjuk poszterünkön.

Poszterbemutatónkban részletesen megvizsgáljuk, milyen céllal kezdenek hozzá a válaszadók a felnőttkori tanuláshoz gyakorláshoz, melyek a tanulás nehezítő, korlátozó tényezői. Ez utóbbi kérdés segítheti a felnőttképzéssel foglalkozó szervezeteket abban, hogy mire figyeljenek a képzéseik szervezésekor: hogyan tehetők sikeresebbé a képzések, illetve hogyan optimalizálható a tanulás eredményessége a felnőttek számára. Bemutatjuk, hogyan tanulnak ma a felnőttek, milyen eszközöket vesznek jellemzően igénybe a tanulásuk során. Foglalkozunk továbbá annak vizsgálatával, tanulás szervezése szempontjából hogyan tanulnak szívesen a felnőttek és milyen oktatási módszereket tartanak különösen hatékonynak.

Kutatásunk eredményeként megállapítható, hogy országspecifikus jellemzők nem voltak, néhány esetben volt csak megfigyelhető eltérés pl. felnőttképzés jellege, felnőttkori tanulás megkezdésének célja. A háttérváltozók sem voltak meghatározóak, azt feltételeztük, hogy az iskolai végzettség és az életkor befolyásoló lehet, azonban ezek sem igazán voltak meghatározóak az egyes felnőtt tanulási motivációk és akadályok, valamint a módszerválasztást tekintve. Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók nagy része pragmatikusan a munkához, megélhetéshez köthető jól hasznosítható, de a személyes érdeklődést, tudásvágyat is kielégítő tanulási lehetőségeket keresi. Fontos tapasztalat volt, hogy a válaszadók jelentős része jellemzően önállóan tanul, tehát az önálló tanulást segítő eszközöket érdemes kidolgozni számukra, ha támogatni szeretnénk a tanulásukat, a résztvevőközpontú módszerek mellett fontosak számukra a hagyományos előadóközpontú módszerek.

MULTIPERSPEKTIVIKUS TÖRTÉNELEMSZEMLÉLET MAGYARORSZÁG ÉS ANGLIA TARTALMI SZABÁLYOZÓIBAN

Fodor Richárd

Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK VJTK

Kulcsszavak: *történelemdidaktika, történeti nézőpont, tankönyv, tankönyvkutatás, történelmi gondolkodás, történelmi műveltség, tanulói kompetencia*

Poszterelőadásomban a multiperspektivikus, azaz többnézőpontú történelemszemlélet tanulói kompetenciafejlesztés köznevelési lehetőségeit mutatom be, amely meghatározó szerepet játszik a kritikus gondolkodás, a történelmi műveltség és az állampolgári kulcskompetencia fejlesztésében.

A multiperspektivikus szemlélet problématörténete a 2000-es év két nagy jelentőségű rendezvényére vezethető vissza. Az Európa Tanács által életre hívott EUROCLIO és a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság (ISHD) Osloban és Lisszabonban szervezett konferenciáin transzfer erővel bíró kulcskompetenciaként definiálták a többnézőpontú történelemszemléletet, amelyet önbizalom-növelő, az analógiák felismerését és az alternatívák számbavételét támogató képességként definiáltak (Dárdai, 2002). A szemlélet húsz éves európai pályafutása során beépült a tanácsadó és szabályozó dokumentumok többségébe (OECD DeSeCo, 2003; Euridyce, 2017; NAT, 2013, 2020; National Curriculum, 2012), ugyanakkor a köznevelési érvényesüléséről nem áll rendelkezésre felmérés.

Poszterelőadásom középpontjában egy komparatív kutatás eredményeinek bemutatása áll, amely két fő komponensből tevődik össze. Elsőként 2016 után kiadott angol (Oxford, Hodder) és magyar (OFI-OH) történelemtankönyvek elemzése során a tankönyvek szerkezeti egységeiben megjelenő multiperspektivikus történelemszemléletet azonosítottam és hasonlítottam össze. Képes történeti források összesen tizennégy típusát különböztettem meg fejezetenként, tematikus egységenként és tankönyvenként a kvantitatív vizsgálatban, amelynek eredménye egy-egy forrás-mutatószám lett. A kvalitatív vizsgálat elemzései során pedig arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen formái lehetnek a multiperspektivikus didaktikai moduloknak, továbbá ez hogyan kapcsolódik a tankönyvszerzői szöveghez.
Másodikként a két állam tartalmi szabályozó dokumentumainak összehasonlító vizsgálati eredményeit mutatom be, amely során két eltérő fejlődési utat bejáró oktatási rendszer sajátosságai jelennek meg, a tartalmakat több szinten szabályozó magyar és a nagyobb autonómiát biztosító angol curriculumot.

Az előadás célja, hogy a kutatási eredmények segítségével felhívja a figyelmet a köznevelési történelemtanításban megjeleníthető többnézőpontú gondolkodás fejlesztésének szükségességére a jövő felelősségteljes és kritikusan elemző állampolgárainak nevelése és tanítása érdekében.

NEM AZ ISKOLÁNAK, HANEM AZ ÉLETNEK TANULUNK – AVAGY A PSZICHOLÓGIAI TŐKE ÉS A VÁLLALKOZÓI KOMPETENCIA KAPCSOLATA

Hornyák Andrea, Fodor Szilvia

BGSZC Budai Középiskolája, MFE;
Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézet

Kulcsszavak: *pszichológiai tőke, vállalkozói kompetencia, középiskolás korosztály*

Mind a pozitív pszichológiában, mind a közgazdaságtanban központi helyet foglal el a pszichológiai tőke fogalma, amely „egy egyén pozitív pszichológiai fejlettségi állapota, amely a következő elemekből építkezik: önhatékonyság, optimizmus, remény, reziliencia” (Nagy, 2017). A humán tőkéhez kapcsolható fogalom a vállalkozói kompetencia is, amely az Európai Unió által megfogalmazott, egész életen át tartó tanuláshoz szükséges nyolc kulcskompetencia egyike. Mindkét tényező szerepet játszik az egyén iskolai és munkahelyi teljesítményében, elégedettségében, valamint a boldogabb élet elérésében. Kutatásunk célja, hogy bemutassuk a pszichológiai tőkének és a vállalkozói kompetenciának a munkaerőpiacon és az oktatásban betöltött szerepét, valamint a pszichológiai tőke, a vállalkozói kompetencia és a teljesítmény közti kapcsolatot.

Az adatfelvételt 342 gimnazista, gazdasági középiskolás és egyéb középiskolába járó diák körében végeztük. A lekérdezés módszere kérdőíves felmérés volt, amely több részből épült fel: teljesítménnyel kapcsolatos kérdések (iskolai tantárgyak osztályzatai), Általános Énhatékonysági Skála (GSE), Életszemlélet Teszt (LOT-R), Remény Skála (AHS), Rövid Reziliencia Skála (BRS), Vállalkozói kompetencia teszt, Pénzügyi ismeret teszt. Kutatásunk eredményeként pozitív szignifikáns kapcsolatot mutattunk ki a pszichológiai tőke, a vállalkozói kompetencia és az iskolai teljesítmény között. Rámutattunk, hogy a diákok által folytatott tanulmányok típusa és évfolyama befolyásolja a diákok pszichológiai tőkéjének és vállalkozói kompetenciájának nagyságát. Klaszterelemzéssel sikerült beazonosítanunk 3 különböző csoportot, amelyek a pszichológiai tőke minden elemében különböztek egymástól. A SEM modell alapján meghatároztuk, hogy a vállalkozói kompetencia közvetlenül az énhatékonyságból, a rugalmasságból és a remény-hajtóerő kettőséből táplálkozik. A pszichológiai tőke 4. eleme, az optimizmus valamennyi előbb említett három dimenziót szignifikánsan közvetlenül erősítve fejti ki indirekt hatását a vállalkozói kompetenciára.

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy a pszichológiai tőke és a vállalkozói kompetencia magasabb szintjével rendelkező egyének jobb iskolai és munkahelyi teljesítmény nyújtására képesek társaiknál. Az énhatékonyság, az optimizmus, a remény és a rugalmasság beépítése a középiskolai tananyagba, nemcsak a diákok pszichológiai tőkéjének szintjét növeli, hanem vállalkozói kompetenciájuk és iskolai teljesítményük is emelkedni fog. A közoktatás egyik fontos feladatának tartjuk, hogy a pozitív pszichológiai szemléletmód oktatásba történő beépítésével megtanítsuk a diákokat személyes kompetenciáik felismerésére és gyarapítására, melyen keresztül a teljesítményük és a jóllétük is növekedhet.

NEMZETKÖZIESÍTÉS ITTHON (INTERNATIONALIZATION AT HOME) – GYAKORLATOK, MEGKÖZELÍTÉSEK A HAZAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBEN

Kasza Georgina

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *nemzetköziesítés itthon, felsőoktatás, hallgatói szolgáltatások*

Az elmúlt közel két évtizedben a nemzetköziesítés itthon (internationalization at home), a kezdeti ellentmondásos értelmezéseket követően, elfogadott megközelítéssé vált a felsőoktatás területén (Beelen – Jones, 2015). Az 1990-es évek végén felerősödtek a nemzetköziesítés megújítását sürgető kritikák, amelyek a piacorientált szemlélettel szemben, annak társadalmi hasznosságát, értékközpontúságát helyezték előtérbe. Egy 2015-ös meghatározás szerint „a nemzetköziesítés itthon célja a nemzetközi és interkulturális dimenzió célzott integrációja – a hazai tanulási környezetben minden hallgatóra érvényes – formális és informális tantervbe" (Beelen – Jones, 2015b, 69). Ez a meghatározás jelenleg a legszélesebb körben használt definíció.

A nemzetköziesítés itthon bár – egyes kutatók szerint (Robson, 2017) – koncepcionálisan nem jól körülhatárolt, annak egyes elemei jól azonosíthatók, mint például az intézményi stratégia, a megfelelő tantervek, valamint a külföldi hallgatói integráció intézményi pillérjei (Almeida et al., 2019). A kutatás azt vizsgálta, hogy a megközelítés egyes elemei jelen vannak-e a hazai intézményekben, az intézményi logikában. A kutatás kvalitatív módszertanon alapul, adatgyűjtési eszköze a félig strukturált interjúk készítése volt (Saldana, 2009; Neuendorf, 2019).

2019-ben két (célzottan kiválasztott) egyetemen, kilenc félig strukturált interjút készítettem. A félig strukturált interjúk célcsoportjai a felsőoktatási intézmények munkatársai (nemzetközi ügyekkel foglalkozó, nem oktatói/kutatói beosztásban levő munkatársak, közöttük vezető és nem vezető beosztásban), oktatók (vezető és nem vezető beosztásban) és a hallgatói érdekképviseletben dolgozó, vezetői tisztséget betöltő, a külügyekért felelős hallgatók voltak.

A kutatás alapján az látható, hogy a nemzetköziesítés itthon ismert, ám kevésbé elterjedt gyakorlat, egyes elemei változó módon jelennek meg a hazai felsőoktatási intézményekben, és nem átfogó hangsúllyal. A vizsgált intézmények mindegyikében voltak olyan intézményi gyakorlatok, amelyek a nemzetköziesítés itthon megközelítéséhez kapcsolhatók: ezek egy része esetleges, véletlenszerű (pl. a hazai és külföldi hallgatók kurzusokon belüli integrációja), míg más részük tudatos intézményi stratégia része (pl. a külföldi hallgatók beilleszkedését segítő mentorprogramok). 2020 elején a globális járvány félbeszakította az addigi nemzetköziesítési folyamatokat, annak közép- és hosszútávú hatásai azonban jelenleg nem ismertek (Altbach – De Wit, 2020). Ugyanakkor a nemzetköziesítés itthon kiemelt elemei, gyakorlatai, mint a virtuális mobilitás vagy a különböző online, kollaborációs projektek, kurzusok megvalósítása talán hangsúlyosabban meg fognak jelenni a következő időszakban.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

NYELVTANULÓK TANULMÁNYI EREDMÉNYESSÉGE ÉS JÖVŐBELI TERVEI A CSALÁDI HÁTTÉR FÜGGVÉNYÉBEN

Sebestyén Krisztina

Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *idegennyelv-tanulás, középiskola, családi háttér*

A társadalmi háttér és a tanulmányi eredményesség szoros összefüggést mutat, amit már számos kutatás eredményei alátámasztottak (például Forray – Kozma, 1992; Goglin, 2014; Fehérvári, 2015). Az összefüggésnek több oka is lehet, egyrészt a magasabban iskolázott szülők követendő mintául szolgálhatnak gyermekeiknek tanulmányaik során (Heisig et al., 2020), másrészt a magasabban iskolázott szülők jobb anyagi körülményeket biztosíthatnak gyermekeik számára, ami nemcsak iskolai és iskolán kívüli tanulmányi lehetőségeiket határozza meg, hanem a továbbtanulás és az ehhez kapcsolódó intézményválasztás során is lényeges lehet (Pusztai, 2009; Blossfeld et al., 2019).

Előadásunkban a *Némettanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében* című kutatás 890 fős tanulói adatbázisát elemezzük, melynek adatfelvétele 11. évfolyamos, németet és/vagy angolt tanuló gimnazisták és szakgimnazisták bevonásával történt a 2018–2019-es tanévben. Az adatok elemzéséhez SPSS programot használtunk, melynek segítségével kereszttábla és varianciaanalízis vizsgálatokat végeztünk a családi háttér (magas/alacsony) és a tanult idegennyelvek mentén (csak németet/csak angolt/németet és angol is tanul), így összesen hat kategóriába sorolva a tanulókat. Feltételezésünk szerint az alacsonyabb társadalmi státuszú németet tanulók tanulmányi teljesítménye és továbbhaladási motivációja is alacsonyabb.

A 9. és 10. osztályos év végi érdemjegyek közül az általunk vizsgált öt tantárgyról általánosságban véve az mondható el, hogy a magasabb családi hátterű tanulók teljesítménye jobb az alacsonyabb családi hátterűekhez képest, továbbá a két idegen nyelvet tanulók – akik elsősorban gimnáziumokban tanulnak – átlagai is magasabbak a csak németet vagy csak angolt tanulókéval összehasonlítva. A csak németet tanulók eredményei az esetek több mint felében jobb a csak angolt tanulókéhoz képest. Bár a Hajdú-Bihar megyéből származó tanulók szülei magasabban iskolázottak, de mindkét megye tanulóira igaz, hogy a legtöbb esetben a csak németet tanulók eredményei jobbak a csak angolt tanulókéhoz képest.

A különböző idegen nyelveket tanulók továbbhaladási tervei is eltérő képet mutatnak. Az alacsonyabb családi hátterű, csak németet tanulók középszintű érettségit, külföldi munkavállalást terveznek, míg a magasabb családi hátterű tanulóknak ezek mellett a középszintű érettségi is fontos. Az alacsonyabb családi hátterűek között arányaiban többen vannak, akik angolból szeretnének nyelvvizsgázni. Megyei összehasonlításban a Hajdú-Biharból származóknak a középfokú nyelvvizsga és a külföldi munkavállalás fontosabb, míg a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeieknek a középszintű érettségi. Az átlagok alapján a két idegen nyelvet tanulóknál a Hajdú-Bihar megyeiek számára fontosabb mindhárom jövőbeli cél.

ÖSSZEHANGOLÁS A CSALÁDI KOMMUNIKÁCIÓBAN

Szőke-Milinte Enikő

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Kulcsszavak: *családi kommunikációs forgatókönyvek létrehozása, adaptivitás, személyesség*

A jelentés összehangolt szabályozásának elmélete olyan, elsősorban értelmező elmélet, amely a családi kommunikáció számára hasznos alapelveket és szabályokat kínál megfontolásra. Olyan paradigmát képvisel, mely a családi kommunikációban keletkező problémákat segít megérteni, elkerülni, vagy ha ez mégsem lehetséges, hozzájárul azok hatékony megoldásához. Az elmélet három fontos szociál-konstrukcionista alapelvre épül (Griffin, 2003, 65–92).

Az egyik fontos alapelv, hogy a társadalmi tér eseményeit és tárgyait a kommunikációban hozzuk létre, tehát ezek nem eleve adottak, ahogyan ezt az empirikus kutatók feltételezték. Lefordítva ezt a családi kommunikációra, a családi események forgatókönyve nem eleve adott, hanem a folyamatokban részt vevő családtagok hozzák létre. Ebből az következik, hogy a családtagoknak feladatuk a közös kommunikációjuk forgatókönyvének a kidolgozása. Kutatási kérdésünk az, hogy rendelkeznek-e a családok kommunikációs forgatókönyvekkel, ha igen milyenekkel? Forgatókönyv létezik, azaz a jó kommunikáció dinamikája, forgatókönyve plurális természetű. Egy másik fontos alapelve az elméletnek, hogy „nem lehet bizonyosságra törekedni", nincsenek „mindenható" szabályok arra nézve, hogy hogyan kell, lehet viselkedni, sokkal inkább arra van szükség, hogy a szereplők megtanuljanak kíváncsiak maradni és adaptív módon viselkedni a folyton változó körülmények közepette. Ebből az alapelvből újabb kutatási kérdést tehetünk fel: sikerül-e a kommunikációban résztvevők adaptív viselkedése a családi kommunikációban? A harmadik fontos alapelv, amelyre az elmélet épül, hogy kívülről nem, csak a kommunikáció folyamatában való aktív részvétellel ismerhető fel, hogy mit kell tenni, hogyan kell helyesen cselekedni. A harmadik kutatási kérdés tehát az, hogyan alakul a családtagok kommunikációban való személyes részvétele és tapasztalatszerzése.

Az előadás kvalitatív módszerrel (interjú) gyűjtött adatok bemutatása segítségével tárja fel a családi kommunikáció szabályszerűségeit, forgatókönyveit és dinamikáját, továbbá igyekszik bemutatni az egyes forgatókönyvek gyermeki viselkedésre gyakorolt hatását.

SZAKMAFEJLESZTÉS A KÖZMŰVELŐDÉSBEN

Juhász Erika

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *közművelődés, szakmafejlesztés, hálózat*

A közművelődési szakma több mint 60 éves múltra tekint vissza, és megmaradását jelentős mértékben köszönhette a területen zajló folyamatos fejlesztéseknek. Minden időszak, amikor a fejlesztés lelassult, az egyben a terület presztízsének csökkenésével járt.

Ezt felismerve kiemelten fontos a múlt eredményeire építő, ciklikus fejlesztési folyamat minden professzióban, így a közművelődésben is. A Durkó és munkatársai által (Durkó et al., 1998), majd általunk is leírt közművelődési paradigmaváltások megélhetők kudarcként is, ami miatt folyamatosan alkalmazkodnia kellett a szakmának, de megélhetők a társadalmi-gazdasági paradigmaváltásokhoz igazodó szakmafejlesztésként is. Én az utóbbira építek, és a jelenleg aktuális helyzet (a koronavírus járvány nyomán érvényesülő prevenciós folyamatok) is újabb fejlődési lehetőségeket tesz lehetővé a szakmában. Az elmúlt több mint 60 év hazai közművelődési szakirodalmára építve átfogóan ismerjük a közművelődés-történeti folyamatokat, és ennek a folyamatos történeti kutatásnak az eredményeképpen vázoljuk fel a szakma elkövetkező 10–20 évére vonatkozó szakmafejlesztési modellünket. A válsághelyzetekben mutatkozik meg egy szakma erőssége: tud reziliensen (vö. Kozma, 2017) létezni, ami által a válság okozta változásokra azonnal reagál, és ezáltal túlél, sőt megerősödik, vagy bezárkózik és elmarad a folyamatoktól.

A professzióépítésnek a XXI. században meghatározó alapját jelentik a hálózatok (vö. Barabási 2017): az a szakmaterület, amely képes hálózatokat építeni egyének, szervezetek, térségek között, sőt nemzetközi relációban, az fog életben maradni és fejlődni hosszútávon. A közművelődési szakma folyamatosan fejleszti a hálózatait: a szakma képviselői Kárpát-medencei szinten számos területen összekapcsolódnak, és ezeket a kapcsolatokat építik a felsőoktatással, más szakmai képzőhelyekkel és a tudományos szférával is (Németh – Závogyán, 2018).

A tudatos építkezés hatásaként már eddig is számos eredményt tudunk felmutatni a közművelődésben, és olyan szakmafejlesztési modellt alkottunk meg, ami más humán és szolgáltató jellegű szakmaterületen is hatékonyan adaptálható lehet.

TANULÓK ISKOLAI ELŐREHALADÁSÁNAK VIZSGÁLATA – HÁROM KÖZÖSSÉG PEDAGÓGIAI ANTROPOLÓGIAI VIZSGÁLATÁN KERESZTÜL

Tóth Norbert

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar Társadalomtudományi Tanszék

Kulcsszavak: *roma tanulók, iskolai teljesítmény, pedagógiai antropológia*

Az előadás témája abból az alapkoncepcióból indul ki, miszerint a cigány/roma származású tanulók iskolai előrehaladása kevésbé sikeres, mint a nem cigány társaiké. Vizsgálódásunk szempontjából előrehaladáson, sikerességen azt értjük, hogy a cigány/roma tanulók esetében az iskolai lemorzsolódás nagyobb arányú, mint a nem roma tanulók körében, ugyanis még mindig jelenség, hogy nem minden cigány/roma tanuló végzi el az általános iskolát (Fehérvári, 2015). Esetünkben lemorzsolódás alatt értjük az osztályismétlést, az átlagtól jóval gyengébb iskolai teljesítményt.

Mindemellett a cigány tanulók körében a legnagyobb a devianciamutató, ugyanis a sajátos nevelési igényű tanulók s a logopédiai gondozásra szorulók aránya is sokkal magasabb, mint a többségi társadalom gyerekei körében (Pik, 1999). Vizsgálódásunk fókuszában tehát egy aktuális, gyakorlatértékű társadalmi kérdés áll, amelyben azt kutatjuk, hogy a cigány/roma származású közösség gyermekeinek iskolai előrehaladása miért gyengébb nem roma társaikhoz képest. Vizsgáljuk azt, hogy a cigány/roma családok szociokulturális körülményei és gyermekeik iskolai előrehaladása között milyen összefüggések detektálhatóak? Milyen hatást gyakorol a roma származású szülők iskolai végzettsége és a tanulással kapcsolatban kialakult véleményük gyerekeik iskolai teljesítményére? A vizsgált települések oktatási intézményei milyen szerepet töltenek be a társadalmi mobilitás elősegítésében?

Kutatásunk nevelésszociológiai perspektívájából adódóan a mintavételi eljárás kiindulópontja a vizsgált három település (Ibrány, Tiszabercel, Nagyhalász) általános iskolája. Kutatásunk pedagógiai antropológiai szemléletével korrelálva, a kiterjesztett mintánk a cigány tanulók szüleire s arra a szociokulturális közegre irányul, ahol a gyerekek élnek.

A pedagógiai antropológia jellemzői közül a kutatásunk szempontjából a legfontosabb alapelv, hogy az egyes közösségekben a társadalmi mechanizmusok szituatívak, így a megoldási kísérletnek is szituatívnak kell lennie (Goodman, 2002). Fontos hangsúlyozni, hogy Magyarországon a cigány/roma tanulók iskolai teljesítményének pedagógiai antropológiai szemléletű vizsgálata még nem nyert igazi teret a tudományos diskurzusban. Ennek köszönhetően az előadás célkitűzése az is, hogy a nemzetközi szakirodalom tükrében, bemutassa a pedagógiai antropológia tudományrendszertani helyét és alapkoncepciójának lehetséges alkalmazását a magyarországi ciganológiai kutatásokban.

TANULMÁNYI EREDMÉNYESSÉG A TEHETSÉG, EGÉSZSÉG ÉS SZOCIÁLIS KAPCSOLATOK TÜKRÉBEN EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN

Kárándi Gergő Mihály, Józsa Bianka, Motel Petra Blanka, Visnyei Lili, Kovács Karolina Eszter

Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Kulcsszavak: *tanulmányi eredményesség, tehetség, egészség, szociális kapcsolatok, sport*

A tanulmányi eredményességet számos intra- és interperszonális faktor határozza meg. A tehetség olyan személyen belüli tényező, amelynek szerepe a tanulmányi előmenetelben kétségkívüli, a tehetséggel kapcsolatos megítélésekben azonban jelentős eltérések állnak fenn (Dávid et al., 2014). A tanulmányi eredményesség és egészségtudatosság közötti kapcsolat jelentős, tekintve a rendszeres fizikai aktivitás és a pozitív énkép, és ezen belül a testképpel összefüggő önértékelés, tanulmányi teljesítményre kifejtett pozitív hatását (Kovács, 2020). Ezen túlmenően az interperszonális és környezeti tényezők szerepét is szükséges hangsúlyozni, hiszen a megfelelő társas támasz, érkezzen az akár a család, akár a kortársak irányából, olyan hozzáadott értéket képvisel, amely jelentősen képes javítani az eredményességet, illetve a hátránykompenzációban is jelentős szerepet kaphat (Szemerszki, 2015).

Kutatásunkban az önértékelt tehetségpreferenciák, a táplálkozási szokásokkal kapcsolatos önértékelés, a rendszeres fizikai aktivitás, valamint a kirekesztettséggel kapcsolatos megküzdés szerepét vizsgáltuk meg a Debreceni Egyetem hallgatói körében (N = 159). Így a demográfiai kérdések mellett a testképpel kapcsolatos attitűdök, az általános és kirekesztettséggel kapcsolatos megküzdés, valamint a sportolási szokások és a tehetséggel kapcsolatos megítélések vizsgálatára került sor.

Eredményeink alapján a középiskolai tanulmányok tekintetében a leginkább kedvelt tárgynak az irodalmat, a történelmet és a biológiát jelölték. A hallgatók 78,9%-a kiemelkedőnek vallotta magát kedvenc tantárgyában, 75,6%-uk különórákon is vett részt, 20,5%-uk pedig rendszeresen vett részt tanulmányi versenyeken. A hallgatók 51,9%-a számolt be kirekesztettségről tanulmányai során, amely elsősorban általános iskolában volt jellemző. 38%-uk kért segítséget a kirekesztettséggel megküzdéshez, 77%-ukban pedig a sikeres megküzdés ellenére is mély nyomot hagyott az izoláció. A kitöltők 50,7%-a elégedett önmagával. 67,6%-uk vallotta azt, hogy hagyott már ki étkezést annak ellenére, hogy éhes volt, 12%-uk diéta, 7%-uk testkép- és táplálkozászavarok okán. A lineáris regresszióanalízis eredményei alapján a hallgató neme és az édesanya iskolai végzettsége jelentős: a nők eredményesebbek, illetve azok, akiknek édesanyja magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik. Ezen kívül az önmagával való elégedettség, valamint a társas kirekesztés hatása volt jelentős, így akik elégedettek magukkal, azok eredményesebbek, valamint a legalacsonyabb tanulmányi eredményességgel azok rendelkeznek, akiket már általános iskolában is érte kirekesztés.

Eredményeink felhívják a figyelmet a szociális kapcsolatok és a kirekesztés elleni prevenció fontosságára, hiszen jól látható, hogy a társas kirekesztés hosszútávon az önértékelésre és a felsőfokú tanulmányi eredményességre is kihat, és annál erősebb, minél korábbi színtéren jelenik meg.

TEACHERS` OPINIONS ON THE POSSIBILITIES OF PRIMARY PREVENTION OF E-THREAT OF CHILDREN FROM SOCIALLY DISADVANTAGED BACKGROUNDS IN THE FAMILY

Hedviga Hafičová, Tatiana Dubayová, Michaela Šoltésová

University of Presov in Prešov;
University of Presov in Prešov;
University of Presov in Prešov

Keywords: *Children form socially disadvantaged environment, e-threats, Primary prevention,*

The threat that takes place in cyberspace affects adults as well as children. Children of younger school age are sometimes labeled as children of Alpha generation, for whom the use of mobile phones, the internet, social networks in home and school environment is a matter of course. Children form socially disadvantaged environment are not an exception.

The main aim of the paper was to find out the opinions of teachers on the prevention of e-risk of children of younger school age from socially disadvantaged backgrounds in the family and school environment. The research sample consisted of teachers who teach students from socially disadvantaged backgrounds at the 1st and 2nd level of primary schools and secondary school teachers. A total of 72 teachers completed the online questionnaire. Of these, 40 were 1st level of primary school teachers (55,6%), 25 teachers (34,7%) of 2nd level of primary schools and 7 secondary school teachers (9,7%). Teachers assessed the awareness of parents of children from socially-disadvantaged backgrounds about e-threats, communication of pupils with parents about e-threats, familiarity of parents with specific types of cyberbullying and control of time spent on the internet on a 5-point scale.

Teachers perceive a higher risk of socio-pathological phenomena on the internet of children from socially disadvantaged backgrounds than children from the majority population. They perceive as the most serious problem that parents do not communicate with their children about e-threats and do not control the time spent by children on the internet. At the same time, teachers think that the parents of these children themselves are not informed with the various types of bullying and they are not sufficiently aware of their dangers. Therefore, according to teachers, children from socially disadvantaged backgrounds are a group with a high degree of e-threats. It is therefore necessary to set up programs in this area to prevent this phenomenon in schools, to provide children with information on cyberbullying, to pay attention to children`s behavior by teachers and to inform them about how to defend themselves against it.

Research was supported by the Slovak research and Development Agency under the contract No. APVV-17 0075 Health education in the education of Roma pupils from socially disadvantaged backgrounds (2018-2022).

VISSZATÉRŐ TANULÁS – NYÍREGYHÁZI FELNŐTTKÉPZÉSEK TAPASZTALATAI

Nyilas Orsolya

Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *munkaerő-piaci képzések, visszatérő tanulás, felnőttképzés*

A munkaerőpiac bizonytalansága, a munkaerő iránti kereslet összetételének gyors, szinte kiszámíthatatlan változása a korábbinál megalapozottabb tanulással kapcsolatos döntéseket igényel. Ezek a döntések egyrészt az egyén szemszögéből vizsgálhatóak, másrészt felvetik a társadalom intézményeinek felelősségét is, amelyek részt vesznek az oktatás tartalmának, színvonalának és az oktatási módszereknek a kialakításában, megszervezésében, működtetésében (Györgyi, 2012). Fontos szempont a versenyképesség. A fejlesztés és együttműködés tevékenysége gazdasági eszközökkel ösztönződik: foglalkoztathatóság, fenntarthatóság, innováció és változás a mozgatórugói. Ennek fényében érthető, hogy a felnőttkori tanulást jelentősen meghatározták azok az elméleti koncepciók, modellek, melyek a rekurrens/visszatérő oktatással (recurrent education) kapcsolatban jelentek meg és nyertek alkalmazást a lifelong learning fogalmán belül, a rekurrens oktatás koncepciójának, stratégiájának részeként (Németh, 2003). A rekurrens oktatás stratégiai koncepciójának fókuszába elsősorban az alapoktatáson túli, immár „visszatérő”, megújuló formák, nem különben a munka világához kapcsolódó oktatási és képzési formák, OKJ-s képzések, a szakoktatás és a szakképzés kerültek.

Esetünkben az egyén szemszögéből vizsgáltuk a Támop 1.1.2 program gyógyszertári asszisztens, illetve irodai titkár támogatott munkaerő-piaci képzésének eredményességét. A két képzés résztvevőivel Nyíregyházán fókuszcsoportos interjú készült 2015-ben, amely három alkalommal, három csoportban valósult meg. Vizsgáltuk, hogy a résztvevő hogyan került a programba, mi a véleménye a képzésről, milyen esélyt lát a megszerzett végzettséggel a munkaerőpiacon való elhelyezkedésre, illetve elképzelhetőnek tartja-e, hogy támogatás nélkül is részt vegyen más OKJ-s vagy egyéb képzésben. Valós aggályként merült fel a csoport minden egyes tagjában, hogy a 10 hónap kemény tanulás, az ezzel járó lemondások, izgalmak, megtérülnek-e valaha, lesz-e módjuk valóban az általuk választott vagy éppen kényszerből vállalt szakmában elhelyezkedniük.

Három év elteltével többségükkel újabb fókuszcsoportos interjút készítettünk, hogy megtudjuk, beváltotta-e a képzés a hozzáfűzött reményeket, el tudott-e helyezkedni új szakmájában, hogyan alakult további szakmai életútja. Az eredmény meglehetősen változó: csupán néhány esetben tudtak elhelyezkedni új szakmájukban, és ez esetben is további tanfolyamokat kellett elvégezniük, immár saját finanszírozással. A megkérdezettek többsége újabb „kényszerszakmát” tanult, vagy más munkakörben helyezkedett el ideiglenesen.

ZENEI KÉPESSÉGMÉRÉS ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TANULÓK KÖRÉBEN

Szalai Tamás

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *zenei képességmérés, Orff-koncepció, mérőeszköz*

A zenei képességmérés nemzetközi színterén az első kutatások már a 19. században lezajlottak, Magyarországon azonban csak a 20. századtól kezdve foglalkoztak ezen terület vizsgálatával (például Révész, 1916, 1920). Az 1960-as évektől a képességméréssel kapcsolatos kutatások ismét előtérbe kerültek, hiszen a Kodály-koncepció pozitív eredményeit a zenei nevelésben leginkább az úgynevezett transzferhatás vizsgálatok tárták fel a zenetudomány számára (például Kokas, 1972; Barkóczi – Pléh, 1977).

A kutatás klasszikus pedagógiai kísérletként valósult meg, amelynek keretét az általános iskolai ének-zene órák adták. A felmérés ideje alatt a kísérleti csoport alanyai a tanórák alkalmával kiegészítő tananyagban részesültek, amely az Orff-koncepció módszertanát képező gyakorlatokat és zenés játékokat foglalta magában. A kontrollcsoport ének-zene óráin a megszokott tanmenetük alapján haladtak. A mérésekre a 2018/2019-es tanév második félévében került sor országos mintán. Az alapsokaságot az általános iskolai diákság 3. és 4., valamint 6. és 7. évfolyama alkotta (N = 597). A kutatás kezdetekor egy online mérőeszköz kitöltésével – egy úgynevezett előtesztelés alkalmával – mértük fel a tesztalanyok zenei képességeit, majd a kísérleti időszak végén a mérőeszköz újbóli kitöltésével, azaz utóteszttel állapítottuk meg a zenei képességek változását. A résztvevők zenei képességeit négy dimenzió mentén mértük fel: hangmagasság megkülönböztetés, dallam megkülönböztetés, ritmus megkülönböztetés, tempó érzékelés. A diákok zenével kapcsolatos attitűdjéről háttérkérdőív segítségével gyűjtöttünk adatokat, valamint a szocioökonómiai háttérváltozókról is kérdeztük őket.

A felmérés várható eredményeinek kapcsán feltételezzük a kísérleti csoportnál a ritmikai képességek fejlődését, valamint az attitűd pozitív irányú változását.

2020. november 5.

SZIMPÓZIUMOK (11:30–13:00)

ÚJ TANÍTÁSI STRATÉGIÁK A TÖRTÉNELEM ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK OKTATÁSÁBAN

Elnök: Jancsák Csaba

MTA-SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport, Szegedi Tudományegyetem Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék

Opponens: Kiss Gábor Ferenc

Szegedi Tudományegyetem Alkalmazott Társadalomismereti és Kisebbségpolitikai Intézet Regionális Történeti és Honismereti Szakcsoport

A szimpózium a nevelésszociológia, valamint az empirikus kutatási tényeken alapuló tananyagfejlesztés és az oktatási gyakorlat szinergikus megközelítése alapján mutat be új kutatási eredményeket a történelem és állampolgári ismeretek tantárgy vonatkozásában. A szimpózium megvalósítása akadémiai kutatócsoport, egyetemek és partneriskolák együttműködésével történik. A szimpózium azt vallja, hogy a 21. századi történelemtanulás célja nem az, hogy a tanulók szöveghűen elismételjék a múltról szóló narratívákat és magyarázatokat éppen úgy, ahogy azt a tankönyvekben (vagy akár az interneten) elolvassák, illetve a tanáruktól (avagy az influencerektől, véleményvezérektől) meghallgatják, mert az így kapott információkkal és interpretációkkal önállóan kell kezdeniük valamit: kérdésekre keresve a választ értelmezni kell azokat, összefüggéseket kell keresni közöttük, következtetéseket kell levonni belőlük (Dárdai, 2006, 2010; Jancsák, 2019; Kaposi, 2017; Kojanitz, 2018). Mindehhez szükség van arra, hogy a diákok megtanuljanak kritikusan reflektálni különböző történelmi interpretációkra ahelyett, hogy minden további nélkül elfogadják azokat, ezért az önálló történelmi gondolkodás hatékony fejlesztése lehet az egyik olyan cél, amit az oral history iskolai alkalmazásakor kiemelten szükséges kezelni.

A szimpózium első előadásának alapját jelentő kutatás a családi szocializáció, a kollektív emlékezet és az állampolgári nevelés viszonyrendszerét mutatja be, a történelmi mérföldköveken mint szimbólumokon keresztül történő értékátadási folyamatok és a történelmi gondolkodás (historical thinking) vonatkozásában. Az előadás a kutatócsoport partneriskoláiban, érettségi előtt álló gimnazisták körében folytatott kvantitatív kérdőíves vizsgálat adatbázisának (N = 528) talaján elemzi a családi szocializáció hatásait a fiatalok történelmi gondolkodására, attitűdjeire és az aktív állampolgári kompetenciákra.

A szimpózium második előadása gyakorló történelemtanárok történelemről és történelemtanításról alkotott nézeteinek mélyebb mintázatait mutatja be, félig strukturális interjúk elemzése által. Az előadás aktualitását az adja, hogy a történelemtanítás módszertani megújítása vonatkozásában fontos információkkal szolgálhat a kutatási tényeken alapuló fejlesztésekhez, hiszen ahhoz, hogy a NAT által meghatározott innovációk a tanórai gyakorlatban is megjelenjenek, kulcsfontosságú szerepet töltenek be a történelemtanárok (a történelemtanár episztemikus álláspontja hatással van céljaira és a pedagógiai gyakorlatára).

A harmadik előadás a kutatócsoport által kifejlesztett videointerjú-részleteket a történelemtanításba bevonó tanórák esetében a tervek, a tesztelés, az első tapasztalatok utáni formálódás és a hangfelvétellel, illetve mozgóképpel rögzített tanítás folyamatát követi végig elemzéseiben (három 20. századi történelmi témakör esetében: Magyarország a 2. világháborúban; magyar Holokauszt; az 1956-os forradalom és szabadságharc). A kutatást előkészítő továbbképzések és szakmai konzultációk alkalmával arra készítettük fel a tanárokat, hogy az oral history forrásainak alkalmazását állítsák a következő négy stratégiai cél szolgálatába: a történelmi gondolkodás fejlesztése; a tanulók aktivitását erősítő tanítási módszerek alkalmazása; a tanulók történelemszemléletének formálása; a történelmi

gondolkodáshoz szükséges attitűdök kialakítása. Az előadásban bemutatott kutatás a tanórákon elhangzott tanári és diák megszólalások teljes szövegének komplex analízisét jelenti.

A szimpózium negyedik előadásában olyan multimédiás tananyagokat és beválásukat mutatja be a szerző, amelyek a holokauszt témakörében történelemórán feldolgozva hozzájárulhatnak a történelmi gondolkodás és a cselekvő állampolgári kompetenciák fejlesztéséhez. Az előadás bemutatja a holokauszt-túlélőkkel készült életútinterjúk mint digitális anyagok specifikumait, tanórai használatának szakmetodikai célrendszerét és ennek eléréséről, illetve a tanórák hatásairól történt kérdőíves és fókuszcsoportos kutatás eredményeit.

A szimpózium utolsó előadása a kutatócsoport partneriskoláiban, 8. osztályban az 1956-os forradalom témájában megtartott tanórák vonatkozásában szervezett fókuszcsoportok elemzéseit összegzi. A kutatás a tanulói reflexiók során mindenekelőtt arra a kérdésre kereste a választ, hogy milyen pedagógiai előnyökkel járhat a videointerjúk alkalmazása a történelemtanításban, illetve az elbeszélt történelem narratív forrásai milyen mechanizmusokon keresztül teszik hatékonyabbá a tanulási folyamatot? Az eredmények arra engednek következtetni, hogy tankönyvi szövegek makronarratíváinak kiegészítése a szemtanúk mikronarratíváival a diákok tananyaghoz való viszonyának pozitív irányban történő elmozdulását segítik elő.

A kutatást az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatása tette lehetővé.

CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ, KOLLEKTÍV EMLÉKEZET, ÁLLAMPOLGÁRI NEVELÉS

Jancsák Csaba

MTA-SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport, Szegedi Tudományegyetem Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék

Kulcsszavak: *kollektív emlékezet, elbeszélt történelem, családi narratívák, társadalmi értékek*

Napjainkban a fiatalok életmódját, életstílusát jelentősen meghatározzák az IKT eszközök és a virtuális terek. Ezen időeltöltés növekedésével együtt csökkent a családokban beszélgetéssel töltött idő. A családi körben elbeszélt történelem egyre kevésbé van jelen a fiatalok életében. A történelmi múlttól izolálódott, a történelemtől elidegenedett nemzedék képe rajzolódik ki előttünk. A technológiai változások, a gazdasági változások, és a politikai populizmus erősödése új sebezhetőségeket okoztak az internet virtuális közösségi tereiben idejük nagy részét eltöltő gyermek és ifjúsági korosztályok számára. Ezen sebezhetőségek kapcsolódnak a társadalmi értékválság/értékváltás folyamatokhoz, és felerősítik a post-truth korszak manipulációinak való kitettséget.

A kutatásunk empirikus alapját jelentő adatbázist az MTA–SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport keretében hoztuk létre a 2018/2019 tanévben, önkitöltős papíralapú kérdőívek talaján (tanulók: érettségi előtt álló végzős középiskolások, N = 528). Kutatásunk során az állt érdeklődésünk homlokterében, hogy a fiatalok körében milyen mélyebb mintázatok rajzolódnak ki előttünk a történelemről, történelmi eseményekről, történelmi témákról családi körben való beszélgetések vonatkozásában. Az egyes eseményekben a család érintettségéről őrzött emlékekben illetve a történelem iránti érdeklődésben, valamint a történelemtanítás által közvetített társadalmi értékekről való vélekedésekben találunk-e különbözőségeket a családi beszélgetések mintázatai, a nemek, a családi kulturális tőkeforrások, és a fiatalok IKT státusza (IKT eszközökkel való ellátottság és felhasználói sajátosságaik) kapcsán.Kutatási eredményeink bizonyították, hogy – amennyiben az elbeszélt történelmi narratívák megjelennek a szabadidő szcenárióban – a családi beszélgetések támogatják a történelmi múltról kialakuló attitűdök megszületését, a kollektív emlékezet megőrzését, valamint a transz-történelmi és demokratikus társadalmi értékek generációk közötti értékátadási folyamatait. A kimaradó diskurzusok viszont a fiatalok történelemtől (a történelmi múlt reprezentációitól) való elidegenedésének jelenségét okozzák, és a demokratikus értékek esetében fokozódik az értékválság/értékváltás jelensége.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

TÖRTÉNELEMTANÁROK TÖRTÉNELEMRŐL ALKOTOTT NÉZETEINEK INTERJÚS VIZSGÁLATA

Kósa Maja

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, MTA-SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport

Kulcsszavak: *történelemtanárok nézetei, történelemtanítás, félig strukturált interjú*

Az előadás alapját jelentő kutatás célja gyakorló történelemtanárok történelemről és történelemtanításról alkotott nézeteinek feltérképezése volt. Az utóbbi évtizedekben hazai és nemzetközi viszonylatban előtérbe került a történelemtanítás módszertani megújítása, a kutatási eredmények pedig már a tartalmi-szabályozó dokumentumok (NAT, 2012; NAT 2020) iránymutatásaiban is éreztetik hatásukat. Annak érdekében, hogy ezek az újítások a tanórai gyakorlatban is megjelenjenek, kulcsfontosságú szerepet töltenek be a történelemtanárok.

Maggioni (2010) megállapította, hogy a történelemtanár episztemikus álláspontja hatással van céljaira, így pedig az általa követett pedagógiai gyakorlatra. Voet és De Wever (2016) kutatását alapul véve, a pilot vizsgálat során 9 gyakorló történelemtanárral (átlagos tanítás tapasztalat: 24,2 év) félig strukturált interjúk készültek. Az eredmények alapján látható, hogy a tanárok árnyalt nézetekkel rendeznek a diszciplínáról, elsősorban annak interpretatív jellegét hangsúlyozták.

A történelemtanítás céljait a mindennapi életben való boldogulás szemszögéből közelítették meg, legfontosabb célnak a jelen jobb megértését tartották. A történész kutatómunkát és az iskolai történelemtanítást a többség műfajilag ugyan eltérőnek, viszont egymást kiegészítőnek jellemezte. A tanárok többsége szerint a kutatás témája érdekes és aktuális, az interjú során a történelemtanítás lényeges kérdései kerültek előtérbe.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

AZ ORAL HISTORY FELHASZNÁLÁSA A KORSZERŰ TÖRTÉNELEMTANÍTÁSI STRATÉGIÁK MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

Kojanitz László

Oktatási Hivatal

Kulcsszavak: *tartárgy-pedagógia, történelemtanítás, oral history*

Az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program keretében az MTA-SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport tananyagokat dolgozott ki annak elősegítése érdekében, hogy ösztönzést és módszertani segítséget adjon az elbeszélt történelem forrásainak felhasználásához a történelemórákon. Tanóratervek készültek és kipróbálásra is kerültek három 20. századi történelmi témakör tanításához: Magyarország a 2. világháborúban; magyar Holokauszt; az 1956-os forradalom és szabadságharc. A belső továbbképzések és a közös szakmai konzultációk alkalmával is arra ösztönöztük és készítettük fel a tanóraterveket készítő történelemtanárokat, hogy az oral history forrásainak alkalmazását állítsák a következő négy stratégiai cél szolgálatába: a történelmi gondolkodás fejlesztése; a tanulók aktivitását erősítő tanítási módszerek alkalmazása; a tanulók történelemszemléletének formálása; a történelmi gondolkodáshoz szükséges attitűdök kialakítása.

A kutatás során alkalmazott módszer a tanórákon elhangzott tanári és diák megszólalások teljes szövegének komplex analízise volt, mely a tanórák és óratervek mélyebb összehasonlító elemzését célozta. Az előadásban bemutatott vizsgálat célja annak elemzése és értékelése volt, hogy a gyakorló tanárok által készített tanóratervek hogyan és milyen mértékben valósították meg a tantárgy-pedagógiai célokat.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

AKTÍV ÁLLAMPOLGÁRSÁGRA NEVELÉS MULTIMÉDIÁS TANANYAGOK SEGÍTSÉGÉVEL

Mezei Mónika

Berzsenyi Dániel Gimnázium, Budapest

Kulcsszavak: *történelemtanítás, oral history, holokauszt*

Az előadásban bemutatásra kerülő tananyagok oral history videointerjúi, melyek az MTA–SZTE kutatócsoport keretében holokauszt-tematikájú történelemórákon kerültek alkalmazásra és kutatásra, a Dél-kaliforniai Egyetem (USC) Soá Alapítványának 55000 videointerjút tartalmazó Vizuális Történelmi Archívumából származnak. Vannak közöttük tantermi óra keretei között használható és online tananyagok is. Ez utóbbiak megtalálhatók az IWitness platformon, mely egy olyan online digitális oktatási felület, amely egyedülálló és korszerű pedagógiai lehetőségeket mutat be az érdeklődő tanároknak és oktatási szakembereknek.

A tananyagok azzal a céllal készültek, hogy támogassa a tanárokat az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és a rasszizmus témájának feldolgozásában és a diákok érzékenyítésében, az aktív állampolgárságra nevelésben. A konstruktivista pedagógia alapján készült tananyagok interdiszciplinaritása lehetővé teszi azt is, hogy több szaktárgyi órán, sok téma kapcsán lehet őket használni. A tananyagok ezen kívül alkalmasak a diákok empátiájának, érzékenységének és kritikai gondolkodásának fejlesztésére. Az előadás hallgatói megismerkedhetnek a tananyagok sajátosságaival, használatuk pedagógiai megközelítésével és módszertanával. Szó esik ezen kívül a kutatócsoport kutatásainak módszertanáról, és a kutatások eddigi eredményei alapján a multimédiás anyagok használatának diákokra gyakorolt hatásáról (Jancsák – Szőnyi – Képiró, 2019).

A tanórák után történt kérdőíves adatfelvételek, valamint a tanórákat követő fókuszcsoportos kutatásban azt vizsgáltuk, hogy melyek azok a készségek, amelyek fejleszthetők a videointerjús oral histrory források bevonásával, hogy hogyan hat a diákok tanulási kompetenciáira a multimédiás órák kereteiben végzett oktatás. Az előadásban bemutatjuk a videoiterjú-részletek használatának szakmetodikai célrendszerét és ezen pedagógiai célok eléréséről, illetve a tanórák hatásairól végzett elemzéseinket.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

VIDEOINTERJÚKKAL TÁMOGATOTT 1956-OS TANÓRÁK HATÁSAINAK VIZSGÁLATA AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 8. OSZTÁLYAIBAN

Kiss Mária Rita

Szegedi Tudományegyetem JGYPK ATIKI

Kulcsszavak: *történelemtanítás, oral history, 1956-os forradalom*

Az MTA–SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport a 2019-es év folyamán partnerpedagógusainak közreműködésével több témában videointerjús tanórákat fejlesztett, melyek közül az egyik téma az 1956-os forradalom kirobbanását dolgozza fel (Majzik, 2019). Az előadás az általános iskola 8. osztályában az 1956-os forradalom témájában megtartott tanórát követő öt fókuszcsoport elemzéseit összegzi. A kutatás a tanulói reflexiók felhasználásával (Jancsák, 2019) mindenekelőtt arra a kérdésre kereste a választ, hogy milyen pedagógiai előnyökkel jár a videointerjúk alkalmazása a történelem tárgy oktatása során, illetve milyen mechanizmusokon keresztül teszik hatékonyabbá az elbeszélt történelem narratív forrásai a tanulási folyamatot.

A kutatási eredmények arra engednek következtetni, hogy tankönyvi szövegek absztrakt fogalmakkal teletűzdelt makronarratíváinak kiegészítése a szemtanúk mikronarratíváival a diákok tananyaghoz való viszonyának pozitív irányban történő elmozdulását segítik elő. A diákok nem az elvont teoretikus megállapításokra, hanem a történelmi szereplők által megélt, de a saját életükben is hasznosítható praktikus emberi tapasztalatokra voltak elsősorban nyitottak. A mikronarratív oktatási segédanyagok kiválóan alkalmasak a múlt és jelen közötti kapcsolatteremtésre, a múlt relevánssá tételére. Ezáltal a történelem oktatás képes hozzájárulni az állampolgári mentalitáskultúra formálásához is.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

A FELSŐOKTATÁS NEMZETKÖZIESEDÉSE HALLGATÓI, OKTATÓI ÉS INTÉZMÉNYI PERSPEKTÍVÁBÓL

Elnök: Horváth László

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens: Kovács István Vilmos

Budapesti Metropolitan Egyetem

A felsőoktatás nemzetköziesedésének a középkorig visszanyúló hagyománya van. A nemzetköziesedés azokat a tudatos folyamatokat jelenti, amelyeken keresztül a felsőoktatás integrálja céljaiba, funkcióiba és tevékenységeibe a nemzetközi, interkulturális és globális dimenziót az oktatás és kutatás minőségének fejlesztése érdekében (de Wit – Hunter – Howard – Egron-Polak, 2015). A nemzetköziesedés számos előnnyel jár a felsőoktatási intézmények számára: növekvő érdeklődés nemzetközi hallgatók és oktatók részéről, a kurrikulum nemzetköziesedése, erősödő intézményi kutatási és fejlesztési kapacitás, benchmarking lehetőségek stb. (Seeber – Cattaneo – Huisman – Paleari, 2016). Az Európai Felsőoktatási Térségben a nemzetköziesedés egyik legmarkánsabb területe a mobilitás (hallgatói, oktatói-kutatói, munkatársi), amelynek legfőbb mozgatórugója az Erasmus+ program, ami 2017-ben több mint 340.000 hallgatói és 95.000 munkatársi mobilitás valósult meg.

A szimpózium célja, hogy különböző perspektívákból mutassa be a mobilitás témáját, kutatási eredményekre alapozva. A szimpózium nemzetközi együttműködések keretében megvalósuló projektek eredményeit összegzi. Az első és második előadás keretében az oktatói, oktatási célú mobilitásra helyezzük a hangsúlyt, amely önmagában is kevésbé kutatott területnek számít. Az előadások keretében az oktatási célú mobilitás minőségfejlesztésének lehetőségei kapcsán egy kevert-kutatási módszertant alkalmazó nemzetközi kutatást mutatunk be. Az első előadás kutatásmódszertani szempontból megalapozza és bemutatja a projektet, illetve kitér a kvalitatív-feltáró szakasz során használt innovatív kutatási módszerekre (design gondolkodás alapján perszóna és felhasználói élmény térkép), amelyek megalapozták a második előadásban bemutatott kvantitatív kérdőíves kutatást. A kérdőíves kutatás eredményeinek bemutatása során az oktatási mobilitásra ösztönző, illetve azt gátló tényezőkre fókuszálunk. A harmadik előadás keretében a hallgatói mobilitással foglalkozunk, azon belül is elsősorban a nem hagyományos típusú mobilitási tevékenységek kompetenciafejlesztő lehetőségeire fókuszálunk. A kutatás keretében egy szisztematikus szakirodalom-áttekintés eredményeit mutatjuk be, ezzel gazdagítva a terület szakirodalmi hátterét. A negyedik előadás a mobilitás intézményi kereteire fókuszál. Az Európai Egyetemek kezdeményezés pilot szakaszán belül megvalósuló 17 Európai Egyetemi Szövetség egyikét vizsgálva az együttműködés keretében kialakított Mobilitási Mátrix Rendszer kidolgozását mutatjuk be, amelynek alapjául az International Quality Review Process alapján végzett audit szolgál. A fejlesztés azt a célt szolgálja, hogy a tanulási folyamathoz rendelt mobilitási aktivitás normaként értelmeződjön, ezáltal a negyedik előadás ötvözi az oktatói-kutatói, munkatársi és hallgatói perspektívát a mobilitásról való gondolkodásban.

AZ OKTATÁSI CÉLÚ MOBILITÁS MINŐSÉGÉNEK KUTATÁSI LEHETŐSÉGE EGY NEMZETKÖZI PROJEKT TAPASZTALATAI ALAPJÁN

Hangyál Zsófia, Horváth László, Kasza Georgina

Eötvös Loránd Tudományegyetem;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *felsőoktatás, nemzetköziesedés, oktatói mobilitás, felhasználói élmény, kvalitatív kutatás*

A nemzetköziesedés az elmúlt években stratégiai prioritássá vált a felsőoktatásban (Leuven Communiqué, 2009), amelynek egyik fontos pillére a munkatársi mobilitás (beleértve az oktatói mobilitást is). Stratégiai jelentősége ellenére a terület eredményességének mérése általában csak a bemeneti és kimeneti tényezők összehasonlítására fókuszál, figyelmen kívül hagyva a lényeges kontextuális és folyamat-jellegű elemeket (Deardoff – van Gaalen, 2012; Chang – Lin, 2018).

A kutatás egy nemzetközi együttműködésben megvalósuló projekt keretében zajlott, amelynek célja az oktatási célú mobilitás minőségének fejlesztése. Jelen előadás a kutatás módszertani sajátosságaira, folyamataira, illetve az előzetes, feltáró, kvalitatív szakasz során alkalmazott innovatív módszerek bemutatására fókuszál, míg a szimpózium keretében a következő előadás irányul a kvantitatív szakasz eredményeinek bemutatására.

Az előzetes, kvalitatív szakasz célja az azt követő kvantitatív, nemzetközi online kérdőíves kutatás előkészítése, a mérőeszköz kialakítása volt. Ennek keretében a projektben résztvevő partnerek segítségével 33 félig-strukturált interjú valósult meg az oktatói mobilitás különböző érintettjei körében (oktatók, akik részt vettek oktatási célú mobilitásban, és akik nem, a területtel foglalkozó adminisztrátorok, hallgatók), majd a tapasztalatokra építve egy intenzív, tréning-formában megvalósított nemzetközi fókuszcsoportot szerveztünk. A fókuszcsoport keretében a design gondolkodás jegyében elkészítettünk tipikus oktatói perszónákat és a hozzájuk kapcsolódó felhasználói élmény térképeket (customer journey map), hogy azonosítsuk az oktatási célú mobilitás legfontosabb motivációit, visszatartó tényezőit, lehetséges eredményeit és a megvalósítás során felmerülő nehézségeket.

Az előkészítő, kvalitatív kutatás eredményei hozzájárultak egy nemzetközi, online kérdőíves kutatás megvalósításához, amely keretében részletekbe menően vizsgálhattuk az oktatási célú mobilitással kapcsolatos nézeteket, tapasztalatokat, lehetséges eredményeket. Az előkészítő, kvalitatív kutatás során felhasznált perszóna és felhasználói élmény térkép készítése hatékony kvalitatív kutatási módszernek bizonyult, amely árnyalt elemzésre ad lehetőséget a vizsgált jelenség különböző érintettek fókuszpontjából történő vizsgálatára.

A kutatás az Erasmus+ KA2 program által finanszírozott Teach with Erasmus+ projekt keretében készült (2018-1-HU01-KA203-047818).

OKTATÓI SZEMMEL AZ OKTATÓI MOBILITÁSRÓL: EGY NEMZETKÖZI KUTATÁS TAPASZTALATAI

Kasza Georgina, Hangyál Zsófia

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *oktatási célú mobilitás, felsőoktatás, nemzetköziesedés, minőség*

Az oktatói mobilitás mindig is nyilvánvaló jelenség volt, különböző formái régóta jól ismertek (Hrubos, 2011). Az Európán belüli oktatási célú mobilitás elsősorban a szektoriális programok hatására került előtérbe: az elmúlt évtizedekben az Erasmus+ program a felsőoktatási mobilitás fontos ösztönzőjévé vált. Bár a felsőoktatás nemzetköziesítése népszerű kutatási terület, ugyanakkor az oktatói mobilitás a kevésbé elemzett és kutatott témák közé sorolható. Az elmúlt években megvalósult kutatások elsősorban az oktatói mobilitás minőségmenedzsmenti (Voroshilova, 2015; Hauptman – Komotar, 2018), a pedagógiai dimenzióját (Wihlborg, 2009), valamint személyes tényezők elemzését helyezték előtérbe (Dewey – Duff, 2009; Li – Tu, 2016). Az előadás az oktatói mobilitás általános jellemzése mellett két fő kérdést jár körül: az egyik, hogy melyek az oktatói mobilitás nehezítő, akadályozó tényezői, illetve hogyan jellemezhető a sikeres oktatói mobilitás.

Az előadás egy Erasmus+ projekt keretében megvalósuló nemzetközi kutatásra épül, amely több, egymást követő (kvalitatív és kvantitatív) kutatási szakaszból állt. Az előadás az online kérdőíves felmérés fő eredményeit mutatja be, bizonyos kérdéseknél kiegészítve a kvalitatív kutatás következtetéseivel. 2019-ben 745, valamely európai egyetem oktatója töltötte ki azt az online kérdőívet, amely az oktatói mobilitás számos aspektusára rákérdezett. Az előadás azon oktatói körre fókuszál, akik már részt vettek oktatási célú mobilitásban, tapasztalatokkal rendelkeznek arról. A kutatás ugyanakkor azon oktatókra is kiterjedt, akik oktatási célú mobilitásban nem vettek részt, ezért bizonyos kérdésekben lehetővé válik a két oktatói csoport összehasonlítása.

Az előadás emellett azt elemzi, hogy a mobilitásban résztvevő oktatók milyen nehézségekkel találkoztak a mobilitás megvalósítása során, milyen személyes és szervezeti tényezők befolyásolták a mobilitási részvételt. A kutatás eredményei szerint a mobilitásban való részvételt az oktatók életkora, az akadémiai életpályán elfoglalt pozíciója, valamint a munkatapasztalata is meghatározza. Emellett a felsőoktatási intézmények stratégiai irányai, hangsúlyai, a nemzetköziesítési tevékenységek támogatása, tájékoztatás minősége is meghatározó az egyének mobilitási hajlandóságában, részvételében. Az egyének motivációját a személyes jellemzők is befolyásolják: például magasabb önhatékonyság és munka iránti elköteleződés magasabb motivációval, mobilitási hajlandósággal jár. Az előadás másik fő kérdése azt vizsgálja, hogy melyek a sikeres mobilitás legfontosabb jellemzői, milyen dimenziók mentén értékelik, gondolják az oktatók, hogy sikeres mobilitásról beszélhetünk. A mobilitás sikerességét például a hallgatói visszajelzések és az önhatékonyság is meghatározza.

A kutatás az Erasmus+ KA2 program által finanszírozott Teach with Erasmus+ projekt keretében készült (2018-1-HU01-KA203-047818).

A NEM HAGYOMÁNYOS KERETEK KÖZÖTT MEGVALÓSULÓ NEMZETKÖZI HALLGATÓI MOBILITÁSOK KOMPETENCIAFEJLESZTŐ HATÁSA

Erdei Luca Alexa, Káplár-Kodácsy Kinga

Eötvös Loránd Tudományegyetem; ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet

Kulcsszavak: *felsőoktatás, nemzetköziesítés, nemzetközi hallgatói mobilitás, rövid távú mobilitás, blended és virtuális mobilitás, kompetenciafejlesztés*

A nemzetközi hallgatói mobilitás témájának sokrétű vizsgálata az elmúlt évtizedek folyamán mindinkább előtérbe került és ma is kiemelt helyet foglal el a felsőoktatás nemzetköziesítési tendenciáit vizsgáló kutatásokban (Kehm – Teichler, 2007; Yemini – Sagie, 2015). A hallgatói mobilitás-kutatások egyik központi témájaként jelenik a tradicionális kreditmobilitások során történő kompetenciafejlesztés folyamata, kimenete (Dwyer – Peters, 2004; Garcia-Esteban – Jahnke, 2020). Jóval ritkábban irányulnak azonban szisztematizáló kutatások ezen témára, főként a nem hagyományos időtartamban (egy szemeszternél rövidebb időben, esetleg egy tanévnél hosszabban) és formában (így a fizikai mobilitás mellett blended vagy virtuálisan támogatott módon) megvalósuló mobilitási formák vizsgálatára.

Ezen hiátust igyekszik betölteni egy, a nem hagyományos típusú mobilitási tevékenységek fejlesztését célzó Európai Uniós finanszírozású projekt keretében elkészülő szisztematikus szakirodalmi elemzés is, melynek átfogó célja, hogy feltárja a nem tradicionális mobilitások kompetencia- és képességfejlesztő, attitűdformáló hatásait. Az előadás egy mintegy 139 tételből álló szakirodalmi adatbázis PRISMA-P protokollra (Moher et al., 2015; Shamseer et al., 2015) építő elemzés főbb eredményeit kívánja bemutatni.

A kutatás időtartamra vonatkozó előzetes eredményei alapján a rövid távú mobilitások hasonló eredményességgel építhetők be a felsőoktatási kurrikulumba, mint a hosszabb időtartamú mobilitások. Ezzel együtt szélesebb hallgatói bevonódást tesznek lehetővé, mivel atipikus hallgatói csoportok számára is lehetőséget biztosítanak fizikai mobilitásban való részvételre (Lenz – Wister, 2008; Slotkin et al., 2012). Fontos kiemelni, hogy habár az összehasonlító kutatások számottevő hányada az összes vizsgált kompetenciaterület fejlődését jobbnak értékeli az egy vagy két szemeszter hosszúságú mobilitások tekintetében, mint a rövidebbek esetében (Dwyer, 2004; Kehl – Morris, 2007; Farrugia – Sanger, 2017), az empirikus kutatások egy része szerint bizonyos kompetencia- és képesség-területek, például a kollaboratív képességek fejlődését negatívan befolyásolja a hosszabb időtartamú mobilitás (Johannson, 2019). A megvalósítás formáját tekintve az utóbbi évek során felértékelődtek a blended vagy virtuális támogatással megvalósuló mobilitási tevékenységek, amelyek egyrészt szélesebb körben biztosítanak bevonódási lehetőséget a hallgatóknak (Kenyon, 2006), másrészt a kompetenciafejlesztés szempontjából vizsgált eredményességük több területen – például a digitális kompetenciák vonatkozásában – sem marad el a fizikai mobilitásétól.

A projekt részeként megvalósuló kutatással a nem hagyományos mobilitási típusok szakirodalmának gyarapítása mellett olyan gyakorlati programok és szakpolitikai ajánlások fejlesztéséhez kívánunk hozzájárulni, amelyek segíthetik a mobilitáshoz való hozzáférés kiszélesítését még több hallgató és munkatárs számára egyaránt.

A kutatás az Erasmus+ KA2 program által finanszírozott How Long is Too Long projekt keretében készült (2019-1-FR01-KA203-062506).

KOMPLEX MOBILITÁSI KERETRENDSZER KIALAKÍTÁSA ÉS IMPLEMENTÁLÁSA EGY EURÓPAI EGYETEMI SZÖVETSÉG KERETÉBEN

Erdei Luca Alexa, Káplár-Kodácsy Kinga, Németh Katalin Anna

Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *felsőoktatás, nemzetköziesítés, nemzetközi hallgatói és oktatói mobilitás, intézményi keretek*

Az Európai Bizottság Európai Egyetemek kezdeményezésének egyik központi céljaként jelenik meg olyan egyetemközi kampuszok létrehozása, amelyek kiemelten fontos feladatként kezelik az összes egyetemi polgár számára akadálymentesen elérhető mobilitási keretrendszerek kialakítását (Európai Bizottság, 2019). A kutatás fókuszában álló Európai Egyetemi Szövetség a fenti célokhoz igazodva kezdte meg egy átfogó, innovatív Mobilitási Mátrix Rendszer kidolgozását. A Mátrix kidolgozásának célja, hogy a mobilitási tevékenységeket a hallgatói és munkatársi tanulási-tanítási, illetve munkafolyamatok integrált részeként, a felsőoktatási képzési és kutatási tevékenységek keretében végbemenő kompetencia-fejlesztési folyamatok katalizátoraként definiálja. A készülő mobilitási keretrendszerben a tanulási folyamathoz rendelt mobilitási aktivitás normaként értelmeződik. Ennek teljeskörű megvalósítását támogatják a projektben létrejövő szolgáltatási kézikönyvek, folyamatleírások és egy egyedi finanszírozási rendszer kialakítása is. Kutatásunk ezen fejlesztési és implementálási folyamatot, mint jó gyakorlatot kívánja elemezni az esettanulmány módszertanának alkalmazásával (Yin, 2006; Baxter – Jack, 2008).

Előadásunk középpontjában a fejlesztési projekt legfőbb pilléreinek bemutatása mellett a mobilitási keretrendszer kialakítását segítő információs kérdőív válaszainak elemzése áll, amely az International Quality Review Process (IQRP) intézményi önértékelő eszköz adaptálásával került kialakításra (Knight – de Wit, 1999). A jelenleg záruló kérdőíves felmérés a mobilitási rendszer kialakításában vezető szerepet játszó konzorciumi és partnerintézmények nemzetköziesítési célkitűzéseit, mobilitási gyakorlatait és támogató szolgáltatásait kívánja feltárni nyílt végű kérdések és Likert-skálás tételek révén. A kérdőív legfőbb tematikus egységei az intézmények nemzetköziesítési stratégiájának, minőségbiztosítási folyamatainak, a mobilitások megvalósítását és a nyomon követést támogató szolgáltatási palettáknak a feltérképezése mellett fókuszálnak a mobilitás-finanszírozási rendszerek működésének, a mobilitás intézményi népszerűsítési, marketing tevékenységeinek, illetve az eddig felsorolt folyamatok során felmerülő kihívások kezelésének szisztematikus áttekintésére is. A kérdőív kitöltését a konzorciumi partneregyetemek mobilitási munkacsoportba delegált munkatársai végzik, akik intézményükben vezető pozíciót töltenek be a mobilitások koordinálása, menedzsmentje területén, így közvetlen rálátással rendelkeznek a kérdőívben feltárni kívánt témákra.

A kérdőív kitöltésével kapott adatok lehetőséget teremtenek a konzorcium számára, hogy egy tényekre alapozott fejlesztési folyamatot indítson el és valósítson meg hosszútávon, melynek eredményeként létrejön a már említett Mobilitási Mátrix Rendszer mellett egy Interaktív Mobilitási Kézikönyv és egy Egyedi Finanszírozási Rendszer is.

A kutatás az Erasmus+ KA2 program által finanszírozott CHARM Európai Egyetemi Szövetség keretében készült (612546-EPP-1-2019-1-ES-EPPKA2-EUR-UNIV)

AZ ISKOLAI LEMORZSOLÓDÁS KOMPLEX MEGKÖZELÍTÉSE

Elnök: Fehérvári Anikó

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens: Chrappán Magdolna

Debreceni Egyetem

A szimpózium elméleti keretét azok a korábbi kutatások adják, amelyek az iskolai lemorzsolódást komplex módon közelítik meg, a tanuló egyéni, társadalmi, gazdasági helyzete mellett figyelembe veszik a tanulási környezet mikro, mezo, makro színtereit is, valamint a folyamat dinamizmusát is igyekeznek megragadni.

A szimpózium egy 2018–2021 között zajló panelvizsgálat egyik adatfelvételén keresztül kísérli meg bemutatni ezt a komplexitást. A kutatás elektronikus kérdőíves adatfelvételének célcsoportjai négy megye és a főváros általános iskolai pedagógusai, iskolavezetői és tanulói. A hozzáférés alapú mintát összességében 1967 tanuló, 1255 pedagógus/iskolavezető válaszai alkotják. A kutatás célja annak feltárása, hogy milyen tényezők segítik elő, valamint gátolják (toló/húzó hatás) az iskolai lemorzsolódást, milyen szerepet játszanak ebben az egyéni és intézményi tényezők, hogyan, milyen szempontok alapján értékelhető az iskolák tevékenysége.

Az első előadás bemutatja a vizsgálat elméleti keretét és az ehhez illeszkedő kutatási keretet, a kutatás eszközeit, módszereit, mintáját, valamint kitér a lemorzsolódás és az iskolai légkör, klíma összefüggéseire, a pedagógusok iskolai lemorzsolódással kapcsolatos nézeteire.

A második előadás ismerteti, hogy a pedagógusok és diákok hogyan észlelik a tanulási környezet sajátosságait, a tényezők milyen kombinációjával vélik leírhatónak a támogató osztálytermi tanulási környezetet, s ebben milyen különbségek vannak pedagógusok és diákok megítélése között.

A következő előadás az iskolai lemorzsolódást az egyén, család és az iskola viszonylatában vizsgálja, többváltozós elemzésekkel. Az elemzésben a mikro és mezo tényezők, valamint a pszichológiai, szociológiai, pedagógiai nézőpontok együttes megjelenítésével a probléma komplex megközelítésére törekszünk.

A szimpózium záró előadása egy olyan komplex, folyamatba ágyazott képzés/támogatási modellt mutat be, melyben a fejlesztésbe bekapcsolódó iskolák az adottságaik és igényeik figyelembevételével választják ki a beavatkozások konkrét területeit, fejlesztésének lépéseit. Ennek középpontjában az adaptív tanulási környezet megteremtése áll.

A szimpózium előadásai elősegítik, hogy komplex módon, többféle szinten is feltárjuk az iskolai lemorzsolódásra ható tényezőket, valamint arra is gyakorlati megoldást kínál, hogy a kutatási adatokat hogyan lehet felhasználni iskolafejlesztési folyamatokban.

A szimpózium megvalósulását az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 azonosítószámú, „A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében” című projekt tette lehetővé.

A LEMORZSOLÓDÁS EGYÉNI ÉS KONTEXTUÁLIS TÉNYEZŐI

Paksi Borbála, Széll Krisztián, Magyar Éva, Fehérvári Anikó

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *lemorzsolódás, egyéni és intézményi tényezők, kvantitatív vizsgálat*

Az elmúlt évtizedben a lemorzsolódás okainak megismerésére készített szisztematikus irodalom áttekintések (Lyche, 2010; Rumberger, 2012; De Witte et al., 2013; González-Rodríguez et al., 2019) alapján a lemorzsolódás hátterében álló tényezőket alapvetően három csoportba sorolhatjuk: egyéni, iskolai és makroszintű tényezők csoportjába. A magyar kutatási eredmények is hasonló tényezőket azonosítanak, azonban míg a nemzetközi vizsgálatokban előtérbe került a probléma interdiszciplináris megközelítése, addig itthon a szociológiai nézőpont mellett kevésbé markánsan van jelen a pedagógiai megközelítés, az egészségügyi és pszichológiai nézőpont pedig nem jellemző, s az eltérő megközelítések sem kapcsolódnak össze, hiányoznak az okok komplex felderítését célzó elemzések.

Az előadásunk során az iskolai lemorzsolódást az egyén, család és az iskola viszonylatában vizsgáljuk, többváltozós elemzésekkel, hazai mintán. Elemzésünk során a mikro és mezo tényezők, valamint a pszichológiai, szociológiai, pedagógiai nézőpontok együttes megjelenítésével a probléma komplex megközelítésére törekszünk.

Az előadásban bemutatott elemzésekben felhasznált kutatás adatfelvétele 2018/2019-es tanévben készült, 1953 hetedik osztályos tanuló, és 1136 pedagógus részvételével. Az elemzések során a tanulói lemorzsolódás magyarázatára a szakirodalom alapján azonosított magyarázó tényezőket megjelenítő változószett különböző csoportjain stepwise-módszerrel három lineáris regressziós modellt építünk. Az első modellünk azt vizsgálja, hogy a lemorzsolódás milyen mértékben magyarázható az egyéni viselkedéssel, ill. családi és egyéb háttér tényezőkkel. A második modell esetében a kontextuális hatások szerepét vizsgáljuk. Végül a harmadik, komplex modellünk a lemorzsolódást befolyásoló egyéni és kontextuális tényezők együttes megragadására törekszik. A modellek célváltozóját az előző év végi tanulmányi átlag képezi.

A lemorzsolódás egyéni, családi és az iskolai tényezőire épített modelljeink alapján azt mondhatjuk, hogy a kontextuális (iskolai) tényezők az egyéni tényezőkhöz képest kevésbé meghatározóak a tanulói lemorzsolódás tekintetében. Bár nemzetközi szinten is megfigyelhető a családi háttér hatása, annak fontossága és a család gazdasági helyzetével kapcsolatos indikátorok erőteljes jelenléte a magyar adatok sajátossága. A komplex modellünk alapján a tanuló erősebb tanulmányi elköteleződése, a jobb fizikai egészsége, ill. családjának kedvezőbb kulturális/gazdasági státusa, továbbá az iskola magasabb elvárásai és intenzívebb hátránykompenzációs tevékenysége szignifikánsan kisebb, a tanuló gyakoribb hiányzása és az iskolai értékelési gyakorlatban a formatív értékelési elemek erősebb jelenléte pedig szignifikánsan nagyobb egyéni lemorzsolódási kockázattal jár együtt.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 számú, „A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében” c. projekt finanszírozásával valósult meg.

OSZTÁLYTERMI TANULÁSI KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

Tókos Katalin, Rapos Nóra, Szivák Judit, Lénárd Sándor, T. Kárász Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *osztálytermi tanulási környezet, tanulástámogatás, lemorzsolódás*

Előadásunk a kutatás egészének komplex tanulási környezet elemzéséből a pedagógusok tanulástámogató tevékenységére, az általuk létrehozott osztálytermi tanulási környezetre fókuszál. Több kutatás rávilágít arra, hogy a lemorzsolódásban veszélyeztetett tanulók egy jelentős része a pedagógusokkal kapcsolatos tényezők – úgy mint a tanulókkal való viszonyuk (Walker, 2008), az elvárásrendszer, amit közvetítenek (Wentzel, 2002), a tanulás segítése, ezzel kapcsolatos attitűdjük – miatt is a lemorzsolódás közelébe sodródhat (Juhász – Mihályi, 2015).

Az OECD "Innovatív tanulási környezetek" programja során átfogó elemzés készült a tanulástudományok releváns kutatási eredményeiből (Dumont et al., 2010), amely a tanulási folyamatból kiindulva a tanulási környezet legfőbb feltételeiként hét tényezőt azonosított. Ezeket a feltételeket mint a tanulási környezet - szűkebben pedig az osztálytermi tanulási környezet - tanulástámogató elemeit értelmezzük, s erre épül az általunk használt eszköz is.
Elemzésünkben arra kerestük a választ, hogy 1) a pedagógusok és diákok hogyan észlelik a tanulási környezet sajátosságait, 2) a tényezők milyen kombinációjával válik leírhatónak a támogató osztálytermi tanulási környezetet, 3) s ebben milyen különbségek érhetők tetten pedagógusok és diákok megítélése között.

Az eszköz összeállításakor a TAFL-Q és a SAFLQ kérdőívre (Pat-El et al., 2013) - melynek koncepciója közel áll az általunk is elfogadott tanulástámogatás értelmezéshez - és a TALIS 2008-as vizsgálati kérdőívre támaszkodtunk. Az osztálytermi tanulási környezetet 7 változó mentén vizsgálja egy 30 itemből álló, tanároknak és diákoknak kialakított, páros kérdéssorral, melyet a 2018/2019-es tanévben három régió 88 iskolájában (feladatellátási helyén) 1953 hetedik osztályos tanuló és 1136 pedagógus töltött ki.

A vizsgálati eredményeink azt igazolják, hogy a pedagógusok és diákok eltérően látják a tanulási környezet sajátosságait. A pedagógusok saját tevékenységük megítélésében optimista képet adnak a tanulási környezetről, hangsúlyozva saját irányító szerepük átgondoltságát (irányítás és szervezés 73,6; formatív értékelés 72,5). A diákok megítélésének fókuszába viszont épp a tanulás személyes aspektusai kerülnek (irányítás és szervezés 56,4; szociális sajátosságok 54,0; egyéni sajátosságok 54,6), s a pedagógusok irányító, szervező tevékenységeit is e személyes fókuszon keresztül értékelik. Az elméleti modell egyik fontos erénye, hogy a hét komponens szerves kapcsolatban áll egymással. Ennek az egységnek a tapasztalt felbomlása előrevetíti a lehetséges fejlesztés egyik fő irányát, a tanulói megismerés, az egyéni sajátosságok, érzelmek, motiváció megértésének hangsúlyosabb támogatását, olyan tanulási környezet kialakítását az osztályteremben, amelyben a tanárok tudatosan figyelmet fordítanak és több időt szánnak általában a tanulás személyes szempontjainak megértésére, támogatására.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 számú, „A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében" c. projekt finanszírozásával valósult meg.

KOMPLEX FOLYAMATBA ÁGYAZOTT KÉPZÉS A LEMORZSOLÓDÁS CSÖKKENTÉSÉÉRT

Lénárd Sándor, Szivák Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *lemorzsolódás, iskolafejlesztés, folyamatos szakmai fejlődés, pedagógusok képzése*

A pedagógusok módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából részint a közvetlen iskolaelhagyás veszélyének csökkentésére irányul, részben arra, hogy a lemorzsolódó fiatalok jelentős része az általános iskolából hozott, negatív tanulási élményeik miatt hullik ki a rendszerből (Lyche, 2010; Rumberger, 2012). Az ágazati reformok sikerének nélkülözhetetlen feltétele, hogy a pedagógusok lépést tartsanak a változásokkal. Így a reformok változást hoztak a tanárképzésben (initial teacher training (ITT) és a tanárok továbbképzésében (in-service training of teachers (INSET) is. Kutatások igazolják, hogy a gyakorló pedagógusok képzése a reformok implementációjának és az eredmények fenntarthatóvá tételének fontos eszköze (Zafeirakou, 2002). A tapasztalatok viszont azt mutatják, hogy ha a képzéseken való részvételt nem követik a szakmai fejlődés világos lépései, különösen, ha képzés nem is kapcsolódik a tanítási gyakorlathoz, és nem elég intenzív, illetve a képzésen kialakult szándékokat nem követi nyomon senki, akkor csekély az esélye, hogy érdemi és maradandó hatása legyen (OECD, 2009; 2017). A továbbképzések tervezésekor tudatosabban kell építeni az intézményi szintű igényekre, a tanári közösség kooperatív tanulással összefüggő képességére és a szervezet konkrét fejlesztési lehetőségeire (Darling – Hammond, 2009; Sági, 2011).

Olyan komplex, folyamatba ágyazott képzés/támogatási modell kialakítása, melyben a fejlesztésbe bekapcsolódó 18 iskola az adottságaik és igényeik figyelembevételével választják ki a beavatkozások konkrét területeit, fejlesztésének lépéseit. Ennek középpontjában az adaptív tanulási környezet megteremtése áll: a kapcsolat, kompetencia és autonómia tanulási szükségletek figyelembevételével. A diagnózisra épülő fejlesztési terv megvalósulását egy intézményi fejlesztő team koordinálja, melyet mentor, vezetői támogatás és helyi szintre adaptált képzés támogat. A képzés–fejlesztés–támogatás hármas eszközrendszere maga is adaptív megoldásokat kínál az egyes intézmények számára.

Az előadásban ismertetésre kerül a komplex folyamatba ágyazott fejlesztési modell, valamint a fejlesztés sajátos elindulása a távolléti oktatás időszakában. Elemző bemutatásra kerülnek az iskolák diagnosztikus helyzetelemzései és az erre épülő egyedi fejlesztési tervek jellegzetességei, a fejlődésről való gondolkodás tudatosságának szintjei. A konferencia idejére összegezhetők lesznek a beágyazott képzések, a folyamatos mentorálás és vezetői támogatás első tapasztalatai is.

A fejlesztés követése, monitorozása révén egyrészt az intézmények is visszajelzéseket kapnak változásukról, másrészt a hazai továbbképzési rendszer megújítása számára kívánunk egy újfajta modellt kipróbálni, leírni és értékelni.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 számú, „A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében” c. projekt finanszírozásával valósult meg.

ISKOLAI KÖTŐDÉS ÉS KLÍMA DIÁK ÉS PEDAGÓGUS SZEMMEL

Széll Krisztián, Szabó Lilla, Fehérvári Anikó

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *iskolai klíma, kötődés, lemorzsolódás*

A csoporthoz tartozás pozitívan befolyásolja az általános jóllétet, az élettel való elégedettséget, a pszichés és fizikai állapotot, valamint a kognitív teljesítményt (Allen – Bowles, 2012; Jetten et al., 2017). Mint azt számos kutatás igazolja, a kognitív tudás nagyon fontos tényezője az eredményességnek, azonban ugyanilyen fontos a tudáshoz vezető út és az iskola informális tanulási környezete, klímája. A kölcsönös bizalmon alapuló pedagógus-diák kapcsolatok, a közösség tagjai közötti megértő és építő kommunikáció, és az ezekből keletkező társadalmi, szociális, kapcsolati és kulturálistőke-előnyök – az uralkodó norma- és értékrendszeren, valamint elvárásokon keresztül – erős hatást gyakorolnak a tanulók sikeres előrehaladására (Bourdieu, 1997; Coleman, 1988; Hargreaves – Fullan, 2012; Pusztai, 2015).

Elemzésünk fő célja, hogy megvizsgálja, milyen eltérések mutatkoznak a tanulók és a pedagógusok véleményei között olyan területeken, amelyek alapvetően befolyásolhatják az iskolai lemorzsolódás mértékének alakulását. Az előadás alapvetően az iskolai bevonódás, kötődés és légkör jellemzőivel foglalkozik, ugyanakkor kitér az ezen jellemzők megítéléséhez szorosan kötődő területeken – úgymint az iskolai célok és elvárások, a pedagóguskompetenciák, az élettel való elégedettség és bizalom megítélésében – tapasztalható véleménybeli különbségekre is. Elemzéseink alapját az iskolai lemorzsolódás hazai elemzését célzó komplex kutatás keretében 2018 őszén végzett hozzáférés alapú online tanulói és pedagógus kérdőíves adatfelvétel adja, amely három régió (Nyugat-Magyarország, Budapest és Borsod-Abaúj-Zemplén) hetedik osztályos tanulóinak (N = 1953) és a pedagógusainak (N = 1136) válaszait tartalmazza. Mivel a kérdőíves adatfelvételekben hasonló kérdésekkel és az elemzés során is hasonló metódussal (főkomponenselemzéssel) létrehozott indexek segítségével mértük a vizsgált kérdésköröket, így össze tudjuk vetni az ezekkel a területekkel kapcsolatos tanulói és pedagógusvéleményeket.

Eredményeink szerint mind a tanulók, mind a pedagógusok leginkább társaikhoz kötődnek (diák a diákhoz, tanár a tanárhoz) az iskolákban. Hozzátéve, hogy a tanulók közösségi bevonódása, iskolai kötődése és légkörérzete jelentősen alacsonyabb, mint a pedagógusok közösségi bevonódása, munka- és szervezet iránti elköteleződése, illetve légkörérzete. A tanulók és a pedagógusok légkörérzetére egyaránt nagy hatást gyakorol a tantárgyi-tanulási/tanítási kötődés, az interperszonális kötődés, valamint az iskolában észlelt kimenet- és tanulóközpontúság mértéke. Ezen felül a tanulók körében az iskola pedagógusainak diákok által vélelmezett felkészültségének és a diákok önmagukba vetett bizalmának, míg a pedagógusok körében az iskola pedagógusok által érzékelt magas oktatási színvonalának és elvárásainak van még meghatározó szerepe.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 számú, „A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében” c. projekt finanszírozásával valósult meg.

SZISZTEMATIKUS FELTÁRÓ KUTATÁSOKON ALAPULÓ EVIDENCIA-ALAPÚ INTERVENCIÓ AZ AUTIZMUSSAL ÉLŐ TANULÓK INTEGRÁCIÓJÁNAK TÁMOGATÁSÁRA

Elnök: Győri Miklós

MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport; ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet

Opponens: Ivaskó Lívia

Szegedi Tudományegyetem BTK Általános Nyelvészeti Tanszék

A szimpózium egy összetett kutatás-fejlesztési projekt eredményeibe ad betekintést, melynek célja szisztematikus feltáró kutatásokra alapozva evidencia alapú intervenció(ka)t kidolgozni autizmussal élő személyek társadalmi részvételének, életminőségének, autonómiájának és fejlődési perspektíváinak erősítésére. A projekt exploratív kutatási elemei a teljes autizmus spektrumot célozták meg. A kidolgozott inklúziós intervenciós program célcsoportja az többségi közoktatásban részt vevő alsó tagozatos tanulók.

Az első két előadás kevert módszertanú feltáró kutatásunk eredményeiből mutat be néhányat. Autizmussal élő személyek (vizsgálati csoport) és neurotipikus személyek szülei (kontroll csoport) körében végeztünk nagymintás kvantitatív adatgyűjtést összetett online kérdőívvel. Ezt kvalitatív adatgyűjtés egészítette ki, melynek keretében autizmussal élő személyek szüleivel készítettünk félig strukturált interjúkat. Mindkét adatgyűjtés fókuszában a szülők és gyermekük életminősége, a szülők pszichológiai jólléte állt, s vizsgáltuk az ezeket potenciálisan befolyásoló intézményes/ellátási és egyéni tényezőket is. Az 1. előadás a kvantitatív kutatás 0–14 éves korú almintájából mutat be olyan eredményeket, amelyek a gyermek által kapott intézményes ellátás és a szülő életminősége közti összefüggésekre világítanak rá. A 2. előadás mind kvantitatív, mind kvalitatív adatokra és elemzésekre építve mutatja be az autizmussal élő felnőttek oktatási és foglalkoztatási helyzetének szülői percepcióját.

A további 3 előadás a kialakított intervenciós program hatásvizsgálatából mutat be részvizsgálatokat és eredményeiket. A program alsó tagozatosoknak készült, célja az autizmussal kapcsolatos tudás formálásán keresztül támogatni az autizmussal élő tanulók befogadását a többségi iskolákban. Huszonöt aktivitásból áll, ezek illeszkednek a tantárgyakhoz és a pedagógusok iskolai gyakorlataihoz. Az implementációt tanítói tréning és tanítói kézikönyv segíti. A 3. előadás a program és a hatásvizsgálat fő fókuszát képező kortárs tudás változását vizsgálja, a validációs kutatás kvantitatív eredményeinek bemutatásával. A 4. előadás a validációs kutatás szociometriai eszközökkel nyert kereszt- és hosszmetszeti eredményeit mutatja be olyan alsó tagozatos osztályok mintáján, amelyekben autizmussal élő tanuló is tanult. Az 5. előadás az autizmussal kapcsolatos tanulói tudás, az autizmussal kapcsolatos tanulói attitűd és a közösség szociometriai szerkezetének kapcsolatát vizsgálja.

A szimpózium célja a konkrét eredmények bemutatásán túl az is, hogy diszkusszióra kínálja fel azokat a fontos kutatásmódszertani tanulságokat, amelyek egy ilyen összetett kutatásfejlesztési vállalkozás során felhalmozódnak.

AUTIZMUSSAL ÉLŐ FELNŐTTEK FOGLALKOZTATÁSI ÉS OKTATÁSI HELYZETE SZÜLŐI SZEMMEL

Németh Vivien, Janoch Monika, Ehmann Bea, Győri Miklós, Stefanik Krisztina

MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (MASZK), ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet, ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola;
MASZK; ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK; TTK Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet;
MASZK; ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet;
MASZK; ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

Kulcsszavak: *autizmus, felnőttek, szülői perspektíva, foglalkoztatás, oktatás*

A nemzetközi szakirodalomból kirajzolódó tendencia, hogy az autizmussal élő felnőttek számára a gyermekkorban igénybe vehetőhöz képest is kevesebb támogatás érhető el. Hazánkban nem történt olyan vizsgálat, amely nagyobb mintán, mélységben tárta volna fel e kérdéskört. Jelen előadás egy nagyobb, az autizmussal élő gyermekek és felnőttek szüleinek életminőségét, illetve az ezzel összefüggő tényezőket feltáró ötvözött módszertanú vizsgálatsorozatunk eredményeinek egy részét mutatja be. Célunk helyzetképet adni az autizmussal élő felnőttek hazai foglalkoztatási és oktatási helyzetéről, illetve a szülők által észlelt, az ellátással összefüggő igényekről és szükségletekről.

1) A kvantitatív kutatási fázisban autizmussal élő és neurotipikus gyermeket nevelő/felnőttet támogató szülők töltöttek ki online kérdőívet. A kérdőívcsomag több, különböző fókuszú, standardizált mérőeljárást és általunk összeállított, főként az ellátás feltérképezésére irányuló kérdéseket tartalmazott. A felnőtt személyek almintáján végzett feltáró jellegű elemzések eredményeit mutatjuk be (tesztcsoport: N = 85; kontrollcsoport: N = 80). 2) A kvalitatív kutatási fázis résztvevői a kvantitatív kérdőívet kitöltött szülők közül random mintavétellel kerültek ki; autizmussal élő felnőttet támogató 12 szülővel készültek félig strukturált interjúk. Az interjúk szószerinti átiratait exploratív, háromszintű tematikus tartalomelemzéssel dolgoztuk fel (részben Atlas.ti szoftverrel).

1) Az autizmussal élő felnőttek (N = 85) között szignifikánsan magasabb azok aránya, akik foglalkoztatási és oktatási helyzetüket tekintve teljesen inaktívak (N = 44; Z = -5,224; p < ,001). A tesztcsoportban szignifikánsan alacsonyabb a foglalkoztatással (Z = -2,925; p < ,003) és az oktatási helyzettel (Z = -498; p < 0,001) való szülői elégedettség. 2) Az autizmussal élő felnőttek ellátása rendkívüli hiányosságokat mutat, a szülők számára jelentős energia- és anyagi erőfeszítésbe kerül gyermekük támogatásának megszervezése, miközben a jövővel kapcsolatos aggodalmak súlyos stresszt jelentenek a családnak. A szülők alapvető szükségleteket fogalmaznak meg, kiemelten a foglalkoztatás és a lakhatás lehetőségeinek bővítésével, az ellátás minőségének javításával kapcsolatban.

Az autizmussal élő felnőttek szüleinek tapasztalatai alapján az autizmussal élő emberek és családjaik életminőségének javítása érdekében alapvető fontosságú az ellátórendszer szisztematikus fejlesztése, az autizmus specifikus támogatási rendszer kapacitásának növelése.

A kutatást és e publikáció elkészítését az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta. Az első szerzőt az Információs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programja; a 4. és 5. szerzőket z ELTE Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program is támogatta (1783-3/2018/FEKUTSRAT, NKFIH-1157-8/2019-DT; az Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával).

A CSILLAGBUSZ INKLÚZIÓS INTERVENCIÓS PROGRAM HATÁSAI KISISKOLÁSOK AUTIZMUS-TUDÁSÁRA

Stefanik Krisztina, Bertók Csilla, Őszi Tamásné, Havasi Ágnes, Vígh Katalin

MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (MASZK), ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK, ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola

Kulcsszavak: *autizmus, inklúzió, tudásformálás, hatásvizsgálat*

Az autizmussal élő gyermekek iskolai befogadásának számos szakmai és környezeti feltétele van. A jól kivitelezett együttnevelés minden félnek előnyös lehet, a megfelelő támogatás hiánya azonban komoly veszélyekkel jár. A komplex támogatási keret egyik kiemelt eleme a kortársak tudáson és megértésen alapuló pozitív viszonyulásának elérése. Noha sok olyan program létezik, amely ezt célozza, csak igen kevés mögött állnak tudományos evidenciák. Előadásunk célja, hogy értékelje a Csillagbusz Inklúziós Intervenciós Program (CsIIP) autizmus-tudásra gyakorolt hatásait.

A CsIIP alsó tagozatos gyermekeknek készült. 25 változatos, élvezetes aktivitásból áll, amelyek illeszkednek a tantárgyakhoz és a pedagógusok hétköznapi gyakorlatához. Fő céljai: 1) a különbözőségek elfogadása és hasonlóságok felismerése, 2) az iskolai zaklatás elleni adaptív stratégiák tanítása, 3) a társadalmi felelősségvállalás kezdeményezése, 4) az autizmus megértésének és 5) az autizmussal élő osztálytárshoz való pozitív kapcsolódás stratégiáinak tanítása. Az implementációt tanítói tréning és kézikönyv segíti. A program hatás- és alkalmazhatósági vizsgálata soktényezős, prospektív, kontrollcsoportos elrendezésben, kevert kutatásmódszertani megközelítésben történt. 283 alsótagozatos gyermek vett részt a kutatásban (8 tesztosztály és 6 kontrollosztály). Jelen előadásunkban a bemeneti és kimeneti méréskor alkalmazott, Kisiskolások Autizmus-Tudása Kérdőív (KATUK; Stefanik et al., 2019) adatai alapján elemezzük a program autizmus-tudásra gyakorolt hatását.

Kevert ANOVA (2x2; pre-teszt vs. poszt-teszt, teszt- vs. kontrollcsoport) alkalmazásával elemeztük a KATUK adatait. A program kipróbálását megelőzően (pre-teszt) nem volt szignifikáns különbség a két csoport között, ám a visszaméréskor a tesztcsoport szignifikánsan jobb autizmus-tudást mutatott. Míg a tesztosztályokban jelentősen gyarapodott az autizmus-tudás, a kontrollosztályokban nem volt szignifikáns változás. Szignifikáns pre-poszt X teszt-kontroll interakció volt tehát azonosítható.

A CsIIP pozitívan befolyásolja az alsó tagozatos gyerekek autizmus-tudását. Eredményünk azt sugallja, hogy ezt a hatást a szisztematikusan építkező, tudományos evidenciákra támaszkodó, élvezetes aktivitásokkal operáló programok érhetik el. A későbbiekben – számos további változó mentén gyűjtött adatainkon – megvizsgáljuk, a CsIIP hogyan befolyásolta a gyermekek életminőségét, autizmussal kapcsolatos attitűdjüket, valamint az autizmussal élő gyerekek kortárskapcsolatait és pszichológiai jóllétét.

A kutatást és a jelen publikáció elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta. Az első szerző munkáját az ELTE Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program is támogatta (1783-3/2018/FEKUTSRAT, NKFIH-1157-8/2019-DT; az Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával).

A CSILLAGBUSZ INKLÚZIÓS INTERVENCIÓS PROGRAM HATÁSVIZSGÁLATÁBAN RÉSZTVEVŐ OSZTÁLYKÖZÖSSÉGEK SZOCIOMETRIAI JELLEMZŐI

Szekeres Ágota, Horváth Endre, Vargáné Molnár Márta, Havasi Ágnes

MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (MASZK), ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet; ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola;
MASZK, ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

Kulcsszavak: *autizmus spektrum zavar, szociometria, inklúzió, társas kapcsolatok*

A iskolai inklúziót támogató program fókuszában a kortársak autizmussal kapcsolatos tudása és megértése volt. A program hatásosságát empirikusan vizsgálták, s az első eredmények (Stefanik et al.., 2019) azt mutatják, hogy hatékonyan formálja a célcsoport autizmus-ismereteit. A társak megjelölésén alapuló szociometriai módszertan megbízható és érvényes eljárásnak bizonyult a szociális státusz mérésére (Terry, 2000), emellett számos olyan kutatásban alkalmazták, ahol autizmus spektrum zavarban érintett tanulók iskolai befogadásának sikerességét vizsgálták (Calder – Hill – Pellicano, 2012; Santos – Sardinha – Reis, 2016).

Előadásunkban a program validációja során vizsgált osztályközösségek szociometriai jellemzőinek leírását adjuk, különös tekintettel a rokonszenvi kérdések kapcsán nyert eredményekre. Így a csoportkohézió és a társas helyzetek, valamint a hozzájuk kapcsolódó változások állnak a fókuszban.

Az adatfelvételben 11 osztály (átlag létszám 21 fő), összesen 232 fő, köztük 11 autizmussal élő tanuló vett részt. A 11 közül 7 osztályban történt meg a program bevezetése, a másik 4 osztály kontrollként szolgált. Az adatfelvétel minden osztályban 2 alkalommal történt: az intervenció előtt, illetve azt követően. A szociometriai adatfelvétel és elemzés módszertani alapja a Mérei-féle többszempontú szociometria. Az adatfelvétel papír-ceruza alapon történt, csoportos helyzetben, de a hagyományostól eltérően előre nyomtatott repertoár segítségével. Ennek célja a hibalehetőség csökkentése és az életkori sajátosságok figyelembevétele volt (Romera et al., 2019; van den Berg – Cillessen, 2013). Az adatfeldolgozás és elemzés a SMETRY keretrendszerrel történt (Szekeres – Horváth, 2017).

A vizsgálatban részt vevő közösségeket már az 1. adatfelvételkor az együttnevelés szempontjából ideális csoportlégkör és kohézió jellemezte. Kevés volt a magányos társas helyzetben lévő tanuló, a rokonszenvi kérdésekben indított választások több mint fele viszonzásra talált. Azokban a közösségekben, ahol kipróbálásra került a program, a második adatfelvételnél a csoportkohézió jelentősen nem változott, a kontroll osztályokban azonban a négyszeres erősségű kapcsolatok száma szignifikánsan csökkent ($N = 77$, $Z = -2{,}109$, $p = 0{,}035$) változatlan létszám mellett, ami gyengébb kohézióra utal.

A szociometriai elemzések során fejlődésben lévő, de gazdag kapcsolati hálóval rendelkező közösségek képe rajzolódott ki. Az autizmussal élő tanulók már az első méréseknél kedvező szociometriai helyzetben voltak, jellemzően nem kaptak kevesebb választást a rokonszenvi kérdésekben tipikusan fejlődő társaikhoz képest. Ezen eredmények a releváns nemzetközi kutatásoknál kedvezőbbnek bizonyultak (Dean et al., 2014; Locke et al., 2013), s az intervenció hatásosságát sugallják a közösségi kohézió szempontjából is.

A kutatást és a jelen publikáció elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

AUTIZMUSSAL ÉLŐ KISISKOLÁSOK OSZTÁLYTÁRSAINAK AUTIZMUSSAL KAPCSOLATOS TUDÁSA ÉS ATTITŰDJE A SZOCIOMETRIAI HELYZETTEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

Siposné Balogh Anna, Németh Vivien, Bertók Csilla, Szekeres Ágota, Stefanik Krisztina

MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (MASZK), Kalász Suli Általános Iskola;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet, ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet;
MASZK, ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet

Kulcsszavak: *autizmus spektrum zavar; együttnevelés, kortársak, szociometriai helyzet, autizmustudás, autizmussal kapcsolatos attitűd*

Az autizmussal élő gyerekek számára a participáció a többségi iskolai oktatásban gyakran nagy kihívás. Sok tényezőtől függ, mennyire sikeres az együttnevelés. Az egyik legfontosabb a kortárskapcsolatok alakulása, melynek hátterében fontos faktor lehet a kortársak autizmussal kapcsolatos attitűdje és tudása. Az irodalomban kevés kutatást találunk, amely célzottan az alsó tagozatos korosztálynál vizsgálja ezt, s az eredmények erősen divergálnak. Vizsgálatunk elsődleges célja, hogy eltérő szociometriai státuszú, autizmussal élő kisiskolások osztálytársainak autizmussal kapcsolatos attitűdjét és tudását összevessük.

Vizsgálatunkban 84, 2-3. osztályos gyermek vett részt (43 fiú, 41 lány; életkor: 7–10 év), összesen 4 olyan osztályból, ahol egy-egy autizmussal élő gyermek is tanul. Az osztályokat inklúziót támogató programunk hatásvizsgálatának résztvevőiből választottuk. Két osztályban az autizmussal élő gyermeknek nem volt egynél több kölcsönös kapcsolata, két osztályban pedig legalább két kölcsönös kapcsolata volt. A mintaválasztáshoz szükséges szociometria a SMETRY keretrendszerben készült (Szekeres – Horváth, 2014); az autizmus-tudás felméréséhez a Kisiskolások Autizmus-Tudása Kérdőívet (KATUK; Stefanik et al., 2019); az autizmussal kapcsolatos attitűdök feltérképezéséhez a rövidített Chedoke–McMaster Skála címkézett változatát használtuk (CATCH-S; Tonnsen – Hahn, 2016; deBoer et al., 2014).

A szociometriai státuszt tekintve rosszabb helyzetben lévő autizmussal élő gyermekek osztálytársainál tendencia jellegűen több jó választ kaptunk a KATUK-ban, az attitűdben nem mutatkozott eltérés. A lányok mindkét csoportban pozitívabb attitűdöt mutattak, mint a fiúk. A teljes mintában az autizmus-tudás és az attitűd negatívan korrelál ($r = -0{,}472$; $p = 0{,}000$).

Eredményeink érdekes kérdéseket vetnek fel: az autizmusról való több tudás akadályozhatja a pozitív attitűd kialakulását? Vajon hogyan tettek szert a gyerekek erre a tudásra? Mivel a KATUK-ban egyszerű, elsősorban leíró jellegű autizmus-tudást igénylő kérdések szerepelnek, eredményeink – a szakirodalommal egybecsengően - azt sugallják, az osztálytársak tudásformálásában a megértést segítő és pozitív viselkedéses stratégiákat tanító elemeknek is szerepelniük kell a pozitívabb viszonyulás kialakulásához. A hatásvizsgálat teljes mintáján végzett finomabb elemzéseinkkel ezt a felvetést is vizsgáljuk majd.

A kutatást és a jelen publikáció elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta. Az utolsó szerző munkáját az ELTE Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program is támogatta (1783-3/2018/FEKUTSRAT, NKFIH-1157-8/2019-DT; az Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával).

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (11:30–13:00)

„A JELEN SEM NÉLKÜLÖZHETI A KULTÚRA NEMESÍTŐ-NEVELŐ HATÁSÁT” GYERMEKI ÉLETMÓD ÉS KULTÚRA MEGJELENÉSE A „TANÍTÓ” FOLYÓIRATBAN AZ 1970-ES ÉVEK ELEJÉN

K. Farkas Claudia

Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar

Kulcsszavak: *pedagógiai sajtó, gyermekkép, nevelési elképzelések*

A gyermekkorról rajzolt tudás atlaszán mind dominánsabbak azon megközelítések, melyek a gyermekkort a történeti idő és a társadalmi kontextus által determinált politikai-kulturális konstruktumként értelmezik, a kulturális eklekticitás és a fluiditás változóival. A gyermekkor (re)konstruálásának dialógusában az iskola – mint sajátos szociális tér, társadalmi elvárások közvetítője és a társadalmi ellenőrzés egy formája – funkcióját sarkalatosnak ítéljük.

Jelen kutatás a gyermekkor-értelmezéseket kívánja gazdagítani. A kutatás célja, hogy differenciálja a Magyarországon az 1970-es évek elején az iskolai mező alsófokú oktatási szegmensében részt vevő gyermekek életmódjáról és kultúrájáról való gondolkodást, *A Tanító* című folyóirat 1970–1975 közötti lapszámaiban megjelent pedagógiai írások feltérképezése és vizsgálata révén.

A főbb kutatási kérdések: Miképpen definiálható a vizsgált időszakban a pedagógiai munka nevelésközpontúsága? Melyek voltak a kiemelt nevelési célok és fejlesztési területek? Milyen gyermekkép bontható ki a lap szövegkorpuszának elemzése alapján? Szinkronban voltak-e a vizsgált időszak társadalmi normái a folyóiratban tetten érhető nevelési elképzelésekkel? Milyen értékek és kulturális tevékenységformák iránt érzékenyítették a gyermeket? Megragadhatók-e ösztönzött kultúrafogyasztási formák?

Munkám pedagógiai szaksajtókutatás, alapvetően eredeti primer forrásanyag, *A Tanító* című folyóirat 1970–1975 közötti lapszámainak tematikus analízisén alapul. Vizsgálatom feltáró-értelmező kvalitatív kutatás, a komparatív dokumentumelemzés módszereit alkalmazza, szintetizáló és teoretikus perspektívában.

Kutatásaim alapján kijelenthető, hogy a vizsgált folyóiratban az 1970-es évek első felében az iskolás gyermek mint a társadalomba beágyazandó egyén jelenik meg. Értékként fogalmazódott meg a gyermek sokoldalú kulturális fejlesztése. Az olvasóvá nevelés, a találkozás a széppel, a művészettel, a zenei világgal, az irodalommal, fontos és állandó tevékenységként jelenítődtek meg a lapban. A kutatás pozitív tartalomként azonosította a tanulás szeretetét, a kíváncsiság felkeltését a világ iránt, azon álláspontot, hogy az iskolai nevelés valódi értelme a gyermeki személyiség kibontakoztatása. Hangsúlyos területként identifikálható a mozgalmi nevelés, igazolva, hogy a korszak iskolája nem létezhetett ideológiafüggetlen szervezetként. A szocialista hazafiságra nevelés időben növekvő hangsúlyát igyekeztek ellenpontozni a kultúrafogyasztás ingergazdag színes tereivel és formáival (pl. könyvtár, színház, mozi, múzeum, tárlat, gyermekkabaré). Eredményeim alapján megállapítható, hogy az iskola világára egyidejűleg hatott a világnézeti nevelés súlyereje és azon törekvés felhajtó ereje, hogy a gyermekből aktív, igényes kultúrafogyasztót formáljanak.

A kutatás releváns és jelentős, bővíti a magyarországi gyermekkorkutatások értelmezési tartományát, és felhívja a figyelmet a vizsgált időszak gyermekei életmódjáról meglévő kép árnyalásának szükségességére.

„ERŐFESZÍTÉSEKET KELL TENNI MINDEN EGYES GYERMEKÉRT…” DILEMMÁK AZ ALSÓFOKÚ OKTATÓ-NEVELŐ MUNKÁBAN MAGYARORSZÁGON AZ 1970-ES ÉVEK ELEJÉN

K. Farkas Claudia

Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar

Kulcsszavak: *pedagógiai sajtó, pedagógiai dilemma, nevelési színtér*

Az 1970-es évek elején a magyarországi iskolák pedagógiai életét mozgalmasság és dilemmákkal történő szembetalálkozás jellemezte. A címadó, *A Tanító* című folyóiratból választott idézet felhívja a figyelmet a pedagógiai változtatások szükségességére. A kutatás célja, hogy a magyar pedagógiai szaksajtó fontos folyóirata, *A Tanító* című lap 1970–1975 közötti lapszámainak feltárása és problémacentrikus vizsgálata révén azonosítsa és elemezze, melyek voltak az alsófokú oktatási színtér akutnak számító pedagógiai dilemmái, és értelmezze e témakörökre adott szakmai véleményeket, megoldási javaslatokat.

A kutatás feltérképezi, mely tárgykörökben bontakozott ki élénk diszkusszió a lap 1970-es évek első felében megjelent számaiban. Polemikus kérdés volt, miképpen lehet az óvodából az iskolába való átmenetet zökkenőmentesebbé tenni. Melyek lehetnek a preventív intézkedések? Megvalósul-e ténylegesen az oktatási rendszer szerves egymásra építettsége az óvodák és az iskolák kapcsolatában? Milyen típusú vélemények bontakoztak ki az óvoda iskolára előkészítő szerepéről? Mely módszerekkel javítható együttműködésük? Mi módon segítheti a család az „átmenet” sikerét?

A kutatás alapvetően eredeti primer forrásanyag, *A Tanító* folyóirat 1970–1975 közötti lapszámainak tematikus vizsgálatára épül. A vizsgálat problémaközpontú megközelítéssel élő feltáró-értelmező kvalitatív kutatás, a komparatív dokumentumelemzés módszereit alkalmazza, szintetizáló és teoretikus aspektusban.

Kutatásaim alapján megállapítható, hogy az óvoda–iskola átmenet szerteágazó kérdéskomplexuma élénk vitákat generált. Kijelenthető, hogy a folyóirat sokoldalúan közelítette meg az „átmenet” problematikáját, hatékony javaslatokkal járult hozzá a keretrendszer javításához, a kulcskérdésként azonosított problémás iskolakezdés korábbi tapasztalataiból kiindulva kísérelték meghatározni a beavatkozási pontokat.

A kutatás konszenzuszos álláspontként mutatta ki, hogy az iskolára előkészítés sokrétű, az óvodáskor egészére kiterjedő folyamat, és a sikeres óvoda–iskola átmenetet biztosító modell létrehozásához elengedhetetlen a szereplők (óvoda, iskola, szülők) közötti aktív és konstruktív párbeszéd, az önreflektivitás, a változtatások. A törésmentes „átlépés” biztosítása az óvoda és az iskola közös feladataként artikulálódott. A kutatás azonosította az „átlépés” sikerét biztosító tényezőket: széleskörű intézményi együttműködés, egymás alapdokumentumainak és metodikájának tanulmányozása, az óvodai előkészítés színvonalának emelése, a tanulás iránti érdeklődés felkeltése az óvodában, az interperszonális kapcsolatok átgondolása az óvodai minták alapján, a szinkronitásra törekvés a két nevelési színtér elvárásaiban, iskolai előkészítő program. Markánsan kirajzolódó vélemény, hogy a sikeres átmenet egyik faktora a szülők megnyerése nevelési partnerül.

A kutatás releváns és jelentős, a korszak légkörét őrző sajtóanyag vizsgálata révén szélesíti az 1970-es évek magyar pedagógiai világáról meglévő képet, jó gyakorlatokat kínál.

AZ ÁLLÁSTALAN TANÍTÓK HELYZETÉNEK JAVÍTÁSÁT CÉLZÓ KÖZPONTI, REGIONÁLIS ÉS HELYI INTÉZKEDÉSEK A 30-AS ÉVEK MÁSODIK FELÉBEN

Vincze Tamás András

Nyíregyházi Egyetem Humántudományok Intézete

Kulcsszavak: *1930-as évek második fele, tanítói társadalom, hazai vidéki sajtó*

A harmincas évek közepére nagyrészt a korábbi túlképzés folytán olyan mértékű állástalanság alakult ki az elemi iskolai tanítói rétegben Magyarországon, hogy e népes munka nélküli foglalkozási csoport helyzetének javításához már nemcsak központi intézkedésekre, de a vármegyék és a községek helyi akcióira és maguknak az állástalan tanítóknak az önsegítő kezdeményezéseire is szükség volt. Az 1929–30. tanévtől 1935–36-ig 12612 tanító kapott oklevelet. Elhelyezést ez idő alatt mindössze 5536 tanító kapott. A több mint 7000 állástalan tanító többnyire a szülei lakásában nyomorgott, s kilátástalanul, a családalapítás és egzisztenciateremtés minimális reményétől is megfosztva tengették napjaikat.

A 30-as évek tanítói munkanélküliségével foglalkozó tanulmányok (pl. Szabolcs Ottó írásai) eddig jórészt a központi, minisztériumi intézkedéseket vették számba, a regionális és helyi iniciatívákat, valamint az alulról induló megoldási kísérleteket nem tekintették át. (Jobbára csak egyes visszaemlékezések foglalkoznak az állástalan tanítók önsegítő szervezeteivel is.) Előadásomban e hiány pótlására vállalkozom, elsősorban a vidéki sajtóban 1934 és 1939 között megjelent, ilyen tárgyú tudósítások, hírek, riportok összegyűjtésével és elemzésével. Az egyes intézkedések hatóköre alapján el lehet különíteni országos (központi), regionális és lokális szintű megoldásokat. Kutatásomban a különböző intézkedéseket deklarált és kimondatlan céljaik szerint is kategóriákba soroltam, csoportosítottam. Központi szinten az állásszerzést megkönnyítő célú intézkedések (továbbképzések, átképzések, a tanítói oklevél megszerzését korábban megkönnyítő rendeletek visszavonása) segítették a munka nélküli tanítókat és tanítónőket. Regionális (vármegyei szinten) az átmeneti, rövid távú munkaalkalmak biztosítása, az iskolán kívüli népművelésbe és az analfabétizmus felszámolásába való bevonás tűnt reális segítségnek. Jobbára helyi szinten jelentek meg olyan közérzetjavító intézkedések, amelyek az állásnélküli tanítók nyomorát, nélkülözéseit ugyan nem tudták felszámolni, de a lelki egészségvédelemben fontos szerepük volt. Ezek a kezdeményezések a feleslegességérzés és az ebből fakadó deprimáltság megakadályozására értelmes időtöltést, a szakmájukhoz kapcsolódó elfoglaltságot kínáltak a munka nélkül maradt tanítóknak.

Milyen kérdésként interpretálták a korszak politikusai és újságírói a nagyarányú tanítói állástalanságot? Pusztán foglalkoztatáspolitikai problémaként? Vagy a kultúrpolitika és az oktatáspolitika bajaként? Megoldandó szociálpolitikai kérdésként? Vagy „nőügyként” (mivel az állástalan elemi iskolai pedagógusok többsége nő volt)? Mennyire kezelték külön vagy mennyire vették egy kalap alá az állástalan tanítók és az állástalan tanárok problémáit? Ezekre a kérdésekre is igyekszem választ adni az áttekintett források alapján.

A SZOCIALISTA NEVELÉS KÖNYVTÁRA A KORABELI PEDAGÓGIAI SAJTÓBAN

Szabolcs Éva, Golnhofer Erzsébet

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Kulcsszavak: *Szocialista Nevelés Könyvtára, szakmai és ideológiai funkciók*

1945 után a Szovjetunió érdekszférájába betagolódott Magyarországon létrejött pártállami diktatúrában 1950 és 1957 között jelent meg a 131 kötetből álló *Szocialista Nevelés Könyvtára* című sorozat. Úgy véljük, hogy ez a pedagógusoknak szánt sorozat egyik jelentős dokumentuma a Rákosi-rendszerben működő pedagógiai tudományosságnak, így elemzése hozzájárulhat az ötvenes években formálódó ún. szocialista pedagógia megértéséhez.

Kutatásunk eddigi eredményeiről már megjelent néhány tanulmányunk (Golnhofer – Szabolcs, 2014; Szabolcs – Golnhofer, 2018), amelyekben megmutattuk egyrészt a sorozat mélyen politikai és ideológiai fogantatását, az autentikus szovjet szocialista/kommunista pedagógia normaként kezelését, másrészt pedig azt, hogy a sorozatban érvényesültek a pedagógia, a tantárgypedagógia szakmai-tudományos elemei is. Egyszerre volt tehát a sorozat ideológiai termék és a pedagógiai munkát segítő szakmai-tudományos produktum. A hatalmat képviselő közoktatatásügyi miniszterhelyettes szerint a sorozat egyik feladata a pedagógusok szakmai és politikai nevelésének magasabb szintre emelése (Kovács, 1950).

E témához kapcsolódva kutatásunk jelenlegi szakaszában azt vizsgáljuk, hogy korabeli pedagógiai sajtóban miként jelentek meg recenziókban a *Szocialista Nevelés Könyvtára* egyes kötetei. Kutatási célunk, hogy feltárjuk, milyen teret kaptak a sorozat egyes kötetei a különböző pedagógiai folyóiratokban, mennyire szolgáltak szakmai, ideológiai és politikai célokat a könyvismertetések, valamint a politikai változások mennyiben hatottak a recenziók szerepére, tartalmára. E célok eléréséhez vizsgáltuk, hogy mely kötetekről készültek ismertetések, milyen funkciókat szolgáltak a recenziók (elfogadás, elvetés, cselekvésre késztetés; elmélet és gyakorlat viszonya), milyen nézőpontokat érvényesítettek a szerzők, milyen stílust alkalmaztak (szakszerű érvelés, tudományos és/vagy ideológiai megalapozottság, nyelvhasználat, nyelvi diktatúra stb.). Megközelítésünkben komplex társadalom- és kultúratörténeti orientációjú szemlélet érvényesítésére törekedtünk (Németh – Garai – Szabó szerk., 2016), kvantitatív és kvalitatív elemzést is alkalmaztunk, amelyet kiegészítettünk biográfiai adatelemzéssel.

Néhány részeredményünk: A kötetek kb. egyharmadáról készültek ismertetések különböző pedagógiai kiadványokban. A szovjet minta ugyanúgy érvényesült mennyiségi szempontból, mint a sorozat köteteinél, a recenziók fele készült szovjet kötetről, s mindegyik inkább ismertetés mint kritika. Változás a szovjet kötetek ismertetése kapcsán tapasztalható, tudniillik Nagy Imre miniszterelnöki ideje alatt teret kapott a kritikai hangvétel is a szovjet pedagógia hazai megjelenése kapcsán. A kor sajátos viszonyai közepette, a pedagógia függőségére utalóan a kritika nem a szovjet pedagógiát érintette, hanem a magyar befogadó közeget.

A Magyar Szemle két világháború közötti oktatáspolitikai és nemzetnevelő szerepe Imre Sándor levelezésének kontextusában

Szűts-Novák Rita

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Országos Széchényi Könyvtár

Kulcsszavak: *Imre Sándor, mikrotörténet, Magyar Szemle*

Kvalitatív kutatásunk tárgyát az Országos Széchényi Könyvtár kézirattári állományában lévő primer források; eddig publikálatlan dokumentumok felfedezése adta, és érdeklődésünk természetszerű kíváncsisággal fordult Imre Sándor személye és az őt övező kulturális közeg felé. Véleményünk szerint, az interdiszciplináris történeti vizsgálódás számos új eredménnyel gazdagítja mind a neveléstörténetet, mind a kultúrtörténetet, de irodalomtörténetünket is árnyalja. Kéri Katalin egy munkájában kiemeli Imre Sándor nevét, mint a két világháború közötti magyar szellemtörténet jelentős gondolkodóját, akinek valódi megismerése és megértése tágabb körben mások mellett még ma sem történt meg (Kéri, 1996, 19). A neveléstörténeti vizsgálatban meghatározó a problématörténeti csomópontok kialakítása és a mentalitástörténeti megközelítés (Németh, 2005; Szabolcs, 1997) is. Imre Sándor elméleti tevékenységét a fentieken kívül továbbá azért is fontos tárgyalni, mert gyakorló, vezető pedagógusként befolyással volt a 20. század első felének nevelésügyére (Pukánszky, 1995; Faludi, 1996; Ronkovicsné, 2002; Martinkó, 2005; Tamusné, 2007), illetve művelődéspolitikusként oktatáspolitikai nézetei is relevánsak. Mivel nem reális cél a globális történelem megragadása, a teljesség a mikroszintű kutatások keretei között keresendők (Gyáni, 2000; Kéri, 2001).

Az általunk hozott esettanulmány mikrotörténeti fókuszában ezúttal Imre Sándor Magyar Szemle Társaságnak írt levelei állnak (Imre Sándor levelei a Magyar Szemle Társasághoz, 1930–1932, fond 7/850, OSZK, Kt.) Az 1927 és 1944 között működő Magyar Szemle folyóiratot Bethlen István miniszterelnök alapította, és a két világháború közti szellemi élet két vezéralakja, Szekfű Gyula történész, majd Eckhardt Sándor irodalomtörténész szerkesztette. A *Magyar Szemle* az ország kulturális újjászületését állította fókuszába, tematikájában a nemzetnevelés és az európai, gondolati nyitottság egyaránt helyet kapott. A folyóirat főtitkára felkérte Imre Sándort egy dolgozat megírására, amelynek megszületését — a levelek tanúsága szerint — nem várt nehézségek övezték, ahogy a Szemle akkori működését is (Zichy, 1997). Imre Sándor eddig nem publikált és analizált leveleinek didaktikai kontextusba helyezésével longitudinális, komparatív kép rajzolódik ki a pedagógusról és kapcsolat-hálója áttekintésének köszönhetően az őt körülvevő, korabeli szellemi elit (folyóiratok, társaságok), ezúttal a Magyar Szemle és Társaság működéséről.

A kvalitatív vizsgálatnak köszönhetően Imre Sándor neveléselmélettel kapcsolatos eddig ismert gondolatai pragmatikusabb színezetet kapnak a konkrét biográf eset ismertetésével, így még inkább materializálódik az elméleti műveiből kiolvasható nemzetneveléssel kapcsolatos, holisztikus gondolatrendszer.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNK-20-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A KERESKEDELMI KÉPZÉS SZABÁLYOZÁSA MAGYARORSZÁGON AZ 1938. ÉVI TÖRVÉNY ALAPJÁN

Nyíri Csilla

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *kereskedelmi képzés, tanulói összetétel, szülők foglalkozása*

A kereskedelmi képzés 1938-ban történt szabályozásáig Magyarországon nem voltak ipari és mezőgazdasági középiskolák, hanem felsőipari, felsőkereskedelmi, felsőmezőgazdasági szakiskolák működtek, amelyek voltaképpen középfokú szakiskolák voltak. Az 1938. évi törvény ezen tudott változtatni. A törvény bevezetése az 1940/41-es tanévtől történt meg, ezért 1940-től a felsőipari, felsőmezőgazdasági es a felsőkereskedelmi iskolák fokozatosan érettségivel záruló középiskolává alakultak. Ezzel az egyoldalúan intellektuális képzést nyújtó gimnázium mellett létrejött az ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi középiskola is. Kialakulásukat gazdasági és társadalmi, politikai tényezők motiválták, mindenekelőtt az, hogy az ifjúságnak aránytalanul nagy része törekedett gimnáziumba és onnan közhivatalba. Jellemző, hogy 1938/39-ben az ipari középiskoláknak csak 900, a mezőgazdasági középiskoláknak 800, míg a kereskedelmi középiskoláknak 12 000, a gimnáziumoknak pedig több mint 30 000 első osztályos tanulója volt. Ezek a számok jól mutatják a középfokú iskolai szakképzés kezdetleges állapotát, az ipari és mezőgazdasági termelés elmaradottságát, amely nélkülözni tudta a középfokú műszaki és mezőgazdasági képzettségű szakembereket. 1945-ben mintegy 45 iparos tanonciskola, 39 ipari középiskola és szakiskola, 58 kereskedelmi középiskola és 23 mezőgazdasági középiskola volt hazánkban. Olvashatjuk mindezt Vendégh Sándor *A középfokú szakoktatás évszázados útja* című munkájában.

A bemutatott téma középpontjában a kereskedelmi középiskolák változása áll az 1938. évi törvény rendelkezései alapján, valamint a konferencia központi témájához igazodva vizsgálom, hogy a kereskedelmi iskolát választó tanulók, jelen esetben a pécsi iskolát választó tanulók szülei, családja milyen foglalkozási területhez tartoztak. Kutatom továbbá, hogy a lakhelyük szerint hogyan oszlottak meg a tanulók, mennyire volt jellemző az iskola kiválasztásánál a helyben lakás vagy a távolabbi lakhely. Ezzel szeretném bemutatni, hogy a kereskedelmi képzést mely családok részesítették előnyben.

Jelen vizsgálat az 1939/40-es tanévvel kezdődik és az 1948/49-es tanévig tart. Ezen tíz év alatt az iskolai értesítők alapján, mely a tanulók bevallása alapján készült, a tanulók szülei a kisiparosok és a kiskereskedők csoportjába tartoztak döntő többségben. Említésre méltó számban jelentek meg a szülők közt az iparos segédszemélyzet tagjai. Kiolvasható, hogy az ipar és a kereskedelem a meghatározó foglalkozási terület volt a kereskedelmi képzést választó családok körében. Lakhelyüket tekintve a Baranya megyei és a pécsi lakosok részesítették előnyben a pécsi kereskedelmi iskolát, de érkeztek az ország több egyéb megyéjéből is tanulók, bár nem meghatározó számban.

A PROBLÉMA ALAPÚ TANULÁS HATÁSA A KÖZÉPFOKÚ ÉPÍTŐIPARI SZAKKÉPZÉSBEN RÉSZTVEVŐK TÉRI VIZUÁLIS KÉPESSÉGEIRE

Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda

Székesfehérvári Szakképzési Centrum

Kulcsszavak: *Probléma alapú tanulás, téri képességek, ágazati képzés*

A téri képességek bármely diszciplína tekintetében meghatározók az ismeretek befogadásában, elsajátításban és a megszerzett ismeretek közvetítésében. (Newcombe, 2010; Uttal – Cohen, 2012). A műszaki szakképzésben elengedhetetlen a szakmaspecifikus rajzi kommunikáció elsajátítása, a rajzelemek mögötti műszaki tartalom megértése, a műszaki tartalom rajzokon keresztül való közvetítése (Csepcsényi, 2017). Hétköznapi vagy szakmai problémák megoldása során a gyenge teljesítményt okozhatják a problémamegoldó téri képességek terén fellelhető hiányosságok is (Newcomb, 2013; Cheng – Mix, 2014; Babály – Kárpáti, 2015). Korábban már igazolást nyert, hogy a szakmai képzés során a téri képességek komponensei szakmaspecifikus tanult téri képességgé olvadnak össze (Csepcsényi, 2017, 2018), de a fejlődés tendenciái további vizsgálatokat igényelnek.

Jelen részkutatás célja annak megállapítása, hogy a téri képességek kialakulásában és a képességfejlődésben bekövetkezett változások milyen mértékben vezethetők vissza a probléma alapú tanulásra, mint tanulási stratégia alkalmazására.

Hipotézisek: 1) Van kimutatható kapcsolat a tanulási módszer és a téri képességek fejlődése között. 2) A probléma alapú tanulással tanulók jobb eredményeket érnek el a téri képességmméréseken. 3) A probléma alapú tanulással tanulók téri képességeinek fejlettségét nem befolyásolja a tanulástól eltelt idő.

A kutatás 2017 és 2020 között valósult meg a Székesfehérvári SZC Jáky József Szakgimnáziuma és Szakközépiskolájában 9–12 évfolyamos építőipar ágazati tanulók bevonásával. A hipotézisek igazolására a probléma alapú tanulással tanuló vizsgálati és a hagyományos módszerrel tanuló kontrollcsoport esetében hosszmetszeti adatfelvétel történt, de az évenkénti adatfelvétel során további csoportok eredményeit is bevontam a vizsgálatba, így keresztmetszeti adatfelvételből származó adatok is rendelkezésre álltak az elemzés során. Az adatfelvétel minden év májusában történt, a tanulók tanult szakmájához illeszkedő zárt végű feladatok segítségével. Az adatelemzés leíró statisztikai analízissel, az összefüggések vizsgálata korrelációs együtthatók számításával, a különbözőségek kimutatása pedig varianciaanalízissel történt.

A tanulói válaszok alapján a Cronbach-α értékek 0.78–0.93 közötti skálán helyezkednek el. A hosszmetszeti és keresztmetszeti adatokat összevetve megkérdőjelezhető a tanulástól eltelt idő szerepének jelentősége. A hosszmetszeti kutatás eredményei azt mutatták, a tanulási módszer képes a tanulástól számított idő hatását jelentősen csökkenteni. A vizsgálati csoport esetén képességfejlődésről lehet beszélni, míg a kontrollcsoport esetében a tanulástól számított időt nem kompenzálta a tanulási módszer, így a korábban megszerzett téri képességekben minőségcsökkenés következett be. Beigazolódott, hogy a PBL módszerrel tanulók téri képességei stabilabban épültek be a képességrendszerbe, mint a vizsgálati csoport tanulói esetében.

A SZAKMAI GONDOLKODÁS FEJLESZTÉSE PROBLÉMA ALAPÚ TANULÁSSAL (PBL), A FEJLŐDÉS TENDENCIÁINAK FELTÁRÁSA AZ ÉPÍTŐIPAR ÁGAZATI SZAKKÉPZÉSBEN TANULÓKNÁL

Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda

Székesfehérvári Szakképzési Centrum

Kulcsszavak: *Probléma alapú tanulás, komplex szakmai gondolkodás, szakképzés*

A mérnöki feladatok olyan műszaki problémák, melyek nem azonosíthatók egyértelműen, a rendelkezésre álló információk hiányosak, félrevezetők. Minden szakmai probléma nyílt végű, számos megoldási változat készíthető. (Sharp, 1991) Ehhez a problémamegoldónak különböző gondolkodási folyamatok kombinációját kell alkalmaznia. A műszaki komplex szakmai gondolkodás alapja az analógia és az analógiás gondolkodás (Nagy, 2000; Johnson – Laird, 1989; Lénárd, 1987;), melynek része az összefüggések és különbségek felismerése. (Rumelhart – Norman, 1981; Gentner, 1983) Az analógia az induktív gondolkodás (Nagy, 2000), az induktív gondolkodás pedig az új ismeretek megszerzésének eszköze. (Csapó, 2002) Célja az információ feldolgozása és a tudás átrendezése. (de Koning – Hamers, 1999; Klauer, 1989, 1997) Az analógiára épülő induktív gondolkodás szoros kapcsolatban van a problémamegoldó gondolkodással. (Molnár, 2003, Lénárd, 1987; Pólya, 1957; Kontra, 1996)

Korábban nem végeztek arra vonatkozó kutatásokat, hogy az építőipari ágazati szakképzésben a tanulási módszerek hogyan hatnak a tanulók gondolkodásának fejlődésére. A hosszmetszeti vizsgálat akciókutatás keretében valósult meg 2016 szeptembere és 2020 novembere között a Székesfehérvári SZC Jáky József Szakgimnáziuma és Szakközépiskolájában. Célja az építőipar ágazati szakképzésben tanulók gondolkodásfejlődési folyamatainak feltárása. Az adatfelvételek során alkalmazott feladatlapok zárt és nyílt végű általános és szakmai problémákat tartalmaztak; megbízhatóságuk (Cronbach-féle alfa): 0,703–0,815. Az adatelemzés leíró statisztikai analízissel, az összefüggések vizsgálata korrelációs együtthatók számításával, a különbözőségek kimutatása pedig varianciaanalízissel történt.

Hipotézisek: 1. A problémamegoldás és a szakmai problémamegoldó gondolkodás PBL alkalmazásával kimutathatóan fejlődik. 2. A komplex szakmai gondolkodás komponensei között van kimutatható kapcsolat, az egyik komponens fejlődéséből következtetni lehet egy másik komponens fejlődésére is. 3. Az induktív gondolkodás és a problémamegoldó gondolkodás között van kimutatható kapcsolat.

Eredmények: A PBL módszerrel tanulóknál fejlődés mutatható ki az analógiás és induktív gondolkodás terén. A komplex szakmai gondolkodás összetevői között a vizsgálati csoportnál kapcsolat fedezhető fel a szakmai analógiás gondolkodás és az általános induktív ($r = 0,585$), illetve a szakmai kritikai (0,695) gondolkodás, valamint az általános analógiás gondolkodás és a szakmai analógiás ($r = 0,852$), illetve az induktív ($r = 0,599$) gondolkodás között. Az induktív gondolkodás fejlődése a vizsgálati csoportnál az analógiás gondolkodás gyengülését eredményezte ($r = -0,570$). A kontrollcsoportnál csak az általános analógiás gondolkodás és a szakmai analógiás ($r = 0,775$), valamint szakmai induktív ($r = 0,563$) gondolkodás között van kapcsolat. Az induktív és a problémamegoldó gondolkodás között egyik csoport esetében sem mutatható ki összefüggés.

A TANÁRI MOTIVÁCIÓSTRATÉGIA (TMS) MEGVALÓSULÁSÁNAK FÁZISAI

Oláh Katalin

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *tanári motivációstratégia, tanulási motiváció, tanulástervezés*

A kutatás fókuszában álló tanári motivációstratégia (TMS) (Oláh, 2019) fogalmának – mint kutatói munkadefiníciónak – fundamentumát és elméleti hátterét a pszichológiai paradigmákból kibontakozó motiváció elméletek, értelmezési keretek és keretrendszerek mellett (Atkinson – Hilgard, 2005; Bányai – Varga, 2014; Rogers, 1969; Goleman, 1995, 2013; Deci – Rayen, 1985, 2000; Csíkszentmihályi, 1997; Seligman, 2005) a releváns mikroperspektívákba (Guillouteaux – Dörnyei, 2008) illeszkedő motiváció kutatások eredményei biztosítják (Mezei, 2006, 2008; Fejes, 2015; Józsa, 2000, 2007; Réthyné, 2003, Csizér; 2002; Good – Brophy, 2008; Dörnyei, 2007; Sántha, 2007; Gyeszli – Sántha, 2015; etc.).

A reflektív pedagógus attitűdre alapozó (Arató et al., 2011), praxisának valamennyi aspektusában artikulálódó, a tanulásközpontú tanulás-tanítás tervezés folyamatába organikusan beilleszthető (Bárdossy, 2006) motiváló tevékenységegyüttes vizsgálatára irányuló kutatás a pedagógusok stratégiai tudatosságára helyezi a hangsúlyt. A tanári motivációstratégia pedagógus nézeteiben, tevékenységében és tevékenységére történő reflexióiban kifejezésre jutó hármasa determinálja a kutatás eszközeit, melyek a többdimenzionalitás, így a – módszertani és elméleti – trianguláció – mint a pedagógiai vizsgálatok alapeleme – felé mutatnak (Sántha, 2015). A kevert paradigmára (Mixed Methods) (Sántha, 2009) épülő kutatás pedagógusoktól és tanulócsoportoktól, valamint a kutatói megfigyelésekből származó adatainak feldolgozására, adatelemző szoftver alkalmazását tervezzük (pl. MAXQDA [Sántha, 2013]).

A 2020 tavaszán bekövetkezett rendkívüli helyzet meghiúsította a kutatás lefolytatásának bevezető lépéseit, ugyanakkor a tantermen kívüli digitális munkarend új perspektívákat tárt fel a vizsgált téma tekintetében. Az IKT eszközökkel támogatott online oktatás folyamatában plasztikusan megfigyelhető, motiváláshoz (Józsa, 2002) kapcsolódó jelenségek, szülői, pedagógusi és tanulói narratívákban kerültek megfogalmazásra.

A TMS fogalmának és tervezési stratégiájának vizsgálata során globális fogalomként értelmeztük a tanuló motiváltságát, ahogyan a pedagógusi ösztönzést is. Ezekhez illeszkedően határoztuk meg a már meglévő keretrendszereket. Új megközelítésben a tanulási tevékenység, melyben a motiváltság vagy annak hiánya megnyilvánul, egymástól jól elkülöníthető cselekményfázisokra bontható. A globális tervezési és megvalósítási folyamat strukturálása következtében a tevékenységegyüttes egyes tényezői egyértelműen hozzárendelhetők a konkrét fázisokhoz, s várhatóan egyedi aspektusok tárhatók fel, a tényezők adekvátan megfogalmazhatóvá és a mérőeszközök pontosabban kialakíthatóvá válnak.

A kutatás céljaként megjelölt, gyakorlatban alkalmazható, stratégiai tervezési tudatosság meghatározására alkalmas eszköz tekintetében pontosabb stratégiai tudatossági szintek és fejlesztési módok jelölhetőek ki a gyakorlati alkalmazhatóság eredményessége érdekében.

ÁLDÁS VAGY TEHER? PEDAGÓGUSOK VÉLEMÉNYE A BYOD HASZNÁLATÁRÓL

Bartal Orsolya

Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *mobiloktatás, BYOD, tanári attitűd*

Az elektronikus tér és eszközeinek komplexitása befolyásolja és meghatározza a mindennapjainkat (Racsko, 2017); a modern eszközök hatással vannak az iskolák belső világára is. A DOS (2016) köznevelési pillérének célrendszerében több cél is megfogalmazódik a pedagógusok IKT eszközökkel kapcsolatos elvárt attitűdjére vonatkozóan: legyenek érdekeltek, motiváltak az eszközök használatát tekintve, építsék be a metodikai folyamatokba színessé és változatossá téve a tanórákat. A digitális transzformáció korában a nevelési-oktatási intézmények számos technikai változásnak vannak kitéve, ezért a pedagógusoknak is szakmai szemléletváltásra van szükségük. Tény, hogy a nevelőket is több oldalról éri a különféle társadalmi, oktatáspolitikai, tantervi, technikai innovációs nyomás. (Prievara, 2015) Jelen kontextusban, ha csak a módszertani megújulás és az infokommunikációs eszközök hatásait vesszük számba, láthatjuk, hogy valamennyi pedagógus találkozik az eszközök diverzitásával, felhasználási területük sokszínűségével, a motiválási lehetőségek hatalmas tárházával – csak győzze energiával a beépítésüket a megszokott tanítási mechanizmusba. Vajon minden aktor az előnyöket látja ebben a sokszínnűségben?

Jelen előadásban egy kutatás részeredményei kerülnek bemutatásra a mobil-tanulás egyik lehetséges megvalósításának tükrében, a BYOD-modell tanórai alkalmazásának hazai gyakorlatával kapcsolatosan. Jelentősége, hogy a BYOD-kutatások nagyrésze az aktorok közül inkább a tanulóra fókuszál, a módszer hatékonyságára, valamint a gyakorlati kivitelezésre. Kutatásomban a pedagógusok hozzáállását céloztam megvizsgálni és képet alkotni a hazai BYOD-modell megítélésről. A vizsgálatban a BYOD-módszer tanórai használatáról kértem ki a pedagógusok véleményét még a pandémia előtt. Feltételeztem, hogy a pedagógusok szerint a BYOD-módszer fokozza a tanulók figyelmét és motivációját, ha annak alkalmazása metodikailag is megalapozott. Arra is választ szerettem volna kapni, hogy a tanároknak többlet terhet jelent-e a mobileszközök tanórai használata a hétköznapokban.

A kutatás populációját az általános iskolák felső tagozatán tanító pedagógusok képezték. A kérdőívet, amely egyrészt papíralapon (23 fő), másrészt elektronikusan (81 fő) került a tanárokhoz, összesen 101 fő töltötte ki, a minta nem reprezentatív. A pedagógusok 56%-a egyértelműen támogatja a BYOD-módszert, és bár jelentős a ’részben támogatja’ válasz aránya (44%), olyan pedagógus nem volt, aki elutasítaná. Azzal kapcsolatban, hogy a BYOD milyen mértékben járul hozzá a tanulók digitális kompetenciáinak fejlesztéséhez, már jobban megoszlanak a vélemények: csak 21% véli úgy, hogy teljes mértékben fejleszti a tanulók kompetenciáit, 34–34% szerint nagymértékben vagy alig, és 8% volt, aki azt mondta, hogy egyáltalán nem fejleszti. Bár a BYOD-módszer vélhetően közelebb áll a fiatalabb pedagógusokhoz, és egyértelműen több felkészülést igényel a tanártól, nincs szignifikáns összefüggés az életkorral.

A MAGYAR OKTATÁSI RENDSZER MÚLTJA ÉS JELENE – A MATEMATIKÁT OKTATÓ PEDAGÓGUSOK NÉZŐPONTJA A MAGYARORSZÁGI OKTATÁSI RENDSZERRŐL

Dudok Réka, Dudok Fanni

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *oktatási rendszer, matematikaoktatás, eredményesség*

A matematikaoktatás területén az ország sikeressége és hatékonysága számos egymással összefüggő nemzeti jellemzőtől és döntéstől függ. A matematika területén készült nemzetközi mérések eredményei tájékoztatást nyújtanak a szakmai fejlesztéshez, a tanagyagfejlesztéshez, továbbá a rendszerfejlesztéshez, amelyek információkat szolgáltatnak a politikai döntéshozók számára (Európai Bizottság, 2012; Parveva és mtsai, 2015). A kutatás során célunk volt, hogy megvizsgáljuk a magyar oktatási rendszer kialukálását és fejlődését, az oktatás jelenlegi helyzetét az országban, a jelenleg érvényben lévő dokumentumok és szabályozások alapján. További célunk volt, hogy bemutassuk az oktatás egyik szereplőjének a nézőpontját, hogy ténylegesen hogyan működik maga a rendszer.

Vizsgálatunkban a Magyarországon oktatató matematikapedagógusokat kérdeztük meg egy zárt, anonim kérdőívben az ország oktatásügyéről és a matematika oktatásának helyzetéről (hogyan működnek gyakorlatban a vizsgált pontok). A kérdőív alapját korábbi kutatások eredményei és tanulságai adták, ebből készült el a saját kérdőív (Mullis et al., 2015; Scheerens, 2015). Az adatfelvétel online platformon történt, amelyet olyan pedagógusok töltötték ki, akik oktatnak matematikát a 13–15 éves diákok körében.

Az eredmények azt mutatják a tanárok nézőpontja alapján, hogy a kitöltő tanárok 90,3%-a úgy érzi, hogy egyáltalán nincs beleszólása a matematika tanároknak az országos szintű döntéshozatalba. A megkérdezettek többségi válaszai alapján (81,8%) a matematikából előírt tananyag mennyisége és a tanórák száma nincs egyensúlyban az általános iskola 8. évfolyamán. Valamint a válaszadó matematika tanárok többsége úgy gondolja (82,8%), hogy nem áll rendelkezésre elegendő tanóra az előírt tananyagtanításához. A megoldást a helyzetre 65,1%-uk szerint a kevesebb tanítandó tananyag jelentené, 26,3%-uk viszont a heti óraszám emelését tartja helyénvalónak. A kitöltők úgy gondolják, hogy a jövő generációjának és a pedagógusi pálya vonzóbbá tételének nagyfokú segítését a problémák kiküszöbölése tenné lehetővé.

TANÁRI KIÉGÉS KONCEPTUALIZÁLÁSA ÉS ONLINE INTERVENCIÓJA

Horváth Szilvia

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Pszichológiai Doktori Iskola

Kulcsszavak: *kiégés, e-mental health, online intervenció, tanári burnout*

A magyar pedagógusok körében a kiégés és a munkahelyi stresszorok összefüggését egy holland-német kiégés prevenciós program adaptációjának vonatkozásában vizsgáltuk. A vizsgálatra való toborzás 10.01.2016. és 01.05.2019. között zajlott a közösségi média felületen és hazai iskolapszichológusok szakmai szervezetének ajánlásával. A vizsgálatban a következő bemeneti kérdőíveket használtuk: Erőfeszítés-Jutalom Egyensúlytalanság Kérdőív, Maslach Kiégési Leltár-Tanári változat (MBI-ES), Észlelt Stressz (PSS-10), Általános Énhatékonyság (GSE), Beck Beck Depresszió Kérdőív (BDI-21). Kapott eredményeinkből az AMOS szoftver segítségével, a strukturált egyenletmodellezés révén magyarázó modelleket készítettünk. A prevenciós programot egy 27 fős mini RCT keretében teszteltük.

A vizsgálati mintában (N = 180) a kiégés prevalenciája 13,1% volt, ami a hazai szakirodalommal összevetve magasnak tekinthető, és bizonyítja a programra való toborzás révén a „kiégettebb" pedagógusok elérését. A modellalkotás végeredményeképp kapott végső modellünk megmutatja, hogy az ún. munkastresszorok önmagukban nem vezetnek kiégéshez, illetve érzelmi kimerültséghez, továbbá kiemeli az észlelt stressz mediator szerepét az erőfeszítés-jutalom egyensúlytalansága és a kiégés érzelmi kimerültség faktora között, az énhatékonysággal és a depresszió értékekkel való összefüggése pedig szintén a stresszcsökkentés jelentőségét hangsúlyozza. A modell illeszkedése jónak tekinthető: CMIN/DF = 922, RMSEA = 000.

A mini RCT eredményeképp a hatásméret mutató nagysága (Neset = 17, Nkontroll = 10) az érzelmi kimerültség (d = 1.2), az észlelt stressz (d = 0.73) és az általános énhatékonyság (d = 0.78) esetében nagy, a deperszonalizáció vonatkozásában (d = 0.4) közepes változást mutatott. Ezt az eredményt a kvázi randomizált összevont minta (Neset = 17, Nkontroll = 20) is megerősítette az érzelmi kimerültség vonatkozásában: (d = 0.89).

Kapott modellünk arra enged következtetni, hogy a hazai pedagógusok körében a kiégés prevenciós programok fókuszában a különböző stresszcsökkentő technikák átadásának van leginkább létjogosultsága, melyet a kis mintán elvégzett RCT vizsgálatunk is alá tud támasztani.

HATÁRÁTLÉPÉS ÉS INKLÚZIÓ – TANÁROK TANULÁSÁNAK TÁMOGATÁSA

Kopp Erika, Kálmán Orsolya, Mhairi C. Beaton

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet;
Leeds Beckett University Special Educational Needs Carnegie School of Education

Kulcsszavak: *inklózió, tanárok tanulása, interprofesszionális tanulás*

Mára Európában az oktatási rendszerek egyik fő közös problémájává az inkluzív oktatás támogatása vált, az inklúzió sikerességét meghatározó tényezők között pedig alapvető a tanárok szerepe. (Inclusion Europe, 2018). Előadásunkban egy olyan projekt eredményeit és fejlesztéseit mutatjuk be, melynek célja a gyakorló tanárok és tanárjelöltek tanulását támogató anyagok kidolgozása és fejlesztése az inkluzív oktatásra felkészülés támogatása érdekében.

A határátlépés szerepére a pedagógusok tanulásában számos kutatás irányul: vizsgálatok tárták fel a határátlépés tantervfejlesztésben (pl. Cooper, 2019), iskolafejlesztésben (Mujis – West, 2004) betöltött szerepét. Az inkluzív szemléletet és gyakorlatot célzó fejlesztések többsége azonban mindmáig a tanárok kompetenciáinak fejlesztésére fókuszál. (pl. Hoffman – Flamich, 2014; N. Tóth, 2016), jóllehet az interprofesszionális tanulás és az ehhez kapcsolódó határátlépések tudatos kezelése jelentőségére az inklúzió kapcsán is számos kutatás rámutat (pl. McDowall – Whatman, 2016; Perez, 2015; Weindling, 2005).

A projekt általános alapvetése, hogy az inkluzív oktatásra felkészítés nem a tanári kompetenciák további bővítésével valósulhat meg: igazán hatékonyan az egyes szereplők (pedagógusok, gyógypedagógusok, fejlesztő pedagógusok, vezetők, szülők) közti együttműködés tudatos ösztönzésével erősíthető. Ennek érdekében a projekt során a résztvevők a tanárképzésben és -továbbképzésben használható eszköztárat dolgoznak ki, melyek támogatják az inklúzióhoz kapcsolódó nehézségek, problémák esetében a résztvevők együttműködésére építő megoldások kidolgozását.

A projekt a Leeds Beckett Egyetem vezetésével, hat európai egyetem együttműködésével valósul meg. A partnerek a tanulás támogatásához „vignetteket”, rövid történeteket gyűjtenek, melyek valamilyen inklúzióhoz kapcsolódó pedagógiai helyzetet mutatnak be, és amelyek bármely ország szempontjából relevanciával bírnak. A történetekhez különböző, a közös feldolgozást és gondolkodást segítő eszközök kapcsolódnak.

Az előadás az elméleti keretek összegzését követően a projektben kifejlesztett vignettek tematikáját, a kifejlesztett eszközöket mutatja be, valamint összegzi egy pilot képzésben az alkalmazás során szerzett tapasztalatokat. A pilot képzésen 12 fő vett részt egy magyar pedagógus-továbbképzés keretében. A pilot tapasztalatai azt mutatják, hogy a vignettek a magyar kontextusban is relevánsak, segítik a résztvevők tapasztalatainak előhívását, a közös probléma-feldolgozást pedig segítik az eszközök, bár az eredeti tervekhez képest több munkát igényelnek a résztvevőktől. Az eszközök különösen sikeresnek mutatkoztak a pedagógusok többszempontú problémamegoldásának ösztönzésében. (McDowall – Whatman, 2016) Amennyiben erre lehetőség nyílik, a bemutató során szeretnénk kipróbálni a résztvevőkkel néhány vignettet és eszközt is.

PRODUCT- AND PROCESS-BASED WRITTEN FEEDBACK IN ESL AND EFL WRITING

Abderrahim Mamad

Doctoral School of Education, University of Szeged

Keywords: *written feedback, writing, contextual and individual factors*

Written feedback (WF) in English second and foreign language writing has become a heated debate. It has been defined in different ways depending on its effectiveness in developing students' writing at two levels: the writing product as a final outcome of what students write (Frodesen – Holten, 2003) by considering the micro aspects of writing (grammar, organization, syntax, content); and the writing process in which students compose their writing throughout different sub-processes (pre-writing, planning, drafting, revising, editing, publishing) (Goldstein – Carr, 1996; Hedge, 2005) along with macro aspects as mentioned by Beaugrande and Dressler (1981/1992) in their standards of textuality (cohesion, coherence, intentionality, acceptability, informativity, situationality, intertextuality). Many studies (e.g. Sia – Cheung, 2017; Bitchener – Ferris, 2012; Bitchener – Knock, 2010; Lee, 2008, 2009) have largely addressed feedback as an effective way in developing students' writing accuracy rather than their process of writing. They have overtly dealt with corrective feedback and the effectiveness of its typology in developing the linguistic forms of writing. Thus, investigating the topic of WF from the writing process perspective, would raise feedback providers' attention to the macro aspects and the cognitive processes of writing. Therefore, this descriptive literature review explores issues of WF provision and its effectiveness in product and process based approach of writing and examines them to design future empirical studies.

As for the major criteria of the analysis, this paper attempts to define writing and feedback from the writing product and process perspective and to identify the main factors affecting the nature of WF. The findings have demonstrated that in the last two decades, scholars (e.g. Hayes, 2012; Diana, 2003; Zimmermann, 2000) have started calling for a shift from the product-dominated approach to feedback provision (single-draft, error-focused models of writing and feedback) to both the multiple draft process approach and the revision model of writing. Similarly, pedagogical practices required a shift from one direction oriented WF to that of teacher-students' discussion and peer feedback sessions. Based on questionnaires and interviews, the fourteenth reviewed empirical studies on WF (e.g. Gul et al., 2016; Carvalho et al., 2014; Lee, 2008; Carless, 2007; Weaver, 2006) have indicated that there are differences from teachers' and students' perspectives of WF regarding its approach, its type, timing, aspects of focus in writing, and practices. These were due to some contextual (institutional policies, lack of professional development) and individual factors of WF (beliefs and preferences, lack of knowledge and interest). At its best, this paper has significantly given some consideration to peer feedback and teacher-students dialogue feedback which can play a supplementary role to product- and process-based WF provision.

While working on this project I was the recipient of the Stipendium Hungaricum Scholarship.

ARTS BASED CULTURAL EMPOWERMENT STRATEGIES IN EUROPEAN COUNTRIES

Kárpáti Andrea

Budapesti Corvinus Egyetem Kommunikációs és Szociológia Intézet

Keywords: *arts based competency development, cultural empowerment, social disadvantage*

The arts have not been harnessed to address societal challenges through comparative and European-wide Research Innovation Action (RIA) analysis, synthesis and policy development (Caritas Europa, 2018). An international research effort was launched to address this problem through arts based interventions to reach the unreached, to enhance competencies and support cultural presence of disadvantaged children and youth (Satu – Sarantou, 2019).

To provide a theoretical basis for the developmental efforts, a systematic literature review based on 6000 research papers and an arts for social inclusion project survey that identified 110 past or ongoing efforts in participating countries (Czech Republic, Finland, Hungary, Italy, Malta, Portugal, Sweden and the UK) were performed in February-June 2020 (Lindström et al., 2020; Kárpáti, 2020).

Both studies focused on the artistic genre and thematic of the intervention, social issues confronted, successful and failed methodologies, assessment and sustainability. This presentation will collate the results of the literature review and project survey and show how joint action between different artistic genres and geographic locations fosters fundamental rights of socially disadvantaged minority youth and thus contributes to competency enhancement and cultural identity formation.

Project analysis reveals existing innovative ongoing school based and extracurricular experiments from the perspective and the physical positioning of the European countries "on the margins": the Northern, Southern, and Eastern regions. Major objectives of the arts projects realised in Europe between 2000-2019 (Lindström et al., 2020):

- Reducing isolation among young women and children (especially challenged by poverty and lack of education (Eurostat, 2018), in minority groups from peripheral EU regions through various forms of arts participation;
- Empowering minorities to manifest their cultural heritage through arts-based approaches;
- Evaluate and develop new policy frameworks for using arts to overcome societal challenges;
- Using arts as a catalyst, develop learning methods in alternative knowledge systems with the purpose of decolonising institutions, enable communication and implement policies;
- Prioritise, recognise and promote the value of creativity within the peripheries of Europe. Acknowledge creative potentials and act on creative opportunities. Render audible and visible the voices from positions of marginality.

The paper will present examples from eight European countries for each major arts based social intervention type and discusses why certain sociocultural issues and educational approaches are relevant for the countries. Arts education is often grouped to leisure activities - this research will hopefully identify this area as a key domain for reaching the unreached and making their voice heard. This cultural appropriation is the first step for successful integration and educational development.

WHAT DIFFICULTIES DO TEACHERS FACE WHEN READING IN L1 AND L2?

Tary Blanka

Szegedi Tudományegyetem

Keywords: *teachers, reading problems*

It has been established that reading is essential in personal and professional life in L1 (mother tongue) and L2 (foreign language), thus it is important to prepare students for understanding written texts (e.g. Csapó – Nikolov, 2010; Schnotz – Molnár, 2012). But national and international studies have shown that students' performance in reading is not satisfying (OECD, 2019; Djigunovic – Nikolov – Otto, 2006). Evidence for the idea that teachers' own knowledge and beliefs have an important effect on students' reading achievement and motivation can be detected in several studies (e.g. Soodla – Jogi – Kikas, 2017). There is evidence that, while teachers find reading important, they tend to read shorter texts and, when reading more extensive works, they do it as a must (e.g. Rimensberger, 2014). To the author's knowledge there is no study which examines what difficulties teachers' may experience in their own reading in L1 and L2.

Thus the aim of this study was to investigate the problems teachers may encounter when they read in L1 and L2, as part of a larger project. In order to examine this question, 326 pre- and in-service teachers filled in an on-line questionnaire, who had been teaching at one language school or trained at one university in Hungary. Two open-ended questions were asked to inquire whether the respondents have ever experienced difficulties in reading in L1 and in L2, and what these were.

Answers were analysed to create categories. In L1, 24 categories were formed, in L2, 26; 15 were shared. In L1, teachers find problems mostly with foreign words in an L1 text (15%) and overcomplicated sentences (14%). Three problematic text types were mentioned: professional literature (18%), documents (4%) and fiction (1%). 16% indicated that they never have difficulties when reading in L1. In L2, teachers find that they have problems mostly with unknown words (49%), unknown or difficult grammar (12%). The same text types were found problematic as in L1: professional literature (9%), documents (1%) and fiction (2%). 3% indicated that they do not have difficulties when reading in L2.

Although more than half of the categories are shared, the frequencies show different patterns of difficulties in L1 and L2 reading. It seems when experiencing a comprehension problem, in L1 teachers tend to blame the text, while in L2 they are more likely to attribute it to their own lack of language knowledge. These results can inform teacher training programs in helping participants overcome their difficulties during reading in L1 and L2. Also, investigating this issue may take us one step further towards improving students' and teachers' reading.

ASSESSMENT OF LANGUAGE LEARNERS` ATTITUDES TOWARDS MOBILE-ASSISTED LEARNING

Thékes István

Gál Ferenc Egyetem

Keywords: *language learning, mobile-assisted learning, empirical assessment*

There is a paradigm shift in language education from the conventional teacher-centered, and face-to-face instruction to open, learner-centred learning approaches assisted by mobile phones. As a result the concept of Learning Beyond the Classroom (LBC, Benson, 2011) has been gaining momentum and popularity among language teachers. It encompasses teachers' understanding about the Location (When and where), Formality (Formal and informal), Pedagogy (The role of instruction), and Locus of control (Decision maker) of student learning languages. As Lankshear and Knobel (2011) assert, we are stepping into a knowledge society that is characteristic of an open, flexible, non-linear, and collaborative way of learning. This new paradigm in language learning and teaching has been assisted by various new technologies, particularly mobile technologies. In the field of second language acquisition research, the investigation into mobile-assisted language learning (MALL) has gained ground recently.

The aim of the present study is to reveal language learners' attitudes to and habits of learning languages, especially English. The specific research questions are: 1) How useful do language learners (LLs) find MALL? 2) How enjoyable do language learners (LLs) find MALL? 3) How often do LLs use mobile apps to learn? and 4) What kind of situations do LLs use mobile phones to learn languages?

Methods: A 14-item questionnaire was administered in November 2019 on Google Forms to 46 Hungarian LLs of English that had been taking part in a language course since September. Their level of English varied between A2 and B2. The questionnaire was adapted from Wu's survey (2019) and questions related to situation were adapted from Mills and White (2012). The instrument proved to be fairly reliable (alpha = .72). As a result of the factor analysis items inquiring into when LLs use mobile phones for learning were taken out and information received on the ten questions was used in the exploratory factor analysis (KMO = .82). Two factors were clearly identified: entertainment (5 items) and usefulness (5 items).

My results indicate that LLS mainly use mobile phones for language learning at home and when they travel as passengers. Based on google hangouts interviews and chats with them, it can be pointed out that they use duolingo, LearningApps, and Xeropan apps. In the research it was found that LLs enjoy learning assisted by a mobile phone and they find them very useful. The strongest relationship and the most significant correlation were found between learning at home and finding the mobile apps useful. Further results are discussed and it will be argued that by now teaching and learning languages can no longer lack mobile phone (or other digital) support.

SENSE OF COHERENCE AS PROTECTIVE FACTOR FOR ACADEMIC ACHIEVEMENT IN CHILDREN AND ADOLESCENTS

Olney Rodrigues de Oliveira

Szeged University Doctoral School of Education

Keywords: *Sense of Coherence, Academic Achievement, Salutogenesis, Children, Adolescents*

Sense of coherence, the central construct of salutogenic model (Antonovsky, 1987) is associated with a number of positive health outcomes such as emotional balance, adequate self-esteem and proper academic achievement. High sense of coherence and high self-esteem help in psychological adaptation and enable individuals to cope with adverse experiences. Psychological disorders can affect areas like school work and school attendance (WHO, 2019). Emotional balance and positive learning environment in school are key factors in protecting mental health in Youth. Lack of these elements can result in lower academic achievement.

Hypotheses: Children and adolescents psychological problems will be associated with lower sense of coherence and lower academic achievement. Aim: To analyze the effect of overall psychopathology in sense of coherence and academic achievement.

Method: Quantitative research in a descriptive and associational design. Strengh and Difficulty Questionnaire (SDQ, Goodman, 1997) was used to measure psychopathology which contains five subscales measuring emotional, behavior, hyperactivity-inattention, peer problems, and prosocial behavior. Sense of coherence was measured by the Sense of Coherence scale (SOC, Antonovsky, 1987) which contains 13 items and a total scoring ranging from 13 to 91 points. Self-esteem was measured by Rosenberg Self-esteem Scale (RSE, Rosenberg, 1965) which contains 10 items rated on a 4 point Likert scale. Academic achievement was measured by the grade average in all subjects and by Mathematics and Hungarian language grades of the previous school year.

Sample: A clinical in and outpatient children and adolescents composed by N = 45 psychiatric patients were examined by self-reported scales. The average age was 14.11 years (SD: 1.65).

Results: Scores on Sense of Coherence were in the middle range for the whole sample (51.9 [SD: 14,9]), males scored higher than females. 46.5% of the sample scored lower than 15 points on Rosenberg Self-esteem Scale indicating low self-esteem. Adolescents had more low self-esteem than children (14,4 [SD: 6] and 17,0 [SD: 7,6]).

The study highlights the relevance of assessing emotional and behavior difficulties in regard to academic achievement.

AZ INFORMÁLIS ÉS A FORMÁLIS MENTOROK SZEREPE A REZILIENS ROMA HALLGATÓK ÉLETÚTJÁBAN – TANULSÁGOK HÁROM VISEGRÁDI ORSZÁGBÓL

Ceglédi Tímea, Kovács Edina, Tatiana Dubayová, Hedviga Hafičová

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem;
University of Presov Faculty of Education;
University of Presov Faculty of Education

Kulcsszavak: *roma, hátrányos helyzet, reziliencia, mentorálás*

A V4 országok definíciója szerint hátrányos helyzetűek azon gyermekek, akik az adott közegben nem kapják meg az egészséges testi, lelki és személyiségfejlődéshez szükséges támogatást; társadalmi, családi, gazdasági és kulturális körülményeik ezt nem teszik lehetővé. A hátrányok kompenzálásában a mentorok kiemelkedő szerepet töltenek be. Számos kutató, így például Ghaith (2002), Demir és Leyendecker (2018), Sommers et al. (2008) igazolta, hogy az informális mentoroktól érkező támogatás jobb iskolai eredményekhez vezettet. E személyek jelentőségére reziliens személyek körében végzett életútvizsgálatok is rámutattak (pl. Boros, 2019; Ceglédi, 2012; Ceglédi et al., 2018; Kozma – Ceglédi, 2020; Lukács, 2018; Masten et al., 2008; Pápai – Varga, 2018; Pusztai, 2004; stb.)

Elemzésünk során három kulcskérdésre kerestük a választ: Milyen szerepe van a mentoroknak 1) az egyes életszakaszokban; 2) a krízisekkel való megküzdésben; 3) az iskola és a család világának találkozásában?

Előadásunkban három ország – Szlovákia, Magyarország és Csehország – sikeres roma hallgatóinak életútját elemezzük (N = 10). A bemutatott nemzetközi kutatás interjúi 2019 májusa és szeptembere között készültek. A hallgatók kiválasztása, a vizsgált csoport sajátosságai miatt, hólabda módszerrel történt. A félig strukturált interjúk szövegeinek transzkribálása után egyszerű kézi kódolást végeztünk (Creswell, 2002).

Kutatási eredményeink azt mutatják, hogy 1) a legfontosabb szakasz a mentorálás szempontjából a kora gyermekkor és az általános iskola időszaka (ISCED 0 – ISCED 2). Ebben az időszakban interjúalanyaink egyike sem részesült formális támogatásban, ugyanakkor mindegyikük életében jelen volt egy vagy több olyan informális mentor, aki megerősítette számukra, hogy értékes, a tanulmányok során helytállásra képes gyermekek. A korai szakaszban nyújtott támogatás hosszútávon megtérült, és még azok számára is reziliens viselkedést eredményezett, akik a középiskolai (ISCED 3) évek során intézményi támogatás nélkül maradtak és/vagy előítéletes, rasszista viselkedéssel szembesültek. 2) A mentorok jelentős szerepet töltöttek be abban, hogy a krízisek ne vessék vissza a karriert, sőt, a sikeres megküzdés után még erősebben vágjanak neki a következő nehézségeknek. A mentori felügyelet mellett átélt krízisek így védőoltás szerepet töltöttek be. 3) A mentorok nélkülözhetetlen voltak azon helyzetek pozitív kimenetelében is, amikor a családi és az iskolai világ különbözőségeivel szembesültek a tanulók (pl. otthon nem értik az iskolai problémákat, elmagányosodottan, „kettős kívülállóként” vesznek részt mind az iskolai, mind az otthoni közösségben, nehezen igazodnak el az eltérő értékek és normák között stb.).

Kutatásunk gyakorlati jelentősége, hogy eredményeink hozzájárulhatnak a sikeres mentorálást célzó stratégiák kidolgozásához.

A kutatás az International Visegrad Fund támogatásának köszönhetően valósult meg.

KORTÁRS MENTORPROGRAM AZ EVANGÉLIKUS ROMA SZAKKOLLÉGIUMBAN

Jenei Teréz, Balogh Jenifer, Beri Károly

Nyíregyházi Egyetem;
Nyíregyházi Egyetem;
Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *roma, hátrányos helyzet, reziliencia, mentorálás*

A mentorálás olyan bizalmi kapcsolat, amely strukturált tevékenységekből áll. A fiatalokat gondoskodó személyekkel hozza össze, akik iránymutatást, támogatást és bátorítást kínálnak azzal a céllal, hogy a mentorált kompetenciái és személyisége fejlődjön (Szekeres, 2013). A szakirodalom alapvetően négy mentorálási modellt különböztet meg: hagyományos one to one, csoportos, elektronikus és kortárs mentorálást.

A kortárs mentorálás (kortárs segítés, kortárs tanácsadás, kortárs támogatás – peer helping, peer counseling, peer supporting) azonos vagy hasonló korcsoportba tartozó, azonos státusú személyek (általában fiatalok) között megvalósuló segítség- és támogatásnyújtás. A kortárs segítés lényege, hogy nem feltételez magasan képzett segítőt, hanem a természetes segítségnyújtás fogalmából indul ki (Baginsky, 2004; Zehra, 2014).

A nyíregyházi Evangélikus Roma Szakkollégiumban 2016-ban indult el egy középiskolai mentorprogram, Oláh Róbert egykori szakkollégista, jelenleg szakkollégiumi munkatárs irányításával, a szakkollégisták közreműködésével. A mentorprogram célja, hogy a hátrányos helyzetű (roma és nem roma származású) középiskolások felismerjék a környezetükben rejlő lehetőségeket, bővüljenek ismereteik, önértékelésük fejlődjön, merjenek magasabb szintre tervezni, gondolkodjanak a továbbtanulásban.

Előadásunk célja a mentorprogram bemutatása mellett a sikeresség tényezőinek feltárása. Ennek érdekében interjús kutatást végeztünk. Félig strukturált interjút készítettünk a mentorprogram vezetőjével, valamint öt olyan jelenlegi vagy egykori szakkollégiumi hallgatóval, akik a mentorprogramnak (is) köszönhetően kerültek be a felsőoktatásba.

A program irányítója, valamint a mentoráltak a mentorprogram sikerét egyöntetűen a személyes ráhatásban látják. Az életkori hasonlóság mellett igen fontos tényezőként említik a hasonló státust, a személyes példát („ha neked sikerült, nekem is sikerülhet”), a tanulmányi tutorálást. A sikeresség tényezőiként említik még azokat a szakkollégiumi programokat, tájékoztatókat, amelyek során megismerték, hogy milyen támogatási formákat, ösztöndíjakat vehetnek igénybe a felsőoktatásba bekerülés után.

Kutatási eredményeink a kortárs mentorprogram fejlesztését, hosszú távú fenntarthatóságát segíthetik.

EXTRAORGANIZÁCIÓS ÉS INTRAORGANIZÁCIÓS MENTORÁLÁS A WÁLI ISTVÁN REFORMÁTUS CIGÁNY SZAKKOLLÉGIUM HALLGATÓI KÖRÉBEN

Godó Katalin, Kiss Andrea, Godó Irén

Debreceni Egyetem;
Wáli István Református Cigány Szakkollégium;
Partiumi Keresztény Egyetem

Kulcsszavak: *mentorálás, roma szakkollégium, kapcsolatháló, felsőoktatás*

A mentorálás szerepe nemcsak az alap- és középfokú intézménytípusokban, hanem a felsőoktatási pályafutásban is rendkívül meghatározó lehet. Tekintettel arra, hogy a lemorzsolódás rizikófaktora az egyetemisták körében is jelen van (Pusztai – Szigeti, 2018), és befolyásolhatja a hallgatók további eredményességét, kíváncsiak voltunk arra, hogy a szakkollégiumi mentorálás milyen módon képes hatni az egyes hallgatók felsőoktatási integrációjára.

A roma szakkollégium alumnusainak kapcsolatháló-elemzése (network analysis) során megvizsgáltuk, hogy a családon belül és kívül milyen tényezők befolyásolják az egyéni életutakat, s milyen kifelé húzó, illetve bent tartó erők domináltak a felsőoktatási pályafutásuk során. Több kutató is kiemelte, hogy a szociokulturális háttér gyakran már önmagában determinálja az életutat, s a különböző társadalmi csoportból származó diákok iskolai karrierjében egészen másfajta prioritások, utak várhatóak (Ferge, 1972; Kozma, 1975; Gazsó, 1988; Fábri, 2014).

Hipotézisünk szerint a szociokulturális háttér és a tanulmányi pályafutás szignifikáns összefüggését képes felülírni a roma szakkollégium intézménye. Úgy gondoljuk, hogy az intézményi kötődés a hátrányos helyzetű hallgatók körében nehezebben alakul ki (Ceglédi, 2012), azonban a felsőoktatási roma szakkollégiumi klíma esetén ez nem előre determinált, olyannyira, hogy a szakkollégium képes pozitívan előmozdítani, megtámogatni a hallgató egyetemi integrációját is.

Jelen tanulmányunkban a szakkollégiumok közül a Debreceni Wáli István Református Cigány Szakkollégium végzett alumnusait vizsgáltuk (N = 17). A volt hallgatókkal félig strukturált interjúkat készítettünk. Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy a szakkollégium intézményén belül és kívül milyen mentorokkal találkozhatnak a hallgatók, s ők milyen hatással vannak a hallgatók egyetemi beágyazottságára. Astin (1993) szerint a felsőoktatási intézménnyel való értékrendi és ízlésbeli, továbbá világnézeti identifikáció véd a lemorzsolódástól. Fontosnak tartjuk megvizsgálni, hogy a szakkollégiumok hogyan képesek erősíteni a hallgatói perzisztenciát.

Eredményeink azt jelzik, hogy a szakkollégiumon belüli értékközösség, az ott jelenlévő szociális és környezeti hatások, továbbá a mentorálás képes a tanulói hátrányokat kompenzálni (Fejes 2012), ezáltal pedig csökkenteni a lemorzsolódás mértékét.

Kutatásunk gyakorlati jelentősége, hogy a roma szakkollégiumok lemorzsolódást csökkentő hatásának okait felderítve tovább segítheti ezen intézményeknek hatékony működését.

MENTORÁLÁS A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN

Fónai Mihály

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *mentorálás, tehetséggondozó program, akadémiai karrier, hátránykompenzálás*

Előadásomban a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja (DETEP) első korszakának tapasztalatait elemzem a mentorálás szemszögéből. A DETEP 2000-ben indult, első szakasza 2009-ig tartott (a második szakaszban adatfelvételekre nem került sor).

A mentorálás maga évezredek óta működik, nevét Mentorról, Telemakhosz pártfogójáról kapta, akinek feladata a tudás, a bölcselet átadása, a mentorált személyiségfejlődésének támogatása volt (Bencsik – Juhász, 2017). Kram (1985) szerint a mentorálás olyan tevékenységek készlete, amelybe beletartozik a tanítás, a pártfogás, a támogatás, és amelyeket egy vezető nyújt a mentoráltjai számára. A mentor alapvetően két nagyobb területen tud mentoráltjának segítséget nyújtani: a karrierjében, valamint a pszichoszociális fejlődésében. A karrier típusú pártfogásba a coachingtól kezdve a személyiség kibontakoztatásán át egészen a megvédésig sok minden beletartozik. A pszichoszociális támogatás során a mentor, mint egy barát, továbbá mint szerepmodell léphet fel. Russels és Adams (1997) megközelítése szerint a mentorálás olyan személyek között lezajló csere, amely folyamat egy szenior, tapasztalt kolléga és egy junior munkatárs között megy végbe. A tevékenység során a mentor támogatást nyújt, vezeti a mentorált karrierterveit és a személyisége fejlődését. Ezeken túlmenően a mentorálás informális kapcsolat is, amely elsődleges célja a mentorált fejlődése (Bencsik – Juhász, 2017: 380).

A kutatás célja annak feltárása volt, hogy milyen szerepe van egy tehetséggondozó programban általában a mentorálásnak, továbbá képes-e a mentorálás ellensúlyozni az alacsony státuszú családokból érkező hallgatók hátrányait (e keretekben a reziliencia jelenségével nem foglalkozunk, bár a reziliens hallgatók mögött gyakran találunk mentorokat (lásd Ceglédi, 2018). A DETEP első szakaszának zárása után az addig végzett hallgatókat önkitöltős kérdőívvel (EvaSys) kerestük meg. A válaszoló hallgatók száma 145 fő volt.

Fontosabb eredményeink közé tartozik, hogy a végzett DETEP-es hallgatók a program értékelése során leginkább a tutoraik munkájával voltak elégedettek (ötfokozatú skálán 4-re minősítették azt), ami azt mutatja, hogy a kialakult program központi elemévé a tutor – hallgató kapcsolat, a mentorálás vált. Ennek előnyeit a végzett hallgatók a munkaerő-piaci sikereiknél, és beválásuknál is kiemelték. Nagyon fontos, hogy a válaszolók 40 százaléka PhD hallgató volt, vagy már PhD fokozattal rendelkezett, ez arra is utal, hogy a sikeres mentorálás a tudományos karrier lehetőségét is megnyitotta a hallgatóknak, például bekapcsolódást a tutor kutatásába, vagy akár közös publikációt. A program mentori munkájának nem elhanyagolható hozadéka volt a reziliens hallgatók magas aránya (Fónai – Ceglédi – Márton, 2012).

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (13:45–15:15)

ZENEMŰVÉSZETI SZAKGIMNAZISTÁK HOSSZÚ TÁVÚ, ÁLTALÁNOS CÉLJAINAK BEMUTATÁSA AZ EGYSZERŰSÍTETT ASPIRÁCIÓS INDEX MENTÉN

Héjja Bella

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *életcélok, rövidített aspirációs index, zeneművészeti szakgimnázium*

A középiskolások vizsgálata, többek között életkori sajátságaiknak köszönhetően, közkedvelt kutatási terület az oktatáskutatók és pszichológusok között is. 2015 óta tartó megfigyeléseink a korábban nem feltérképezett zeneművészeti szakgimnazistákra irányulnak. 2019–2020-ban kérdőíves felmérést végeztünk 9. és 11. évfolyamos zeneművészeti szakgimnazisták és általános tantervű képzésben résztvevő gimnazisták körében szerte az országban. Kutatásunkban tíz városból 345 fő zeneművészeti szakgimnazista, 205 fő iparművészeti szakgimnazista, valamint 310 fő gimnazista (N = 860) vett részt. Megfigyelésünk a fiatalok hosszú távú, általános céljainak megismerésére irányult, mely során a Kasser és Ryan (1996) féle 35 tételes aspirációs index rövidített 14 tételes változatát alkalmaztuk (Martos, Szabó és Rózsa, 2006).

A mérőeszköz egyaránt alkalmas az intrinzik és extrinzik életcélok feltérképezésére. Az intrinzik életcélok közé a fejlődésre, társas kapcsolatokra, a közösségi érdekekre irányuló célokat csoportosítjuk, míg az extrinzik vagy anyagias célok közé a pénzügyi jólét, a hírnév és a jó külső megjelenés tartoznak, valamint külön kezeljük a testi egészségre irányuló törekvéseket. Az első kettő 6-6 itemet foglal magába, míg utóbbit két kérdés méri (Martos, 2010; Martos – Szabó – Rózsa, 2006). Super szivárvány-modellje (1984) alapján a kilenc fő életszakasz közül a második, azaz a tanulói életpályaszerep során a szakmai preferencia és a célok meghatározása bizonyul a legfontosabb feladatnak. Ezzel kapcsolatban a célok eléréséhez szükséges erőforrások használata és az elköteleződés, a képzési terület kiválasztása és a továbbtanulás megtervezése az adott szerep célkitűzése (Kiss, 2009).

A kitöltők között egyértelműen az intrinzik célok dominálnak, azok között is a fejlődésre való törekvés és a minőségi társas kapcsolatokra való igény eredményei a legmagasabbak mind a három iskolatípusban. A kortárskapcsolatok fontosságának megnövekedése és a szülő–gyermek kapcsolat átalakulásában kereshetjük a választ az utóbbi eredményre. Fontosnak tartják a fiatalok az anyagi biztonságot, de az extrinzik célok közül a legkevesbé a hírnév és a gazdagság érdekli a középiskolás zenészeket. Az egészségre vonatkozó kérdésekből az derül ki, hogy fontos minden tanuló számára, hogy egészséges életmódot folytasson és elkerüljék őket a betegségek, különösen a gimnazisták körében jellemző ez. Ezen eredményünk eltér egy 2017-ben végzett felmérésünk adataitól (Héjja, 2018), ahol azt tapasztaltuk, hogy nem fordítanak figyelmet a zeneművészeti szakgimnazisták egészségük megőrzésére.

AZ ÉNEK-ZENE TANÁROK ÉS ÉNEK-ZENÉT TANÍTÓK VÉLEMÉNYE A TANÓRÁK ZENEHALLGATÁSI SZAKASZÁRÓL

Lehotka Ildikó

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *zenehallgatás, kerettanterv, tanári vélemények*

A zenehallgatás megvalósulása az ének-zene tantárgy egyik részfeladata. Az ének-zene tanórák zenehallgatási szakaszáról eddig kevés tanulmány született, ennek több oka is lehetséges: a zenehallgatás eredményességét nehéz lemérni, valamint a daltanulás súlyozottan szerepel a tanórákon.

A 2012-es kerettanterv ének-zene tantárgyának bevezetőiben a zenehallgatás feladata és célja is szerepel. A kerettanterv első négy osztályának „A" változata szerint a zenehallgatás többek között „széles körű" élményt ad a tanulóknak, formálja a zene iránti fogékonyságot és a zenei ízlést. A „B" változat a zenehallgatást a „gyermeki élményvilág fontos része"-ként említi. A felső tagozat számára készült „A" változat útmutatójából kiemelhetjük az elmélyült (aktív) zenehallgatás és a háttérzene (passzív) hallgatása közötti különbségre való nevelést, a „B" változat a tanórai zenehallgatás növelését jelzi. A középiskolák kerettantervének „A" változata szerint a nagyobb lélegzetű művek közül néhányat a tanár mélyrehatóan elemezzen, a „B" változat csak általános és a már említett dokumentumokban szereplő leírást ad.

Jelen kutatásunk célja az, hogy a tanórai zenehallgatási szokásokat vizsgálva választ keressünk arra, vajon megvalósul-e a 2012-es NAT-ban kijelölt feladat. A kutatáshoz online, 39 itemből álló kérdőív alapján vártuk a tanári véleményeket, 314 válasz érkezett vissza. Fő kérdéscsoportunk a zenehallgatásra, és az ahhoz kapcsolódó feladatokra vonatkozott.

Megállapíthatjuk, hogy a tantárgyat tanítók tanóráján mindig, illetve gyakran szerepel a zenehallgatás, a 'sohasem' választ senki sem, a 'ritkán' opciót alig több mint 1% választotta. A zenehallgatást segítő megfigyelési szempontok megadása is túlnyomó esetben a tanóra része, a hallott zenemű megbeszélése még ennél is nagyobb súlyt kapott a beérkező kérdőívek alapján. Feltételeztük azt, hogy az ismétlő zenehallgatás csak ritkán szerepel a tanórákon a tananyag zsúfoltsága miatt, de meglepő és örvendetes adatként azt látjuk, hogy a kérdezettek alig több mint 10%-a az, aki csak egyszer mutat be egy darabot. A kérdések között szintén megjelenik az, hogy a bemutatni kívánt művet mely szempont szerint választja ki a tanár, kapcsolódik-e a zenehallgatás az óra anyagához, ajánl-e a pedagógus otthoni zenehallgatásra műveket, illetve a tanulóknak van-e lehetőségük az iskola vagy a tanár szervezésében hangversenyre látogatni. Mivel a 2012-es kerettanterv a szórakoztató zene megismertetését javasolja, ezért erről is kérdeztük a pedagógusokat.

A kérdőív kitért továbbá a személyi (például hány éve tanít, van-e a tantárgy tanításához megfelelő végzettsége, más szakja van-e, több helyen dolgozik-e a pedagógus), illetve a tárgyi feltételekre (szaktanteremben tanít-e, van-e billentyűs hangszer, okostábla, internet-elérhetőség a teremben). Ezek elemzése – bár lazán, de kapcsolódik a tanórai zenehallgatáshoz, egy újabb írás része lesz.

AZ 1952-ES ZENEOKTATÁSI REFORM RENDELKEZÉSEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Mike Ádám

Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

Kulcsszavak: *1952-es zeneoktatási reform, zeneművészeti szakiskola, zeneoktatás-történet*

A magyar középfokú zeneművészeti képzés elméleti tárgyai oktatásának történetét és tartalmi vonatkozásait vizsgálva elkerülhetetlen a téma oktatáspolitikai szemszögből való megközelítése. A probléma részletes feltárásához elengedhetetlen a magyarországi zeneművészeti képzés európai szinten is egyedülálló intézményrendszerének vizsgálatát, történetének kutatását, s ehhez kapcsolódóan a zenei elméleti tantárgyak mindenkori tanterveinek, valamint tankönyveinek elemzését elvégezni.

Kutatásunk aktualitását és szükségszerűségét adja, hogy a magyarországi zeneművészeti középfokú képzés történetéről, valamint a jelen képzés különböző oktatási rendszerekben kiadott tanterveinek és tankönyveinek összehasonlításáról néhány tanulmányon kívül nem jelent meg átfogó munka. Jelentős a szakirodalmi hiány a zeneelmélet-oktatáshoz kapcsolódó tankönyvek összehasonlítását, elemzését s a tantervekkel való kapcsolatának feltárását illetően is.

Véleményünk szerint a legfontosabb oktatáspolitikai terület a témához kapcsolódó állami intézkedések, rendeletek vizsgálata. Kutatási kérdésként fogalmaztuk meg, hogy mely művelődéspolitikai és pedagógiai szándékok eredménye a zeneművészeti középszintű oktatás egyedülálló intézményrendszerének 1952-es létrejötte Magyarországon, illetve, hogy ez az intézménytípus miként kapcsolódik a magyarországi zeneoktatás történetének folyamatához?

Jelen előadásban a Népművelési Miniszter 11-2-35/1952. NP. M. számú utasítása a zeneoktatás reformjáról szóló 68/1952. (VIII.17.) M. T. számú rendelet előzményeit, rendelkezéseit és következményeit mutatjuk be. A 20. század talán legjelentősebb zeneoktatást szabályzó dokumentumát 1952. szeptember 12-én tették közzé. A rendelet alapjaiban változtatta meg a magyarországi zeneoktatást, rendelkezéseinek többsége jellemzi a mai kor zenei képzéseit is.

KÓRUSTAGOK MOTIVÁCIÓINAK KÜLÖNBÖZŐ DIMENZIÓI

Sz. Fodor Adrienne

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Kulcsszavak: *zenei közösség, kórus, motiváció*

A modern társadalmakban a munka-család-szabadidő pillérekre épülő időbeosztás során egyre inkább felértékelődik a szabadidő jelentősége, minőségi eltöltése. A kulturális fogyasztás, a kulturális alkalmak iránti aktivitás erős kapcsolatot mutat a kulturális és szabadidős tevékenységekben való aktív részvétel nagyobb arányával is (Hunyadi, 2005; Utasi, 2013). A különböző szociológiai megközelítések közül jelen kutatásunkban a zenei közösségben eltöltendő szabadidőre vonatkozó motiváció vizsgálatával foglalkozunk. Számos kutatás rámutatott arra, hogy a személyes kapcsolati formáknak még mindig jelentős társadalmi hatása van (pl. Pusztai, 2009; Putnam, 2000; Clift – Hancox, 2001; Utasi, 2008, 2013). A közösségi részvételek vizsgálata során kiemelt szempont a motiváció vizsgálata, amelyet erősen meghatároz a korábbi életkorban már megtapasztalt közösséghez tartozás élménye.

Kutatásunkban a zenei közösségek egyik csoportját, a kórust vizsgáljuk. Munkánk relevanciáját megerősítik a külföldi szakirodalmakban található kóruskutatások, melyek a közelmúlt időszakában folyamatosan bizonyítják a zenei közösségekhez való kapcsolódások fontosságát.

Empirikus kutatásunkban arra keressük a választ, hogy felnőttként milyen motivációk alapján lesz valaki egy kórus tagja? Mennyire meghatározó a szabadidő eltöltése, valamint a kórusválasztás során a családi, baráti minta és a gyermekkori kórustagság? Kérdőívünket hazánk különböző területein működő kórusok tagjai (N = 251 fő) töltötték ki.

A zárt és nyílt végű kérdésekre adott válaszokból inkább a baráti, mint a családi indíttatás rajzolódik ki. Eredményeink azt mutatják, hogy a gyermekkorban végzett szabadidős tevékenységi formák végzése is hatással van a felnőttkori közösség választásra. A zenei közösségekhez tartozás többnyire feltételezi bizonyos alapismeretek, készségek (pl. kottaolvasás, fejlett éneklési készség, hangszerjáték) meglétét, így felnőttként nehezebb csatlakozni egy kórushoz vagy zenekarhoz. A kapott válaszok alapján mégis azt látjuk, hogy az erős közösségi kapcsolatok, a zenei élmények, a kórustársadalomhoz való tartozás olyan motivációs erővel bír, amely áthidalja ezeket az akadályokat, hiányosságokat.

Az előadás a Debreceni Református Hittudományi Egyetem kutatás-finanszírozási pályázatának támogatásával készült.

PEDAGÓGIAI ELVEK VS. MUNKAVÁLLALÓI KÖTELEZETTSÉG: EGY DILEMMA VÉGIGGONDOLÁSA EGY JEDI MESTER PÉLDÁJÁN

Rónay Zoltán

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *erkölcsi norma, jogi norma, gyermeki-tanulói jogok, a gyermek érdeke, iskola*

Az előadás a pedagógiai problémahelyzeteket az osztályteremből, sőt az iskola falai közül is kilépve, voltaképpen hátrább lépve közelíti meg egy ritkábban előtérbe kerülő konfliktust helyezve a középpontba. Ez a konfliktus többszörösen összetett: egyrészt a hagyományos iskolai konfrontációktól eltérően három teljesen különálló szereplője van, másrészt megjelenése is három szinten érhető tetten. A vizsgálat tárgya ugyanis az az élethelyzet, amikor a pedagógusnak választania kell tanítványa és munkahelye érdekei között. A konfliktus szereplője tehát a pedagógus, a tanuló és az iskola. Az ütközővonalak pedig a pedagógus és a tanuló, valamint a pedagógus és az iskola (a munkáltató) között húzódnak, de megjelenik egy harmadik zóna is, a pedagóguson belül lezajlódó morális-lelki „összecsapás". A konfliktus mátrix középpontjában a pedagógus áll.

A morális értékek (erkölcsi normák) és a pozitív jog összeütközése nem újkeletű dilemma (Haakonssen, 1996; Hagen, 2006.), az etika, a jogfilozófia és a tételes jogtudomány is sokáig kereste a választ az utasításra („parancsra") cselekvés erkölcsi felelősséghez való viszonyából fakadó kérdésre, amíg aztán a nürnbergi perben deklarálta a ma is érvényes elvárást: az egyetemes erkölcsi értékeknek felül kell írniuk akár a jogszabályokat is (Belovics et al., 2014). Mindennek az iskolától való távolsága csak látszólagos. A pedagógus mint munkavállaló alapvető kötelezettsége a munkáltató utasításai szerint munkát végezni (Munka Törvénykönyve; Gyulavári, 2014.), az utasítás megtagadása munkajogi következménnyel járhat. Számtalan esetben akár a közvetlen, akár a közvetett munkahelyi, adott esetben a fenntartó, az ágazatirányító, azaz az állam által – akár jogszabály formájában – megfogalmazott elvárások szembekerülhetnek pedagógiai (szakmai) alapelvekkel, más jogszabályi rendelkezésekkel és végső soron erkölcsi elvekkel is. És az sem kizárt, hogy a „felsőbb" elvárások is támogatható, magasztos célt szolgálnak. Ilyenkor még nehezebb a helyes döntést meghozni.

A tanulmány Obi van Kenobi mester és tanítványa Anakin Skywalker – egyébként utóbbi személyes tragédiájában fontos szerepet játszó – konfliktusán (*Star Wars I–VI.*, 20th Century Fox 1977–2005; magyarországi forgalmazó: InterCom) keresztül hozza közelebb a fenti dilemmát és világít rá a döntéshozatal során mérlegelendő szempontokra, támpontot kínálva ahhoz is, hogy feldolgozható legyen az esetleges kudarc is. A példázat nem csupán gyakorló pedagógusok számára elgondolkodtató, de figyelemfelhívó a pedagógusképzésben is, sőt akár az erkölcsi nevelésben is sikeresen használható.

VERSENGÉS ÉLETRE HALÁLRA? – VERSENYHELYZETEK ÉS VERSENGŐ TÍPUSOK A YOUNG ADULT-FILMEKBEN

Torbó Annamária

Pécsi Tudományegyetem BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

Kulcsszavak: *young adult, mozifilmek, fiatalok, versengés, versenyhelyzetek, versengő típusok*

A young adult (YA) eredetileg olyan szórakoztató irodalmi alkotások gyűjtőfogalmát takarja, amelyek elsősorban a 12 és 18 év közötti fiatalok számára íródtak, továbbá a központi problémafelvetés és a bennük megjelenő témák tekintetében az ő speciális igényeikhez igazodnak. A 2010-es évek óta szembetűnő jelenség, hogy legnépszerűbb alkotásait mozgóképre adaptálják, így a kifejezés már a filmekre is kiterjed. A korcsoportból adódóan a young adult főhőseit gyakran állítják különböző versenyhelyzetek elé, hiszen fontos, hogy felkészítsük a fiatalokat az efféle kihívásokra. Az előadás két népszerű YA-univerzum, a fantasy műfaját erősítő *Harry Potter*, valamint a disztópikus sci-fi zsánerébe tartozó *A beavatott* mozifilmes adaptációinak segítségével járja körül a versengés jelenségét.

A versengés alapja a társas összehasonlítás, mely révén a fiatal könnyebben meghatározhatja helyét egy bizonyos csoportban, legyen szó egy osztályról vagy más közösségről. A társas összehasonlítás három elemből tevődik össze: az önértékelésből, az önfejlesztésből és az énkiemelésből (Fülöp, 2001). Az, hogy egy konkrét versenyhelyzet konstruktív vagy destruktív hatású alapvetően három tényezőtől függ: a versengés tétjétől, területétől és eszközétől (N. Kollár-Szabó, 2004, 297). Ezt a három tényezőt figyelembe véve az előadás során bemutatom, hogy *A beavatott* világában a Bátrak csoportjában betöltött szerepekért folytatott küzdelem miért tekinthető destruktív versengésnek. Mindeközben kiemelem a megfelelő mentor szerepét, mint aki képes szorongó versenyzőiből is a legjobb teljesítményt kihozni, továbbá a mentális erő és a küzdőszellem jelentőségét, melyeknek köszönhetően *A beavatott* főhősnője is képes lesz felülkerekedni gyengeségein.

A versengéssel összefüggésben három hozzáállást, így három versengő típust szokás megkülönböztetni: a hiperversengőt, a kiegyensúlyozottan versengőt, valamint a versengést kerülő személyiségeket (Fülöp, 2014). Az egyes típusok bemutatására megfelelő példaként kínálkozik a *Harry Potter* sokféle karaktert felvonultató univerzuma. Vajon milyen versengőt testesít meg maga a címszereplő varázsló, a Roxfort nagyra becsült igazgatója vagy Harry örök riválisa, Draco Malfoy? Ezt követően körbejárom annak kérdését, hogy megfér-e a kooperáció és a versenyzés magatartásformája egymás mellett, avagy létezik-e együttműködő versengés. Az előadás végén arról is szót ejtek, hogy hogyan érdemes kezelni a versengéshez különbözőképpen viszonyuló fiatalokat.

KÖZÉPISKOLAI TANÁROK DIGITÁLIS KOMPETENCIÁJÁNAK ALAKULÁSA A KORONAVÍRUS IDEJÉN

Csikósné Maczó Edit

Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *digitális oktatás, középiskolai tanárok, pandémia, kompetenciák*

A digitálisvilág-függő Z és alfa generáció megjelenése óta nem az a kérdés, hogy szükség van-e digitális technológiákra és infokommunikációs eszközök használatára az oktatásban, sokkal inkább az, hogy miként lehetne az iskolák digitális transzformációját sikeresen megvalósítani (Prievara – Nádori, 2018). A 21. század gazdaságában és munkaerőpiaci kihívásaiban kiemelt szerep jut az információk hatékony felhasználásának, a technológiák kreatív alkalmazásának és az ezekkel kapcsolatos új tudás előállításának (Molnár, 2011). Az informatikai műveltség jó ideje kulcskompetenciának számít, melynek kialakításában és fejlesztésében döntő szerepe van a pedagógusoknak (Szabó, 2019). Számos olyan uniós ajánlás és keretrendszer került már kidolgozásra (DOS, 2016; DJP2.0, 2017; DigComp2.1, 2016), mely a digitális kompetenciák fejlesztését célozta meg (Molnár – Orosz, 2020), a valódi kihívást azonban inkább a pedagógusok szemléletének és módszertanának átformálása jelentette (Buda, 2017). 2020 márciusa előtt még senki sem gondolta volna, hogy ezt egy világjárvány fogja a felgyorsítani. De hogyan élték meg ezt a pedagógusok? Kitől számíthattak segítségre a gyors átállásban? Milyen mértékben változott az eszközhasználatuk és módszertanuk az első hónap után? Milyen előnyeit és hátrányait látták az új rendszernek?

A 2020 áprilisában indított kutatás célja ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása volt. A feltételezésem az volt, hogy a pedagógusok leginkább magukra voltak utalva a megváltozott helyzetben, viszont az új körülmények pozitívan hatottak azon kollégák digitális kompetenciáinak fejlődésére is, akik korábban elutasították a digitális oktatás adta lehetőségeket. Az anonim online kérdőív a közösségi médián keresztül került megosztásra, illetve hólabda módszerrel jutott el a középiskolában tanító pedagógusokhoz. A 180 beérkezett válasz alapján körvonalazódott, hogy a tanárok többsége a saját intézményétől és az online szakmai közösségektől számíthatott a legtöbb segítségre.

A kitöltők átlagéletkora 50 év volt, s a korrelációs vizsgálat rámutatott arra, hogy az életkor és a digitális oktatás alatt alkalmazott módszerek között szignifikáns összefüggés van: a fiatalabbak gyakrabban készítettek online tananyagot ($r = -0{,}177$), írattak ($r = -0{,}195$) és értékeltek dolgozatokat online ($r = -0{,}159$). Az egymintás t-próba eredménye arra is rávilágított, hogy szignifikáns különbség van néhány eszköz (számítógép, projektor, okostábla) használatában az online oktatás alatti időszak javára. A pedagógusok többségének a válaszok alapján nem jelentett gondot a digitális eszközök és online platformok használata, ez összefüggésben állhat azzal, hogy a szakmai és technikai segítség meglétét is magasra értékelték. Az első hipotézis nem igazolódott, hisz a pedagógusok számíthattak segítségre szakmai oldalról – bár alapvetően kollégáiktól –, az viszont igaznak bizonyult, hogy a digitális kompetenciák fejlődésére pozitívan hatott a megváltozott körülmények közötti oktatás.

A DOTCOM GYEREKEK ÉS AZ ONLINE TANULÁS: TANULÓI VÉLEMÉNYEK A DIGITÁLIS OKTATÁSRÓL

Szabó Csilla Marianna

Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *Z generáció, online tanulás, sikeresség és hatékonyság*

Bár a generációk csupán a születési dátum alapján való elkülönítése már meghaladott általánosítás (Nemes, 2019), a Z generációhoz tartozó fiatalok életük jelentős részét az online térben élik: ott szereznek és osztanak meg információkat, ott tartják a kapcsolatot kortársaikkal (Szabó, 2020). Megváltozott az információ fogyasztásának eszköze és módja: az okoseszközök azonnali hozzáférést biztosítanak, aminek hatására okostelefon- és web2-függőség alakult ki (Szabó, 2019). Ennek, valamint a multitaskingnak köszönhetően átalakult a Z generáció agyi aktivitása, figyelme, memóriája: figyelmük osztott, koncentrációjuk lerövidült és a hosszú távú memóriába kevesebb információt továbbítanak (Szőke-Milinte, 2020). Mindezek hatással vannak a Z-sek iskolához való viszonyára és tanulási szokásaira is. Ha hatékonyan szeretnénk oktatni ezt a nemzedéket, ezt figyelembe kell venni a pedagógusoknak is. A COVID alatti online oktatás hozzájárulhatott az oktatás változásához. Kérdés azonban, hogyan élték meg a tanulók a teljes mértékben az okoseszközökön és digitális formában megvalósult tanulást, mennyire érezték „otthon” magukat ebben a közegben.

A kutatás 2020 májusában zajlott önkitöltős digitális kérdőívvel a középiskolás tanulók körében, akikhez pedagógusokon, szülőkön és a közösségi médián keresztül jutott el a felmérés. Összesen több mint 800 értékelhető válasz érkezett, melyből 560 teljes kitöltés volt. A vizsgálat többek között arra irányult, hogy a pandémia alatt mi jellemezte a Z generáció tanulását. Azt feltételeztük, hogy a tanulók – megtapasztalván a tiszta online tanulást – szívesebben tanulnak hagyományos módon; és úgy véltük, hogy a gimnazisták és a jobb tanulmányi eredményű tanulók könnyebben birkóznak meg az online iskola kihívásaival. A válaszadók az állításokat ötfokú skálán értékelték.

A tanulók szerint nem gond számukra az online tanulás: többnyire megértik az iskolai feladatokat (3,85) és megtalálják a digitális felületeken az információkat, sőt a technika sem jelent problémát (2,0). Ám azt is jelezték, hogy közepesen élvezik az online tanulást (3,06), jelentősen nem jobbak az eredményeik (3,36), nem tudnak jobban koncentrálni (2,82); ugyanakkor hiányzik az osztálytársakkal való személyes kapcsolat (4,1), és nem szeretnének a továbbiakban is online tanulni (2,35). A tanulmányi eredmény csak néhány változó esetében mutat szignifikáns összefüggést: a jobb tanulók megértetik a feladatok ($r = 0{,}183$), és kevésbé igénylik szüleik segítségét ($r = -0{,}204$), de mással is foglalkoznak az online órák alatt ($r = 0{,}105$), és kevésbé tudnak koncentrálni az online tanulásra ($r = -0{,}158$). Az iskolatípusok alapján végzett AVONA-vizsgálat szignifikáns különbözőséget mutat a gimnazisták hátrányára: mást csinálnak az online óra alatt, kevésbé tudnak koncentrálni, és a technikai kapcsolódás is problémát okoz. Bár a tanulók többnyire megbirkóztak az online tanulás kihívásaival, de nem érezték hatékonyabbnak, ráadásul éppen a jobb tanulóknak csökkent a motivációja.

KÖZMŰVELŐDÉS A KORONAVÍRUS JÁRVÁNY IDEJÉN

Juhász Erika

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *közművelődés, válsághelyzet, koronavírus, hálózat*

A koronavírus járvány világszerte, így Magyarországon is jelentős változásokat okozott, új válaszokat igényelt számos szakmaterületen. A járvány következtében elsők között a turizmus és a kultúra területén érezhettük a legnagyobb változást. A kulturális ágazathoz tartozó közművelődés intézményeinek elsők között kellett bezárniuk, hiszen a társadalom legnagyobb létszámban és legszélesebb rétegben itt találkozik: közösségi eseményeken, rendezvényeken. A közművelődési statisztikákban is megmutatkozik, hogy éves vonatkozásban országos szinten 67 millió ember fordul meg a közművelődési intézményekben és színtereken (természetesen a rendszeres foglalkozásokon és visszatérő rendezvényeken ismétlődő létszámok okozzák ezt a magyar lakosság összlétszámához képest közel hétszeres értéket). (Juhász – Ponyi – Gégény, 2018)

A válsághelyzetekben mutatkozik meg egy szakma erőssége: tud reziliensen (vö. Kozma, 2017) létezni, ami által a válság okozta változásokra azonnal reagál, és ezáltal túlél, sőt megerősödik, vagy bezárkózik és elmarad a folyamatoktól. Ezt vizsgáltuk a 2020. március–június közötti időszakban. Az ország minden településén működik közösségi színtér vagy közművelődési intézmény (vö. 1997. évi CXL. törvény). Az intézményeknek a változásokra adott reakcióit ebben az időszakban öt alkalommal mértük a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársaival. Az önkitöltős kérdőíveket online felületen tettük elérhetővé, és online körlevélben kértük a színtereket, intézményeket a kitöltésre. Magyarország 3 155 települése közül minden kérdőíves vizsgálatnál min. 1 400 település vagy intézmény közművelődésért felelős vezetői kitöltötték a kérdőívet, így összességében több mint 6 000 kitöltés született ezen rövid időszak alatt.

Az előadásban bemutatjuk a kapott főbb eredményeket: milyen változások figyelhetők meg a humán erőforrás, az infrastruktúra, a bevételek és legfőképp a tevékenységek terén. Milyen arányban újultak meg az intézmények, színterek, és milyen arányban várták (szinte tétlenül) a pandémiás helyzet lezárultát.

Meghatározó eredménye a kutatásnak, hogy azok az intézmények voltak a leghatékonyabbak ebben az időszakban, akik összefogással meg tudtak újulni. A professzióépítésnek a XXI. században meghatározó alapját jelentik a hálózatok (vö. Barabási, 2017). Az a szakmaterület, amely képes hálózatokat építeni egyének, szervezetek, térségek között, sőt nemzetközi relációban, az fog életben maradni és fejlődni hosszútávon. A közművelődésben a pandémiás időszakban bebizonyosodott, hogy a szakemberek között az eddigi szakmafejlesztési folyamatok hatására kialakult szakmai hálózat segítette a nehéz időszakkal való megbirkózást: egymást segítették az intézmények jó gyakorlatokkal, összefogásokkal, az időszakban kialakított új tevékenységek megosztásával.

BYOD, AVAGY ÚT AZ EGYENLŐ ESÉLY MEGTEREMTÉSE FELÉ? MOBILESZKÖZÖK A TANÓRÁN

Bartal Orsolya

Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *mobileszközök, BYOD, esélyegyenlőség, egyenlő esély*

Az esélyegyenlőség (equlity) és az egyenlő esélyek (equity), vagy méltányosság kérdése örökzöld téma a nevelés-oktatás világában. A nevelés szakemberei nemzetközi szinten állandó kihívásként tekintenek erre a kardinális kérdésre, hogy valóban biztosítottak legyenek a feltételek minden társadalmi réteg számára. (Forray – Varga, 2011) Az is tény, hogy több oldalról érik a különféle társadalmi, oktatáspolitikai, tantervi, technikai innovációs nyomások a nevelőket. (Prievara, 2015) A digitális átállás korában (Racsko, 2017) nem minden intézmény tudja megfelelően biztosítani az eszközöket a tanulóinak, és ha van is valamilyen eszközpark az iskola tulajdonában, már elavultnak számít. Érzékelhető, hogy nem kiegyenlítettek a lehetőségek, nem beszélve a pedagógusoktól elvárt módszertani megújulást és a rendelkezésre álló online-offline platformok sokféleségét.

Jelen előadásban egy kutatás részeredményei kerülnek bemutatásra a mobil-tanulás egyik lehetséges megvalósításának tükrében, a BYOD-modell tanórai alkalmazásának hazai gyakorlatával kapcsolatosan. A kutatásban a BYOD-módszer tanórai használatáról és a jelenségről kértem ki kérdőíven a pedagógusok véleményét, még a pandémikus helyzet előtt. A kutatás jelentősége, hogy a BYOD-módszert az esélyteremtés szemszögéből világítja meg, nem csupán a módszer hatékonyságára, valamint a gyakorlati kivitelezésre, technikákra fókuszált. Arra kerestem a választ, hogy 1. a BYOD-módszer egyik hazánkban is alkalmazott modellje csökkentheti-e a tanulók primer szocializációs térből hozott hátrányait; 2. a saját mobileszközhasználat egyenlő esélyeket teremt-e a tantermen belül a tananyag elsajátításához? A kérdőíves módszert félig strukturált interjú is kiegészítette, amelyet intézményvezetőkkel készítettem.

A kutatás populációját az általános iskolák felső tagozatán tanító pedagógusok képezték, országos szinten. A kérdőívet, amely egyrészt papíralapon (23 fő), másrészt elektronikusan (81 fő) juttattam el a tanárokhoz, összesen 101 fő töltötte ki. A minta nem reprezentatív. A kitöltő tanárok átlag életkora 47 év, amely adat az X generáció (Strauss és Howe, 1991) jelenlétére enged következtetni. A kutatásban résztvevő tanárok 51%-a szerint növeli a BYOD az esélykülönbségeket, ez alátámasztja azt a tényt, hogy a saját eszköz hiánya növeli a megosztottságot, azonban amennyiben az intézmény tudja biztosítani a mobileszközt (laptop, tablet), úgy ez a digitális szakadék csökkenthető lenne. A megkérdezett intézményekben a tanárok 87%-a szerint van majdnem minden tanulónak mobileszköze a tanórán. Viszont az intézmények kevesebb, mint fele tud biztosítani alig egy osztálynyi mobileszközt.

VIDEÓ-TÁMOGATOTT ÚJRAÉLESZTÉS OKTATÁS HATÉKONYSÁGÁNAK FELMÉRÉSE ÁLTALÁNOS ISKOLÁS GYEREKEK KÖRÉBEN

Bánfai Bálint, Bánfai-Csonka Henrietta, Nagy Richárd

Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Sürgősségi Ellátási és Egészségpedagógiai Intézet;
Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Sürgősségi Ellátási és Egészségpedagógiai Intézet;
Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Sürgősségi Ellátási és Egészségpedagógiai Intézet

Kulcsszavak: *újraélesztés oktatás, videó-támogatott oktatás, nevelés-oktatás*

Az iskolai keretek között megvalósuló újraélesztés oktatás megfelelő módja lehet a laikus elsősegélynyújtók számának növelésére. A COVID–19 okozta világjárvány idején, illetve annak hozadékaként nagyobb hangsúlyt kaphatnak azok az oktatási módszerek, melyek nem igényelnek személyes jelenlétet. Kutatásunk célja volt általános iskolások körében felmérni a videó-támogatott oktatási módszer hatékonyságát, valamint azt összehasonlítani a hagyományos újraélesztés oktatással.

A résztvevők két általános iskolából kerültek bevonásra. A kutatásban 141 10–15 éves diák vett részt 2019. szeptember és 2020. január között. Az ismeretek és készségek az oktatás előtt, egy hónappal utána és 4 hónap elteltével is felmérésre kerültek. A „frontális" csoport tagjai hagyományos módszerrel kerültek oktatásra (45 perces elméleti és gyakorlati foglalkozás) ($N = 51$), a „videó" csoport tagjai egy általunk készített oktató videót tekintettek meg ($N = 59$), míg a „fantom" csoport tagjai a videó alapján kapták meg az ismereteket és egy általunk készített újraélesztési fantomon tudtak gyakorolni ($N = 37$). Az adatgyűjtés saját szerkesztésű kérdőívvel és a gyakorlat végzése közben alkalmazott csekklistával történt. A statisztikai elemzés SPSS 22.0 programmal történt. A mintát leíró statisztikai mutatókkal jellemeztük, a matematikai statisztikai eljárás során Khi-négyzet próbát, t-próbát és ANOVA-t alkalmaztunk. Az eredményeket $p<0,05$ esetén tekintettük szignifikánsnak.

Eredményeink szerint az összes résztvevő teljesítménye javult az oktatás után az oktatás előtti állapothoz képest ($p<0,01$). A „frontális" csoport tagjai jobban teljesítettek, mint a „videó" és a „fantom" csoportok tagjai ($p<0,01$). A „videó" és a „fantom" csoport eredményei között nem volt szignifikáns különbség ($p = 0,072$). A mellkaskompressziók hatékonysága a „fantom" csoportban volt a legmagasabb egy és 4 hónappal az oktatás után ($p<0,01$). A gyerekek önértékelése minden csoportban javult az oktatást követően ($p<0,01$).

Megállapítottuk, hogy a hagyományos módszerrel oktatott diákok jobban teljesítettek a gyakorlat során, mint a videó-támogatott csoportok, melynek hátterében állhat a direkt, valós időben kapott visszajelzés. Ennek ellenére megállapítható, hogy a videó-támogatott oktatás megfelelő módszer lehet az elméleti ismeretek növelésére, illetve a hagyományos oktatás megfelelő alternatívája lehet, főként úgy, hogy bizonyos esetekben (pl. COVID–19 járvány) nincs lehetőség a személyes kontaktuson alapuló oktatásra. Megjegyzendő, hogy utóbbi esetben is elengedhetetlen a gyakorlás lehetőségének megteremtése a megfelelő készségek elsajátítása érdekében, melyre különböző alkalmi eszközök is megfelelően beválhatnak.

TŰZOLTÁS CÉLJÁRA MEGFELELŐ – TANÁRSZAKOS HALLGATÓK VÉLEMÉNYE A TÁVOLLÉTI OKTATÁS IDŐSZAKÁRÓL

Buda András

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *IKT, tanárképzés, távolléti oktatás*

Bár a digitális technológia folyamatosan megújuló termékei, megoldásai számos problémát indukálnak és gyakran váltanak ki vitákat (Goldin – Katz, 2008), nevelési, oktatási folyamatban történő megjelenésüket ma már szinte senki nem kérdőjelezi meg (Picciano, 2019). Inkább csak az alkalmazás mértékében, mikéntjében különböznek a nézetek. Napjainkban már az iskola előtti intézmények is növekvő hányadban használnak IKT eszközöket (Holloway et al., 2013; Fáyné et al., 2016), a másik pólus, a felsőoktatás pedig már el sem képzelhető digitális technológia nélkül (Catalano, 2018; Nichols 2020).

A képzési szinttől függetlenül az oktatási intézményekben 2020 elejéig töretlenül emelkedett az IKT eszközök, programok, felhasználók aránya, a koronavírus megjelenése viszont alapjaiban változtatta meg a permanens digitalizálódás folyamatát. A közoktatásban dolgozóknak egyik pillanatról a másikra kellett átállni a távolléti oktatásra, de a felsőoktatási intézményeknek is csak néhány napjuk volt az új tartalmak, módszerek kidolgozására. A rendkívül gazdag, de sokak által korábban alig ismert megoldások tárházából nem volt mindig könnyű a választás, különösen, hogy sokfajta igényt, lehetőséget kellett figyelembe venni. Kutatásunkban ennek a folyamatnak a tapasztalatait kívántuk összegyűjteni.

Vizsgálatunkban a távolléti oktatás befejezésekor a Debreceni Egyetem tanárszakos hallgatóinak véleményét, tapasztalatait gyűjtöttük össze nyitott és zárt kérdéseket is tartalmazó, online elérhető kérdőívünk segítségével. Kérdéseinkre 143-an válaszoltak. Nem várt eredmény, hogy a távolléti oktatással kapcsolatban alapvetően a „stressz”, „nehézségek”, „nagyobb elvárások” szavak jutottak a kérdezettek eszébe és az említések között csak elvétve fordult elő pozitív jelző. A hallgatók számára a személyes találkozások elmaradása jelentette a legnagyobb negatívumot, a kérdezettek közel kétharmadának hiányoztak a társak és a tanárok. Sokan tették szóvá azt is, hogy az online előadások, webináriumok alkalmával problémaforrást jelentett a használt program, felületet elégtelen ismerete. A válaszok alapján ez az oktatók 54,1 illetve a hallgatók 49,6 százalékára igaz. A meglehetősen magas érték különösen a hallgatók esetén meglepő, a távolléti oktatás időszakának elejére visszagondolva ők ugyanis nagyon jónak minősítették saját digitális felkészültségüket. Egy 10 elemű Likert-skálán 7,76-ot adtak saját maguknak, oktatóiknak viszont csak 5,43-ot. Ezek az értékek mindkét csoport esetén javultak május végére, 8,15-re és 6,58-ra emelkedtek, azaz a vélemények alapján az oktatók fejlődtek többet.

Az előadásban az eredmények részletesebb ismertetésével be kívánjuk mutatni, hogy a hallgatók véleménye alapján mennyire volt sikeres az átállás, melyek voltak az új oktatási forma legjellemzőbb problémái és melyek azok az elemek, melyek átemelésével a jelenléti oktatás is jobbá tehető.

SZIMPÓZIUMOK (15:30–17:00)

IRODALOMTANÍTÁS A DIGITÁLIS ÁTALAKULÁS KORSZAKKÜSZÖBÉN

Elnök: Palkó Gábor

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Digitális Bölcsészet Központ

Opponens: Z. Karvalics László

Könyvtár-és Humán Információtudományi Tanszék

Szimpóziumunkat az MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport kutatásai köré szervezzük. A kutatócsoport 2016 óta végez fejlesztéseket. A kutatásainkat kezdettől az alábbi hipotézisek vezérelték: 1) a digitális átalakulás az irodalomtanítást a többi tantárgynál is mélyebben érinti, amennyiben az olvasási kultúra mély változását hozza magával, amely a magyartanári szakmai identitás újradefiniálását is szükségessé teszi; 2) a tanítási kultúra sikeres adaptálásához elengedhetetlen a közoktatás és a tanárképzés párhuzamos, együttes átalakítása. (Giusti 2015; L. Varga – Molnár – Palkó, 2018).

Szimpóziumunkon öt kutatást mutatunk be a kutatócsoport két alprogramjából. Az első előadásban a digitális annotáció irodalomtanítási lehetőségeit ismertetjük. A digitális annotációkészítés érdekessége, hogy a klasszikus filológia egy többezer éves műfaja ötvöződik benne a legmodernebb digitális technológiával. Egy iskolai kísérletsorozatra, illetve félig strukturált interjúk segítségével gyűjtött adatokra építve mutatjuk be, mennyiben alkalmazható a digitális annotációkészítés a 21. századi képességek fejlesztésére.

A második előadásban a tantermi introspekció módszerével gyűjtött adatok segítségével szólunk arról, hogy a digitális eszközök irodalomórai alkalmazása milyen feltételek mellett válik digitális irodalomoktatássá, és hogy mindez a tanulók mely csoportjainak kedvez és miért, illetve mely tanulóknak nem.

További három előadásunkban egy úgynevezett szakértői vizsgálati csoporttal – legalább 15 éves tanítási tapasztalattal rendelkező középiskolai magyartanárokkal – történt adatfelvétel eredményeiből ismertetünk néhányat. Az első ide tartozó előadásban egyéb eredmények bemutatása mellett a digitalizáció kétféle értelmezésének (multimediális archívum, illetve automatizált kommunikáció) és az ezekhez társított értékeléseknek az ellentmondásait követjük végig az adatközlők diskurzusában, miközben kitérünk az ellentmondások kezelésének lehetséges módjaira (Paulson 2001, Hayles 2010) is.

A második előadásban a szakértő magyartanárok kánonfelfogásának komplexitását mutatjuk be, és összefoglaljuk, hogy miért okoz ez a komplexitás az irodalomtanításban tartalmi és módszertani eklektikusságot.

Szimpóziumunk záró előadásában azt ismertetjük, hogy a kutatásunk során megkérdezett tanárok miként vélekednek a karizma és a módszertani sokszínűség dichotomikusnak tűnő viszonyáról, a tudás fogalmának dichotomizálódásáról (Benedek, 2012), és az ehhez kapcsolódó irodalomtanári szerepváltás lehetséges irányvonalairól a digitális technika korában.

Vizsgálódásaink megerősítették a fentebb már ismertetett két hipotézisünket, s így azt az elképzelésünket is, hogy érdemes szorosan összekapcsolni a szakmódszertani és a digitális bölcsészeti kutatást és fejlesztéseket, a közoktatásra és az egyetemi oktatásra, tanárképzésre vonatkozó kutatást.

A szimpózium megvalósulását az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja tette lehetővé.

A DIGITÁLIS ANNOTÁCIÓ MÓDSZERTANI LEHETŐSÉGEI AZ IRODALOMTANÍTÁSBAN

Klemmné Gonda Zsuzsanna

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Kulcsszavak: *digitális irodalomtanítás; digitális annotáció, 21. századi tanulási készségek*

Az előadás az MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport által vezetett, 2017−2019 között zajlott iskolai kísérleteknek a digitális annotáció módszerével kapcsolatos eredményeit mutatja be. Az annotáció – kommentárírás – a filológia klasszikus „képességeinek" (powers), úgynevezett felhatalmazó tevékenységeinek egyike (Gumbrecht, 2003, 41–53), amelyből ugyanakkor viszonylag könnyű utat találni napjaink digitális világához, a főszöveg és a hozzá fűzött „kommentek" logikája szerint szervezett blogbejegyzésekhez, online cikkekhez és hasonlókhoz. Az előadásban bemutatandó részkutatás célja az volt, hogy feltárja, milyen technológiai, pedagógiai elméleti, irodalomértelmezési és tanításmódszertani elemek határozzák meg a digitális annotációs eszközök hatékony alkalmazását az irodalomoktatásban, az irodalmi szövegek feldolgozási folyamatában. A kutatást a tervezésalapú (design based) kutatási módszertan alapelvei szerint terveztük és építettük fel (Anderson – Shattuck, 2012). A kutatás alapvető módszere az iskolai kísérlet volt, amelyben különböző tanulócsoportok digitális annotációs eszközöket alkalmaztak (Google-dokumentum, hypothes.is) a tanmenet egy-egy tematikus egységéhez tartozó szépirodalmi szövegek értelmezése és feldolgozása során. Az iskolai kísérletben 5 budapesti középiskolából 6 magyartanár és összesen 142 diák vett részt. A tanulási-tanítási folyamat észlelt eredményességének felmérése érdekében a kísérletben résztvevő pedagógusokkal félig strukturált interjúkat készítettünk a digitális annotációs eszközök tanulási célú alkalmazásával kapcsolatban. Az interjúkból létrehozott szövegkorpuszt a tartalomelemzés módszerével értékeltük a TPACK-modell (Technological Pedagogical Content Knowledge) alapján (Mishra – Koehler, 2006).

A kutatás segítségével kimutattuk, mely szövegfeldolgozási technikák mely eszközzel valósíthatók meg leghatékonyabban az irodalomtanítás során. A hypothes.is esetében a szövegek illusztrálása, a szöveg értelmezésének vizualizációja bizonyult a leginkább hatékony szövegelemző módszernek a pedagógusok szerint. A Google-dokumentummal végzett szövegelemző feladatok közül az annotációk egymáshoz kapcsolása, a szövegértelmezések között kialakult vita bizonyult a szövegolvasáshoz kapcsolódó leginkább hatékony gyakorlatnak. Az interjúk alapján az is kijelenthető, hogy a tanárok úgy látják, a digitális annotációs gyakorlatok fejlesztik a 21. századi tanulási és innovációs készségeket: a kritikai gondolkodást, a kreativitást, a kollaborációt és a kommunikációt.

Az előadásban gyakorlati példákkal is szemléltetjük az iskolai kísérlet folyamatát, a digitális annotáció módszerével végzett szövegfeldolgozást. A gyakorlati példák és a pedagógusokkal folytatott interjúk alapján összeállítható egy olyan tantárgy-pedagógiai útmutató, amely segíti a pedagógusokat hatékonyan integrálni a digitális annotáció módszerét az irodalomórai tanítási-tanulási folyamatba akár kontakt, akár online tanulási környezetben.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK AZ IRODALOMTANÍTÁSBAN – AGGODALMAK ÉS REMÉNYEK

Deák Márton

Forrai Magániskola

Kulcsszavak: *digitális irodalomtanítás; tanulói típusok; tanítási rutin; tantermi introspekció*

A MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport munkájában a 2016-os pilot projekttől kezdve 2020-ig vettem részt középiskolai tanárként. Az előadásban a projekt négy évének tapasztalatait elsősorban a pedagógiai tervezés, valamint az irodalomtanítás módszertanának oldaláról mutatjuk be.

A digitális eszközök használata a tanórán még nem jelent automatikusan digitális tanítást. A hagyományos iskolai gyakorlat átültetése digitális környezetbe ugyan önmagában is lehet cél – például a környezetvédelmi megfontolás okán –, de a digitális tanításban az eszköznek módszertani többletet kellene hordoznia a hagyományos munkaformákhoz képest (Nádori – Prievara, 2020). A digitális eszközökkel folytatott tanításban megváltoznak a pedagógiai tervezés hangsúlyai, alapjaiban kell újragondolni a folyamatokat az óravázlatoktól kezdve a tanév rendjéig, a tantárgyi integráció új lehetőségeivel együtt (Prievara, 2015).

A digitális oktatás folyamatában az oktatásnak szükségképp számos hagyományos eleme alakul át. Az ezzel kapcsolatos legizgalmasabb kérdések közül a következőket részletezzük az előadásban:

- Milyen tanulói típusnak kedvez, és kiket érint hátrányosan a digitális felületek bevonása a tanítás folyamatába? Tudatosabb tervezéssel előnnyé kovácsolható ez a változás?
- Vajon a digitális eszköz mint közvetítő közeg, radikálisan átalakítja a tanárszerepet és az irodalmi szöveghez való hozzáférés jellegét az irodalomtanítás/tanulás folyamatában? Meddig érdemes ragaszkodni a meglévő értelmezői keretekhez és módszerekhez?
- Vajon valós félelmek vagy a tanítási rutin féltése áll a digitális eszközök irodalomórai használatára vonatkozó tanári aggodalmak mögött?
- Noha a legtöbb tanár, oktatáspolitikus és kutató számára egyértelmű, hogy a tanárnak a továbbiakban lépést kell tartania a technikai fejlődéssel is, vajon milyen új elvárásokat támaszt majd a pedagógussal szemben, ha például a mesterséges intelligenciát szeretné bevonni az irodalmi szöveg vizsgálatába?

A fenti kérdések megválaszolása érdekében tantermi introspekció módszerrel (Kollár – Szabó, 2004) gyűjtöttünk adatokat: az előadó saját tanári szerepe megváltozását figyelte meg. Az előadás a fentiekben vázolt témákat, kérdéseket, a négy év kutatási folyamata során kipróbált konkrét gyakorlatokon, tematikus terveken keresztül vizsgálja és válaszolja meg – bár természetesen a teljesség igénye nélkül.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

AZ IRODALOMTANÍTÁS FUNKCIÓI ÉS A DIGITÁLIS MÉDIUMOK: EGY INTERJÚSOROZAT TANULSÁGAI

Molnár Gábor Tamás

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Kulcsszavak: *digitális irodalomtanítás; tanári nézetek; olvasási és kultúrafogyasztási attitűdök*

Az előadás egy szakértői interjúsorozat tematikus elemzésének egy vetületét mutatja be. A 20 magasan kvalifikált középiskolai irodalomtanár adatközlővel készített interjú elemzése során arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen tényezők befolyásolják a digitális technológiák irodalomórai, vagy tágabban az irodalom tanításának céljából történő alkalmazására vonatkozó tanári attitűdöket, és ezek milyen szaktudományos, pedagógiai és egyéb fogalmi keretekben írhatók le. Míg a kvantitatív kutatásokra és metaelemzésekre épülő nemzetközi szakirodalom leginkább a „Technology Acceptance Model" általános keretét használja (Scherer – Siddiq – Tondeur, 2020), mi ennél lokálisabb és sajátosabb effektusok leírására törekedtünk a munkánk során, mert az irodalomtanárok szakmai identitásának átalakulásával igyekeztünk összefüggésbe hozni a digitális technológia használatának kérdését.

A félig strukturált interjúk tematikus elemzése mint választott módszer ennek a kérdéskörnek a részletekbe menő tárgyalására alkalmas, miközben fenntartja a kapcsolatot a szaktárgyra jellemző bölcsészettudományi kutatás módszertanával is (Geertz, 2001; Iser, 2013). Az elemzés során a tanárok explicit és implicit irodalomfogalmát (Eagleton, 2013) és az irodalom tanításának általuk megfogalmazott alapfunkcióit vetettük össze azzal, hogy milyen attitűdök jelennek meg ugyanezekben az interjúkban a kortárs kultúrára jellemző digitalizációval, valamint a digitális technológiának az irodalom tanításában való felhasználásával kapcsolatban.

Az elemzés eredményei arra mutatnak, hogy a megkérdezett, nagy tapasztalattal rendelkező irodalomtanárok egyrészt aggódnak a digitalizációnak az irodalomtanításhoz tartozó olvasási és kultúrafogyasztási attitűdök átalakulása miatt, másrészt egyelőre nem látják ennek az irodalom mibenlétére gyakorolt erős hatását. Vagyis a tanárok diskurzusában a diszciplináris önmeghatározás és a kortárs kulturális közegről való tudás feszültsége jelenik meg dominánsan. Az előadás a digitalizáció kétféle értelmezésének (multimediális archívum ill. automatizált kommunikáció) és az ezekhez társított értékeléseknek az ellentmondásait követi végig az adatközlők diskurzusában, valamint kitér az ellentmondások kezelésének lehetséges módjaira (Paulson 2001; Hayles, 2010).

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

MAGYARTANÁROK A KÁNONRÓL A DIGITÁLIS ÁTALAKULÁS KORSZAKKÜSZÖBÉN

Győri János

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Kulcsszavak: *digitális irodalomtanítás, tanári nézetek, kánon*

A MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport 2017 óta két nagy kutatási projekten dolgozik: 2017 és 2019 között illetve 2019-2020-ban a magyartanárok irodalomfogalmait, ezek módszertani következményeit, valamint az irodalmi kultúra és a digitális környezet összeférhetőségéről élő magyartanári elképzeléseket feltáró kutatáson. Jelen előadás e második kutatási projekthez kapcsolódik. E tanári nézeteket feltáró exploratív kutatási részben félig strukturált interjúk segítségével 20, nagy tapasztalattal rendelkező középiskolai magyartanártól gyűjtöttünk adatokat az irodalmi kánonra vonatkozó nézeteikről, valamint arról, hogy e nézeteiket és ehhez kapcsolódóan a tanítási tevékenységüket mennyiben befolyásolta az irodalom mai, digitális környezete. A kutatáshoz azért választottunk legalább 15 éves tanítási tapasztalattal rendelkező magyartanárokat, mert ők maguk iskolásként még a digitális világ előtti magyartanítási környezetben szocializálódtak, mint ahogy az egyetemi képzésük is még feltétlenül az interaktív internet világa előttre vagy legfeljebb annak határidejére tehető. Így nemcsak jelenlegi nézeteiket tudtuk feltárni, hanem nézeteik évtizedek során lezajló dinamikájáról is gyűjthettünk adatokat, különös tekintettel a digitális környezet megjelenésének hatására az irodalomról vallott nézeteik és a tanítási gyakorlatuk terén. Az interjúkat a beszélgetések digitalizálását követően Braun és Clarke (2008) tartalomelemzési módszerével dolgoztuk fel.

Eredményeink szerint a tanárok gazdag és összetett rendszerrel rendelkeznek az irodalmi kánonra és ennek iskolai kapcsolódásaira vonatkozóan. E rendszernek nemcsak sokféle lehetséges fogalmi elemét és ezek változatosságát különítik el, hanem erőteljesen percipiálják annak dinamikus jellegét is mind az irodalmi szövegek esztétikai vonásaira, mind a kánon szociális konstrukciós jellemzőire vonatkozóan, mind pedig abban a tekintetben, hogy a különféle társadalmi csoportok és egyének – mindenekelőtt a tanítványaik – milyen folyamatok eredményeként építik fel és változtatják meg az idők során az irodalmi kánonjaikat. Az irodalmi kánonok szociálisan konstruált sokféleségének észlelése, e rendszerek dinamikus mivolta, a személyes és a tanulói kánonok variabilitása, valamint az oktatás szabályozási környezete, illetőleg a szülőkön is keresztül megnyilvánuló társadalmi igények sokfélesége oda vezet, hogy a legtöbb tanár egyszerre többféle irodalmi kánon között egyensúlyoz a magyartanítás során. Így munkájuk egyrészt tartalmilag és módszertanilag változatossá válik, másrészt eklektikussá is. Ezt az eklektikusságot mutatja az a sokféleség is, ahogy a magyartanárok az irodalom határterületeihez kapcsolódó művészeti jelenségeket, a különféle medialitású szövegeket/szövegváltozatokat, illetve az ezeket hordozó eszközöket irodalomtanítási szempontból megítélik, és felhasználják vagy elutasítják azokat.

Az előadás végén a kutatási eredmények magyartanár-képzési konzekvenciáit is összefoglaljuk.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

MAGYARTANÁROK MÓDSZERTANI HOMOGENITÁSA ÉS VARIABILITÁSA A DIGITÁLIS OKTATÁS KORÁBAN

Kodácsi Boglárka

Eötvös József Gimnázium

Kulcsszavak: *digitális irodalomtanítás; tanári nézetek; módszertani sokszínűség; tanári szerepváltás*

A MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport 2019-ben a már addig meglévők mellett új, kvantitatív és kvalitatív elemeket ötvöző részkutatásba kezdett, amelynek során magyartanárok irodalomfogalmát, az irodalmi kánonhoz kapcsolódó attitűdjét, módszertani repertoárját tárja fel a digitális technológia kontextusában. A munka során elsőként elvégzett kvalitatív feltáró kutatási rész fókuszában többek között annak a kérdésköre állt, hogy mi a viszony a tanítási módszer, technika, valamint modern technológia között, azaz a módszertan mennyiben értelmezhető technikák automatizálható összességeként, s egyáltalán automatizálható, technologizálható-e a módszertan.

A kutatásba szakértői mintaválasztás segítségével 20 nagy tapasztalattal (átlagosan 28 év magyartanítási gyakorlattal) rendelkező budapesti és vidéki középiskolai magyartanárt vontunk be, akikkel 1–1½ órás félig strukturált interjúkat vettünk fel. Az interjúkat digitalizáltuk, majd a Braun & Clarke (2008) féle tartalomelemzési eljárással dolgoztuk fel.

Az előadás az irodalomtanárokkal folytatott beszélgetések alapján bemutatja, hogy a 21. század eddig eltelt két évtizede során a megkérdezettek miként tudták adaptálni a gyors ütemben bővülő digitális technológiai környezet adottságait az irodalomóráikon. Rávilágít, hogy nézeteik szerint a digitális forradalom következtében miként változtak meg az irodalom alapfunkciói, s ezek a változások milyen következményekkel jártak módszertani repertoárjukra és irodalomórai tevékenységükre, azaz feltérképezi, milyen munkaformákat és munkaszervezési módokat tett lehetségessé és/vagy szükségessé a digitalizáció az irodalomórán, s milyeneket preferálnak a tanárok a modern technológiai környezetben. Részletezi, hogy a válaszadók véleménye szerint miként változtak meg az irodalomórán korábban közvetített értékek ezek között az új tanulási feltételek között, valamint hogy tapasztalataik szerint miként tud egymással kommunikálni a digitális bennszülött és a digitális bevándorló (Prensky, 2001) – a diák és tanára – az irodalom tantárgy tanulása és tanítása során.

Az előadás megvizsgálja, hogy a megkérdezett irodalomtanárok miként látják a tanári karizma és a módszertani sokszínűség dichotomikusnak tűnő viszonyát, a tudás fogalmának dinamizálódását (Benedek, 2012) és az ehhez kapcsolódó tanári szerepváltás lehetséges irányvonalait a digitális technikai korában.

Az előadás célja, hogy a fent bemutatott kérdések problematizálása mellett az interjúkban elhangzottakra támaszkodva gyakorlati példákon keresztül kínáljon lehetséges megoldásokat olyan szakemberektől, akik több évtizedes irodalomtanítási tapasztalat után maguk is válaszokat keresnek a modern technológiai környezet kihívásaira.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

A HALLGATÓI PERZISZTENCIA ÉS A FELSŐOKTATÁSI ELŐREHALADÁSI UTAK MÉRFÖLDKÖVEI

Elnök: Pusztai Gabriella

Debreceni Egyetem

Opponens: Bocsi Veronika

Debreceni Egyetem

A hallgatói perzisztencia értelmezése kapcsán több hasonló jelentésű fogalom kerül előtérbe a szakirodalomban (student dropout, student attrition, retention). A felsőoktatási retenció és a hallgatói perzisztencia ugyanazon dolog két oldala, ezért egymás nélkül nem érthetők meg. A retenció az intézményi perspektívát tükrözi, s az egyes, egyszerre felvett hallgatói kohorszokban a további évfolyamokon továbbhaladó hallgatók arányát foglalja magában (Mortenson, 2012). Ez a statisztikai jellegű mutató jellemezhet egy felsőoktatási rendszert, egy intézményt vagy képzést, s akár minőségi mutatóként is értelmezhető (Seidman, 2012). A hallgatói perzisztencia a hallgatók perspektívájából szemléli az előrehaladást, s a tanulmányok egyéni célelérés érdekében történő folytatását, a diplomaszerzés felé való törekvésüket fejezi ki. A hallgatók felsőoktatási perzisztenciának van egy mérlegelésen alapuló komponense, mely vagy elszántságot eredményez, vagy az eredményes diplomaszerzésban való elbizonytalanodást, így a hallgatói percepció révén is mérhető. A hallgatók felsőoktatási perzisztenciája azonban a folyamatos, töretlen továbbhaladás tényeivel vagy a sztenderd útról való letéréssel is mérhető. A perzisztens felsőoktatási tanulmányi pályafutás vizsgálata kapcsán előtérbe kerül a felsőoktatási pályafutás tüzetes vizsgálata, a pályaválasztási döntés megfelelősége, az intézményi hatás, az intézményi kurrikulum, a co-currikulum és az extrakurrikulum hozzájárulása az eredményes diplomaszerzés esélyének növeléséhez.

A lemorzsolódás magyarázataival foglalkozó kutatásunk első szakaszában megtaláltuk és tipizátuk a különböző okok miatt lemorzsolódott hallgatókat (N = 605, 2018), s a kutatás második szakaszában az aktív hallgatókat fenyegető rizikóforrásokat kívánjuk azonosítani. A 2019-es hallgatói adatfelvétel az aktív hallgatók (N = 2199) esetében igyekezett kiszűrni a lemorzsolódás objektív és szubjektív prediktorait. Szubjektív előrejelzőként a nemzetközi kutatásokból ismert hallgatói perzisztencia fogalmát és mérését alkalmaztuk.

Jelen szimpóziumban az objektív rizikó megállapításához a hallgatók eddigi felsőoktatási pályafutását vizsgáltuk meg, s a pályafutás objektív tényei alapján határoztuk meg a kockázatot hordozó fordulópontokat. Első lépésben a felsőoktatásba lépés körülményei (a középiskola fenntartója, a szak felvételi rangsorban elfoglalt helye, a többletpontok, a pályaválasztást befolyásoló tényezők) kerültek mérlegre. Majd a felsőoktatásban tanulók körében beazonosítottuk a továbbhaladási típusokat s ezek jellemzőit. A jobb tanulmányi eredményekkel és magas többletpontokkal belépő, később azonban rizikós tanulmányi haladástípusba tartozó hallgatók pályafutása hívta fel a figyelmünket a nem sztenderd tanulmányi haladástípusokhoz tartozók különböző képzésterületi reprezentációjának sajátosságaira valamint a tanulási technikák és stratégiák vizsgálatára.

A szimpózium az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A LEMORZSOLÓDOTT ÉS PERZISZTENS HALLGATÓK PÁLYAVÁLASZTÁSA ÉS FELSŐOKTATÁSI PÁLYAFUTÁSA

Csók Cintia, Hrabéczy Anett

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *lemorzsolódás, perzisztencia, pályaválasztás, többletpontok*

A felsőoktatási expanzió hazai megjelenése a megnövekedett hallgatószám mellett a képzéseket végzettség nélkül elhagyók számának emelkedésével is járt (Szemerszki, 2018). A nagyarányú lemorzsolódást a hazánkban 2006-tól bevezetett többciklusú felsőoktatási struktúra sem tudta eredményesen felszámolni (Wolter et al., 2014; idézi Pusztai, 2018). Bár a szakértők egyetértenek abban, hogy a lemorzsolódás okai nem feltétlenül a felsőoktatási évek alatt jönnek létre, orvoslásuk ezen oktatási szint feladatává vált (Pusztai, 2018). A különböző középiskolatípusokból és intézményekből a felsőoktatásba érkező hallgatók életútja is jelentősen különbözhet (Müller – Schneider, idézi Szemerszki, 2018). Korábbi kutatások keretében igazolást nyert a középiskolai kapcsolatok hatása az egyetemi tanulmányokra (Csók et al., 2018), ugyanakkor a választott egyetemi és a középiskolai tanulmányok jellege közti jelentős eltérés elősegítheti a felsőoktatási tanulmányok sikertelenségét (Bocsi et al., 2018).

Korábbi kutatási eredmények alapján a képzésből való kiábrándulás problémaköre a középiskola pályaorientációs diszfunkciójára, s a tanácsadásban részt vevők felsőoktatási rendszerrel és munkaerő-piaci esélyekkel kapcsolatos ismereteinek hiányára, pontatlanságára mutat vissza (Pusztai – Kovács – Hegedűs, 2019). Jelen előadás célja, hogy feltárja a hallgatók esetében a középiskolai tanulmányok, a továbbtanulási motívumok és a többletpontok lemorzsolódással és perzisztenciával való összefüggését.

Többféle módszer együttes alkalmazásával közelítettünk a kérdéskörhöz. A lemorzsolódott (N = 605) és a felsőoktatásban bentlévő hallgatók (N = 2199) körében végzett kérdőíves kutatás adatbázisait felhasználva végeztük elemzéseinket. A vizsgálat során klaszterelemzéssel a lemorzsolódottak négy és a perzisztens hallgatók három csoportját azonosítottuk, s ezek mentén vizsgáltuk a felsőoktatásba belépést megelőző időszakot. Eredményeink alapján a középiskola fenntartója, a hallgató által látogatott szak felvételi rangsorban elfoglalt helye, a többletpontok, valamint a pályaválasztást befolyásoló tényezők mind összefüggést mutatnak a vizsgált hallgatók tanulmányi előmenetelével.

Eredményeink segítséget jelenthetnek a felsőoktatásba érkező hallgatók hatékonyabb lemorzsolódás elleni védelmének kialakításában, mind a köz- és felsőoktatási intézmények, mind a pályaorientáció szempontjából.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A HALLGATÓK FELSŐOKTATÁSI TANULMÁNYI ELŐREHALADÁSI ÚTJAI

Pusztai Gabriella, Szigeti Fruzsina

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *lemorzsolódási kockázat, tanulmányi haladási utak, hallgatói perzisztencia*

A nemzetközi kutatások szerint a hallgatók felsőoktatási útvonalai sokfélék lehetnek, s ezeknek alakulása összefüggésben áll a tanulmányok lezárásával és eredményességével (McCormick, 2003; Goldrick – Rab, 2006; Marti, 2008).

Elemzésünk célja a felsőoktatásban megjelenő haladási utak azonosítása és ezek jellemzőinek feltárása volt. A lemorzsolódottak körében végzett korábbi kutatásunk valamint a FIR adatok vizsgálata alapján megállapítottuk, hogy a hallgatói pályafutás normál haladástól eltérő mintázatai kockázati tényezőként jelennek meg. A normál haladást megállító vagy akadályozó tényezők többfélék lehetnek: rizikóforrásként jelennek meg azok a félévek, amelyekben a hallgató nem tud a mintatanterv szerinti következő tanév teljesítése felé továbblépni, vagyis csúszik a tanulmányaival, s emiatt nemcsak a megcsúszás periódusában kerül lemorzsolódási szempontból veszélybe, hanem potenciális túlfutóként akár az állami finanszírozású féléveiből is kifutva nem tudja befejezni a tanulmányait. A második ilyen rizikóforrás a passzív félévvel való rendelkezés, melynek kockázatait a nemzetközi szakirodalom is megerősítette. A harmadik rizikóforrás az önköltséges képzésben való részvétel, de sokkal inkább az önköltséges képzésre való átsorolás, amikor a hallgató nem tervezetten vállalja a képzés finanszírozását, hanem váratlanul kerül ebbe a helyzetbe. A negyedik rizikóforrás az intézményváltás, hiszen ez a tény, hogy valaki a transzfer hallgatók csoportjába kerül, téves pályaválasztási döntésre, kudarcos tanulmányokra, a képzésből vagy az intézményből való kiábrándulásra utal. Ezek közül a haladási problémák közül néhány általában fedésben van egymással, ezért klaszterelemzés során vizsgáltuk meg, hogy melyek azok a jól elkülöníthető haladási típusok, melyekkel a hallgatók körében számolnunk kell.

Az elemzés során kapott tanulmányi előrehaladási típusok egyikét nevezhetjük korrigáló útvonalnak, hiszen ez egyrészt legalább egy költségtérítéses félévvel tarkított haladási út, másrészt az intézmény- és/vagy szakváltás is jellemző vonása. A második típus a csúszó-passziváló haladástípus, s a harmadik csoportba tartoznak a sztenderd útvonalon haladók. A hallgatói perzisztencia objektív és a szubjektív mutatói közötti összefüggés erős, a lemorzsolódásnak leginkább kitett típus a csúszó-passziváló, s a költségtérítéses képzésre illetve más intézményre, szakra váltók szubjektíve perzisztensebbek.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A KÉPZÉSI TERÜLET- ÉS INTÉZMÉNY-SPECIFIKUS HALLGATÓI BEÁGYAZOTTSÁG ÉS A PERZISZTENS HALLGATÓI ELŐREHALADÁS

Tóth Dorina Anna

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *akadémiai beágyazottság, székhelyen kívüli képzés, lemorzsolódás*

Korai kutatások rámutattak az intézményi beágyazottság szerepére (Clark – Trow, 1966; Tinto, 1993), melyet hazai viszonylatban Pusztai (2011) vizsgált először. Azt bizonyította, hogy az intergenerációs beágyazódás minden típusú eredményességet támogatott a felsőoktatásban.

Arra vállalkozunk, hogy egy speciális hallgatói közegre (székhelyen kívül tanulókra) koncentrálva megismételjük ezen elemzések egy részét. Korábbi lemorzsolódást vizsgáló kutatásaink (Tóth, 2018; Tóth et al., 2019) egyik kiemelkedően fontos eredményeként könyvelhetjük el, hogy a hallgatói-oktatói kapcsolattartás minősége hatással bír a hallgatók egyéni döntéseire: tanulmányai folytatására, vagy megszakítására. Eszerint „minél többet beszél a hallgató személyesen az oktatóval, annál inkább befejezi tanulmányait". Vajon magától értetődő-e az a következtetés, hogy az alacsonyabb létszámú, vidéki karokon, kihelyezett (v. székhelyen kívül folyó) képzésekben, ahol az átlagnál jóval kedvezőbb az oktató-hallgató arány, kisebb mértékű a hallgatói lemorzsolódás, mint az egyetemek nagy létszámú székhelyén? Előbbi intézményekben az alacsonyabb hallgatói létszám lehetőséget ad az ott oktatóknak arra, hogy személyes kapcsolatot építsenek ki a hallgatókkal. Ezzel szemben a nagy létszámú képzések gyakran elszemélytelenednek, az oktatókra jutó hallgatói létszám irreálisan magas ahhoz, hogy az oktatók mélyebb kapcsolatot építsenek ki a hallgatókkal, néhány esetben a hallgatók nevét sem tudják.

Ellensúlyozhatja-e a nagyfokú akadémiai beágyazódás a lemorzsolódási rizikókat? Hipotézisünk első eredményeink alapján a megerősíthető: a székhelyen kívül tanuló hallgatók tanulmányi eredményessége és tanulmányi útja eltér a székhelyen tanuló hallgatókétól: kisebb mértékű lemorzsolódással és jobb tanulmányi eredményekkel jellemezhetők a székhelyen kívüli képzésben tanuló hallgatók. Előadásunkban országos adatokon, teljes mintán (Felsőoktatási Információs Rendszer adatbázisán) teszteljük hipotézisünket.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A FELSŐOKTATÁSI TANULMÁNYI ELŐREHALADÁS ÉS A TANULÁSI MINTÁZATOK

Győri Krisztina

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *felsőoktatás, lemorzsolódás, haladási utak, tanulási mintázat*

Az eddigi kutatások alapján bebizonyosodott, hogy a felsőoktatási lemorzsolódás háttérében nem kizárólagosan a tanulási problémák állnak, hanem a jelenség ennél jóval komplexebb. Úgy tűnik, a tanulási stratégiák a tanulmányi és intézményi háttérváltozók elemzésbe való bevonása után nem mutatnak összefüggést a lemorzsolódással (Vanthournout et al., 2012), azonban hipotézisünk szerint a tanulási szokások sajátos mintázatai rizikós tanulmányi előrehaladási utakkal járhatnak együtt.

A nemzetközi hallgatói adatbázis (N = 2199) elemzése során három klaszter került azonosításra (korrigálók; csúszó-passziválók; normál úton haladók). Jelen előadásban a tanulási szokásos részletes elemzésének összehasonlító eredményeit mutatjuk be. Eredményeink szerint a három csoport között számottevő különbségek vannak aszerint, hogy mely tanulási technikákat és stratégiákat részesítenek előnyben. A sztenderd hallgatók és a költségtérítésesek között nem találhatunk nagy különbségeket az énhatékony tanulást és a tanulási felelősségtudatot illetően, ugyanis mindkét csoport magas értéket ért el ezen faktorokban. Ezzel szemben a csúszó-passziválók nem bizonyultak eredményeseknek sem az énhatékony tanulás, sem pedig a felelősségtudat tekintetében, továbbá megállapítható volt, hogy ezen csoportra jellemzők leginkább a tanulási nehézségek is, amelyek valamelyest magyarázzák a tanulmányi sikertelenségeiket.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

AZ INFORMÁLIS MENTORÁLÁS ÉS A FELSŐOKTATÁSI TANULMÁNYI ELŐREHALADÁSI UTAK

Godó Katalin

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *hallgatói perzisztencia, oktatói kapcsolattartás, mentori kapcsolat, informális mentor*

Kutatásunkban az egyetemisták intraorganizációs kapcsolatait vizsgáltuk meg, s arra kerestük a választ, hogy a felsőoktatásban lévő hallgatók és az egyetemi oktatók között milyen kapcsolati konstelláció figyelhető meg.

Kíváncsiak voltunk arra, hogy az egyes hallgató csoportok milyen gyakorisággal és rendszerességgel fordulnak az oktatókhoz, s mennyire jellemző a köztük lévő párbeszéd. Fontosnak tartottuk különösen azok esetén ezt megvizsgálni, akik az intézményi lemorzsolódásnak kitett célcsoportokat alkotják (passziválók, csúszók). Tinto korán rámutatott az intézményen belüli, illetve az intézményen kívüli interakciók lemorzsolódást csökkentő vagy növekvő hatásaira, továbbá az oktató-hallgató kapcsolat rendkívüli szerepére (Tinto, 1975; 1987). Hipotézisünk szerint azoknak a hallgatóknak, akiknek tanulmányi előmenetelükben valamiféle elakadás történt, kevésbé fordulnak az oktatóhoz problémáikkal, szemben azokkal, akiknek a sikeres a felsőoktatási pályafutásuk. Kutatásunk során kutatóközpontunk 2019. évi nagymintás adatbázisával dolgoztunk (N = 2199). Összességében arra jutottunk, hogy a normál haladást mutató csoportokon kívül gyakori az oktatási intézményi aktorok közötti kapcsolat hiánya vagy aszimmetriája.

Eredményeink a „baráti kezek” támogató jelenlétének szükségességét erősítették meg „a magányos tömegeket” termelő felsőfokú képzésben is. A felsőoktatási tanárok oktatói szerepük mellett további szerepkörökben is döntő hatással bírnak a hallgatók tanulmányi útvonalának alakulására.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A BEFOGADÁS DIMENZIÓI – A FELSŐOKTATÁSFEJLESZTÉSTŐL A HALLGATÓI AKTIVITÁSON ÁT A HELYI KEZDEMÉNYEZÉSEKIG

Elnök: Varga Aranka

Pécsi Tudományegyetem

Opponens: Fehérvári Anikó

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A felsőoktatás-fejlesztés céljai között napjainkban egyre meghatározóbb helyen szerepel az inkluzív környezet kialakítása, a lemorzsolódás csökkentése, az akadémiai kiválóság növelése. Mindezt indokolja, hogy növekszik azon hallgatói csoportok (hátrányos helyzetű, roma/cigány, külföldi, fogyatékosok hallgatók) aránya, akik alulreprezentáltak voltak a felsőoktatásban.

A szimpózium előadásait egy olyan kutatócsoport állította össze, mely kutatócsoport összetételében és vizsgálati témáiban is tükrözi az inkluzív szemléletet. A diverzitást értékként, egymást gazdagító együttműködésként élik meg a benne tevékenykedő egyetemi oktatók, PhD hallgatók és szakkollégisták, akik a legfrissebb, befogadással kapcsolatos vizsgálataik eredményeinek bemutatására vállalkoznak.

Elsőként az egyetemi befogadás-fejlesztésének tudományos hátterét képező vizsgálatok nemzetközi szakirodalmának reflektív elemzése történik, a külföldi jó gyakorlatok és kutatási tapasztalatok mentén feltárva az inkluzív modellek alkalmazhatóságát a magyarországi felsőoktatási kontextusban. Ezt követően egy vidéki felsőoktatási intézményt ismerhetünk meg makrostatisztikai adatok mentén, a bemenet (bejutási jellemzők), a folyamat (az előrehaladás és a lemorzsolódás módozatai) és a kimenet (eredményességi mutatók) vizsgálatával. A nappali tagozatra 2010 és 2019 között beiratkozott hallgatók (N = 86939) Neptunban elérhető adatainak többváltozós statisztikai elemzése, összefüggés-vizsgálata teszi láthatóvá a karok közti eltéréseket a befogadás fókuszában lévő hallgatói csoportok bevonása, eredményes kibocsátása területén. A harmadik kutatás hallgatói körben végzett online kérdőíves (N = 880) vizsgálattal arra kereste a választ, hogy a hátrányos helyzetű és/vagy cigány/roma hallgatók mennyire jelennek meg az egyetemi élet különféle szegmenseiben, milyen mértékben veszik igénybe a felsőoktatási intézmény által nyújtott programokat, szolgáltatásokat és lehetőségeket. Fontos megállapítása a kutatásnak, hogy a válaszadó hátrányos helyzetű, cigány/roma egyetemisták tudományos aktivitása nem marad el a többségi társadalomhoz tartozó egyetemisták mutatóitól. Az okok között hangsúlyos szereppel bírnak az egyetemen jelenlévő szakkollégiumok. A negyedik előadás eltávolodik az egyetemtől, és iskolai integrációs, valamint közösségfejlesztési szempontból elemez és hasonlít össze két – komplex támogató programot megvalósító – szervezetet, jól bevált gyakorlataikat. A vizsgált civil szervezetek szegregált helyzetben élő, hátrányos helyzetű, főképp roma/cigány közösségben tevékenykednek; az egyik a dél-baranyai Gilvánfán, a másik barcelonai El Prat városrészben. Az eredmények rámutattak arra, hogy mindkét szervezet programjai között kiemelkedő szerepe van a diákok iskolai sikerességét növelő támogatásoknak. Ezek az inkluzivitás jegyeit mutatják: a teljes család bevonásával, hosszú távon és közösségi keretbe ágyazódva működnek sikeresen.

AZ INKLUZIVITÁS EGYES DIMENZIÓI A FELSŐOKTATÁSBAN

Orsós István

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *akadémiai kiválóság, hátrányos helyzet, inklúzió*

Kutatásom a befogadó egyetem elméleti és stratégiai keretrendszerébe illeszkedik, mely a felsőoktatásban jelen lévő diverzitásra alapozottan túllép a hagyományos esélyegyenlőségi törekvéseken, és a sokszínűségre építve új szempontokra világít rá az akadémiai kiválóság elérésében. Méltányossági (equity) elveket követve igyekszik minden egyes hallgató hatékonyabb és eredményesebb képzését biztosítani, melyet egy befogadó (inkluzív) oktatási környezetben valósít meg (Arató – Varga, 2018; Cooper, 2010; Engberg, 2004; Hurtado, 2012).

Kutatásom célja, egy konkrét felsőoktatási intézmény (egyetem) vizsgálata mentén, annak feltárása, hogy az intézmény által kínált, az akadémiai kiválóság elérését támogató programok, szolgáltatások, lehetőségek kivétel nélkül minden hallgató számára elérhetőek-e, vagy a társadalmi hátránnyal küzdő csoportok tagjai e programokhoz, szolgáltatásokhoz és lehetőségekhez kevésbé férnek hozzá (Varga, 2019; Hajdu – Kertesi – Kézdi, 2015). Kutatásomban a társadalmi hátránnyal küzdő csoportok közül a hátrányos helyzetű, ill. cigány/roma hallgatók attitűdjeit vizsgálom. A kutatói kérdés, hogy e társadalmi hátránnyal küzdő hallgatók milyen mértékben veszik igénybe az egyetem által nyújtott programokat, szolgáltatásokat, lehetőségeket. Kutatásom kiemelt fókusza a tudományos aktivitás vizsgálata, mely az akadémiai kiválóság elérésének egyik alappillére. Feltételezem, hogy a vizsgált hallgatók kevésbé élnek az egyetem által nyújtott lehetőségekkel, kiemelten a tudományos életbe való bevonódás tekintetében.

Vizsgálatomban online kérdőívet használtam, mely a NEPTUN-on került kiküldésre. Az online kérdőív így az intézmény csaknem teljes hallgatóságához, megközelítőleg 16 000 főhöz (Varga – Deli – Fodor, 2019) jutott el, végül 880 fő töltötte ki. A kérdőívek feldolgozása SPSS programmal zajlott. A vizsgálat során 4 csoportot határoztam meg, melyek: hátrányos helyzetű; cigány/roma; e kettő metszete; ill. e csoportokon kívül eső hallgatók. A feldolgozás mentén – a tudományos aktivitásra fókuszálva – az látszik, hogy a hátrányos helyzetű és/vagy cigány/roma hallgatók tudományos aktivitása nem marad el az e csoportokon kívül eső hallgatók mutatóitól, vagyis e tekintetében nincs markáns különbség a vizsgált csoportokba tartozó hallgatók körében. Ennek megállapítása a kiinduló feltételezésemet tehát cáfolja. Fontos azonban rávilágítani, hogy a többséggel közel azonos mértékű tudományos aktivitást mutató, társadalmi hátrányokkal küzdő hallgatók a felmérés alapján tagjai valamely egyetemi szakkollégiumnak, mely elősegíti a tudományos életbe való bevonódást. Feltételezhető továbbá, hogy a kérdőív kitöltése során olyan hallgatók vállalták cigány/roma származásukat, ill. hátrányos helyzetüket, akik a személyes felvérteződés (empowerment) folyamatában képessé váltak az önmeghatározásra (Varga, 2017). E folyamatok mögött láthatóan hangsúlyos szereppel bírnak a felsőoktatásban jelenlévő, a vizsgált társadalmi hátrányokkal küzdő hallgatók támogatását célzó szakkollégiumok.

BEFOGADÓ EGYETEM – A HALLGATÓI BEVONÁS, ELŐREHALADÁS ÉS EREDMÉNYESSÉG VIZSGÁLATA

Varga Aranka, Trendl Fanni, Vitéz Kitti

Pécsi Tudományegyetem;
Pécsi Tudományegyetem;
Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *felsőoktatás, inklúzió, akadémiai kiválóság*

A felsőoktatás inkluzív szempontú vizsgálata, fejlesztése az alulreprezentált hallgatói csoportok bevonását, megtartását célozza (Varga, 2015; Casey, 2016; Claeys – Kulik – Jorgensen, 2018). Az European Universities Association 159 európai felsőoktatási intézményi vizsgálata szerint (Claeys – Kulik – Jorgensen – Stöber, 2019) a befogadás, a méltányosság és a sokszínűség növelése az intézmények jelentős (88%) részében meghatározó célként szerepel. A NERCHE (New England Resource Center for Higher Education) kutatási megállapításai (2016) egybecsengenek az USA-beli vizsgálati eredményekkel (Milem – Chang – Antonio, 2005), melyek szerint az inkluzív rendszerekben a méltányosság együtt jár a kiválóság növekedésével (inclusive excellence). A hazai felsőoktatáskutatások is hasonló eredményekre jutottak (Arató – Varga, 2015; Pusztai – Szigeti, 2018; Varga – Deli – Fodor, 2019).

Előadásunkban egy vidéki felsőoktatási intézményt mutatunk be folyamatelvűen, makrostatisztikai adatok mentén, a bemenet (bejutási jellemzők), a folyamat (az előrehaladás és a lemorzsolódás módozatai) és a kimenet (eredményességi mutatók) vizsgálatával. Helyzetfeltáró kutatásunkkal azokat az adatokban megragadható összefüggéseket kívántuk feltárni, melyek a diplomaszerzésre vannak hatással, kiemelt figyelmet fordítva a befogadás fókuszában lévő csoportokra. Arra kerestük a választ, hogy milyen személyes jellemzőkkel és iskolai előzményekkel jutnak be a különböző karokra a hallgatók, hogyan tipizálható a sikeres előrehaladásuk, illetve mi vezet a sikertelenséghez vagy a lemorzsolódáshoz? Mi jellemzi a kimenetet (diplomaszerzés) az egyes karokon, milyen mértékben, időtávon, eredménnyel jutnak el a különböző hallgatói csoportok az egyetemi végzettségig? Feltételeztük, hogy az adatok megragadható eltéréseket mutatnak az egyetem karai és hallgatói csoportjai között. Olyan tipizálható összefüggések megtalálását is vártuk, melyekre építve más kutatói eszközökkel folytatható a vizsgálat.

Kutatásunk során többváltozós statisztikai elemzéseket, összefüggés-vizsgálatokat végeztünk a hallgatói adatbázis (Neptun) adatait 9 csoportba rendezve, összevetve, idősorosan elemezve. Mintánkat a nappali tagozatra 2010 és 2019 között beiratkozott hallgatók jelentették (86 939 Fő), akik bemeneti jellemzőit (férfi/nő, magyar/külföldi, hátrányos helyzetű, középiskola helye, iskolai eredmények stb.), folyamatközi mutatóit (kurzusszámok, félévi eredmények, pénzügyi támogatások stb.) és a végzettségi adatait használtuk.

Jelenleg az adatok sokrétű elemzése zajlik. Az első eredmények számszerűen mutatják a karok közti eltéréseket szinte minden vizsgálódási szempontból. Már most látható a hallgatói kör idősoros változása (pl. külföldi hallgatók növekedése, hátrányos helyzetűek csökkenése), és a karok közti eltérés a befogadás fókuszában lévő hallgatói csoportok bevonása, eredményes kibocsátása területén. Úgy véljük, hogy az előadásig terjedő időszakra tervezett további elemzések az eddigi eredmények mögött meghúzódó okok egy részének feltárását is lehetővé teszik.

AZ INKLUZÍV KIVÁLÓSÁG FELÉ – FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁK A NEMZETKÖZI SZAKIRODALOM TÜKRÉBEN

Fodor Bálint, Horváth Gergely

Pécsi Tudományegyetem;
Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *inklúzió, akadémiai kiválóság, szervezetfejlesztés*

A 21. századi egyetem fenntarthatóságának érdekében szükséges a felsőoktatásban alulreprezentált csoportok egyetemi jelenlétének segítése. Elsődleges fontossággal bír a fókuszban lévő csoporthoz tartozó hallgatók sikeres tanulmányi előrehaladásának támogatása, az intézmény inkluzív klímájának fejlesztése. A hazai felsőoktatásban is megtalálhatók az inkluzív környezet kialakításához kapcsolódó tudományos kutatások (Arató – Varga, 2015; Pusztai, 2018), illetve a beavatkozások gyakorlati tapasztalatainak vizsgálatai (Varga – Deli – Fodor, 2018; Berei, 2017). A magyarországi kezdeményezések folytatása érdekében érdemes párhuzamot vonni azokkal a nemzetközi tudományos munkákkal, melyek hasonló területen vizsgálódnak.

Vizsgálatunk célja, hogy külföldi kutatási eredmények mentén feltárja az inkluzív modellek hatékonyságot mutató elemeit és azok alkalmazhatóságát a magyarországi kontextusban. Az elemzés egyik fontos szempontja az adaptálhatóság: vajon milyen további beavatkozások szükségesek a hazai felsőoktatásban az inkluzív környezet fejlesztésére az akadémiai kiválóság (inclusive excellence, Milem – Chang – Antonio, 2005) növelésének érdekében, illetve milyen stratégiák mentén érdemes folytatni az elkezdett fejlesztéseket?

Megállapítható, hogy a nemzetközi, inkluzivitásról szóló szakirodalmak mindegyike a hátrányosan érintett hallgatók és az intézményi aspektusok szerint veszi sorra az egyetemi fejlesztéseket (Musu – Gillette, 2016; Burgstahler, 2015; Magnus – Lundin, 2015; Sweeney, 2013). Megállapítják, hogy az egyetemek kisebbségi származású és hátrányos megkülönböztetésű hallgatóinak sikeres pályafutásáért az őket segítő beavatkozási stratégiák nélkülözhetetlenek (Bailey – Dynarski, 2011; Myres, 2013). Fontos eleme több kutatási eredménynek az általunk is tárgyalt akadémiai kiválóság érvényesülése. Az egyetemi vezetések ugyanis a diverzitást központi értékként fogják fel a hallgatók boldogulása és az intézmények versenyképességének érdekében (O'Donnel et al., 2011; Danowitz – Tuitt, 2011). A kutatások alátámasztják az akadémiai kiválóság fejlődését az inkluzivitást elősegítő beavatkozások tükrében, ezért az inklúzióra való törekvés az egyetemi fejlesztési stratégia kardinális eleme (May – Bridger, 2010; Solomon et al., 2017; Brusoni et al., 2014). Az inkluzív egyetemi környezet kialakítása eltérő szinteken valósul meg. Az intézmények fejlesztésének stratégiáiban így helyet kapnak mind az oktatási tér fejlesztésére (Berstahler, 2015), az oktatói tevékenységek szélesítésére (May – Bridger, 2010) és a hallgatókat célzó szolgáltatások kiterjesztésére (Berstahler, 2015) vonatkozó programelemek. Az inkluzív fejlesztés fenntarthatósága miatt folyamatos beavatkozásokra van szükség a további sikerek elérésének érdekében (Nolan – Targett, 2017).

A nemzetközi szakirodalom alapján bemutatott inkluzív kutatási eredmények is megerősítik azt, hogy az eddigi fejlesztések jó irányba haladnak, bizonyos elemek pedig adaptálhatóak a magyarországi kontextusba.

KÖZÖSSÉGI TANULÁS – CIVIL SZERVEZETEK HÁTRÁNYKOMPENZÁCIÓS TEVÉKENYSÉGEINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

Kőszegi Krisztián, Laboda Lilla, Csonka Dániel, Heindl Katica

Pécsi Tudományegyetem;
Pécsi Tudományegyetem;
Pécsi Tudományegyetem;
Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *roma, cigány, civil szervezet, hátránykompenzáció*

A társadalmi és oktatási integrációt vizsgáló kutatások egyik megállapítása, hogy a helyi igényekre reflektáló, komplex, a közösség fejlesztésére és aktivitására építő (empowerment), valamint az iskolától a munkaerőpiacig ívelő programok az igazán sikeresek (Füzi, 2016; Varga, 2015; Molnár – Peták – Vercseg, 2014). A közösségben megvalósuló, integrációt célzó programok nyújtotta támogatások eredményessége önmagában is mérhető, ám nem hagyható figyelmen kívül a közösségben zajló aktivitások hatására lejátszódó közösségi tanulás folyamata, mely mind egyéni szinten, mind a közösségre nézve teszi lehetővé olyan új tudások, új képességek elsajátítását, melyek növelik az integráció sikerét, elősegítve a közösség tagjainak reziliensé válását (Arapovics – Vercseg, 2017; Molnár, 2015). A közösségi tanulás szerepe tehát vitathatatlan a hátránykompenzációs programok eredményes működésében.

Kutatásunkban olyan civil szervezeteket vizsgáltunk, melyek létfontosságú szerepet töltenek be a társadalom marginalizált tagjainak támogatásában. E szervezetek hátrányos helyzetű, főképp roma/cigány közösségben tevékenykednek; egyikük a dél-baranyai Gilvánfán (Pörös, 2014; Heindl, 2014), másik a barcelónai El Prat városrészben.

Kutatásunk célja, hogy az oktatási integrációt, ill. a közösségfejlesztést érintően feltárjuk a két szervezet gyakorlatát, rávilágítva a közösségben való fejlesztés és a közösségi tanulás hatékonyságnövelő hatásaira, összefüggéseire. Feltételeztük, hogy mindkét szervezet olyan komplex – kiemelten oktatási – programokkal reagál az adott terület specifikumaira, amely kompenzálja környezetből fakadó hátrányokat és elősegíti a rezilienssé válás folyamatát, építve közösségi tanulás folyamataira. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a vizsgált szervezetek milyen programokkal támogatják a diákok oktatási integrációját? E programok miként illeszkednek a két szervezet közösségfejlesztési tevékenységéhez? Melyek az "empowerment" és az "enablement" megvalósulását, illetve a közösségfejlődést és inklúziót elősegítő tevékenységeik?

Kvalitatív kutatásunkban a két közösséget történelmi-földrajzi kontextusban vizsgáltuk, szocioökonómiai elemzést készítettünk a közös fókuszpontok feltárására. A szervezetek gyakorlatának vizsgálata részben dokumentumelemzéssel, részben a közösségekben zajló résztvevő megfigyeléssel történt. A szervezetek vezetőivel, munkatársaival félig-strukturált interjút és fókuszcsoportos beszélgetést rögzítettünk. Azt találtuk, hogy mindkét szervezet programjában alapvető szerepe van az ott élő diákok iskolai sikerességet növelő támogatásainak, a hosszabbtávú sikeres társadalmi integráció feltételét ebben látja mindkét szervezet. Mindkét esetben a támogató programok működtetése a teljes család bevonásával zajlanak, hosszú távon és közösségi keretbe ágyazódva, eredményesen működnek. Az eredmények igazolják, hogy a szervezetek építenek a közösségi tanulás folyamataira, és a különféle támogató programok sikerességét a közösségi működéssel szinergiában képesek növelni.

KÖTŐDÉSEK HORIZONTJAI A HITOKTATÁSBAN

Elnök: Seres-Busi Etelka

Evangélikus Hittudományi Egyetem

Opponens: Hegedűs Judit

Nemzeti Közszolgálati Egyetem RTK Rendészeti Magatartástudományi Tanszék

A szimpózium a hittanoktatás, hitéleti nevelés sokszínű világát és olvasatait szándékozik megmutatni a pedagógia, valláspedagógia és a pszichológia határmezsgyéin mozgó olyan releváns témák körbejárásával, melyek különösen jelentős kérdéseket, dilemmákat feszegetnek. A szimpóziumban négy előadás kerül bemutatásra, melyek több gondolati szállal is összekapcsolódnak. Az egyik ezek közül a kapcsolatiság kiemelt fókusza, a kapcsolatok dinamikája és a kötődés.

A másik nyomvonal az értékközvetítés és az értékek képviseletének megjelenítése. Akár a nevelési folyamatok résztvevőinek kapcsolatáról; a koragyermekkori hitéleti nevelés lehetőségeinek kérdéseiről; a szülőkkel való együttműködésről vagy a fekete pedagógiai jelenségek által közvetített üzenetekről van éppen szó, egy fontos központi mag az, hogy a mélyben az értékek közvetítése folyik hol nagyon nyilvánvalóan, hol kissé elfedve.

Az első előadás gondolati keretet, elméleti áttekintést kínál arra vonatkozóan, hogy milyen módon lesz a gyermek–szülő, gyermek–nevelő közötti kötődés egyben sajátos szűrője is az értékközvetítési folyamatoknak. A fő sarokköveket a kurrens kötődéselméleti kutatások és a hitélet, vallásosság alakulásának összefüggései adják.

A második előadás témája a hittanárok narratívái a szülőkkel való együttműködésükről. A helyzet izgalmas és számos dilemmát rejthet magában: hogyan lehet a szülőktől kapott „felhatalmazással” jól és felelősen élni, s vajon mit gondolnak ennek útjairól a hittanárok? Változatos a kép, többféle hittanári attitűd, kategória és ezek különböző kombinációi azonosíthatóak a „elkötelezett célorientálttól” a „rugalmas belátóig”.

A harmadik előadás nagyítója alá a vallásnak a koragyermekkori nevelésben betöltött lehetséges szerepeivel kapcsolatos nézetek kerültek. Mennyire lehet fontos a koragyermekkorban találkozni egy vagy több vallási rendszerrel és mely elemek lehetnek különösen jelentősek ezek közül? A válaszadók leginkább a személyes értékek fejlesztését hangsúlyozzák, emellett többek között a hitélmény és a közösségélmény megalapozását jelenítik meg.

A negyedik előadás témája talán még az eddigieknél is érzékenyebb: fekete pedagógiai élmények hittanórai előfordulását vizsgálja. Az elemzésben a helyzetek speciális kategóriáit is azonosítja (például a másik személyiségét érintő bántalmak; az agresszió különféle esetei vagy didaktikai szempontokkal kapcsolatos bántalmak), melyek hatásai hosszú távon is tovább élnek (az azt okozó időnkénti szándékolatlansága ellenére).

Ha utószóként még egy összekapcsolódási pontot említhetünk a négy témafelvetés között, akkor az az érzékeny, felvállaló és szembenéző attitűd, melyre valamennyi előadó törekszik, mert abból indítva látja csak elemezhetőnek az adott témát. Csak így biztosított ugyanis a neveléstudományi diskurzusokba való szervesebb bekapcsolódás, az új perspektívák felé nyitás, mely támogatja a hittanári szakma professzionalizálódási folyamatait is.

A HITÉLETI NEVELÉS KAPCSOLATI VONATKOZÁSAI – KORAI KÖTŐDÉS, GYERMEK–NEVELŐ KAPCSOLAT ÉS VALLÁSOSSÁG ÖSSZEFÜGGÉSEINEK ALAKULÁSA A CSALÁDBAN ÉS AZ ISKOLÁBAN

Csáky-Pallavicini Zsófia

Evangélikus Hittudományi Egyetem

Kulcsszavak: *kötődés, hitéleti nevelés, reprezentációk, gyermek–nevelő kapcsolat*

A hitéleti oktatás felfogható lenne csak információközvetítésként is, de nevelési hangsúlyai miatt értelmezhető alapvető kapcsolati folyamatként is. Előadásunkban messzemenően ez utóbbi perspektívát kívánjuk érvényesíteni az első érvényes szempontjait sem feledve.

Mára nem igényel különösebb bizonyítást, hogy a gyermek szocializációja alapvetően kapcsolatokon keresztül történik: a korai anya–gyermek kapcsolat, az alakuló kötődési mintázatok (Ainsworth, 1979) hosszú távon megszilárdult kapcsolati modellként épülnek be a személyiségbe. A világról való gondolkodást a későbbiekben is a legmélyebb szinteken befolyásolja a nevelők szemléletmódja: úgy tűnik, a gondozói tapasztalat kínál egyfajta mentális struktúrát a gyermek számára: információkat a szelfről, a másikról, a szociális interakciók elvárt mintázatairól. Ezek szabályozzák a szociális interakciókat, a viselkedéses választ a szociális helyzetben, és szerepük van az alkalmazkodásban is (Shields et al., 2001). Bizonyos kutatásokból kiderül, hogy a „jelentős másik" pozitív reprezentációi összefüggésben állnak az óvodás korú gyermekek szelf-regulációjával, önbizalmával, szociális kompetenciájával (Duke et al., 2008).

Nem kevésbé fontos irány a hitoktatásban tevékenykedők számára végig gondolni, miként hat a gyermek fontos kötődési kapcsolataiban megélt tapasztalat az isten-reprezentációk alakulására. Bizonyos szerzők szerint a számunkra fontos, meghatározó személyekhez való viszonyulásunk alapvetően fogja meghatározni az istenünkhöz való viszonyulásunkat – és fordítva: az isteni lénnyel kapcsolatos megéléseink hatással vannak életünk más fontos szereplőihez való viszonyunkra (Lijtmaer, 2009).

Az előadás olyan gondolati keretet, elméleti lehatárolást kíván adni, melyben világossá és érthetővé válik, hogy sem családi, sem intézményes kontextusban nem gondolkodhatunk az oktatás, nevelés, értékátadás folyamatairól anélkül, hogy azokat a gyermek–szülő, gyermek–nevelő kötődés perspektíváján át ne szűrnénk.

A szerző áttekintést nyújt a hitéleti nevelés vonatkozásában végiggondolandó legfontosabb pszichológiai jelenségekről és fogalmakról, valamint a kurrens kötődéselméleti kutatások és a hitélet, vallásosság alakulásának összefüggéseiről.

HITTANÁROK NARRATÍVÁI A SZÜLŐKKEL VALÓ KAPCSOLATRÓL ÉS A VELÜK VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSRŐL

Seres-Busi Etelka, Kodácsy-Simon Eszter

Evangélikus Hittudományi Egyetem;
Evangélikus Hittudományi Egyetem

Kulcsszavak: *értékközvetítés, nevelési színterek, szülő–pedagógus együttműködés, erkölcsi fejlődés, nézetek, pedagógus szerep, narratívák*

Ahogyan a családok és az iskolák közötti kapcsolatok formai és tartalmi változatossága is nagy (Imre, 2019) úgy a vallási, hitéleti nevelésben „professzionálisan" közreműködők és a szülők közötti kapcsolatok is változatos mintázatokat mutatnak az értékközvetítés bonyolult folyamataiban (Epstein, 2001).

A hittantanárok rendkívül jelentős, s egyben különösen kényes szerepet töltenek be ebben a folyamatban (Rothgangel – Adam – Lachmann, 2012; Németh, 2017). Részvételük többes kapcsolódású- egyrészt egyféle felhatalmazást kapnak a szülőktől a felekezeti hitoktatás választásakor arra, hogy azok gyermekeivel olyan kérdéseket járjanak körül, melyek kifejezetten érzékenyek saját identitásuk, szűkebb és tágabb környezetük értelmezése és a világ jelentéseinek megalkotása kapcsán, miközben ezen hittanárok elképzelései a szülőkkel való közös munkáról, a neveléssel kapcsolatos kérdésekről igen változatosak. Kutatásunkban ezekhez a narratívákhoz szerettünk volna közelebb kerülni.

A téma kevéssé kutatott, ami valószínűsíthetően a hitéleti neveléssel való összefüggése és az ebből fakadó érzékenység miatt van így. A minta egyik almintáját a hittanárképzésben részt vevő, illetve azt már befejező csoport alkotta, egy másik alminta tagjai pedig lelkészek, akik tanári végzettség nélkül tanítanak hittant.

Kutatásunk során kvalitatív stratégiát használtunk: tartalomelemeztük a hittanárképzésben résztvevők nevelési kérdésekről és a szülőkkel való együttműködésről szóló esszéit, melyekben az ehhez kapcsolódó nézetek implicit és explicit megjelenéseit kerestük. A hitoktatók tapasztalatait, élményeit szülőkkel, családokkal; a kommunikáció különböző útjait és formáit; azokat a helyzeteket, melyek számukra dilemmákat jelentenek. Mindemellett narratív interjúkat készítettünk, mely során többek között arra kértük a lelkészeket és a hittanárokat, hogy meséljenek saját szerepértelmezésükről, a diákjaik szüleivel való kapcsolatukról és ennek kihívásairól, valamint a két színtér szinergiáiról.

Az előadásban kitérünk arra, hogy milyen módon definiálják a hitoktatók saját szerepüket a nevelésben; mely területeken érzik azt jelentősnek; milyen elképzeléseik vannak a céljaikra, a módszerekre nézve, és milyen dilemmáik, kérdéseik merülnek fel pl. a felelősségre vonatkozóan.

A szülőkkel való együttműködéssel kapcsolatban különböző típusok azonosíthatók, melyek az egyes nevelői szerepeknek tulajdonított különböző feladat-értelmezések, a szülők-hittanár közötti kapcsolat aktivitása és a vallási, illetve pedagógiai nézetek rugalmassága szerint alakulnak. Eszerint kibontakozni látszanak „elkötelezett célorientált", „rugalmas belátó", „bevonó" és „független", valamint „lehet" és „kell" fogalmakkal operáló hittanári narratívák, s ami különösen izgalmas: ezek különböző kombinációi.

NÉZETEK A VALLÁS SZEREPÉRŐL A KORAGYERMEKKORI NEVELÉSBEN

Kodácsy-Simon Eszter, Seres-Busi Etelka

Evangélikus Hittudományi Egyetem;
Evangélikus Hittudományi Egyetem

Kulcsszavak: *koragyermekkori nevelés, nevelési értékek, vallási szocializáció, szülői nevelési nézetek, tartalomelemzés*

Kevés olyan kutatás zajlott eddig Magyarországon, mely a vallásokkal való találkozás különböző aspektusait elemezte volna. A vallási neveléssel összefüggő kérdéseket leginkább a már iskolába járó korosztály körében vizsgálták, és azt találták, hogy a vallási szocializáció hatással van a teljesítményre az orientáló normák interiorizálása, az olvasás-szövegértés képességének fejlődése, a műveltség gyarapodása, és a szerepstruktúrákhoz való alkalmazkodás szempontjából; szerepet játszik az önkifejezés, a kreativitás, a kritikus önértékelés, a szolidaritás erőforrásainak fejlődésében, továbbá mérsékli a rizikómagatartást (Pusztai, 2004).

A koragyermekkor jelentősége mindig felszínen tartott téma volt a neveléstudományban, de az utóbbi években értelmezésének kérdései még tovább gazdagodtak (Korintus – Nyitrai – Rózsa, 2003; Szabolcs – Golnhofer, 2005; Morgan – Józsa – Liao, 2017, Böddi et al., 2019; Golyán et al., 2019).

Jelen kutatás azt vizsgálja, hogy milyen nézetek azonosíthatóak a vallás lehetséges szerepével kapcsolatban a koragyermekkori nevelésben.

A kérdőív első felvételekor az interneten hozzáférhető kérdőívet 517-en töltötték ki. A fókuszba négy kérdéscsoport került. A fő kérdések között szerepelt, hogy a válaszadók fontosnak tartják-e, s ha igen mennyire, és milyen szempontok miatt a vallással/vallásokkal való találkozást kisgyermekkorban?

A válaszok elemzése során azt találtuk, hogy háttérváltozótól függetlenül az értékekre nevelés miatt tartják a legfontosabbnak a vallásokkal való találkozást a válaszolók (ennek hátterében a felekezeti és konfesszionális jellegű hitoktatás is állhat). Izgalmas eredmény, hogy még a magukat nem vallásosnak mondó válaszadók szerint is ez a legfontosabb szempont: 43%-uk tartja fontosnak ezt kisgyermekkorban, ami alatt olyan személyes értékek fejlesztését értik, mint a részvét, hála, jóindulat, felelősség, megbocsátás.

A 2–5. helyre a vallásos és a „maga módján vallásos” emberek körében is ugyanazok a szempontok kerültek, csak kicsit más sorrendben: a hitélmény alapjainak letétele, a biztonságérzet kialakítása, a közösségélmény megalapozása. Ezen felül a vallásosak esetében kifejezetten az egyházhoz vagy vallási közösséghez való tartozás tudatának kiépítése jelent meg, míg a „maga módján vallásosak” esetében a vallási műveltség megalapozása.

A kérdőív második felvételében arra keressük a választ, hogy a magukat a vallásosság tekintetében „elfogadóként”, „nyitottként” vagy „keresőként” definiált válaszadók hogyan gondolkodnak a fenti kérdésekről; illetve azonosíthatóak-e tendenciák a pedagógusok különböző életkori csoportjaiban; továbbá kitérünk arra is, hogy milyen nézetek, vélemények bújnak meg az óvodai hitoktatást választó, és az azt nem választó, de az iskolai hitoktatást fontosnak tartó szülők választásai mögött.

FEKETE PEDAGÓGIAI ÉLMÉNYEK HITTANÓRÁKON

Seben Glória

Evangélikus Hittudományi Egyetem

Kulcsszavak: *fekete pedagógia, hittanóra, gyermekkép, személyes történetek, tartalomelemzés*

Az előadás első felében a szerző a fekete pedagógia és a keresztény családi és intézményes valláserkölcsi nevelés történeti összefonódásait vázolja fel, különös tekintettel a kereszténységre jellemző ambivalens gyermekképre, ezt követően pedig egy olyan pilot kutatás eredményeiről lesz szó, mely hittanórákkal kapcsolatos fekete pedagógiai élményeket helyezett fókuszába.

A fekete pedagógia olyan tudatos és nem tudatos diszfunkcionális nevelési hatásokat jelöl, melyek időben távolra ható módon negatív nyomot hagynak a növendékben, és amelyek spontánul vagy támogató körülmények között felidézhetők (Hunyadyné – M. Nádasi – Serfőző, 2006). A kutatás egyik alapkérdése, hogy vajon a különböző hitoktatási alkalmakon hogyan jelennek meg ezek a hatások.

A kutatás során olyan személyes történeteket gyűjtöttünk, amelyekben a visszaemlékezők egy-egy hittanórai emlékről számoltak be. Ezek az emlékek évek vagy akár évtizedek múltán is könnyen felidézhetők, ugyanakkor nehéz érzésekkel terhelt eseményekre vonatkoznak.

Az első szakaszban anonim módon küldtek be történeteket a vizsgálatra jelentkező személyek egy webes felületen. 420 személy kezdett neki a kitöltésnek és 46 fejezte be azt. A kérdőívet kitöltők széles korosztályi rétegbe tartoznak, több különböző felekezet hittanóráira jártak, gyülekezeti és iskolai helyszíneken, kötelező, illetve fakultatív jelleggel. Az online kérdőíves vizsgálat második szakasza során a személyes történeteket különböző fekete pedagógiai hatások kategóriáiba sorolták független bírálók.

A vizsgálat megerősítette, hogy a magyarországi hitoktatás közegében megjelennek fekete pedagógiai esetek, és feltárta annak speciális kategóriáit is. Ezek között olyanok szerepelnek, mint a másik személyiségét érintő bántalmak (pl. igazságtalan megítélés, becsmérlés); az agresszió különféle esetei (verbális, enyhe fizikai, spirituális bántalmazás stb.); szexuális visszaélés; lelki terror vagy didaktikai szempontokhoz kötődőek (pl. sztereotip értékelés) stb. Igazolódott, hogy a hatások némelyike hosszabb távon - akár évtizedekkel az eset után is - felidézhető maradt, különösen azoknál az eseteknél, melyeket a bírálók és a visszaemlékezők is súlyosnak minősítettek. Bebizonyosodott továbbá az is, hogy a fekete pedagógiai hatás nem kötődik szorosan az iskolai közeghez, hanem gyülekezeti pedagógiai helyzetekben is megjelenhet (ahol a légkör oldottabb).

Fontos eredmény, hogy egy részük mindenképpen szándékosság és akár tudatosság nélkül jön létre (erre a szándékolatlanságra néhány esetben a visszaemlékező is utal). Ugyanakkor a súlyosabb esetekben nehéz kizárni a szándékosságot vagy akár a tervszerűséget. Vannak tehát esetek, ahol a hitoktató alaposabb önreflexióval elkerülhette volna a növendékre gyakorolt súlyos hatást, vagy legalább későbbi bocsánatkéréssel enyhíthette volna azt.

A szerző az eredmények ismertetése mellett preventív javaslatokat is megfogalmaz a leendő hitoktatók reflektív pedagógiai képzése számára.

MODULÁRIS VIZUÁLIS KÉPESSÉGFEJLESZTŐ PROGRAM BEVÁLÁS VIZSGÁLATA

Elnök: Kárpáti Andrea

Budapesti Corvinus Egyetem Kommunikációs és Szociológia Intézet

Opponens: Csíkos Csaba

ELTE Tanító és Óvóképző Kar

Moholy-Nagy László, Kepes György és Breuer Marcell, a Bauhaus akadémia magyar mesterei pedagógiájának középpontjában a vizuális nyelv társadalmi problémákra érzékeny használat állt (Körner, 2019; Gaul – Kárpáti, 2018; Kárpáti, 2019). Erre alapozva, 2016–2019 között négy, a tantervi követelmények 50%-ának lefedésére alkalmas modul tananyagot dolgoztunk ki a Vizuális kultúra tantárgy számára.

A modulok

- egy-egy területre fókuszálva: a vizuális kommunikáció, média, környezetkultúra és a kortárs képzőművészet területein mutatják be a vizuális kultúra jelenségeit;
- az anyagokkal, technikákkal, műfajokkal való kísérletezésre épülnek, és a tudományos vizualizáció megismertetésével segítik a természettudományok és a technika oktatását;
- szakítva az egyéni alkotásra és fejlesztésre épülő művészetpedagógiai gyakorlattal, páros és csoportos munkaformákat alkalmaznak;
- digitális és hagyományos módszerekkel egyaránt dolgoznak, modellezve ezzel a kortárs művészeti tervező és alkotó közösségeket éppúgy, mint a munka világát.

A Moholy-Nagy Vizuális Modulok értékelési rendszerének alapja a Közös Európai Vizuális Műveltség Referenciakeret (Common European Framework for Visual Competency – Wagner – Schönau, 2016; Schönau – Kárpáti, 2019), amely vizuális kompetencia összetevői a képességek, attitűdök és tudáselemek mellett élethelyzeteket írnak le, amelyekben a 21. században domináns képi gondolkodás működik. Az európai modell újdonsága az affektív komponensek előtérbe helyezése: a kultúraközi tudatosság, az önismeret, a felelős állampolgári magatartás és a cselekvőképesség fejlesztendő kompetencia-elemek részei a művészetpedagógiának. A vizuális kompetencia működésének meghatározói, a tantervelemzések és képességvizsgálatok alapján definiált 19 részképesség (Haanstra – Kirchner, 2016) fejlesztése ugyanolyan fontos, mint a folyamatos (ön)reflexió, az empátia vagy a kísérletezés. Értékelési rendszerünkben ezért szerepelnek kvantitatív (bemért tesztfeladatok és standardizált kérdőív) és kvalitatív eszközök (folyamatkövető process-folio, tehetséggondozási esettanulmány) egyaránt. A modulokat 11 iskola 17 osztályában, 5–11. osztályig, három éves, felmenő rendszerű iskolai kísérletben próbáltuk ki, és elő- és utóméréssel vizsgáltuk négy képességterületen: térszemlélet, vizuális kommunikáció, színpercepció és divergens gondolkodás (Babály – Kárpáti, 2016; Simon, 2018; Tóth, 2019). A bevizsgált teszteket elő- és utómérés során, országosan elérhető, online, diagnosztikus értékelési rendszerben vettük fel a kísérlet részvevőivel (Csapó – Molnár, 2018). A mérések része volt a pszichológiai immunkompetencia (PI) kérdőív, amellyel a problémahelyzetekhez való rugalmas alkalmazkodást és a megküzdés képességét értékeltük (Bredács – Gaul-Ács, 2019; Bredács 2020).

Ebben a szimpóziumban a vizuális részképességek fejlődéséről számolunk be és bemutatjuk, milyen hatása van a vizuális képességrendszer célzott, intenzív fejlesztésének a gondolkodási képességek és a pszichológiai immunkompetencia fejlődésére.

A PSZICHOLÓGIAI IMMUNRENDSZER FEJLESZTÉSE A VIZUÁLIS NEVELÉS ESZKÖZEIVEL

Bredács Alice

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar, Zeneművészeti Intézet

Kulcsszavak: *vizuális modulok, pszichológiai immunrendszer*

Minden ember személyisége egész életén át fejlődik. A megküzdő képességek a különböző élethelyzetek adta tapasztalatokon keresztül forrnak ki. A pszichológiai immunitás a megküzdő képesség eszköze és feltétele (Oláh, 2005). Az emberben van egy spontán ellenálló képesség (reziliencia) és egy tudatossá tehető megküzdő képesség-sor, ilyenek a tanult optimizmus, a kifejlesztett reális önértékelés és önbizalom, valamint a kontrollkészségek változatos formái (Bredács, 2018). A magas pszichológiai immunitás felel a személy integritásáért. Az iskolai közösségbe is egy stabil identitással lehet jól beilleszkedni. Az iskolai programok fejlesztő hatása direkt módon irányított személyes és társas helyzeteken, és személyes és társas reflexiókon keresztül nyilvánul meg. Ezért az iskolai programok nem csak szakmai/szaktantárgyi, hanem fontos személyiségfejlesztő szerepet is kapnak (Kárpáti, 2019). Az itt ismertetett (2016–2020 között zajló) rész-kutatás egy longitudinális iskolai kísérlet fejlesztési eredményeit ismerteti.

A cél egy vizuális nyelvi tartalmakat feldolgozó moduláris tanterv kipróbálásához készült pszichológiai immunitás utómérés volt, amely azt mutatja meg, hogy melyek azok a képességterületek, amelyekben a tanulók az adott programok jótékony hatására jelentősen fejlődtek. E vizsgálatban 403 általános iskolás és 396 középiskolás tanuló vett részt.

A kutatói kérdésünk az volt, hogy mutatnak-e fejlődést a pszichológiai immunitás főértékében, az alrendszerek és ezek összetevőinek eredményeiben a kilencedik osztályos tanulók, az ötödik osztályos tanulókhoz, illetve a kontrollcsoporthoz képest. Ebben az összehasonlításban azt feltételeztük, hogy az egyes modulok tananyagai az egymást követő tanévekben egymásra épülnek, egyre komplexebb és nehezedő feladatokat tartalmaznak és ez miatt a pszichológiai immunitás területein is fejlődnek a tanulók, egyre kidolgozottabb megküzdő képességekkel rendelkezve, egyre több tapasztalatot szerezve a problémamegoldásban.

Az életkor előrehaladtával a pszichológiai immunitás főértéke, a problémamegközelítés és a monitorozás értéke a környezetkultúra és a média programokban tanulóknál nőtt, az energiák mobilizálása és az alkotás eredményei a kortárs képzőművészetet, a környezetkultúrát és a médiát tanulóknál fejlődött, az önszabályzás szintje pedig a környezetkultúrát, a médiát és a vizuális kommunikációt tanulóknál emelkedett. Szinte minden pszichológiai immunitás komponensre intenzív fejlesztő hatást gyakoroltak a művészeti tevékenységek, de más-más területeken. Mindkét életkori korcsoportban kiemelendő volt a motiváció szerepe, de eltérő szempontból. A kisebbeknél inkább az érdekes feladatsorok, a nagyobbaknál a fontosabbnak hitt programok kapcsolódtak jobban össze a pszichológiai immunitással és részterületeivel. Így a középiskolában azok a programok hatnak fejlesztőbbnek, amelyeknek nagyobb szerepe lehet a pályaválasztásban.

VIZUÁLIS-TÉRI KÉPESSÉGEK MÉRÉSE AZ 5–8. ÉS A 9–12. ÉVFOLYAMON

Babály Bernadett, Kárpáti Andrea

Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar;
Budapesti Corvinus Egyetem, Kommunikáció és Szociológia Intézet

Kulcsszavak: *téri képességek, diagnosztikus értékelés, online teszt*

Az elmúlt időszakban a vizuális nevelés egyre inkább eltolódott a művészeti tartalmaktól a vizuális nyelv alapjainak elsajátításának irányába (Bodóczky, 2000). Kidolgozásra kerültek a műveltségterületet lefedő képességstruktúrák, és a részletes kritériumokat alkalmazó értékelési rendszerek. Ezek a kutatási eredmények azonban csak részlegesen jelennek meg az oktatás dokumentumaiban és napi gyakorlatában. A tanulói munkák minőségét továbbra is holisztikusan szemlélik, amely nem alkalmas a vizuális képességek fejlődésének értékelésére, fejlesztési stratégiák kidolgozására (Kárpáti – Gaul, 2011; Kárpáti – Babály – Simon, 2015).

Kutatásunk célja olyan mérőeszköz-rendszer fejlesztése, amely támogatja értékelő munkájában a hazai vizuális nevelés szakembereit. Az előadásban egy kiemelten fontos vizuális képességelem, a térszemlélet méréséhez készült online tesztcsomag fejlesztését, működését és a 2016-2019 között elvégzett felmérések eredményeit mutatjuk be.

Vizsgálatainkat 18 magyarországi általános- és középiskolában végeztük el. A nagymintás mérésekbe négy évfolyamot (N(5) = 342, N(8) = 254, N(9) = 262, N(12) = 215), összesen 1073 főt vontunk be. A tesztcsomag részeként négy tesztváltozat készült el, amelyek horgony-itemekkel kapcsolódnak, és négy téri komponenst vizsgálnak: (1) vizualizáció, (2) tér rekonstruálása, (3) térbeli tájékozódás, (4) mentális forgatás. A felmérést kiegészítő, 32 itemet tartalmazó kérdőív olyan hatások vizsgálatára irányult, amelyek a szakirodalom alapján kapcsolatban állhatnak a térszemlélet fejlődésével, iskolai és iskolán kívüli fejleszthetőségével.

A térszemlélet tesztek megbízhatónak bizonyultak mind a négy évfolyamon (5. évf. Cronbach-alfa = 0,83, 8. évf. Cronbach-alfa = 0,88, 9. évf. Cronbach-alfa = 0,86, 12. évf. Cronbach-alfa = 0,91). Eredményeink azt mutatják, hogy a téri műveletek típusa, komplexitása és a megjelenített ábrák formai sajátosságai (figuratív-absztrakt, egyszerű-összetett) egyaránt jelentős hatással vannak a teljesítményekre. Legnehezebbnek a pontos mentális képek kialakítását és integrálását igénylő rekonstrukciós, valamint az allocentrikus nézőpontok felvételét igénylő vizualizációs feladatok bizonyultak a tesztekben. A közös itemeken nyújtott teljesítmények alapján, az általános- és középiskolai diákok képességszintje közötti különbség egyértelműen kimutatható, az évfolyam átlagok a térszemlélet egyenletes fejlődését jelzik a 10-18 éves korosztályban (5. évf. átlag = 54,58%p, 8. évf. átlag = 58,27%p, 9. évf. átlag = 66,53%p, 12. évf. átlag = 70,66%p). A vizsgálatban résztvevő intézmények közötti különbség a teszteken nyújtott teljesítmények tekintetében és a fejlődés mértékében is szignifikáns.

A felmérés eredményei igazolják, hogy a téri képességek megbízhatóan értékelhetők a kutatás során fejlesztett tesztcsomag segítségével. Olyan eszközt nyújt a vizuális nevelés számára, amellyel objektíven értékelhető az oktatói munka eredményessége, és hatékony fejlesztési stratégiák dolgozhatók ki.

A VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓS ÉS SZÍNPERCEPCIÓS KÉPESSÉGEK MÉRÉSE AZ 5–8. ÉS 9–12. ÉVFOLYAMON

Simon Tünde, Tóth Alisa, Kárpáti Andrea

Magyar Képzőművészeti Egyetem, Vizuális Nevelés Tanszék;
MTA-ELTE Vizuális Kultúra Szakmódszertani Kutatócsoport és Károli Gáspár Református Egyetem, Pedagógusképző Intézet;
Budapesti Corvinus Egyetem, Kommunikáció és Szociológia Intézet

Kulcsszavak: *vizuális kommunikáció, színpercepció, diagnosztikus teszt*

A látáson alapuló észlelés a környezet érzékelésének alapvető formája, ugyanakkor a világban való tájékozódás és a kommunikáció eszköze is, jelentősége a 21. században vitathatatlan (Arnheim, 1954/2004; Miorzeff, 1999; Nyíri, 2008). A képek komplex együttállásokban vesznek részt az ember életében, melyek felismerése, megértése és elemzése során több képesség aktiválódik. A kutatás célja a vizuális kommunikációs és a színpercepciós képességek feltérképezése, valamint a fejlődési tendenciák megértése.

A mérések az eDia felületén működő online tesztek alkalmazásával zajlottak (Molnár – Csapó, 2019). A kutatásban az 5-8.és a 9-12. Évfolyamos tanulók vettek részt (N(5) = 359, N(8) = 264, N(9) = 313, N(12) = 246). A vizuális kommunikációs képességek közül a szimbolizáció, absztrakció és a modalitás váltás részképességeket vizsgáltuk vizuális felismerés és értelmezés szinteken, valamint a tesztek tartalmazták a színérzékelés, szín-és formafelismerés, illetve színmemória feladatokat is (5. évf.: Cronbach alfa = 0,80 átlag = 66,6% szórás = 11,9%; 8. évf.: Cronbach alfa = 0,94 átlag = 67,11% szórás = 15,8; 9. évf.: Cronbach alfa = 0,85 átlag = 72,1 szórás = 12,4; 12. évf.: Cronbach alfa = 0,95 átlag = 72,5 szórás = 17,1).

A teljes mintán mért eredmények átlagait vizsgálva némi visszaesés figyelhető meg (79,62%-ról 76,49%-ra), mely a modalitás váltásban 9—12. évfolyamon elért teljesítmények szignifikáns romlásának, valamint az 5—8. évfolyamon mért vizuális kommunikációs képességekben kimutatható csökkenő tendenciának köszönhető. A modalitás váltás részképességéhez elsősorban kép-szöveg modalitások felismerése tartozik.

Az eredmények hátterében szövegértelmezési képességekben jelentkező alulteljesítés sejthető. Ezt a következtetést támasztják alá a PISA mérések eredményei is (PISA 2018. Összefoglaló elemzés, 2019). Az adatok alapján elmondható, hogy a színérzékelés részképesség mutat jelentős pozitív változást. Az eredményekből látható, hogy a színpercepció részképességeinek fejlődésében, illetve a fejlődés kimutatásában plafonhatás érvényesül. További elemzések szükségesek következtetések levonásához, de feltétlen számolnunk kell a vizuális kultúra óraszámok csökkenésének kedvezőtlen hatásával, valamint a módszertani kultúrában jelentkező különbségekkel. Az elemzések részleteiről beszámolunk a konferencián. Eredményeink rámutatnak a vizuális képességek intézményi keretek közötti fejlesztésének jelentőségéről, hozzájárulhatnak a vizuális tartalmak integrált alkalmazásához, valamint támogatást adhatnak a vizuális műveltségterület tantervi szabályozásához.

A VIZUÁLIS, A TÉRI, A KOMBINATÍV KÉPESSÉGEK, VALAMINT A DIVERGENS GONDOLKODÁS ÖSSZEFÜGGÉSEI 5. ÉS 9. ÉVFOLYAMON

Pásztor Attila, Babály Bernadett, Simon Tünde, Tóth Alisa, Gaul-Ács Ágnes

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport;
Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar; MKE Vizuális Nevelés Tanszék;
MTA-ELTE Vizuális Kultúra Szakmódszertani Kutatócsoport és Károli Gáspár Református Egyetem, Pedagógusképző Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *vizuális műveltség, téri képességek, divergens gondolkodás, kombinatív képességek*

A vizuális és téri képességek, valamint a gondolkodás szerepe is egyre jelentősebb a 21. század társadalmaiban, ezért több szerző is felhívta a figyelmet a vizuális kultúra feladatokba ágyazott gondolkodásfejlesztés lehetőségeire (Hetland et al., 2007). Az eredményes programok, tantervek kidolgozásához azonban az egyes képességek mélyebb megértése, valamint a konstruktumok közötti összefüggések feltárása szükséges.

A kutatás célja a vizuális, a téri, a kombinatív képességek, valamint a divergens gondolkodás összefüggéseinek elemzése 5. és 9. évfolyamos diákok körében. A vizsgálat mintáját 301 ötödik, valamint 320 kilencedik osztályos tanuló alkotta. A mérésekhez online teszteket használtunk, az adatgyűjtés az eDia platform használatával történt (Molnár – Csapó, 2019). A téri és a vizuális képességek esetében a két évfolyamra külön feladatsorok készültek, a tesztváltozatokat horgony itemek kapcsolták össze. A vizuális képességet vizsgáló teszt vizuális felismerés és értelmezés, szimbolizáció, absztrakció, modalitásváltás, színérzékelés, szín-és formafelismerés, illetve színmemória feladatokat tartalmazott (5. évf.: Cronbach alfa = 0,80 átlag = 66,6% szórás = 11,9%; 9. évf.: Cronbach alfa = 0,85 átlag = 72,1 szórás=12,4). A téri képességek teszt feladatai a vizualizáció, a tér rekonstruálása, a térbeli tájékozódás, valamint a mentális forgatás mérésére irányultak (5. évf.: Cronbach alfa = 0,83 átlag = 53,7% szórás = 29,9%; 9. évf.: Cronbach alfa = 0,86 átlag = 62,0% szórás = 28,4%). A különböző évfolyamokon nyújtott teljesítmények közös skálán való kifejezésére egyparaméteres Rasch modellt alkalmaztunk. A kombinatív képességet mindkét évfolyamon Csapó (2001) papír alapú tesztjének online tesztváltozatával (Csapó – Pásztor, 2015) vizsgáltuk (5. évf.: Cronbach alfa = 0,88 átlag = 50,7% szórás = 26,5%; 9. évf.: Cronbach alfa = 0,88 átlag = 75,1% szórás = 23,7%). A divergens gondolkodás mérésére két szokatlan használat és két képinterpretáció feladatot használtunk (Pásztor – Molnár – Csapó, 2015), a teszt belső konzisztenciája mindhárom mutató esetében megfelelőnek bizonyult (fluencia: 0,87-0,91; flexibilitás: 0,82-0,89; originalitás: 0,83-0,89). Minden teszt esetében szignifikáns együttjárásokat találtunk mindkét évfolyamon (a korrelációk értékei 0,13 és 0,56 között mozogtak), az együtthatók 9. évfolyamon magasabbnak bizonyultak. A kombinatív gondolkodás erősebb összefüggést mutatott a vizuális és téri képességekkel, mint a divergens gondolkodás. A kombinatív gondolkodás vizuális és téri képességekkel való együttjárása továbbá erősebb volt, mint a vizuális és téri képességek közötti összefüggés.

Eredményeink rámutatnak a vizuális/téri, valamint a gondolkodási képességek összefüggéseire és a képességek egymással párhuzamos fejlődésére. A vizsgálat eredményei segítik a képességek mélyebb megértését, valamint hozzájárulhatnak olyan fejlesztő programok megvalósításához, tantervek kidolgozásához, melyekben a vizuális/téri képességek és a gondolkodás integrált fejlesztése valósul meg.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (15:30–17:00)

A RUSZIN OKTATÁS ÉS KULTÚRA ÜGYE A MAGYARORSZÁGHOZ „VISSZATÉRT” KÁRPÁTALJÁN (1938–1944)

Drabancz Mihály Róbert

Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *nemzetépítés, differenciált nemzeti modell, ruszinok*

Kárpátalja politikai régióvá szerveződése a 20. század történelmi folyamatainak eredménye. A terület közel egy évszázad alatt az Osztrák-Magyar Monarchia peremterületéről a nemzetállamok ütközőzónájává vált, ennek következményeként számos államalakulat része lett az elmúlt száz évben.1938 és 1944 között a terület, a korabeli szóhasználat szerint, visszatért Magyarországhoz és ezzel „az ezeréves határok” elérhetővé váltak a magyarság számára.

Kárpátalja területét az etnikai sokszínűség jellemezte. A legnagyobb népcsoportot a ruszinok alkották, akiket sokféle néven illettek a rutén mellett a „magyar-orosz” volt a legelterjedtebb. A magyar politika határozott szándéka az volt, hogy a Kárpátalján abszolút többséget alkotó ruszinokat leválasszák az orosz és ukrán nacionalizmusról és azok a magyar fennhatóság alatt találjanak saját identitást. Ennek érdekében a frissen visszaszerzett területen nemcsak, hogy tervezet született az autonómia megadására, de program indult a többségi nyelv és oktatás fejlesztésére.

Előadásomban a Magyarországhoz „visszatért” Kárpátalja ruszin lakosságának nemzetépítési sajátosságait vizsgálom a magyar állami szándék keretrendszerében. A munka célja bemutatni a nemzetépítés új konstrukcióját, melyben egy többségi nemzet próbálja kiépíteni másik etnikai közösség kulturális keretrendszerét. Meglátásom szerint a témával jól jellemezhetővé válik a magyar politika konzervatív reformirányzatának illuzórikus és idealisztikus jellege. Forrásaim között szerepelnek Kozma Miklós naplói, Marina Gyula visszaemlékezése, Pataky Tibor ruszin autonómia koncepciója, illetve a sajtónyilvánosságban megjelent publikációk. A hagyományos dokumentumelemzés mellett megjelenik az előadásban a hermeneutikai értelmezés keretrendszere is.

Prezentációm tudományos kereteit adják a határon túli magyarság társadalomtörténeti kutatásai (Bárdi Nándor, Ablonczy Balázs, Papp Z. Attila, Bíró A. Zoltán, Kántor Zoltán), valamint a Kárpátaljával és a ruszin közösséggel foglalkozó tanulmányok és monográfiák (Fedinec Csilla, Csernicskó István, Hodinka Antal, Bonkáló Sándor). Természetes elemként jelenik meg a szövegben az identitáspolitikai környezet, mely segítségével (Huntington, Castells, Assmann, Brubaker) jól beilleszthető a téma a nemzetállamok kulturális környezetébe, mely alátámasztotta a politikai tér átrendezésének szükségességét.

A SCHNEPFENTHALI „NATURALIANKABINET”

Virág Irén

Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *neveléstörténet, filantropizmus, nevelés, oktatás*

Németországban a 18. század végén több, a filantropista nevelési eszmék szellemében működő bentlakásos magánintézmény, filantropinum nyitotta meg kapuit azzal a szándékkal, hogy növendékeit új módszertani eszköztárával az erkölcsös polgári életre készítse fel. (Leonhard, 2005; Finánczy, 1927; Schmitt, 2007; Pukánszky – Németh, 1996) Ezen intézetek közül Dessau mellett Christian Gotthilf Salzmann-nak a thüringiai Schnepfenthalban létrehozott mintaiskolája a legelismertebbek közé tartozott. (Friedrich, 2008; Virág, 2019) Salzmann a filantropista pedagógiai ideák mentén szervezte meg intézményét, ugyanakkor ezen belül is hangsúlyosan kirajzolódik Schnepfenthal karakterisztikája Salzmann „Naturaliankabinet” felfogásában és ezen belül kialakított rendszerében. Családias intézetét sokan látogatták, hogy megismerkedhessenek pedagógiai koncepciójának gyakorlati megvalósulásával, és hazatérve hasznosíthassák azokat.

A kutatás során az adatgyűjtéshez német nyelvű forrásszövegeket tártunk fel és elemeztünk, az előadás a legfontosabb eredményeket mutatja be (alapítás körülményei, oktatás, nevelés, tanárok, növendékek). A kutatás elméleti és gyakorlati relevanciája a témára vonatkozó forrásnyelvi szövegek feltárásában, elemzésében ragadható meg, melyek hozzájárulnak a korszak neveléstörténeti irodalma bővítéséhez.

Salzmann pedagógiai munkáinak hatása Magyarországon is érezhető, sok írása a 19. század fordulóján, illetve kezdeti évtizedeiben magyar fordításban is megjelent; 1803-ban Pozsonyban az *Erkölcsi kezdőkönyv* (*Moralisches Elementarbuch*), 1805-ben az *Okos gyermeknevelés példája* (*Konrad Kiefer oder Anweisung zu einer vernünftigen Erziehung*), 1806-ban Kassán *A menyország itt e földön* (*Himmel auf Erden*), valamint szintén ugyanitt 1832-ben a *Rák-könyvecske avagy útmutatás az okossággal ellenkező gyermeknevelésre* (*Krebsbüchlein oder Anweisung zu einer unvernünftigen Erziehung der Kinder*). Műveinek kihatása a magyar nevelési gyakorlatra is érzékelhető volt.

MOBILITÁSI „KISKAPU” VAGY IPARFEJLESZTŐ „CULTUR-INTÉZET”? A FELSŐ IPARISKOLÁK ISKOLAPIACI SZEREPE A DUALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

Vörös Katalin

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *szakoktatás, neveléstörténet, 19. század, felső ipariskola*

Az előadás célja, hogy a bemutassa a (nevelés)történeti kutatók által eddig kevéssé vizsgált felső ipariskolák helyét és szerepét a dualizmus kori magyar oktatási rendszerben társadalomtörténeti megközelítéssel, illeszkedve többek között Bódy Zsombor, Szabó Zoltán, Nagy Adrienn és Nagy Péter Tibor szakoktatást érintő kutatásaihoz.

A kutatás elsődlegesen arra keres választ, hogy a középfokú intézménynek számító felső ipariskola milyen jelentőséggel bírt a dualizmus kori magyar iskolapiacon. Milyen társadalmi imaginációk (social imaginery) kötődtek az adott iskolákhoz? Kik és miért választhatták az adott intézménytípust gyermekeik számára? Milyen szerepet töltött be a hazai középfokú szakképzésben, illetve „a munkás elit” és a műszaki tisztviselők képzésében? Mennyiben tett eleget az állami oktatás- és gazdaságpolitikai céloknak?

A felső ipariskolai tanulmányok ugyan nem érettségivel zárultak a korszakban, de az érintett szakpolitikai szereplők hosszabb egyeztetését követően 1903-tól a megszerzett bizonyítvány egy éves katonai tiszti önkéntességi jogot biztosított a végzett tanulóknak és minősítési szempontból a középiskolákkal egyenrangú tanintézetek közé sorolták ezen iskolákat. Mindez az intézmények tanulóinak társadalmi összetételére is kihatott, miként erre már a kortársak is felhívták a figyelmet. A kutatás eddigi eredményeként elmondható, hogy a szülők foglalkozás szerinti megoszlásában – az összesített adatok alapján – jelentős eltéréseket tapasztalhatunk a középiskolákhoz képest, amely jól tükrözi a társadalom hagyományos értékrendszerét és pályaválasztási preferenciáit. Azonban érdemes lehet ezen általánosításokon túlmutató elemzést is folytatni és részletesebben megvizsgálni, hogy pontosan miként is befolyásolta a diákok társadalmi összetételét az intézmények „egyenjogúsítása”, a végzettek elhelyezkedését is figyelembe véve milyen mértékben járultak hozzá adott iskolák a társadalmi mobilitásához.

A kutatás primer forrásbázisát az iskolai érterítők, a kereskedelemügyi miniszterek jelentései és statisztikái jelentik, melyeket részben dokumentumelemzéssel, részben statisztikai elemzésekkel vizsgálunk, illetve egy konkrét intézmény – a Kassai M. Kir. Állami Felső Ipariskola – történetén keresztül kívánjuk szemléltetni a felső ipariskolák iskolapiaci szerepét.

A rendelkezésre álló primer és szekunder források szintetizálása és az egyes iskolákra vonatkozó adatok összehasonlítása révén nemcsak az adott intézmények társadalmi összetételének bemutatására nyílik lehetőség, hanem a 19–20. században kialakuló, rendkívül heterogén ipari bérmunkát végzők körének (munkások és tisztviselők) árnyalásához is hozzájárulhatunk.

NEMCSAK KEZÜKKEL, HANEM ESZÜKKEL IS TUDNAK DOLGOZNI – A GAZDASÁGI SZAKOKTATÁS FŐBB KÉRDÉSEI A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI MAGYARORSZÁGON

Pelesz Nelli

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Kulcsszavak: *gazdasági szakoktatás, tanítóképzés, professzionalizáció, Magyarország a két világháború között, pedagógusképzés reformja*

A sokáig középfokú – s az általános műveltséget adó és a felsőoktatás világába potenciális belépést jelentő érettségi megszerzése helyett a gyakorlati ismeretekre, módszertani felkészültségre hangsúlyt helyező – magyar tanítóképzés történetében már 1844-ben jelentkezett törekvés arra, hogy felsőfokúvá váljon. Az egyes korszakokban eltérő intenciókkal merült fel az ügy, hol szakmai, hol oktatáspolitikai szereplők felvetésére. A tanítói szakma professzionalizációjának mérföldköveként számon tartott felsőfokú képzés megvalósítását megelőző, a mai tanítóképzés szervezése számára is érdemi tanulságokkal szolgáló vitákat és azok eredményeit előadásomban elsősorban pedagógiai szempontból vizsgálom, történeti és szociológiai nézőpontokat is bekapcsolva. A két világháború közötti időszak reformterveire fókuszálva azok vázolása és a korabeli diszkusszió bemutatása során ugyanis különösen a képzés tartalmi kérdéseit, a tanterveket és az új tartalmak beemelésére irányuló elképzeléseket mutatom be. A tanító ekkoriban a falusi intelligencia tagjaként egyszerre volt pedagógus, népművelő, leventeoktató, selyemhernyó-tenyésztő, tűzvédelmi oktató, egészségnevelő stb. Olyan sokrétű szerepkört kellett betöltenie, amelynek lehetőleg minden szegmensére fel kellett készíteni az ötéves képzés során a jelölteket, bár a korabeli beszámolók szerint ez csak felemás sikerrel történhetett meg. Munkámban a tanítók gazdasági képzését vizsgálom részletesen, hiszen a gazdasági élet által az iskolával szemben támasztott elvárások, az azoknak való megfelelési kényszerek dilemmái és ezeknek a képzés tartalmi és időbeli vonatkozásaira gyakorolt hatásai ma is fontos kérdések.

Becker Vendel szegedi tanítóképzőintézeti-igazgató több kötetet is szentelt a témának, amelyekben vázolta azt az eddig tudományos igénnyel nem vizsgált koncepciót, amely nemcsak a gazdasági szaktanítóképzés teljes rendszerének egy új formáját jelentette, hanem a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolával, sőt az egyetemmel tervezett együttműködésnek köszönhetően az egész pedagógusképzés új szempontú formai és tartalmi reformját javasolta. Az alsófokú gazdasági szakoktatás problémája és a Szegeden felállítandó *Gazdasági Szaktanítóképző Főiskola* (1934), *A magyar alsófokú gazdasági szakoktatás problémája és annak megoldása* (1936) és *A gazdasági népoktatás és a nemzet jövője* (1939) című kötetei, valamint tanulmányai, cikkei olyan átgondolt, alapos koncepciót mutatnak be, amely nemcsak részletes problémafeltáráson alapul, hanem innovatív, egyben praktikus megoldási javaslatokat is képes megfogalmazni.

Becker ezirányú munkásságának klasszikus forráselemzéssel megvalósított vizsgálata, összegzése és jelentőségének megfogalmazása mellett kísérletet teszek Laurentzy Vilmos, Fedora D. Sándor és mások témával kapcsolatban megjelent műveivel való összehasonlításra. Célom helyük és szerepük kijelölése a pedagógusképzés megújításában, az általuk vázolt, napjainkban is releváns képzési modellek szakmai értékelése.

A kutatás az SZTE Pedagógiatörténeti Kutatócsoport támogatásával valósult meg.

ÉLETUTAK A SZOCIALISTA KORSZAK PEDAGÓGIÁJÁBAN ÉS TANÜGYIGAZGATÁSÁBAN

Somogyvári Lajos

Pannon Egyetem Tanárképző Központ

Kulcsszavak: *életút-interjú, oral history, oktatástörténet*

Az előadás egy kutatás kezdeti lépése, mely különleges, eddig nem felhasznált forrásokon alapul: az OPI iratanyagából Halász Gábor professzor nagylelkűsége következtében került a kutatóhoz hét, a szocialista korszak pedagógiájának és tanügyigazgatásának ismert és kevéssé ismert személyiségeihez köthető, az ötvenes évektől a nyolcvanas évekig terjedő időszakra vonatkozó életútinterjú (Balázs Mihály, Bencédy József, Kálmán Gyula, Mezei Gyula, Szendrő József, Vendégh Sándor, Welker Ottó). A szövegeket 1984–1985-ben rögzítették, egy elkezdett, de be nem fejezett oktatáspolitikai vizsgálat részeként, mely a döntéshozatali mechanizmusok személyi dimenziójára irányult. Az összesen 456 oldalnyi gépelt irat különleges lehetőséget nyújt a tárgyalt korszak karrierút-mintázatainak feltérképezésére, a minisztériumi, intézeti rekrutáció hátterének feltárására.

Eltérően a hagyományos oral history kutatásoktól, az adatfelvétel folyamatát nem az előadó végezte, de felvette a kapcsolatot az egykori kérdezőkkel, mely fontos hátteret szolgáltat az értelmezés munkájában. A nyolcvanas évek kezdődő múltfeltárásában (például 1956 szerepének átértékelésében), alternatív gondolkodásának formálásában ismert az Oral History Archívum megszületése (Somlai, 2018), a hasonló, oktatáskutatási megközelítések azonban kevéssé ismertek, nem váltak a diskurzus részéve, ami mindenképpen relevánssá teszi a források és a téma felszínre hozását.

Az önéletírás és a biográfiai mozzanat inherens része a kommunista rendszereknek, hiszen egy-egy pozíció elnyeréséhez folyamatosan újra kellett írni és megalkotni a szakmai-társadalmi identitásokat, bizonyítva a Párthoz való lojális viszonyt (Fitzpatrick, 2000), a káderanyag létrehozása során vagy a kihallgatás alatt egyaránt keletkeztek hasonló életút-ismertetések, ami fontos kiindulópont, kontraszt a saját elemzésemhez. 2020-ban elolvasva az interjúkat sajátos narratívákként értékelhetjük azokat: a nyolcvanas évekből visszatekintve a beszélők racionalizálnak, magyarázatot adnak korábbi tevékenységükre, emlékezet és politika többszörös egymásba játszásának példáit adva. Az ideológia hangsúlyvesztésével egyre inkább a professzió szempontjai válnak legitimáló tényezővé, a Párthoz való viszony helyét szakmai kérdések veszik át.

Elméleti-módszertani szempontból két fontos kutatói hagyományra igyekszem támaszkodni az interpretációmban: a narratíva felhasználása a pedagógiatörténetben (Golnhofer – Szabolcs, 2009), a visszaemlékezések identitásformáló szerepe (Takács, 2014) jól ismert a hazai neveléstudományban is. A McAdams féle életút-elemzés jelenti a másik fő megközelítést (McAdams – Hoffman – Mansfield – Day, 1996), az egyéni és közösségi kontextus együttes tárgyalásával, a tevékenység, a szereplők és intenciók figyelembe vételével (individual agency, communion). Az életutak a totalitariánus paradigma (uralt társadalom vs. hatalom) meghaladását jelenthetik, megmutatva egy komplex, bonyolult viszonyrendszert a mindennapi történelemben.

A MENTOROK TANULÁSA ÉS FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉSE

Nagy Krisztina

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *mentor, tanulás, folyamatos szakmai fejlődés, mesterpedagógus, pedagógus életpálya*

Az utóbbi két évtizedben a gyakorlatok szerepe lényegesen felértékelődött a pedagógusképzésben. Ezzel párhuzamosan a gyakorlat mentori támogatása, a mentorálás hasznossága, szükségessége, a pályakezdő pedagógusok tanulása a neveléstudományi és az oktatáspolitikai diskurzusban folyamatosan jelen van (European Commission, 2010, 2013, 2014; Rapos – Kopp, 2015).

A mentorok tanulása azonban kevéssé kutatott terület. A téma aktualitását adja, hogy hazánkban a mentorálás szakterületi előkészítése nagyjából tíz esztendővel ezelőtt kezdődött (Ajánlás, 2009; Javaslatok, 2009; M. Nádasi et al., 2010), míg az első mesterpedagógusok (az első mester-mentorok) pályázatainak ELTE PPK-n folytatott kutatásáról az idén jelent meg a kutatási beszámoló (Pesti – Szivák, 2020). E pillanatban lehetőség van arra, hogy a hazai köznevelési mentorálás kezdetén a mester-mentorok pályázatainak további feldolgozásával megismerjük a mentorok tanulását, szerepértelmezését és az arra ható rendszer-, szervezeti és egyéni-személyes szintű tényezőket.

Az előadás célja a mentorok tanulási és szakmai fejlődési útjainak, szerepértelmezésének, valamint a mentorok egyéni-személyes tanulását befolyásoló rendszer- és szervezeti tényezők, környezet megismerése. A kutatás elméleti keretrendszerét a grounded theory adja (Charmaz, 2008; Mitev, 2012), módszertanában kvalitatív (dokumentum- és narratíva elemzés – Bruner, 1991, 2005; McAdams, 2001, 2008; Szabolcs, 2001; 2016; Szivák, 2002), és kvantitatív elemek (leíró és matematikai statisztikai elemzés) egyaránt megtalálhatók.

A kutatás a hazai, sőt a nemzetközi kvalitatív kutatások között is egyedülállóan nagy mintával dolgozik. A mesterpedagógusok mesterpályázatainak elemzése lehetővé teszi a mentorok szakmai tanulási útjainak, sajátos mintázatainak, mentori identitásuk alakulásának megismerését. A köznevelési mentorok mentori tudása, tevékenysége és kompetenciái fontos adalékok a pályakezdő pedagógusok tanulásának támogatása, azaz a mentorálás eredményeinek tekintetében. Az eredmények későbbi longitudinális vizsgálatok alapjául szolgálhatnak.

HOGYAN TÁMOGATHATJA PEDAGÓGUS KOLLÉGÁINAK TANULÁSÁT A NEVELŐTESTÜLETBEN DOLGOZÓ MENTOR A LEMORZSOLÓDÁS CSÖKKENTÉSE ÉRDEKÉBEN?

Nagy Krisztina

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *lemorzsolódás, tanári tanulás és szakmai fejlődés, mentorálás*

A tanulók korai iskolaelhagyása, lemorzsolódása és az ellene folytatott küzdelem az oktatáspolitika nemzetközi szinten ismert súlyos problémája (Brunello et al., 2009; Rumberger, 2012; Eurostat, 2015; Fehérvári, 2015; Szegedi, 2017). A tanulók lemorzsolódása elleni küzdelemben a tanároknak – akik a tanulói eredményesség fő letéteményesei – kiemelkedő szerepük van (NASBE, 2012; Juhász – Mihályi, 2015), hisz a tanári munka minősége az oktatás hatékonyságát befolyásoló legfőbb tényező (OECD, 1998; Barber – Mourshed, 2007; European Commission, 2007, 2010, 2014). Ezért a pedagógusok szakmai fejlődése és tanulása (annak egyéni és szervezeti aspektusai – TALIS, 2007; Vesico et al., 2008; Lénárd – Kurucz, 2014; Rapos, 2016, Kaplan – Garner, 2017) nemzetközi és hazai térben egyre inkább kutatott téma, melyben a pályakezdés szakaszán túl is szerepet játszhat a mentorálás, a mentori támogatás (OECD 2005; Towsend, 2007; Scheerens, 2010; Creemers – Kyriakidēs, 2012) – ami hazánkban azonban még nem bevett gyakorlat.

A kutatásom legfőbb kérdése: hogyan támogathatja a nevelőtestületben dolgozó mentor (mesterpedagógus) tanárkollégái tanulását a tanulók lemorzsolódásának csökkentése érdekében? A kutatás kvalitatív módszertant követ, módszere a narratívaelemzés, mintáját az EFOP pályázat keretében keletkezett pedagógus narratívák (fejlődési tervek) adják.

Az eredmények alapul szolgálhatnak a pedagógusok személyes és intézményi sajátosságokhoz kötött tanulástámogatási rendszerének kidolgozásához, a mentor- és vezetőképző programok megújításához.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A PEDAGÓGUSOK FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉSÉNEK ELMÉLETI KERETRENDSZERE (AFM) A TALIS 2018 MEGÁLLAPÍTÁSAINAK TÜKRÉBEN

Némethné Tóth Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK PPI, Szombathely

Kulcsszavak: *pedagógus, folyamatos szakmai fejlődés, TALIS 2018, összehasonlító elemzés, MoTel projekt*

Az utóbbi évtized gyors egymásutánban bevezetett hazai oktatáspolitikai intézkedései (az intézményrendszer központosítása, az életpályamodell, az új *Nemzeti Alaptanterv*, a központosított tankönyvkínálat stb.) olyan mértékű terhet rónak a pedagógus szakmára, ami hosszú távon nemhogy növelné a pálya vonzerejét, inkább annak hanyatlásához vezethet. A probléma komplexitására és jelentőségére több tényező is utal. 1) A magyar tanulók évek óta alul teljesítenek a hazai és nemzetközi kompetenciaméréseken (Balázsi et al., 2010; Csapó et al., 2014); 2) Ma már evidencia, hogy a tanárok professzionalizmusa jelentősen összefügg a tanulók teljesítményével (Hanushek, 1971; Barth, 1990; Darling-Hammond, 2000; Barber – Mourshed, 2007; Jackson et al., 2014). 3) A tanári karrier hazánkban nem tartozik a vonzó pályák közé. (Falus, 2001; Kárpáti, 2008; Nagy, 2009; Chrappán, 2010). E tényezők alapján merül fel a kérdés, motiváltak-e, kellően elkötelezettek-e a magyar pedagógusok szakmai fejlődésük érdekében.

A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésével (CPD) foglalkozó reprezentatív kutatás (OTKA, MoTel: 128738) keretében elemeztük a magyarországi rendszer-környezet összetevőit, és létrehoztunk egy, a központi dokumentumok (jogszabályok, stratégiák, útmutatók) előírásain nyugvó analitikai keretmodellt (AFM). Jelenlegi vizsgálatunk célja igazolni az AFM szerkezeti és tartalmi megfelelőségét a kutatás folytatásához, továbbá kimutatni, van-e eltérés a magyar pedagógusokkal szemben támasztott központi elvárások és szakmai fejlődésükbe vetett hitük között. Hipotéziseinket az AFM négy dimenziója mentén (fejlődési célok; tanulás; a fejlődést támogató rendszer; ellenőrző mechanizmusok) abból az aspektusból fogalmaztuk meg, hogy a jelenleg hatályos rendszerkörnyezeti szabályozók indukálnak-e lényeges különbségeket hazai és külföldi pedagógusok között a folyamatos szakmai fejlődés tekintetében.

Kutatási módszerünk az AFM és a TALIS 2018 magyar vonatkozású eredményeinek összevetése: részben a TALIS 2018 vizsgálati eszköz tartalomelemzése az AFM dimenzióinak és indikátorainak megfeleltetéséhez, részben pedig a TALIS 2018 releváns magyar vonatkozású adatainak hazai szempontok bevonásával történt statisztikai másodelemzése a külföldi és hazai pedagógusok válaszainak hasonlósága és eltéréseinek kimutatása érdekében. Kutatási mintánkat a TALIS 2018 felmérésben részt vevő 153 682 (ISCED 2) pedagógus alkotja. Megállapításainkat a két részminta – 3245 magyar és 150 437 külföldi tanár – adatainak összevetése alapján tesszük.

Eredményeink az AFM dimenzióinak hangsúlybeli aránytalanságaira éppúgy rámutatnak, mint indikátorrendszerünknek a karriermenedzsment vagy a fejlődést nehezítő tényezők területén fennálló hiányosságaira. Az elemzés további hozadéka a TALIS 2018 bizonyos magyar vonatkozású adatainak hátterében húzódó, néhol ellentmondó összefüggések kimutatása is.

A kutatás az ELTE PPK Neveléstudományi Intézete által koordinált 128738 számú OTKA projekt (Models of Teacher Learning: MoTeL) támogatásával készült. Kutatásvezető: Halász Gábor, operatív vezető: Rapos Nóra. Részletek: https://nevtud.ppk.elte.hu/projektek/motel.

TANÁRI IGÉNYEK A PEDAGÓGUS SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSEKBEN

Dombi Judit, Dringó-Horváth Ida

Pécsi Tudományegyetem;
Károli Gáspár Református Egyetem

Kulcsszavak: *pedagógus-továbbképzés, blended learning, digitális kompetenciák*

A hazai pedagógus-továbbképzés törvényileg és kormányrendeletileg rögzített kerete meghatározza a kötelezően elvégzendő továbbképzések számát és lehetséges módjait. Európai Uniós ajánlás szerint azokban központilag, felülről irányított rendszerek esetén szükséges a folytonos monitorozálás, igényfelmérés (Strengthening teaching in Europe, 2015). Erre irányul a 3.1.1-es TÁMOP kiemelt projekt egyik alprojektje, valamint több kis- és nagymintás kutatás, elemzés. Jelen kutatás szempontjából jelentőséggel bír, hogy a pedagógusok leginkább a szakmódszertani és pedagógiai kompetenciák fejlesztését igénylik (Nikitscher, 2016), melyek jelentős hányada a digitális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódik (Czékmán – Fehér, 2017; Dringó – Horváth, 2012, 2020).

A digitális transzformáció új kihívásokat állít a pedagógus továbbképzések elé, a megváltozott igényekre való reagálás a képzés jövője szempontjából elengedhetetlenül fontos. Jelen kutatás a továbbképzések pedagógusok által fontosnak tartott témáját, preferált időpontját és a képzés során megjelenő on-line elemek iránti attitűdjeit vizsgálja – különös tekintettel a digitális kompetenciákhoz kapcsolódó képzésekre. Az általunk fejlesztett mérőeszköz segítségével 2020 elején végeztünk online kérdőíves adatgyűjtést az intézménnyel kapcsolatban álló pedagógusok körében (tanár szakon és továbbképzéseken végzett hallgatók, mentortanárok, gyakorlóiskolák és további, kapcsolódó iskolák pedagógusai). A 334 válaszadó adatainak leíró és inferenciális statisztikai elemzése SPSS 23.0 szoftverrel történt.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy a pedagógusok nyitottak a digitális technológiákhoz köthető képzésekre, mind a képzések tartalmát, de különösképpen módszertanát tekintve (blende-learning): minden képzéshossznál vezet az ilyen típusú oktatás, a képzés hosszával párhuzamosan csökken a személyes jelenlétű képzést preferálók száma. Az e-learningre való nyitottságot a nem és a kor nem befolyásolja, meghatározó tényező azonban a válaszadók oktatott tantárgya és lakóhelyük Budapesttől mért távolsága. A blended típusú képzések esetében kinyílt a képzési időszak: a tanév kezdő és záró hónapjai, valamint a nyári hónapok is bekerültek a preferált időszakba, melyek személyes jelenlétű képzés esetén kimondottan alacsony preferenciát élveztek.

A pedagógusok által észlelt intézményi támogatottság vidéken magasabb, mint a nagyvárosokban vagy a fővárosban, mind anyagi, mind egyéb tekintetben (pl. órakedvezmény, rugalmas beosztás). A képzésdíjhoz kapcsolódóan elmondható, hogy a válaszadók a rövidebb képzések esetében ingyenes képzést tartanak reálisnak, valamint az on-line elemek megjelenésétől a képzési díj csökkenését várják.

Az eredmények felhasználása gyakorlati segítséget nyújthat a képzőhelyeknek a digitális transzformációs igényeket figyelembe vevő képzések adekvát megvalósításához minden területen: az akkreditált továbbképzésektől a szakirányú továbbképzéseken át a szakvizsgáig.

THE ADDED VALUE OF THE SPORTS SCHOOL SYSTEM IN TERMS OF HEALTH-AWARENESS AND WELLBEING AS NON-ACADEMIC ACHIEVEMENT

Kovács Karolina Eszter

Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Keywords: *health-awareness, wellbeing, non-academic achievement, sport, sports school system*

The sports school system has a dual system of goals: its primary aim is to train the young athletes to achieve sports success in the early life periods. However, this is done besides the other fundamental aim, which is the fulfilment of the requirements of public education and the promotion and support of academic achievement. Nevertheless, the issue of sports schools and their students is not clear and less investigated. Thus, we have only limited information on the operation and the actors of the system, both in terms of their academic and non-academic achievement characteristics.

In this research, we aim to investigate the health-awareness of students learning in sports schools and traditional schools and explore the institutional added value of sports schools. During the research, 3015 secondary school students were included in the sample, 1675 from sports schools and 1340 from non-sports schools, covering all grades (from 9th to 12th). The Health-Behaviour of Students of the Sports Schools and Traditional Public Education Institutes 2017 database includes socio-demographic data, academic and non-academic achievement (health-behaviour, anxiety, coping, wellbeing, spiritual wellbeing).

It was assumed that students in sports schools are more effective regarding health-awareness as non-academic achievement compared to their peers. The results of health-consciousness were ambivalent: sports school students have significantly higher health-consciousness and more positive attitudes toward health but were less effective in terms of objective health indicators (e.g. smoking, alcohol consumption etc.), which can be attributed to several factors, such as the impact of the institution, peer influence, socioeconomic status or the athlete identity. In terms of psychological factors, significant differences could be experienced in health-awareness, coping flexibility, wellbeing and spiritual wellbeing, as well as in subjective fitness. In all cases, sports school students were more successful. Institutional added value was also measured supposing that a significant institutional added value can be detected regarding health-awareness in sports schools. We assumed that sports schools would be more effective in coping, wellbeing, and anxiety. However, this is true at the level of the individual, as mental health indicators of sports school students are better. Overall, it seems that this comes from their athletic identity and not from the nature of the institution. Students learning in sports schools are mentally aware of the dangers of risky behaviours, and they deprecate them in most cases. However, it is clear that they cannot project this mental level into the practical level thus the prevalence of health-damaging behaviours may also be higher.

SPORT AND PHYSICAL ACTIVITY AND SCHOOL CHILDREN'S SUBJECTIVE WELL-BEING IN 35 COUNTRIES

Sergiu Bălţătescu, Ferran Casas, Mònica González-Carrasco, Claudia Bacter

University of Oradea, Romania;
University of Girona, Spain;
University of Girona, Spain;
University of Oradea, Romania

Keywords: *sport, physical activity, subjective well-being, Children's worlds study*

There is abundant data in literature on the positive influence that physical activity and sport has on children's well-being. However, there is little international comparative data for children below 15. In this paper we aim to fill this gap by examining the relationship between the sport participation of school children 8, 10 and 12 years old and their subjective well-being in 35 countries around the world.

For this purpose, we will use the newest data from the International Survey of Children's Well-Being (ISCIWeB), third wave. This research project is supported globally by Jacobs foundation, Switzerland, and in Romania by Botnar foundation, Switzerland (within the project Children well-being in Romania). Children filled out a self-administered questionnaire adapted for each age group and structured into different sections referring to: individual characteristics; living situation, family relationships; money and economic aspects; friends and social relationships; local area; school aspects; ways of spending time; self; subjective well-being and children's rights. Subjective well-being was measured by Overall Life Satisfaction (OLS with 1 item), Children's Worlds Subjective Well-Being Scale (CW-SWBS with 6 items) and Children's Worlds Domain Based Subjective Well-Being Scale (CW-DBSWBS with 5 items). Influence of gender and age, as well as mediators such as satisfaction with health, with the way they spent their free time and the way they look are examined. The results are discussed in the context of a policy need to increase physical activity in children.

PERFORMANCE AND WELL-BEING

Bíró Zsolt

University of Debrecen, Debrecen Football Academy

Keywords: *sport, physical activity, subjective well-being, performance, sport psychology*

Well-being theory, also known as the PERMA model (Seligman, 2011), proposes five pathways by which individuals can pursue happiness. The pleasant life concerns the maximization of positive emotions. The engaged life combines flow with engagement, while the third, the meaningful life, concerns purpose in life and meaning. The last two pathways involve positive relationships and achievements.

While research in positive psychology focuses on happiness, this study aimed to examine the relationship between the sport performance of youth football players and their elements of well-being. While these are the soft sides of skills we would like to discover the hard side of performance as well. Therefore we use a questionnaire for coaches which includes the coaching behaviors (controlling, autonomy, etc.) and a performance scale as well. We also explore factors of sport psychology such us coping (Athletic Coping Skills Inventory 28) and anxiety (Competitive State Anxiety Inventory-2). Two additional factors such us mental toughness and collective efficacy will be examined and the Hungarian versions will be developed for the assessment of these constructs. Collective efficacy is defined as the subjective certainty to master new or challenging demand situations on the basis of competencies shared by a group of persons. In the present study, the construct of collective efficacy was applied to groups of football players. We assume that there are several ways of achieving high performance and well-being plays an important role in it.

PREDICT STUDENT DROPOUT RISK BY BEHAVIOUR CHANGE CYCLE

Haneen Matar, Csilla Marianna Szabó

ALUMA;
University of Dunaújváros

Keywords: *IT students, dropout, Change Cycle motivation*

University student dropout is a significant problem in all countries in all higher educational institutes. Its definition is the number or ratio of students who leave higher education without a qualification (Fehérvári et. al., 2008). The riskiest period is the first academic year, while the riskiest study programs are technical, IT, and natural sciences. There are several indicators that influence students' success: some researchers claim that male students are more endangered to dropout, while civic engagement and good A-level exam results decrease the chance (Pusztai et.al., 2019; Arulampalam et al., 2001). Szabó (2018) listed several reasons that may lead to dropout, from financing the studies through professors' methods and the braindrain of the labour market to the shortage in students' knowledge and the lack of their motivation. Motivation is considered one of the key factors in students' success or dropout. Starting university studies indicates many changes in individual's life, to which it needs a lot of efforts and stamina to adjust. To be successful in university career, one should often change their attitude and behaviour. Experts divide behavioural change into 5 stages: precontemplation, contemplation, preparation, action, maintenance – from not being aware of a problem through modifying their behaviour to overcome the problem and consolidate the gains attained during actions (James et.al., 2013).

The research was conducted with a digital self-administered questionnaire in two universities of two countries (Hungary, Israel) among the first-year IT students in February and March of 2020. The number of the whole sample was 101, out of which 72 Hungarian and 29 Israeli students. The questionnaire contained nearly 40 statements and students had to indicate on a 7-grade scale. The aim of the survey was to find out students' motivation level according to the Change Cycle and whether there is any difference between the students of the two countries. The hypothesis was that most students are on pre- or contemplation level but there is no significant difference between the two countries. Regarding the means of the variables referring to the behaviour change cycle, students are rather on the last two stages, on action (5.34, 4.75) and maintenance (5.20, 4.89) levels. Few and weak correlations can be detected between extrinsic motivation and precontemplation stage (0.245, 0.237) variables, while intrinsic motivation statements strongly correlates with action and maintenance stages (0.661, 0.616; 0.631, 0.543). Comparing students' opinions in the two countries, the Independent Sample Test shows significant difference between statements referring to action and maintenance levels. Israeli students reached higher means, so they are on the higher stage of the behaviour change: more aware and willing to take actions for their academic success. Behaviour change cycle survey may function as an indicator of dropout.

SZIMPÓZIUMOK (17:15–18:45)

SZOCIÁLIS ÉS ÁLLAMPOLGÁRI KOMPETENCIAFEJLESZTÉS A TÖRTÉNELEMTANÍTÁSBAN

Elnök: Kaposi József

Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK VJTK

Opponens: F. Dárdai Ágnes

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A szimpózium olyan lokális módszertani innovációk bemutatását tűzte ki, amelyek egyszerre alkalmasak a szociális és állampolgári kompetenciák fejlesztésére és családi közösség tagjainak együttműködésére. A szimpózium előadói a fejlesztések-kutatások széles spektrumát érintik, kiemelten foglalkoznak tanulók készségeinek és képességeinek változatos és interaktív módszereivel és a megfelelő attitűdök kialakításának, mint az empátia, nyitottság szempontjaival. Az előadások egyrészt elméleti, másrészt gyakorlati megközelítésűek, illetve változatos feldolgozási megközelítésekről, módszerekről tanúskodnak, pl. a szakirodalmi elemzés, a dokumentumelemzés, az empirikus és vagy a kérdőíves kutatás.

Az első előadás a kompetenciafejlesztés történeti hátterét, klasszikus fejlesztő tevékenységét mutatja be egy nagymúltú közösség, a jezsuita rend példáján keresztül. A társaság nevelési-oktatási tevékenységének középpontjában tradicionálisan az egyén fejlesztése áll. Az előadó történeti áttekintés mellett, a jelenleg működő ignáci szellemiségű iskolák gyakorlati példáján keresztül vizsgálja a jezsuita pedagógia, a szociális kompetenciák fejlesztésében játszott szerepét.

A második előadás kiindulópontja, hogy számos országban egyre elfogadottabbá vált azon fejlesztési célok és tartalmak dominanciája, amelyekkel megvalósulhat a történelmi kulcskompetenciák, a narratív készségek fejlesztésének szándéka, valamint a multiperspektivikus szemléletmód alkalmazása. Kvantitatív tartalomelemzési és survey típusú kvalitatív vizsgálatokkal ad nemzetközi kitekintést, a köznevelést meghatározó elemek – tantervek, vizsgakövetelmények, tankönyvek – didaktikai elemzésén keresztül.

A harmadik előadás két nagy jelentőségű területet, a köznevelést és a személyes emlékezet dokumentumait őrző levéltárak modern kapcsolódási pontjait vizsgálja. Célja bizonyítani, hogy a családkutatás olyan interdiszciplináris terület, amely alkalmas intergenerációs tudástranszfer megvalósítására, valamint szerepe van a szociális kompetenciák fejlesztésében.

A negyedik előadás a köznevelési digitális munkarendhez elengedhetetlen állami fejlesztés hátterét és családi életre gyakorolt hatását vizsgálja. Kiindulópontja egy korábbi kutatás, amely történelemtanárok digitális pedagógiával kapcsolatos nézeteit vizsgálta. Meghatározó kérdése az, hogy az online oktatás mennyiben alakította át a történelemtanárok tanításról és tanulásról vallott nézeteit és miként hatott ez a család és iskola kapcsolatrendszerére.

Az utolsó előadás egy olyan módszertani innovációt mutat be, amelynek középpontjában a videóinterjú-részletek tanórai felhasználása áll. A személyes történelmet megörökítő anyagok konstruktív módon történő iskolai feldolgozási kereteit mutatja be és kitér e módszer alkalmazásának, a tanulók szociális beállítódására, empatikus képességeire gyakorolt hatására.

KOMPETENCIAFEJLESZTÉS SZENT IGNÁC SZELLEMÉBEN

Dallman Kristóf

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *ignáci pedagógia, szociális kompetencia, Ratio Studiorum, Jézus Társasága, kompetenciafejlesztés, középiskola*

Loyolai Szent Ignác társaival 1540-ben Rómában alapította meg Jézus Társasága elnevezésű katolikus szerzetesrendet. Szent Ignác a rend hivatását a korszak hitbuzgalmi irányzatának, a devotio moderna-nak szellemiségében határozta meg. Az alapvetően lelkigondozással és evangelizációval foglalkozó társaságkorán felismerte a gyermekek oktatásában rejlő lehetőségeket. A 16-18. század folyamán az ismert világot behálózó közép- és felsőfokú iskolarendszert hoztak létre, melynek pedagógiai alapvetése Szent Ignác Lelkigyakorlata volt. A rendalapító, még tanulmányai és zarándoksága idején írta meg e művet, melynek központi motívuma a Jézus Krisztus önmagunkon keresztül történő megismerése.

A jezsuita iskolák keretrendszere 1599–1600-ban került kialakításra, mikor a rend összes intézményében elrendelték a Ratio Studiorum című univerzális tanügyi szabályzó dokumentum szerinti működést. A jezsuita Ratio kisebb változtatásokkal egészen a 20. századig jelentős befolyással bírt az ignáci szellemben működő oktatási-nevelési intézmények működésére. Előadásomban kísérletet teszek a jezsuita pedagógiai felfogás, a szociális kompetencia fejlesztésében gyakorolt hatásának, a Loyolai Szent Ignác gondolatvilágán és munkásságán alapuló, és annak szellemiségében működő iskolák példáján keresztül történő bemutatására.

Vizsgálatom során pedagógiatörténeti áttekintést követően mutatom be a jelenünkben, az ignáci elvek alapján működő – jezsuita, illetve angolkisasszonyok rendi – nevelési-oktatási intézményeket. A szimpóziumon bemutatott témakör a doktori (PhD) kutatásom részét képezi. Doktori kutatásomban az ignáci pedagógia megjelenési formáit vizsgálom a 19–20. században. A téma szakirodalmának szintetizálása mellett levéltári és nyomtatott forrásdokumentumok elemzését és értékelését végzem el.

MULTIPERSPEKTIVIKUS TÖRTÉNELEMSZEMLÉLET ANGLIA ÉS MAGYARORSZÁG A KÖZNEVELÉS KIMENETI ÉRTÉKELÉSÉBEN, TANKÖNYVEIBEN ÉS TANULÓI ATTITŰDJEIBEN

Fodor Richárd

Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK VJTK

Kulcsszavak: *kompetencia, szociális kompetencia, történelemdidaktika, történeti nézőpont, tankönyvkutatás, történelmi gondolkodás, történelmi műveltség*

Kutatásom középpontjában egy huszonegyedik századi tanulói attitűd, a párhuzamos és kontroverz nézőpontokat összegző többnézőpontú, azaz multiperspektivikus történelemszemlélet vizsgálata áll. A multiperspektivikus szemlélet több meghatározó kompetencia fontos komponense, így a történelmi műveltség és történelmi gondolkodás, valamint a szociális és állampolgári kulcskompetencia kialakításához is elengedhetetlen (Citizenship Education at School in Europe, 2017; Kaposi – Korpics, 2019), ezáltal hozzájárul a kritikusan elemző, önállóan mérlegelő állampolgárok képzéséhez.

A szemlélet jelentőségét az európai történelemdidaktikával foglalkozó közösség a 2000-ben két fontos rendezvényen deklarálta. Az Európa Tanács által életre hívott EUROCLIO és az Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság (ISHD) Osloban és Lisszabonban szervezett konferenciáin transzfer erővel bíró kulcskompetenciaként definiálták a többnézőpontú történelemszemléletet. A célkitűzést Magyarországon F. Dárdai Ágnes (2002) vezette be a tudományos közbeszédbe, majd további szakértők és kutatók is zászlójukra tűzték, többek között Kaposi József (2018), Kojanitz László (2010), Jakab György (2018), illetve Vajda Barnabás (2018).

Előadásom az angol és magyar oktatási rendszer több komponensű komparatív vizsgálati eredményeit mutatja be a fókuszban tartva a multiperspektivikus szemlélet megjelenését. A kutatás három egysége a köznevelés kimeneti vizsga típusú tartalmi szabályozóiban (érettségi vizsga, General Certificate of Secondary Education) magyar és angol középiskolai tankönyvek (OFI-OH, angol AQA validációs szövetség) kiegészítő didaktikai elemeiben, továbbá a köznevelési gyakorlatban vizsgálja a módszer fejlesztési lehetőségeit.

A kutatás módszertanát a vizsgák és a tankönyvek didaktikai felkészítő szakaszainak tartalomelemzése és egy komplex értékelő raszter felállítása adja. A kutatás alapját Benjamin Bloom (1956), Norman Webb (1997), Dárdai Ágnes (2010), és Vajda Barnabás (2018) értékelési szempontjai, a tanulói attitűdvizsgálat pedig survey típusú kvantitatív módszer jelenti. A kérdőíves vizsgálatban kiemelt szempontot jelentett az intézményi nevelés során és az elsődleges szociális térben, a családban elsajátított történeti nézőpontok, a tanulók családi közösségében megjelenő emlékezeti narratívák közötti összefüggés.

LEVÉLTÁR–ISKOLA–CSALÁDKUTATÁS: A LEVÉLTÁRI CSALÁDKUTATÓ TANFOLYAMÁNAK TANULSÁGAIRÓL

Hecker Henrietta

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *levéltár, családkutatás, pszichológia, inter- és intraperszonális kompetenciák, élethosszig tartó tanulás*

A levéltár–iskola–családkutatás hármasa laikus szemmel nézve logikusnak tűnik, de amint közelebbről vizsgáljuk a kérdést, máris feltűnik néhány komoly akadály, amelyen az iskoláskorúak jelentős része nem tud átjutni: az egyik a kutatás korhatára. Látszólag nem marad más lehetőség, mint a 3–4 generációs családfa-rajzolás, amit a gyerekek elkészítenek alsó tagozatban legalább 4 különböző tantárgyhoz, esetleg beviszik megmutatni a szülők, nagyszülők által készített többgenerációs „csodafát". Középiskolában, amikor már lehetősége volna a diáknak kutatni, esetleg egy-egy királyi dinasztia kapcsán kerül elő a családfa, de a saját családfa szinte soha. Nehezíti továbbá a kutatásba való bevonódásukat, hogy a kamasz és a fiatal felnőtt életének ebben a szakaszában a saját identitását nem a történelmi múltból vagy a családja múltjából kívánja levezetni, hanem sokkal inkább a kortárs csoportok befolyása alatt definiálja önmagát.

Eközben Magyarországon is több ezren foglalkoznak családkutatással, és a számuk folyamatosan növekszik. Az életkorukból adódóan a nekik szóló programok az andragógia és a gerontagógia területére esnek ugyan, de a nem formális és informális térben szükség és lehetőség van a kapcsolatteremtésre.

Előadásommal a történettudomány, pszichológia és neveléstudomány metszetében elhelyezhető családkutatást a Magyar Nemzeti Levéltár családkutató tanfolyamán keresztül szeretném bemutatni. A történettudomány segédtudományaként a genealógia évszázadok óta tartja pozícióit, míg a pszichológia megjelenése a családkutatásban nem túl régi keletű, de határozottan erősödő jelenség. Hatékony azonban úgy lesz igazán, ha az eredményeket felhasználjuk a nevelésben.

A sikeres és kiterjesztett programmegvalósítás elsősorban hosszútávú eredményekkel kecsegtet az inter- és intraperszonális (pl. generációk közti együttműködés, tudástranszfer, személyes identitás kialakítása), valamint digitális kompetenciák (pl. elektronikus ügyintézés, adatbázisok használata) terén, támogatva mindezekkel az élethosszig tartó tanulást is.

A TÖRTÉNELEM TANÁROK TANÍTÁSI GYAKORLATÁNAK ÉS A DIGITÁLIS PEDAGÓGIÁVAL KAPCSOLATOS NÉZETEINEK VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ OKOSTANKÖNYVEK TANTERMI HASZNÁLATÁRA

Kamp Alfréd

Oktatási Hivatal

Kulcsszavak: *Digitális pedagógia, történelemtanítás, digitális tananyag, digitális kompetencia, okostankönyv, szakmódszertan, attitűdvizsgálat*

A 2020 márciusában bevezetett digitális munkarendhez kapcsolódva az Oktatási Hivatal elérhetővé tette a korábbi években fejlesztett új digitális tananyagrendszert a Nemzeti Köznevelési Portálon. A felső tagozat és a középiskola minden tantárgyához kialakított úgynevezett okostankönyvek jelentős támogatást jelentenek a pedagógusok számára az online oktatás keretei között, és így jelentősen hozzájárulnak a digitális átállás folyamatához, mert ellenőrzött és szabadon elérhető digitális tananyagot kínálnak, amely illeszkedik a hatályos tartalmi szabályzókhoz, ugyanakkor széles körű felhasználási lehetőséget biztosítanak a tanároknak és diákoknak egyaránt.

Az új digitális tananyagcsomag alkalmas arra, hogy a jelentős digitális kompetencia hiánnyal küzdő magyar pedagógusok kialakíthassák a digitális pedagógia alkalmazásához szükséges alapkészségeket, ugyanis a járvány idején továbbfejlesztett platform lehetőséget biztosít nem csak a kész tananyagelemek alkalmazására, hanem a feladatszerkesztő modulon keresztül saját tartalmak létrehozására is. Így a felület a digitális kompetencia-fejlesztés fontos eszközévé válhat, mert a használója nem csak fogyasztóként, hanem kreatív fejlesztőként a maga szaktárgyi céljaihoz igazodva készíthet feladatokat, feladatsorokat a tanulók számára. Az okostankönyvek az önálló tanulásra vagy a családi keretek között zajló felzárkóztatásra is alkalmasak az interaktív, gamifikációs szemléletű feladatok, és a látványos videók, 3D animációk, szimulációk élményszerűbb szemléltető funkciója révén.

Az általam 2019 őszén, a történelem tanárok körében végzett kutatás egyik célja a szaktárgy tanítási gyakorlatának felmérése volt, hiszen átfogó felmérés utoljára a 2000-es évek elején és végén történt az obszervációs vizsgálat keretében. Másrészt a történelemtanárok digitális pedagógiával kapcsolatos nézeteit vizsgáltuk úgy, hogy lehetőséget biztosítottunk az akkor még tesztüzemben működő történelem okostankönyvek kipróbálására. A járványhelyzetben kihirdetett digitális munkarend 2020-ban alapvető átalakulást hozott a pedagógusok digitális kompetenciájának fejlődésében. Kérdés azonban, hogy a technológia kényszerű alkalmazása mennyiben alakította át a tanításról és a tanulásról vallott nézeteket.

VIDEÓINTERJÚK A SZOCIÁLIS ÉS ÁLLAMPOLGÁRI NEVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

Rédli Mátyás

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *szociális és állampolgári kompetencia, állampolgári nevelés, demokráciára nevelés, történelemtanítás, empátia, videóinterjúk*

Az információs forradalom és a globalizációs folyamatok következtében megváltozott azon ismeretek köre, amelyre a modern társadalmunkban szükség lehet a boldoguláshoz (Jancsák et al., 2018). A folyamatos és gyors változások kihívások elé állítják az iskola intézményét és a benne dolgozó pedagógusokat. A 21. századi embernek olyan tudással kell rendelkeznie, amely felkészít az egész életen át tartó tanulásra és arra, hogy a társadalom aktív tagjává váljon (Prievara, 2015). Ezért a tanárszerep megváltozott, megkérdőjeleződött korábbi tekintélye, a tudás egyedüli forrása helyett sokkal inkább a tanulás legfőbb szervezőjévé vált.

Miként adható válasz a kihívásokra? Például a pedagógiai módszertan megújításával, és a kompetenciák fejlesztésének középpontba állításával. A 2000-es évek elején az Európa Unió meghatározta azokat a kulcskompetenciákat, amelyek elengedhetetlenek a jelenkori ember számára. A modern demokratikus társadalmak működése szempontjából különösen fontos a szociális és állampolgári kompetencia (Citizenship Education at School in Europe, 2017). Ide tartozik minden olyan ismeret, készség, képesség, attitűd, mely a harmonikus életvitelt és a közösségi beilleszkedést szolgálja. Ennek megfelelően az a személy, akinek e kompetenciája fejlett, elkötelezett a közjó iránt, hatékony, építő módon vesz részt a társadalmi életben, képes a konfliktusok megoldására, aktív a közügyekben, tiszteli a demokratikus értékeket, és képes figyelembe venni, megérteni a különböző nézőpontokat empátiával fordulva embertársai felé (NAT, 2012).

Előadásomban elsősorban arra keresem a választ, hogy a videóinterjú-részletek, miként lehetnek segítségünkre e kompetencia fejlesztésében? Ennek milyen hazai és nemzetközi tapasztalatai vannak, melyek kitérnek a történelem tanórai módszertani alkalmazás lehetőségeire is.

ABDUKCIÓ A NEVELÉSTUDOMÁNYI KUTATÁSOKBAN

Elnök: Sántha Kálmán

Kodolányi János Egyetem

Opponens: Ollé János

Pannon Egyetem

Az abdukció a társadalomtudományi kutatásokban olyan szemlélet megalapozásához járul hozzá, amely a humán valóság vizsgálatának érthetőbbé tételére törekszik és figyel a társadalmi valóság megítélésének nehézségeire. Az abdukció az induktív és a deduktív dichotómia alternatívájaként értelmezett, a dedukció és az indukció állandó ismétléséből eredeztethető. Az abduktív logika az intuitív folyamatok rendszerezett kidolgozását adja (Reichertz, 2013; Želinský, 2019). Az abdukció jelen van a humán- és műszaki tudományokban, a szociológia, a jog, a nyelv- és irodalomtudományok, a pszichológia, a kriminológia, a teológia, a színháztudomány is használja, az elmúlt években feltűnt a neveléstudományban is (Gyeszli – Sántha, 2015; Sántha, 2011).

A szimpózium célja az abdukció hazai teoretikus és empirikus neveléstudományi kutatásokban való megjelenésének elemzése. A szimpózium első előadása teoretikus jellegű, a következő négy előadás empirikus környezetben illusztrálja az abdukciót. Az első előadásban a Maxqda szoftver és az abdukció közötti kapcsolat kiépítésével választ keresünk arra, hogy milyen szoftverspecifikumok figyelembevételével lehetséges a kapcsolat, illusztrálható-e olyan modell, amely hálózati szinten segíti a kódok közötti összefüggések feltárását. A második előadás az abdukció szerepét vizsgálja az akciókutatás minőségi kritériumainak megvalósításában. Az akciókutatás minőségi kritériumaként a módszertani szigort (távolságtartás, kritikai figyelem, reflektivitás) és a kutatás relevanciáját (empátia, elköteleződés, kontextusba helyezés, közösen létrehozott tudás) két egymástól függetlenül létezőként értelmezi. Az empirikus előadások sorát a neveléstudományi kutató abduktív kompetencia-modelljének létrehozására fókuszáló kutatás folytatja. Az előadás magyar nyelvű tanulmányok kvalitatív szövegelemzésével vizsgálja, hogy megfogalmazható-e a kutatási tevékenység végzésére alkalmas „alkat”, majd javaslatot tesz egy lehetséges kutatói kompetencia-modell létrehozására. Ezt követi az abduktív kollégiumpedagógiai következtetéseket a kamaszok családfogalma alapján elemző előadás, amely a hazai kollégiumi oktatás-nevelés és a családi nevelés kapcsolatában tárja fel a kamaszok családról alkotott képét, majd hipotetikus családmodelleket alkot. Az utolsó előadás az abdukció tanulási zavarok felfedezésében betölthető szerepét vizsgálja, arra keres választ, hogy trichotóm logikai rendszerrel (indukció, dedukció, abdukció) miként tárható fel a vizsgálatot végző szakértők stratégiája a tanulási zavar diagnózisának megállapításakor.

A szimpózium elméleti és gyakorlati téren is releváns. Teoretikus szinten az előadások az abdukció kreatív jellegét hangsúlyozzák, amely a kvalitatív tartalomelemzés elmélet- és adatvezérelt kategóriaképzése során, valamint a kevert módszertanban is megjelenhet. A kutatási gyakorlat számára a pedagógiai valóság jelenségeinek elemzésekor fény derül a megismerő gondolkodás sajátosságaira is.

ABDUKCIÓ A SZÁMÍTÓGÉPPEL TÁMOGATOTT KVALITATÍV ADATELEMZÉSBEN

Sántha Kálmán

Kodolányi János Egyetem

Kulcsszavak: *abdukció, Maxqda, számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzés*

Az abdukció a tudományos és a hétköznapi megismerés számára releváns, a gondolkodás olyan sajátosságait jeleníti meg, amelyeket a formális logika nem tesz lehetővé. Abdukció esetén állításokból olyan állításokra következtetünk, amelyek a kiinduló állítások igazságát magyarázzák (Sántha, 2011), különbséget tehetünk alá-és fölékódolt abdukció és kreatív abdukció között (Meyer, 2009). Az abdukció a kvalitatív tartalomelemzésben az elméletvezérelt és adatvezérelt elemzés/kódolás rugalmas alternatívája (Graneheim et al., 2017), szerepet kap a kódháló újragondolásában (Želinský, 2019), továbbá a kvalitatív tartalomelemzés számára informatív az abduktív felfedezés három lépése is (adatok megismerése, adat és kutató közötti távolságtartás, megfigyelések felülvizsgálata (Tavory – Timmerman, 2014). Az abdukció és a számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzés kapcsolatát (Atlas.ti esetén) az Abductive Thematic Network Analysis (ATNA) illusztrálja (Rambaree – Faxelid, 2013).

Mivel a számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzés és az abdukció közötti kapcsolat megjelenése ritka a vizsgálatokban, ezért az előadás célja a Maxqda szoftver és az abdukció közötti kapcsolódási pontok kiépítése. A Maxqda funkcióin vizsgáljuk, hogy milyen szoftverspecifikumok figyelembevételével lehetséges a kapcsolat, továbbá illusztrálható-e olyan modell, amely hálózati szinten segíti a kódok közötti összefüggések feltárását. Mindezt neveléstudományi példán, reflektív naplón keresztül magyarázzuk.

Az eredmények alapján többlépcsős kapcsolat hozható létre a Maxqda és az abdukció között. Első lépés a kódolási lehetőségek áttekintéséé (nyílt, kódolás- és in vivo kódolás, favoritkódok), ami az elméletvezérelt és az adatvezérelt elemzési módokat láttatja. A második lépésben a kódok csoportosítása során a kódrendszerben adott szempont szerint azonos csoportba tartozó kódok rendezése valósítható meg. A harmadik lépésben a hálózatépítés zajlik, ami az összetett jelenségek feltárását segíti. Ekkor a vizualizáció mellett cél az elméletalkotás (kódok összekapcsolása szemantikai hálózatok létrehozására) és a szemantikai kinyerés (létrehozott elmélet alapján szövegrészletek keresése). A negyedik lépésben a kódok közötti ok-okozati összefüggések feltárása és magyarázata történik. Mindez a Maxqda-ban az adatok triangulációját segítő linkkapcsolatokkal valósítható meg (dokumentum-link, külső-link, web-link, geo-link).

Az előadás releváns, hiszen a konstruált lépéssorozat a számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzés hálózati szintjén segíti a kódok közötti ok-okozati összefüggések feltárását, továbbá a neveléstudományi kutatásban megjelenő multikódolt adatok számára absztrakt elemzési környezetet kínál. A trichotóm logikai rendszerek (dedukció, indukció, abdukció) hozzájárulnak a kvalitatív kutatásmódszertan szisztematizálásához is.

AZ ABDUKCIÓ SZEREPE AZ AKCIÓKUTATÁS MINŐSÉGI KRITÉRIUMAINAK MEGVALÓSÍTÁSÁBAN

Zank Ildikó

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *abdukció, akciókutatás, reflektivitás, tanárképzés*

Az akciókutatás mint a kulturális konstruktivista paradigma megvalósulása egyszerre irányul a társadalmi valóság átalakítására, az ismeretek termelésére és értelmezésére (Hideg, 2005), összekapcsolva a különböző tudástípusokat (Csillag, 2016). Az akciókutatás minőségi kritériumaként a módszertani szigort (távolságtartást, kritikai figyelmet, reflektivitást) és a kutatás relevanciáját (empátiát, elköteleződést, kontextusba helyezést) két egymástól függetlenül létező változóként értelmezzük (Levin, 2012). A kutatás folyamatát az adatok és elméleti konstrukciók közötti állandó kölcsönhatásnak tekintjük (Hideg, 2005), miközben új értelmezést generálunk. Ez párhuzamba állítható az abdukció mentális folyamatával, mely „egy adott kutatásra vonatkozóan összegyűjt minden összetartozó információt" (Gyeszli – Sántha, 2015), hogy a jelenség okára következtessen. Hasonlóképpen az abdukció is dinamikus, iteratív folyamat, melynek során a kutatónak a lehetséges magyarázatok közül kell megtalálnia a lehető legjobban illeszkedőt (Soldati et al., 2017), figyelve a hitelesség biztosítására, dokumentálva minden mozzanatot.

Nyílt kérdés és problémakör alapján konstruáltuk a kutatást, melynek problémaháttere a hallgatói szakmai énkép formálásának lehetősége a tanári felkészítés kontextusában. Elméleti, személyi és módszertani triangulációt alkalmaztunk: az írott hallgatói reflexiókat kvalitatív szövegvizsgálatnak vetjük alá, a kurzus elején és végén felvettük a Pszichológiai Immunkompetencia Kérdőívet (Kocsis, 2015), a hallgatói tudásmérés rövid óravégi tesztekkel történt, a résztvevői megfigyeléseket pedig kutatói/kollegiális reflexiók követték. A különböző adatokból generálódott csomópontok összevethetők egymással és a kutatói megfigyelésekkel.

Az eredmények arra utalnak, hogy a közösségben zajló tanulás hatott a résztvevők attitűdjére. A PIK 16 alskálájának a feldolgozása során a vizsgálati csoportban a mobilizáló–alkotó-végrehajtó alrendszer értékeinek növekedését látjuk, míg a két kontroll csoport stagnálást vagy enyhe visszaesést mutat. A szövegvizsgálat előzetes eredményei is a kooperatív struktúrák lehetséges hatását jelzik: a csoportidentitás erősödését és annak stresszcsökkentő hatását. Ugyanakkor a hallgatók önmagukra irányuló reflexiói kevéssé érintik a tanári szerepet, inkább az érzelmek kezelésére fókuszálnak. Ez összefüggést mutat a PIK eredményével, mely szerint a vizsgálati csoportban az önszabályozó alrendszerhez tartozó személyiségjegyek értékei szignifikáns csökkenést mutattak, ellentétben a két kontrollcsoporttal.

Az akciókutatás stratégiai típusú (Mrázik, 2011) folyamatában, a reflektált és kutatócsoportban végzett munka körvonalazhatja a tanárképzés hatékonyabbá tételéhez szükséges beavatkozásokat (Vida, 2019) és eredményesebbé teheti a köznevelés és a felsőoktatás szereplőinek együttműködését.

BESZÉLHETÜNK-E „KUTATÓI ALKAT”-RÓL? A NEVELÉSTUDOMÁNYI KUTATÓ ABDUKTÍV KOMPETENCIAMODELLJE

Mrázik Julianna

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *abdukció, kutatói identitás, modell*

Az előadás neveléstudományi megközelítésben vizsgálja a hazai kutatási gyakorlatban megjelenő lehetséges kutatói nézeteket. Kérdése, hogy a neveléstudományi vizsgálatok területén léteznek-e markánsan elkülönülő kutatói stílusok, azonosíthatók-e sajátos kutatói attribútumok. Ennek érdekében arra vállalkozunk, hogy tanulmányok szövegein keresztül összegyűjtjük a kutatói identitás szakértői modell lehetséges pilléreit, valamint a vizsgálat fókuszában lévő területet megfeleltetjük a potenciális modell jellemzőinek. Az előadásban alkalmazott kompetencia-fogalom olyan komponenseket tartalmaz, mint a tudás és a tapasztalat, a képesség, a jártasság, a készség, a gyakorlat illetve az értékek, attitűd (Arató, 2019, 9), valamint a legitimáció, amely az elszámoltathatóságot és a visszacsatolást is tartalmazza (Lannert, 2013).

A minta kiválasztása a MATARKA adatbázisban teljes szöveggel és magyar nyelven elérhető publikációkra keresőszavas merítéssel történt, összesen 133 darab publikációt vizsgálva (N = 403 oldal). Az elemzés egysége a szövegoldal volt.

A kapott eredményekből abdukció segítségével következtettünk. Az abduktív következtetést azért alkalmaztuk, mert a rendelkezésre álló kutatói ismeretek, információk alapján nem vonhatunk le egyértelmű következtetést. Így a vizsgálat során új információkat kell szereznünk annak érdekében, hogy az eredmények segítségével az általunk konstruált előfeltevések magyarázhatóvá váljanak. Abdukció során valójában egy tételből és egy eredményből következtetünk az esetre és arra vállalkozhatunk, hogy egy – újabb kutatásokat indukáló – hipotézis felállítása felé közeledünk (Gyeszli – Sántha, 2015).

A többszörös kódolás eredményeként megállapítható, hogy a kutatói profil explicit és direkt tárgyalása nem képezte a szövegek tárgyát. A vizsgált szemelvények tematikáját vizsgálva azonosítunk olyan területeket, amelyek a kutatási tevékenység folytatásához jellemzően hozzátartoznak. Arra következtettünk, hogy neveléstudományi területen kutatók sajátos identitásmodellje kibontakoztatható a szövegvizsgálatokból. Indirekt módon jelenik meg a kutatói szerep – az a tevékenység, kompetencia és szereprepertoár, amely ma a neveléstudományi kutatással foglalkozó személyektől elvárt és elvárható.

ABDUKTÍV KOLLÉGIUMPEDAGÓGIAI KÖVETKEZTETÉSEK A KAMASZOK CSALÁD FOGALMÁRÓL

Pribék László

Székesfehérvári József Attila Középiskolai Kollégium

Kulcsszavak: *abduktív következtetések, család, kollégiumi oktatás-nevelés*

Nemzetközi tudományos kitekintésben az abdukció fogalmát olyan sajátos kutatói megközelítésként azonosíthatjuk, amely a vizsgálati jelenségek sokoldalú megismerését teszi lehetővé a deduktív és az induktív szemlélet módszertani hiányosságainak kiküszöbölésére (Saunders et al., 2012; Mitchell, 2018). Legújabban e három fogalmat az üzleti világban tapasztalható alkalmazási sikerek egyszerre emelik vezetés-és döntéselméleti megoldások fókuszába, ahol az abdukció létrehozza, a dedukció megmagyarázza, az indukció pedig ellenőrzi az alapvetően abduktív módon vezérelt feltevések tényleges alakulását (Yu, 2005; Karvalics, 2015; Chew, 2020).

Az előadásban egy kétéves (2015–16) empirikus, középfokú kollégiumpedagógiai kutatás (Pribék, 2017a; 2017b; 2020) kollégistákra vonatkozó eredményeinek abduktív következtetéseit mutatjuk be. Célunk, hogy a hazai kollégiumi oktatás-nevelés és a családi nevelés egymásra utalt kapcsolatrendszerében feltárjuk a kamaszok családról alkotott képét, meghatározó függőváltozóit, majd az életükben betöltött funkcióik, működésük diagnosztizálásával hipotetikus családmodelleket alkossunk. A kombinált módszertanra épülő, értelmező szekvenciális (összesen 101 kérdőív, majd metaforakutatás) vizsgálat eredményeinek felhasználásával az egyes esetekre, illetve kisebb tanulócsoportokra vonatkozóan abduktív következtetéseket (Sántha, 2008) vonunk le. Új elméleti kategóriáink: a kollégiumi közösségek, illetve baráti társaságok kapcsolati erőssége és megtartó ereje, a biztonságos támasz keresése, a kamaszok befolyásolhatósága és egyéni értékrendje, a családi nevelés jellemzői.

Vizsgálatunk legfontosabb hipotetikus eredményének tekinthető a kamaszok család fogalmának igen széles skálán történő értelmezése, amely három nagyobb családmodell halmazra tagolható:

- a funkcionálisan (szinte példamutatóan) jól működő családok (~15–16%),
- a gyakorlatilag teljesen diszfunkcionális családok (~40%) és
- e kettő véglet közötti (egyre szélesebb) nevelési átmeneteket képező családok (44–45%) halmaza.

Fontos következtetésünk, hogy a kedvezőtlen családi függőváltozók (rossz otthoni atmoszféra, a nevelésre fordított szülői idő és energia, stb.) hatására a diszfunkcionális és a különféle nevelési átmeneteket képező családok gyermekei gyakran keresik a kollégiumokban a pótmegoldásokat, a megnyugtató menedéket, valamely pedagógusban pedig a pótszülőt.

A súlyos diáklétszám problémákkal küzdő hazai középfokú kollégiumi nevelés (Pribék, 2017a; 2020) talpon maradásának egyik fontos szakmai előrelépését jelentheti a családi nevelés hiányosságainak intézményesített betöltése. Jelen vizsgálat alátámasztja, hogy a középiskolás kollégisták meghatározó része érkezik súlyos családi problémákkal küzdő családokból, amelynek szakszerű kezelése perspektivikus esély lehet a szakmai kilábalásra.

ABDUKCIÓ A TANULÁSI ZAVAROK FELFEDEZÉSÉBEN

Vida Gergő

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *abdukció, elmélet, diagnózis, zavar*

A tanulási zavarral küzdő tanulók aránya folyamatosan nő (KSH, 2019). A köznevelés pareto-elemzése szerint (Mrázik, 2017) a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának körülményessége áll a problémák jelentős hányadának hátterében. A tanulási zavar azonosítására egységes meghatározás, mely teszt-eredményekhez rendelhető egyelőre nem létezik. Így releváns kérdés, hogy milyen elvek alapján azonosítható a tanulási zavar. Az indokolt változók feltárása segítheti az integrációt, diagnosztizálást egyaránt. Az adatok kvalitatív elemzése nem a diagnosztikus értékelést jelentékteleníti el, hanem a kapott eredmények dekategorizációs értelmezését vetíti előre. Ez azzal járhat, hogy a kapott vizsgálati eredmények egységes értelmezése lehetetlenné válik. A vizsgáló szakember autonómiája és felelőssége ezáltal nő.

Az SNI tanulók arányaira és a pedagógiai gyakorlatra tekintettel releváns kérdésfelvetés, hogy miért és hogyan lesz egy gyermekből, fiatalból tanulási zavarral küzdő tanuló. A tanulmány arra keresi a választ, hogy a vizsgálatot végző szakértők stratégiája a tanulási zavar diagnózisának megállapítása során indukció, dedukció vagy abdukció mentén feltárható-e?!

Kvantitatív kutatás (Vida, 2020) alapján, a tanulási zavarral küzdő tanulók képességei nem egységesek. A diagnosztika mégis azonos kategóriába sorolja őket. A diagnosztikus profil rész-teszt eredményeinek Kolgomorov-Smirnov próbával (Corder – Foreman, 2014) történő elemzése megmutatta, hogy a feltárt képességek szűk szegmense, a memória kap szerepet a diagnózis megállapításában. Ez jelenleg a hazai köznevelésben elterjedt oktatási gyakorlattal függ össze, amely igazoltan (Vida, 2020) a küldő pedagógusok tanulási zavarról való vélekedésén alapulhat, mely nézetek és elméletek kvalitatív eljárásokkal feltárhatók.

A tanulási zavar megállapítása során, a diagnosztikus szakemberek által írt szakértői vélemények a szaktudományos források, a törvények és protokoll alapján elsődlegesen kódolt szövegeknek minősülnek. Tartalmuk szabályozott. Ez indokolta, hogy a szakértői vélemények szövegeit in vivo kódolással tartalomelemzésnek vessük alá. A szövegelemzés manuálisan folyt, intrakódolás alkalmazásával (Sántha, 2013). Feltételeztük, hogy a kinyert adatokból megalapozott elmélet (Horváth – Mitev, 2015) azonosítható a tanulási zavarral összefüggésben. Ez az elmélet, várakozásaink szerint összevethető lett volna a protokoll, a törvény vagy a szaktudomány meghatározásával. A megfeleltetés az eredmények alapján nem igazolható, új elmélet generálásához pedig adatszegények a szakértői vélemény szövegei. A mintába választott 34 szakértői vélemény elemzése során az elméleti telítődés már az ötödik szövegnél bekövetkezett. Számszerű mérési eredményekkel a diagnózist a szövegek nem kötötték össze. Az axiális kódok deficithez kapcsolódtak, így elmélet helyett deficit lista alkotható, viszont az méréshez nem köthető. A nézetek, vélekedések legfeljebb ebben a bizonytalan deficitben manifesztálódnak.

LEMORZSOLÓDÁSI KOCKÁZATOK A KÜLÖNBÖZŐ HALLGATÓI CSOPORTOKBAN

Elnök: Fényes Hajnalka

Debreceni Egyetem

Opponens: Szemerszki Marianna

Oktatási Hivatal

A felsőoktatásból lemorzsolódott hallgatókról hajlamosak vagyunk sztereotípiák mentén gondolkodni, s a legutóbbi évekig a hazai szakirodalom is ritkán foglalkozott velük. A leggazdagabb statisztikai adatbázisok alapján is talányos marad a kép a felsőoktatási tanulmányok félbehagyásáról. A tanulmányi rendszerekben megjelölhető okok nem tükrözik a valóságot, ezek alapán nem azonosíthatók azok a hallgatói csoportok, amelyek nagyobb rizikónak vannak kitéve. Ennek a problémának nyomába eredve szimpózimunkban megvizsgálunk néhány hallgatói csoportot abból a szempontból, hogy mennyire jellemezhetők perzisztens tanulmányi útvonallal vagy mennyire vannak kitéve a lemorzsolódási rizikónak.

A szimpózium egy többéves nagyvolumenű kutatás eredményeibe enged betekintést. A kutatás során először a lemorzsolódott hallgatók interjús (N = 20 interjú), majd ennek tapasztalataira építve kérdőíves (N = 605) vizsgálatát végeztük el, s az adataikat összevetettük a teljeskörű hallgatói statisztikai (FIR, FELVI), valamint a perzisztens és lemorzsolódási rizikóval küzdő hallgatók kérdőíves adatbázisaival (N = 2000). A szimpóziumban elsőként az elsőgenerációs felsőoktatásba lépők tanulmányi előmenetelét vizsgáltuk, majd a nőhallgatók, a női túlsúlyú képzésekben tanulók és a reziliensek képezték a vizsgálat tárgyát abból a szempontból, hogy mennyire perzisztensek. Ezután tanárszakos hallgatók, a munka mellett tanulók és az önkéntes munkát vállalók illetve az önkéntes szervezetek tagjai kerültek mérlegre.

A szimpózium az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

ELSŐGENERÁCIÓS HALLGATÓK EREDMÉNYESSÉGE

Fényes Hajnalka, Bocsi Veronika

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *elsőgenerációs hallgatók, felsőoktatás, eredményesség, hallgatói integráció*

Az első generációs hallgatók kutatásnak komoly felfutását tapasztalhatjuk a nemzetközi oktatásszociológiai szakirodalomban (Terenzini et al., 1996; Oldfield, 2012; Reay – Crozier – Clayton, 2010; Soria – Bultman, 2014). A hallgatói elemzések talán legfontosabb csapásvonalát Bourdieu elméleteit alapul véve a különböző tőkefajtákkal való ellátottság és a habitus fogalma adja. A tőkefajták kapcsán azok alacsonyabb szintjét és a campuson történő csekélyebb akkumulációt tárják fel a vizsgálatok, míg a habitus esetében annak átalakulását hangsúlyozzák. A kutatások külön szála elemzi az érintett diákok társas integrációját, ami a campuson belül és kívül is vizsgálatható, illetve az oktatókhoz fűződő kapcsolatok is fontosak (Rubin – Wright, 2015; Lehmann, 2012; Laemmli, 2011; Christie, 2016, Tiele et al., 2017) – különösen annak eredményességgel való kapcsolata miatt. Az első generációs hallgatók felsőoktatásban tapasztalható speciális helyzetét és alacsonyabb teljesítményét (Engle – Tinto, 2008) a szakirodalom több tényezőre vezeti vissza. Ezek egyike a szülői attitűdben gyökerezik, amely a tanuláshoz való viszonnyal is kapcsolatban áll. Cooper (2013) hangsúlyozza, hogy a középosztálybeli családok esetében a gyermekek oktatási karrierje centrális kérdés. Reay (2003) arra mutat rá, hogy ez a szülői attitűd az egyetemi évek alatt is kimutatható, és a szülői bevonódás a kora felnőttkorban is jellemző.

Jelen elemzésünkben az egyik magyarországi tudományegyetem hallgatóit egy tudományterületekre reprezentatív mintával vizsgáltuk meg (N = 810). Célunk az volt, hogy az előbb említett sajátosságok mentén (integráció, szülői kapcsolatok, motivációk) jellemezzük az első generációs hallgatókat, és feltárjuk, hogy eltér-e az eredményességük az értelmiségi háttérrel bíró diáktársaiktól. Vizsgálatunk során az eredményességet kétféleképpen operacionalizáltuk: egyrészt használtunk egy olyan itemsort, amely tudományos jelenlétet és a sikeres munkaerő-piaci kimenetet célzó elemeket tartalmazott, másrészt pedig a súlyozott tanulmányi átlagot is beemeltük a kutatásunkba. A komplex eredményesség kapcsán tudtuk kimutatni az elsőgenerációs diákok alacsonyabb értékét, és bizonyítást nyert a szülőkkel való kapcsolat eltérő mintája, illetve a szülők alacsonyabb érdeklődése a tanulmányok irányába. Az elemzés végén lefuttatott lineáris regressziós modellekbe beemeltük a szociokulturális változókat, a szülői attitűdöket, a tudományterületeket, illetve a campusra történő integráció különböző formáit, a függő változót pedig az eredményesség kétféle megközelítése képezte. Az eredmények arra utalnak, hogy az eredményesség komplex formáját többek között a szülők iskolai végzettsége is alakította, azonban a súlyozott tanulmányi átlagra a változó nem gyakorolt hatást. Az oktatókkal való szorosabb kapcsolat, a nemi hovatartozás, illetve az intrinzik tanulmányi motiváció mind a két modellben szignifikáns kapcsolatot mutatott.

Az előadás egyrészt a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János kutatási ösztöndíjával, másrészt az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

NŐK, NŐIES KÉPZÉSI TERÜLETEN TANULÓK ÉS REZILIENSEK PERZISZTENCIÁJA

Ceglédi Tímea, Fényes Hajnalka

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *reziliens hallgatók, nőhallgatók, perzisztencia*

A nők jobb eredményekkel hagyják el a középfokú oktatást és nagyobb arányban kerülnek be a felsőoktatásba. A társadalmi hátrányokkal küzdők közül a hasonló stratégiát magukévá tévő reziliensek is eredményeseknek tekinthetők ezen a ponton. A felsőoktatást követően azonban újra megjelennek az egyenlőtlenségek: üvegplafon jelenségről számol be a szakirodalom mind a nőket, mind a hátrányos helyzetből induló diplomásokat illetően, amely például a keresetekben és az elért pozíciókban nyilvánul meg. A felsőoktatáson belül tehát megfordulnak a tendenciák: a belépéskori előnyből hátrány lesz a kilépés után. Kutatásunk e folyamat egy fontos pontjára irányul: beszélhetünk-e a lemorzsolódás kapcsán felfelé kúszó egyenlőtlenségekről (pl. Altbach, 2010; Vukasovic – Sarrico, 2010; Shavit et al., 2007, Lucas, 2001, Laurison – Friedman, 2016; Charles – Bradley, 2009; Macarie – Moldovan, 2015).

Elemzésünkben egy nagymintás hallgatói kérdőíves kutatás adatait elemeztük (N = 2199). Az adatfelvétel a 2018/19-es tanévben zajlott öt közép-kelet-európai ország felsőoktatási intézményeiben másod- és harmadéves hallgatók körében.

Elsőként az akadémiai eredményesség és a társadalmi háttérmutatók alapján klaszterelemzéssel négy hallgatói csoportot határoltunk körül: a nyerteseket (jó háttér, jó eredmény), a rezilienseket (rossz háttér, jó eredmény), a sodródókat (rossz háttér, rossz eredmény), valamint a közömbös-tékozlókat (jó háttér, rossz eredmény). Ezt követően többlépcsős lineáris regressziót futtattunk, ahol a függő változó a tanulmányok melletti kitartás, azaz a perzisztencia mutatóiból képzett főkomponens volt. Magyarázó változóként a reziliencia klasztereket, a nemet és a férfias-nőies képzési terület változót vontuk be.

Eredményeink szerint, bár a reziliensek perzisztenciája magasabb, mint a sodródóké vagy a közömbös-tékozlóké, a nyertesekkel való összevetésben megjelenik a kedvező hátterűek által kifeszített üvegplafon. Mindez arra utal, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek nemcsak a felsőoktatáshoz, hanem a végzettséghez való hozzáférésben is felbukkannak, s az eredményesség sem képes teljesen lefaragni a származás negatív hatását. Kevésbé előnyös társadalmi helyzetük ellenére a nőknél a lemorzsolódási rizikóban még nem tapintható ki ugyanez a lemaradás. Összességében a nők esetében a fordulópont később, a munkaerőpiacon, még az anyaság előtt jelenhet meg (Combet – Oesch, 2019).

Eredményeink fontos tanulságul szolgálhatnak a lemorzsolódás elleni küzdelemben: a látszólag hasonló eredményekkel a felsőoktatásba lépők közül veszélyeztetettebbek azok, akik kedvezőtlenebb társadalmi háttérrel rendelkeznek. A nők nem tekinthetők rizikócsoportnak, nálunk ugyanakkor a később jelentkező üvegplafon megelőzésén érdemes dolgozni.

TANÁRSZAKOS HALLGATÓK: LEMORZSOLÓDÁSI VESZÉLY A KÉPZÉS CSÚSZÁSA

Kovács Edina, Stark Gabriella

Debreceni Egyetem;
Babeș–Bolyai Tudományegyetem

Kulcsszavak: *tanárszakos hallgatók, pályaválasztás, lemorzsolódási rizikó*

Az előadás célja, hogy egy öt országra kiterjedő kutatás segítségével feltárja, milyen lemorzsolódási kockázatok fenyegetik a tanár szakra járó hallgatókat, mennyiben hasonlóak ezek a többi pedagógushallgató, illetve a más, nem tanár szakos hallgatók esetében kimutatható problémákhoz. A pedagógusképzésben részt vevő hallgatók kapcsán a vizsgálatok kimutatták, hogy a felsőoktatáson belül többnyire alacsonyabb szociokulturális háttérrel rendelkeznek (Fónai – Dusa, 2014). A rekrutációs bázis az egyes oktatási szintekre történő képzéseken nem azonos: az óvodapedagógusok között 90 százalék körüli az első generációs diplomások aránya, míg az egyetemi szintű, azaz középiskolai oktatásra jogosító tanárképzés esetében ugyanez az arány 70-75 százalékos (Kovács, 2018). A mobilitás lehetősége önmagában természetesen nem negatív, ugyanakkor járhat az érintett foglalkozás státusvesztésével (Fónai, 2014). A pályakövetési vizsgálatok alapján tudjuk, hogy a pedagógusok között körében a jobb képességűek, valamint a jobb társadalmi hátterűek körében magasabb a pályaelhagyók aránya (Jancsák, 2012; Varga, 2007; Watt – Richardson, 2008). Kutatásunkban igyekszünk a sajátos tanulási útvonalakkal, valamint a perzisztencia alacsonyabb szintjével jellemezhető csoportokat beazonosítani.

Elemzésünk során a kutatás adatbázisából leválasztottuk a pedagógushallgatókat (N = 691), és ezen belül kialakítottuk a tanár szakosok (N =237) és a pedagógusok (N =455) almintáját. A tanár szakos hallgatókat igyekeztünk a hasonló képzési területen, de nem tanári képzésben levőkkel is összehasonlítani. Az általunk használt technikák százalékok, átlagok, faktoranalízis, főkomponens analízis és kereszttáblás elemzés voltak. A kapott adatok alapján kimutatható a pedagógushallgatók hátránya a főbb szociokulturális mutatók terén. A tanári és pedagógusterületeken jellemzően a hallgatók jelentős többsége (94—95 százalék) államilag támogatott képzésben vesz részt, és nem váltogatnak az egyes szakok között. Ugyanakkor a tanár szakos hallgatókat jellemzi, hogy a tanulmányokban mutatkozó csúszásuk, elmaradásuk nem kevesebb, mint a többi, hasonló képzési területre járó, ám nem tanár szakos hallgatóé. Esetükben ez azt jelenti, hogy a képzésüket már csak költségtérítéses formában fogják tudni befejezni, hiszen az osztatlan tanárképzés 5 + 1 éves, azaz a 12 államilag támogatott félévet a normál ütemű haladás során is kimerítik. Ez a csúszó hallgatókat illetően lemorzsolódási kockázatot is jelent. A tanár szakos hallgatók esetében – a többiekhez viszonyítva – kiugróan magas a „téves pályaválasztás” és az „anyagi problémák” faktorának átlaga is, ami szintén a lemorzsolódás és/vagy a későbbi pályaelhagyás lehetőségét vetíti előre.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

TANULÁS ÉS MUNKAVÁLLALÁS EGYENSÚLYA: HOGYAN BEFOLYÁSOLJA A FIZETETT MUNKAVÉGZÉS A HALLGATÓK EGYETEMI KARRIERJÉT?

Kocsis Zsófia

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *hallgatói munkavállalás, diákmunka, elkötelezettség, eredményesség, lemorzsolódás*

A munkahely az iskolán kívüli nevelés egyik fontos szegmense, a munka világában szerzett tapasztalat jelentős hatással lehet az iskolai szocializáció sikerére, az eredményességre és a tanulmányok melletti elköteleződésre. Nemzetközi és hazai kutatási eredmények arra hívták fel a figyelmet, hogy a nappali tagozatos felsőoktatási hallgatók fizetett munkavállalását növekvő tendencia jellemzi (Kocsis – Pusztai, 2020; Pascarella – Terenzini, 1998; Perna, 2010; Riggert et. al., 2006; Teichler, 2011). Kutatásunk célja annak vizsgálata, hogy az egyetem mellett végzett fizetett munka milyen hatást gyakorol a hallgatók egyetemi karrierjére. Az elemzés során a PERSIST 2019 (N = 2199) adatbázist használtuk, az adatfelvétel Magyarország keleti régiójának felsőoktatási intézményeiben, és határon túli felsőoktatási intézményekben történt.

Korábbi kutatási eredményei alapján feltételezzük (Kovács et al., 2019), hogy a fizetett munkavállalás csökkenti a hallgatók tanulmányok iránti elköteleződését és az eredményességét. Az intézményi, demográfiai illetve társadalmi státusmutatók kétváltozós elemzései mellett klaszter- és logisztikus regresszióelemzést alkalmaztunk. Az összefüggéseket a munkavégzés jellemzői és a hallgatók haladási útjának klaszterei között vizsgáltuk.

Eredményeink szerint a normál úton haladó hallgatók. A csúszó-passziváló hallgatói klaszterben a fizetett munkavállalás a jellemzőbb, felülreprezentált azoknak a diákoknak az aránya, akik heti rendszerességgel dolgoznak. Azonban a munka és tanulmányok horizontális illeszkedése alacsony, a megkérdezettek ötöde rendelkezik olyan munkával, amely kapcsolódik a tanulmányaihoz, s ezáltal profitálni tud a munkavégzésből. Eredményeink arra is rávilágítottak, hogy a tanulmányokhoz kapcsolódó fizetett munka és az oktatókkal folytatott intenzív kommunikáció, kapcsolattartás pozitív hatást gyakorol a tanulmányi eredményességre, azonban a tanulmányokhoz nem kapcsolódó munkavégzés negatívan hat a tanulmányok iránti elkötelezettségre.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

ÖNKÉNTESEK, ÖNKÉNTES CSOPORTTAGOK ÉS A PERZISZTENS FELSŐOKTATÁSI KARRIER

Markos Valéria, Fényes Hajnalka

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *önkéntesség, önkéntes csoporttagságok, felsőoktatási perzisztencia*

A felsőoktatási szakirodalomban a civil involvement egyrészt az állampolgári nevelés kapcsán, másrészt a lemorzsolódás elleni védőfaktorként kerül tárgyalásra (Astin, 1984; Tinto, 1993; Milem – Berger, 1999; Kuh – Schuh – Witt, 1991; Baker, 2008; Pusztai, 2015; Pusztai – Kovács – Markos, 2017; Fényes et al., 2018; Pusztai et al., 2019; Markos, 2019). Kutatássorozatunkban 2005 óta követjük nyomon a felsőoktatási hallgatók önkéntességének alakulását Közép- és Kelet Európa több országának felsőoktatási intézményeiben. Wilson (2000) nyomán megkülönböztetjük a szervezeti tagsággal nem járó és a formális keretek közt zajló önkéntességet. Az önkéntes munka, napjainkban inkább programcentrikus, individuális motivációjú és egyéni aktivitás a fiatalok körében (Inglehart, 2003), de kutatásunkban vizsgáljuk a diákok önkéntes szervezeti és csoporttagságait is, melyek az önkéntes munka potenciális színterei lehetnek (közösségi motiváció és aktivitás).

Kutatásunkban a diákok perzisztenciájára (mely a lemorzsolódási esély inverze) ható tényezőket vizsgáltuk lineáris regressziós módszerrel. Központi kutatási kérdésünk, hogy a diákok önkéntessége és az önkéntes szervezeti csoporttagságukból képzett összevont mutató növeli vagy csökkenti a perzisztenciát, figyelembe véve a többi háttérváltozó hatását is. A fellépő multilokinearitások kezelésére a magyarázó változókat több lépcsőben vontuk be. Elemzésünket a PERSIST 2019 (N = 2199) kutatás adatain végeztük. Hipotézisünk szerint, mivel az önkéntesség a fiatalok körében inkább egyéni aktivitás (Inglehart, 2003), ezért az Astin (1984) involvment és Tinto (1993) integrációs modelljében megfogalmazott intézményen kívüli szervezeti tagság a campusból kivonó hatása nem érvényesül, valamint Milem és Berger (1999) nyomán azt is feltételezzük, hogy az önkéntesség, akár szervezett, akár nem szervezett formában történik, erősíteni fogja a hallgatói perzisztenciát.

Eredményeink szerint a perzisztens tanulmányi előrehaladás gyakoribb a nők, a rosszabb objektív anyagi helyzetű családból származó, de jobb saját anyagi helyzetű diákok, a gyakrabban imádkozók, a szülőkkel, oktatókkal és csoporttársakkal szorosabb kapcsolatban levők és azok közt, akik voltak önkéntesek egyetemi éveik alatt. Összességében tehát az önkéntesség véd a lemorzsolódás ellen, és az önkéntes szervezeti csoporttagságok sem voltak a campusból kivonó, push tényezők. Ugyan a középiskolákban Magyarországon már jelen van a kötelező iskolai közösségi szolgálat, azonban a felsőoktatásban is szükség lenne az önkéntességre nevelésre a vizsgált régióban. Ezt a még ismeretlen service learning típusú tantárgyak kurrikulumba való beillesztésével és az extrakurrikuláris önkéntes munkák kínálatának bővítésével, valamint az önkéntességnek helyet adó egyetemi és egyetemen kívüli csoportok támogatásával lehetne megvalósítani. Mindezek által eredményeink alapján nőne a diákok perzisztenciája is.

Az előadás az 123847 számú projekt keretében készült, ami a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K-17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

INNOVÁCIÓ AZ OKTATÁSBAN (INNOVA KUTATÁS)

Elnök: Győri János

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Opponens: Szivák Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Ez a szimpózium egy OTKA támogatással megvalósuló négyéves kutatás egyes újabb eredményeit mutatja be több nagymintás empirikus adatfelvétel, kapcsolódó interjúk és esettanulmányok alapján. A kutatás egy innovációelméleti modellre épül, és a helyi innovációk keletkezését és terjedését, a hazai oktatási intézmények innovációs folyamatait, illetve dolgozóik újító tevékenységét vizsgálja (Fazekas – Halász – Horváth, 2017). Az innovációt az Oslo-kézikönyvben (OECD, 2018) szereplő meghatározás adaptálásával úgy értelmezi, mint az egyének vagy szervezetek gyakorlatában bekövetkező olyan változást, amely a korábbi rutinjuktól vagy gyakorlatuktól érdemleges eltérést eredményez, és aminek nyomán megnő annak lehetősége, hogy tevékenységük eredményesebbé váljon vagy valamilyen problémát meg tudjanak oldani (Fazekas – Halász, 2020).

Az innovációkutatás szakirodalmában kiemelt figyelmet kap az innováció mint produktum, valamint az innováció mint folyamat megkülönböztetése. Az érdeklődés főképp az utóbbi iránt erősödik (Van De Ven – Poole, 1990; Fagerberg, 2006; Lundvall, 2013; Martin, 2015). A jelen kutatás során alkalmazott elméleti modell az oktatási innovációt négy elérő perspektívából közelíti meg. Ezek az innováció 1) produktuma, 2) keletkezése, 3) terjedése és 4) ágense. Ezekhez társulnak a tér és idő dimenziói. Az előbbiben egyrészt a mikro- és makro-folyamatok, másrészt az egy- vagy többközpontú folyamatok, harmadrészt pedig az innovációs jelenségek földrajzi-területi eltérései, mintázatai különböztethetők meg. Az idődimenzió szempontjából szinkron és diakron megközelítésről beszélhetünk.

A szimpózium célja az empirikus oktatási innovációkutatás elméleti modelljeinek és dilemmáinak bemutatása, elemzése; továbbá olyan kutatási kérdések vizsgálata, mint hogy milyen jellegzetes mintázatot mutatnak az egyes innováció- és aktortípusok találkozásai az újítás komolysága, várható életképessége és terjedése szempontjából; hogy milyen kapcsolatok fedezhetők fel a szervezeti viselkedés, a környezeti változások és a szervezeti innovációs aktivitás, valamint a kompetenciamérés eredményei között; vagy hogy milyen földrajzi-területi különbségek jelentkeznek a vizsgált közoktatási és felsőoktatási szervezetek innovációs tevékenységében.

Az innováció mindig is alapvető jelentőségű volt az oktatás fejlődése szempontjából. A COVID–19 járvány olyan különleges helyzetet teremtett, amelyben az innovatívabb oktatási rendszerek és iskolák maradhattak eredményesek. Innovációs szempontból kitüntetett figyelmet érdemel a járvány utáni helyzet is, hiszen ekkor dől el, hogy mely kialakult új elemek maradnak meg tartósan a gyakorlatban. A 2016-ban indult kutatási program egyes eredményei jól segíthetik ezt a napjainkban kibontakozó folyamatot. (További részletek: https://nevtud.ppk.elte.hu/content/innova-kutatas.t.6078?m=2637.)

A szimpózium megvalósulását az OTKA/NKFIH 115857. számú pályázata tette lehetővé.

AZ OKTATÁSI INNOVÁCIÓ EMPIRIKUS KUTATÁSA

Halász Gábor

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet Felsőoktatás- és Innovációkutató Csoport

Kulcsszavak: *oktatási innováció, innovációs folyamatok mérése, innovációkutatás módszertani kérdései*

Az oktatásnak a virtuális térbe történő áthelyeződése a koronavírus járvány kitörését követően drámai módon hívta fel a figyelmet az oktatási innováció jelentőségére. Egy-egy oktatási rendszerben intézmények ezreinek és pedagógusok/oktatók tízezreinek kellett feladniuk a bejáratott rutinjaikat és átállniuk a megszokottól teljesen eltérő munkavégzése. Ebben azok az oktatási rendszerek és azok az iskolák voltak eredményesek, melyek magas innovációs képességekkel rendelkeznek. E folyamat az oktatási rendszerek egy részében egyfajta „innovációs robbanást" is eredményezett. Mindez látványosan felértékelte az oktatási ágazati innovációs szakpolitikát. Ez utóbbiaknak – ahogyan azt az OECD oktatási ágazati innovációs stratégiája hangsúlyozza (OECD, 2014; Vincent-Lancrin et al., 2017; 2019) – meghatározó eleme az innovációs folyamatok mérése. Az oktatási innováció empirikus kutatása többek között ezt támogatja.

Ez az előadás egy négyéves, OTKA támogatással zajlott kutatási program eredményei alapján elemzi az oktatási innováció empirikus kutatásának általános elméleti problémát, egyúttal felvezetve a szimpózium másik három, a kutatás során gyűjtött adatok elemzésére épülő előadását. Kiindulópontja, hogy megfelelő elméleti modell birtokában lehetséges olyan eszközöket megalkotni, és a gyakorlatban alkalmazni, amelyek lehetővé teszik az innovációs folyamatok mérését az oktatási ágazatban. Az előadás bemutatja az empirikus kutatást megalapozó elméleti modelleket és elemzi azokat a dilemmákat, melyekbe az oktatási innováció empirikus kutatása elkerülhetetlenül beleütközik. Kiemeltem foglalkozik olyan kérdésekkel, mint

1. az oktatási innováció empirikus vizsgálatának (mérésének) előzményei,
2. egységes mérőeszközök alkalmazásának lehetősége az oktatási ágazat teljes vertikumában,
3. az innovációs aktivitás és viselkedés komponensei és ezek empirikus megragadása,
4. az innovációs folyamatok empirikus vizsgálatához szükséges eltérő perspektívák meghatározása,
5. az újító ágens (szubjektum) és az újítás (objektum) eltérő perspektívái, ezek kapcsolata és megjelenésük a mérőeszközökben,
6. az egyéni és szervezeti szintű innovációs aktivitás és viselkedés vizsgálatának összekapcsolása,
7. az innovációs folyamatok és egyéb tényezők (pl. szervezeti jellemzők, eredményesség) közötti kapcsolatok elemzésének módszertani dilemmái.

A kutatás az OTKA/NKFIH 115857. sz. projekt támogatásával valósult meg.

SIKERES INNOVÁCIÓK SZÜLETÉSE ÉS FENNMARADÁSA

Fazekas Ágnes, Lukács Teodóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet Felsőoktatás- és Innovációkutató Csoport;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet Felsőoktatás- és Innovációkutató Csoport

Kulcsszavak: *oktatási innováció, innováció életciklusa, objektum és szubjektum fókuszú megközelítés*

Előadásunkban arra keressünk választ, hogy milyen feltételek mellett tudnak létrejönni és fennmaradni a komoly, azaz valóban újító, hosszabb távon életképes és terjedni tudó helyi szintű pedagógiai és szervezeti innovációk. Az innovációk mérése az oktatási változások kutatói és menedzselői számára is különösen fontos és érzékeny problématerület, mely számos nehézséget rejt magában (pl. Halász, 2020; OECD, 2014; Vincent-Lancrin et al., 2019). A közszféra más területein születő innovációk méréséhez hasonlóan, itt is nehezen feloldható elméleti és módszertani dilemmaként jelenik meg például a láthatatlan innovációk feltérképezhetősége, a terjedés követhetősége, vagy az objektum és szubjektum fókuszú megközelítések alkalmazása (pl. Arundel – Smith, 2013; NESTA, 2007; OECD/Eurostat, 2018).

E nehézségek kezelésére különös hangsúlyt fektettünk a szimpóziumban bemutatott OTKA kutatás egésze alatt, illetve a fent megfogalmazott kérdés megválaszolásához végzett elemzések során is. Egyrészt olyan kevert módszereket alkalmaztunk, amelyek longitudinális elemeket is tartalmazó kvalitatív és kvantitatív eszközökre épültek, másrészt kombináltuk az innovációt, mint produktumot központba helyező és az innováció folyamatát menedzselő aktorokra fókuszáló megközelítéseket. E kettős perspektíva elemzési fókuszonként más-más többletet hoz. A fenti kérdés esetében lehetővé teszi, hogy figyelmünk elsődlegesen az innovációkra, mint produktumokra irányuljon, ám emellett foglalkozzunk az innovációt létrehozó aktorok attribútumaival, mint kontextusváltozókkal is.

A statisztikai elemzéseink több, mint 5000 konkrét szervezeti innovációra, illetve több, mint 1500 egyéni újításra terjedtek ki, míg esetelemzéssel 10 intézmény innovációinak természetét vizsgáltuk. Kérdőíveinkkel a terepmunkák során is gyűjtöttünk adatokat, így a mély rétegekig feltárt innovációkon tesztelni tudtunk a kérdőívben szereplő változók működését. Elemzéseink egyik fő kiindulópontját adta egy olyan innováció-életciklus leírás (Van de Ven, 2000), mely az innovációk keletkezésétől azok lezárásáig 16 szakaszt határoz meg.

Eredményeink arra mutatnak rá, hogy meghatározhatók olyan innováció és aktortípusok, amelyek találkozásai jellegzetes mintázatot mutatnak az újítás várható komolysága, életképessége és terjedése szempontjából. Így például az innovációk esetében fontos tipizálási fókusz a problémaorientáltság, az érintett diszciplinák száma, vagy a kontextusfüggőség. Az innovációkat kidolgozó pedagógusok és szervezetek esetében meghatározó, hogy részt vettek-e fejlesztési programokban, aktív kapcsolati hálóval rendelkeznek-e, vagy hogy dolgoznak-e releváns adatokkal. A megalkotott elméleti modellek bemutatása után konkrét esetekkel is illusztráljuk e találkozási lehetőségeket: több éves innovációk működését, továbbélését ismertetjük a koronavírus okozta új távoktatási környezetben.

A kutatás az OTKA/NKFIH 115857. sz. projekt támogatásával valósult meg.

AZ OKTATÁSI INNOVÁCIÓK ÉS AZ ISKOLÁK EREDMÉNYESSÉGÉNEK KOMPLEX ÖSSZEFÜGGÉSRENDSZERE A SZERVEZETI VISELKEDÉS ÉS A KÜLSŐ KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK FÜGGVÉNYÉBEN

Horváth László, Dobrova Zita

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet Felsőoktatás- és Innovációkutató Csoport;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *oktatási innováció, szervezeti viselkedés, külső környezet, mediátor elemzés*

Az elmúlt években az innovációkutatás növekvő figyelmet kapott különböző tudományterületekről, hiszen az innováció fontos szerepet játszik a társadalmi-gazdasági fejlődésben (Fagerberg, 2013). Az oktatás kettős szerepet tölt be az innovációs rendszerben: támogatja a különböző ágazatokban zajló innovációs folyamatokat, illetve terepe is ezeknek a jelenségeknek. Az Oslo-kézikönyv értelmezésében az innováció egy új vagy továbbfejlesztett termék vagy folyamat, amely jelentősen eltér az adott egység korábbi termékeitől vagy folyamataitól (OECD, 2018). A kutatások egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a mindennapi működés keretében megvalósuló, innovatív munkatevékenységekre (Melkas – Harmaakorpi, 2012). A munkavállalók által kezdeményezett munkahelyi innovációk sokszor rejtve maradnak, hiszen ezek általában nem tervezett, informális, spontán események (Høyrup, 2012; NESTA, 2007).

Figyelembe kell vennünk azonban azt a szervezeti környezetet is, amelyben az innovatív munkahelyi viselkedés megvalósul. Jelen kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a szervezet által észlelt külső tényezők, a szervezet viselkedése hogyan hatnak a szervezet innovációs aktivitására, ezen keresztül az eredményességére. Feltételezzük, hogy (1) különböző mintázatok azonosíthatók az oktatási intézmények innovációs aktivitásában, továbbá, hogy (2) az oktatási intézmények innovációs aktivitása mediálja a különböző környezeti tényezők hatását az (kompetenciamérési pontszámokkal mért) eredményességre.

A kutatás hátterét egy OTKA által finanszírozott alapkutatás adja, amely az oktatási innovációk sajátosságait vizsgálja. A teljes körű adatfelvétel keretében 1619 köznevelési intézmény vezetője töltötte ki (6,8%-os válaszadási arány) a 2018 tavaszán kiküldött kérdőívet. Az adatbázishoz hozzárendeltük a 2017-es országos kompetenciamérés matematika- és szövegértés pontszámait.

A statisztikai elemzések alapján megállapítható, hogy különböző kihívások különböző innovációkat generálnak az oktatási intézményekben (pl. ha valamilyen problémára kell reagálniuk, akkor az általában a hátrányos helyzetűek oktatására vonatkozó innovációkkal jár együtt). Jól azonosítható kapcsolat fedezhető fel a szervezeti viselkedés, környezeti változások és a szervezeti innovációs aktivitás, valamint a kompetenciamérés pontszáma között. Ha az intézményben egyre nagyobb kihívásnak érzékelik a hátrányos helyzetű tanulók számának növekedését, az alacsonyabb kompetenciamérési pontszámokkal jár együtt. Az intézmény emberi erőforrásában bekövetkező pozitív változás azonban pozitívan hat az eredményességre. Mindegyik esetben szignifikáns a szervezet innovációs aktivitásának mediátorhatása.

A szervezeti viselkedés, a külső környezeti változások hatásainak komplex elemzésével a kutatás hozzájárul a köznevelési intézmények innovációs aktivitásának jobb megértéséhez, az oktatási innovációkat támogató környezet kialakításához.

A kutatás az OTKA/NKFIH 115857. sz. projekt támogatásával valósult meg.

INNOVÁCIÓ AZ OKTATÁSBAN – TÉRSÉGI KAPCSOLÓDÁSOK: AZ INNOVA KUTATÁS 2018. ÉVI EMPIRIKUS VIZSGÁLATÁNAK TERÜLETI ELEMZÉSE

Balázs Éva, Pálvölgyi Lajos

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet;
ELTE PPK Neveléstudományi Intézet oktatás- és Innovációkutató Csoport

Kulcsszavak: *oktatási innováció, területi elemzés, települési lejtő, innovatív szigetek*

Az előadás egy nagymintás empirikus kutatás adatainak területi szempontú elemzési eredményeit mutatja be egy 2018. évi adatfelvétel alapján. Az elemzés hátterét biztosító négyéves OTKA kutatás egy innovációelméleti modellre épül, és a hazai oktatási intézmények és dolgozóik pedagógiai újító tevékenységének feltárására irányul (Fazekas – Halász – Horváth, 2017). Az elemzés célja képet kapni a vizsgált innovációs jelenségek területi eltéréseiről, mintázatairól, és összevetni ezeket a térségek egyes társadalmi, gazdasági, kulturális és innovációs jellemzőjével. Az elemzés fő kérdése az volt, hogy milyen területi különbségek határozhatók meg a vizsgált közoktatási és felsőoktatási szervezetek innovációs tevékenységében.

Az elektronikus kérdőívek válaszadói az intézmények vezetői, képviselői voltak (N = 2042). Az adatbázist kiegészítettük olyan külső (KSH, GVI, EU) adatokkal, amelyek alkalmasak a térségek különböző szempontból történő jellemzésére, és amelyeket a területi kutatások és hatóságok is relevánsnak fogadnak el. Az elemzéseket regionális, megyei, járási és településtípus szerinti léptékben végeztük; részben illeszkedve az adott intézménytípus területi előfordulási jellemzőihez is (pl. a felsőoktatást regionálisan, a középfokú oktatást elsősorban megyei szinten, az óvodát járási szinten vettük górcső alá), de minden olyan esetben, ahol az eredmények specifikus jellemzőket mutattak, további elemzési szinteket is bevontunk. Két- és háromdimenziós kereszttábla-elemzést, többféle korrelációelemzést, variancia-analízist, átlagok összehasonlítását, rangsorolást (ranking) és egyedi gyűjtésen alapuló további módszereket alkalmaztunk.

A kapott eredmények alapján bizonyos dimenziókban kimutatható az ún. települési lejtő (a kevésbé urbánus térség kedvezőtlenebb mutató értékekkel jellemezhető). A településtípus kódszámait az urbanizáció mértékét kifejező ordinális skálaként értelmezve szignifikáns pozitív kapcsolat adódott például e változó és a szervezeti innovációs aktivitás kompozit mutatója, valamint az innovációkat átadó viselkedés kompozit mutatója között a közoktatási intézmények körében. A régiókat, megyéket és járásokat vizsgálva nem találhatók határozottan innovatív vagy lemaradó térségek. A területi elemzés szintjei heterogén képet mutatnak, és ezt az egyes szegmensekben eltérő módon teszik (ld. pl. közoktatás vs. felsőoktatás; vagy általános iskolák vs. gimnáziumok). Kimutathatók a képet árnyaló gyengébb tendenciák, valamint innovatív szigetek is, és ez utóbbiak előfordulnak hátrányos térségekben is. Egyes adatok alátámasztják azt a feltételezést, miszerint a hátrányos helyzetből fakadó problémák pozitív esetben innovációra inspirálhatják a pedagógusokat.

A kutatás az OTKA/NKFIH 115857. sz. projekt támogatásával valósult meg.

EGYHÁZI OKTATÁS RÉGEN ÉS MOST, HATÁROKON INNEN ÉS TÚL

Elnök: Bacskai Katinka

Debreceni Egyetem

Opponens: Vincze Tamás András

Nyíregyházi Egyetem

Az egyházi intézmények az oktatás valamennyi szintjén jelen vannak. Magyarországon az általános iskolai képzésben jelenleg 16%, a középfokú oktatásban 26%, a felsőoktatásban 24% körüli az egyházi jelenlét az intézmények száma alapján. Székelyföldön a közoktatási intézmények között 11% körüli az egyházi intézmények aránya. Az egyházi fenntartás persze számos területen megnyilvánulhat, és különböző aspektusból teszi sajátossá egy intézmény mindennapjait.

Szimpóziumunkban az egyházi oktatás egyes szeleteit vizsgáljuk térben és időben is távol egymástól. A szimpózium első előadása nemcsak iskolatörténeti, hanem egyháztörténeti összefoglaló is. A görögkatolikus egyház hazánkban is sajátos fejlődési utat járt be, ennek a történetnek egy fejezetét az iskolaügy kiemelésével mutatja be az előadó. A prezentáció egyben portré is: három egyházi vezető, három korszakban igyekezett a felekezeti oktatásügyben eredményeket elérni, az ő munkájukat, személyiségüket is megismerhetjük.

Szimpóziumunk felsőoktatási témájú előadása két posztszocialista országban vizsgálja a hallgatói rekrutációt állami és nem állami fenntartású intézményekben. A nemzetközi kutatás, amelynek eredményeire épül a prezentáció, vizsgálta az intézmények célkitűzéseit, a megjelenő értékrendet és elkötelezettséget. Most a hallgatói oldal jellemzői is előtérbe kerülnek, úgymint a vallásosság, értékrend, társadalmi háttér.

A vallásosság és az értékrend a fő témája annak a kutatásnak, amely 19 egyházi intézményben vizsgálta a 4. évfolyamon tanító pedagógusok és az általuk tanított gyermekek szüleinek nevelési értékeit és iskolával kapcsolatos attitűdjeit. Páratlan lehetőség, hogy az elsődleges és a másodlagos szocializációs szintér nevelési elveit együtt tanulmányozhatja a kutató. Ennek a vizsgálatnak friss eredményeit összegzi a harmadik előadás.

Az értékrend döntéseinkben is befolyásol minket, az egyházi vagy nem egyházi iskolaválasztás esetében is sok szempontot mérlegelnek a szülők és a diákok is. A döntések hosszú távon is befolyásolják az érintettek iskolai pályafutását. Szimpóziumunk negyedik előadásában székelyföldi végzős középiskolások jövőterveit és az ahhoz vezető döntési folyamatot vizsgálja az előadó a szubjektív várható hasznosság modell alapján.

Szimpóziumunk utolsó előadása a közelmúlt kényszerű távoktatásra való átállására reflektál. A református oktatási intézményekben pedagógusok, szülők és diákok bevonásával készül kutatás az átállás tapasztalatairól a mintegy háromszáz feladatellátási helyen. A helyzetet a kényszer szülte ugyan, de valódi innovációt, minőségi változást is hozhat az oktatásban. A prezentáció feltárja, hogy milyen lábnyomokat hagyhat ez a három hónap.

A GÖRÖGKATOLIKUS ÚTKERESÉS A NEVELÉS ÉS OKTATÁSÜGYÖN KERESZTÜL A HAJDÚDOROGI EGYHÁZMEGYE LÉTREJÖTTÉTŐL AZ 1948-AS ÁLLAMOSÍTÁSIG

Inántsy-Pap Ágnes

Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola

Kulcsszavak: *görögkatolikus oktatásügy, taneszköz, tanterv, tananyag*

Véghseő (2012) megközelítése szerint a magyar görögkatolikusok önértelmezése három alappilléren nyugszik: a bizánci szertartás, a római Szentszékkel való egység és a magyar identitás. Ezt a képet tovább árnyalja az a tény, hogy híveik körében a magasabb státusú társadalmi rétegek alig reprezentálódnak.

A magyarországi görögkatolikusok 78%-a (140.594 fő) az ország három különlegesen hátrányos helyzetű megyéjében él még ma is. A KSH 2011-es adatai alapján Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 34.816 fő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 73.419 fő és Hajdú-Bihar megyében 32.359 görögkatolikus vallású ember él.

Az általam vizsgált időszak a Hajdúdorogi Egyházmegye létrejöttétől (1912) egészen az 1948-as államosításig tart. Az a tény, hogy a magyarországi görögkatolikusok 1912-ben önálló egyházmegyét kaptak a Szentszéktől, felerősítette a hívek útkeresési folyamatát és egyre több területen, így az oktatás és nevelés különböző fórumain is megjelent a görögkatolikus identitáskeresés.

Előadásomban szeretném bemutatni azt a folyamatot, amit a görögkatolikus egyház bejárt az önálló Hajdúdorogi Egyházmegye megalapításától kezdve egészen az államosításig az oktatás-, és nevelésügyön keresztül.

Az első rész fókuszában a görögkatolikus taneszközök, tantervek és tananyagok elemzése áll. A Bányai-féle görögkatolikus kultúrprogram (1927) mint a görögkatolikus identitás kultúrpolitikai lehetősége áll előadásom második részének középpontjában. Végül a vizsgált korszak megyéspüspökeinek az oktatás- és nevelésüggyel kapcsolatos rendelkezései kerülnek górcső alá. A kronologikus sorrendben bemutatandó három egyházi vezető, három különböző egyéniség, akik különböző történelmi kontextusban kísérelték meg a görögkatolikus identitás formálását az oktatási és nevelési rendszerükön keresztül.

A kutatási téma folytatásaként az 1989-es rendszerváltást követő időszakban megvalósuló görögkatolikus identitáskeresést tervezem kutatni.

HALLGATÓI REKRUTÁCIÓ SZEKTORKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

Pusztai Gabriella, Demeter-Karászi Zsuzsanna

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *felsőoktatás, rekrutáció, társadalmi kompozíció, egyházhoz kötődő felsőoktatási intézmények*

A vallási közösségek felsőoktatási fenntartói szerepvállalása kapcsán az egyik legfontosabb kutatási kérdés, hogy a vizsgált intézmények szellemiségükben (faith-based) vagy csak fenntartói kategóriát (church-run, church related, religious affiliated) tekintve számítanak vallásosnak (Hartley, 2004; Daniels, 2015; Daniels et al., 2016). Mind a hazai, mind pedig a nemzetközi szakirodalom alapján Európa posztszocialista régiójában az elnyomás után újrainduló egyházi intézmények társadalmi funkcióját elsősorban a rekturáció, az intézményi kultúra és az eredményesség vizsgálata révén tudjuk beazonosítani.

Tanulmányunk az Európai Unió keleti határán fekvő, perifériás felsőoktatási régió négy egyházi felsőoktatási intézményének rekrutációját vizsgálja az azonos képzési területen működő állami felsőoktatással összehasonlítva (N = 922). Feltételeztük, hogy régiónként az egyházi és nem egyházi felsőoktatási intézmények eltérő szerepmegoszlásával számolhatunk, továbbá, hogy a szektorok hallgatói között különbség mutatkozik mind vallási, mind pedig társadalmi kompozíció szempontjából.

Eredményeink szerint mivel a régióban a vallásosság és a társadalmi státus különböző módokon kapcsolódik össze, ezért mindkét szektorban külön vizsgáltuk a vallásos és nem vallásos hallgatók összetételét, jellemzőit. A régióban a vizsgált egyházi intézmények sem társadalmi státus, sem vallásosság szerint nem szelektálnak, hanem az alacsony státusú, a felsőoktatásban alulreprezentált hallgatók társadalmi mobilitását segítik elő.

GYERMEKNEVELÉS EGYHÁZI FENNTARTÁSÚ ISKOLÁKBAN

Major Enikő

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *szülői részvétel, vallásosság, egyházi iskola, nevelési értékek*

A társadalmi, gazdasági, technológiai változások az iskolai nevelést és oktatást folyamatos kihívások elé állítja, ez érinti az iskolai nevelési célokat és gyakorlatokat, illetve a család és iskola kapcsolatát is. Az adott kulturális közösség, ezen belül is a családi értékek rendkívüli módon meghatározzák a gyermek nevelkedését. A sikeres, hatékony iskolai munka egyik fontos kulcstényezője az oktatási-nevelési intézmény partnerközpontú működése, amely a családdal való együttműködéssel és a gyermek igényeinek fokozott figyelembevételével valósul meg. Korábbi iskolai kutatásokból tudjuk, hogy az iskola fenntartója és az iskola tanárainak nevelési értékei és attitűdjei összefüggenek (Bacskai, 2008; Morvai, 2015; Pusztai, 2011). Tudjuk azt is, hogy az iskola értékrendje az iskolaválasztáskor befolyásolja a szülőket, szeretnének olyan intézményt választani gyermeküknek, ahol úgy vélik, hogy a nevelési értékek megegyezőnek az otthonival, vagy éppen azzal a kívánt eszménnyel, amelyet a gyerekükben kialakítani törekszenek (Berker – Sieben, 2020; Pusztai, 2004).

Kutatásunkban azt vizsgáltuk, van-e különbség az egyházi és a nem egyházi iskolákba járó gyerekek szüleinek gyermeknevelési tevékenysége között? Ha van, mi az? Feltételezzük: a vallásos és nem vallásos szülők között nagyobb lesz a különbség a gyermeknevelési értékrendben és a gyermekgondozási tevékenységekben, mint az egyházi és a nem egyházi iskolába járó gyerekek szülei között. Kérdés, hogy ezek a különbségek miben nyilvánulnak meg leginkább? Hogyan valósul meg az értékteremtő nevelés ma azokban a családokban, akik egyházi intézményben taníttatják gyermekeiket? Mi jellemzi a szülő–iskola kapcsolatát? Milyen tényezők alakítják az iskola és a családok hatékony együttműködését?

A mintavétel során 19 egyházi, különböző felekezetekhez tartozó intézményben végeztünk felmérést a negyedik évfolyamba járó tanulók szülei és pedagógusai körében, és legfontosabb eredményeit, megállapításait kívánjuk összefoglalni. Eredményeink azt mutatják, hogy lényeges különbség van az egyházi és a nem egyházi iskolák tanárainak értékpreferenciái között. A szülők esetében ez a különbség kevésbé kiforrott, a vallásosság dimenziója inkább a vallásos és nem vallásos családok között válik jelentős különbséggé iskolafenntartótól függetlenül. Ugyanakkor az egyházi iskolákban magasabb a vallásos családok aránya. A kutatás eredményeit az iskolai nevelői munkában és a családi életre nevelésben lehet hasznosítani.

EGYETEM VAGY MUNKA? EMPIRIKUS KUTATÁS A VÉGZŐS HARGITA MEGYEI KÖZÉPISKOLÁS TANULÓK KÖRÉBEN

Tódor Imre

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Tanárképző Intézet

Kulcsszavak: *SEU-modell, iskolaválasztás, szektorközi kutatás*

A racionális döntések elméletének magvát képező szubjektív várható hasznosság modellt (vö. Becker, 2000; Erikson – Jonsson, 1996; Breen – Goldthorpe, 1997; Esser, 1999) korábbi kutatásaink – a középiskola-választás – során már alkalmaztuk, és termékenynek bizonyult, ezáltal úgy véljük, hogy a végzős tanulók döntési mechanizmusait is adekvát módon lehet értelmezni. Korábbi kutatásaink során azt találtuk, hogy a középiskolatípus megválasztása szoros összefüggésben áll a tanuló családi hátterével, mely korreláció az eredményesség vizsgálata kapcsán is visszaköszön. Mindezek alapján azt próbáljuk kipuhatolni, hogy a tanuló későbbi – érettségi vizsga utáni – döntési procedúrájában a jelzett tényezők ugyanúgy konstitutív elemei-e?

Kutatásunkban arra a szubsztantív jellegű kérdésre keressük a választ, hogy a különböző tanulói csoportok milyen motívumok mentén hozzák meg döntéseiket? Az aktuális iskolatípus mennyiben befolyásolja a felsőfokú továbbtanulás vagy a munkába való állás tényét? Csak a családi (szocio-ökonómiai) háttér és a kimeneti iskolai teljesítmény (érettségi vizsga) a perdöntő? Továbbá arra is kíváncsiak vagyunk, hogy összefüggés tételezhető-e a középiskola-választás iskolatípusa és a felsőfokú továbbtanulás között?

Kutatásunk célcsoportját a Hargita megyei végzős (12. osztályos) tanulói képezik. Többlépcsős, csoportos mintavételt alkalmazunk. Az első lépcsőben a székelyföldi megyében (Hargita) fellelhető felekezeti iskolák mind bekerültek a mintavételi keretbe, s ehhez nem felekezeti iskolapárokat illesztettünk. Összesen 12 iskola került kiválasztásra: hat felekezeti (elméleti líceum) és hat nem felekezeti (vokacionális líceum) gimnázium. A mintavétel második lépcsőjében az iskolákon belül a tanulók kiválasztását hajtottuk végre. A 12. osztályos évfolyamok tanulói körében teljes körű kérdőíves lekérdezést végeztünk (N = 720).

Kutatásunk eszközéül a kérdőív szolgál, amelyek három főcsoportba sorolhatók. Feltevéseinket a SEU (szubjektív várható hasznosság) modellhez tartozó elméletek, valamint a nemzetközi empirikus kutatások talaján állnak, amelyeket a korábbi Székelyföldön végzett kutatásunk eredményei alapján egészíthetünk ki: a klasszikus kulturális reprodukciós, valamint SEU-modellek alapján azt feltételezzük, hogy a végzősök döntéseiben a családi háttér elsődleges és másodlagos hatásai érvényesülnek. Azt feltételezzük, hogy a magasabb státusú szülők gyermekei a költség-haszon kalkulációja elvét követve a haszon maximalizálása alapján hozza meg döntését. Ugyanakkor a korlátozott racionalitás teóriája alapján az állíthatjuk, hogy a végzősök kalkulálnak azzal a korlátozó tényezővel (érettségi vizsga megléte) is, amely merőben befolyásolja a felsőfokú továbbtanulást.

Hipotéziseink tesztelésére egy-, két- és többváltozós statisztikai módszert alkalmazunk. Eredményeink értelmében a végzős tanulók kétharmada folytatná felsőfokú tanulmányait, mely tény szoros összefüggésben áll a korlátozott racionalitás tényével.

TRADÍCIÓ VAGY INNOVÁCIÓ A REFORMÁTUS ISKOLÁK TANTERMEN KÍVÜLI DIGITÁLIS OKTATÁSÁNAK MÉRLEGE

Kelemen Gabriella

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *református iskolák, digitális oktatás, oktatás szereplői, oktatási innováció*

Jelen tanulmányunkban a 2020. tavaszától aktuális oktatásügyi kérdést vizsgáljuk. A COVID–19 pandémia következtében hozott magyar társadalmat érintő országos oktatásügyi intézkedések – 1102/2020. (III. 14.) Korm. határozata – hatását elemezzük, a felekezeti oktatás területén belül, a magyar református köznevelés szereplőinek bevonásával. A járványügyi veszélyhelyzetben hozott kormányintézkedések hatására március közepétől a tanév hátralévő idejére a köznevelési intézmények áttértek a tantermen kívüli digitális munkarendre (Racsko, 2017). Az oktatás szereplőinek, tanároknak, diákoknak és az újfajta aktív szerepbe kényszerülő szülőknek közös érdeke és felelőssége a hatékony tanulás-tanítás megszervezése, folytatása az eddig nem látott kihívásokkal nehezített időszakban. A partneri együttműködés elengedhetetlen a megváltozott helyzetben (Pásztor, 2014).

Kutatásunk célja, hogy az időszak, a tanév végéhez érkezve azonosítsuk milyen tapasztalatokat szereztek a folyamat szereplői, a megszerzett tudásuk szerepet játszik-e a jövőre néző terveikben. Kutatásunk terepe a magyar köznevelés mintegy három százalékát kitevő református fenntartású alap és középfokú iskolák (mintegy háromszáz feladatellátási hely) válaszadó csoportjai. A három terület mérlegét az érintett szereplők: tanár, diák, szülő bevonásával készítjük el. Feltárjuk a helyzet előzményeit, a református iskolákban rendelkezésre álló humánerőforrást, valamint a tárgyi feltételeket, és lehetőségeket.

Módszertani aspektusból különbséget teszünk az online tanulás és a távoktatás fogalmai és tartalma között (Horváth, 2017). Szólunk a pedagógusokat és néhol szülőket támogató szakmai szolgáltatók segítségnyújtásáról, és a szaktárca által működtetett Oktatási Hivatal támogató szakmai megjelenéséről. Ez utóbbi honlapján így fogalmaz: „Tisztában vagyunk vele, hogy az új munkarend komoly kihívás mindannyiunk számára. Próbáljunk rá úgy tekinteni, mint a magyar oktatást ért legnagyobb innovációs lehetőségre!” Ezt az innovációt igyekszünk azonosítani a református köznevelés szereplőinek tapasztalata, tudása és tervei alapján.

Kutatásunk módszere dokumentumelemzés és online kérdőíves lekérdezés, melyet a tanárok, szülők és diákok körében végeztünk. Kutatási kérdéseink mindhárom szereplői kör tekintetében három területre irányul. A digitális oktatásban megszerzett élmények tapasztalattá válása, a tapasztatból kialakuló tudás alkalmazhatósága, mélysége és konvertálhatósága, majd a tapasztalatok és a tudás birtokában készített terveket elemezzük, a további nevelési-oktatási módszertárba való beépítés szempontjából.

Központi kérdésünk, hozott-e valódi innovációt a tantermen kívüli digitális munkarend a református nevelés-oktatás gyakorlatába. A mostanság közkedvelt téma általam végzett vizsgálatának újdonság értéke abban rejlik, hogy a magyar köznevelés egyetlen szektorára terjed ki, mely az oktatás terén több évszázados tradícióval rendelkezik.

NYITOTT TARTALMI FEJLESZTÉSEK HATÁSA A DIGITÁLIS ALAPÚ OKTATÁSBAN ÉS SZAKKÉPZÉSBEN

Elnök: Molnár György

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék

Opponens: Szűts Zoltán

Eszterházy Károly Egyetem Humáninformatika Tanszék

Szimpóziumunk egy négy éve zajló nyitott tananyagfejlesztési projektre épül, melynek közvetlen célja olyan korszerű, naprakész szakmai tananyagtartalmak elkészítése és megosztása, amelyek a szakképző intézményekben jól hasznosíthatóak. Másfelől kutatjuk azon innovatív, IKT-alapú és vizuális elemekre, valamint mikrotartalmakra épülő technológiai és módszertani megoldásokat (OER, 2016), amely segít a szakképzésben tanuló diákok motiválásában és az új ismeretek befogadásban, azok feldolgozásában. Projektünk nem csupán a szakképzésben tanító oktatókat vonta be a tananyagok megújítására, hanem a diákokat is, aktív kooperáló közreműködés mellett. E módszertani innovációs kezdeményezés erősen építkezik a képies megjelenítésre (Benedek – Nyíri, 2019), illetve a diákok aktív közreműködésére.

Ebben a speciális digitális menetrendű, távolléti oktatásban megnövekedett a virtuális tanulási környezetek, a virtuális valóságon alapuló megoldások, valamint a kiterjesztett valóság alapú alkalmazások is. Szimpóziumunk szerzői induktív kutatásaik keretében a digitális oktatási folyamat megváltozott szervezési módjainak hatékonyságát vetik össze a hagyományos oktatási módszereken alapuló ismeretanyag feldolgozással. A koronavírus okozta digitális átállás képi és multimédiás eszközökkel támogatott, pedagógiai és módszertani megoldásokra fókuszálunk. Első szerzőnk arra kereste a választ egy saját intézményi felmérés keretében, hogy miként képes az iskola reagálni az általános krízishelyzetben, melyet a digitális menetrend okozott. Második szerzőnk a szakképzésben tanuló diákok körében végzet nagymintás (N = 536) empirikus vizsgálat keretében mérte fel az IKT eszközök és rendszerek használatával kapcsolatos készségüket és nyitottságukat a digitális átállás korszakában. Harmadik szerzőnk a digitális munkarendben alkalmazható gyakorlati pedagógiai módszereket mutatja be saját tapasztalata alapján, négy szakképző intézményben megélt változások tükrében. Negyedik szerzőnk egy kvantitatív alapú kérdőíves felmérés segítségével mérte fel egy szakképző intézet tanulói körében (N = 239), hogy digitális munkarendben alkalmazott digitális platformok alkalmasak-e az új tananyagok befogadására és használatára, illetve, hogy rendelkeznek-e megfelelő digitális készségekkel.

Mindezek az eredmények hasznosulhatnak az átalakuló szakképzés módszertani és technológiai kultúrájának megújításakor, amely cél jól illeszkedik az Ipar 4.0 és a Szakképzés 4.0. formálódó és 2020 szeptemberétől beinduló koncepciójához is.

A FRONTÁLIS OSZTÁLYMUNKÁTÓL A FRONTÁLIS DIGITÁLIS MUNKARENDIG A SZAKKÉPZÉSBEN

Király László

BMSZC Bolyai János Műszaki Szakgimnáziuma és Kollégiuma

Kulcsszavak: *szakképzés, online tanulás, digitális munkarend, nyitott tananyagfejlesztés*

Egy négy éves online, kollaboratív jellegű szakmódszertani kutatás-fejlesztés keretei között a nyitott tananyagfejlesztés iskolai implementációs gyakorlatának a szimpózium keretében történő leírása a jelenlegi innovációs folyamatokhoz közvetlenül kapcsolódik. A szakképzés területén a 2019/20-as tanévre tervezett helyi iskolai vagy országos programok, mint például a Szakképzés 4.0 programra való felkészülés tervét a 2020 tavaszi időszakra kialakult országos járványügyi helyzet felülírta. Március 18-tól új időszámítás kezdődött a szakképzés általános módszertanában, hiszen az iskolai keretek között zajló, „hagyományos" frontális osztálymunkát egyik napról a másikra kellett, átalakítani (leváltani) a digitális platformon folytatott, frontális digitális munkarendre. Ahogyan a magyar közoktatás valamennyi területén, úgy a szakképzés szegmensében sem volt lehetőség a tervezésre, kísérletezésre, a módszertani tapasztalatok összegzésére, a rendelkezésre álló lehetőségek elemzésére.

Az előadás arra vállalkozik, hogy egy kifejezetten szakmódszertani kutatási programhoz kapcsolódó partneriskola sajátosságait is érzékeltetve, bemutassa és elemezze a frontális digitális munkarend hatását, a tanárok és diákok véleményének, valamint a digitális oktatási platform adatainak felhasználásával, a digitális átállás időszakában gyűjtött adatok összevetésével.

A felmérés, melyet szakképző intézményünkben végeztünk el 2020 áprilisában, elsősorban arra keresi a választ, hogy milyen nehézségekkel és eredményekkel szembesülhettünk abban a helyzetben, amikor nem volt alternatívája a digitális oktatási munkarendben való tevékenységnek. Az előadás megfogalmaz egy választ arra az innovációs szempontból lényeges kérdésre, hogy miként képes az iskola reagálni az általános krízishelyzetben a helyi sajátosságokra fejlesztési potenciálra építve a dinamikus változásokra. Milyen lehetőséget nyújtanak a helyi megoldások, a nyitott tananyagfejlesztés során alkalmazott módszerek? További fontos kérdés a szakképzés speciális oktatási területeinek, például a gyakorlati oktatás feladatainak megoldási eredménye a digitális platformon.

A felmérésből levonható következtetések között különösen fontos területe a frontális digitális munkarend hatása a szakképzés átalakításának 2020. szeptember 1-jével induló gyakorlati megvalósítására, melynek konkrét iskolai innovációs előkészítését szemlélteti az előadás.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

A DIGITÁLIS ÁTÁLLÁS TAPASZTALATAINAK ÉS HATÁSAINAK KVANTITATÍV VIZSGÁLATA

Orosz Beáta

META DonBosco SZKI

Kulcsszavak: *digitális átállás, digitális tananyagok, IKT kompetencia, elektronikus tanulási környezetek*

Számos kutatót és neveléstudományi szakembert régóta foglalkoztatja az Ipar 4.0 (Szabó – Horváth – Hortoványi, 2019; Némethy – Poór, 2018) és a digitális átállás (Herzog – Racsko, 2018) témaköre, azonban az egyik napról másikra bekövetkezett teljes digitális munkarendre senki sem volt kellően felkészülve (Buda, 2020; Molnár – Orosz, 2020). A nemrégiben véget ért időszakról egyelőre feltáró jellegű vizsgálatok állnak rendelkezésre, jelen kutatás is e tanulmányokhoz kíván kapcsolódni, s a digitális átállással kapcsolatos tapasztalatokat bővíteni.

Szakmai tanárként erőteljesen érezhető volt a rossz szakképzési helyzet és különösen a rendelkezésre álló, központilag elfogadott tananyagforrások hiánya, emiatt az eddigieknél még fontosabbá vált a digitális tananyagfejlesztés, mely során olyan tartalmaknak kellett készülniük, amelyek alkalmasak akár az önálló feldolgozásra, akár az egyéni tanulásra. A rendszer a tanulók részéről is megkövetelte a digitális kompetenciák meglétét, hiszen nekik is el kellett sajátítaniuk az oktatáshoz kiválasztott platformok használatát, valamint rendszeresen elő kellett állítaniuk digitális tartalmakat.

A kutatás során szakképzésben tanuló diákokat (N = 536) szólítottunk meg. Online kérdőíves űrlap segítségével mértük fel IKT-kompetenciáikat, preferenciáikat, melyeknek a leglényegesebb eredményeit mutatjuk be. Célunk tehát az IKT eszközök és rendszerek használatának felmérése volt, melyek kapcsolhatóak a digitális tananyagok eléréséhez.

A válaszadók iskoláiban a használt rendszerek tekintetében igen nagy eltérések voltak (Zoom, Skype, Teams, Google Classroom stb.), azonban hangsúlyosan megmaradtak a korábban is alkalmazott, kapcsolattartást szolgáló programok, mint az e-mail, a Facebook vagy a Messenger. Ezek megléte nem tudta pótolni a tanárokkal és társakkal való személyes kapcsolatokat, emellett a tanulók a korábbinál több tananyagról, nehezebb feldolgozásról és a figyelem könnyű elterelődéséről számoltak be nehézségként.

A kutatás során ötfokú Likert-skála segítségével vizsgáltuk a tanulók tapasztalatait. A válaszok alapján elmondható, hogy a diákok rendszeresen használták eddig is tanulási céllal IKT-eszközeiket, melyeket céljaiknak megfelelően tudnak kezelni, és képesek a létrehozott állományok megosztására. A digitális tanuláshoz szükséges kompetenciák és pozitív attitűd ezek alapján adott volt. Ahogyan a tanulási generációkkal (Prensky, 2001) kapcsolatos tanulmányokban is megjelenik, a megkérdezett tanulók határozottan preferálják a vizualizációt, szeretik a képekkel kiegészített tananyagokat, azonban a válaszadók többsége nem különösebben szeret maga is előállítani elektronikus tartalmakat, a motiválásra és az attitűdformálásra e kérdés kapcsán tehát nagyobb hangsúlyt kell fektetni a jövőben.

A tervezett előadás során, a szimpózium keretei között sor kerül az eredmények részletes, kvantitatív alapú bemutatására, különös tekintettel a digitális tananyagfejlesztéssel és tananyagokkal kapcsolatos tapasztalatokra, a nemek, lakóhelyek és életkorok alapján tapasztalható eltérésekre.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

A TÉRBELISÉG HATÁSA A TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK ÚJRATERMELÉSÉBEN A SZAKKÉPZÉSI RENDSZER ESETÉBEN MAGYARORSZÁGON

Velkey Gábor Dániel, Sós Tamás

Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont;
Kodolányi János Egyetem

Kulcsszavak: *szakképzés, területi és társadalmi egyenlőtlenségek, korai iskolaelhagyás*

A közoktatás és a szakképzés radikális átalakítását jelentő reformok zajlanak immár közel 10 éve Magyarországon. Az ezek hatásait elemző kutatások jellemzően három valóban fontos kérdéskörre fókuszálnak: 1) a dominánsan önkormányzati intézményfenntartást felváltó centralizált állami fenntartás és irányítás következményeire, 2) a rövid távú munkapiaci kapcsolódást célzó ún. duális képzési modell erősítésének eredményeire és 3) a tankötelezettség 16 éves korra történő csökkentésének hatásaira a szakmai végzettség nélküli iskolaelhagyás jelenségének alakulásában.

Kutatásunk a strukturális változásokra koncentráló vizsgálatokból többnyire kimaradó területi összetevőkre helyezi a hangsúlyt. Azt elemezzük, hogy a térbeliség a fentebb sorolt három kérdéskör esetében hogyan befolyásolja az egyenlőtlenségek újratermelését: 1) A fenntartás államosítása és az irányítás centralizációja mennyiben eredményez térbeli koncentrálódást, és ez milyen hatással van a különböző társadalmi helyzetű tanulók iskolaválasztására? 2) A gazdaság térbeli egyenlőtlenségei milyen területi különbségeket eredményeznek a gyakorlati képzés megszervezésében és az elérhető iskolai szolgáltatások területi rendszerében? 3) Az elérhetőség társadalmi helyzettel is összefüggő különbségei, a közlekedési kapcsolatok, a kollégiumok szolgáltatásai hogyan befolyásolják a korai iskolaelhagyás jelenségét?

Az előadást megalapozó kutatások az NKFI-6-K-125110 számú kutatási projekt („A szakképzés munkapiaci illeszkedésének területi és ágazati jellemzői, kiemelt figyelemmel a periférikus térségekre és a korai iskolaelhagyás problémájára”) (2017–2021) keretében folynak.

NYITOTT, DIGITÁLIS TANANYAGOK ÉS ELEKTRONIKUS PLATFORMOK FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI A DIGITÁLIS ÁTÁLLÁS KORSZAKÁBAN

Molnár György

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék

Kulcsszavak: *digitális munkarend, elektronikus platformok, digitális készségek, technológiai és módszertani innováció*

A napjainkban jelentkező információs társadalmi igények és a digitális kultúra hagyományossal szembeni térnyerése az oktatási rendszer átalakulását is szükségessé tették (López-Pérez et al., 2011). A koronavírus okozta helyzet jelentős és nagyon gyors változást igényelt nemcsak a mindennapi életritmusunk megváltoztatása terén, új időmenedzsment kialakításával, távolléti jelenlétekkel, hanem az oktatási rendszerünk működtetését is gyökeresen átalakította (Buda, 2020; Molnár – Orosz, 2020). Ebben a helyzetben, a digitális átállás időszakában előtérbe kerülnek a digitális oktatási technológiák és módszerek mellett a vizuális elemeken alapuló digitális tananyagok és az ezekhez illeszkedő pedagógiai és módszertani megoldások. A digitális biztonság és jóllét szintén felértékelődik, mely magában foglalja a kritikus gondolkodás meglétét, illetve az elektronikus tartalmakkal és létrehozásukkal kapcsolatos ismeretek birtoklását (Molnár, 2013).

Projektünk keretében számos korszerű, nyitott és digitális tananyagokat fejlesztettünk közös tanár–diák kooperáció segítségével a szakképzésben tanulók, illetve a szakképzésben oktató pedagógusok számára. A kifejlesztett mikrotartalmakra és vizuális elemekre épülő tananyagok hatékony felhasználásához mind pedagógusok, mind a diákok részéről szükséges a nyitottság, az alapvető digitális készség, a megfelelő attitűd és a hozzáillő módszertani megoldás.

A kutatásunk közvetlen célja a digitális átállás során a szakképzésben tanuló diákok IKT eszközrendszerének és jelenlegi digitális készségeinek felmérése. Közvetett célként pedig azt vizsgáltuk, hogy a nyitott tananyagfejlesztési projektünkben kifejlesztett szakképzési digitális tananyagok használatára mennyire nyitottak a tanulók, ezáltal mennyire lesznek képesek megfelelően hasznosítani az új tananyagtartalmakat.

Hipotézisünk szerint a szakképzésben tanuló diákok jól alkalmazkodtak a digitális munkarendhez és az újfajta ismeretátadási módszerekhez, s ezekkel elégedettek voltak. Másfelől azt is feltételeztük, hogy a digitális munkarendben alkalmazott digitális platformok alkalmasak az új tananyagok befogadására és használatára. Feltételezéseink alátámasztásaként egy kvantitatív alapú kérdőíves felmérést végeztünk 2020 tavaszán egy szakképző intézmény tanulói körében. A 12 itemből álló kérdéseinkre összesen N = 239 értékelhető választ kaptunk.

A válaszok egyértelműen alátámasztották mindkét hipotézisünket, a válaszban jelölt digitális platformok és környezetek alkalmasak az új digitális tananyagaink megfelelő felhasználására. A leggyakoribb három elektronikus felület számossági sorrendben az Ms Teams, a Moodle és a KRÉTA rendszer. Az eredményeket a leíró statisztika módszereivel dolgoztuk fel, melyek visszacsatolása hozzájárulhat a szakképzésben megújításra váró szakmai nyitott tananyagtartalmak és innovatív módszertani megoldások alkalmazásához, melyek közvetlen hasznossága a tanulói eredményekben is érzékelhetővé válhat.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (17:15–18:45)

NARRATÍV INTERJÚ A PEDAGÓGUSKUTATÁSBAN

Bencsikné Molnár Réka

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *gyermekfelfogás, narratív interjú, tartalomelemzés*

Egy adott kor gyermekképe, gyermekfelfogása, annak megváltozása, az azt befolyásoló társadalmi folyamatok témája az utóbbi évtizedekben számos kutatás tárgyát képezte. A nevelési-oktatási intézmények szíve a pedagógus, aki erőteljesen befolyásolja a gyermekek mindennapi életét, nevel, tanít, értéket közvetít. Ennek értelmében fontos és megkerülhetetlen az adott kor pedagógusainak közvetlen megszólítása.

Kutatásomban a pedagógusok gyermekfelfogását vizsgálom. A téma a gyermekkorkutatás mellett a pedagóguskutatáshoz is kapcsolódik, hiszen a pedagógusok nézeteit szeretném megismerni. Kutatásom célja, hogy feltárjam, a nyugdíj előtt álló pedagógusok hogyan gondolkoznak a gyermekekről, a gyermekkorról. Feladatom, hogy megállapítsam, a gyermekfelfogásban ma mely tudományterületek elméleti megközelítései vannak jelen, illetve milyen kutatásmódszertani eszközökkel vizsgálható a pedagógusok gyermekfelfogása.

Kutatásomban a hozzáférési alapú mintavételi eljárást (azon belül „hólabda”-módszert) választottam, miközben arra is törekedtem, hogy az életkori rétegződési szempontot érvényesítsem a mintavételben. Hiánypótló kutatásomban 20 Pest megyei 35–40 éve pedagóguspályán lévő alsó tagozatos tanítóval készítettem narratív interjút. Azt kértem az interjúalanyoktól, hogy „meséljék el pedagógusi életpályájukat”. Ez a megfogalmazás nagyon fontos, lehetővé tette az elbeszélő számára, hogy megalkossa saját „vezérfonalát”, és annak segítségével megélt tapasztalatait egy történetbe foglalhassa. A főnarratíva magától zárult le, ezt követte a második szakasz, azaz a narratív utánakérdezés (Kovács, é. n.). Tartalmi szempontból kutatásomban alkalmazott narratív interjúk témája a nyugdíj előtt álló tanítók életével kapcsolatos élmények, események elbeszélése.

A 20 interjút diktafonnal rögzítettem. A diktafonnal rögzített 20 interjú hanganyagát kutatóként saját magam gépeltem be, a kutató ilyenkor már gyakorlatilag megkezdi az elemzést. Jegyzetelés nélkül mind a 20 szöveget meghallgattam, képet kapva a szöveg teljességéről, tartalmáról. A már begépelt szöveget újra meghallgattam, ahol szükséges volt, a begépelt szöveget korrigáltam. Az így elkészült szöveg már technikailag is készen áll az elemzésre (Szabolcs, 2001).

Kutatásom során az adatok elemzése Glaser (1992) elemzési stratégiáján alapszik, az interjúk tartalomelemzése során Glaser kódolási logikáját fogom alkalmazni. Az adatok kódolását az ATLAS ti tartalomelemző szoftver segítségével fogom végezni. Az interjúk elemzése során kirajzolódhat számos mintázat, amely alapul szolgálhat a témában végzendő nagymintás kutatásokhoz. A pedagógusok gyermekfelfogásának megismerése, feltárása fontos hozadékkal szolgálhat a neveléstudomány számára és ösztönzőleg hathat a mai magyar nevelési-oktatási rendszer újragondolásában, továbbá a jelenkor hazai nevelési-oktatási rendszerét érintő problémák megfogalmazásában.

TERMÉSZETTUDOMÁNY SZAKOS TANÁROK EPISZTEMOLÓGIAI NÉZETEINEK VIZSGÁLATA

Z. Orosz Gábor, Korom Erzsébet

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Tudományegyetem Természettudomány Tanítása Kutatócsoport; SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Természettudomány Tanítása Kutatócsoport

Kulcsszavak: *episztemológiai nézetek, gyakorló tanárok, kérdőíves adatgyűjtés*

Az episztemológiai nézetek az egyéneknek a tudományos tudással és a tudásalkotás folyamatával kapcsolatos elképzeléseit jelentik (Hofer – Pintrich, 1997). A természettudományok tanítása során cél, hogy az ismeretek átadásán túl azt is megmutassuk, hogyan történik a világ megismerése, hogyan formálódik a tudományos tudás (pl. NGSS, 2013; Nemzeti alaptanterv, 2020). Ehhez az szükséges, hogy a tanítás bepillantást nyújtson a tudomány működésébe (nature of science), a tudományos megismerés folyamatába. Ahhoz, hogy ez meg tudjon valósulni, a tanároknak is kiforrott episztemológiai nézetekkel kell rendelkezniük. A nemzetközi vizsgálatok eredményei azonban azt mutatják, hogy körükben is gyakoriak a tévképzetek (pl. Lederman – Lederman, 2014).

Kutatásunkban gyakorló tanárok nézeteinek fejlettségét vizsgáltuk egy nemzetközi szakirodalomból adaptált kérdőív segítségével. Mintánkat 159 természettudomány szakos (biológia, kémia, fizika, földrajz vagy természetismeret) tanár (Méletkor = 50,5 év, SD = 8,5 év, 29% férfi) alkotta. A megkérdezettek 7,5%-a maximum 5 éve, 15,1%-a 6–15 éve, 27,7%-a 16–25 éve, illetve 49,7%-a 25 évnél régebb óta dolgozik pedagógusként.

A tudomány működésével kapcsolatos nézetek vizsgálatához Liu és munkatársai (2008) Scientific Epistemological Views (SEV) kérdőívét adaptáltuk. A módosított mérőeszköz 20 itemet tartalmaz (McDonald-ω = 0,82), melyek 5 fokú skálán mérik a következő területeket: a tudományos kutatás normái (TK), a társadalmi párbeszéd szerepe (TP), az ötletek forrásai (ÖF), a kreativitás szerepe (KSZ), bizonytalanság és változékonyság a tudományos ismeretekben (BV). Az adatfelvétel önkéntes alapon, anonim részvétellel 2020 februárjában, online felületen történt.

A legmagasabb értékeket a KSZ alskálán (M = 4,56; SD = 0,63) kaptuk, mely arra utal, hogy a résztvevők tisztában vannak a kreativitás jelentőségével a tudományos megismerés során. Hasonló eredményt kaptak a kérdőív készítői is taiwani tanárjelöltek körében. A legalacsonyabb értékeket az ÖF alskálán (M = 3,41, SD = 0,78) mértük, mely azt mutatja, hogy a kitöltők többsége nem ismeri el vagy bizonytalan abban, hogy a tudósok a kutatások során látszólag független, tudományos és nem tudományos forrásokból is meríthetnek ötleteket vagy a megérzéseikre, álmaikra is támaszkodhatnak. Alacsony értéket kapott továbbá a TP alskálán az az item is (M = 3,54, SD = 1,10), ami arról szól, hogy a tudományos ismereteket a tudományos közösség szakmai párbeszédeken, vitákon keresztül alakítja. Ez azt sugallhatja, hogy a tanárok nem látnak rá eléggé a tudományos ismeretek megosztásának, illetve jóváhagyásának folyamatára.

Vizsgálatunk hozzájárul a természettudomány szakos tanárok episztemológiai nézeteinek megismeréséhez. Az eredmények alapján azonosíthatók azok a területek, melyek a tanártovábbképzések során nagyobb figyelmet igényelnek. Kutatásunk következő fázisában egy kisebb mintán félig strukturált interjúkkal szeretnénk részletesebben feltérképezni a tanárok nézeteit.

A TANÁROK ADATHASZNÁLATI HATÉKONYSÁGÁT MÉRŐ KÉRDŐÍV ADAPTÁLÁSA

Sebestyén Edmond

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *tanítás-tanulás fejlesztés, adatokra alapozott döntéshozatal, 3D-MEA-H adaptálása*

A tanulók tudásáról, kompetenciáinak fejlettségéről, demográfiai jellemzőiről és viselkedéséről gyűjtött adatait együttesen oktatási adatoknak nevezzük (Bernhardt, 2004). A pedagógusnak a tanítási-tanulási folyamat célkitűzésekor és annak elérése monitorozásakor szükséges figyelembe vennie a tanulói adatokat, s döntéseit ezekre alapozni, hiszen ez elősegítheti a tanulók eredményeinek javulását (Orland, 2015). Az oktatási adatokra épülő tantermi munka elősegítője és hátráltatója a pedagógus adatokkal kapcsolatos hatékonyság- és szorongásérzete. Minél inkább érzi hatékonynak magát a pedagógus, annál valószínűbben fogja magáénak érezni az adatokra alapozott gyakorlatot. Az oktatási adatok pedagógiai munkában való (ismételt, folyamatos) felhasználása így nagyobb valószínűséggel történik meg. Az adatfelhasználás egyik gátló tényezője a szorongás. Minél jobban szorong a pedagógus az adatok felhasználásával kapcsolatban, annál kevésbé fogja azokat a munkájába beépíteni.

Jelen kutatás célja, hogy bemutassunk egy, a hatékonyság- és szorongásérzet mérésére szolgáló, széles körben alkalmazott kérdőívet, a Data-Driven Decision-Making Efficacy and Anxiety Inventory-t (3D-MEA, Dunn et al., 2013), s annak működését, magyar nyelvű változatának megbízhatóságát, érvényességét és alkalmazhatóságát. A kérdőív adaptálása során az adaptálási irányelveket követtük. A kérdőív 20 itemet tartalmaz és 5 alskálára bontható: 1) az adatfeltárási és adathozzáférési-hatékonysági 3 itemmel, 2) az adatfeldolgozó-technológia használat hatékonysága 3 itemmel, 3) az adatértelmezés hatékonysága 3 itemmel, 4) az adatok felhasználása az oktatásban 6 itemmel és az adatszorongás alskála 5 itemmel.

Az adaptálási folyamat során 69 felső tagozaton tanító pedagógus online töltötte ki a kérdőívet 2020 tavaszán. A kérdőív belső konzisztenciáját feltáró faktorelemzés segítségével ellenőriztük. A KMO = 0,87, a megmagyarázott variancia = 79,7%, a mérőeszköz reliabilitása (Cronbach-α = 0,95) pedig kiválónak bizonyult és az elméleti modell 5 alskála mindegyike megbízható. A faktorelemzés alapján kijelenthető, hogy 2 item átkerülése mellett az eredeti faktorstruktúra és az itemszám megtartható. Példaként említenénk, hogy az adathozzáférési-hatékonysági alskála iteme („tudom, hogyan kell megnézni tanulóim országos szintű mérési eredményeit”) az adatfeldolgozó-technológia alskálába került, míg az adatok felhasználása alskála „tudom, hogyan kell felhasználni az adatokat az egyéni, illetve sajátos tanulási szükséglet felismerésére” iteme az adatértelmezés alskálába került át.

Eredményeink alapján kijelenthető, hogy a 3D-MEA-H megfelelően működött magyar mintán, így az adaptálási folyamat sikeresnek tekinthető. A kérdőív alkalmas arra, hogy a jövőben nagymintás mérésekkel teljesebb képet kaphassunk a magyar pedagógusok adathasználattal kapcsolatos vélekedéséről.

TANÁRI NÉZETEK FELTÁRÁSA A CÉLELMÉLET TARGETS-DIMENZIÓI KAPCSÁN – EGY INTERJÚKUTATÁS EREDMÉNYEI

Mezei Tímea, Fejes József Balázs

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *tanulási motiváció, tanári nézetek, célelmélet*

Az elmúlt néhány évtizedben a tanulási motivációval foglalkozó kutatások számos, osztálytermi gyakorlatban alkalmazható eredményt hoztak, azonban ezek a tanári gyakorlatban alig realizálódtak (Lazowski – Hulleman, 2015; Linnenbrink-Garcia et al., 2016). A jelenség magyarázata vélhetően részben a pedagógusok motivációval kapcsolatos nézeteihez köthető, amely meggátolja a kutatási eredmények befogadását (Kaplan – Katz – Flum, 2012; Turner, 2010).

Munkánk a célelmélet keretei között felhalmozott tudás gyakorlatba való átültetésének lehetőségeit vizsgálja a pedagógusok nézőpontjából. A célelmélet keretében a TARGETS-dimenziók (Task, Authority, Recognition, Grouping, Evaluation, Time, Social Relationship) kínálnak keretet az osztálytermi gyakorlat motiválóvá tételéhez. A TARGETS-dimenziók megközelítőleg három évtizede jelentek meg a szakirodalomban (Ames, 1992). A megközelítési mód, valamint a dimenziók többségének pozitív hatását a tanulási motivációt és tanulói bevonódást tekintve számos kutatás alátámasztotta (ld. Anderman – Patrick, 2012 áttekintését). Ugyanakkor azt alig tanulmányozták eddig, hogy vajon a pedagógusok használhatónak tartják-e a szakirodalom által javasoltakat.

Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy a tanárok miként vélekednek a TARGETS-dimenziók gyakorlati alkalmazásáról, valamint azt, hogy milyen tényezők befolyásolják véleményüket. Mintánk nem reprezentatív (N = 12), ugyanakkor igyekeztünk minél heterogénebb mintát összeállítani a következő szempontok alapján: nem, szakmai tapasztalat, szaktárgy, intézménybe járó tanulók szocioökonómiai háttere. Az adatgyűjtés során alkalmazott interjú három egységre tagolható: 1) képzettségre és előzetes tapasztalatokra vonatkozó kérdések, 2) általános nézetek a tanulási motivációról, 3) TARGETS-dimenziók gyakorlati relevanciája.

Eredményeink szerint TARGETS-dimenziókkal összefüggő témakörök többsége megjelenik a kérdezettek osztálytermi gyakorlatában, ugyanakkor az autonómia támogatását ritkán alkalmazzák, főleg tanórán kívüli keretek között látnak lehetőséget a tanulói önállóság erősítésére. A diákok bevonása a feladatok, tevékenységek kiválasztásába a játékokra, szorgalmi feladatokra korlátozódik. A tanulók közötti interakciók ösztönzése ugyancsak ritkán alkalmazott stratégia. A differenciálást a pedagógusok többsége tévesen könnyítésként értelmezi. Az átlagos vagy kedvezőtlen családi háttérrel rendelkező tanulókat oktatók kevésbé érzik, hogy lehetőségük van diákjaik tanulási motivációjának formálására. Eredményeink megerősítik, hogy az oktatott tantárgyak befolyásolhatják a motivációról alkotott tanári nézeteket.

Kutatásunk fontos lépés lehet a célelmélet keretei között keletkezett kutatási eredmények gyakorlati hasznosítása felé. A pedagógusok motivációról való gondolkodásának megismerése, majd formálása emelheti a pedagógusok felkészítésének hatékonyságát, ezen keresztül növelheti a pedagógusok oktatómunkájuk eredményességét.

A közlemény a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

HANGBEMELEGÍTÉSI SEGÉDESZKÖZÖK VIZSGÁLATA

Altorjay Tamás

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék

Kulcsszavak: *nem lineáris modell, cső, orrszipka, hangképzés, énektanítás*

A kutatás elméleti hátterét a legfrissebb hangképzési - az ún. nemlineáris másodszintű modell – adta. Eszerint a toldalékcső ellenállása visszahat a hangrés működésére, és akkor a leghatékonyabb a hangadás, ha a két ellenállás összehangolt. Ezen a modellen alapulnak az utóbbi évtizedekben kutatott csöves (tube) és nádas (straw) hangadás vizsgálatai. Eleinte a csöves hangadást hanggyógyításra – túlműködéses, megerőltetett, hangszalagcsomós – hangoknál alkalmazták. Friss kutatásokban énekhang bemelegítésénél is felmerült a használata. Ez a modell és logikai útvonal adta az ötletet, hogy a „csöves hangadással" szabályozott, megnövelt szájüregi és garatüregi ellenállás mintájára, orrszipkában dúdolással az orr és melléküregeinek ellenállását is szabályozzuk, így segítve a „fejregiszter" működését. (Antti Soviärvi (SOVT); Adorján, 1995; Hirschberg, 2013; Mendes, 2018, 2019; Wistbacka, 2018;)

A kutatás célja a csöves és orrszipkás ének-hangbemelegítés énekhangra gyakorolt akusztikai hatásának elemzése, összevetése. 31 fő – 19 nő és 12 férfi – magánének hangképzésben részesülő hallgatót vontunk be a kutatásba. Mindkét felmérési alkalommal azonos, négy – egyre nehezebb – dallammal történt az énekhang bemelegítése. Az első alkalommal csőbe történt a hangadás [ű, a, ú] ajakcsücsörítéses magánhangzók csőbe artikulálásával. A második alkalommal orr-szipkába dúdolták a dallamokat a teljes hangterjedelműkön. A bemelegítések előtt és után is felvettük három magánhangzó – [ű, a, ú] – hosszan tartott énekhangját a nőknél G1 és a férfiaknál g hangmagasságon. Majd a bemelegítések után [a] magánhangzón a teljes hangterjedelműkön végighaladva felvettük a hangkapacitás, ami minden hangmagasságon crescendo-t és decrescendo-t képzését jelentette. A felvételekhez TASCAM DR-07 MKII berendezést alkalmaztunk. A PVC cső hossza nőknél 24cm, a férfiaknál 27cm. Az átmérők 11 és 16 mm. Az orrszipkák hossza 14cm és 17cm a nemek szerint, az átmérők 6 és 8mm. Vizsgált paraméterek: a bemelegítés során bejárt hangterjedelem, és a hangkapacitás hangterjedelme. A tartott magánhangzók hangfelvételének FFT hangképén elemeztük a zajtartalomból kiemelkedett felhangok számát, a hangkép 0-21, 0-12, 2-4 kHz közti szakaszainak jel-erősségét, valamint az alaphang és első hét felhang hangnyomását.

Megállapítottuk, hogy mindkét bemelegítés hatása akusztikai paraméterekkel kimutatható. Az orr-szipkás bemelegítés határozott előnye a bemelegítés során és a hangkapacitás felmérésénél a bejárt hangterjedelemnél jelentkezett. Véleményünk szerint mindkét bemelegítési módot célszerű alkalmazni az egyéni adottságok, hangképzési fejlettség figyelembevételével. A csöves bemelegítés a hangáramoltatás, hangerő növelés és a vibrato szabályozására előnyös. Az orr-szipkás a hangterjedelem fejlesztésére, az intonáció pontosítására, a magas felhangok erősítésére. A klasszikus hangképzési gyakorlatban mindkét segédeszköz alkalmazását javasoljuk.

ÉLETREFORM ÉS REFORMPEDAGÓGIAI TÖREKVÉSEK „AZ ELSŐ MAGYAR ÁLLAMI ÉNEKISKOLÁBAN” 1946–1954 KÖZÖTT

Czemmel Antónia Mária

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *életreform, reformpedagógia, Békés-Tarhos, Kodály-módszer, zenepedagógia*

A kutatásunk az életreform és reformpedagógiai mozgalmakkal, valamint a kodályi zenepedagógiával foglalkozó vizsgálatok folytatására vállalkozott. A rendkívül ígéretes és sokrétű forrásanyag, igazodva a kutatás kulcsfogalmainak kulturális alapú meghatározottságához, együttesen eredményezte az összetett, több szempontot is magába foglaló célrendszer megalkotását. Általános célként fogalmazódott meg Békés-Tarhos példáján keresztül a kor és a benne élő emberek, tanárok, diákok életmódjának, élethelyzetének minél részletesebb, teljességre törekvő feltárása, a hozzájuk kapcsolódó jellegzetes tevékenységek vizsgálata, az erkölcs, az értékrend, a politikai mentalitás megragadható főbb vonásainak megrajzolása az életmódreform és a reformpedagógia szemszögéből. A kutatás tárgya egy konkrét időszakra korlátozódik, 1945 és 1954 közé.

A kutatási szempontok megfogalmazásakor az interdiszciplinalitás elvét alapul véve igyekeztünk felhasználni a történettudomány, különösen a mikrotörténelem módszertanát és szemléletét, valamint a korszakra vonatkozó politika- és művelődéstörténeti eredményeket.

A tudományos kutatómunka elsődleges színtere a Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltára volt. A levelek, jelentések, naplók, visszaemlékezések dokumentumjellegük mellett kulturális termékek, más szóval a kultúra és általában az adott korszak sajátos lenyomatai Békés-Tarhos mindennapjairól, a korszak politikai gondolkodásmódjáról, az oktatási és társadalmi viszonyokról. Az egyedileg megélt történelem lenyomatai olyan belső valósággá válnak a személyes dokumentumokban, mely akkor és ott, abban a különleges kontextusban egyedüliként értelmezhető.

A gazdag, sokrétű és változatos forrásegyüttes, a megmaradt iratanyag különleges lehetőséget kínál a vizsgált időszak mentalitására, a kultúrával és a népműveléssel kapcsolatos intézkedéseire, hiszen nem csupán írásos forrásokból nyerhető történeti kép megrajzolására nyílik mód általa. Békés-Tarhos az életreform mozgalmon belüli és reformpedagógiai szerepének és jelentőségének változó megítélése, fordulatokkal teli története arra is rávilágíthat, hogy mit látott a helyi társadalom, illetve a döntéshozók csoportja a vizsgált időszakban, a politikában, kultúrában és tágabb értelemben a magyar közgondolkodásban.

REFORMPEDAGÓGIAI TÖREKVÉSEK GULYÁS GYÖRGY INTÉZMÉNYESÜLT ZENEPEDAGÓGIAI KONCEPCIÓJÁBAN BÉKÉS-TARHOSON 1946 ÉS 1954 KÖZÖTT

Czemmel Antónia Mária

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *Gulyás György, reformpedagógia, életreform, Kodály-módszer, zenepedagógia*

Kutatásunk célja Gulyás György munkásságának rehabilitálása, reformpedagógiai jelentőségének kiemelése. Csende Béla 1976-ban megjelent hézagpótló műve foglalkozik a Békés-Tarhosi Állami Énekiskola történetével, főként a megszervezésével és a feloszlatásával. Alapos neveléstörténeti feldolgozásra, Gulyás György munkásságának elemzésére azonban még került sor. Utóbbi a céljait egyik levelében így fogalmazta meg: „Ha azt akarjuk, hogy az erre érdemes, tanulni vágyó értékes és főképpen tehetséges falusi gyermekek is megtalálják az utat ehhez az iskolához, akkor elébők kell mennünk, intézményesen biztosítanunk kell a továbbtanulás lehetőségét számukra: internátus megszervezésével, enélkül a tanyai, falusi gyermek örökké kizárt maradna a komoly zenei nevelésből, pedig éppen őrá kellene építeni ezt az iskolát. Legyen ez az iskola a vidék szakiskolája, a falvak iskolája, bizonyságul annak, hogy magasabb zenei képzésünk gyökerére talált végre, hogy a 'környezetében' bennmaradt gyermek ugyanolyan lélekkel térjen vissza, mint amilyennel elbocsátotta a falu, vagy a tanya."

A demokratikus átalakulás kezdeti időszakában Gulyás György, a Debreceni Dóczi Tanítónőképző Intézet ének- és zenetanára 1945. augusztus 3-án békési keltezéssel tervezetet nyújtott be a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba és a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetéhez egy Békéscsabán létesítendő magyar állami énekiskola létrehozása tárgyában. Ennek eredményeként 1945. augusztus 13-án döntés született, hogy az alsó- és középfokú iskola létesítését Békéscsaba város által rendelkezésre bocsátott iskolaépületben meg lehet valósítani, amit azonban Gulyás György nem tartott alkalmasnak. Mivel Békéscsabának állami iskolája nem volt, a község képviselőtestülete a gróf Wenckheim-uradalom majorját ajánlotta fel a tervezett iskolának, illetve internátus céljára. A Békés-Tarhoson fekvő épületek (kastély, vendégkastély, melléképületek) megfelelőnek látszottak. Itt jött létre az ország első Magyar Állami Énekiskolája. 1945-ben csonka tanévvel indult a Gulyás György által megálmodott és meg is valósított, életreform és reformpedagógiai törekvések, valamint a kodályi zenepedagógia koncepció hatására létrejött iskola, amely rövid, de igen sikeres működés után 1954-ben zárta be kapuit.

ZENETANULÁS, TEHETSÉGFEJLESZTÉS, ESÉLYNÖVELÉS

Szűcs Tímea

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *művészeti iskola, hátrányos helyzet, társadalmi státus, tehetséggondozás*

A 21. század első évtizedeiben jelentős figyelem irányult a halmozottan hátrányos helyzetű, hátrányos helyzetű gyermekek felé. Ezen kutatások célja egyfelől megismerni ezeknek a tanulóknak a szocioökonómiai státusát, másfelől megoldást keresni a nehézségeikre, problémáikra (Fejes – Józsa, 2005; Varga, 2014). Kutatásunkban sajátos megközelítésben, a művészetek tanulása által nyújtott lehetőségek vizsgálatával tanulmányozzuk ezeknek a diákoknak a lehetőségeit. A szakirodalom szerint (L. Ritók, 2010; Raffay, 2005) a művészetekkel való foglalkozás sokat segíthet a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődésében és sikerében.

Jelenlegi kutatásunk tárgyát azok az iskolák és programok képezik, amelyek speciálisan csak a hátrányos helyzetű gyermekek tehetséggondozására fordítanak figyelmet. Ide tartozik a *Szimfónia program*, ami a venezuelai *El Sistema* program magyarországi adaptációja, valamint a Snétberger Zenei Tehetség Központ és a Rajkó-Talentum Tánc- és Zeneművészeti Iskola. Korábbi kutatásaink során azt tapasztaltuk, annak ellenére, hogy 2005 óta a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek ingyen tanulhatnak az alapfokú művészeti iskolákban, mégis alacsony arányban vannak jelen a képzésben. A fent említett intézményekben és programokban viszont előszeretettel vesznek részt.

Kutatásunk középpontjában annak feltérképezése áll, vajon milyen tényezők állnak ezen intézmények sikerei mögött mind szakmai, mind emberi aspektusból. Emellett azokat az objektív tényeket, tulajdonságokat, körülményeket keressük, amelyek ezekbe az intézményekbe vezették a gyermekeket. Vizsgálatunkhoz kvalitatív, félig strukturált interjúkat készítünk mind a képzésekben tanuló hátrányos helyzetű diákokkal, mind a tanáraikkal.

Eredményeink azt mutatják, hogy mind a megértő, figyelő környezet, mind a speciális attitűd, bánásmód meghatározó tényező az intézmények és a gyermekek sikereiben. Célunk, hogy a tények és tapasztalatok megismerésével utat és lehetőséget biztosíthassunk a hátrányos helyzetű, nehéz sorsú gyermekek számára, amellyel magasabb társadalmi státust érhetnek el.

KONSTRUKTIVIZMUS DIENES MÓDRA – MILYEN TANULÁSELMÉLETI TANULSÁGAI VANNAK EGY MATEMATIKATANÍTÁSI MÓDSZERNEK?

Bálint Ágnes

Pécsi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *Dienes Zoltán Pál, matematikatanítás, implicit tanulás, struktúra, tudáskonstrukció, relevancia*

Dienes Zoltán (1926–2014) magyar származású matematikus és pszichológus a huszadik század derekán a matematikatanítás megújítását tűzte ki célul. Amellett érvelt, hogy matematikai ismeretek átadása helyett inkább a matematikai gondolkodást kell kifejleszteni a gyerekekben. Dienes olyan játékokat és egyéb taneszközöket fejlesztett ki erre a célra, amelyekkel való manipuláció révén a tanulók játszva szereznek matematikailag releváns tapasztalatokat (Dienes, 1970, Bálint, 2015). A játékok lényege, hogy absztrakt matematikai struktúrákat „csomagoltak" konkrét formába (embodiment). Ugyanazt a struktúrát több taneszközbe is „csomagolva" (multiple embodiment) Dienes elérte, hogy a tanulók implicit tanulás révén elvont matematikai struktúrák megismeréséhez jussanak. A Dienes-módszer az implicit tanulási fázis után vált csak át az explicit, szimbolizáló és verbalizáló fázisba, ahol a struktúra további pontosítása és elemzése történik (Dienes, 2000; Bálint,2015).

Előadásomban rámutatok arra, hogy a matematikai strukturalizmus talaján szilárdan álló Dienes rendhagyó módon amellett érvelt, hogy az egyes struktúrák elsajátításának királyi útja az, ha a tanuló mindig kontextusba ágyazott komplex struktúrával szembesül (Dienes, 1968). Ez azt jelenti, hogy Dienes nem lépésről lépésre haladva kívánta felépíteni a tanulók fejében az új struktúrát, hanem hitt abban, hogy az a maga teljes komplexitásában megragadható és felfogható, amennyiben jól választjuk meg a tanítási stratégiát. Mára igazolódott az az akkor még sejtésszámba menő feltevés, hogy az agy evolúciósan előhuzalozott az implicit tanulásra, ami a komplex ingerek megtanulását teszi lehetővé (Reber, 1993).

A tudáskonstruálás tehát Dienesnél egy sajátos, „könnyített program" segítségével indul, amennyiben az új struktúra megragadását a nem tudatos, szubjektíve erőfeszítésmentes implicit tanulásra (játékra) bízza. A folyamat az explicit út bevonásával folytatódik, majd a ciklus újra kezdődik egy újabb struktúrával. Dienes azt vallotta, hogy a matematikatudás nem más, mint a matematikai struktúrák hálózatának kiépítése az elmében (Dienes, 2000).

Az, hogy a személy számára mi releváns egy adott pillanatban, főként motivációs tényezőkön múlik. Vajon lehet-e relevánssá tenni valamit, amire alapesetben nem irányul motiváció? Lehet-e olyasmit megtanítani egy gyereknek, ami iránt közömbös? Előadásomban arra is rámutatok, hogy Dienes módszere számos ponton beavatkozik a tanuló relevanciafelismerésébe, úgy, hogy a gyerek számára eredetileg közömbös absztrakt matematikai struktúrákat észlelés-közelbe hozza.

Következtetésem: Dienes a sajátos tanítási stratégiájával a matematikai struktúrák relevanciáját növeli meg a tanulók számára, ami garantálja a tanulás hatékonyságát. Általánosabb értelemben is igaz lehet, hogy a relevanciafelismerés célirányos manipulációjával növelhető a tanulás hatékonysága – nyilván nemcsak a matematika területén.

A MOTOROS KÉPESSÉGFEJLESZTÉS POZITÍV HATÁSAI A MATEMATIKA ELSAJÁTÍTÁSÁRA 4. OSZTÁLYOS LÁNYOKNÁL

Kertész Tamás, Bognár József, Szakály Zsolt

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Széchenyi István Egyetem Egészség-és Sporttudományi Kar;
Eszterházy Károly Egyetem Sporttudományi Intézet;
Széchenyi István Egyetem Egészség-és Sporttudományi Kar

Kulcsszavak: *koordinációs képességek, Variálható Sport Létra 3D, matematikatanulás*

Az általános iskolai tanulók számára a matematika sokszor elvont és nehezen elsajátítható tananyagnak számít. Kutatási eredmények bizonyítják, hogy az irányított és a szabadon végzett mozgásos tevékenységek is pozitív hatással vannak a tanulásra. A mozgás szerepét a kognitív tanulásban különféle módszerekkel és eszközökkel is igazolták, azonban eddig elsősorban a kondicionális képességek szerepe kapott figyelmet. Feltételezhető, hogy a koordinációs képességek fejlesztése is elősegítheti a könnyebb és élménydúsabb matematika tananyag elsajátítást. Jelen tanulmány célja egy innovatív sporteszköz (VSL3D sportlétra) és a hozzá kapcsolódó módszerek hatékonyságának bemutatása 4. osztályos lányok mintáján.

A kétcsoportos pedagógiai kísérletben általános iskola 4. osztályos lány tanulói (N = 21 fő) vettek részt 10 héten keresztül. A kísérleti csoport (N = 10 fő) a sportlétrát átlagosan tanóránként 15–20 percet használták, míg a kontroll csoport tagjai (N = 11 fő) nem. A korosztálynak megfelelő geometriai és algebrai feladatlapok (helyi érték táblázat, természetes számok növekvő sorrendbe tétele, egész számok hőmérőn történő megjelenítése, természetes és negatív számok növekvő sorrendbe tétele, síkgeometria – tengelyes tükrözés, térgeometria – kocka térhálója) eredményeinek elemzésével vizsgáltuk a sporteszköz hatásrendszerét. Leíró statisztikát, páros t-próbát és repeated ANOVA-t alkalmaztunk a statisztikai elemzés során. A beavatkozás során kéthetente mélyinterjút készítettünk az osztálytanítóval a különböző befolyásoló tényezők megértéséhez.

Az előmérés eredményei a minták homogenitását igazolták. A program hatására a kísérleti csoport tagjai a helyi értékes táblázatoknál, a térgeometriai feladatoknál, valamint a dolgozat összeredményében is szignifikánsan jobb eredményt értek el, mint a kontroll csoport tagjai ($p<0,05$). A kísérleti csoport résztvevői a szaktanári beszámolók alapján nem csak jobban teljesítettek, hanem együttműködőbbek és motiváltabbak lettek.

Eredményeink alapján elmondható, hogy a sportlétra használata segíti a gyermekek matematikai képességeinek fejlődését. Az értelmezéskor az idő rövidsége mellett az elemszámok korlátait figyelembe kell vennünk. Eredményeink alapján érdemes az eszközt különböző nemű, életkorú tanulókkal és tananyaggal tovább tesztelni.

A KÍSÉRLETTERVEZÉS TANÍTÁSÁNAK LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLATA

Tóth Zoltán, Szalay Luca, Kiss Edina

MTA-ELTE Kutatásalapú Kémiatanítás Kutatócsoport, Debreceni Egyetem TTK Kémiai Intézet;
MTA-ELTE Kutatásalapú Kémiatanítás Kutatócsoport, ELTE TTK Kémiai Intézet;
MTA-ELTE Kutatásalapú Kémiatanítás Kutatócsoport, ELTE TTK Kémiai Intézet

Kulcsszavak: *kísérlettervezés, kémia, longitudinális mérés*

A kutatásalapú természettudomány-tanítás (inquiry based science education, IBSE) lényege, hogy a diákok olyan vizsgálatokat végeznek, melyeknek legalább egy részét saját maguk tervezik meg és értékelik. Egy korábbi kismintás vizsgálatunk (Szalay – Tóth, 2016) biztató eredményeire alapozva egy olyan négyéves (7–10. évfolyamra kiterjedő) longitudinális kutatást terveztünk, amelyben az ország 18 gimnáziumának 31 tanulócsoportja vesz részt 24 kémiatanár vezetésével, és célja a kísérlettervezés kétféle tanítási módszerének összehasonlító vizsgálata.

A tanulócsoportokból véletlenszerűen három csoportot hoztunk létre: 1) a kontrollcsoportot, akik receptszerű tanulókísérletekkel dolgozták fel az egy-egy tanévre kijelölt 6 témát (az ezekre szánt, témánként 45 perces tanórákon); 2) az elméleti kísérlettervező csoportot, akik a receptszerű tanulókísérleteken túl elméleti problémák megoldásán keresztül gyakorolták a kísérlettervezést; és 3) a gyakorlati kísérlettervező csoportot, akik a tanulókísérletek egy-egy részfeladatát oldották meg a saját maguk által megtervezett kísérletekkel. A tanulók kémiai ismereteit, kísérlettervező képességét, valamint a kémiával és a kísérletezéssel kapcsolatos attitűdjét 7. évfolyam elején, valamint a 7., 8. és 9. évfolyam végén írásbeli teszttel mértük.

Kutatási kérdéseink a következők voltak: Hogyan változik az egyes csoportok kísérlettervező képessége és tárgyi tudása a longitudinális vizsgálat során? Változtat-e a tanulók attitűdjén és motiváltságán egy ilyen beavatkozás?

Annak a 692 tanulónak az adatait, akik mind a négy tesztet megírták, kovariancia-analízissel értékeltük. A longitudinális kísérlet első három évének fontosabb eredményei a következők:

- Hetedik évfolyamon csak a 2. csoport esetén volt kimutatható fejlődés. Ugyanakkor a tantárgyhoz fűződő attitűd és a kémiai kísérletek fontosságának megítélése mindhárom csoport esetén negatív változást mutatott. Ezért a kutatási modellt úgy változtattuk meg, hogy a következő tanévtől a kísérleti csoportok a kísérlettervezés képességét explicite fejlesztő feladatokat kaptak: a 2. csoport esetében a receptszerű kísérletek után, a 3. csoportnál pedig a kísérletek megtervezése és elvégzése előtt. (Szalay – Tóth – Kiss, 2020)
- Nyolcadik évfolyamon mindkét kísérleti csoport jobban teljesített a kontrollcsoporthoz képest, mind a teszt egészén, mind a kísérlettervezéses feladatokban. Bár a kémia szeretete tovább csökkent, a kísérletek fontosságának megítélése mindhárom csoportban pozitív irányba változott.
- Kilencedik évfolyamon jelentős visszaesést tapasztaltunk mindkét kísérleti csoport és mindkét részteszt esetében. Ennek a visszaesésnek az egyik oka a 9. évfolyamos kémia tananyag absztrakt jellegében keresendő.

Megfigyelhető, hogy a három év során egyre inkább az iskola erőssége – és bizonyos esetekben az előismeretek – válnak meghatározóvá a fejlesztéssel szemben.

A bemutató elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta (471026).

A PROJEKTÍV TÖRTÉNETKIEGÉSZÍTÉS MÓDSZERÉNEK LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSPEDAGÓGIAI KONCEPCIÓK FELTÁRÁSÁNAK KONTEXTUSÁBAN

Káplár-Kodácsy Kinga, Dorner Helga

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar;
Central European University

Kulcsszavak: *projektív történetkiegészítés, oktatói meggyőződések, signature pedagogies, kritikus pedagógiai helyzetek*

A felsőoktatásban oktatók pedagógiai kompetenciáinak és tanítási stratégiáinak fejlesztéséhez szükséges a tanítás és tanulás folyamatairól alkotott elképzeléseik és meggyőződéseik feltárása (Kember – Kwan, 2000; Trigwell – Prosser, 2004). E nézetek és megközelítések a kutató számára nehezen hozzáférhetőek, ugyanakkor az oktatók kritikus pedagógiai helyzetekről alkotott közvetlen vagy közvetett reflexióinak megismerése egy jól alkalmazható módszer (Tripp, 2011). Kutatásunkban a történetkiegészítést alkalmaztuk, amely az oktatók átélt tapasztalatait tárja fel komplex módon (Clarke et al., 2017). A diszciplinaritás meghatározó eleme a vizsgálatnak, ezért az eredményeket a „signature pedagogies" konceptuális keretében értelmezzük (Shulman, 2005).

A kutatás célja: 1) megvizsgálni az oktatók közvetett önreflexióit és lehetséges stratégiáit a kritikus pedagógiai helyzetek megoldására, 2) feltérképezni pedagógiai tapasztalataik hatását tanításukra, és 3) megvizsgálni a pedagógiai koncepciók és megközelítések közötti különbségeket a diszciplináris és oktatási tapasztalatok összefüggésében.

A kutatásban a projektív történetkiegészítés módszerét alkalmaztuk narratív kontextualista elméleti keretben (Clarke et al., 2017). Az adatgyűjtési szakaszban a résztvevők (N = 68) kritikus felsőoktatáspedagógiai helyzetekre kitalált történetkezdeteket strukturált történetbefejezéssel értelmezték. A létrejövő történeteket a történetkiegészítésben is résztvevő oktatók (N = 14) félig strukturált interjúival egészítettük ki. A történetkiegészítéseket relációs tartalomelemzéssel (Krippendorf, 2018) elemezzük és ezáltal egy koncepcionális-relációs keretet alakítunk ki a második szakaszban létrejött félig strukturált interjúk narratív elemzéséhez (McAlpine, 2016).

Az adatokat két szinten elemeztük: 1) fogalmi és 2) módszertani szinten. Megállapítottuk, hogy a tanuló- és a tanárközpontú tanítás és tanulás fogalmai beágyazódtak a résztvevők történetkiegészítéseibe. A tanítás-tanulás mintázatai és stratégiái konzisztenciát mutattak a történetkiegészítésekbe beágyazott narratívákkal. A résztvevők egyéni pedagógiai koncepcióikat történeteik főszereplőjén keresztül implicit módon vetítették ki, az interjúalanyok önmeghatározó módon fejezték ki magukat, amikor a történetben felépített karakterükről beszéltek. A történetek kiegészítését illetően változatos kidolgozottságot tapasztaltunk. Néhány résztvevő cizellált narratívákat írt, amelyek egyértelműen tükröznek bizonyos átélt tapasztalatokat; míg mások csak a történet értelmezéséhez szükséges rövid befejezéseket adtak. A résztvevők különböző tudományterületekhez tartozó csoportjainak történetei diszciplináris egységességet mutatnak felsőoktatáspedagógiai szempontból, ugyanakkor az előzetes elemzések azt mutatják, hogy a tapasztalt kvalitatív jellegű különbségek nem a diszciplináris hátteret tükrözik, hanem sokkal inkább a válaszadó reflektív hajlandóságát.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNK-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

DIÁKOK A FENNTARTHATÓSÁGRÓL A FENNTARTHATÓSÁGI TÉMAHÉT KAPCSÁN – EGY PRÓBAMÉRÉS MÓDSZERTANI TANULSÁGAI

Varga Attila, Néder Katalin, Berze Iván Zsolt, Mónus Ferenc, Dúll Andrea

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Ember-Környezet Tranzakció Intézet;
PontVelem Nonprofit Kft.;
ELTE Pszichológiai Doktori Iskola, ELTE PPK Ember-Környezet Tranzakció Intézet;
Nyíregyházi Egyetem Környezettudományi Intézet;
ELTE PPK Ember-Környezet Tranzakció Intézet, BME GTK Szociológia és Kommunikáció Tanszék

Kulcsszavak: *fenntarthatóságra nevelés, új ökológiai paradigma, kutatásmódszertan*

A Fenntarthatósági Témahét 2016-ban került először megrendezésre Magyarországon, és 2017 óta a tanév rendjéről kiadott miniszteri rendelet által rögzített időpontban van lehetősége az iskoláknak csatlakozni a Témahét tevékenységeihez. A 2019-es Témahéthez már 1 542 iskolából 330 255 diák csatlakozott. A Témahetet szervező PontVelem Nonprofit Kft. a 2020-as Témahéthez kapcsolódóan több egyetemmel együttműködésben a diákok fenntarthatósággal kapcsolatos nézeteit, attitűdjét, preferenciáit vizsgáló kutatássorozatot végez, amelynek elemei a diákok és pedagógusok körében végzett online kérdőíves felmérések, illetve diákokkal végzett fókuszcsoportos interjúk. A 2020-as Témahét lebonyolítását megelőzően 2020 júniusában került sor az országos kutatásban használni kívánt online diákkérdőívek tesztelésére, és e próbamérés eredményei alapján a kérdőívek véglegesítésére. Az előadásban a próbamérés módszertanát, eredményeit mutatjuk be. A próbamérés 654 elemezhető kitöltést eredményezett. A kitöltők átlagéletkora 12,96 év (szórás: 1,713), 47,2% fiú és 52,8% lány, általános iskolás 92,8%, középiskolás 7,2%.

A diákok számára készült online kérdőívbe a Témahéttel, a diákok szocioökonómiai helyzetével, környezettudatosságával kapcsolatos kérdések kerültek. Utóbbiak között a nemzetközileg is széles körben alkalmazott Új Ökológiai Paradigma Skála (NEP – Dunlap – Van Liere, 1978) gyermek változatának (Manoli – Johnson – Dunlap, 2007) jelen kutatás számára magyarra fordított tételei és új, a jelen vizsgálat számára fejlesztett kérdőívtételek szerepeltek. A próbamérés alapvető célja annak vizsgálata volt, hogy megfelelően működnek-e az Új Ökológiai Paradigma Skála gyermek változatának magyar tételei a vizsgált mintán, és hogy az újonnan fejlesztett kérdések közül melyek alkalmasak arra, hogy segítségükkel a magyar diákok környezettudatosságáról pontosabb képet alkothassunk. Továbbá a kérdőív lehetővé teszi, hogy a magyar diákok környezeti viszonyulását családjuk lakóhelyének és anyagi helyzetének függvényében is megvizsgáljuk.

Az előadás bemutatja a próbamérés során a kérdőív egyes részeiről alkotott pszichometriai elemzések eredményeit és a kérdőív véglegesítésének folyamatát. Az eredmények alapján megállapítható, hogy az Új Ökológiai Paradigma Skála gyermek változata magyar fordításának megbízhatósága valamivel alacsonyabb, mint a pszichológiai skálák esetében elfogadott érték (Cronbach-α = 0,59), ám ez e skála esetében a nemzetközi tapasztalatok (Hawcroft – Milfront, 2010) szerint gyakori jelenség. Az itemanalízis eredményei szerint nincs a skálában olyan tétel, amelynek elhagyása javítaná a skála megbízhatóságát. A környezettudatosság további dimenzióinak mérésére alkotott kérdések közül csak egy korrelált olyan erősen a NEP skálával, hogy elhagyása mellett döntöttünk. A próbamérés eredményei alapján kérdőívünk további tételei alkalmasak arra, hogy segítségükkel differenciált képet alkothassunk a diákok környezeti kérdésekkel kapcsolatos gondolkodásmódjáról.

A kutatási program kiemelt támogatója az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Kék Bolygó Klímavédelmi Alapítvány, szervezője a PontVelem Nonprofit Kft.

2020. november 6.

SZIMPÓZIUMOK (9:00–10:30)

A ZENEI KÉPESSÉGEK FEJLŐDÉSÉNEK JELENTŐSÉGE ÉS FEJLESZTÉSÉNEK NÉHÁNY LEHETŐSÉGE KORAGYERMEKKORBAN

Elnök: Janurik Márta

Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Kar

Opponens: Váradi Judit

Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar

A hazai ének-zeneoktatásban évtizedekre visszatekintő problémát jelent a tanulók közömbössége, motiválatlansága, ugyanakkor hatékonyságának kérdései is rendszeresen felmerülnek. Négy éve működő kutatócsoportunk ezért olyan kutatásokra, módszertani fejlesztésekre vállalkozott, amelyek hozzájárulhatnak az ének-zeneoktatás élményszerűségéhez, egyúttal azonban a zenei képességek hatékonyabb fejlesztését is elősegíthetik. Szimpóziumunk előadásai részben módszertani fejlesztéseinket, illetve ezek eredményeit mutatják be, részben pedig a korai zenetanulás és más kognitív területek összefüggés-vizsgálatára vállalkoznak.

Az első előadás a digitális eszközök énekórai használatára vonatkozik. A Zenesziget applikáció jelenlegi formájában immár négyéves fejlesztés eredménye. Egyre szélesebb körben ismerik, több száz felhasználójáról van tudomásunk. A digitális munkarend bevezetésének időszakában pedig az Emberi Erőforrások Minisztériuma által ajánlott digitális tananyagok listájára is felkerült. Az applikáció fejlesztése folyamatos, az előadás a még nem publikált fejlesztéseket, bővítéseket mutatja be.

A második előadás a korai zenei képességfejlesztés, ezen belül is a ritmikai fejlesztés jelentőségére és lehetőségeire hívja fel a figyelmet. Az előadás egy, a tanórákba ágyazott ritmikai játékokon alapuló fejlesztőprogramot és ennek a zenei észlelés és a reprodukció fejlődésére gyakorolt hatását mutatja be.

A harmadik előadás az angol nyelv tanulásához kapcsolódik, egy összefüggésvizsgálat eredményeiről számol be. A nemzetközi szakirodalomban egyre több olyan kutatási eredménnyel találkozhatunk, amelyek a zenei képességek fejlettsége, fejlesztése és egy idegen nyelv tanulásának sikerességére vonatkoznak. Hazai kutatás azonban ezen a területen még nem folyt. Az előadás egy olyan kutatás eredményeit ismerteti, amely pozitív összefüggéseket tárt fel a korai zenei képességek, valamint a korai angol nyelvi képességek között.

A negyedik előadás szintén egy összefüggés-vizsgálaton alapul. Nemzetközi és hazai kutatások alátámasztják, hogy a végrehajtó funkció fontos szerepet tölt be a tanulás sikerességében. Újabb kutatások pedig arra vonatkozóan is szolgáltatnak bizonyítékokat, hogy a zenetanulás, elsősorban a hangszerjáték pozitív hatást gyakorol több, a végrehajtó funkció komponenseként számon tartott kognitív készség fejlődésére. Az előadás során bemutatott kutatás a valamennyi zenei képesség alapját jelentő zenei percepció és reprodukció összefüggéseit vizsgálta óvodáskorban. Eredményei azt igazolják, hogy a zenei képességek és a végrehajtó funkció már a hangszerjátéknál egy sokkal egyszerűbb szinten, a zenei percepció és reprodukció szintjén is összekapcsolódnak.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

A ZENESZIGET APPLIKÁCIÓ LEGÚJABB FEJLESZTÉSEI

Szabó Norbert, Janurik Márta

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Tudományegyetem Ének-Zene Szakmódszertani Kutatócsoport; Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Kar

Kulcsszavak: *Zenesziget applikáció, Ulwila módszer, digitális oktatási eszközök*

A Zenesziget applikáció fejlesztése négy évvel ezelőtt, szakmódszertani kutatások keretében kezdődött. Létrehozásának oka a magyar nyelvű komplex digitális zeneoktató programok hiánya, elsődleges célja pedig az ének-zene órák élvezetesebbé tétele volt. Korábbi kutatási eredményeink alapján az ének-zene órán a Zeneszigetet használó osztályokban a tanulók a kontrollcsoportokkal összehasonlítva jobban kedvelték az énekórákat, valamint az énekléshez is pozitívabban viszonyultak (Szabó – Janurik – Józsa, 2019). Az applikációt egyre szélesebb körben ismerik, több száz felhasználójáról van tudomásunk. Fejlesztése folyamatos, az előadás a még nem publikált fejlesztéseket, bővítéseket mutatja be.

Kezdetben elsősorban a tananyag-, a feladatok- és a multimédiás fájlok bővítésére fókuszáltunk. További fejlesztéseinket saját tapasztalataink és kutatási eredményeink kiértékelése mellett egyrészt a kísérletünkben résztvevő pedagógusok és a tanulók tapasztalatai, másrészt pedig a programot használó „külsős" pedagógusok és további felhasználók visszajelzései is befolyásolták. Ezek alapján a Zenesziget fejlesztések négy fő területre bonthatóak.

Az első terület a hanganyagok mind „mennyiségi", mind „minőségi" szempontból való bővítése. A mennyiségi tényező is két részre bontható, hiszen vonatkozik egyrészt az elhangzó zeneművek, dalok számára, de arra is, hogy egy-egy dal hányféle formátumban elérhető (szóló és kíséretes, valamit teljes megszólalás, karaoke verzió, digitális kotta és Ulwila kotta). A minőségi bővülést abban határoztuk meg, hogy minél több dal szólaljon meg valódi hangszereken, énekes előadásban.

A második fő fejlesztési irány, hogy a jelenleg még a programban található Kikötő – ahol a Zenevilágba navigálhatjuk hajónkat – egy önálló applikációt kapjon. Ez nem jelenti azt, hogy ez a terület kikerül innen, hiszen a visszajelzések alapján a tanulók szívesen ismerkednek különböző országok himnuszaival és népzenéivel ebben a formában, de a további bővítés (további kontinensek hozzáadása) olyan tárhelyigény növekedéssel járna, amely nem megvalósítható.

A harmadik újítás az Ulwila módszer integrálása a programba. Ennek fejlesztése és beépítése elkezdődött, terveink között szerepel osztálytermi körülmények között folytatott hatásvizsgálata is. A módszer az értelmi fogyatékos gyermekek zenei nevelésének hét alapterületére épít, ezek az éneklés, zenehallgatás, hangszeres zenélés, zenére mozgás, tánc, zeneszerzés, improvizáció, hangszerek készítése, amelyek közül – a hangszerkészítést kivéve – mindegyik terület fejlesztése támogatható applikációnk használatával.

A negyedik fejlesztési terület, a program angol nyelvű változatának elkészítése. Ez a feladat azonban nem csak a program instrukcióinak, feliratainak fordításából áll, hanem ki kell váltani a teljes, magyar népzenére alapuló dalanyagot az angolszász nyelvterületeken elterjedt, ismert/kedvelt dalok anyagára és az ezekhez kapcsolódó feladatok hanganyagait is át kell dolgozni.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

RITMIKAI JÁTÉKOK HATÁSA A ZENEI KÉPESSÉGEK FEJLŐDÉSÉRE AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA ELSŐ OSZTÁLYÁBAN

Mucsi Gergő

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola; MTA-SZTE Ének-Zene Szakmódszertani Kutatócsoport

Kulcsszavak: *zenei képességek fejlesztése, ritmusfejlesztés, hatásvizsgálat*

A zenei nevelés komplex módon hat a gyermekek affektív és kognitív fejlődésére. A zenei képességek fejlettsége számos iskolai alapkészséggel is összefügg, ezért fejlődésük a későbbi iskolai eredményességre is hatással van (Janurik – Józsa, 2016). A zenei képességek fejlesztése tehát nem csak a zenei, hanem más kognitív képességek fejlődésére is hatással van, ezért ének-zeneórai fejlesztésük jelentőséggel bírhat.

Az előadás egy tantermi körülmények között könnyen alkalmazható, első osztályos tanulók körében folytatott, hét hónapos komplex ritmikai fejlesztőprogram hatásvizsgálatát mutatja be. Kísérletünk fő célja a zenei- azon belül is a ritmikai képességek komplex fejlesztése volt.

Kutatásunkban 213 tanuló vett részt (kísérlet: N = 96, fiú = 49; kontroll: N = 117, fiú = 62). A fejlesztésben résztvevők legalább heti egy teljes énekórát foglalkoztak a feladatokkal. A program legfontosabb módszertani elemei az énekes-ritmusos játékok, a ritmusszámolás, a grafikus kotta, a metronóm és a testhangszerek alkalmazása volt. A zenei képességek mérésére Janurik és Surján (2018) táblagépre adaptált eDia képességtesztjét használtuk. A teszt két részből állt: hallási megkülönböztetés (51 item, Cronbach-α = 0,70) és reprodukció (26 item, Cronbach-α = 0,91; teljes teszt: Cronbach-α = 0,87).

Eredményeink alapján a kísérleti csoport egy részteszt kivételével (hangszín) minden vizsgált területen nagyobb mértékű fejlődést ért el. Utóméréskor a hallás utáni megkülönböztetéshez kapcsolódó készségek összevont fejlettségi mutatója a kísérleti csoport szignifikánsan nagyobb fejlettségére utal (kísérleti: M = 67,09, SD = 10,70; kontroll: M = 61,62, SD = 11,33, t = -3,40, p = 0,001, Cohen-d = 0,50). A két csoport fejlődésében a legnagyobb mértékű eltérést a ritmusmegkülönböztetés (kísérleti: Cohen-d = 0,85; kontroll: Cohen-d = 0,39) és az akkordanalízis (kísérleti: Cohen-d = 0,98; kontroll: Cohen-d = 0,31) résztesztekben kaptuk. A reproduktív zenei készségek fejlődése szintén fejlesztőprogramunk sikerességét támasztja alá. Utóméréskor összevont fejlettségi mutatójuk szintén magasabb a kísérleti csoportban (kísérleti: M = 48,13, SD = 23,97; kontroll: M = 30,96, SD = 21,53; t = -4,95, p < 0,001, Cohen-d = 0,76). A kísérletben résztvevők minden vizsgált résztesztben szignifikánsan fejlődtek. Közülük a Cohen-d hatásméretek a ritmustapsolás (kísérleti: Cohen-d = 0,89; kontroll: Cohen-d = 0,29) és a hangközéneklés (kísérleti: Cohen-d = 0,685; kontroll: Cohen-d = 0,027) esetében jeleznek a kísérleti csoportban jelentősebb kísérleti hatást.

Eredményeink igazolták, hogy ritmikai fejlesztőprogramunk használata jelentősen hozzájárult a zenei észlelés és a reprodukció fejlődéséhez. Programunk emellett könnyen használható módszer lehet az iskolai keretek közötti zenei képességfejlesztéshez.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

A ZENEI KÉPESSÉGEK ÖSSZEFÜGGÉSEI AZ IDEGEN NYELV TANULÁSÁVAL 7 ÉVES KORBAN

Dobos Krisztián, Janurik Márta

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola;
Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Kar

Kulcsszavak: *zenei képességek, idegen nyelv, angol nyelvi szókincs, szövegértés, első évfolyam*

Számos kutatás hívja fel a figyelmet a zenetanulásnak a nyelvi készségek fejlődésére gyakorolt pozitív hatására. Ugyanakkor nemzetközi viszonylatban is viszonylag kevés ismerettel rendelkezünk az idegen nyelvek tanulására való befolyásáról. Ebben a témában folytatott hazai kutatásról pedig nincsen tudomásunk. Slevc és Mivake (2006) úttörő kutatásukban a zenei képességek és az idegen nyelvi képességek összefüggéseinek vizsgálata során megállapították, hogy a zenei képességek fejlettsége előre vetíti az idegen nyelvi fonológiai képességek magasabb fejlettségét. Későbbi kutatások szintén megerősítik, hogy a második nyelv (L2) tanulásakor a zenei fejlesztésben részesülő tanulók jobban teljesítenek zenét nem tanuló társaikkal összehasonlítva (pl. Gomez-Domingez – Fonseca-Mora – Machancoses, 2018; Swaminathan – Gopinath, 2013); az idegen nyelv beszédhangjainak a megkülönböztetése és a kiejtése összefüggésben van a zenei képességek fejlettségével. A zene és az L2 közötti kapcsolat erősebb azon készségek esetében, amelyek a hallási észlelésre épülnek (pl. angol nyelv fonológiai észlelését vizsgáló diktálási feladat), mint a nem hallási észlelésen alapuló készségek (pl. nyelvtani képességet vizsgáló feladatok) (Swaminathan – Gopinath, 2013).

Kutatásunkban – egy vizsgálatsorozat első lépéseként –, a zenei képességek fejlettségének kapcsolatát vizsgáltuk az angol nyelvi szókincs és a hallás utáni szövegértés fejlődésére. A vizsgálatban két iskolai osztály 30 első osztályos tanulója (15 lány és 15 fiú) vett részt, akik angol kéttanítási nyelvű osztályokba járnak. A következő mérőeszközöket alkalmaztuk: (1) Zenei képességteszt (Surján – Janurik, 2018): Hallás utáni megkülönböztetés (online teszt, 43 item, Cronbach-$\alpha = 0{,}76$); Hallás utáni reprodukció (egyéni felvétel, 33 item, Cronbach-$\alpha = 0{,}89$); (2) Angol nyelvi szókincs és hallás utáni szövegértés (papír-ceruza teszt, 53 item, Cronbach-$\alpha = 0{,}94$).

A zenei képességek összevont mutatója és az angol nyelvi szókincs fejlettsége között szignifikáns korrelációt kaptunk ($r = 0{,}38$, $p = 0{,}04$). A hallás utáni megkülönböztetés korrelációs együtthatói $r = 0{,}32$ ($p = 0{,}08$) a hallás utáni reprodukcióé pedig $r = 0{,}31$ ($p = 0{,}08$), közel szignifikáns értékek. Eredményeink további, nagyobb mintán történő megerősítése, több részletre kiterjedő elemzése szükséges. Összefüggés-vizsgálatunk alapján arra következtetünk, hogy az angol nyelvi szókincs és a hallás utáni szövegértés kezdeti elsajátításában a fejlettebb zenei képességekkel rendelkező gyermekek sikeresebbek lehetnek.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

A ZENEI ÉSZLELÉS, A ZENEI REPRODUKCIÓ ÉS A VÉGREHAJTÓ FUNKCIÓ ÖSSZEFÜGGÉSE ÓVODÁSKORBAN

Janurik Márta, Szabó Norbert, Józsa Gabriella, Józsa Krisztián

Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kar;
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola;
Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *zenei képességek, végrehajtó funkció, kora gyermekkor*

A végrehajtó funkció (executive functions; EF) felelős a gondolatok és a viselkedés tudatos irányításáért; alkomponense a munkamemória, a gátlás és a kognitív flexibilitás (Jaschke et al., 2018; Józsa – Józsa, 2018). Az EF-nek jelentős szerepe van az iskolai teljesítményben (Best et al., 2009). Viszonylag kevés kutatás vizsgálta a zenei programok hatását az EF fejlődésére, azonban ezek a kutatások a hangszertanulást is magába foglaló zenetanulás pozitív hatását mutatták ki az összetevőire: a kognitív képességekre és a munkamemóriára (pl. Slevc et al., 2016), a gátlásra (pl. Bugos – De Marie, 2017) és a tervezésre (Jaschke et al., 2018).

Az összetettebb hangszeres zenei képességek alapját a zenei észlelés és reprodukció képezi. Ennek ellenére csak egyetlen olyan empirikus vizsgálatot ismerünk, amely a zenei észlelés és a végrehajtó funkciók fejlettsége közötti kapcsolatot vizsgálta (Janurik et al., 2019). A zenei hangok hallás utáni feldolgozása, észlelése fokozott figyelmet igényel. A reprodukciós készségek, a dallam és a tapsolás ritmusának hallás utáni visszaadása szintén összetett tevékenységek, melyek fejlődése már kisgyermekkorban megkezdődik. Kutatásunk célja ezért a zenei észlelés, és a zenei reprodukció, valamint a végrehajtó funkció kapcsolatának vizsgálata óvodáskorban.

A 122 óvodáskorú gyermek (átlagéletkor 5 év és 9 hónap, 55% -ban fiúk) tableten oldotta meg a teszteket. A végrehajtó funkciót a FOCUS teszttel mértük (lásd Józsa – Barrett – Morgan, 2017), mely két végrehajtó funkció feladatot foglal magában, a memóriajátékot és a kártyaszortírozó játékot (Cronbach-$\alpha = 0{,}88$). A zenei teszt két részből áll. (1) Hallás utáni megkülönböztetés: hangmagasság-észlelés (dallam-, hangmagasság-, akkord diszkrimináció, 44 item, Cronbach-$\alpha = 0{,}81$) és időbeli észlelés (ritmus-, tempó diszkrimináció: 12 item, Cronbach-$\alpha = 0{,}69$); (2) Reprodukció: ritmustapsolás (7 item, Cronbach-$\alpha = 0{,}88$); éneklés (14 item, Cronbach-$\alpha = 0{,}93$).

Szignifikáns összefüggést kaptunk a zenei hallás utáni megkülönböztetés komponensei (hangmagasság-észlelés és időbeli észlelés, $r = 0{,}31$, $p = 0{,}001$) között, valamint a hallás utáni megkülönböztetés és reprodukció ($r = 0{,}49$, $p < 0{,}001$) között. A végrehajtó funkció két dimenziója között a korreláció mérsékelt volt ($r = 0{,}28$, $p = 0{,}029$). Közepes korrelációt ($r = 0{,}51$, $p < 0{,}001$) találtunk a munkamemória (memóriajáték) közepesen nehéz feladatai és a zenei reprodukció között. A gátlásnak és a kognitív flexibilitásnak (kártyaszortírozó játék) mind a zenei észleléssel ($r = 0{,}42$ és $r = 0{,}50$ közötti, $p < 0{,}001$) mind pedig a reprodukcióval ($r = 0{,}36$ és $r = 0{,}48$ közötti, $p < 0{,}001$) közepes korrelációi mutathatók ki. A gátlást és kognitív flexibilitást mérő feladattal az időbeli észlelésnek $r = 0{,}35$ ($p < 0{,}001$) erősségű kapcsolata volt kimutatható.

Eredményeink igazolják a zenei képességek és a végrehajtó funkció kapcsolatát az ötéves gyermekek körében. Ez alapján feltételezhetjük, hogy óvodai zenei fejlesztő játékokkal a végrehajtó funkció fejlődését is elősegíthetjük.

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta.

EGY SZAKKÉPZÉSI ORIENTÁCIÓS ÉV PEDAGÓGIAI TAPASZTALATAI

Elnök: Csíkos Csaba

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Opponens: Pongrácz Attila

Széchenyi István Egyetem

A gödi Piarista Szakközépiskola, Szakgimnázium és Kollégium orientációs évfolyama az általános iskolából kikerült, ám középiskolai tanulmányaikat a számozott 9. évfolyamon még nem megkezdő tanulók számára nyújt lehetőséget. Az intézmény 2018 óta működteti az orientációs évfolyamot, amelynek célja a kulcskompetenciák fejlesztése, az életpálya-tervezés és a szakmai orientáció előkészítése, a pályabizonytalanság csökkentése.

A tanulóknak egyre inkább komplex, ugyanakkor rugalmas támogatásra van szükségük a felnőtt szerepeikre és a munka világába történő belépésükre való felkészülésükben (Bognár, 2011). Az egyéni életpálya sikeres és folyamatos alakításához, menedzseléséhez konkrét készségekre és ismeretekre, ún. életpálya-építési kompetenciákra (career management skills, CMS) van szükség. Az életpálya-építési kompetenciák közé tartozik a szakmai pályák, a munka világának ismerete, az abban való eligazodáshoz, az álláskereséshez és munkahelymegtartáshoz szükséges készségek, az önismeret, valamint a képesség az önismeret és a pályák világának összekapcsolására (Stoll – Karen, 2007). Ide sorolható még a saját pályaterv megvalósításához szükséges tanulási utak, képzési lehetőségek ismerete és a képesség a képzési, munkapiaci, társadalmi információk megszerzésére, értelmezésére, a döntések előkészítésére, valamint a döntések és a változások következményeinek kezelésére (Kuuskorpi – González, 2011).

Az orientációs év legfontosabb kimeneti céljai, hogy az itt tanuló fiatal alapkompetenciáiban (kiemelten: komplex problémamegoldás, kritikus gondolkodás, kreativitás, a másik emberhez való kapcsolódás, együttműködés, érzelmi intelligencia, döntéshozatal, design-gondolkodás, szolgáltatói és vállalkozói szemlélet, tárgyalási készségek, rugalmas gondolkodás, digitális kompetenciák) elérje azt a szintet, amely a középiskolában való eredményes szakmatanulást lehetővé teszi. Jelenleg évente közel 50 általános iskolát befejezett diák tanul az orientációs évfolyamon.

A szimpózium előadásai a gödi orientációs évfolyamhoz kapcsolható sokszínű pedagógiai munka tudományos elemzésére vállalkoznak. Az első előadás az orientációs évfolyam pedagógiai alapkoncepcióját mutatja be, mely az egyéni tanulási utak segítésén alapul. A második előadás a sikeres középiskolai tanulmányokhoz szükséges kompetenciák mérésének eredményeiről szól, a harmadik előadás pedig a munka világához szorosan kötődő munkadiagnosztikai eljárások módszertanát prezentálja. A digitalizált jelen és jövő oktatás-módszertani kihívásaira tekintve a negyedik előadás a robotika szerepéről szó, az ötödik pedig a 2020-ban minden köznevelésben dolgozót mélyen érintő digitális oktatás kihívásainak szülői, tanulói és pedagógusi megítélését vizsgáló nagymintás felmérés eredményeit tárja elénk.

A SZEMÉLYKÖZPONTÚ TÁMOGATÁS, AZ EGYÉNI TANULÁSI UTAK PEDAGÓGIÁJA AZ ORIENTÁCIÓS SZAKASZBAN

Lénárd Sándor, Valaczka János

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar;
Piarista Szakközépiskola, Szakgimnázium és Kollégium

Kulcsszavak: *szakképzés, orientációs szakasz, egyéni tanulási utak, személyközpontú támogatás*

A személyre szabott pedagógiai gyakorlatot alapvetően a tanulók egyéni szükségleteit, fejlődését figyelembe vevő, rugalmas pedagógiai hatásrendszer jellemzi az iskolában és az iskolán kívüli tanulási helyzetekben (Dijkstra, 2006; Fullan, 2008,). Ez a gyakorlat olyan kompetenciaalapú fejlesztésre épül, amelynek középpontjában az egyedi tanulási utak sajátos, komplex támogatása áll annak érdekében, hogy megalapozza a tanulók tanulási sikereit és a cselekvőképes, saját életpályájukért felelős, eredményesen tenni tudó és akaró személyiséggé válást (Lénárd – Rapos, 2008; Bognár, 2010). Számos kutatás is azt támasztotta alá, hogy annak elérésére, hogy a fiatalok képesek legyenek az önszabályzó tanulására és személyre szabott célok felállítására, ahhoz elengedhetetlen a segítők és segítettjük mélyebb megismerése, egy őszinte partneri kapcsolat kiépítésére (De Anda, 2001; Locke – Latham, 2002; Molnár, 2018; Horváth, 2020).

Az orientációs szakaszában, egy olyan személyközpontú támogatás rendszerszerű működtetésének a megvalósítása a cél, mely az adaptivitáshoz kötötten több egymásra épülő elem alkalmazásával képes a személyre szabott kísérés eredményes támogatására. A tanulást támogató komplex modell legfontosabb elemei a segítő-párrendszer, a diagnózisra felépülő Egyéni Fejlődési Terv, a differenciált tanulásszervezés, a személyes kisérést lehetővé tevő egyénizés gyakorlati megvalósítása.

Az előadásban kiemelten ismertetésre kerül a fejlesztés során kialakított modell és annak legfontosabb elemei, valamint a bevezetett segítő párok működését és az Egyéni Fejlődési Tervek hatékonyságát elemző kutatás eredményei. A kutatás célcsoportjai a gödi orientációs évfolyam diákjai, tanárai és szülők. Az Egyéni Fejlődési Tervek dokumentumelemzése mellett, a diákok kérdőívet töltöttek ki (43 fő), interjú készült a szülőkkel (9 család) és a tanárokkal (6 fő). Az adatok feldolgozása tartalomelemzéssel, és matematikai statisztikai eljárásokkal történt.

Az eredmények azt támasztották alá, hogy a segítő-párrendszert mindenki nagyon pozitívan ítéli meg, a rendszer hatékonyságát bizonyítja a diákok önbevallása arról, hogy szakmai elkötelezettség terén és személyiségükben is fejlődtek szeptember óta – ez az eredmény pedig összecseng több, más vizsgálatok eredményével is (Carmola, 1995; Haddock et al., 2017). Az Egyéni Fejlődési Tervet fontosságát a fejlődés nyomon követéséhez mind a diákok, mind a tanárok megerősítették. A nem jól kidolgozott tervek miatt a diákok egy része értelmetlennek tartják az EFT-vel kapcsolatos munkát, viszont fontosnak tartanánk nagyobb hangsúlyt fektetni a diákok aktív részvételére a dokumentum alkalmazásakor és nem csak a célképzésnél.

SZÖVEGÉRTÉSI, MATEMATIKAI ÉS ÉLETPÁLYA-TERVEZÉSI KOMPETENCIÁK MÉRÉSE AZ ORIENTÁCIÓS ÉVBEN

Csíkos Csaba, Török Réka

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Kulcsszavak: *szövegértés, matematikai kompetencia, életpálya-tervezési kompetenciák*

A folyton változó munkaerőpiac és a hagyományos pályautakat felváltó munkavállalás következtében az iskolákra egyre nagyobb felelősség hárul a diákok életpálya-építésének támogatása területén (OECD, 2015; 2017). A tanulási kompetenciák és az életpálya-építési kompetenciák egymással karöltve határozzák meg a tanulók tanulmányi és szakmai előmenetelét (Török, 2017). Előadásunkban a gödi orientációs évfolyamon három kompetenciaterület mérőeszközeinek alkalmazásáról számolunk be.

Az orientációs év végén a tanulási kompetenciák vizsgálatának céljából a tanulók online platformon oldottak meg egy-egy 60 perces matematikai és szövegértési tesztet. Mindkét teszt a Nemzeti alaptanterv 8. osztály végére előírt követelményei alapján készült. A szövegértés teszt a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok mellett a hazai és nemzetközi rendszerszintű mérésekben alkalmazott gondolkodási szintek diagnosztikus mérésére alkalmas. A matematika teszt a NAT-ban részletezett közműveltségi tartalmak lefedésével a matematika tartalmi területeinek diagnosztizálást tette lehetővé. A tesztek reliabilitása megfelelő volt (Cronbach-alfa 0,82 és 0,87). Harmadik kompetenciaterületként az életpálya-kompetenciák és az életpálya-tervezést meghatározó változásának vizsgálata céljából a tanulók a tanév elején és végén kérdőíves felmérésben vettek részt. A kérdőív olyan nemzetközi diagnosztikai eszközökre támaszkodik, mint az Átvezetési Diagnózis és Célgenerátor (Transition Assessment and Goal Generator; TAGG; Martin et al., 2015), a Cline, Halverson, Petersen és Rohrbach (2005) által kidolgozott Diagnosztikus Füzet (Quickbook of Assessment), valamint a Minessota Középfokú Átvezetési Illeszkedést Mérő Diagnosztikai Csomag (2009—2010).

A szövegértés tesztben a legjobb eredmények az egyszerű információ-visszakeresésben születtek, míg a következtetést és reflexiót igénylő feladatok gyengébb teljesítményt hoztak. A matematika területein változatos egyéni teljesítményprofilokat láttunk: a feltárt hiányosságok gyakran az alsó és felső tagozatos oktatás határához köthetők. A két teszt összefüggései azt mutatták, hogy a jobb matematikai teljesítménnyel a szövegértés teszt reflexív gondolkodást mérő feladatai korreláltak.

A 15 vizsgált életpálya-tervezési dimenzió közül szignifikáns növekedés mutatkozott többek között az erősségek felismerésében, a nehézségekhez való alkalmazkodásban, a pályaérdeklődés és a munkamódok tisztázottságában.

Mindhárom kompetenciaterület esetében egyénre szabott eredménylapok készültek a diagnosztizált erősségekre és a fejlesztendő területekre vonatkozó javaslatokkal. A diagnosztikus értékelés hozzákapcsolása a fejlesztő munkához egyrészt a méréses pedagógiai módszerek és a pedagógia gyakorlat integrálása felé hatnak, másrészt az orientációs év kvantitatív szemléletű hatásvizsgálatához nyújtanak módszertani alapot.

MŰSZERES MUNKADIAGNOSZTIKAI FELMÉRÉSEK MÓDSZERTANÁNAK KIDOLGOZÁSA AZ ORIENTÁCIÓS TANÉVHEZ

Jókai Erika, Nagy Zita Éva

Óbudai Egyetem;
Kilátó Piarista Pályaorientációs és Munkaerőpiaci Fejlesztő, Módszertani Központ

Kulcsszavak: *munkadiagnosztika, ergonómia, SNI*

A fiatalok, és különösképpen a fogyatékossággal élő, SNI és NEET fiatalok munkapiaci felkészítése és kilátásai – mind a gazdasági-társadalmi, mind az egyéni szempontokat figyelembe véve – kiemelt figyelmet igényelnek (lásd pl.: Munkaerőpiaci Tükör, 2018; MAGYE, 2019). A rendszerbe illesztett és erős módszertani bázissal bíró életút-támogató pályaorientáció (és az orientációs év módszere) szorosan illeszkedik az Európa 2020 stratégiához, valamint a képességpolitika irányához (OECD, 2011).

A kutatás végső célja az volt, hogy tudományos igénnyel, a 13-30 éves korosztály vizsgálataihoz alkalmas formában, a hátrányos helyzetű fiatalokra külön figyelmet fordítva alapozza meg a műszeres munkadiagnosztikai képesség- és munkaalkalmassági felmérések protokollját a Kilátó Központban.

Elsőként empirikus vizsgálati módszerekkel megvizsgáltuk azt, hogy a műszerek a fiatal és különböző speciális szükségletű célcsoportok képességfelmérésére alkalmazhatók-e. Ezt követően vizsgálati protokollt határoztunk meg próbafelmérések tapasztalatai alapján (100 vizsgált fő volt az ErgoScope-on, 50 fő a 9 darab pszichometriai vizsgálóműszeren). Az adatelemzések IBM SPSS Statistics 23 programcsomag segítségével történtek.

Először a teljes mintán (N = 100) belül összehasonlító elemzéseket végeztünk annak megállapítására, hogy a mintát alkotó SNI-s fiatal felnőttek körében azonosíthatók-e fogyatékosság-specifikus teljesítmény eltérések és vannak-e ezeknek az eltéréseknek nemi különbségei.

Másrészről az egyes részmintákra kapott paramétereket összevetettük az ép populációra vonatkozó megfelelő referencia-értékekkel is (N = 297). Egymintás t-próbával vizsgáltuk meg, hogy a fogyatékossági kategóriák szerinti részminták átlagértékei szignifikánsan különböznek-e az ép személyekre vonatkozó megfelelő átlagértékektől (nemek szerint). A fogyatékossággal élő személyek teljesítményének az ép populációéhoz való viszonyítása alapvető jelentőségű, mivel a foglalkozási rehabilitáció sikeres támogatását a személyek megőrzött (intakt) képességeinek ismeretében, az ép populációra vonatkozó referencia-értékekhez történő viszonyítással valósíthatjuk meg (Jókai, 2019). A pszichometriai képességvizsgáló-eszközökkel mért adatok elemzése hasonló módon történt meg, itt azonban nem volt lehetőségünk ép kontrollcsoport eredményeit felhasználni, ezért az általunk mért teljesítmény-paraméterek időbeli stabilitását vizsgáltuk meg (Izsó – Jókai, 2019).

A kutatás eredményei nyomán a kutatócsoport módszertani kézikönyvet készített (Jókai, 2018), kidolgozta az ErgoScope munkaszimulátor és további 9 hordozható pszichometriai képességvizsgáló eszköz használatára vonatkozó ajánlásokat (Jókai – Smudla – Pálosi, 2018), a felmérések és adatelemzés eszközeit és menetét, és a teljes kapcsolódó dokumentációt (Mészáros, 2018).

ÉLETPÁLYA-TERVEZÉS ÉS ROBOTIKA AZ ORIENTÁCIÓS ÉVBEN, A TÁVTANULÁS IDŐSZAKÁBAN

Buzgó Éva, Czoch András

Kilátó Piarista Pályaorientációs és Munkaerőpiaci Fejlesztő, Módszertani Központ;
Kilátó Piarista Pályaorientációs és Munkaerőpiaci Fejlesztő, Módszertani Központ

Kulcsszavak: *szakképzés, életpálya-tervezés, robotika, 3D nyomtatás, programozás, online oktatás*

Az életpálya-vezetési készségek (ld. ELGPN Szakszótár, 2013) fejlesztése a szakképzés orientációs évfolyamában kiemelt jelentőségű, a Göd 2.0 részcéljai között hangsúlyosan megjelent a tanulók tudatos pályatervezésének, szakma választásának támogatása, a munkaerőpiaci beilleszkedés szempontjából releváns alapkészségek és kulcskompetenciák fejlesztése (2020-as NAT-ban szereplő kulcskompetenciák; Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról szóló 2018-as európai uniós ajánlás).

A pályaorientációban és életpálya kompetencia területek fejlesztésében a pedagógusok szerepe nő, megfelelő intézményi és szakmai támogatással a folyamat kulcsszereplőivé válnak (Borbély-Pecze, 2013). A tanulók életpálya-tervezésének iskolai keretek közötti támogatásában új megközelítésekre és pedagógiai eszközkészletre van szükség (Földes, 2015). A digitális eszközök, micro:bitek, robotok és Raspberry Pi-k oktatásba való integrálására születtek jó gyakorlatok (Módi, 2016), emellett a pályatervezés támogatásához való illesztésük új perspektívát kínál.

Életpálya-kompetencia fejlesztő program működtetése az orientációs évfolyam diákjai számára, kiemelten fókuszálva az együttműködési, problémamegoldási, tervezési, döntési és munkavállalási kompetencia területekre. A csoportos, tapasztalati- és élményalapú tanulási formák mellett digitális eszközökkel történő online tanulástámogatás megvalósítása.

Az előadás az életpálya modul tartalmi és módszertani elemeit mutatja be, külön figyelmet szentelve a távtanulás időszakának módszertani megoldásaira. Lehet-e kapcsolat a blokkos programozás és a célállítás között, segíthet-e egy 3D-ben megtervezett “Szupererő jelvény” az erősségek feltárásban, gyakorolható-e a jövőtervezés scratch-ben programozott képregénnyel? A csoport foglalkozásokhoz kapcsolódó résztvevői visszajelzések (47 fő) és oktatói reflexiós lapok (6 fő) elemzése kiegészült a tanulók folyamat értékelő kérdőíves vizsgálatával (35 beérkezett kérdőív).

A tanulók visszajelzései és elkészített feladatai azt mutatják, hogy a jövőről való gondolkodás segítésében van helye a csoportos foglalkozások és egyéni támogatási formák mellett a digitális eszközöknek. Az egyéni haladási ütemet megengedő, elmélyült alkotófolyamat valós erőforrásokra épített reális célkitűzéseket eredményezett. A résztvevői visszajelzések és a kérdőívek elemzése folyamatban van, a konferencia idejére elérhetők lesznek az eredmények.

DIGITÁLIS TÁVTANULÁS: MÓDSZERTANI JELLEMZŐK ÉS EREDMÉNYEK A PIARISTA INTÉZMÉNYEKBEN, KIEMELTEN A GÖDI PIARISTA SZAKKÉPZŐ KÖZPONTBAN

Lázár László, Biró Fanni

Budapesti Corvinus Egyetem;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *online oktatás, távolléti oktatás, kvantitatív és kvalitatív metodológia*

A digitális pedagógia az utóbbi 15 évben kiemelt témává vált a szakképzésben is (Benedek, 2007). A koronavírus-járvány a digitális pedagógia témáját központi kérdéskörré, a lehetőségek közül a szükségszerűségek közé emelte. Világszerte megkezdődött a járvány intézményi hatásainak, illetve az erről szóló elemzéseknek a módszeres feltárása is (ld. Viner et al., 2020). 2020 tavaszán a piarista oktatási intézmények közös digitális pedagógiai alapelveket fogalmaztak meg a járványos időszakra. 2020 májusának végén átfogó kvantitatív vizsgálatot indítottunk el a digitális távtanulás jellemzésére a munkatársak, a szülők és a diákok körében, mely vizsgálat célja az volt, hogy elemezze a kiadott piarista digitális pedagógiai alapelvek beágyazódottságát, ismeretét, feltárja a digitális távtanulás jellemzőit, nehézségeit a nevelési közösség három érintettje között, valamint, hogy javaslatokat fogalmazzon meg a jövőre nézve. A vizsgálat kérdőíves módszerrel történt, három kérdőív-változattal a munkatársak, a szülők és a diákok között. A kérdőíveinket 307 munkatárs, 1425 szülő és 1436 diák, összesen 3168 válaszadó töltötte ki. A kérdőívek tartalmaztak zártvégű kérdéseket tízfokú skálával, valamint nyíltvégű kérdéseket is, a válaszokat pedig egy- és többváltozós kvantitatív elemzésekkel (SPSS), tartalomelemzéssel (Atlas.ti szoftver segítségével), valamint további kvalitatív elemzésekkel dolgoztuk föl.

A kérdőívek eredményeit résztvevői csoportok szerint, valamint összefüggéseiben is vizsgáltuk. Eredményeket kaptunk a munkatársak, diákok és szülők leterheltségéről, a válaszadók kapcsolatáról, az egymás közti kölcsönös figyelem és támogatás, valamint a személyes jelenlét hiányának kihívásairól. A válaszadók beszámoltak a tanulás és tanítás digitális térben való tudatos tervezésének, továbbá a visszajelzés, ellenőrzés és értékelés nehézségeiről; a technológia, IKT eszközök kialakult szerepéről, beleértve úgy a távtanulás során használt platformokat, mint a digitális biztonságérzetet.

A kérdőívek fontos részét képezték azok a nyíltvégű kérdések, melyekre válaszolva a résztvevők tanácsot adhattak egymásnak, illetve a nevelési közösség további szereplőinek. Ezeket a tanácsokat tartalomelemzéssel vizsgáltuk, feltárva összefüggéseket mind a kérdőívek többi összetevőjével, mind pedig a szereplők meglátásai között. A diákok és a szülők a pedagógusoknak elsősorban azt tanácsolták, hogy adjanak kevesebb feladatot, illetve tartsanak több online tanórát, míg a pedagógusok és a szülők leggyakoribb tanácsa a diákok felé a napirend kialakítása és megtartása volt.

Általában elmondható, hogy az oktatási intézményeink a távtanulás időszakában is akkor tudták legjobban betölteni a szerepüket, ha a személyes odafigyelés, tanulástámogató kísérés és a valódi találkozás helye tudtak lenni.

FIATALOK SPORTOLÁSÁNAK SZOCIOKULTURÁLIS HÁTTERE

Elnök: Kovács-Nagy Klára

Debreceni Egyetem

Opponens: Kovács Karolina Eszter

Debreceni Egyetem

Számos hazai és nemzetközi kutatás hívja fel a figyelmet arra, hogy hazánkban alacsony a rendszeresen sportolók aránya, s a sportoláshoz való hozzáférésben és részvételben jelentős társadalmi különbségek detektálhatók (Eurobarometer, 2018; Perényi, 2011, 2013; Kovács, 2015, 2016, 2019). Ezeket a társadalmi hátrányokat a közép- és felsőoktatási intézmények egyrészt az intézményi sportolási lehetőségek révén, másrészt az egészséges életmódra, s ennek részeként a sportolásra történő szocializálás révén képesek csökkenteni, így felelősségük kétségtelen ezen a területen. Hosszútávon pedig hozzájárulhatnak egy egészségesebb, aktív, nagyobb teherbírású és magasabb várható élettartammal jellemezhető fiatal generáció létrejöttéhez. Azonban a megfelelő prevenciós programokhoz fontos feltárni a sportolást meghatározó tényezőket, közük a szociokulturális háttér hatását.

Szimpóziumunk előadásai is ezt a célt hivatottak megvalósítani különböző fiatal csoportok sportolásának és a fiatal sportolók társadalmi hátterének feltárásával. Az első előadás a 2017-es országos kompetenciamérés 10. évfolyamos diákok körében lekérdezett háttérkérdőív alapján mutatja be, hogy milyen társadalmi háttérváltozók befolyásolják a sportkörtagságot, illetve a sportmagánórákon való részvételt hazánkban. Két előadás a hallgatók sportolási szokásait vizsgálja: az első előadás az értékrend összefüggéseire fókuszál, míg a második nemcsak hazai, hanem határon túli intézmények hallgatóinak sportolását meghatározó szociokulturális tényezők, illetve az intézményi sportmiliő hatását vizsgálja. A következő előadás hazánkban egyedüli módon tárja fel a sportolói identitás szerepét a sportban, illetve az ezt meghatározó szociokulturális tényezőket sportiskolások és hagyományos középiskolában tanulók körében, míg az utolsó előadás szintén speciális fiatal csoportot céloz meg: hazai futballakadémisták társadalmi hátterét tárja fel.

A szimpózium előadásai hozzájárulnak (speciális) közép- és felsőoktatási intézményekben tanulók sportolási szokásainak feltárásához, s a társadalmi egyenlőtlenségek, a sportolók közé kerülés esélyének, illetve esetlegesen az ezeket kompenzáló tényezők (értékek, intézményi háttér) megismeréséhez.

A 123847 számú projekt – amelynek eredményei a szimpózium során elhangoznak – a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg. A szimpózium megvalósulását az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

KÖZÉPISKOLÁSOK SPORTKÖRTAGSÁGÁNAK TÁRSADALMI HÁTTERE A 2017-ES OKM-ADATBÁZIS ALAPJÁN

Szabó Dániel

Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *közoktatás, sportolási szokások, társadalmi tényezők*

Napjainkban az oktatáspolitika egyik legvitatottabb problémája a testnevelés-oktatás kérdése, a tanulók rendszeres testmozgása viszont elengedhetetlen a testi és szellemi fejlődésük szempontjából. A mindennapos iskolai testnevelés bevezetésének az ifjúság fizikai állapotának javítása mellett fontos szempontja volt az, hogy a sport szociális és morális értékképviselete hozzájáruljon az ifjúság fejlesztéséhez. (Bodnár – Perényi, 2016). Kovács (2016) fiatalok szabadidő-eltöltési és sportolási szokásait vizsgálta Nyíregyházán. A kutatás eredményeiből kiderül, hogy a fiatal generáció tagjai elsősorban otthoni passzív kikapcsolódást végeznek szabadidőjükben. A szociokulturális helyzetet nagymértékben határozza meg az anyagi helyzet, a szülők iskolai végzettsége, illetve a lakóhely is. Hasonlóan a fentiekhez, a hazai Ifjúságkutatások is rendre felhívják a figyelmet a magyar fiatalok inaktív életmódjára (2000 óta a 15–29 évesek körülbelül egyharmada sportol), s a sportolás társadalmi egyenlőtlenségeire az anyagi helyzet, a munkapiaci státusz, az iskolai végzettség, a településtípus mentén és a nemek között (Perényi, 2011; 2013; Ádám et al., 2018). Ezen adatok összessége és más eredmények is rámutattak arra, miképpen állnak összefüggésben a vizsgált változók a sportolási gyakorisággal, tehát a végzettséggel egyenesen arányosan nő a sporttal eltöltött idő (Keresztes et al., 2013). Előadásunk célja a fentiekhez kapcsolódóan annak feltárása, hogy milyen társadalmi háttérváltozók és miként befolyásolja azt, hogy egy tízedikes középiskolás tagja-e sportkörnek.

Kvantitatív kutatásunk során a 2017-es OKM-adatbázis 10. osztályos tanulóira szűkített adatait vizsgáltuk meg a sportköri és sportmagánórai részvétel tekintetében. Ezen kérdések összefüggéseit SPSS program segítségével vizsgáltuk az alábbi változók vonatkozásában: társadalmi tényezők (nem, iskolatípus, településtípus, régió szerinti elhelyezkedés, szülők objektív és szubjektív-anyagi helyzete, munkaerő-piaci státusza és iskolázottsága), kereszttábla elemzés és ANOVA próbák segítségével. A vizsgált kérdéseket országos viszonylatban vettük figyelembe. Az adatbázis elemszáma 85091.

Az eredmények elemzése után kiderült, hogy a diákok kevés százaléka vesz részt az iskolai sportköri foglalkozásokon és majdnem 10%-kal több diák jár inkább sportmagánórákra. Továbbá a sportmagánórákon és a sportköri foglalkozásokon való részvételt is nagymértékben befolyásolja a szülők iskolázottsága és anyagi helyzete. Az elemzések után bebizonyosodott, amit a szakirodalom is kiemel, hogy csökkenő tendenciát mutat a diákok sportolási habitusa, viszont e két változó tekintetében a szabadidő-eltöltés csak egy kis szegmensébe pillanthattunk be az eredmények kiértékelése során (Perényi, 2013; Kovács, 2016). Eredményeink felhívják a figyelmet az oktatási intézmények felelősségére a hátrányos helyzetű diákok mozgásigényének kielégítésére és sportolási lehetőségek biztosítására számukra.

A SPORTOLÓI IDENTITÁS SZOCIODEMOGRÁFIAI KÜLÖNBSÉGEI SERDÜLŐ SPORTOLÓK KÖRÉBEN

Berki Tamás

Szegedi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *sportolói identitás, serdülők, szociodemográfia, sportolási szokások*

A nemzetközi szakirodalom szerint a sportolói identitás szintje befolyásolhatja a serdülő sportolók testi és szellemi fejlődését. Hazánkban a sportolói identitás vizsgálata még gyermekcipőben jár. Brewer és munkatársai definíciója szerint a sportolói identitás "a sportolói szerep egyéni identitásba való beépülésének mértékét" jelenti. Jelen kutatással az volt a célunk, hogy magyar mintán feltárjuk a serdülő sportolók identitásának összefüggéseit, részben szociodemográfiai adatok felhasználásával, részben a sportolási szokások vizsgálatával.

Vizsgálatunkban összesen 344 középiskolás serdülő sportoló (fiú = 131, leány = 213) vett részt, akiknek átlagéletkora 16,6 életév volt. A sportolói identitást az ún. Sportolói Identitás skála magyar változatával mértük. A skála 10 itemet tartalmazott, és a válaszokat egy 7 pontos Likert-típusú skálán lehetett megadni. A skála összpontszáma megadta az ún. Sportolói Identitás Indexet (SSI; terjedelme = 7-70). Az index átlagértéke a mintánkon 47,20 volt. A skála megbízhatóságát vizsgáló Cronbach-alpha az egész mintán 0,95-es, azaz kiváló értéket mutatott. Ezek mellet a szociodemográfiai adatokra és a sportolási szokásokra kérdeztünk rá. Adataink elemzéséhez kétmintás t-próbát, varianciaanalízist és korreláció elemzést alkalmaztunk.

Eredményeinkből kiderült, hogy a fiúk (SSI átlag = 54,59) szignifikánsan magasabb sportolói identitással rendelkeznek, mint a leányok (SSI átlag = 42,80) és a kor negatívan korrelál (r = -0,36) az identitással. Egyáltalán nem meglepő módon a sporttagozatos diákok (SSI átlag = 49,60) jelentősen magasabb sportolói identitás indexszel rendelkeztek, mint a nem sporttagozatos társaik (SSI átlag = 36,13). A kutatásban vizsgáltuk a családok anyagi helyzetét és a szülők iskolai végzettségét is, de ezek a változók mintánkban nem voltak hatással a sportolói identitás mértékére. A sportolási szokásokat vizsgálva a következő eredményeket találtuk. A csapatsportágak (SSI átlag = 53,00) képviselői magasabb identitással rendelkeznek, mint az egyéni sportágakat (SSI átlag = 42,06) űzőké. Összehasonlítva a különböző versenyzési szintek képviselőit, azt tapasztalhatjuk, hogy a hobbi szinten versenyzőknél a legalacsonyabb a sportolói identitás indexe (SSI átlag = 26,76), de ez a szám a versenyzési szint emelkedésével nő, így a nemzetközi szinten versenyző sportolóknál (SSI átlag = 57,71) található a legmagasabb érték. Ezek mellet a sportolók identitására pozitívan hat a sportban eltöltött évek, a versenyzésben eltöltött évek és a heti edzésmennyiség is, azaz minél régebb óta sportol és versenyez valaki, annál többet fog edzeni, ami erőteljesebb sportolói identitáshoz vezet.

LABDARÚGÓ AKADÉMISTÁK TÁRSADALMI HÁTTÉRÉNEK VIZSGÁLATA

Rábai Dávid

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *labdarúgó akadémisták, fővárosi-vidéki akadémiák, társadalmi háttér*

A sporttehetség kibontakozásának egyik legfőbb feltételeként jelentkező társadalmi környezet fontosságáról többen is említést tettek már korábban munkáikban (pl. Czeizel, 2004; Mills et al., 2012). Ezzel szemben hazánkban mégis kevés azon munkák száma, amelyek célirányosan az utánpótlás-nevelés és a labdarúgás társadalmi kérdéseit helyezik fókuszba (Hadas – Karády, 2001). Jelen vizsgálatunk legfőbb célja, hogy az általunk kiválasztott hat labdarúgó akadémiában (3-3 fővárosi és vidéki intézmény) nevelkedő fiatal akadémisták társadalmi háttérének vizsgálatát végezzük el. A vizsgálat fő aspektusaként a főváros-vidék utánpótlás bázisainak tükrében végeztük el az elemzéseket, így azok könnyen összehasonlíthatókká váltak. A kutatás legfőbb relevanciája, hogy hazánkban korábban kevesen végeztek ezen populáció körében ilyen részletességében a társadalmi háttérre vonatkozó vizsgálatot, így mindenképpen újszerű eredményekről beszélhetünk ebben az esetben.

A kutatásunk módszereként a kérdőíves lekérdezést (N = 560) választottuk, az adatokat pedig SPSS program segítségével elemeztük. A kérdőíves lekérdezés mintáját három-három vidéki és fővárosi akadémiáról gyűjtöttük össze, akiket terepmunka részeként kérdeztünk meg, minden esetben személyesen ellátogatva az egyes intézményekbe. A kérdőívünk egyik blokkja a társadalmi hátteret felmérő kérdéseket tartalmazta, jelen előadásunkban pedig ezek legfőbb eredményeit ismertetjük.

A kutatásunk eredményeképpen a vidéki és a fővárosi akadémisták között összességében nincsenek jelentős eltérések a társadalmi hátteret felmérő területek között, szignifikáns különbséget azonban több kérdés esetében is felfedeztünk, úgy mint a szülő vagy testvér/testvérek sportolói múltjával ($p = 0{,}032$), az állandó lakóhely településtípusával ($p = 0{,}000$) és a vallásossággal ($p = 0{,}048$) kapcsolatosan. A vizsgálat további részeként más kutatások következtetéseivel (pl. Ifjúságkutatások; Velenczei, 2012; Tóth – Dóczi, 2017; stb.) is összehasonlítottuk eredményeinket, így pedig találkozhattunk markánsabb eltérésekkel is, például az apa iskolázottsága vagy éppen a vallásosság területein.

Eredményeink segítségével megismerhetjük azt a társadalmi hátteret, amely ezeket a speciális intézményekbe járó fiatalokat jellemzi, a kutatás komparatív jellege miatt pedig azonosságokkal és különbözőségekkel is találkozhatunk a fővárosi és vidéki labdarúgó akadémisták társadalmi hátterét összehasonlítva.

A SPORTOLÁS ÉS ÉRTÉKPREFERENCIA ÖSSZEFÜGGÉSÉNEK VIZSGÁLATA A MINDENNAPOS TESTNEVELÉS SZEREPÉNEK TÜKRÉBEN

Moravecz Marianna

Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *felsőoktatás, értékorientáció, sportaktivitás, mindennapos testnevelés*

Kutatások sora bizonyítja, hogy az ifjúkori intézményen kívüli sporttevékenységben való részvétel előrevetítője a későbbi aktív életvitelnek (Perkins et al., 2004). Napjainkban az aktív, fizikai tevékenységgel eltöltött szabadidő fontossága előtérbe került, hiszen a WHO értékelései a fizikai inaktivitást a világon a negyedik leggyakoribb kockázati tényezőként jelölik meg a betegségek kialakulásának egyik fő kiváltójaként (Pratt et al., 2014). A sport, az egészség, mint értékkategóriák válsága közvetetten, a társadalom jövőképét tekintve a fiatal nemzedék életviteléhez kötődő értékpreferenciákat is befolyásolhatja. Az utóbbi évek hazai kutatásai is rámutatnak arra a tényre, miszerint az emberek értékvilága összefügg sportolással kapcsolatos attitűdjeikkel, szokásaikkal (Kovács, 2013; Perényi, 2010).

Vizsgálatunk célja, hogy a mindennapos testnevelés szerepének tükrében vizsgáljuk a sport egyértelmű határain túlmutató értéktranszfer hatását a sportolási aktivitásban rendszeresen részt vevő és a fizikailag passzív hallgatók életvitelében. Az online EvaSys rendszerű kérdőívünket a Debreceni Egyetem és a Nyíregyházi Egyetem 1521 hallgatója töltötte ki. Mivel az intézmények egymáshoz viszonyított hallgatói aránya nem tükrözi hűen a valóságot, ezért csak pillanatfelvételt adhatunk a bevezetésre került reformfolyamat gyakorlati megvalósulásának aktuális, erre a régióra jellemző felsőoktatási állapotáról. Az elemzésben kétváltozós elemzéseket, többváltozós főkomponens analízist alkalmaztunk, az adatok feldolgozása SPSS programmal történt. Vizsgálati értékeink a korosztály sportolási aktivitástól független, fokozódó biztonságkeresését vetíti elénk. (Ez kérdéseket vethet fel a hátrányos helyzetű régióból eredő társadalmi háttér szempontjából is).

Eredményeink alapján a sportaktivitás és az értékorientáció kapcsolatát tekintve a mintába került hallgatók leginkább az egyéni autonómiát képviselő, „nyitott”, vagy posztmateriális értékdimenziót helyezték előtérbe. Ez egyezést mutat a korábbi kutatási adatokkal (Kovács, 2013, Perényi, 2010). Összetett hatásmechanizmusról beszélhetünk az értékorientációk vizsgálata kapcsán, így elemzésünk során ok-okozati összefüggéseket nem mutathatunk fel. A vizsgálati mintánkra nézve azonban elmondható, hogy a mindennapos testnevelésnek – mint implementációs folyamatnak – a bevezetése óta eltelt időszakban még nincs kimutatható szerepe a hallgatók fizikai aktivitásában és értékrendszerében. A korábbi sport-értékorientáció kapcsolatkutatásokhoz viszonyítva vizsgálatunk relevanciája abban mutatkozik meg, hogy a mindennapos testnevelésben már részt vett új generációt, amely már a közoktatásban részese lehetett az új implementációs folyamatnak ebből a szempontból még nem vizsgálták.

KÁRPÁT-MEDENCEI HALLGATÓK SPORTOLÁSÁNAK SZOCIOKULTURÁLIS ÉS INTÉZMÉNYI HÁTTERE

Kovács-Nagy Klára

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *sportolás, társadalmi háttér, intézményi sportmiliő, felsőoktatás*

Előadásunk célja feltárni, hogy milyen szociokulturális, szocializációs és intézményi tényezők (sportmiliő) befolyásolják magyarországi, erdélyi és partiumi, vajdasági, kárpátaljai és felvidéki hallgatók körében. Korábbi kutatások egyértelműen igazolták, hogy a fiatalok, s így a hallgatók körében erőteljes társadalmi egyenlőtlenségek mutatkoznak a sportolási szokásokban, a sportoláshoz való hozzáférésben (Perényi 2010; 2013; Kovács 2015; 2019). Kutatásunk elméleti hátterét Bourdieu tőke-és habituselmélete adja, melynek keretében megvizsgáltuk a kulturális, gazdasági tőke, illetve más társadalmi-demográfiai háttérváltozók (nem, nemzetiség, 14 éves kori lakóhely településtípusa, szülők munkaerő-piaci státusza) hatását a sportolási szokásokra. Az elmélethez kapcsolódóan két sportszocializációs ágens szerepét is vizsgáltuk: megkérdeztük, hogy szüleivel szerveztek-e rendszeresen közös sportprogramokat, illetve van-e olyan (nem egyetemi) barátja, akivel együtt szokott sportolni. A habituselmélethez kapcsolódóan a kérdőív adta lehetőségek által igyekeztünk minél szélesebben megragadni a hallgatói életmód egyes dimenzióit. Az elemzésekhez a PERSIST 2019 kutatás adatbázisát használtuk fel. A kérdőíves vizsgálat 2018-2019-ben zajlott Magyarországon az Észak-alföldi, továbbá négy határon túli térség elsősorban kisebbségi magyar tannyelvű felsőoktatási intézményeinek hallgatói körében (N = 2005).

Eredményeink rávilágítottak arra, hogy a sportolási szokásokban jelentős szocio-kulturális és habituális különbségek vannak: a rendszeres sportolás egyértelműen a magas státuszú, valamint a művelődő-kultúrafogyasztó habitusú férfi hallgatókra jellemző inkább, a ritkán sportolás valamint az egyéni sportok űzése inkább a közösség- és szórakozásorientált habitussal bíró diákok körében figyelhető meg. A nők és hátrányosabb helyzetű hallgatók kevésbé sportolnak, ha mégis, inkább a csapatsportokat preferálják. Ugyanakkor többváltozós elemzéseinkben a szocio-kulturális háttér befolyásoló szerepe eltűnt (kivéve a relatív anyagi helyzeté), s sokkal fontosabb a sportos család és barátok pozitív hatása (a magyarországiak és a vajdaságiak körében). Az intézményi tényezők közül egyértelműen igazolódott a sportos kampuszmiliő tényezői közül a sportinfrastruktúra minél rendszeresebb használatának (Magyarországon, Ukrajnában és Szerbiában), valamint a sportos hallgatóknak a pozitív szerepe az anyaországban. A sportos kampuszkörnyezeti tényezők közül a sportolás gyakoriságának kontextuális változójának van pozitív hatása, a társadalmi, habituális és szocializációs tényezők hatása ettől függetlenül is érvényesül. Eredményeink hozzájárulnak olyan prevenciós programok kidolgozásához a felsőoktatási intézményekben, melyek elősegíthetik az élethosszig tartó sportolás igényének és fontosságának felismerését a hallgatók számára.

A kutatás a 123847 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg. Az előadást az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

NARRATÍVÁK A CSALÁDRÓL A BÖRTÖN VILÁGÁBÓL

Elnök: Hegedűs Judit

Nemzeti Közszolgálati Egyetem RTK

Opponens: Takács-Miklósi Márta

Debreceni Egyetem BTK

Szimpóziumunk a büntetés-végrehajtási intézetek speciális világáról, az itt élők és dolgozók családdal kapcsolatos narratíváiról, az itt alkalmazott jógyakorlatokról szól. A 19. század végén kibontakozó kriminálpedagógiai mozgalmak már egyértelműen felhívták a figyelmet arra, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek nemcsak a büntetés helyszíne kell, hogy legyenek, hanem a társadalomba való beilleszkedéshez kell hozzásegíteniük a fogvatartottat.

A 20–21. században ezek a tendenciák felerősödtek: a reszocializáció, reintegráció folyamatában egyre erőteljesebb szerepet kapott a pedagógiai megközelítés, melynek eredményeképpen megszületett a BV Kódex néven ismertté vált jogszabály. E jogszabály tekinthető a modern büntetés-végrehajtás alapjának, melyről első előadónk számol be, aki a külső és belső motiváció kérdéskörét taglalja a fogvatartotti csoport reintegrációja során kiemelve a progresszív rezsimrendszer fogalmát. Ez az előadás adja meg az alapot azoknak a kutatásokhoz, melyet a továbbiakban ismertetnek az előadók.

Második előadónk a fogvatartottakkal foglalkozó személyi állomány narratíváit elemzi rámutatva azokra a jellegzetes családképekre, melyekkel rendelkeznek a szakemberek, illetve olyan jógyakorlatokra és azok hatékonyságvizsgálatára tér ki, melyek a fogvatartottak szülői szerepeinek erősítését célozzák meg.

Harmadik előadónk a fogvatartottak szemszögéből elemzi a család szerepét a reintegráció folyamatában. A hosszúítéletes fogvatartottak családi háttere mellett megismerhetjük a családdal való kapcsolat alakulását a fogvatartás ideje alatt hangsúlyozva a szülői szerep alakulását.

Negyedik előadónk pedig a több éve a büntetés-végrehajtásban alkalmazott módszerre, a családi döntéshozó csoportra tér ki, melynek a legfőbb célja a családi kapcsolatok rendezése a resztoratív technikák alkalmazásával. A fiatalkorú fogvatartottaknál alkalmazott módszer hatékonyságáról az előadó által készített fókuszcsoportos beszélgetés segítségével kapunk információt.

MODERN BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS – A KÜLSŐ ÉS BELSŐ MOTIVÁCIÓ ERŐSÍTÉSE A FOGVATARTÁS SORÁN

Forgács Judit

Nemzeti Közszolgálati Egyetem RTK

Kulcsszavak: *motiváció, BV kódex, progresszív rezsimrendszer*

A fogvatartás és reintegráció új és részben megújult elemeit vizsgálva megállapítható, hogy a büntetés-végrehajtási rendszer elsősorban a külső motiváció eszközeivel tud élni. Bár a kutatók a sikeres reintegráció esetében a belső motiváció jelentőségére mutatnak rá, mindemellett nem vetik el annak lehetőségét sem, hogy egy erősen beszabályozott rendszer esetén a külső motiváció is eredményeket hozhat. Nemzetközileg és hazánkban is elfogadott nézet szerint a végrehajtás rendje betartásának a fogvatartottak önkéntességén kell alapulnia. Ezt a fajta önkéntességet segíti elő és erősíti meg a zárt intézeti viszonyok között történő jutalmazás, amely a társadalmi kirekesztettség tényéből adódóan nagyobb jelentőségű, mint a felnőtt szabad emberek társas közösségében.

A jutalmazásra úgy tekintünk, mint a magatartás szabályozásának alapvető módszerére, amely a kívánt viselkedés megerősítésére szolgál. A fegyelem fenntartása és a fenyítések kiszabása a börtönök működtetésének a legkényesebb, ezért legfontosabb szakmai kérdései közé tartozik. A megfelelő kontroll és kellő fegyelem a személyes viselkedés és a közös tevékenységek vonatkozásában szükséges, de hozzájárul a fogvatartás elsődleges kezelési céljainak megvalósításához is. A Bv. törvény (2013. évi CCXL. tv.) egyik kiemelt újdonsága a progresszív rezsimrendszer, amely a belső motiváció erősítésén keresztül fejti ki hatását, a végrehajtásba beépült átlátható és kiszámítható fokozatosságot biztosítva. A magatartás szabályozásának mélyebb értelmezését megadva, jelentősen hozzájárult az elítéltek magatartására vonatkozó szakmai szemlélet átalakulásához. A fokozatosság eléréséhez az elítéltek életének szinte minden területére kiható rendszert kellett kidolgozni, amely leginkább a kapcsolattartást, az életrendet, az elhelyezést, a foglalkoztatásban történő részvétel lehetőségét foglalja magában. Az elítélt aktív és együttműködő viszonyulás esetén lehetőség kínálkozik arra, hogy fogvatartásának és kapcsolattartásának körülményei egyre nyitottabbá váljanak. A fogvatartás szabályainak enyhülése magával hozza annak lehetőségét, hogy több és biztonságilag kevesebb korlátozó tényezővel bíró reintegrációs program álljon az elítélt rendelkezésére. Természetesen, a továbblépés lehetősége nemcsak a kedvezőbb, de a szigorúbb rezsimszabályok felé is lehetséges.

A jutalmazás, fenyítés és a progresszív rezsimrendszer működtetésének szükségesége nem vitatható. A motivációs eszközök által támogatott együttműködő magatartás rövidtávon a büntetés-végrehajtási intézet érdekeit képviseli, de hosszú távon a személyiségbe beépülve a konstruktív életvezetés kialakulását szolgálhatja.

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBEN DOLGOZÓK NARRATÍVÁI A FOGVATARTOTTAK CSALÁDJAIRÓL

Hegedűs Judit

Nemzeti Közszolgálati Egyetem RTK

Kulcsszavak: *narratív interjú, reintegráció, családi narratívák*

A büntetés-végrehajtási intézetekben dolgozó kollégák meghatározó szerepet töltenek be a reintegrációban. Az, hogy ők hogyan gondolkodnak a fogvatartottakról, az őket körbevevő szűkebb és tágabb társadalmi környezetről, befolyásolja többek között a reintegrációba vetett hitet, a reintegráció során felhasznált erőforrások, pedagógiai módszerek kiválasztását. A börtönnel kapcsolatos nemzetközi kutatások egy része a reintegrációt végző munkatársakra, az ő kompetenciáikra (Braggins – Talbot, 2003), mentálhigiénés állapotuk jellemzőire (Araújo et al., 2020; Clements, 2020) fókuszál, ugyanakkor kevéssé jelennek meg e kutatások között a munkatársak nézeteinek kutatása.

Ezt a hiátust próbáltuk pótolni akkor, amikor 2016–2019 között büntetés-végrehajtási intézetekben dolgozó reintegrációs tisztekkel, börtönpszichológusokkal, a belső iskolában oktató kollégákkal készítettünk interjút. Tudatosan választottuk kutatásunk során a kvalitatív stratégiát, melynek eredményeképpen 25 narratív interjút készítettünk. A narratív interjúk során arra kértük beszélgetőpartnereinket, hogy meséljenek önmagukról, pályaválasztásukról, munkájukról, a fogvatartottakról, az ő családjaikról. A kapott szövegen tartalomelemzést végeztünk figyelembe véve a narratív interjúk elemzésének sajátosságait: azaz nemcsak történeteket ismerhettünk meg interjúalanyainktól, hanem a történetek egymás közötti relációiról, a társadalmi kontextusról és interjúalanyaink identitásáról is képet kaphattunk, arról, hogy miként éli meg saját identitását a büntetés-végrehajtási munkájában.

E hatalmas szövegkorpuszból a családra vonatkozó narratívákat mutatjuk be, melyek kapcsán az alábbi főbb csoportok körvonalazódtak kutatásunk során a fogvatartottak családjaival kapcsolatban:

1) A család mint gátló tényező;
2) A család mint motiváló tényező;
3) A család mint idealizált világ;
4) A család mint vágyott világ.

E prototípusok ismerete úgy gondoljuk, hozzájárulhat ahhoz, hogy minél hatékonyabban tudják segíteni egyrészt a fogvatartottakat abban, hogy családjaikkal való kapcsolataikat rendezzék, másrészt pedig még inkább láthatóvá válik, hogy a reintegrációs folyamatban a családra mint védőfaktorra mennyire lehet számítani. A családdal való kapcsolattartás minőségét szintén érintették interjúalanyaink: a kiszámíthatatlanság, a rendezetlen családi kapcsolatok mellett megjelent a büntetés-végrehajtási intézetek szerepének hangsúlyozása: nem mindegy, hogy milyen pedagógiai légkört teremtenek a kapcsolattartásra, mennyire kapnak segítséget a fogvatartottak a büntetés-végrehajtás szakembereitől, illetve mennyire képesek segíteni a büntetés-végrehajtásba bekerülő szülőket szülői feladatainak ellátásában.

Ezzel kapcsolatos hazai jó gyakorlatokra is kitérünk, bemutatva azok hatékonyságvizsgálatát. Kutatásunk során egyértelművé vált a képzés fontossága: a szakemberek felkészítése a fogvatartotti családdal való kommunikációra elengedhetetlen.

A CSALÁD JELENTŐSÉGE A HOSSZÚÍTÉLETES FOGVATARTOTTAK MEGKÜZDÉSÉBEN

Fekete Márta

Nemzeti Közszolgálati Egyetem RTK

Kulcsszavak: *hosszúítéletes fogvatartott, reintegráció, megküzdés*

A család a szocializáció elsődleges színtereként jelentős szerepet játszik az emberek értékrendszerének, világképének alakulásában. A család azonban nemcsak a világhoz nyújt értelmezési-viszonyulási keretet az egyén számára, hanem egy stabil családi háttér képessé is teszi őt arra, hogy az életében jelentkező nehéz helyzetek hozta akadályokkal „megfelelő" módon küzdjön meg.

A bűnelkövetés okait kutató vizsgálatok szinte mindegyike kiemeli a család szerepét a bűnelkövetővé válás folyamatában. A hazai kutatások között a témában ugyanúgy megjelennek a bűnelkövetővé válás előzményeit firtató vizsgálatok (ld. Kerezsi, 1995; 1997; Bolyki – Sárik, 2004), mint a családi háttér, családi nevelési elvek, melyekre adott esetben kriminalizáló tényezőként tekinthetünk (ld. Czenczer, 2014; Solt, 2015; Hegedűs et al., 2016).

A büntetés-végrehajtási intézetekkel és fogvatartottakkal kapcsolatos kutatásokban azonban a családnak egy másik, nagyon jelentős arca is kirajzolódni látszik: a támogató, megtartó jelleg. Nemzetközi színtéren főképp három kérdésre épülnek a család és a börtön kapcsolódása körüli vizsgálatok, ez pedig 1) a kapcsolattartás hatása és segítő szerepe a fogvatartottak életében (ld. Holt – Miller, 1972; Adams, 1992; Cochran, 2012), 2) a család szerepe a reintegrációban (ld. Maruna, 2001; Sullivan et. al., 2002; La Vigne et. al., 2004; Burnett, 2004), illetve 3) a szülőkép alakulása (ld. anyaszerep: Poehlmann, 2005; apaszerep: Arditti, 2005; Tripp, 2009; szülői kompetencia: Nurse, 2002).

A 2020-ban hazai terepen, börtönökben lefolytatott vizsgálatunk során arra kerestük a választ, hogy a hosszúítéletes fogvatartottak milyen megküzdési stratégiákkal rendelkeznek, melyek átlendítik őket az ítéletüket kísérő nehéz időszakokon. 47 nagyítéletes fogvatartottal (15 nő és 32 férfi) vettünk föl félig strukturált interjúkat a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben, a Szegedi Fegyház és Börtönben és a Kalocsai Fegyház és Börtönben. A beszélgetések során, számos egyéb reintegrációt segítő tényező, mint a munka, az oktatás jelentősége, a szupportív nevelői munka, mellett természetesen felmerült a család támogató jellege is, a nemzetközi kutatásokra reagáló módon a szülőszerep átalakulásának folyamatai, a szülőség érzésének felerősödése, és mindezeknek szerepe az egyén megtartásában, a társadalomba történő visszailleszkedésében. Az előadásban a kutatásból nyert eredmények részletesebb ismertetésére kerül sor.

A CSALÁD BEVONÁSÁNAK LEHETŐSÉGE A FIATALKORÚ BŰNELKÖVETŐK EREDMÉNYES REINTEGRÁCIÓJA ÉRDEKÉBEN

Ruzsonyi Péter

Nemzeti Közszolgálati Egyetem RTK

Kulcsszavak: *családi döntéshozó csoport, fiatalkorú fogvatartott, reintegráció*

Napjainkban a világon több mint 1 millió gyermek-, illetve fiatalkorú tölt szabadságvesztés büntetést, és a számuk folyamatosan növekszik (Walmsley, 2019). A (kriminál)pedagógiai gondolkodásmódnak – és még inkább az ennek megfelelő cselekvésnek – a feltételei jelenleg csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre, mivel a 21. század világtendenciájaként tekinthetünk a börtönrendszerek szigorodására. A Cavadino – Dignan – Mair (2013) szerzői csoport nemzetközi elemzése szerint „a börtönrendszer válságban van". Weinlandt és Stover (2008) a kontinensünk büntetőrendszereinek alapos elemzését követően jutott arra a megállapításra, hogy „a büntetés-végrehajtás általános krízishelyzetben van". Álláspontom szerint elodázhatatlan a kialakult helyzettel – szigorúan tudományos és szakmai alapon történő – kritikus szembenézés; a feltárt összefüggések alapján pedig új fejlesztési elképzelések kidolgozása.

A kutatás hipotézise: a fiatalkorúak számára szervezett „családi döntéshozó csoport" (továbbiakban: CsDCs) hosszútávú védőháló kialakításával segíti a szabadultak eredményes reintegrációját. A kutatás módszere: szakirodalom elemzése, CsDCs helyszíni tanulmányozása, valamint fókuszcsoport kutatás.

Hazai és nemzetközi tapasztalatok arra utalnak, hogy a családok bevonása új lehetőséget kínál a fiatalkorú bűnelkövetőkkel folytatott reintegrációs munka során (McCold, 1997; Maxwell – Morris, 2006). A CsDCs a resztoratív, helyreállító technikák egyik speciális válfaja, ahol a hangsúly a szabadulás előtt álló fogvatartott és elsősorban a családtagjainak felelősségvállalásán, öntevékenységén és saját erőforrásaik mobilizálásán van (Fellegi, 2008; Barabás – Fellegi – Windt, 2011). Ezt az eljárást a hazai büntetés-végrehajtási intézetek némelyikében már viszonylagos rendszerességgel alkalmazzák (Lebujos, 2012; Budai, 2014; Molitórisz – Franka, 2016).

Kutatásom során a CsDCs-re vonatkozó szakirodalom megállapításait szembesítettem a biztonsági és a reszocializációs szakterületen dolgozó büntetés-végrehajtási tisztek reprezentatív mintáján végzett fókuszcsoport beszélgetések végkövetkeztetéseivel. A fókuszcsoport kutatás lehetőséget kínál a résztvevők gyakorlati tapasztalatain alapuló – esetünkben szakmai – véleményének megismerésére (Héra – Ligeti, 2005; Babbie, 2008; Bloor – Frankland – Thomas – Robson, 2013; Lampek – Horváthné, 2015). A CsDCs alkalmazására vonatkozó szakmai álláspont egy nem várt összefüggésre hívták fel a figyelmet: a CsDCs alkalmazása a fiatalkorú fogvatartottak egy meghatározható köre számára nem kecsegtet hosszútávú eredménnyel. A halmozottan hátrányos helyzetű és szélsőségesen elmaradott szociokulturális családi környezetben nevelkedő fiatalok „kitörését" hátrányosan befolyásolhatják a szerződésben rögzített elköteleződések.

A CsDCs sok esetben eredményes lehet, azonban körültekintően kell kiválasztani a bevontak körét.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (9:00–10:30)

KRITIKAI MŰVÉSZET PEDAGÓGIA – TANTERMI KÍSÉRLET KÖZOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN TÁRSADALMILAG ÉRZÉKENY TÉMÁK FELDOLGOZÁSÁRA

Klima Gábor

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *művészetpedagógia, kritikai pedagógia, vizuális nevelés, vizuális kultúra, tantermi kísérlet, társadalmi érzékenyítés*

Az előadás kapcsolódik a Magyar Tudományos Akadémia és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Vizuális Kultúra Szakmódszertani Kutatócsoportja „Moholy-Nagy Vizuális Modulok – a 21. század képi nyelvének tanítása" című tantervi innovációs projektjéhez. A program különböző modulokra osztva vizsgálja a 21. sz. vizuális kultúrájának tanítását és taníthatóságát.

Előadásom első részében a kritikai pedagógia elméleti hátterét és gyakorlati megvalósításának lehetőségeit vizsgálom. Paulo Freire munkásságából indulok ki, röviden ismertetem az *Elnyomottak pedagógiája* c. kulcsfontosságú munkáját, illetve az abban leírt "banking model-t" (Freire, 1970a, 1970b). A kritikai pedagógia különböző szempontjait és kontextusait feltáró források alapján úgy tűnik, hogy jelentős szakadék tátong a tanár szerepét illetően az elméleti és gyakorlati írásokban (Kincheloe, 2008). A kritikai pedagógia elmélete inkább egy nevelésfilozófiai irányzat (Freire szerint), a gyakorlata viszont egy társadalmi, pedagógiai, kulturális mozgalom képét rajzolja ki (Shor, 1980). A kettőben megjelenő tanárkép egyszerre kéri számon a részvételiséget és az autoritást.

Az előadás második részében ismertetem az általam írt és kipróbált tanítási-tanulási programot. A kutatás során tanulói csoportokkal változatos módszertanok mentén társadalmilag érzékeny témákat dolgoztunk fel, a gimnáziumi vizuális kultúra tanóra keretein belül. A kutatás célja volt vizsgálni a kritikai művészetpedagógia szemléletének alkalmazhatóságát közoktatási, tantermi környezetben, valamint vizsgáltuk a tanulók érzékenységének változását, az én-tudatosság fejlődését is. A kritikai pedagógia megbontja a tanár–tanuló–iskola hármas egységét és gyakorlat-központú gondolkodásával dekonstruálja, újratervezi tanuló és tanár, egyén és intézmény kapcsolatát (Giroux, 2007). Erős az ellentmondás a köznevelés és a kritikai szemlélet között, a programmal mégis kísérletet tettünk a kritikai pedagógiai szemlélet alkalmazására

Az előadás harmadik, záró szakaszában egy új tantárgyi paradigma lehetőségét vázolom fel, ahol a közoktatásban megvalósuló vizuális kultúra tanóra, mint a társadalmi érzékenység és tudatosság valamint a kritikai gondolkodás fejlesztésének "zászlóshajója" jelenik meg.

ISKOLAI DOLGOZÓK ÉS SZÜLŐK SZEREPE A SOKSZÍNŰSÉG OKTATÁSI MUNKACSOPORT MUNKÁJÁBAN, ÉS AZ ELŐÍTÉLETES ALAPÚ ZAKLATÁS ELLENI FELLÉPÉSBEN

Tihanyi Katalin

Háttér Társaság, Sokszínűség Oktatási Munkacsoport

Kulcsszavak: *iskolai zaklatás, jó gyakorlat, civil kezdeményezés*

A Sokszínűség Oktatási Munkacsoport (SOM) 13 kisebbségekkel, gyermekjogokkal, emberi jogokkal és előítéletes alapú iskolai zaklatással és bántalmazással oktatási kontextusban foglalkozó civil szervezet csatlakozásával jött létre 2018 elején, azzal a céllal, hogy támogassa a pedagógusok munkáját a sokszínűség-oktatásban és az előítéletes alapú iskolai zaklatás és bántalmazás ellen. A SOM jelenleg a Háttér Társaság koordinálásával működik. Előadásomban a Munkacsoport első két évének tapasztalatairól lesz szó, külön kiemelve, milyen lehetséges tanári és szülői szerepeket látunk a kirekesztés elleni iskolai fellépésben.

Magyarországon az iskolák többségében hiányzik a szisztematikus fellépés a kirekesztés és az előítéletes alapú zaklatás és bántalmazás ellen, a pedagógusok nagy része nem kap megfelelő képzést és támogatást a témában, s a szülők is tanácstalanok az esetek zömében. A meghívható foglalkozásokat, programokat nyújtó szervezetek kapacitása korlátozott. Ezért a SOM honlapján és hírleveleiben programjavaslatok, gyakorlatok, képzési anyagok gyűjtésével és közlésével igyekszik segíteni tanároknak és szülőknek is. 2019-ben először hirdette meg az Iskolai Sokszínűség Hetét, ami arra adott alkalmat, hogy az osztály- és iskolaközösségek beszélgessenek sokszínűségről, elfogadásról és az erőszak megelőzésének lehetőségeiről, illetve ebben a témában szervezzenek programokat, nézzenek filmeket, alkossanak. A SOM ehhez a csatlakozóknak segédanyagokat biztosított, illetve forgatott egy kisfilmet is, kifejezetten azért, hogy órai beszélgetés és vita tárgya lehessen. A program és az anyagok nagyon pozitív visszajelzéseket kaptak, melyekből az is kitűnt, a résztvevők égető szükségét érzik a hasonló kezdeményezéseknek és eszközöknek. A járványhelyzet miatt a 2020-as, 2. Iskolai Sokszínűség Hetét el kellett halasztani, helyette viszont a Munkacsoport online kérdőíves kutatást indított iskolai dolgozóknak a 2019/20-as tanév tapasztalatairól az előítéletesség és az iskolai zaklatás és erőszak (ideértve az online erőszakot is) témájában.

Mi lehet a szerepe a pedagógusoknak és mi a szülőknek az elfogadó, békés és biztonságos iskola megteremtésében? Erre a kérdésre szeretnék lehetséges válaszokat felmutatni a Sokszínűség Oktatási Munkacsoport eddigi tevékenységeinek tapasztalatai és év végi kutatása alapján, illetve a Háttér Társaság korábbi kutatási tapasztalatai tükrében.

(A Háttér korábbi kutatásai pl. *Útmutató az előítéleres alapú iskolai zaklatás megelőzéséhez és kezeléséhez.* Budapest: Háttér Társaság – Romaversitas Alapítvány – Társaság a Szabadságjogokért – Tett és Védelem Alapítvány, 2016, http://iskolaizaklatas.hu/sites/default/files/iskolaizaklatas_utmutato.pdf; *Támogató barátok, tehetetlen intézmények: Az LMBTQI diákok iskolai tapasztalatai Magyarországon az Országos Iskolai Környezet Kutatás alapján.* Budapest: Háttér Társaság, 2019, https://hatter.hu/kiadvanyaink/iskolai-kornyezet-kutatas-2017)

FIATALOK VÉLEKEDÉSE ÉRTELMILEG AKADÁLYOZOTT SZEMÉLYEKRŐL – AZ ELSŐ PRÓBAINTERJÚK TAPASZTALATAI

Kármán Bianka

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *intellektuális képességzavar, értelmileg akadályozott személyek, vélekedés, attitűd, interjú*

A nyugati társadalmakban és az Európai Unió fogyatékosügyi stratégiájában fontos a fogyatékossággal élő emberek inklúziójának segítése. Különösen hangsúlyos ez a 2006-ban megfogalmazott és Magyarország által is ratifikált ENSZ Egyezmény óta, amely világosan lefekteti a fogyatékos emberekkel kapcsolatos emberi jogi perspektíva alapjait. A 2010–2020 közötti időszakra vonatkozó Európai Fogyatékosügyi Stratégia fő pontjai között szerepel a hozzáférhetőség, részvétel és egyenlőség, ezek kiemelt területei: az oktatás, az egészségügy, a munkaerőpiac és a lakhatás (European Disability Strategy 2010–2020, 2010). Az intellektuális képességzavarral élő tanulók integrációja komolyan megkezdődött Magyarországon is, ám a mérsékelt és súlyos intellektuális képességzavarral élő (értelmileg akadályozott) emberek csoportjainak óvodai, iskolai, munkahelyi és társadalmi integrációja egyaránt alacsony mértékű (Oktatási Hivatal, 2018, 30. tábla; Dunás-Varga, 2019). Fontos tehát feltárnunk, hogy milyen tényezők húzódnak meg ennek a sikertelenségnek a hátterében, hogy minél jobban segíthessük a beilleszkedésük folyamatát.

Az előadásban bemutatjuk a próbainterjúk első adatait, amelyek a magyarországi tipikusan fejlődő fiatalok értelmileg akadályozott személyekkel kapcsolatos gondolkodását, vélekedéseit, tudását, esetleges félelmeit tárják fel. Ez a fajta alapozó kvalitatív kutatás azért szükséges, hogy erre építve egy széleskörben használatos mérőeszközt tudjunk kialakítani, valamint az első szerző doktori kutatásában tervezett szemléletformáló beavatkozás fókuszpontjai kirajzolódjanak.

A 14–18 éves korosztályt célzó interjúk a jelzett korosztály fogyatékossággal, kifejezetten pedig az értelmileg akadályozott emberekkel kapcsolatos vélekedéseit hivatott felmérni. Maga az interjú félig strukturált módszertannal készül, amely az orientáló kérdések, főcsoportok mentén lehetőséget ad az interjúalanyok asszociációinak kifejtésére (Szokolszky, 2004).

A próbainterjúk első elemzései alapján kiemelhetjük, hogy a korábbi vizsgálatoknak megfelelően a megkérdezett fiatalok tudása bizonytalan az értelmileg akadályozott személyekkel kapcsolatosan. A további eredmények feldolgozása folyamatban van, a részletes elemzés az előadás idejére lesz elérhető.

Fontos feltárnunk, hogy ma Magyarországon a fiatalok hogyan vélekednek erről a populációról, mert a széleskörű felmérések legalább 50 évesek, ennél újabb adatokat csak 1–2 kismintás tanulmányban találhatunk, azonban ezek is főleg általánosan a fogyatékosság témakörét járják körbe. Minden ilyen jellegű tanulmányból kirajzolódik, hogy az értelmileg akadályozott személyekkel kapcsolatos távolságtartás a legnagyobb, ezért fontos ennek okait feltárnunk (Illyés – Mérei, 1975; Berényi – Mader – Pillók – Ságvári, 2005; Pongrácz, 2017).

A kutatás a 2018-1.2.1-NKP – Nemzeti Kiválósági Program: Szorongás helyett énhatékonyság című pályázat keretén belül valósul meg.

REZILIENCIAFEJLESZTÉS ADHD-S GYERMEKET NEVELŐ SZÜLŐK ÉS PEDAGÓGUSOK SZÁMÁRA

Markó Éva

Pécsi Tudományegyetem Pszichológia Intézet, Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *reziliencia, rezilienciafejlesztés, ADHD*

A reziliencia azon tényezőket foglalja magában, amelyek a veszélyeztető életkörülmények ellenére történő sikeres alkalmazkodást elősegítik, a stressz negatív hatásait enyhítik és a változásokkal szembeni adaptív megküzdést lehetővé teszik. Áttekintve a rezilienciával foglalkozó szakirodalmakat, elenyésző számban fordulnak elő a szülői rezilienciával, az ADHD-s gyermekekkel és azok szüleivel és/vagy pedagógusaival foglalkozó tanulmányok – a téma fontossága ellenére.

Az előadás célja egy ADHD-s gyermekek szüleinek és pedagógusainak kidolgozott rezilienciafejlesztő program bemutatása. A program megkezdése előtt a résztvevők félig strukturált interjúk során számolnak be az őket érintő nehézségekről, a véleményük szerinti fejlesztendő területekről és egyéb számukra fontosnak ítélt témákról, valamint szülők esetében a PREQ-H (Szülői Reziliencia Kérdőív) felvételére kerül sor. A programterv véglegesítésekor az interjúk során elhangzottak alapján kerülnek nagyobb hangsúllyal, intenzitással azok a módszerek és tematikus csomópontok alkalmazásra, melyeket az adott résztvevők igényeire reflektálva a csoportvezetők hasznosabbnak, szükségesebbnek ítélnek meg. A program során alkalmazott eljárások közé a klasszikus önismereti és személyiségfejlesztő játékok mellett konfliktuskezelési gyakorlatok, mindfullness alapú módszerek és művészetterápiás technikák tartoznak.

Az ADHD az egyik leggyakoribb olyan jelenség mind nemzetközi szinten, mind hazánkban is, amely jelentős kihívást jelenthet, és rugalmas alkalmazkodó képességet kívánhat mind a családi, mind az iskolai színtéren. Ennek ellenére hazánkban sajnálatos módon sok helyen az ADHD-s gyermekek fejlesztése, terápiás ellátása – mint közvetlen segítségnyújtási forma – is csak minimális mértékben megoldott, míg az ADHD-s gyermekeket nevelő szülők és pedagógusok megsegítése és a gyermek fejlődésére közvetlen hatást jelentő mikrorendszer e két meghatározó eleme közötti együttműködés elősegítése, támogatása sok helyen egyáltalán nem valósul meg. Ennek a programnak a kidolgozásával és megvalósításával ezt a hiányt szeretném pótolni.

A CSALÁDI KÖRNYEZET HATÁSA AZ IDEGENNYELV-TANULÁSÁNAK FOLYAMATAIRA MAGYARORSZÁGON

Csizér Kata, Albert Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem;
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *idegennyelv-tanulás, szülői háttér, speciális nevelésű igényű tanulók*

A PISA felmérések egyik gyakran hangoztatott eredménye, hogy a szülői háttér hat a gyerekek iskolai teljesítményére és ez az összefüggés különösen erősnek tűnik Magyarország esetében (Róbert, 2004). Bár a családi környezet hatását elsősorban az alapvető kompetenciák elsajátítása kapcsán vizsgálták korábban, könnyű belátni, hogy ezeknek a tényezőknek az idegennyelv-tanulás során is, sőt talán ebben az esetben még inkább szerepe van (Csapó, 2001).

Előadásunk célja, hogy áttekintse az elméleti és empirikus adatokat, amelyek az utóbbi években születettek Magyarországon a családi környezet hatásáról az idegennyelv-tanulás különböző folyamataival kapcsolatban. A téma fontosságát az anyanyelvi kompetenciák terén korábban feltárt erős összefüggések adják, valamit az, hogy az elmúlt évtizedekben nem született átfogó munka a családi környezet hatásáról, viszont számos kutatásnak a részét képezte a családi környezet vizsgálata.

Előadásunk ezeknek a vizsgálatoknak az összefoglalóját adja. Áttekintjük az idegennyelv-tanulási motiváció területén kapott eredményeket nagymintás és kvalitatív kutatási eredmények segítségével (Csizér – Galántai, 2012; Dörnyei – Csizér – Németh, 2006; Kormos – Csizér, 2005). Ismertetjük egy nagymintás országos kutatás vonatkozó adatait (Öveges – Csizér, 2018) nemcsak lehetséges környezeti hatásokról és az idegennyelv-tanulás iskolán kívüli adatairól, hanem arról is, hogy a tanárok milyen véleményeket fejtenek ki a szülők szerepéről a nyelvoktatásban (Csizér, előkészületben). Bemutatjuk a tanulási nehézséggel küzdők körében talált az eredményekkel is (Csizér – Kontra, 2020). Előadásunk utolsó részében pedig további kutatási irányok felvázolására helyezzük a hangsúlyt: szükség lenne a családi környezet hatását vizsgálni nemcsak a nyelvtanulás egész folyamatának és eredményességének szempontjából, hanem a különböző diákok teljesítményét befolyásoló egyéni változók (motiváció, önszabályozás, autonómia, érzelmek) szempontjából is.

Az előadás létrejöttét az NKFI-6-K-129149-es számú kutatás támogatta.

IDEGEN NYELVŰ SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK ÉS A NYELVTANULÁS KAPCSOLATA: EGY KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT BEMUTATÁSA

Fajt Balázs, Hajner Réka

Budapesti Gazdasági Egyetem;
Károli Gáspár Református Egyetem

Kulcsszavak: *véletlenszerű tanulás, motiváció, nyelvtanulás*

A 21. században a digitalizáció korában a nyelvórák mellett számos más módja is van a nyelvtanulásnak. A különböző idegen nyelvű szabadidős tevékenységeken keresztül (pl. idegen nyelvű zenék, filmek, videójátékok, stb.) a nyelvtanulóknak lehetősége van tanulási céllal tudatosan nyelvet tanulni (intentional learning), illetve az idegen nyelvű szabadidős tevékenységeken keresztül lehetséges a véletlenszerű tanulás is (incidental learning). A jelen kutatás elméleti keretében ez utóbbi úgy értelmezhető, hogy a nyelvtanuló például anélkül tanul meg egy szót vagy kifejezést, hogy az eredetileg szándékában állt volna.

Az idegen nyelvű szabadidős tevékenységek és az ehhez kapcsolódó nyelvtanulás keretrendszerében jelentős tényező még ezen a tevékenységek gyakorisága is, hiszen ha valaki bármilyen ilyen tevékenységet rendszeresen végez, akkor értelemszerűen sokkal többet kerül kapcsolatba az általa tanult idegen nyelvvel.

Hogy feltérképezzük a magyar anyanyelvű nyelvtanulók különböző idegen nyelvű tevékenységeit, illetve hogy betekintést kapjunk az angol nyelvvel kapcsolatos nézeteikről, egy kvantitatív kérdőíves vizsgálatot végeztünk, amelynek eredményei azt mutatják, hogy az X és az Y generáció kisebb mértékben van kitéve a különböző idegen nyelvű tartalmaknak, mint a tőlük fiatalabb generációk. Az adatelemzés során arról is képet kaptunk, hogy a kutatásban résztvevőknek sok esetben nincsen tudomásuk arról, hogy az explicit nyelvórai kereteken felül még milyen egyéb nyelvtanulási lehetőségek érhetők el a számukra. A kutatás egyik fő célja ezért, hogy hangsúlyozza és ráirányítsa mind a nyelvtanárok, mind pedig a nyelvtanulók figyelmét arra, hogy a sikeres idegennyelv-tanuláshoz szükséges a rendszeres kapcsolat az adott célnyelvvel.

DIGITÁLIS FELZÁRKÓZÁS ÉS FELZÁRKÓZTATÁS – ONLINE ÉLMÉNYPEDAGÓGIA A NYELVTANULÁSBAN

Vincze Beatrix

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *digitális nyelvtanulás és nyelvtanítás, élménypedagógia, non-formális és informális tanulás, távolléti oktatás*

Az öt féléves élménypedagógiai elemekre építő EFOP *Nyelvtanulással a boldogulásért* projekt célja, hogy segítse a középiskolások nyelvtudásának fejlődését, sikeres nyelvvizsgához és érettségihez juttassa őket. A projekt főként az élménypedagógia módszertanára épít, amely a személyes élményre, a közvetlen tapasztalásra helyezi a hangsúlyt, természet és valóság közeli helyzetekben fejleszti a személyiséget – a formális, non- és informális oktatás keretein belül (Coombs, 1973; Lovász, 2005; Mező 2015). A tanításban a tanárképzésben résztvevő nyelvszakos hallgatóknak ad kiváló lehetőséget arra, hogy a délutáni foglalkozásokon valódi tanárszerepben próbálják ki magukat, megismerjék a tanulók személyiségét, megtalálják a legalkalmasabb módszereket. A projekt ötödik féléve a járványügyi helyzet miatt sajátos kihívás elé állította az érintetteket: a távolléti oktatás elvárásainak is meg kellett felelni.

Az előadás célja, hogy a hallgatói óravázlatok és reflexiók (tanulási naplók, portfóliók) vizsgálatával elemezze, hogyan tudtak megfelelni a hallgatók az online oktatás feltételeinek. Milyen formában és mértékben alkalmaztak élménypedagógiai módszereket? Hogyan ítélték meg saját munkájuk eredményességét, miben látták a digitális tanulás előnyeit és nehézségeit, illetve miként vélekedtek erről maguk a tanulók. A projekt mérési eredményei lehetőséget adnak arra, hogy összevessük a hagyományos és a digitális foglalkozások eredményességének mértékét is. A projektben 10 középiskola, több mint 50 (angol, német, francia és olasz) tanulócsoportja, közel 500 diák részvétele jó lehetőséget kínál a tapasztalatok összegzésére, és a tanárképzés számára releváns eredményeket ad a fejlesztésekhez. A hallgatói dokumentumok tartalomelemzése mellett, a tanulói, a középiskolai tanárok, az egyetemi mentorok és koordinátorok kérdőíveinek elemzése számos egybevágó, ám tovább gondolásra érdemes célokat is kijelöl (Paksi – Széll, 2018–2020).

Általános tapasztalat, hogy az egyéni különbségek megfelelő kezelésével javul a nyelvtanulók tudása, motivációja és hozzáállása, valamint, hogy a résztvevő tanulók a megfelelő, életkoruknak és érdeklődésüknek megfelelő online (és offline) módszerekkel tudnak és (meg)szeretnek idegen nyelvet tanulni, és az elsajátított nyelvtudást megfelelően tudják alkalmazni és hasznosítani (Komenczi, 2013; Liddle, 2008).

A távolléti oktatás digitális kihívása kreatív feladatok (online sütés, főzés), játékok, MOOC, multimédiával támogatott hasznos ismeretek továbbadására ösztökélte a leendő nyelvtanárokat. De több esetben fordított mentorszerepbe is kerültek, az idősebb generáció tagjait segítették a digitális oktatási platformok használatában. A hallgatók jelentős sikernek könyvelték el, hogy viszonylag zökkenőmentesen megoldották a rájuk háruló feladatot, sikeresen felzárkóztatják a középiskolásokat, kollégáikat, jelentősen nagyot lépve előre ezzel a hazai digitális oktatási kultúrában (Ollé, 2015).

A SZÜLŐI BEVONÓDÁS ÉS AZ ISKOLAI TELJESÍTMÉNY KAPCSOLATA AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS 2017-ES ÉS 2018-AS ADATAINAK TÜKRÉBEN

Nyitrai Erika, Koltói Lilla, Harsányi Szabolcs Gergő, Takács Nándor

Károli Gáspár Református Egyetem;
Károli Gáspár Református Egyetem;
Károli Gáspár Református Egyetem;
Károli Gáspár Református Egyetem

Kulcsszavak: *országos kompetenciamérés, szülői bevonódás, matematikai teljesítmény, szövegértési teljesítmény*

A tanulók iskolai teljesítményét befolyásoló tényezőket számos kutatás tárgyalja a tanuló, az iskola és a szülő(k) oldaláról is. Kiemelt kutatási téma a szülői bevonódás jelensége és annak hatása a tanulók teljesítményére. Ezeket a kutatói beszámolókat olvasva azonban számos inkonzisztens eredménnyel találkozhatunk. Az okokat kutatva azt láthatjuk, hogy a fent említett kutatások eltérnek a szülői bevonódás definíciójában, így az annak mérésére használt mutatókban, az iskolai teljesítmény mérésére használt mutatókban, a vizsgált tanulók életkorában, valamint a témában megkérdezettek személyében.

Előadásunkban részben ennek a sokszínűségnek, ellentmondásosságnak a bemutatására vállalkozunk. Részben annak jártunk utána, hogy a szülői bevonódás országos kompetenciamérésben mért formái hogyan függnek/függhetnek össze a tanulók kompetenciamérésben mutatott teljesítményével az elmúlt két év adatai tükrében.

Vagyis az olyan otthoni történések, mint a szülők házi feladat elkészítésében nyújtott segítsége; az iskolai történésekről való otthoni beszélgetés; az éppen olvasottakról való beszélgetés a családtagokkal; a közösen végzett házimunka; és a közös munka a kertben, műhelyben, milyen összefüggést mutat a különböző korú tanulóknak az országos kompetenciamérés (OKM) során mutatott olvasási-szövegértési és matematikai teljesítményével. Ezeken túlmenően azt is vizsgáltuk, hogy a szülők nem kizárólag otthoni, hanem az iskolai életbe való aktívabb vagy passzívabb bevonódása miként kerülhet kapcsolatba a teljesítménnyel.

A kutatás megvalósulását az Oktatási Hivatal, valamint a Károli Gáspár Református Egyetem BTK 20642B800 számú pályázata segítette.

PÁLYAORIENTÁCIÓ ÉS PÁLYASZOCIALIZÁCIÓ AZ ISKOLAI KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLAT ALATT

Markos Valéria

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért, Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *iskolai közösségi szolgálat, pályaorientáció, pályaszocializáció*

Előadásunk célja az iskolai közösségi szolgálat során bekövetkező pályaorientációs és pályaszocializációs célok megvalósulásának vizsgálata. A szakirodalom szerint a service-learning és a community-service programok megerősíthetik a diákokat a pályaválasztási döntéseikben (Barnes, 2002; Meaney et al., 2008; Haston – Russell, 2012), segíthetik a szakmai ismereteik elsajátítását, elsősorban abban az esetben, ha a végzett tevékenység illeszkedik a tanulmányok jellegéhez. A szolgálat során a tanulóknak lehetőségük nyílik a munkára való szocializációra, szakmai kapcsolatok kiépítésére és a különböző készségek és képességek fejlesztésére (Tan – Philips, 2005).

Kutatásunk hipotézise, hogy az iskolai közösségi szolgálat segítheti a pályaorientációt, a már választott pálya esetén pedig a pályaszocializációt. Feltételezzük, hogy a fiatalok törekszenek arra a szolgálati tevékenység, illetve a fogadószervezetek kiválasztásánál, hogy a közösségi szolgálat kapcsolódjon a szakképzési területükhöz. További hipotézisünk, hogy a területválasztás és az intézményválasztás befolyásolja a szolgálattal való elégedettséget is.

2019-ben kvantitatív adatfelvételt végeztünk 12. évfolyamos tanulók körében Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Az iskolai közösségi szolgálatot végzett tanulókat többlépcsős mintavétel módszerével választottuk ki a három megyéből. Az osztályokat teljes körűen kérdeztük le, és összesen 637 diák töltötte ki a kérdőívünket.

Eredményeink azt mutatják, hogy a tanulók a képzési területükkel hasonló területeken végzik a szolgálatot. Úgy tűnik, a fiatalok körében tudatos választás eredménye a fogadóintézmény választása is, és felismerik a szolgálat pályaorientációt, pályaszocializációt segítő célját. A szolgálat a pályaorientációt a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében élőknek, a szakgimnáziumba járóknak, a magasabb saját és szülői kulturális tőkével rendelkezőknek segíti, és azoknak, akiknek rosszabb a tanulmányi átlaga, illetve akik pozitívabb attitűdökkel állnak a szolgálathoz.

Az eredmények felhívják a figyelmet a felkészítő és a feldolgozó órák fontosságára, hiszen azok segíthetik mind a pályaorientációs, mind a pályaszocializációs folyamatot. Az eredmények arra is rávilágítanak, hogy a szakgimnáziumok akár egy kiterjesztett szakmai gyakorlatként is tekinthetnek a szolgálatra, hiszen megfelelő szervezés mellett olyan területen is végezhetik a szolgálatot, ami szakmai tudásukat és készségeiket fejleszti.

MIT JELENT A CSALÁD EGY ZÁRT INTÉZMÉNYBEN? NON-FORMÁLIS NEVELÉS A BÖRTÖNBEN ÉS A GYERMEKOTTHONBAN

Csorba-Simon Eszter

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *irodalomterápia, börtön, gyermekotthon, non-formális tanulás*

Az irodalomterápia börtönprogramokba és nevelőotthonba való beemelése azon a felismerésen alapul, hogy a társadalmi kurdarcok elkerülésében kulcsfontosságú lehet. Minden szocioterápiás és művészetterápiás foglalkozás a résztvevők „érzékenyítését" tűzi ki célul, annak reményében, hogy sikerül javítani azokon a részben vagy teljesen hiányzó készségeken és képességeken, amelyek a résztvevőknek a társadalom számára elfogadható formában gyakorolt életviteléhez és egy egészséges személyiséghez szükségesek. A jelen előadás alapját az a személyes és szakmai tapasztalat képezi, amelyet könyvtárosként irodalomterápiás foglalkozásaim keretében szereztem a pécsi Büntetés-végrehajtási Intézetben fiatalkorú és felnőtt fogvatartottakkal, valamint a baranyai gyermekotthonokban.

A fejlesztő biblioterápia módszertani beavatkozási szintjei:

- Intellektuális szint: gondolkodásra ösztönzi az egyént, hogy saját helyzetét reálisan lássa és problémájára alternatív megoldásokat találjon. Ennek köszönhetően kiszélesedhet az érdeklődési kör, fejlődnek a szociális és emocionális kompetenciák.
- Szociális szint: a tudatosságot és a szociális érzékenységet növeli azáltal, hogy az egyén más helyzetébe tudja képzelni magát.
- Viselkedés szintje: elősegíti, hogy az egyén képzeletben kísérletezzen különböző viselkedésmódokkal és úgy nyerjen tapasztalatokat, hogy közben nem sérül meg.
- Emocionális szint: lényege, hogy a valódi élmény kockázatától mentesül a résztvevő. (Bartos, 1989).

Ha megtanulják differenciáltan szemlélni az őket körülvevő problémákat, lehetőségeket, akkor a percepciós, kognitív és szociális készségeikben is változás megy végbe. Ebben a változási folyamatban segíthetnek a csoportos foglalkozások. Az irodalomterápia olyan multidiszciplináris interaktív tevékenységi forma, melynek kapcsolódása van a recepcióesztétikával és a hermeneutikával, tehát az olvasás olvasóra való hatása a fontos, nem az irodalmi mű értelmezése (Ricoeur, 1999). Ahogy Béres Judit is megfogalmazta, a biblioterápia egy alapvetően pszichoterápiás technikákkal dolgozó, interaktív, reflektív, verbalitásra épülő, segítő munka, amely során az olvasás és az írás személyes élménye, valamint maga a minőségi segítő kapcsolat és a benne születő interperszonális folyamatok és mély találkozások támogatják az egyént a változásban" (Béres, 2017).

Meggyőződésem, hogy az irodalomterápiának egyre nagyobb szerepe van az oktatásban és a társadalmi nevelésben. A vizsgált intézetekben a család fogalma más jelentést kap, máshogy képeződik le a résztvevők tapasztalataiban, mint a társadalmi normákban. Előadásomban szeretném bemutatni, hogy milyen funkciója és non-formális nevelési hatása lehet az irodalomterápiának ezeken a speciális területeken.

A SZABÁLYKÖVETÉSSEL KAPCSOLATOS ISKOLAI SZERVEZETI KULTÚRA HATÁSA A TANULÓK JOGI ATTITŰDFORMÁLÁSÁRA

Rónay Zoltán, Fazekas Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *intézményi kultúra, szabálykövetés, jogi attitűdformálás*

A társadalmi és gazdasági átalakulás dinamikája és kiterjedtsége napjainkra nem csupán korábban soha nem ismert mértékűvé vált, de a hagyományos társadalmi keretrendszereket is viszonylagossá tette: a korábban szilárdnak gondolt jogi és etikai határok elmosódtak (Fukuyama, 2020), illetve a demokratikus és emberi jogi alapvetések is mind gyakrabban kérdőjeleződnek meg. Nem ritkán épp az állam az, amely az idő szorításában kétségbevonható megoldásokat választ, amely során egyre többször a labilitást tovább növelő modern technikai vívmányokat hívja segítségül (Fisher – Higgins – Homer, 2019). Az elbizonytalanodó egyén számára még hangsúlyosabban szükség van a jogi és etikai tudatosság megteremtésére. Ez túlmutat a jogok egyszerű ismeretén, azok közvetítésén. A szocializáció során olyan jogi és jogosultságkultúra kialakítására van szükség, amely segíti a világban való eligazodást. S habár e feladat ellátását elsődlegesen a családtól várhatjuk, gyakran a család maga sem rendelkezik azokkal a készségekkel, amelyek mindehhez szükségesek, vagy éppen a család részéről érkezik a kártékony behatás (Rónay, 2020). Mindez ráirányítja figyelmünket az iskola e téren szükséges szerepvállalására, amely – minthogy a jogi attitűdök kevéssé függenek a szociodemográfiai változóktól (Gibson – Caldeira, 1996) – általános jelleggel megfogalmazható elvárás.

Kutatásunk során a felnövekő generációk jogtudatos viselkedését, jogi attitűdjeit fejleszteni képes mechanizmusokat kívánjuk feltárni. Ehhez első lépésként meglévő kutatási adatbázisok másodelemzését végeztük el. Az egyik felhasznált adatbáziscsoport külső fejlesztéseket megvalósító közoktatási intézmények és pedagógusaik adatait tartalmazza (>590 intézmény, >1300 pedagógus), a második a teljes oktatási rendszerből foglal magában adatokat (>5700 intézmény, >4200 munkatárs).

Az előadás a kutatás és az elméleti keretek bemutatása után a szabálykövető intézményi viselkedés összefüggéseire fókuszál. Ez utóbbi feltételezésünk szerint mintaadó jellege folytán erőteljesen befolyásolja a pedagógusok és tanulóik jogról alkotott képét, joghoz való viszonyát. A másodelemzések során kirajzolódtak az intézményi szabálykövetés és az egyéb területeket érintő szervezeti sajátosságok tipikus mintázatai, illetve a szabályozási rendszerben való eligazodás fejlesztési lehetőségei. Eszerint azok az intézmények mozognak a legkönnyebben a szabályozási keretekben (közepesen szabálykövető intézmények), amelyekre erős strukturáltság jellemző és amelyek kreatív fejlesztéseket is megvalósítanak. Elemzéseink alapján azt feltételezhetjük, ez a szabálykövetési tudás egyaránt fejleszthető direkt módon, szervezetfejlesztések által és indirekt módon, erős külső kontrollal rendelkező fejlesztési programokban való részvétellel.

ONLINE INNOVÁCIÓK A CSALÁDOK MÚZEUMI TANULÁSÁNAK SZOLGÁLATÁBAN

Koltai Zsuzsa

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Kulcsszavak: *múzeumpedagógia, múzeumandragógia, múzeumi tanulás*

A múzeumi kultúraközvetítés területén az elmúlt évtizedek legjelentősebb változása a múzeumok társadalmi feladatvállalásának kibővülése volt. Az inkluzív múzeum koncepciója szerint a múzeumok fontos szerepet kaphatnak a társadalmi kirekesztés visszaszorításában a reprezentáció, a részvétel és a hozzáférhetőség biztosítása révén. (Sandell, 2007) Az inkluzív múzeum koncepciójának megvalósításához jelentős mértékben hozzájárulhat a múzeumok online szolgáltatásainak bővülése is.

Az elmúlt években a családokat megcélzó múzeumi kultúraközvetítés egyik fontos innovációja a múzeumi tanulással kapcsolatos online szolgáltatások, applikációk és módszertani segédletek megjelenése, majd egyre gyorsuló elterjedése volt. A múzeumi tanulás szempontjából innovatív múzeumi honlapok már eddig is számos módon tették lehetővé a látogatók bevonását és élményszerű tanulását, azonban a COVID–19 által okozott krízishelyzet kapcsán széles körben terjedtek el a tanulást támogató online múzeumi szolgáltatások és tartalmak. A virtuális kiállításoktól kezdve a tanulást támogató különféle online tartalmakon át a virtuális és kiterjesztett valóságot kínáló alkalmazásokig bezárólag változatos és innovatív online szolgáltatások terjedtek el széles körben a múzeumi kultúraközvetítés nemzetközi gyakorlatában. Az online múzeumi szolgáltatások nem csak az informális tanulás vagy a szülők múzeumpedagógiai módszertani támogatása kapcsán kapnak kiemelkedő jelentőséget a családok támogatásában, hanem mint a koronavírus okozta rendkívüli helyzet megmutatta, a lakosság elszigeteltségének csökkentésében, illetve a reziliencia erősítésében is fontos szerepet töltenek be. (ICOM, 2020)

Az előadás a családok tanulását támogató online szolgáltatások területén innovatív 30 európai és észak-amerikai múzeum online tartalmainak elemzése révén, valamint a koronavírus okozta krízis online múzeumi szolgáltatásokra gyakorolt hatását vizsgáló nemzetközi kutatások eredményeinek feltárása, illetve a nemzetközi múzeumi szakmai szervezetek múzeumi online szolgáltatások fejlesztésével kapcsolatosan megfogalmazott javaslatainak (ICOM 2020; NEMO 2020; Ciecko, 2020) elemzése alapján határozza meg családok online múzeumi tanulásának területén napjainkban érvényesülő trendeket.

TANÓRÁN KÍVÜLI TANULÁS ÁLTALÁNOS ISKOLAI KÖRNYEZETBEN

Imre Anna

HERA Oktatásszociológiai Szakosztály

Kulcsszavak: *tanórai és tanórán kívüli tanulási környezetek, tanulói részvétel, pedagógusi gyakorlat*

Az élethosszig tartó tanulási kedv és képességek szempontjából több fontos feladat hárul a közoktatásra, ilyen például a lemaradás megelőzése, a motiváció kialakítása és fenntartása, a sokrétű kompetenciák elsajátítása. A nemzetközi szakirodalom szerint a tanórán kívüli tanulás a formális oktatást kiegészítő kedvező lehetőséget kínál a tanulók számára a fentiekhez kapcsolódóan több vonatkozásban is (pl. motiváció fenntartása, a kognitív és nem kognitív kompetenciák fejlesztése, a tanulói bevonódást támogató tanulási környezet biztosítása) (pl. Miller, 2003; Eccles, 2005; Durlak et al., 2011; OECD, 2015; Józsa et al., 2020). A szerzők jellemzően a tanórán kívüli tanulás megvalósításának fontosságát is hangsúlyozzák, többen kiemelik a tanulók oldaláról a részvétel mértékének fontosságát (pl. Huang, 2013; Patall, 2010; Eccles, 2005; Fredricks, 2011).

Kutatásunk a kérdés tapasztalatait és lehetőségeit hazai kontextusban vizsgálja a tanulói részvétel és az intézményi megvalósítás oldaláról, általános iskolák körében, empírikus adatok elemzésének segítségével. A kutatáshoz kapcsolódó adatfelvételre 2019 őszén került sor, két korábbi, hasonló adatfelvételhez is kapcsolódva. Mintáját egy fővárosi kerületben és két vidéki járásban működő 21 iskola vezetői (27 fő), pedagógusai (172 fő) és felső tagozatos tanulói (312 fő) körében felvett online kérdőívvel felvett adatai jelentik.

Az előadásban a kutatás tapasztalataira építve néhány kérdést vizsgálunk közelebbről. Az előadás első részében azt vizsgáljuk, hogyan alakul a tanórán kívüli foglalkozásokon való tanulói részvétel és tanulói összetétel országosan, valamint, hogy milyen szempontok mentén alakult az intézményi és tanulói oldalról az elmúlt években az általunk vizsgált intézményi körben.

Az előadás második részeként azt elemezzük, hogy milyen eltérések ragadhatóak meg a tanórai és a tanórán kívüli tanulási környezetek között a pedagógiai gyakorlat vonatkozásában (pl. módszerek, pedagógus kompetenciák, tanulók hangjának megjelenése) a tanulók és a pedagógusok véleményének tükrében?

A harmadik részben az eredmények oldaláról azt vizsgáljuk, hogy milyen eltérések körvonalazódnak tanórán kívüli foglalkozásokon résztvevő és nem résztvevő a tanulók körében a tanulással és iskolával kapcsolatos attitűdökben és véleményekben. Az eredmények oldaláról összességében szerény, de pozitív tapasztalatok körvonalazódnak, jelentős területi és részvételi eltérésekkel.

AZ ANYANYELV- ÉS AZ IDEGENYELV-HASZNÁLAT NÉHÁNY JELLEGZETESSÉGE A BAKSI, KÁNTORJÁNOSI ÉS RINYABESENYŐI CIGÁNY FIATALOK KÖRÉBEN

Thékes István

Gál Ferenc Egyetem

Kulcsszavak: *anyanyelvi szókincs, cigány nyelvhasználat, nyelvtanulási attitűdök*

Jelen tanulmányban a szegregátumban élő 14–20 éves roma/cigány fiatalok nyelvhasználati szokásait mutatjuk be néhány perspektívából. A kutatás előkészítésekor az életvilág fogalmából indultunk ki. Négy dimenzió köré csoportosítottuk a mélyinterjúk során használt kérdéseinket: 1) iskola, 2) közigazgatás, 3) munkahelyi környezet, és 4) idegennyelv-tanulás.

Elemzésünk középtávon lehetővé teszi az anyanyelvi és idegennyelvi fejlesztési irány specializációját a mélyszegénységben élő fiatalok körében, illetve olyan települési/családi mintázatok megismerését is szolgálja, amellyel a cigány nyelv használatát, családon/közösségen belüli tudásátadását is megismerhetjük.

Rodrígez, Hines és Montinel (2009) azt találta, hogy a különböző társadalmi háttérrel rendelkező anyák teljesen máshogy kommunikálnak kiskorú gyermekeikkel, amely valószínűleg kihat későbbi társadalmi interakcióikra. Williams arra a következtetésre jutott, hogy a magasabb társadalmi pozícióval rendelkező gyermekek sokkal változatosabb nyelvtani szerkezeteket használnak. Kutatását Detroitban végezte fehér és afro-amerikai lányok és fiúk körében (Williams 1969). Lareau (2002) tíz éves afro-amerikai és fehér gyermekek körében vizsgálta, hogy a különböző társadalmi csoportokon belül betöltött pozíció hogyan hat az otthoni kommunikációra. A középosztály és alsó munkásosztályból kikerülő fiatalok közt szintén különbségek voltak kimutathatóak. A családon kívüli kommunikáció és nyelvhasználat elsődleges színterei gyermekkortól egészen fiatal felnőtt korig a különböző közoktatási intézmények.

Hazai kutatások is vizsgálják az alacsony társadalmi pozícióval rendelkezők kettős nyelvhasználatát, amelyek közül megemlíthetjük Pálmainé Orsós (2006) tanulmányát, amely a magyarországi cigány közösségek beás nyelvhasználatát, illetve annak oktatását kutatja.

Három településen végeztünk kutatást strukturált mélyinterjúkkal: Bakson (2290 lakos, Csongrád megye), Rinyabesenyőn (224 lakos, Somogy megye) és Kántorjánosiban (3173 lakos, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Bakson 14 fő, Rinyabesenyőn 11 fő, Kántorjánosiban 11 fő vett részt a mélyinterjúkban.

Három fő kutatási kérdésre kerestük a választ: 1) Milyen mértékű a 18 évnél fiatalabb anyanyelvi szókincse? 2) Hogyan jellemezhető a célcsoport anyanyelvi szokása? 3) Hogyan függ össze az anyanyelvi szókincs a nyelvtanulási attitűddel?

Érdekes megállapításokat tettünk a szókinccsel kapcsolatban, ugyanis megfelelő szókincsméret birtoklásáról tanúskodtak a kutatásba bevont fiatalok. Továbbá megállapítottuk, hogy otthoni környezetben szívesen használják a cigány nyelvet a fiatalok szintén megfelelő nagyságú szókinccsel. Valamint arra is rámutatunk, hogy szoros kapcsolat van az anyanyelvi szókincs és a nyelvtanulási attitűd között.

„AZ ÉLETBEN BÁRMIT ELVEHETNEK TŐLÜNK, DE A MEGSZERZETT TUDÁST, AZT SOHA.” CIGÁNY NŐK ÉLETTÖRTÉNETI NARRATÍVÁINAK ELEMZÉSE

Boros Julianna

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Kulcsszavak: *cigány nők, élettörténet, narratíva, siker, önreprezentáció*

Előadásomban 20 cigány, roma származású nő élettörténetét elemzem. Az értelmezési keret fókuszában korábbi kutatások alapján a bikulturális szocializáció (Adler, 1975; Forray – Hegedűs, 1999) az, akkulturáció (additív) (Yinger, 1976, 1994; Gyurgyík, 2003; Kozma, 2003; Híves-Varga, 2015), az integráció, asszimiláció (Forray – Hegedűs, 1990; Szuhay, 1990; Gyurgyík, 2003) és az interpretáció, önreprezentáció (Kovács, 2006; Bakó – Tóth, 2008, Kóczé, 2010; Berek, 2010; Balatonyi, 2015; Müllner, 2015) áll. Az önvallomások szubjektív módon a válaszadó cigány, roma nők életeseményeit, értékeit, elveit és jövőképét tartalmazzák.

A Diverse Youth Network „Lépj cigányútra!” c. programjának keretében új kezdeményezésként „önvallomás kötetek” elkészítésére vállalkoztunk. A két kötet missziója cigány/roma nők, mintaadók, példaképek számára lehetőséget teremteni élettörténetük szubjektív bemutatására, szerepvállalásra, küzdelmeik és sikereik reprezentálására főként a következő generáció számára, akik napjainkban a cigány/roma közösségek tagjai, fiatal cigány/roma lányok és asszonyok. A cigány/roma közösségek fiataljainak szükségük van mintaadókra, példaképekre, akik új utakat mutatnak számukra az iskolába és a munka világába. Fontosnak tartjuk, hogy a kötetek szereplői elsősorban olyan cigány/roma nők, akiknek cigány/roma identitása önazonossága részét képezi, továbbá legalább középfokú, de lehetőség szerint felsőfokú tanulmányokat végeztek és a cigány/roma közösséggel való kapcsolatuk aktív vagy romákért tett munkásságuk kiemelkedő.

Nincs két egyforma történet, mindenki a saját útját járva, különböző családi háttérből érkezve, eltérő és sok esetben hasonló problémákkal megküzdve érte el céljait vagy még mindig törekszik céljai és álmai megvalósítása felé. Kutatási elemzésünk egyediségét adja, hogy nem interjúk készültek az interjúalanyokkal, hanem arra kértük őket, hogy írják meg élettörténetüket, mutassák be önmagukat azzal a céllal, hogy életútjukat megismertethessük cigány/roma és nem cigány/roma hátrányos helyzetű nőkkel. Az élettörténeti írások szubjektív szempontból íródtak, melyek stílusa, fókusza és témái eltérnek, ahol a kötetbe szereplő cigány/roma nők is eltérő személyiségek. Előadásomban az értelmezési keret alapján keresem cigány/roma nők életében a boldogulás vagy más néven siker tényezőit, s mindezek prezentálására törekszem 20 élettörténeti narratívum alapján.

BEÁS ÉS ROMANI NYELVEK JELENLÉTE ISKOLAI NYELVI TÁJKÉPBEN

Gergye Eszter

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *beás, romani, roma, cigány, nyelvi tájkép, schoolscape*

Az előadás olyan formális, informális és non-formális tanulási terek iskolai nyelvi tájképeiből mutat be példákat, melyekben megjelennek beás és/vagy romani nyelvi elemek, és/vagy a magyarországi roma nemzetiség egyes szimbólumai. A kutatás arra keresi a válaszokat, hogy az iskolai nyelvi tájképben (schoolscape) megjelenő beás nyelvi elemek és a roma nemzetiséghez kapcsolódó szimbólumok milyen mértékben, minőségben és kiknek (mely személyek, csoportok vagy szervezetek stb.) szorgalmazására jelennek meg adott tanulási, tanítási terekben. Milyen célzattal jelenítik meg ezen nyelvi és képi elemeket és milyen lehetséges hatásokat tulajdonítanak ezen nyelvi és szimbolikus elemek iskolai megjelenítésének?

A beás és romani nyelvek, mint kisebbségben levő nemzetiségi nyelvek presztízsének és így fennmaradásának kulcsfontosságú kérdése, hogy megjelennek-e a többségi társadalom által is elfogadott formális terekben, így például a különböző tanulási, tanítási terekben.

A nyelvi tájkép alapfunkciója az információs és a szimbolikus funkció. (Laundry és Bourish, 1997:27) A fiatal írásbeliséggel bíró, több szempontból marginális helyzetű magyarországi romák által még beszélt nyelvek tájképben való megjelenése elsősorban szimbolikus funkcióval bír. Az előadás célja, hogy egy jelenleg is zajló kutatás eredményeibe betekintést nyújtson és példákat mutasson a különböző tanulási terekben megjelenő romani és/vagy beás nyelvi elemek és/vagy roma/cigány szimbólumokkal kapcsolatban. A kutatás kérdőívének részeredményeit, a tanulási terek nyelvi tájképeiről készült fotókkal kapcsolatos elemzések szintén részeredményeit közli az előadás, valamint bemutatja a kutatás további haladásának irányait.

A SZÜLŐI ÉRTEKEZLET MEGHONOSÍTÁSA AZ 1900-AS ÉVEK ELEJÉN A MAGYAR KÖZOKTATÁSBAN

Pornói Imre

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

Kulcsszavak: *oktatápolitika, család és iskola, neveléstörténet*

Ugyan az eötvösi kultúrpolitika célja az állam és a társadalom minél több tényezőjének aktív bevonása volt a népiskolaügybe azzal a szándékkal, hogy az össztársadalmi üggyé váljék, ezzel próbálva biztosítani a tankötelezettséggel szemben meglevő ellenérzések csökkentését, de még az 1896-ban összeült II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszuson is kiemelték a társadalom közönyét a népiskolaügy iránt. Ennek megváltoztatásához a szülői és az iskola szorosabb együttműködésére volt szükség, ennek lett egyik fontos eleme a XIX–XX. század fordulóján a szülői értekezlet.

A kutatás a szülői értekezlet létrehozásának és működésének folyamatát vizsgálja. Ez első lépésben magában foglalta a témával kapcsolatos VKM rendeletek, a szakmai közlönyök, az iskolai értesítők, a szülői értekezleteken elhangzott előadások s a pedagógiai irodalmi háttér feltárását. Ezt követően került sor annak elemzésére, hogy az iskolai értesítőkben és szakmai közlönyökben hogyan jelent meg a VKM rendeletek feladatorientáltsága. A harmadik fázis az értekezleteken elhangzott előadásokban és a pedagógiai irodalomban megjelenő témák gyakorlati fontosságának összevetése.

A gyakorlati lélektan és a vele kapcsolatos gyermekpedagógia hatására Waldapfel János 1900-ban vetette fel a szülői értekezlet eszméjét, melyet követően a VKM 1901. február 19-iki 11,418. számú rendeletével felhívta a budapesti gyakorló főgimnázium tanártestületét annak megszervezésére. Az alapcélkitűzés a család és az iskola közelebbhozása volt olyan kérdésekben, melyekben az iskola és a család közreműködésére volt szükség.

A feladat sokrétű volt. Egyszerre kellett a barátságos kapcsolatot létrehozni, kedvet kelteni az iskola terve mellett, növelni a szülők egyébként gyengének tartott érdeklődését az iskola munkája iránt, bevonva őket ebbe. Végső célként az egyes aktuális kérdések megvitatását fogalmazták meg, egyetértő határozat elfogadásával a tanári testület és a szülői ház között.

Az értekezletek témáinak sorában találkozhatunk a házi feladatok, a szülői kötelességek, az otthoni nevelés. az utcai viselkedés. a fegyelem, a pályaválasztás, a tanulmányi kirándulások, a színházba járás kérdésével, a kedély nevelésével, a gyermekhibákkal, a szabadidős foglalkoztatás kérdéskörével, a játékszerekkel, a büntetéssel, a szemléltető oktatással, a házi olvasmányokkal, a helyes testtartás fontosságával, a szem ápolásával, az alvás fontosságával, és a higiéniával kapcsolatos kérdésekkel.

Míg az értekezletek egy része a szülők élénk részvétele mellett zajlottak, addig zömmel a szülők hosszas értekezéseket, előadásokat hallgathattak, melyek gyakorlatba való átültetésének viszonylag kevés esélye volt. Így a századfordulót követő VKM rendeletek által fémjelzett éveket követően az I. világháború utolsó szakaszában találkozhatunk csak a számuk növekedésével, immár az új helyzetnek megfelelő témákkal.

A SZEGEDI PEDAGÓGIAI FŐISKOLA HALLGATÓINAK CSALÁDI HÁTTERE A HALLGATÓI ADATGYŰJTŐ ÍVEK, TÖRZSLAPOK ADATAI ALAPJÁN (1951)

Fizel Natasa

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar API

Kulcsszavak: *felsőoktatás, tanárképzés, családi háttér*

A nemzeti kormány 1945-ben létrehozta a 8 osztályos általános iskolát, és egyúttal megszüntette az 1868-ban megalkotott polgári iskolát. Ez a döntés természetesen a tanárképzés újjászervezését is megkövetelte. 1947-ben kezdte meg működését a korábbi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola jogutódjaként a szegedi Pedagógiai Főiskola. Ezzel egyidőben Budapesten is elindítottak egy hasonló intézményt, majd 1948-ban Debrecenben (1949-től Egerben), illetve Pécsett is megkezdte a működését egy-egy Pedagógiai Főiskola.

Az 1951-52-es tanévtől kezdődően a hallgatók adatait nem hallgatói anyakönyvekben tartották nyilván – ez 1928 és 1947 között a Tanárképző Főiskola esetében mindössze 1 oldalt jelentett –, hanem az anyakönyv helyett a beiratkozóknak egy 1951-ben még *Adatgyűjtő ív*nek, 1952-től már *Törzslap*nak nevezett nyomtatványt kellett kitölteniük. Az előbbi 2, az utóbbi 4 oldal terjedelmű volt. Ez a forrástípus korábban nem került a kutatások fókuszába, és a változók mennyisége és minősége miatt számos összefüggés kinyerésére nyújt lehetőséget a pedagógiai főiskola hallgatói családi hátterének megismerésében, valamint rávilágít azokra az adatokra, amelyeket a hallgatókról és a családjukról nyilvántartottak.

Jelen kvantitatív vizsgálatomban az 1951-ben a szegedi Pedagógiai Főiskolára beiratkozott 335 hallgató adatait vizsgálom meg. A hallgatók 1951-ben *Adatgyűjtő ív*et töltöttek ki, amely közel 100 változót tartalmazott, majd 1952-ben a *Törzslap* kitöltetésére is sor került. Ez további 30 változót jelentett. A demográfiai adatok mellett 1951-ben részletes információkat kértek a hallgatóról, a szülőkről, a házastársról is, pl. iskolai végzettség, foglalkozás, munkahely, lakáshelyzet, havi jövedelem. Ez 1952-től kiegészült a politikai hovatartozásra vonatkozó adatok megadásával, pl. párttagság, DISZ-tagság, külföldi út, külföldön tartózkodó rokon, stb.

Előadásom során az alábbi kérdésekre szeretnék választ adni: Milyen adatokat tartottak nyilván a tanárképző főiskolai hallgatókról 1947 előtt és után? Milyen családi háttérrel nyertek felvételt a hallgatók 1951-ben? Milyen előzetes végzettség birtokában és hány éves korban iratkoztak be a fiatalok? A négy pedagógiai főiskola elindítása hogyan változtatta meg a szegedi intézmény beiskolázási körzetét? Milyen végzettségű, társadalmi és anyagi helyzetű szülők gyermekei nyertek felvételt? Meghatározta-e a család társadalmi-politikai háttere, hogy a hallgató bekerült-e a főiskolára? A szakválasztás és a családi háttér között van-e összefüggés? A vizsgált időszakban összességében hogyan befolyásolta a családi háttér a hallgató előmenetelét?

Kutatásom relevanciáját az adja, hogy része annak a vizsgálatnak, amely során a hallgatói összetétel változásának vizsgálatán keresztül mutatom be az oktatási rendszer teljes reformját követően (a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola jogutód intézményeként) létrehozott új intézmény, a szegedi Pedagógiai Főiskola (1947–1963) működését és ezen keresztül az általános iskolai tanárság professzionalizációjának és intézményesülésének első szakaszát.

AZ AMERIKAI ALCOTT CSALÁD REFORMTÖREKVÉSEI A GYERMEKNEVELÉSBEN

Pardi-Oláh Roberta

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *amerikai oktatás, reformtörekvések, Alcott*

Előadásomban egy, a hazájában, az Amerikai Egyesült Államokban széles körben elismert, ám Magyarországon inkább felfedezésre váró családot szándékozom bemutatni. Alapvetően két egymást követő generációra fókuszálok, akik az 1800-as években éltek és munkálkodtak.

Louisa May Alcott neve világszerte ismerősen cseng az ifjúsági irodalmat kedvelők körében. Számos regénnyel örvendeztette meg elsősorban a női olvasóközönséget. Művei közül kiemelném a Kisasszonyok – Jó feleségek – Fiatalurak – Jo fiai tetralógiát, amelyben az írónő a saját családja tagjainak az alteregóit állította a történet középpontjába. Éppen ezért érdekes megvizsgálni a regénybeli karaktereket és a közöttük megjelenő dinamikát, majd összevetni a hús-vér Alcott családon belüli viszonyokkal, különös tekintettel a gyermeknevelésre, a lányok fejlődésére és a megcélzott emberideál kialakítására. Az írónőnek minden megjelent ifjúsági, illetve felnőtteknek szóló klasszikus műve visszatükrözi a fiatal korában őt körülvevő és a benne kialakult elveket.

Amos Bronson Alcott, a lányok édesapja naplót is vezetett a gyermekei pszichológiai és kognitív fejlődéséről. Sőt, a nevelési elveit kiterjesztette az oktatási szférába is, és alkalmazta a bostoni iskolában, ahol tanított. Sajnos, azonban úgy tűnt, hogy még a korában haladó szellemiségűnek számító körökben is túlságosan újítónak számítottak az önjelölt tanár módszerei.

Míg a férje az ideáit igyekezett megvalósítani, addig az otthoni gyermeknevelés és a gyakorlati feladatok Abigail May Alcott-ra maradtak. Ő lett a lányok támasza és a családot összetartó erő. Vasakarattal igyekezett átküzdeni magukat az anyagi és lelki megpróbáltatásokon. Közben pedig tolerálni Bronson folytonosan megújuló, a valóságtól elrugaszkodó ötleteit, majd a kudarc utáni depressziós periódust.

A két idősebb lánynak már kamaszkorban munkába kellett állnia, hogy hozzájáruljanak a család költségvetéséhez. Később Louisa irodalmi sikerei teremtették meg az anyagi jólétet. A legkisebb Alcott lány, Abigail May a korában elismert művész lett: festett és szobrokat készített. A harmadik testvér, Elizabeth introvertált személyiségével a zene világában mélyült el. A legidősebb lány, Anna pedig tehetséges amatőr színésznőnek bizonyult, viszont ő a családalapítást választotta a karrier helyett. Négy különböző életút ugyanazokkal a gyökerekkel és neveltetéssel.

Vajon mi működött mélyen a családdinamikában, amitől a lányok önmegvalósítási törekvései ennyi eltérést, viszont a művészetre való hajlamuk ekkora hasonlóságot mutat? Hogyan hatott az otthoni nevelés az életútjukra és az elveikre? Az előadásomban ezekre a kérdésekre igyekszem választ adni.

KÉPZÉS, NEVELÉS ÉS CSALÁD: GONDOLATOK ERNST MORITZ ARNDT FRAGMENTE ÜBER MENSCHENBILDUNG C. MŰVÉRŐL

Nádudvari Gabriella

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Kulcsszavak: *Arndt, a német romantika pedagógiája, család*

Ernst Moritz Arndt 1805-ben kiadott, *Fragmente über Menschenbildung* c. kétkötetes pedagógiai témájú műve a német romantika korában a „nevelés bibliája" lett, és Fröbel pedagógiai gondolkodási stílusára is nagy hatást gyakorolt (Bollnow, 1977). Arndt szerint a nevelés alapja a természetes jóság. A világban érzékelhető polaritások bemutatásával és a tettközpontú szeretet megélésével a testi-lelki személyiség kimunkálásán fáradozott, és ezzel voltaképpen a világ egyensúlyának a feltételrendszerét írta le (Kölle, 1916). Felfogása szerint erényre csak barátság és szeretet által, a jó és az igaz emberek tettei révén lehet hatni. (Schmidt, 1928).

Kutatásunk célja, hogy Ernst Moritz Arndt *Fragmente über Menschenbildung* c. művének hermeneutikai szemléletű szöveginterpretációja során értelmezzük a szerző nevelés- és képzésfogalmát, valamint feltárjuk a család szerepét a nevelési, képzési folyamatokban, és ennek tükrében rámutassunk a jelenünk számára átörökíthető pedagógiai gondolatokra.

Arndt művének elemzése során kirajzolódik az a folyamatos visszatükröződésben megvalósuló kölcsönhatás, ami maga az élet. Ebben az élő tükröződési folyamatban az ember a világ képévé válik: a világ összes tartalmát magába szívja, miközben a legnemesebb képpé válik. E kontextusban értelmezhető Arndt képzésfogalma. A német klasszika fogalomhasználatától eltérően a képzés nem az ember szándékkal formáló tevékenységét jelenti, hanem azt a külső hatást, amely szándékolt tett nélkül is érvényesül. Arndt a természetes nevelési módra hivatkozó meghatározásaiban a romantikus nevelés alapvető jellegét ragadja meg: a nevelői hatás nem zavarhatja meg a magától lejátszódó folyamatokat. Rousseau *Emil* c. művének alapeszméje pregnáns módon jelenik meg Arndt írásában: „Alle Erziehung — man verzeihe uns das Wort — müsse negativ sein" (Arndt, 1805, 46.) („Minden nevelésnek – bocsánatot kérünk e szóért – negatívnak kell lenni.", ford.: a szerző).

Arndt a nevelést privát nevelésként és családi ügyként fogja fel, ami egyfelől Rousseau-hoz való kapcsolódásával, másfelől saját, a szülői házban szerzett élményeivel és későbbi házitanítói tevékenysége során nyert tapasztalataival magyarázható. Szemlélete tehát nem pusztán individualista, hiszen nála is megmutatkozik a romantikusokra (különösen Arnimra, Schleiermacherre és Novalisra) jellemző közösség- és családfelfogás.

A német nyelvű pedagógiai szakirodalom jelenleg nem szentel figyelmet Ernst Moritz Arndt nevelésről és képzésről alkotott nézeteinek, jóllehet a *Fragmente über Menschenbildung* c. alkotás a romantikus pedagógia egyik alapművének számít. Arndt költői megfogalmazásban tárja az olvasó elé, miként lehetséges a ragyogni tudó, látó, érző, komplex módon gondolkodó emberek nevelése szeretetteljes családi kötelékben.

CSALÁD MEGJELENÉSE AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN AZ 1950-ES ÉVEKBEN

Nemes-Wéber Zsófia

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *Óvodai Nevelés, 1950-es évek, család és gyermek*

Az óvodaügy pedagógiai orgánuma, az *Óvodai Nevelés* a Közoktatásügyi Minisztérium kiadásában 1953-tól jelent meg. Elemzése betekintést ad a vizsgált időszakra jellemző család fogalmára, szerepére vonatkozóan. Kutatásunkban a sajtó- és tartalomelemzés mellett a címlapok ikonográfiai vizsgálata is kísérletet teszünk.

Előadásomban a család megjelenésénét vizsgálom az *Óvodai Nevelés* folyóirat hasábjain a 20. század közepén. A korabeli társadalmi viszonyok, életkörülmények is megjelennek a családdal kapcsolatos cikkekben, mint például a családlátogatás során fontos megfigyelési szempontok, a családok hozzáállása a neveléshez. Így ír erről L. D. Szamojlovics 1954-ben a *Hogyan irányítja a vezető-óvónő a szülőkkel való foglalkozást?* című cikkében: „Vannak családok, amelyek a helyes nevelés példaképei lehetnek; mások szeretnék jól nevelni gyerekeiket, de tudatlanságból vagy hozzáértés hiányában komoly hibákat követnek el; végül vannak szülők, akik nem tulajdonítanak kellő jelentőséget a gyermeknevelésnek. Többé-kevésbé azonban minden szülőnek szüksége van segítségünkre, tanácsainkra.”

Gyakran a családból az anya kerül említésre, összhangban a korszak jelentős társadalmi változásával, a női munkavállalással. Például Lukács Teréz a Magyar Nők Országos Tanácsának munkatársa 1958 évi anyák napi köszöntőjében. A címlapok között is megjelenik a gyermekét óvodába vivő anya képe. A családdal való szoros kapcsolat és hatékony együttműködés eredményeiről, az összefogás erejéről számolt be 1953-ban Batiscseva az óvodai és családi nevelés tapasztalataira támaszkodva és 1954-ben Radics Andorné az óvoda és a család együttműködéséről szóló írásában.

Az *Óvodai Nevelés* hasábjain megjelentek a szülői értekezletek, a szülői munkaközösség, mint a családok egyesülésnek eredménye, közösségük feladatai és céljai. Vizsgálva a folyóiratban megjelenő cikkek témakörét megállapítható, hogy a család, a szülők, a velük való együttműködés hasonló arányban jelenik meg, mint az óvodai nevelés és az iskola kapcsolata.

A családok felfogása, leírása segít rekonstruálni a korszakra jellemző óvodáskorú gyermekek életkörülményeit, a családban elfoglalt helyét, a társadalmi megbecsültségét, a gyermekkel szembeni elvárásokat. Az ilyen formán kialakuló háttérinformációk tovább formálják a korabeli gyermekfelfogást.

SZIMPÓZIUMOK (13:00–14:30)

A CSALÁD MINT TÁMOGATÓ KÖZEG, ERŐFORRÁS SZEREPE ÉS ERŐSÍTÉSE A KARANTÉN IDEJE ALATT

Elnök: Székely András

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Opponens: Aczél Petra

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

A család az egyének legfontosabb támogató közege, erőforrása. A családtagoktól való támogatás mind a férfiak, mind a nők számára fontos védőfaktor (Kopp, 2008) A családi viszonyok, a családtagok kapcsolata, bevonódásuk meghatározza mind a szülés körüli élményeket, mind a nehézségekkel való megbirkózást olyan időszakokban, amikor teljesen új, ismeretlen helyzettel kerülünk szembe, mint a 2020 tavaszán bekövetkezett járványhelyzet. Szimpóziumunk célja a család támogató szerepének bemutatása, mennyiben segít a család a születéstől kezdve az idősebb generációkig, valamint hogyan változik a család szerepe, fontossága nehéz élethelyzetekben. Emellett bemutatjuk, hogyan alkalmazhatók a társas kapcsolatot erősítő programok akkor, amikor a személyes találkozások nem vagy csak korlátozottan lehetségesek.

Egy országos kutatás eredményei alapján kimutatható a szülésélmény és a támogató család, társ – részvétel, bevonódás a várandósság és a szülés során – kapcsolata. A családtagok, főleg az édesapák részvétele a gyermek világrahozatalának folyamatában növeli a szülés pozitív megítélésének esélyét, a pozitív szülésélmény pedig kihat a későbbi gyermekvállalásra is. A szülésélmény narratívája nem csak a saját, hanem a következő generációk gyermekvállalási hajlandóságára is hatással van.

Az intergenerációs kapcsolatok kutatása a nagyszülők szerepét vizsgálta a családon belül a gyermekvállalás szempontjából. A nagyszülők jelenléte a családban növeli a gyermekvállalás esélyét, a jó kapcsolat a nagyszülőkkel fontos pozitív háttértényező. A család szerepe krízishelyzetben mutatkozik meg a legerősebben – váratlan, nehéz élethelyzetben a családtagokra számíthatunk leginkább, ami a családi kapcsolatok megítélését is pozitívan befolyásolta a vírushelyzet során végrehajtott kutatás alapján.

A lakosság, azon belül egyes hivatáscsoportok körében végzett mentális egészségfelmérés a vírushelyzet enyhülése után a mentális és testi állapot változására, az otthoni oktatás nehézségeire, a különböző korosztályok egymástól való elzárásának következményeire irányult. A kutatás eredményei várhatóan megmutatják a családi viszonyok minősége és a megküzdés észlelt nehézségei közti összefüggést a különböző hivatáscsoportok körében.

A családi kapcsolatok minősége és így a krízishelyzetben tapasztalt védő hatásuk nagymértékben függ az otthonról hozott mintákról, tanult viselkedésformáktól. A társas kapcsolati készségek már fiatal korban is fejleszthetők, ami segíti a harmonikus működés kialakítását és fenntartását. A szimpózium utolsó részében azt mutatjuk be, hogyan valósítható meg egy diákok számára készült, a szükséges készségeket segítő, támogató képzés online körülmények közt, hogyan vonhatók be a közoktatásban részt vevő vagy azt néhány éve elhagyó fiatalok, ily módon segítve őket a családi és iskolai kapcsolatok erősítésében, az azokra való támaszkodásban.

A CSALÁDI TÁMOGATÁS ÉS A SZÜLÉSÉLMÉNY KAPCSOLATA, A CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS TÉMAKÖRÉNEK SZEREPE A POZITÍV SZÜLÉSÉLMÉNYBEN

Várfalvi Marianna

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *szülésre felkészítés, szülésélmény, családi életre nevelés*

A szülésre, a születésre – az élet kiemelkedő eseményére – a szülők és a gyermek, de a családtagok is egész életükben emlékeznek. A szüléskörüli időszak körülményeinek pozitív megítélése befolyásolja az újabb gyermekvállalását. A fiatalok későbbi családtervezési hajlandóságára is hatással lehet a szülés élményének több generációban átadott, családi- és kortárs közösségben megosztott élményeinek narratívája, amely már nemcsak demográfiai, hanem pszichológiai és neveléstudományi relevanciát is hordoz. A szülés körüli élményegyüttesnek szerepe van a gyermekekkel való kapcsolat, kötődési folyamat kialakulásában, a gyermekek szerepmintáinak megélésében, a családi életre való nevelésben.

Jelen kutatásban a szülés körülményeit vizsgáljuk és azt, hogy az édesanyák milyen tapasztalatokkal rendelkeznek a szülés élményével kapcsolatban. A kutatás célja az volt, hogy kiderüljön, milyen tényezők befolyásolják a szülés pozitív élményének megélését. Kérdésünk, hogy ebben az időszakban megjelenő személyek, történések, eszközök és körülmények milyen benyomást, élményt rögzítenek az édesanya és családtagjai életében.

Az adatfelvétel során 2000 édesanyát kérdeztünk meg. A válaszadók átlag életkora 35,7 év volt a lekérdezéskor. Az édesanyák többsége felsőfokú végzettséggel rendelkezik (45,5%), többségük 35-39 éves (32,2%), és városban lakik (38,8%). Családi állapot tekintetében 68,3%-uk házasságban él. Anyagi helyzet tekintetében többségük beosztással jól kijön (53,1%).

Eredményeink szerint a házasságban élőknek több gyermekük van, inkább választanak saját orvost és szülésznőt, továbbá magasabb körükben az apás szülések aránya. A társas és családi támogatás pozitív összefüggést mutat a szülésélménnyel. A szülés utáni napok megítélése pozitív összefüggést mutat a gyerekszámmal, a gyermek születésének módjával, a szoptatással és azzal, hogy az anya kapott-e fájdalomcsillapítót a szülés ideje alatt.

A kutatás alátámasztja, hogy a családi kapcsolatok jelentősen befolyásolják a szülésélményt, így a családok mentális támogatása, erősítése közvetve a szülésekkel kapcsolatos tapasztalatokra is pozitív hatással van.

A gyermekvárás, szülés és a szülővé válás, az anyai és apai feladatoknak való jó megfelelés is tanulható és tanult viselkedés részét képezik. A „Családi életre és kapcsolati kultúrára nevelés” tantárgy fejlesztésében és közeljövőben a nevelési-oktatási intézményekben történő bevezetésében is helyet kapott ez a tématerület.

A téma jelentőségét és a fejlődési folyamatot erősíti a jogszabályi környezet, az intézményes szülészeti – perinatológiai ellátás családbarát fejlesztése, a védőnői gondozás rendszere, a szülésben és születésben érintett szakterületek rendszeres párbeszéde.

CSALÁDI, CSALÁDON BELÜLI INTERGENERÁCIÓS KAPCSOLATOK SZEREPE JÁRVÁNYHELYZET IDEJÉN

Szomszéd Orsolya, Baraté Edina, Béres Orsolya, Trieb Mariann, Papházi Tibor

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *generációk közti kapcsolat, krízishelyzet, család támogató szerepe*

A nagyszülők az életkorukból adódó kapcsolati (baráti, házastársi) hiányt az unokákkal és a gyerekeikkel való szorosabb kapcsolattal tudják pótolni (Albert, 2016). Továbbá azok az idős emberek, akik rendszeresen találkoznak unokáikkal, jó fizikai állapotban vannak és kognitív képességeik is jobbak. A gyermekekre is jó hatással van ez a kapcsolódás: kevesebb mentális és magatartás problémával küzdenek azok, akik élő kapcsolatot ápolnak nagyszüleikkel (Gyarmati, 2015).

A 2019-ben végrehajtott intergenerációs kutatásunk célja az volt, hogy kiderüljön, mennyire erősíti a nagyszülői jelenlét a fiatalok gyermekvállalási szándékát. A kutatás a fiatalok és idősek gyermekvállalási attitűdjét, a generációk családon belüli szerepének, és segítő munkájának gyermekvállalásra irányuló hatását vizsgálta. Az adatfelvétel során összesen 1000 főt – 500 fő 18 és 23 év közötti fiatalt, illetve 500 fő 65 és 75 év közötti idős embert - kérdeztünk meg telefonos lekérdezéssel.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a generációk közötti jó kapcsolat támogatja a családok születését és mindennapi életét. A szülő–nagyszülő kapcsolat befolyásolja a fiatalok gyermekvállalási kedvét: ahol jó a kapcsolat, ott háromszor nagyobb a valószínűsége annak, hogy több gyermeket vállalnak és nagycsaládosok lesznek. Ez hatás annak köszönhető, hogy a nagyszülők ebben az esetben jobban bevonhatók a fiatal család életébe: több időt töltenek el az unokáikkal, ezzel tehermentesítve a szülőket.

A családi kapcsolatok fontossága leginkább krízishelyzetben mutatkozik meg. A 2020 áprilisában készített, 1000 fős reprezentatív kutatás szerint a magyar emberek elsősorban a családjukra számíthattak a koronavírus okozta járvány idején, a válaszadók 50 százaléka házastársára, 40 százaléka gyermekére és 30 százaléka szüleire is támaszkodhatott. A járványügyi veszélyhelyzet megerősítette a családtagok közötti kapcsolatokat, a megkérdezettek negyede (24 százalék) azok javulásáról számolt be, 71 százaléknál nem volt változás és csak 4 százalék érezte úgy, hogy romlottak a családi kapcsolatai a veszélyhelyzet okán. Az emberek 45 százaléka nyilatkozott úgy, hogy több időt tudott fordítani családtagjaira. A felmérésből az is kiderül, hogy a veszélyhelyzetben a válaszadók alig negyede (24 százalék) érezte feszültebbnek magát, az emberek 47 százaléka inkább nyugodtan, higgadtan élte meg a helyzetet.

FELMÉRÉS A COVID–19 KÖVETKEZTÉBEN BEKÖVETKEZETT KARANTÉNHELYZET MENTÁLIS HATÁSAINAK MÉRÉSÉRE ÉS BEAVATKOZÁSI PONTOK FELTÉRKÉPEZÉSÉRE

Hal Melinda, Székely András, Herpay Kamilla, Kurimay Tamás

Észak-Közép-budai Centrum, Új Szent János Kórház és Szakrendelő, Egészségfejlesztési Iroda, Budapest;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért;
Végeken Egészséglélektani Alapítvány;
Észak-Közép-budai Centrum, Új Szent János Kórház és Szakrendelő, Pszichiátria és Egészségfejlesztési Iroda, Budapest

Kulcsszavak: *mentális egészség, életminőség, digitális oktatás*

Multicentrikus vizsgálatunk alapvető célja, hogy felmérjük a COVID–19 és a következtében fennálló karanténhelyzet okozta mentális állapotváltozást, valamint azonosítsuk azon tényezőket, amelyek beavatkozási pontok lehetnek a mentális egészség megőrzése, stabilizálása érdekében. Külön célcsoportnak tekintettük az egészségügyi személyzetet, a szociális szféra dolgozóit, a pedagógusokat és a lakosságot. Ezeken belül további alcsoportot alkotnak a lakosságon belül a digitális oktatásban résztvevő gyermeket nevelő családok.

Hipotéziseink szerint általános életminőség romlás tapasztalható a COVID–19 és a kijárási korlátozás alatt, szubjektív megítélés tekintetében. Az életminőség romlás érinti a fizikai és mentális állapotot, a családi hálózatot, dinamikát, a párkapcsolati konfliktusokat, a munkahelyi teljesítményt, vagy hosszabb távon a munkahelyre való visszatérést és ezt követően a teljesítményt. Az online oktatásra való áttérés különböző mértékben érinti az eltérő csoportokat, és a családi kapcsolatok változása, különösen az intergenerációs együttműködés akadályoztatása nehezebb helyzetbe hozta a diákokat, családokat.

Kutatásunkat 2020 nyarán hajtjuk végre. Önkitöltős kérdőívet alkalmaztunk, amely célcsoportonként némileg eltérő. Random, kényelmi mintavétellel és hólabda módszerrel egyaránt dolgoztunk. A kitöltők jelentős részét online módon toborozzuk, de papír alapú kitöltést is tervezünk az egyes célcsoportok körében. A tervezett mintanagyság legalább 1000 fő.

Kutatási eredményeink várhatóan rávilágítanak az egyes célcsoportok közötti eltérésekre és hasonlóságokra, valamint arra, hogy maga a megváltozott életkörülmények, a napi rutin, a bezártságélmény vagy éppen a vírus súlyos következményeinek gondolata milyen mentális következményekkel jár. Meg kívánjuk határozni azokat a háttértényezőket, amelyek az online oktatásra való áttérés esetén előnyt jelentenek. A célcsoportok esetében várhatóan más – más faktorok jelentik a legfőbb megterhelést ezen időszak alatt.

A kutatás eredményeképpen meghatározhatók azok a legfontosabb beavatkozási pontok, amelyeken keresztül egy 2020 tavaszihoz hasonló vészhelyzet során a mentális kockázatok csökkenthetők, a káros hatások megelőzhetők.

ONLINE KÉPZÉS MEGTARTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A LELKI EGÉSZSÉG FENNTARTÁSA ÉRDEKÉBEN DIÁKOK, EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN

Székely András, Herpay Kamilla

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért;
Végeken Egészséglélektani Alapítvány

Kulcsszavak: *társas kapcsolati készségek, stresszkezelés, diákok képzése, online képzés*

Kopp Mária kutatásai bebizonyították, hogy a krónikus stressz a depresszió kialakulásában jelentős szerepet játszhat (Kopp – Réthelyi, 2004). A stressz kezelése tanult folyamat, az életben elkerülhetetlen stresszorok negatív hatása kognitív módszerekkel csökkenthető, a hatékony, adaptív stresszkezelés megfelelő tréningek során tanulható, fejleszthető, a káros, maladaptív módszerek (alkohol- illetve drogfogyasztás, agresszió) előfordulása csökkenthető (Stauder et al., 2016).

A Magyarországra 2004-ben adaptált tréning kognitív viselkedésterápiás és pszichoedukációs módszereken keresztül segíti a résztvevőket a stresszel való hatékony megküzdésre, az érzelmek felismerésére, a helyzetek elemzésére, a megfelelő egyéni módszerek kiválasztására, kidolgozására (Stauder et al., 2010). A képzésnek diákok számára 2010-ben kidolgozott változata illeszkedik a nemzeti drogstratégiához, a hazai drogprevenciós programok részeként hatékony megelőzési lehetőséget kínál a fiatalok lelki egészségfejlesztéséhez. A társas kapcsolati készségek fejlesztésével a családi és kortárs kapcsolatok javulnak, ami bizonyítottan csökkenti az önkárosító magatartásformák kialakulását. A program az ország különböző iskoláiban került megtartásra, eddig mintegy 500 diák vett részt a programokon, a legfiatalabbak a 9-10 éves korosztályhoz tartoztak. A diákok szívesen vesznek benne részt, mivel élmény alapú tanulást biztosít. Hatékony, a mindennapjaikba beépítik azokat a készségeket, melyeket a tréning során sajátítottak el. A visszajelzések alapján a program következtében javult a diákok és a tanárok, illetve a diákok és szülők közti kommunikáció, javultak az osztályközösségek.

A program létrehozása óta személyes tréningeken került megtartásra. COVID–19 során kialakult helyzet szükségessé tette a program online változatának kidolgozását, a különböző gyakorlatok, szemléltető eszközök, átadott segédanyagok ezen formában történő átadásának sajátosságaihoz való alkalmazkodást. A megváltozott helyzet nem csak a módszertanra, hanem a résztvevők toborzására is hatással van. A 2020 tavaszára betervezett és a vírushelyzet miatt elhalasztott programok résztvevőinek toborzására új módszereket, eljárásokat, gyakorlatokat kell kidolgozni.

Előadásunk célja annak bemutatása, hogy a hagyományosan, személyesen átadott programoknak az online térben való terjesztése és megvalósítása milyen tapasztalatokkal jár, hogyan hajtható végre és juttatható el a képzés a célcsoportokhoz, amikor a személyes találkozások lehetősége korlátozott. A tapasztalatok különösen alkalmasak lehetnek a 2020 tavaszán megtapasztalt járványhelyzethez hasonló veszélyhelyzet esetén, hogyan, milyen módon érhető el a fiatal korosztály és hogy kapcsolhatók be hasonló képzésekbe, azok milyen módon, milyen hatékonysággal működnek ezen feltételekkel.

A CSALÁD ÉS A PEDAGÓGUS SZEREPE A ZSOLNAI-PEDAGÓGIÁBAN

Elnök: Langerné Buchwald Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Opponens: Mrázik Julianna

Pécsi Tudományegyetem

Zsolnai József több évtizedes kutatómunka során egy komplex pedagógiai rendszer kimunkálására törekedett, melynek két legfontosabb eleme a *Nyelvi, irodalmi és kommunikációs kísérlet* (NYIK) és az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program* (ÉKP). A Zsolnai-pedagógia és a Zsolnai-programok a családot, a szülőt pedagógiai partnerként ismerik el, és kiemelt szerepet tulajdonítanak a család és az iskola, illetve a pedagógus együttműködésének a kultúraelsajátításban és az értékszocializációban (Zsolnai, 1986, 1995).

Jelen szimpózium fókuszában Zsolnai családpedagógiai koncepciója, illetve a családdal, a szülőkkel az értékközvetítésben és képességfejlesztésben együttműködő pedagógus áll. Kutatásunk során egyfelől a *Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelési program*ban, az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program*ban és a tudománypedagógiai koncepcióban tetten érhető családpedagógiai koncepciót és pedagógusképet elemezzük, másrészt annak gyakorlati megvalósulását vizsgáljuk a hazai és az európai pedagógia tükrében. Ennek keretében a Zsolnai életmű dokumentumelemzéssel történő vizsgálatán keresztül képet kívánunk adni a családpedagógia értelmezésének változásáról, valamint az elméleti keretek mellett az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program*ot használó iskolák pedagógiai programjainak, helyi tanterveinek és házirendjeinek elemzésén keresztül a család és az iskola, ezen belül a család, a tanuló és a pedagógus közötti együttműködés, mint a családpedagógiai koncepció gyakorlati megvalósulásának vizsgálatára is vállalkozzunk. A Zsolnai-pedagógia pedagógus-értelmezését elméleti síkon az „európaiság” szempontjából vizsgáljuk, melynek során a Zsolnai programokban meghatározott pedagógusképet az Európai Unió vonatkozó oktatáspolitikai dokumentumaiban tetten érhető pedagógusképpel hasonlítjuk össze, különös tekintettel a kompatibilitására. A pedagógiai praxis oldaláról megközelítve a tanórai pedagógus-tanuló kommunikációs interakcióinak elemzésén keresztül vizsgáljuk többek között a pedagógusok tanórai közlésegységeit, a verbális és nonverbális interakciók funkcióit és a kommunikációs szerepek változatosságát, összevetve mindezeket a szülői nyelv/baby-talk nyelvelsajátítást támogató funkcióival.

Az eredmények rámutattak arra, hogy Zsolnai családpedagógiai koncepciója napjainkban is érvényes. A család kiemelkedően fontosságú a képességfejlesztésben és kultúraközvetítésben, a családpedagógiai koncepció megvalósítása azonban napjainkra módosult, alkalmazkodott a 21. századi követelménykehez és változásokhoz; a pedagógus és tanuló közötti interakciók során zajló kommunikáció tanítása/tanulása a NYIK program keretében pedig napjainkban is alkalmas a tehetséggondozásra és a hátránykompenzálásra egyaránt. Emellett Zsolnai pedagógusképe nagyfokú hasonlóságot mutat az Európai Unió „szakértő pedagógus” pedagógusértelmezésével, a későbbi munkáiban preferált „alkotó pedagógus” értelmezése pedig meg is haladja azt.

A CSALÁDPEDAGÓGIA HELYE A ZSOLNAI-PEDAGÓGIÁBAN ZSOLNAI JÓZSEF PUBLIKÁCIÓS TEVÉKENYSÉGE ELEMZÉSE ALAPJÁN

Györe Géza

Pannon Egyetem

Kulcsszavak: *Zsolnai-pedagógia, családpedagógia, pedagógiai rendszer, Értékközvetítő és képességfejlesztő program*

A kutatás középpontjában az a kérdés áll, hogy a Zsolnai József által kidolgozott pedagógiai rendszerbe hogyan épül be a családpedagógia témája. Már korai írásaiban hangsúlyozta a családpedagógia és a családi pedagógia fontosságát (Zsolnai, 1965). A későbbiekben is többször ír erről a témáról (pl. Zsolnai, 1981; 1986; 1995). Az *Értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia* című kötetében (1995), amely az addigi kutatási eredményeinek szintetizáló összefoglalásának is tekinthető, külön fejezet foglalkozik a család- és környezetpedagógiával.

A kutatás célja, hogy megvizsgálja, a Zsolnai-pedagógiában, annak egyes elemeiben (*Értékközvetítő és képességfejlesztő program; Nyelvi irodalmi, kommunikációs program*; tudománypedagógia, morálpedagógia stb.) hogyan manifesztálódnak a családpedagógia egyes elemei.

A kutatás neveléselméleti keretét elsősorban Zsolnai József elméleti munkásságának produktumai jelentik, mivel az időszak – szinte – teljes családpedagógiai magyar nyelvű irodalmát feldolgozta. Az alkalmazott módszer a dokumentumelemzés. Pontosabban a családpedagógiához és a rokon diszciplínákhoz kapcsolódó témák, kifejezések előfordulásának regisztrálása és a családpedagógiához köthető kérdések jelenlétének gyakorisági vizsgálata és a leírások változásának, bővülésének, fejlődésének, feltárása. A dokumentumelemzés kiterjed Zsolnai József teljes életművére, azaz az 1965-ös évben publikált első munkáitól kezdve 2011-ig az életmű lezárásig. A kéziratban maradt munkák (így a tíz kötetesre tervezett *Pedagógiai enciklopédia*) feltárása egy újabb kutatás témája lesz. A vizsgálat elsősorban a könyv formájában megjelent elméleti írásaira és a szakfolyóiratokban közölt írásaira fókuszál, de a gyakorlati megvalósulás dokumentumait (tantervek, tankönyvek, iskolai praxis leírásai, stb.) is számba veszi. A dokumentumelemzést a hosszabb lélegzetű írásai mellett a *Köznevelésben* és más médiában megjelent számos rövid lélegzetű, de a kérdést taglaló írásaira is kiterjed. Pedagógiai rendszere recepciójával kapcsolatos publikációkat nem vizsgáltam.

A vizsgálat egyik legfontosabb eredménye, hogy megállapítást nyert, hogy a Zsolnai-pedagógia elméleti munkáiban, tanterveiben, tankönyveiben, útmutatóiban stb. a családpedagógia és családi nevelés kiemelten szerepel elsősorban a család érték- és kultúraközvetítő szerepét hangsúlyozva.

A CSALÁD ÉS AZ ISKOLA EGYÜTTMŰKÖDÉSE AZ ÉRTÉKKÖZVETÍTŐ ÉS KÉPESSÉGFEJLESZTŐ PROGRAMBAN

Langerné Buchwald Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *alternatív pedagógia, családpedagógia, Értékközvetítő és képességfejlesztő program*

Zsolnai József családpedagógiai koncepciója az Értékközvetítő és képességfejlesztő programban manifesztálódott, mely szerint a szülő és a pedagógus munkakapcsolata túlmutat „a házi feladat és az otthoni tanulás szülői ellenőrzésén, valamint a szülő által az iskolának nyújtott apró-cseprő szolgáltatásokon”, és az iskolának a családot pedagógiai partnerként kell elismernie (Zsolnai, 1986). Az Értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógiában ennek értelmében szakítottak a család, elsősorban a szülő és az iskola közötti együttműködés hagyományos területeivel: részben megszüntették a házi feladat és az otthoni tanulás rendszerét, illetve a szülő és pedagógus közötti kapcsolattartást nem szűkítették le az osztályfőnök személyére. Ehelyett az együttműködés új lehetőségeit tárták fel és illesztették be a pedagógia praxisba: egyrészt a szülők pedagógiai kompetenciáinak növelésére törekedtek, másrészt az érdemjegyek szerint szintezett tantárgyi követelményeket megosztották a szülőkkel és a tanulókkal, ezáltal nyitottá téve számukra az osztályozás és értékelés rendszerét (Zsolnai, 1986; 1995).

Az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program* kipróbálása akciókutatás keretében 1985-ben indult a Törökbálinti Kísérleti Iskolában, majd vált jelenleg is működő alternatív pedagógiai programmá. Kutatásunk során 13, az ÉKP-t mint alternatív pedagógiai programot igazolhatóan használó iskola bevonásával arra kerestük a választ, hogy a 80-as években az Értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógiában meghatározásra, illetve a kísérleti iskolában kipróbálásra került családpedagógiai koncepció hogyan valósul meg a 21. századi pedagógiai praxisban. A vizsgálat során egyrészt az iskolák pedagógiai programját, helyi tantervét és házirendjét elemeztük a pedagógus és osztályfőnök feladatainak, a szülő, tanuló és a pedagógus együttműködési formáinak, az alkalmazott értékelési rendszer, módszer és rend, valamint a házi feladat adás elveinek vonatkozásában. Másrészt interjút készítettünk az iskolák vezetőivel annak feltárására, hogy mi indikálta az eredeti családpedagógiai koncepciótól való eltérést, és mi határozta meg az iskola jelenlegi értékelési rendszerét, a kapcsolattartási és együttműködési formáit, valamint a házi feladat adás elveit.

A vizsgálat eredményei rámutattak arra, hogy az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program* családpedagógiai koncepciója jelentős változáson ment át. Egyrészt alkalmazkodott az eltelt időszakban lezajlott, főként infokommunikációs technológiai változásokhoz, és megjelentek a kapcsolattartás és együttműködés modern formái. Másrészt az anyagi és a szakmai támogatás hiányában a koncepció sajátos elemei, mint pl. a követelmények részletes megosztása a családdal, napjainkban már nem valósulnak meg eredeti formában.

ÉRTÉKÁLLÓ MODERNITÁS ÉS NYELVI PLURALIZMUS A NYIK-PROGRAM TANÓRAI PEDAGÓGUS – TANULÓ KOMMUNIKÁCIÓS INTERAKCIÓIBAN

Koós Ildikó

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *anyanyelvi nevelés, szülői nyelv, tanórai pedagógus-tanuló kommunikáció*

Az intézményes anyanyelvi nevelés tanterveiben/pedagógiai programjaiban alapot jelentenek a szaktudományok nemzetközi eredményei. Ebben a nyelvelsajátítást a generatív grammatika genetikailag kódolt nyelvi ösztönként, a szociolingvisztika a nyelvi szocializáció folyamatának részeként definiálja. Az 1978-as tantervben a generatív grammatika hatása érvényesült: cél volt, hogy a tanító az ösztönös nyelvelsajátítást a nyelvtani szabályok hangsúlyozásával tudatosítsa, eszközeként és mintaként kizárólagosan saját beszédmódját használva. A 70'–90'-es években a kulturális- és evolúciós pszichológia, az interakcionalista tézisek a gyermekhez szóló gondozói beszédmód támogató szerepét hangsúlyozzák, mert az rugalmasan alkalmazkodik a nyelvet elsajátító gyermek aktuális anyanyelv-használati szintjéhez. Ezek az új eredmények a tanító – tanuló tanórai kommunikációs interakciókat az interperszonális kommunikáció családban megvalósuló nyelvi szocializációs jellemzői felé tolták el, melyek 1985-től, az új oktatási törvény bevezetésével érvényre juthattak az anyanyelvi nevelés tantervében.

Zsolnai József *Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelés program*ja illeszkedik a fenti nemzetközi eredményekhez. Az előadás célja e program kommunikációs nevelés részterületét bemutatni tudományelméleti korszerűsége, a magyar oktatási praxisban betöltött modernitása, elsődlegesen a nyelvi pluralizmus szemléletének érvényre jutása aspektusából. Hipotézisünk szerint a program címében megjelenő kommunikáció ez esetben nem csak az anyanyelvi nevelés kiemelt területei közül az egyik puszta megnevezését jelenti, inkább hangsúlyozza azt, hogy a NYIK programban a kommunikáció tanítása/tanulása a nevelési/oktatási folyamatokban egyenrangúan kap teret az anyanyelvi nevelés részterületei között. A NYIK az élő, kontextushoz igazodó, kommunikációs szerepváltásokat aktívan tartalmazó osztálytermi kommunikáció lehetőségét valódi tanár–tanuló interakcióként értelmezi. A fent megjelölt célok bizonyítására közel 900 percnyi tanórai szövegkorpuszt elemeztünk. A vizsgált hanganyagot NYIK-es 1–4. osztályos tanórák 1980-as 90-es évekből származó videófelvételei adták. Az elemzésben szintaktikai, szemantikai és pragmatikai mutatók mentén kategorizáltuk a pedagógusok tanórai közlésegységeit; a tanító – tanuló verbális és nonverbális interakciók jakobsoni kommunikációs funkcióit, a kommunikációs szerepek változatosságát, a szerepváltások lehetőségeit, összevetve mindezeket a szülői nyelv/baby-talk nyelvelsajátítást támogató funkcióival.

Konklúzióink – elsősorban a nyelvelsajátítás spontán folyamatain belül a szülői beszéd támogató hatásaira és a nyelvi pluralizmusra vonatkozó – tézisei demonstrálják, hogy a NYIK program a tanuló egyéni nyelvelsajátítási szintjéhez adaptált oktatási/nevelési programként működött a tehetséggondozás, képességfejlesztés megvalósításában, és a nyelvi hátrányos helyzet, a lemorzsolódás kiküszöbölése tekintetében egyaránt.

A "ZSOLNAI-PEDAGÓGIA" PEDAGÓGUSKÉPÉNEK "EURÓPAISÁGA"

Óhidy Andrea

Pädagogische Hochschule Freiburg

Kulcsszavak: *"Zsolnai-pedagógia", pedagóguskép, Európa*

A kutatás középpontjában az ún. "Zsolnai-pedagógia" – a Zsolnai József nevéhez fűződő pedagógiai koncepciókban, mint például a Nyelvi-Irodalmi-Kommunikációs nevelési program (NYIK), Értékközvetítő és Képességfeljesztő Pedagógia (ÉKP) programjaiban megfogalmazott – pedagóguskép áll. A kutatás célja a "Zsolnai-pedagógia" pedagógusképének vizsgálata az "európaiság" szempontjából, vagyis az a kérdés, hogy mennyiben kompatibilis a "Zsolnai-pedagógia" pedagógusképe az Európai Unió pedagógusképével? Melyek a főbb hasonlóságok és különbségek? És nem utolsósorban: Mennyiben alkalmas a "Zsolnai-pedagógia" a mai magyar pedagógusképzés normatív ideáljának elméleti megalapozására európai kontextusban? A fő kutatási módszer az Európai Unió témára vonatkozó oktatáspolitikai dokumentumainak, valamint a "Zsolnai-pedagógia" programatikus koncepcióinak összehasonlító elemzése volt.

A kutatás neveléstudomány-elméleti keretét a tanárképzés-kutatás ún. "kompetencia-orientált" irányzatához tartozó "szakértői paradigma" (Expertenparadigma) adta, amely szerint a pedagógusok tanárrá válásuk folyamata, valamint pályájuk során a kompetenciafejlődés különféle szakaszain mennek át (Berliner 1987 & 2005). A vizsgálat keretében az Európai Unió "teacher competence frameworks"-koncepcióját (European Commission, 2013; 2017) – amely azon kompetenciákat foglalja össze, amelyekkel a pedagógusoknak rendelkezniük kell(ene) a munkába lépés előtt – hasonlítottuk össze a Zsolnai József által megfogalmazott kompetencia-leírásokkal (Kiss/Zsolnai, 2008; Bognárné, 2011).

A vizsgálat egyik legfontosabb eredménye, hogy kimutatta a vizsgált koncepciók normatív pedagógusképének nagyfokú hasonlóságát: mind az Európai Unió, mind a "Zsolnai-pedagógia" pedagógusképének központjában egy a (pl. kulturális, nyelvi, vallási és szociális) sokszínűséggel való pozitív bánásmódra képes, vagyis mind a hátrányos helyzetű, mind a tehetséges tanulókat eredményes tanuláshoz segítő, önmagát ismerő és fejlesztő pedagógus ideálja áll, akinek kompetenciáit a következő kategóriákba sorolhatjuk: személyiségjegyek (personal characteristics), formális képzettség és tapasztalatok (formal qualification and experience), módszertani kompetenciák (methodological competences), valamint professzionális szakműveltség (pedagogical content knowledge) (European Commission, 2017). A "Zsolnai-pedagógia" által favorizált "alkotó pedagógus" koncepciója (Zsolnai, 1981; 1995; 2010) azonban messze túlmutat az Európai Unió által megfogalmazott, pedagógusokkal szemben támasztott elvárásokon.

ASSESSMENT OF FIRST YEAR UNIVERSITY STUDENTS: FACILITATING AN EFFECTIVE TRANSITION INTO HIGHER EDUCATION

Elnök: Molnár Gyöngyvér

University of Szeged, MTA-SZTE Research Group on the Development of Competencies

Opponens: Pusztai Gabriella

University of Debrecen

The effective transition to higher education is challenging both from the academic and social perspective. The academic expectations are different than the ones in secondary education (deLaet et al., 2016). Students have to manage their own life and become independent learners and assume responsibility for their own learning. With the increasing diversity of students (McKenzie – Schweitzer, 2010) and the rising dropout rate (van Rooij, 2018), there is a growing interest in the factors predicting academic performance.

The symposium discusses results from a longitudinal research project being conducted at the University of Szeged (Hungary) with the aim to identify cognitive, affective and demographic predictors of academic success in higher education. Participants of the analyses were first-year students who started their university studies in 2015, 2018 or 2019 at one of the largest Hungarian universities. Student participation was voluntary; as an incentive, they received credits for successful completion of the tests. The assessments were carried out in the first two weeks of the semester in a large computer room at the university. The tests were administered using the eDia online platform (Csapó – Molnár, 2019). Students received feedback containing detailed analyses of their performance in the context of normative comparative data on their performance a week after the testing period ended (Molnár – Csapó, 2020).

In the analyses, correlations, partial correlations and structural equation modelling was used to map the relations and predictive value of cognitive, affective and demographic factors on University success. From educational perspective, the results indicate the importance of the development of the components skills of problem solving, most of all, inductive reasoning and research skills. Our findings revealed that there are huge differences detectable at faculty level. The most stable predictor of academic success proved to be the number of credits and maternal education, but reading literacy can be considered as a facilitator or barrier to student retention too. Self-handicapping can lead to ineffective strategy use among university students, which may lead to academic difficulties. It is clearly possible to develop a computer-based assessment system covering both cognitive and affective areas to determine initial knowledge level and motivation among those commencing their university studies as well as providing immediate feedback. In addition to supplying students with personalized feedback on individual strengths and areas for improvement, the results contribute to the development of faculty-level strategies to improve scholastic achievement.

This symposium was funded by EFOP-3.4.3-16-2016-00014.

THE RELATIONSHIP BETWEEN INDUCTIVE REASONING, RESEARCH SKILLS AND PROBLEM SOLVING

Csapó Benő

University of Szeged, MTA-SZTE Research Group on the Development of Competencies

Keywords: *online assessment, higher education, reasoning skills*

The aim of this study is exploring the relationships between the dynamic problem solving (PS) and two of its components, inductive reasoning (IR) and research skills. Problem solving is one of the most important and most broadly studied general cognitive skills. One of its types, the dynamic problem solving was assessed in the PISA 2012. Inductive reasoning is considered an essential component of intelligence and rule induction plays an important role in the knowledge acquisition phase of problem solving. Research skills may be relevant in a number of disciplines as well as in everyday life and they receive special attention in the context of inquiry-based science education.

Participants of the study were students admitted to a major Hungarian university (N = 2229, 58,2% of the entire first-year population). Dynamic problem solving involved interaction with computer simulated system and assessed the same construct as the PISA 2012. The IR test contained figural and numeric items (analogies and series), and the research skills includes designing experiments. Further information was collected from students' other competencies and their background as well. All tests and questionnaires were delivered via the eDia online assessment system. An IRT model was used to establish the scales (m = 500, sd = 100).

Results indicate that the three online instruments were reliable (Cronbach alphas for PS: .90, IR: .86 and RS: .88), they differentiated well between students as well as between the faculties of the university. For PS the means of the faculties ranged between 438-542, for IR between 442-540 and for RS between 455-534.There ware strong correlations between the three tests (PS-IR: .469, PS-RS: .344, and IR-RS: .251), and as for the components of PS, the PS-IR relationship was stronger than the PS-RS connection. These relationships remained high even when the impacts of other variables were controlled for. The partial correlations between two of these variables (PS-IR: .421, PS-RS: .266, and IR-RS: .106) remained the highest in the case of PS-IR, indicating the dominant role of IR in the PS performances.

These results highlight the relevance of studying the components skills of PS. From educational perspective, the results indicate the importance the development of components skills, in this case, first of all, IR, but RS as well. From the point of view of theoretical generalization, further studies are necessary to reveal causal relationships; other methods, e.g. longitudinal assessments are needed for this.

This study was funded by EFOP-3.4.3-16-2016-00014.

ACADEMIC SELF-HANDICAPPING AMONG FIRST-YEAR STUDENTS

D. Molnár Éva, Nagy Zoltán

University of Szeged Department of Social and Affective Education;
University of Szeged Doctoral School of Education

Keywords: *self-handicapping, learning strategies, learning motives*

Self-handicapping has been defined as a maladaptive strategy which involves creating obstacles (e.g., limitation of efforts, getting drunk the night before an exam) to successful performance on academic tasks. Self-handicapping is a proactive strategy that occurs before the actual achievement activities. Research has indicated that using self-handicapping can contribute to lack of assurance in one's own capabilities, losing hope, impatience, low self-confidence, and to low life satisfaction.

The main aim of our study was to analyze first-year university students' academic self-handicapping tendencies. The other purpose of this study was to examine how academic self-handicapping influences the choice of learning strategies and learning motives.

2213 first-year students from the University of Szeged took part in the study. Their mean age was 19,85 years (SD = ,89), males 47%. We used the Hungarian adaptation of the Academic Self-handicapping Scale (ASHS; Urdan et al., 1998), which consists of six items rated on a five-point Likert-scale ranging from 1 (not true at all) to 5 (very true). Besides the ASHS, we assessed variables related to study habits, learning strategies (cognitive, metacognitive, resource-management) and learning motives. Data collection was carried out online (via the eDia-system; Csapó – Molnár, 2019) during the first two weeks of the academic year in 2019.

Confirmatory factor analysis was used to examine the unidimensional structure of the ASHS. The fit indices for this model ($\chi^2 = 23{,}0$, $df = 5$, $p<{,}001$; CFI = ,993, TLI = ,986, RMSEA = ,047, SRMR = ,013) suggest good model fit. The results show that the majority of the first-year students have low levels of self-handicapping (M = 1,75, SD = 0,71). It seems that it is not common for first-year university students to create obstacles to their academic activities. Furthermore, we didn't find significant differences in self-handicapping among students from different faculties ($F = 1{,}211$, $p = 0{,}21$). We found a significant negative correlation between self-handicapping and matriculation score ($r = -{,}11$, $p = {,}01$), which means that a higher self-handicapping score implies a lower level of matriculation score. By examining the relationship of learning strategies, learning motives and self-handicapping, we found mostly negative correlations between the constructs ($p \leq {,}01$). Higher scores of self-handicapping imply lower levels of cognitive and metacognitive strategy use, and also lower levels of learning motives.

Our findings revealed that self-handicapping can lead to ineffective strategy use among university students, which may lead to academic difficulties. In order to prevent students from dropping out of universities, it is important for educators to think about the contextual and process variables that induce self-handicapping and that moderate the outcomes.

This study was funded by EFOP-3.4.3-16-2016-00014.

EXPLORING THE ROLE OF READING LITERACY AS A POTENTIAL RETENTION FACTOR IN HIGHER EDUCATION

Hódi Ágnes, Molnár Gyöngyvér

University of Szeged Department of Kindergarten Teacher Education;
University of Szeged Institute of Education, MTA-SZTE Research Group on the Development of Competencies

Keywords: *online assessment, higher education, reading literacy*

Higher education student attrition has posed an increasing challenge for educators and administrators alike (Beer – Lawson, 2017). Striving to identify the facilitating factors and barriers to decreasing students' attrition, a number of studies have brought this issue in focus. Some findings pointed to situational (e.g. socioeconomic status-SES), dispositional (e.g. motivation), and institutional aspects (e.g. staff) as facilitating factors affecting student retention (Bowles – Brindle, 2017), while others concluded that early academic success such as first term credits predict graduation (Ayona, 2018). Being part of an overarching research project, the present study aims at identifying factors underlying student attrition from yet another angle. It seeks to explore the role of reading literacy, a basic information processing skill, as a potential retention factor in higher education. More specifically, it strives to identify to what extent reading literacy predicts the successful earning of the first and second 20 credits used as proxies for potential graduation.

A reading literacy test comprising four subtests representing different text formats and text types (82 items) was developed for the purposes of the study (Cronbach's α = ,82). The test was administered to 2 229 first-year students in the beginning of the 2018 academic term (Mage = 19,86, SDage = 2,04) via the eDia assessment system (Csapó – Molnár, 2019).

Our analysis showed that students' average reading performance was 76.82% (SD = 8,16%), however, there were significant ($p < ,05$, $p < ,001$) and in many cases large differences detectable at subtest level (cont. narrative: M = 84,10%, SD = 9,38%; cont. expository: M = 59,67%, SD = 14,11%; non-cont.: M = 84,69%, SD = 9,11%; digital text: M = 74,05%, SD = 14,81%).

Structural equation modelling was used to analyze the predictive value of reading literacy achievement on a successful learning trajectory among higher education students. We tested different models to explore relationships between the measured and latent variables. The first model hypothesized that reading literacy test scores have an impact on the earning of the first (β = ,11) 20 credits, which strongly predict (β = ,699) the probability of getting the second 20 credits (CFI = ,989, TLI = ,982, RMSEA = ,038). The second model envisioned that reading literacy affects later success in combination with affective factors such as learning strategies and maternal education serving as proxy for SES. In the second model (CFI = ,966, TLI = ,952, RMSEA = ,041) reading test scores have a weak but significant impact on getting the first 20 credits (β = ,104), their predictive value is stronger than that of the learning strategies (β = ,057) or maternal education (β = ,096).

Our findings revealed that reading literacy can be considered as a facilitator or barrier to student retention, additionally, in combination with other affective or cognitive domains, it may be improved to contribute to better student outcomes in higher education.

This study was funded by EFOP-3.4.3-16-2016-00014.

FACTORS PREDICTING ACADEMIC SUCCESS AT THE UNIVERSITY: A LONGITUDINAL STUDY

Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő

University of Szeged Intitute of Education, MTA–SZTE Research Group on the Development of Competencies;
University of Szeged MTA–SZTE Research Group on the Development of Competencies

Keywords: *higher education, longitudinal study, academic success*

The increasing diversity of students attending university and the rising number of dropout resulted in a growing interest in the factors predicting academic performance (van Rooij, 2018). This paper describes the results of a longitudinal research project being conducted at the University of Szeged (Hungary) with the aim to identify cognitive, affective and demographic predictors of academic success in higher education. Participants of the analyses started their university studies five years ago at one of the largest Hungarian universities. 63,3% of the target population participated in the assessment (N = 1468; 57,7% female) at the beginning of their university studies. Beyond entry score, study motivation, matriculation examination results and SES questionnaire, a learning strategy questionnaire (memorisation, control, elaboration, problem solving), five disciplinary knowledge tests (Hungarian language and literature, mathematics, history, science and English as a Foreign Language) and a dynamic problemsolving test based on the MicroDYN approach as a measure of 21st century skills were prepared for the assessment. The longitudinal data about the amount of the collected credits and present status was filtered from the student learning information database. The reliability of the instruments ranged from ,88 to ,96.

The tests and the questionnaire were administered using the eDia online assessment platform (Csapó – Molnár, 2019). The present status of the students had a weak, but positive correlation with the achievements on the disciplinary tests (r = ,069-,152), but it did not correlate with their problem solving skills. Gender, maternal education and study motivation correlated significantly (r = ,092-,146), but similarly to the learning strategies also at a low level (r = ,064-,073) with the academic success. Structural equation modelling was used to analyse the predictive value of cognitive, affective and demographic factors on university success. The first model included the disciplinary knowledge and the problem solving tests (CFI = ,992, TLI = ,980, RMSEA = ,151), the second model concentrated on the learning strategies, affective and demographic data (CFI = 1,00, TLI = 1,00, RMSEA = ,00), finally, the third model included credit scores obtained in the first and second semester too (CFI = 1,00, TLI = 1,00, RMSEA = ,00). According to the analyses the entry score (β = ,545) predicted the first 20 credits, which predicted (β = ,610) the second 20 credits. The second 20 credits (β = ,329) together with maternal education (β = ,829) were a significant predictor of the present academic status. At faculty level, we obtained significantly different results. The most stable predictor proved to be the number of credits and maternal education.

The developmental level of 21st century skills did not play a significant role in study success. We could conclude that neither previous academic performance nor learning style were significant predictors of university performance in general.

This study was funded by EFOP-3.4.3-16-2016-00014.

KULTURÁLIS JÁTSZÓTEREK KONSTRUÁLÁSA – ÓVODÁSOK MÚZEUMI TANULÁSÁNAK VIZSGÁLATA A FELSŐOKTATÁS-KÖZOKTATÁS-KÖZMŰVELŐDÉS SZÍNTEREINEK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉBEN

Elnök: Kolosai Nedda

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Opponens: Kárpáti Andrea

Budapesti Corvinus Egyetem

A neveléstudomány részét képező múzeumpedagógiával foglalkozó szakemberek komoly erőfeszítéseket tesznek azért, hogy a múzeumokban a fókusz a múzeumi gyűjtemény és a tudományos kutatás mellett kiterjedjen a látogatói élményre (Kárpáti, 2011). Egyre több múzeum követi ezt az utat, ugyanakkor kevés múzeum szólítja meg az óvodás gyermeket és családjaikat. Ezt a hiátust felismerve multidiszciplináris kutatócsoportunk tagjai: egyetemi oktatók, muzeológus, múzeumpedagógus együttműködve kidolgoztunk egy élményközpontú múzeumi foglalkozást 2017-ben. Az óvodásoknak szóló múzeumpedagógiai tevékenység alapja a tudásról alkotott konstruktivista tanulásfelfogás, mely szerint a tudás nem közvetítési folyamatban lesz a megismerő sajátja, a gyermek aktívan konstruálja tudását értelmezési folyamatokban (Nahalka, 2003). A múzeumlátogatói attitűd kialakítása olyan összetett folyamat (Nagy, 2012), amelybe a vonzó múzeumpedagógiai tevékenység mellett szükséges volt bekapcsolnunk a családokat és a pedagógusokat. Kutatási, felsőoktatás- és közoktatásfejlesztési munkánk kiinduló célja, hogy pedagógus hallgatóink váljanak képessé az élethosszig való tanulás elősegítése céljából a művelődés, önművelés élvezetes, értékközvetítő módszereinek továbbadására a gyermekkultúra, játékkultúra aktív formálására múzeumi környezetben. Felmértük pedagógus hallgatók személyes tapasztalatait óvodások múzeumi tanulásáról, múzeumpedagógiáról alkotott nézeteiről 2017 és 2020 között több alkalommal. Kutatásunk mintáját jelenleg több száz pedagógus képezi.

A szimpózium első előadása a muzeológus perspektívájából, autentikusan mutatja meg a múzeum tapasztalatait. Az együttműködésben kialakított, új múzeumpedagógiai foglalkozások számokban is mérhető tapasztalata, hogy az óvodás korú gyermekek múzeumi pozitív élményeik hatására szüleiket, családjukat is kapacitálják a múzeumlátogatásra. A következő előadás a múzeumpedagógus perspektívájából mutatja meg az óvodásokkal, egyetemi hallgatókkal együttesen végzett múzeumi munka hároméves eredményeit, a távolléti oktatásban kialakult új múzeumszocializációs formák nagymintás eredményeit is érintve. A neveléstudományi szempontú előadások feltérképezik, milyennek látják a megkérdezett pedagógusok és pedagógus hallgatók (N = 197 fő) az óvodáskorú gyermeket a múzeumban, milyen a pedagógus hallgatók gyermekképe ebben a kontextusban. A záró előadás mindezen tényezőkre alapozva összefoglalja azokat az aspektusokat, felsőoktatáspedagógiai módszereket, amelyek alkalmazása hatékonyan formálja pozitívvá a pedagógusok és a pedagógus hallgatók múzeumhoz, mint tanulási színtérhez kapcsolódó attitűdjét. A Hetedhét Játékmúzeum és az ELTE TÓK közös munkája új szemléletet, innovatív módszertant jelent a múzeumi pedagógiai munkában, originális módon óvodás csoportok számára. A multidiszciplináris kutató és fejlesztő munka további fontos eredménye a közoktatás, a közművelődés, valamint a felsőoktatás színtereinek és szakembereinek hatékony, egyedülálló együttműködése.

JÁTÉK, MÚZEUM, KIÁLLÍTÁS AZ ÓVODÁS KOROSZTÁLY SZOLGÁLATÁBAN

Nagy Veronika

Szent István Király Múzeum - Hetedhét Játékmúzeum

Kulcsszavak: *múzeumszocializáció, játékmúzeum, családi foglalkoztató*

Napjainkban a múzeumok komoly erőfeszítéseket tesznek azért, hogy közérthető módon szólaltassák meg gyűjteményeiket, színes programokkal tegyék vonzóvá a látogatók számára a múzeumot, mint műfajt. A múzeumlátogatói attitűd kialakítása összetett folyamat, amely akkor sikeres, ha a múzeumok gyermekkorban teszik múzeumokat szerető és értő emberré a majdani felnőttet. Ebben kulcsszerepet játszhat egy játékmúzeum, mert a témája közvetlenül érinti az óvodás gyermeket (Nagy, 2012).

Ezen alapelvek érvényesítése, egyben egy új, komplex múzeumpedagógiai módszertan kidolgozása volt a célja 2017-ben a Hetedhét Játékmúzeum és az ELTE TÓK Kulturális játszóterek – óvodások fejlesztése játékmúzeumi módszerekkel című közös mintaprojektjének.

Az együttműködés keretében olyan szilárd szakmai alapokon nyugvó, élményközpontú múzeumpedagógiai foglalkozást dolgoztunk ki, amely felhasználható az óvodapedagógus képzésben, és beépíthető a köznevelési intézmények pedagógiai programjába (Molnár, 2019; Kolosai, 2019).

Az új múzeumpedagógiai foglalkozások számokban is mérhető tapasztalata, hogy az óvodás korú gyermekek múzeumi pozitív élményeik hatására szüleiket, azaz a családjukat is kapacitálják a múzeumlátogatásra. Azért lényeges ez a nem várt eredmény, mert a múzeumhasználat akkor lehet igazán természetes, örömteli élmény felnőttként, amennyiben kisgyermekként a szülővel karöltve, a családi közegben is hasonlóan pozitív múzeumi élményeket tapasztal meg a gyermek. Tematikus családi foglalkoztató csomagokat is létrehoztunk. Ezek kis bőröndök, bennük irányított interaktív múzeumi feladatokkal. A tematikus családi foglalkoztatók célja, hogy a játék, mint műtárgy, és mint tevékenység a nosztalgia erejével a felnőttet is megérintse, és kommunikációs csatornát nyisson a generációk között. A fejlesztő- és kutatómunka során bebizonyosodott, hogy az óvodás gyermekek múzeumi szocializációját az óvodapedagógus hallgatók múzeumra érzékenyítésével már a képzésük során érdemes elkezdeni. A múzeumpedagógusokat pedig az óvodások sajátos igényeire szükséges felkészíteni. Az óvodás gyermeknek természetes közege a játék, mely formálja a személyiségét, hatékony tanulási élményekkel gazdagítja. Munkánk lényeges tapasztalata, hogy ugyanezt teheti a kisgyermekkel egy játékkiállítás, azzal a többletfunkcióval, hogy a gyermeket múzeumra szocializálja.

A Hetedhét Játékmúzeum és az ELTE TÓK közös mintaprojektje új szemléletet, innovatív módszertant jelent a múzeumi pedagógiai munkában. A multidiszciplináris kutató és fejlesztő munka további fontos eredménye a közoktatás, a közművelődés, valamint a felsőoktatás színtereinek és szakembereinek hatékony összekapcsolása, egy egyedülálló együttműködés kialakulása, melynek eredményességét azóta is számos kutatás és további közös projekt bizonyítja.

A MÚZEUMPEDAGÓGIA ÁLTAL EGY ÚJ VILÁG NYÍLIK ELŐTTEM – KÖZMŰVELŐDÉS ÉS FELSŐOKTATÁS TALÁLKOZÁSA

Molnár Júlia

Szent István Király Múzeum - Hetedhét Játékmúzeum

Kulcsszavak: *múzeumpedagógia, óvodások múzeumi tanulása, közművelődés, felsőoktatás*

Első múzeumi élményeinket sok esetben családi körben szerezzük, melyek összefüggésben állnak szüleink múzeumszocializációjával. Az iskolai teljesítményt leginkább meghatározó családi környezet, valamint a szintén a szülők által kiválasztott iskola és óvoda kultúrája már kisgyermekkorban egyenlőtlenségeket szül. Ezért értékelődnek fel a múzeumok, mint hozzáférhető és hiteles tanító helyek, tanulási terepek (Kárpáti, 2011). Tekintélyes kutatások írják le az úgynevezett 21. századi kompetenciákat (Csapó, 2010; OECD, 2010), melyek hatékonyan fejleszthetőek múzeumi környezetben.

Mind Magyarországon, mind a nemzetközi térben kevés múzeum és kevés kutatás foglalkozik óvodások múzeumi tanulásával. Mit tehetünk annak érdekében, hogy pedagógus hallgatók élményszerű tanulási környezetnek tekintsék a múzeumot maguk és óvodások számára? Céljaink elérése érdekében 2017-től óvodások számára tartott múzeumpedagógiai foglalkozásainkon minden évben fogadtunk a Hetedhét Játékmúzeumban óvodapedagógia és tanító szakos egyetemi hallgatókat, felkészítettük őket a múzeumi családi napokra játékmentoroknak. A hallgatókkal végzett közös munka három éve alatt foglalkozások megtekintésére, elemzésére, beszélgetésekre, előadásokra került sor. Minden közös munka után kikérdeztük a résztvevőket. A hospitálások után szóban fókuszcsoportos interjúkkal, szakmai szempontok szerint, közösen elemeztük a látott foglalkozást, reflektív naplókban írásban válaszoltak nyílt és zárt végű kérdésekre a konkrét, általuk megfigyelt gyerekcsoportra vonatkozóan a hallgatók. Élményeiket, megfigyeléseiket többféle feldolgozási módszerrel összegeztük, azonnal felhasználtuk a múzeumpedagógiai munka gazdagítására.

2020-ban a tervezett közös feladataink a járványhelyzet miatt a virtuális térbe szorultak, ám ez lehetővé tette a korábban elért hallgatók csaknem tízszeresének megszólítását. A hallgatói visszajelzésekből bebizonyosodott a múzeumi játék, az azt átélő gyermekek öröme vagy csupán a szakemberek szuggesztivitása is képes alapvető attitűdbeli változást eredményezni. Úgy tűnik, sok múlik a múzeum által nyújtott személyes odaforduláson, de a bizalom és a jó kommunikáció egyaránt fontos sikerkritérium a felnőttek múzeumhoz kapcsolódó attitűdjeinek változtatásában.

A múzeum és az egyetem közös pedagógiai munkája, kutatási tapasztalatai alapján a pedagógus hallgatók bevonása a múzeumpedagógiai munkába minden résztvevő számára inspiráló. A kölcsönös tanulási helyzet a múzeumpedagógiai munka eredményességét is növeli, s hosszú távon a múzeum és a nevelési-oktatási intézmények kapcsolatát erősítheti. Az egyetemistákban kialakuló pozitív attitűd a múzeum iránt, valószínűsíthetően a következő generációk múzeumlátogatási szokásait is pozitívan befolyásolja majd.

PEDAGÓGUS HALLGATÓK MÚZEUMI ÉLMÉNYEI, ELŐZETES VÉLEKEDÉSEIK ÓVODÁSOK MÚZEUMI TANULÁSÁRÓL – EGY FELSŐOKTATÁSI KURZUS TAPASZTALATAINAK ELEMZÉSE

Janek Noémi

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *pedagógiai nézetrendszerek, felsőoktatáspedagógia, múzeumi tanulás*

Pedagógiai nézetrendszerek változására vonatkozó kutatások szerint, a pedagógusképzésben tanuló hallgatók előzetes elképzelései meghatározzák, mit tekintenek hasznosnak képzésük során (Berliner, 1987; Szivák, 2003). Fontos tényező, hogy a felsőoktatás szereplői, a képzési programok fejlesztésében érdekeltek, maguk az oktatók, hogyan értelmezik a tanulási folyamatokat, az elérni kívánt tudást, ezzel összefüggésben hogyan szervezik meg a hallgatók tanulását (Halász, 2016). Jelenleg a korszerű felsőoktatáspedagógiai gyakorlat a reflektív gondolkodás, valamint a gyakorlati és elméleti tudás összekapcsolására egyszerre irányul.

Alapvető kutatási-, oktatásfejlesztési célunk, hogy óvodások múzeumi tanulásáról pozitív attitűdöket alakítsunk ki pedagógus hallgatókban, megfelelő felsőoktatáspedagógiai módszerek alkalmazásával. Mindezen tényezők miatt kutatásunk első fázisában felmértük hallgatóink előzetes vélekedéseit, tapasztalatait saját gyermekkori múzeumlátogatási szokásaikról, felnőttkori múzeumlátogatási szokásaikról, valamint óvodások múzeumi tanulásáról. Célunk volt, hogy képet kapjunk azokról a prekoncepciókról, amelyeket a múzeumhoz, mint kulturális intézményhez társítanak.

Kérdőívekkel mértük fel hallgatóink tapasztalatait. Négy alkalommal küldtünk ki online tananyagot és ehhez kapcsolódó kérdéseket, így kutatásunk mintáját N1 = 197, N2 = 188, N3 = 185; N4 = 175 fő képezi, többségében alap- és mesterszakos hallgatók, vezető óvodapedagógus pedagógus szakvizsgára felkészülő hallgatók töltötték ki kérdőíveinket saját tanulási folyamataikra vonatkozóan.

Eredményeink szerint gyermekként elsősorban családjukkal és kisebb részben az iskola szervezésében jártak múzeumba a mintába került pedagógus hallgatók, gyermekkori múzeumi élményeik alapvetően nem pozitívak, nagy szórást mutatnak a válaszaik attól függően, milyen volt a gyermekkori, őket körülvevő felnőtt közeg.

Felnőttként ugyanakkor 9,8%-uk mondja azt önmagáról, hogy gyakran jár múzeumba, 83,5%-uk jelölte, azt a lehetőséget, hogy ritkán. A ritkán múzeumba járók 62,9%-a évente egyszer választja ezt a kulturális időtöltést. A kitöltők kicsivel több, mint fele válaszolta, hogy érdekesnek és hasznosnak (51,8%) találta azokat a múzeumlátogatásokat, ahová felnőttként önszántából tett látogatást. Bár arra a kérdésre, hogyan érezné magát egy óvodás egy múzeumban a legtöbben úgy válaszoltak, hogy kevéssé jól (68,5%), mégis arra a kérdésre, hogy szívesen tartózkodna-e múzeumban óvodás gyermekkel, túlnyomó részük határozottan azt felelte, hogy szívesen tenné ezt. A kutatásnak ebben a fázisában nyert eredményeinket összefüggésbe állítjuk az egyetemi hallgatók múzeumi tanulási folyamatait monitorozó végső kérdőívünk adataival. A kutatás jelentősége abban áll, hogy szisztematikusan feltárjuk, mely aspektusok játszanak döntő szerepet abban, hogy pedagógus hallgatóink a kultúraátadás természetes (például családon belüli), valamint intézményesült (például múzeumi) folyamatainak váljanak tudatos facilitátoraivá.

ELEFÁNT A PORCELÁNBOLTBAN VAGY ALIZ CSODAORSZÁGBAN? PEDAGÓGUS HALLGATÓK GYERMEKSZEMLÉLETE ÓVODÁSOK MÚZEUMI TANULÁSÁNAK KONTEXTUSÁBAN

Aggné Pirka Veronika

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *gyermekkép, gyermekszemlélet, múzeumpedagógia, család*

A gyermekkép kutatás szakirodalmában az elmúlt húsz évben számos tudományos munka született, amely arra helyezi a hangsúlyt, hogy a gyermek a társadalom, így a család, egyik aktora, a gyermekkor pedig a társadalom és a kultúra szerves része (James – Prout, 1997; Christiansen – James, 2000; Alderson, 2013). Szabolcs és Golnhofer gyermekkortörténeti kutatásai nyomán (Szabolcs, 2004; Golnhofer – Szabolcs, 2005), a gyermekkort konstrukcióként értelmezve térképezzük fel az óvodáskorú gyermekek múzeumi jelenlétét és élményeit. A gyermekkortörténeti kutatásokhoz egyre szorosabb szállal kapcsolódik a múzeumpedagógia, mint a kultúraközvetítésnek, és a tanulásnak sajátos közege (Szabolcs – Foghtűy, 2010; Vásárhelyi – Kárpáti, 2011; Bús, 2013; Kolosai – M. Pintér, 2016; Losonci, 2019). A két kutatási területet kapcsolja össze a vizsgálatba bevont személyek gyermekképének vizsgálata.

Ennek érdekében, adekvát módszerekkel megismertettük a kutatásban résztvevőket óvodások számára tartott múzeumpedagógiai foglalkozásokkal, ezek szakmai szempontú elemzésével, lehetőséget biztosítottunk számukra kreatív múzeumi játékok megalkotására. A folyamat előtt, közben és az után is kikérdeztük őket, többek között arról, hogyan gondolkodnak az óvodások és a múzeum kapcsolatáról. Kutatási célunk feltérképezni és bemutatni, milyennek látják a megkérdezett pedagógusok és pedagógus hallgatók az óvodáskorú gyermeket a múzeumban.

Kutatásunk ezen részében arra keressük a választ, milyen metaforikus képekben jelenik meg az óvodáskorú gyermek általában a múzeumban, valamint a Hetedhét Játékmúzeumban a felnőttek nézőpontjából. Milyen szimbolikus, illetve valóságos elemek jelennek meg a narratívákban? Hogyan gondolkodnak egy óvodás gyermek múzeumi jelenlétéről? Milyennek látják az óvodás gyermeket a múzeumpedagógiai foglalkozás során? Változik-e, hogyan változik gyermekszemléletük a vizsgálatba bevont személyeknek a folyamat végére?

Kvantitatív és kvalitatív kutatásunkban 197 pedagógusjelöltet, illetve pedagógust kérdeztünk meg a múzeumban „tanuló” (cselekvő) óvodás gyermekről alkotott nézeteikről nyílt és zárt végű kérdésekkel, összesen négy időpontban. A kutatás kérdéseire válaszoló nyílt kérdéseket, valamint a kitöltők által alkotott metaforákat tartalomelemzéssel dolgoztuk fel. Kialakított kategóriáink – szimbolikus tartalmi egységek, gyermekközpontú szemlélet, élményközpontúság –, valamint a trianguláció módszerének alkalmazása elemzésünk mélységét, a kutatás reliabilitását biztosítják.

Eredményeink árnyaltak, sokrétűek. A kutatás a gyermekkép-kutatásnak egy „régi”- új irányát és útját nyithatja meg. „Régi”, mert a cselekvés pedagógiája (Dewey – gyermek és múzeum) a reformpedagógiai kutatások (Németh, 1998; 1999) területét érinti, míg új is egyben, hiszen kevés az a tudományos igénnyel készített munka, amely kifejezetten azt a gyermekszemléletet (Pukánszky, 2005) vizsgálja, amely a múzeumhoz köthető.

AJTÓKAT NYITNI ÉS LEJJEBB SZERELNI A KILINCSEKET – ÓVODÁSOK MÚZEUMI TANULÁSÁT MEGHATÁROZÓ, FACILITÁLÓ ASPEKTUSOK

Kolosai Nedda

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *gyermekkultúra, játékkultúra, óvodások múzeumban, élethosszig tanulás, konstruktív pedagógia*

A tudás és a tanulás egyaránt interakciókban, kölcsönös kapcsolatokban alakul, a tanulási folyamat során szükséges facilitálni a tanuló számára legmegfelelőbb, általa irányított kutatást és keresést (Wormald, 2011; Nahalka, 2003). Áttekintve nemzetközi tendenciákat a felsőoktatás minőségfejlesztésével foglalkozók évtizedek óta sürgetik a felsőoktatás-pedagógia módszertani megújítását annak érdekében, hogy a korszerű és szakszerű tanulásirányítási módok az oktatás más színterein is elterjedjenek (Halász, 2016). Nagy figyelem összpontosul a pozitív tanulási környezet megteremtésére, amely egyetemi hallgatók számára vonzó, részvételre ösztönző: együttműködést, szociális és emocionális tanulást facilitáló (Osher et al., 2016)

Kutatásunk célja (egyben jelentősége), egyrészt olyan múzeumi tanulási környezet és foglalkozás megteremtése multidiszciplináris módszerekkel, mely segítségével a múzeum, elsősorban a játékmúzeumok katalizátorává válnak a generációk közötti kulturális párbeszédnek, az élményalapú értékközvetítésnek, a modern múzeumi tanulásnak. Másrészt azoknak az aspektusoknak tényekre alapozott feltárása, melyek képessé teszik a pedagógus hallgatókat a kultúraátadás újragondolt játszótereinek tudatos felhasználására a mindennapi pedagógiai gyakorlatban.

Céljaink eléréséhez az írásbeli kikérdezés módszerét alkalmaztuk. Eredeti elképzelésünk szerint ebben az évben is személyes hospitálás és ehhez kapcsolt vizsgálati, adatgyűjtési módszerekkel kerültünk volna közelebb a kutatás céljaihoz. A kialakult helyzet miatt közel kétszázan vettek részt az óvodások múzeumi tanulását középpontba állító tanulási folyamatban. Mindannyian ugyanazokat a filmeket látták a múzeumi mintaprojektről, ugyanabból a perspektívából. A rendkívüli történeti időpillanat létrehozott egy validitását és reliabilitását tekintve is erős kutatási helyzetet.

Eredményeink szerint a hallgatók 87%-a mondta azt a tanulási folyamat végén, hogy már el tudja képzelni, hogy egy múzeumban óvodáskorú gyermekek örömmel és hatékonyan tanuljanak. Nyílt végű kérdésre válaszolva hozzátették: attól függ, milyen az a múzeum, pontosan leírták milyen aspektusokra szükséges figyelemmel lenniük, amikor óvodások múzeumi tanulását megszervezik. Legfontosabb eredményünk, hogy nagy százalékuk tervezi, elmegy óvodásokkal múzeumba. A hallgatók pontosan visszajelezték, mely aspektusok segítették őket a pozitív attitűdváltozásban. Eredményeink szerint az adekvát felsőoktatáspedagógiai módszerek alkalmazása, a személyesség, a kreatív, alkotó feladatok, a múzeumi munkára vonatkozó reflexió, a tananyaggal folytatott folyamatos párbeszéd, az óvodások múzeumi tanulásának élményszerű, gyakorlatban történő megtapasztalása, több modalitás bevonása a felnőttek tanulásába, a konstruktív pedagógia alapelveinek érvényesítése azok az általunk feltárt legfontosabb aspektusok, melyek alkalmazása hatékonyan formálja pedagógusok és pedagógus hallgatók múzeumhoz, mint tanulási színtérhez kapcsolódó attitűdjét.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (13:00–14:30)

A MESTERPEDAGÓGUS FOKOZAT ÉS A FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉS JELLEMZŐI ÓVODAPEDAGÓGUSOK NÉZŐPONTJÁBÓL

Kovács Ivett Judit, Szivák Judit, Czachesz Erzsébet

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Kulcsszavak: *pedagógus előmeneteli rendszer, pedagógusok szakmai fejlődése, óvoda-pedagógus mestertanárok, óvodapedagógus mesterprogramok*

A kutatás a pedagógus előmeneteli rendszer mesterpedagógus fokozatának véglegesítését segítő pilot projekt keretében elkészített mesterpedagógus programok anyagait dolgozza fel az óvodapedagógusokra fókuszálva, illetve a megvalósult mesterprogramokhoz kötődő interjúkat elemzi. Olyan empirikus adatokat szolgáltat ezáltal a kora gyermekkori nevelés minőségét emelő tanári szakmai fejlődésről, melyek a munkavégzés helyén a kontextust, a szervezetet és az egyént egyaránt fókuszba helyezve vizsgálják a tervezést és annak megvalósulását. Minthogy a tanári tanulás multidimenzionális jellegű, és tervezését, illetve megvalósulását a kontextussal egybefonódva számos tényező befolyásolja (kognitív, affektív, motivációs tényezők), kutatása komplex feladat. A szakirodalomban egyre nagyobb hangsúlyt kap az a megközelítés, mely a szakmai fejlődést folyamatos tanulásként értelmezi, ahol a pedagógus autonóm, saját céljait kijelölni tudó szakértő. Emellett a szakírók a szakmai fejlődést ábrázoló komplex modellekben nagy jelentőséget tulajdonítanak a kognitív mikrofolyamatok, valamint az informális tanulás jelentőségének, melyet alapvetően befolyásol, sőt sok esetben meghatároz a kontextus, és azon belül is a szervezeti környezet jellege.

A kilencvenöt mesterprogram kvantitatív adatelemzése, majd kvalitatív dokumentumelemzése arra keresi a választ, hogy a pedagógus milyen terveket fogalmaz meg folyamatos szakmai fejlődésére vonatkozóan a mesterprogram öt évében? Mi inspirálja, milyen célokat tűz ki és milyen eredményekben gondolkodik a tervezett tanulási tevékenységek kapcsán, illetve hogyan kívánja tudását megosztani? A kutatás a programok elemzését követően félig strukturált interjúk módszerével tárja fel a tervezés hátterét, a megvalósítás sikereit és nehézségeit.

A kvantitatív adatok, valamint a tizenkét mestertanárral készített interjú alapján a mestertanárok céljaiban jelentős hangsúly helyeződik a pedagógiai módszerek megújítására, valamint a megújuló pedagógiai módszerekhez és a változó jogszabályokhoz igazodó adminisztráció kidolgozására. Az interjúkban megszólaló pedagógusok megvilágították a minősítési rendszer sajátosságaiból következő kihívásokat és előnyöket, a mesterpedagógus szervezetben betöltött szerepét, valamint betekintést engedtek a pedagógusok minősüléssel kapcsolatos attitűdjébe. A kutatás empirikus eredményei fontos hozzájárulást jelentenek az óvodapedagógus-szakma és a kora gyermekkori intézményes nevelés hazai kutatása számára, elősegíthetik a minősítési rendszer tökéletesítését, valamint képet adnak a magyar óvodapedagógia helyzetéről és fejlesztési szándékairól a mesterpedagógusok nézőpontján keresztül.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNK-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

AZ 1950-ES ÉVEK MAGYARORSZÁGI ÓVODAÜGYÉNEK KUTATÁSI DIMENZIÓI A CSALÁD ÉS ÓVODA KAPCSOLAT KONTEXTUSÁBAN

Kóger Yvetta

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *ötvenes évek, óvodaügy, család és óvoda kapcsolat, óvodapolitika*

Jelen neveléstörténeti alapkutatás az 1948–1958 közötti hazai óvodaügy új megközelítésű bemutatására, az óvodáról való gondolkodás sajátos interpretálására tesz kísérletet. Mindezt elsősorban a hivatalos dokumentumokra (az óvodai nevelésre vonatkozó jogszabályok és az óvónőképzési tankönyvek tartalmára) reflektáló néhány pedagógiai szakfolyóirat (*Köznevelés, Óvodai Nevelés, Család és Iskola*), illetve a sajtóhierarchia csúcsán álló napilapok (*Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet*) korabeli cikkeinek, közleményeinek kvalitatív elemzésére támaszkodva valósítja meg, alapvetően a család és az óvoda kapcsolatát fókuszba emelve.

Habár az óvodai nevelés csak kis szelete a köznevelés nagy egészének, mégis érdemes az óvodatörténeti horizontot azon időszakra vonatkozóan kiszélesíteni, amikor az óvodai ellátás iránti igény tömegessé válása, expanziója, illetve a két nevelési színtér – a család és az óvoda – kapcsolatának szervezetté alakítása elkezdődött. A választott források elemzésével az óvodaügy, az óvodai nevelés azon „mozaikja” formálódik, amely – az óvodapolitika által befolyásolva – a szülők és az óvoda közös nevelőmunkájának, egymásra ható kapcsolatának tükrében jelenik meg, A kutatás kezdetén a téma aktualitását erősítette, hogy a 2018. év az első magyarországi óvoda megnyitásának jubileuma, amikor is az iskoláskor előtti nevelés intézményesült, illetve Magyarországon ez a „Családok éve” volt.

A kutatás dimenzióinak meghatározásához a Molnár-Kovács Zsófia által alkalmazott és rögzített „dimenzió-séma” kerül adaptálásra (Molnár-Kovács, 2015). Ennek tükrében a magyarországi óvodaügy mint térbeli-intézményi, az 1950-es évek mint időbeli, illetve a család és óvoda kapcsolata mint tematikus dimenzió kerül meghatározásra. A szakirodalmi elemzés ugyanakkor arra is rávilágított, hogy a társadalomtörténeti dimenzió ismerete nélkül mindezek nehezen értelmezhetők. Megerősítést nyert továbbá, hogy szükséges a neveléstörténet interdiszciplináris kapcsolatainak felhasználása (pl. társadalom- és politikatörténet, szociológia, kulturális antropológia), hiszen a neveléstörténet sem művelhető más tudományok eredményeinek ismerete nélkül (Kéri, 2001).

A forráskutatás során egy másik dimenzió-séma (az ún. forrásdimenziók rendszere) is körvonalazódik, melynek meghatározásához szintén Molnár-Kovács Zsófia kutatásai jelentik a kiindulási alapot (Molnár-Kovács, 2019). Mindezt szem előtt tartva pedig az oktatáspolitikai, a pedagógiai-óvodai, illetve a szakmai irodalom dimenziójához rendelve strukturálhatók azok a források, melyek mentén e kutatás eredményesen megvalósítható.

Jelen előadás az előzőekben körvonalazott dimenziók, illetve fókuszpontok strukturált ismertetését tűzi ki célul, összegezve a folyamatban lévő kutatás jelenlegi periódusában megfogalmazható eredményeket.

AZ ÓVODAPEDAGÓGUS-HIÁNY HÁTTÉRTÉNYEZŐINEK VIZSGÁLATA

Finánczy Judit, Csima Melinda

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar;
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Kulcsszavak: *óvodapedagógia, pedagógushiány, pedagógusképzés, pedagóguspálya*

Az elmúlt évtizedben a pedagóguspályával kapcsolatos diskurzus az életpályamodell bevezetése, a pedagógustársadalom elöregedése, valamint a folyamatosan növekvő pedagógushiány kapcsán egyre erőteljesebben jelenik meg a társadalmi közbeszédben. Tovább súlyosbítja a problémát, hogy a pedagógusképzésből kikerülő fiatalok puszta létszáma sem elegendő a rekrutációhoz, továbbá a végzettek egy része nem lép pedagóguspályára vagy korán pályaelhagyóvá válik (Sági – Ercsei, 2012). E tendenciák még erőteljesebben érvényesülnek az óvodapedagógus-pálya vonatkozásában.

Vizsgálatunk célja annak feltérképezése, hogy milyen háttértényezők járulhatnak hozzá az óvodapedagógus-hiány fokozódásához. Ennek érdekében feltártuk az óvodapedagógus-képzés intézményi kihívásait, a képzésben résztvevő hallgatók pályaelkötelezettségét (Finánczy et al., 2019), valamint kitértünk arra, hogy a pályán levő óvodapedagógusok szakmai közérzete milyen összefüggéseket mutat a pályalehagyás gondolatával (Csima et al., 2018).

A rendelkezésre álló statisztikai adatok felhasználásán túl két kvantitatív leíró vizsgálatot végeztünk óvodapedagógus hallgatók (N = 104), illetve gyakorló óvodapedagógusok körében (N = 368). Az óvodapedagógus képzésben résztvevő hallgatók pályaválasztási aspirációit és pályaelköteleződésük alakulását befolyásoló tényezőket 2017 szeptemberétől három félévet felölelő longitudinális vizsgálat keretében térképeztük fel. A gyakorló óvodapedagógusok körében keresztmetszeti vizsgálat során elemeztük pályával kapcsolatos elégedettségüket és pályaelhagyási terveiket.

Eredményeink alapján a vizsgálatban résztvevő óvodapedagógus hallgatók többsége első generációs értelmiségi, ennek megfelelően a családi minta szerepe kevésbé dominál a pályaválasztás során. A hallgatók szakmájuk presztízsét meglehetősen alacsonyra értékelték a képzés megkezdésekor, mely a képzés előrehaladtával tovább gyengült ($p<0,05$). A vizsgált hallgatók körében megfigyelhető, hogy a pályaelköteleződés a képzésben eltöltött idő során erősödik, azonban ez a folyamat nem lineáris.

A vizsgált gyakorló óvodapedagógusok átlagéletkora 48,42 (SD = 8,93) év volt. A pályaelhagyás gondolata nem jellemző körükben, azonban többségük megjelölte, hogy élni kíván a kedvezményes nyugdíjazás lehetőségével. A pályával kapcsolatos elégedettség fontos meghatározó tényezője az intézményi légkör, melyet különböző klímadimenziók (Halász, 1980; Cohen et al., 2009) segítségével vizsgáltunk. A klímadimenziókat tekintve elmondható, hogy a hatékonyság, az egységes nevelési elvek és a társintézményekkel való jó szakmai együttműködés erősségnek tekinthető, ugyanakkor szakmájuk társadalmi megbecsültségét a válaszadók meglehetősen alacsony szintűnek érzékelik.

Kiemelt jelentőségű a pedagóguspályát választók attitűdjeinek, igényeinek, pályamotivációjának megismerése, emellett a gyakorló óvodapedagógusok helyzetének feltérképezése annak érdekében, hogy az óvodapedagógus-pálya vonzóbbá váljon, és hosszú távon mérséklődjön a pedagógushiány.

A CSALÁD KÉPE A ROMÁNIAI 4. OSZTÁLYOS ANYANYELV TANKÖNYVEKBEN

Bordás Andrea, Kelemen Henrietta

Partiumi Keresztény Egyetem;
Babeș–Bolyai Tudományegyetem

Kulcsszavak: *tankönyv, tankönyvelemzés, családkép, családi szerepek*

Témánk aktualitását az adja, hogy Romániában a kompetencia-alapú tantervek elemi oktatásba való bevezetését követően 2018-ban új tankönyvek jelentek meg, amelyek nemcsak formájukban, de koncepciójukban, tartalmukban is különböznek elődeiktől. Kutatásunkban a tankönyv politikai-társadalmi funkciója kerül középpontba, ezen belül is a társadalmi-kulturális normák behatárolásának kérdése (Dárdai – Dévényi – Márhoffer – Molnár-Kovács, 2015). A tankönyv mint a valóság egyfajta reprezentációja értékeket és indirekt módon olyan modelleket közvetít, amelyek a tanulók szociális tanulásában, modellkövetésében meghatározóak (Kereszty 2005). Előzetes magyarországi kutatások (Cs. Czachesz – Lesznyák – Molnár, 1996; Dálnokiné Pécsi, 2001; Kereszty 2005) arra a következtetésre jutottak, hogy a tankönyvek legtöbbször rengeteg sztereotípiát rejtő, idealizált, ugyanakkor leegyszerűsített családképet mutatnak mind a családi szerepekről, tevékenységekről, mind a család szerkezetéről, működéséről.

Tankönyvkutatásunk a témaelemzések hagyományos sorába illeszkedik. A kutatás során a tankönyv világképet, értékrendszert és gondolkodási mintákat befolyásoló szerepét hangsúlyozó elemzési modellt alkalmaztuk. Kvalitatív tartalomelemzés módszerével vizsgáltuk a családkép és a családdal kapcsolatos sztereotípiák megjelenését a három érvényben lévő romániai 4. osztályos anyanyelv tankönyv prózai szövegeiben. Arra voltunk kíváncsiak, milyen családtípus, milyen családi szerepek jelennek meg, s ezek milyen értékrendet közvetítenek az elemi osztályos tanulók felé. Feltételeztük, hogy a 2018-ban megjelent új tankönyvek sablonos, idealizált családképet mutatnak, főként nukleáris családok jelennek meg a szövegekben, a családi szerepek pedig sztereotípiákra épülnek. A kutatás során az Atlas.ti szövegelemző program segítségével tartalomelemzést végeztünk. A szövegek kódolásához a szakirodalom alapján kidolgozott zárt kódokat és a szövegek tartalma által meghatározott nyílt kódokat egyaránt használtunk. A kódolás megbízhatósága érdekében interkódolással dolgoztunk. A kódolás során létrejött kategóriákat kódcsaládokba, tematikus hálózatokba rendeztük, majd ezek segítségével leíró, interpretatív elemzést végeztünk.

Eredményeink részben igazolták hipotéziseinket. Egyértelműen pozitív, sokszor idealizált családképet tárnak a tanulók elé a 4. osztályos anyanyelv tankönyvek: komolyabb családi konfliktusok, problémák alig jelennek meg. A tankönyvekben főként nukleáris családokkal találkozunk, nagycsaláddal, együtt élő generációkkal, illetve csonka családokkal alig. A családtagok tekintetében az anyai szerep meglehetősen konzervatív, itt inkább a hagyományos, sztereotip szerepjellemzők azonosíthatók, az apai szerep viszont differenciált, itt a hagyományos szerepjellemzők mellett a mai modern apaszerep tulajdonságai is megjelennek. Ez a differenciált apakép főként a kortárs irodalmi szövegeknek köszönhető. A testvérek közötti kapcsolatban a szeretet és a rivalizálás egyformán fontos szerepet kap.

HARMÓNIÁRA TÖREKVÉS ÉS TANULÁSKÖZPONTÚSÁG MINT A JAPÁN GYERMEKKÉP KÉT LEHETSÉGES KULCSFOGALMA

Endrődy Orsolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Kulcsszavak: *gyermekkép, japán, zen*

Furcsa kettősségre lehet figyelmes a japanológus és oktatáskutató, ha a japán gyermekkép egy lehetséges narratíváját szeretné kirajzolni, ugyanis a távol-keleti ország gyermeknevelési szokásai közt megfér egymás mellett a zen harmóniára törekvés és a tanulást középpontba helyező gambatte fogalma, mely az élet minden területét áthatja a szigetországban. A tanulmány e kettősséget kibontva igyekszik a hazai és nemzetközi szakirodalmak elemzésével rámutatni arra, milyen a japán gyermekek élete a szigetországban.

A tanulmány kitér a japán családi és intézményes nevelés egy lehetséges gyermekképi narratívájára az oktatási rendszer egyes intézménytípusainak, valamint az árnyékoktatás szerepének elemzésével. A gyermekkép hátterének bemutatásakor különös figyelmet fordít a kelet-ázsiai ország (sintó-buddhista-konfuciánus) világképének elemzésére, melyek erőteljes hatást gyakorolnak minden színtéren, így az elsődleges és másodlagos szocializációs színtereken is.

A kutatás központi feltevése, hogy a bemutatott zen gyermekkép egyes elemei hasznosak lehetnének a hazai családi és intézményes nevelésben, mint például a gyermekiesség, a hagyománytisztelet, a közösségi takarítás vagy az iskolai ebédeltetés rendjének megszervezése. Az előadás a kutatás hazai előzményeinek, kapcsolódó japanológiai kutatások (Fülöp 1998; Győri 2006, 2009; Endrődy, 2007; Endrődy-Nagy, 2014, 2016; Somodi, 2019) elemzésével mutat rá arra is, hogy az eddig elérteken túl miért lehet hasznos a hazai kutatók számára a kelet-ázsiai térség országainak gyermekképét elmélyültebben tanulmányozni.

Az előadásban bemutatott kutatás litterature reviewra és meta-analízisre épül, feltárva és elemezve az angol, japán és magyar nyelvű témába illeszkedő szakirodalmat, valamint példákra mutat rá a fent említett zen és gambatte fogalmak konkrét megjelenési formáira mind az intézményes, mind a családi nevelésben, akárcsak az árnyékoktatásban, bízva abban, hogy a jelen időszakban népszerű kutatási területhez újabb adalékokkal szolgálhat, mind a gyermekképi, mind a Japánnal kapcsolatos kutatások tekintetében.

ELSŐ ÉS MÁSODIK OSZTÁLYOS KÍNAI ÉS MAGYAR MATEMATIKA TANKÖNYVEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE A VIZUÁLIS REPREZENTÁCIÓK SZEMPONTJÁBÓL

Biró Fanni, Csíkos Csaba

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *tankönyvelemzés, matematikai gondolkodás, kínai oktatási rendszer, vizuális reprezentációk, metakogníció*

Előadásunkban az utóbbi években sokszor hivatkozott és elemzett kínai oktatási rendszerben használt alsós matematika tankönyvek és hazai megfelelőik összehasonlító elemzésének néhány aspektusát emeljük ki. Kutatásunk két, a nemzetközi matematikadidaktikai szakirodalomban élénken vizsgált terület metszéspontjában helyezhető el: a megélénkülő tankönyvkutatás (ld. van Zanten – van den Heuvel-Panhuizen, 2018; a ZDM különszámot szentelt a témának) és a vizuális reprezentációk szerepének vizsgálata (Csíkos – Szitányi – Kelemen, 2012). Mivel nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (TIMSS) tanúsága szerint a tankönyvek meghatározó taneszközök az iskolai oktatásban, azok különböző kvalitatív és kvantitatív jellemzői kapcsolatba hozhatók az oktatási rendszer fejlődésével.

Az összehasonlító elemzésbe magyar részről az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2012-es NAT-hoz készített 1. és 2. osztályos matematika tankönyveit vontuk be. Kínában különböző tartományok különböző tankönyveket használnak, például a sanghaji régió tankönyvei eltérnek a pekingi régió tankönyveitől. Az elemzéshez végül a People's Education Press által Pekingben kiadott tankönyvcsalád 1. és 2. osztályos köteteit használtuk, mivel országszerte ez a legelterjedtebb és leggyakrabban használt tankönyvcsalád.

Az összehasonlító elemzés feltáró jellegéből adódóan a következő elemzési szempontokat választottuk: (1) a tankönyvek általános vizuális megjelenése közti különbségek, (2) a szöveges feladatok külső vizuális reprezentációinak fajtái Berends és van Lieshout (2009) kategóriái alapján, (3) a metakogníció fejlesztését támogató elemek a kínai tankönyvek képi elemei között.

A legfontosabb eredmények közül előadásunkban három területhez köthető megállapításokat válogattunk: (1) eltérés mutatkozott az emberábrázolások számában a kínai tankönyvek javára, melynek a gondolkodásfejlesztésben lehet szerepe, (2) a kínai tankönyvek szöveges feladatainak szerkezete erőteljesebben épít a vizuális reprezentációkból nyerhető információkra, és (3) a kínai tankönyvek tartalmi és szerkezeti sajátosságai a diákok önreflexív gondolkodásba bevonásában játszanak nagy szerepet.

A kutatás elméleti szempontból is többféle nóvumot hozott (kvalitatív és kvantitatív elemzési szempontok együttes alkalmazása komparatív tankönyvelemzésben), és a levonható gyakorlati következtetések is sokrétűek. A kínai oktatási rendszer, minden széttagoltság és nehézség mellett, egyes régiókban világszínvonalú oktatási kimeneti eredményeket tud felmutatni, emiatt a kínai tankönyvekben meglévő elemek legalább megfontolásra érdemesek, és a hazai sajátosságokhoz igazítva az alsó tagozatos matematikaoktatás fejlesztését szolgálhatják többek között az önreflexív gondolkodási folyamatokat támogató ábrázolásmódok.

A GYERMEKEK JÖVŐKÉPE A FELVILÁGOSODÁS KORÁNAK ISKOLAI ÉS HÁZI HASZNÁLATRA SZÁNT MŰVEI ALAPJÁN

Szabóné Kozma Katalin

Országos Széchényi Könyvtár

Kulcsszavak: *felvilágosodás, gyermekkortörténet, neveléstörténet*

A 17. század folyamán létrejövő merkantilista gazdaságpolitika, amelynek elméleti megalapozottsága Jean-Baptiste Colbert nevéhez fűződik, folyománya lett a dolgok hasznosság felőli megítélése. Azt tekintették értéknek, amely valamilyen szempontból hasznot jelentett az egyén vagy – nagyobb léptékben tekintve – a közösség számára (Vierhaus, 1981). Ez a megítélési szempont idővel megjelent olyan területeken is, mint a gyermekről való gondolkodás. A gyermeket a jövő számára való befektetésnek tekintették, aki – a megfelelő képzés esetén – mind családja, mind pedig ezen túlmenően az állam számára az anyagi és társadalmi biztonság megalapozója és továbbvivője lehet. Felértékelődött tehát a gyermek jelentősége a család és az állam számára, ezzel együtt a felnőttek intenzívebb figyelemmel fordultak a gyermekek nevelését és képzését illető kérdések felé.

Jelen kutatás a felvilágosodás kori gyermekek olvasmányanyagának feldolgozására épül. A vizsgálatba iskolai olvasókönyveket és az otthoni nevelés olvasmányait egyaránt bevontuk. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a gyermekek felnőttkori életét a vizsgált könyvek alapján hogyan befolyásolta a családban kapott neveltetésük. Ehhez a történetekben esetenként megrajzolt, a szereplőkre vonatkozó jövőképet hívtuk segítségül. A vizsgálat során arra fókuszáltunk, hogy a gyermekeknek készült olvasmányanyagokban megrajzolt jövőkép mennyiben feleltethető meg az egyéni és társadalmi hasznosságnak. A vizsgálat módszeréül a Grounded Theory-t használtuk, amely során a kategóriákat induktív úton, a vizsgált szövegkorpuszból állítottuk elő (Glaser, 1978, 1992). A kódolás során használtuk a nyílt, az axiális és a szelektív kódokat, illetve kategóriák rendszerét (Strauss – Corbin, 1998).

A történetek szereplőinek jövőjét – sikerességüket, illetve sikertelenségüket – elsődlegesen az határozta meg, hogy mennyiben tudtak a társadalmi normáknak megfelelni – ami viszont jórészt a neveltetésük függvényében alakult.

A gyermekkori viselkedés az olvasmányok alapján a jövőt illetően a következő négy területre hatott ki: a vagyoni helyzet (elszegényedés/meggazdagodás), a társas kapcsolatok alakulása (elmagányosodás/közösségbe való befogadás), az egészségi állapot (betegség, halál/egészség) és az isteni igazságszolgáltatás (Isten áldása/átka). A vizsgált könyveket illetően megállapítottuk, hogy a négy tényező egymással szoros kapcsolatban van. Hogy a négy terület közül melyik a hangsúlyosabb, összefüggést mutat a szerző felekezetével és azzal, hogy mely társadalmi réteg számára készült az adott olvasmány.

A DIGITÁLIS OKTATÁSSAL KAPCSOLATOS NÉZETEK KVALITATÍV VIZSGÁLATA

Vetési Erika

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *digitális tanulási környezet, laikus pedagógiai nézetek, tartalomelemzés*

A közoktatásban a koronavírus-járvány okozta rendkívüli helyzetben bevezetett tantermen kívüli, digitális munkarend átrendezte a családok és az iskolák életét. Az oktatásban már eddig is alkalmazott digitális tananyagok jelentősége és a tanulásban betöltött szerepe soha nem látott mértékben növekedett. Ebben a kiélezett helyzetben a digitális oktatással kapcsolatos nézetek igen sokszínű megjelenését tapasztalhattuk. Kutatásunk célja a sokféle nézet mélyelemzésével olyan mintázatok feltárása volt, melyek a várható oktatási innovációk előkészítését szolgálhatják.

A laikus pedagógiai nézetek, internetes vélekedések jellegzetességeit feltáró, előző kutatási eredmények között meg kell említenünk, hogy a laikus nézetek igen sokszínűek, gyakran nagyon radikálisak, szinte mindig van egy magát professzionális színben feltüntető mag, mely igyekszik moderálni a fellángoló vitákat, melyek gyakran állóháborúként végződnek (Lénárd, 2009).

Vizsgálatunkban az adatok elemzéséhez az ATLAS.ti adatelemző szoftvert választottuk. A tartalomelemzésünk kódolási egységeit fórum hozzászólásokat, ajánlásokat, tanulságokat magukba foglaló szövegkorpuszok adták. A szövegkorpuszokat kombinált (deduktív és induktív) logika szerinti kvalitatív tartalomelemzési eljárással dolgoztuk fel.

A feldolgozás során határozott laikus és félprofesszionális eszmerendszerek rajzolódtak ki a szakmai nézetek mellett. Megfigyelhető továbbá a pedagógus szakma egyidejű fel- és leértékelődése is. Kutatásunk eredményei azt mutatják, hogy a nézetek többségében a technikai kompetencia, a technikai megoldások domináltak, nem a digitális pedagógia módszertani elvei.

Az oktatásban várható innovációk előkészítésében jelentős segítséget nyújthatnak a kutatás alapját szolgáló nézetekből kirajzolódó mintázatok. A reformfolyamatok egyik lassító tényezője a reformokban részt vevő szereplők eltérő viszonyulása, elköteleződése. Kutatásunk olyan gazdag attitűdökre vonatkozó információkkal láthatja el a jövőbeli oktatáspolitikai döntéshozókat, melyek megkönnyíthetik a várható változások, változtatások bevezetését.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

PEDAGÓGUSOK DIGITÁLIS ESZKÖZHASZNÁLATA: A PEDAGÓGUSOK ATTITŰDJEI ÉS A DIGITÁLIS ALKALMAZÁSOK HASZNÁLATÁNAK GYAKORISÁGA

Gaskó Krisztina, Orgoványi-Gajdos Judit

Klebelsberg Központ;
Klebelsberg Központ

Kulcsszavak: *IKT, digitális eszközhasználat, pedagógus kompetenciák*

A számítógéppel támogatott tanulás megjelenése az 1970-80-as évekre tehető, de a digitális transzformáció a 2000-es években kezdett széles körben kibontakozni a hazai közoktatásban. Bár az ezredforduló után az iskolák eszközellátottsága és a pedagógusok digitális felkészültsége folyamatos javulást mutatott, a tendencia mértéke mindig alulmaradt az uniós irányelvekhez és az európai átlagértékekhez képest. (Molnár, 2011; Czékmán – Fehér, 2017).

Jelen előadás az EFOP-3.2.4-16-2016-00001 azonosító számú *Digitális kompetencia fejlesztése* című projekt alapkutatásának egyik részkutatását ismerteti, mely a pedagógusok digitális eszközökkel kapcsolatos attitűdjeire, illetve a digitális alkalmazások gyakoriságának vizsgálatára irányult. A kutatás eredményei azért is tarthatnak érdeklődésre számot, mert az adatfelvétel 2020 februárjában és márciusában, közvetlenül a tantermen kívüli, digitális munkarend bevezetése előtt valósult meg.

A részkutatás keretében vizsgált kérdések a következők voltak:

- Mit gondolnak a pedagógusok a digitális eszközök és alkalmazások funkciójáról és hatékonyságáról a tanulási-tanítási folyamatban?
- Milyen mértékben érzik magukat felkészültnek a pedagógusok a digitális eszközök és alkalmazások tanulási folyamatba való beépítésére?
- Milyen gyakran alkalmazzák a pedagógusok az iskolai foglalkozásokhoz kapcsolódóan a különböző digitális alkalmazásokat?

A nagymintás (N = 12657) kutatásban a konvergencia régió tankerületi fenntartású köznevelési intézményeiben dolgozó pedagógusok vettek részt. Az országos átlag adataihoz illesztett mintáról elmondható, hogy nemre és életkori megoszlásra reprezentatív (vö. Varga, 2019).

Az eredményekből kirajzolódott, hogy a pedagógusok szerint a tanóra tervezését segítik a digitális eszközök és alkalmazások, ugyanakkor több felkészülési időt igényel ezek alkalmazása. Tanított tantárgytól függetlenül egyetértenek a pedagógusok abban is, hogy egy jó tanórához hozzátartoznak a digitális tanulási elemek, és a digitális eszközökkel könnyebb bevonni a diákokat a tanulásba. A reál tárgyakat tanító tanárok érzik leginkább úgy, hogy a kollégáikhoz viszonyítva többször használnak digitális eszközöket, és ők érzik magukat legfelkészültebbnek is ezek alkalmazására A pedagógusok életkora és a digitális tartalmak létrehozására való felkészültség szubjektív megítélése között enyhe negatív összefüggés rajzolódott ki. A tanárok jellemzően szövegszerkesztő és prezentációkészítő alkalmazásokat használnak a tanórákon, míg a tanulói feladatkiadásnál a számítógépes prezentációk készítése és bemutatása a legjellemzőbb gyakorlat, de ez is kevesebb, mint az órák ötven százalékát érinti.

A kutatás a Klebelsberg Központ EFOP-3.2.4-16-2016-00001 sz., „Digitális kompetencia fejlesztése” c. projektjének támogatásával valósult meg.

RENDSZERINTELLIGENCIA, AVAGY A PEDAGÓGUS MINŐSÉGI MUNKÁJÁNAK ÚJ MUTATÓJA

Zagyváné Szűcs Ida

Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *rendszerintelligencia, szakmai önértékelés, szakmai énhatékonyság, kollektív énhatékonyság*

Egy nem régen lezajlott beágyazott kutatásunk, amelyik a pedagógusok szakmai önértékelését és szakmai énhatékonyságának személyes észlelését elemezte a jelenleg érvényben lévő hivatalos szakmai kompetenciák tükrében, arra a következtetésre vezetett bennünket, hogy a pedagógus szakmai fejlődését szem előtt tartva érdemes nagyobb figyelmet fordítanunk az egyén és az őt körülvevő szakmai közösség kapcsolataira.

Elméleti feltáró munkánk során egy új kutatásunk alapjait kívánjuk lefektetni. Célul tűztük ki, hogy bemutassuk azt a logikai ívet, amelynek során eljutottunk egy újfajta megközelítéshez a pedagóguskutatások területén. Ez az elméleti alap pedig nem más, mint a rendszerintelligencia fogalma. Előadásunk során a legfrissebb szakirodalom alapján tisztázzuk a szakmai önértékelés, a szakmai énhatékonyság, valamint a kollektív énhatékonyság közötti különbségeket megemlítve számos e témában született empirikus vizsgálatot.

Úgy gondoljuk, hogy e keretrendszerből kilépve új típusú megközelítésre van szükség az egyén szakmai fejlődésre vonatkozóan, amely az egyén közösséghez fűződő viszonyát nem egy külső szemlélő nézőpontjából írja le, hanem a rendszer részének a nézőpontjából. Mindezek után a szervezeti tanulás irányából közelítve, a Senge-féle (2006) rendszerszintű gondolkodás újabb szintjét megjelenítő rendszerintelligencia (Hämäläinen – Saarinen, 2011) fogalmát járjuk körbe. Rámutatunk a rendszerintelligencia és a rendszerszintű gondolkodás különbségeire, bemutatjuk a rendszerintelligens egyént, különös tekintettel az egyén és a rendszer viszonyára, valamint a rendszerintelligencia szerepét a jobbítást megakadályozó „visszatartó rendszerek” lebontásában, utalva ezzel a rendszerintelligencia kötődéseihez a pozitív pszichológiához, valamint az akciókutatáshoz.

Úgy gondoljuk, hogy az általunk felvett új nézőpont teljesen új alapokról indíthatja jövőbeli kutatásunkat, amely a pedagógus és az őt körülvevő rendszer, rendszerek kapcsolatát, illetve e bonyolult kapcsolatrendszer szerepét kívánja feltárni az oktatás minőségének javítása céljából.

A PEDAGÓGUSOK DIGITÁLIS ESZKÖZHASZNÁLATA: TANÁRI LAPTOPOK ÉS INTERAKTÍV PANELEK ALKALMAZÁSA

Bordáné Kovács Zita, Zagyváné Szűcs Ida

Klebelsberg Központ;
Klebelsberg Központ

Kulcsszavak: *digitális eszközhasználat, pedagógus kompetenciák, interaktív panel, tanári laptop, didaktikai feladatok*

A számítógéppel támogatott tanulás megjelenése Magyarországon az 1970–80-as évekre tehető, de a digitális transzformáció a 2000-es években kezdett széles körben kibontakozni a hazai közoktatásban. Bár az ezredforduló után az iskolák eszközellátottsága és a pedagógusok digitális felkészültsége folyamatos javulást mutatott, a tendencia mértéke mindig alulmaradt az uniós irányelvekhez és az európai átlagértékekhez képest. (Molnár, 2011; Czékmán – Fehér, 2017).

Jelen előadás az EFOP-3.2.4-16-2016-00001 azonosító számú „Digitális kompetencia fejlesztése" című projekt alapkutatásának egyik részkutatását ismerteti, mely a pedagógusok laptop- és interaktív panel-használatára és didaktikai feladatokra történő alkalmazására irányult. A kutatás eredményei azért is tarthatnak érdeklődésre számot, mert az adatfelvétel 2020 februárjában és márciusában közvetlenül a tantermen kívüli, digitális munkarend bevezetése előtt valósult meg.

A részkutatás kérdései a következők voltak:

- Milyen iskolai feladatokra használják a pedagógusok a tanári laptopokat?
- Mi jellemezi az interaktív panel használatát?
- Milyen különbségek azonosíthatók az interaktív panel használatában és a rá épülő didaktikai feladatok tekintetében?

A nagymintás (N = 12657) kutatásban a konvergencia régió tankerületi fenntartású köznevelési intézményeiben dolgozó pedagógusok vettek részt. Az országos átlag adataihoz illesztett mintáról elmondható, hogy nemre és életkori megoszlásra reprezentatív (vö. Varga 2019).

Eredményeink azt mutatják, hogy mintánkban a pedagógusok több mint 80 %-a részesült a kiosztott tanári laptopokból és vett részt a projekt keretében szervezett első továbbképzésen. A laptopokat elsősorban a tanórai felkészülésre, azok lebonyolítására és az iskolai adminisztráció elvégzésére használják.

A projekt keretében kiosztott interaktív panelt, amely ötvözi a fehértábla és a számítógép funkcióit, a válaszadók kicsivel kevesebb, mint negyede használja. A didaktikai feladatok közül elsősorban a szemléltetés, a tanóra, foglalkozás színesítése, az új ismeretek közlése és a motiváció felkeltése a leginkább preferált. A legkevésbé előnyben részesített feladatkörök a tanulók teljesítményének értékelése, valamint az egyéni és a páros munka megvalósítása. A pedagógusok a leginkább előre elkészített anyagok vetítésére, online alkalmazások futtatására, a táblán való írásra és tanulói interaktív feladatok megoldására használják az interaktív panelt. Mindez összhangban áll a panel legelőnyösebbnek tartott tulajdonságaival, azaz hogy könnyen motiválhatók vele a gyerekek, és biztosítja az interaktivitást a foglalkozásokon. Érdekesség, hogy a vetített anyagok szerkésztése, mint előny megnevezésre kerül, de mint használt funkció nem élvez prioritást.

A kutatás a Klebelsberg Központ – EFOP-3.2.4-16-2016-00001 „Digitális kompetencia fejlesztése" c. projekt támogatásával valósult meg.

KORAGYERMEKKORI NEVELÉS CURRICULUMÁNAK IMPLEMENTÁCIÓJA ROMÁNIAI KISEBBSÉGI ÓVODAPEDAGÓGUSOK SZEMSZÖGÉBŐL

Stark Gabriela

Partiumi Keresztény Egyetem

Kulcsszavak: *curriculum, koragyermekkori nevelés, tantervi reform, kisebbségi oktatás*

A romániai tantervi reform aktuális szakasza az óvodai és bölcsődei nevelést érintette, mivel 2019 szeptemberében egy új koncepciójú koragyermekkori nevelési curriculum vált kötelező érvényűvé a romániai közoktatásban. Az európai trendekhez igazodva a curriculum a kulcskompetenciák megalapozására fókuszál a fejlődési területek, dimenziók és viselkedésmutatók tengelyén.

A koragyermekkori nevelés curriculumának implementációjára fókuszáló vizsgálat kettős célt követ: 1) Egyrészt célja feltárni dokumentum- és tartalomelemzés módszerével az új curriculum koncepcióját és sajátosságait, összehasonlítva a korábbi óvodai curriculumok koncepciójával. 2) Másrészt célja annak feltérképezése, hogy hogyan viszonyulnak a tantervi váltáshoz, a tantervi implementációhoz a közvetlenül érintettek, vagyis az óvodapedagógusok.

A vizsgálat a dokumentum- és tartalomelemzés módszerére, illetve a kérdőíves lekérdezés módszerére épül. A vizsgálat mintáját romániai kisebbségi óvodapedagógusok képezik (N = 260). A felmérés eredményei szerint a tantervi reform egyelőre csak felszíni változásokat eredményezett az óvodai nevelési gyakorlatban. A tantervi implementációt befolyásoló tényezők közül a pedagógus szakmai tapasztalata, az óvodatípus és településtípus domborodik ki erőteljesen. A vizsgált óvodapedagógusok három csoportba sorolhatók: a faktorelemzés alapján a konvencionális, a sodródó és a reformer pedagógusok csoportját azonosítottuk.

A FELNŐTTNEVELÉSI SZAKEMBEREK KÉPZÉSI RENDSZERÉNEK KOMPARATÍV VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON ÉS SZERBIÁBAN

Beszédes Viktória

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *felnőttnevelés, szakemberképzés, professzionalizáció*

A felnőttnevelési szakemberek professzionalizációjának kérdésköre a 2000-es évektől került az európai oktatáspolitikai diskurzusok középpontjába (Németh, 2017). A felnőttnevelési szakemberek felkészültsége egyértelműen meghatározza a felnőttnevelési szolgáltatás és a felnőttkori tanulás minőségét (Reischmann, 2015), ezért ezen szakemberek kiképzésére és továbbképzésére nagy hangsúlyt kell fektetni (Egetenmeyer – Kapplinger, 2011). A felnőttnevelési szakemberek (ki)képzésére nincs nemzetközileg egységes, az adott szakmára érvényes és ezáltal felismerhető képzési út, amely minden országban biztosítja annak átláthatóságát és összehasonlíthatóságát (Sava – Raluca, 2009). A felnőttnevelési szakemberek képződésének eltérő útjai, a felnőttnevelési tevékenységek többrétűsége és sokszínűsége, az eltérő foglalkoztatási feltételek és intézményi formák miatt a szakma felismerhetősége nehézségekbe ütközik. Ez gyakran társul azzal a ténnyel, hogy a felnőttnevelési szakember életútjának egy későbbi szakaszában lép erre a tudományterületre, megfelelő előképzettség nélkül (Zafiris – Papadimitriou, 2015). Az élethosszig tartó tanulás kontextusában emlegetett szakmaiság és szakemberképzés minden országban sajátos, amelyben közre játszik a szakmai fejlesztés igényének nemzet-szintű meghatározása is (Egetenmeyer et al., 2017).

A felnőttnevelési szakemberképzés témaköre egyre nagyobb teret nyer a nemzetközi kutatásokban, azonban Szerbiában és Magyarországon továbbra is csekély mértékben valósulnak meg ehhez kapcsolódó, főként empirikus vizsgálatok. A 2019/2020-as évi ÚNKP ösztöndíjpályázat keretében lehetőségem nyílt a magyarországi és szerbiai felnőttnevelési szakemberek képzési útjainak vizsgálatára. A kutatás célja a felnőttnevelési szakemberek képzésére és foglalkoztatására irányuló jogszabályok elemzése és összehasonlítása volt a két országban. Emellett pedig az andragógia és közösségszervező alap-, mester- és doktori képzések tantervének komparatív vizsgálata. A kutatás során arra kerestem a választ, hogy milyen mértékben jelentkeznek eltérések és hasonlóságok a felnőttnevelési szakembereket érintő jogszabályokban és a két ország képzési tanterveinek tartalmában? A szakirodalom másodelemzését követően az Atlas.ti programban, a tartalomelemzés módszerével vizsgáltam a jogszabályi előírásokat és a képzési terveket. A kódolt adatok összehasonlítását az SPSS programban végeztem el.

A kutatás alapján Szerbiában nagyobb mértékben szabályozzák a felnőttnevelési szakemberek képzési rendszerét és tevékenységét. Magyarországon egyfajta visszalépést láthatunk a professzionalizáció területén, amely részben az andragógia alapszak megszűnésének köszönhető. Ezzel szemben továbbra is megfigyelhető a felnőttnevelési tantárgyak kimagasló jelenléte az andragógia alapszak jogutódjának tekinthető közösségszervező alapképzéseken. A tantervek közötti eltérések nem csak a két választott ország között mutatkoznak meg, de a magyarországi felsőoktatási intézmények képzéseiben is.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

AZ EXTRAKURRIKULÁRIS ZENEI NEVELÉS MEGVALÓSULÁSA A KOVÁSZNA- ÉS HARGITA MEGYE ELEMI OKTATÁS SZINTJÉN

Bartalis Izabella

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *extrakurrikuláris művészi nevelés, extrakurrikuláris zenei nevelés, elemi oktatás*

Korunk oktatási rendszerében egyre kevesebb teret kap a művészi, ezen belül a zenei nevelés (Dohány, 2010; Kertész, 2015), éppen ezért aktualitásnak gondoljuk megvizsgálni a romániai magyar elemi osztályokban történő zenei nevelés szituációját. Az extrakurrikuláris vagy non-formális nevelés az oktatási intézmény falain belül történő tanórák utáni foglalkozásokat tartalmazza (Váradi, 2017). Ez az oktatási forma alkalmas arra, hogy a tananyagot egy kötetlenebb formában jelenítse meg a tanulóknak, teret adva a megtapasztalásoknak, bizonyos készségek élményszerű elsajátításának, fokozva így a tantárgy iránti érdeklődés felkeltését (Adăscăliței, 2014; Vidulin, 2016).

Jelen tanulmány a Kovászna és Hargita megyei magyar tannyelvű osztályokban történő zenei nevelés extrakurrikuláris színteret kívánja feltérképezni a tanítók körében végzett kérdőíves kutatásaink által. Célunk az elemi oktatási szinten történő extrakurrikuláris zenei nevelés vizsgálata, amelyben arra szeretnénk választ kapni, hogy milyen zenei tevékenységeket találunk meg ezen a színtéren, és hogy milyen intenzitással vesznek részt ezekben a tanulók. A sajátkészítésű kérdőív kiküldése online történt a Kovászna és Hargita megyei tanítók adatbázisa alapján 2020. január végén. A kutatásban 78 elemi osztályban tanító pedagógus vett részt.

Az adatokat statisztikai adatelemző program segítségével dolgoztuk fel, vizsgálva a leíró statisztikai mutatókat. Az elemzés rávilágít, hogy az elemi osztályokban kevés tanuló vesz részt az extrakurrikuláris tevékenységekben. Az eredmények alapján megtudtuk, hogy a tanulók körében a népzene népszerűségnek örvend, viszont kevesebben vannak, akik kórustagok, vagy aktív látogatói a komolyzenei koncerteknek. Az oktatási intézmények is a néptánc, népdal oktatását preferálják és támogatják. Az osztály vagy akár iskola szinten szervezett előadások, koncertek látogatása a non-formális zenei nevelés szegmensét képezik. Kutatásunk kitért ennek vizsgálatára is, amelynek eredményeként elmondhatjuk, hogy a közkedvelt és legalább évente 3–5 alkalommal meglátogatott események a színházi, valamint a néptánc előadások. Ezek látogatottsága a városban tanuló diákok körében gyakoribbnak mondható, igazolva, hogy a magaskulturális tevékenységek befolyásoló tényezője a település kulturális fejlettsége.

A szakirodalom feltárása során nem találtunk utalásokat a romániai magyar tannyelvű elemi szinten történő zenei neveléssel kapcsolatosan, éppen ezért tartottuk indokoltnak, hogy a magyar kisebbségi oktatás e szegmensét is feltárjuk, reflektálva erősségeire, ugyanakkor bemutatva esetleges hiányosságait és keresve annak okait.

A HONVÉDELMI ISMERETEK I–II. (LEÁNYTANULÓK SZÁMÁRA) CÍMŰ TANKÖNYV VIZSGÁLATA

Mohr Szilárd

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *oktatástörténet, tankönyv, tankönyvvizsgálat, második világháború, leánynevelés*

A két világháború között mindvégig fontos szerepe volt a honvédelmi nevelésnek. Mivel az 1920-as években a nemzetközi figyelem miatt ezt bújtatottan kellett megtenni, ezért ebben központi szerephez jutott a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM). Az 1930-as években ebben változás történt. A honvédelmi minisztérium szerepe nyíltan megnövekedett, amelyhez az is hozzátartozott, hogy az oktatásban is egyre nagyobb szerepe lett a honvédelmi tárcának. Majd mikor Hóman Bálint 1940-ben ismét vallás- és közoktatásügyi miniszter lett, megpróbálta a saját minisztériumának súlyát visszaszerezni és a honvédelmi nevelés területén is befolyást szerezni. Talán ehhez kapcsolódhat, hogy még Hóman minisztersége alatt bevezetésre került 1942-ben a honvédelmi ismeretek című tantárgy, először a fiúiskolákban. Majd ezt követően, bár ekkor már Szinyei Merse Jenő volt a vallás- és közoktatásügyi miniszter, az 1943. évi 8.777. számú VKM miniszteri rendelet bevezette a honvédelmi ismeretek című tantárgyat (a rendelet kihirdetésével történő azonnali hatálybalépéssel) a leányoknak a népiskola felső tagozatán, a mezőgazdasági népiskolában, a gazdasági és általános irányú továbbképző népiskolában, az iparos- és kereskedőtanonc-iskolában, a polgári iskolában, a gimnáziumban, a gyakorlati irányú középiskolákban, a tanítóképzőintézetben, az ipari szakiskolában. A tantárgyhoz készült tanterv szerint a tantárgy célja a „női kötelességteljesítésre való ráeszméltetés”, melyben hangsúlyos pozícióba kerül többek között például a családanyák szerepe is.

Vizsgálatom középpontjában a *Honvédelmi ismeretek I-II. (leánytanulók számára)* című tankönyv áll. A kutatás során a tankönyvet egyfelől hatásvizsgálatnak vetem alá, mely során a tankönyv tartalmát abból a szempontból vizsgálom meg, hogy képes-e a tantervben megfogalmazott célok elérését segíteni? Másfelől kvalitatív tartalomelemzéses vizsgálattal arra keresem a választ, hogy a tankönyv szövegei milyen képet festenek a nők családban betöltött szerepéről, különös tekintettel a hazafias és honvédelmi nevelésre, mint ami a nevezett tantárgy egyik célja is.

A NŐI FELSŐ KERESKEDELMI KÉPZÉS A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN A MAGYAR PEDAGÓGIA HASÁBJAIN

Stummer Krisztina

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *kereskedelmi oktatás, Magyar Pedagógia, 20. század eleje*

A 20. század elején a nők növekvő munkaerőpiaci megjelenése, a gazdasági és társadalmi változások megkövetelték az oktatáspolitikai döntéshozóktól egy női kereskedelmi szakképzettséget nyújtó iskolafaj létrehozását. Az első női felső kereskedelmi iskola 1909-ben nyitotta meg kapuit Pozsonyban. A kezdetben három, majd 1919-től négyéves, érettségit adó képzés a lányok és fiúk esetében szinte teljesen megegyezett. Az azonos képzési idő, tanterv és kimeneti követelmények jelentős vitákat szültek társadalmi és oktatáspolitikai szintéren egyaránt, hiszen a korszak hagyományos szemléletmódja a lányok anyai és háziasszonyi szerepekre való felkészítését kívánta meg.

Jelen előadás a női felső kereskedelmi képzésről alkotott véleményeket vizsgálja a 20. század első felében kifejezetten a *Magyar Pedagógia* című folyóirat hasábjain. Olyan kérdésekre keressük a választ, mint: Milyen volt a női felső kereskedelmi iskola megítélése? Melyek a legfőbb kritikai észrevételek, amelyek megfogalmazódtak a képzéssel kapcsolatban? Miben érhető tetten az iskolatípus női mivolta?

A kutatás során a *Magyar Pedagógia* elemzése mellett nőtörténeti (Kéri Katalin, Pukánszky Béla, Rébay Magdolna), társadalomtörténeti (Gyáni Gábor, Kövér György) és a kereskedelmi szakoktatásra (Nagy Adrienn, Schack Béla, Vincze Frigyes) vonatkozó szekunder irodalmakat egyaránt felhasználtunk. A folyóiratban az Arcanum adatbázison keresztül, bizonyos keresőszavak segítségével szűkítettük le a felhasználandó cikkek körét. A tartalomelemzést követően a fellelt írásokat a nőkről és a kereskedelmi képzésről alkotott vélemények alapján csoportokba rendeztük.

A cikkek alapján nagyon vegyes képet kapunk a kereskedelmi képzésről. Számos esetben kritikával illetik a képzés női jellegének hiányát, a női munkavállalást, valamint a képzés felépítését. Másrészt sok írás nyilatkozik támogatóan és helyeslik a két nem azonos tantervét.

A (női) kereskedelmi szakoktatás feltárásával kevés kutató foglalkozott, így számos kiaknázatlan terület van még. Jelen kutatás ezen területek közül kíván egyet közelebbről megvilágítani.

EGYETEMI TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS VAGY HARMADIK MISSZIÓ A „21. SZÁZADI EGYETEM" KÖZÖSSÉGI SZEREPVÁLLALÁSA EGY MAGYAR REGIONÁLIS EGYETEM

Balázs László, Rajcsányi-Molnár Mónika, András István, Sitku Krisztina

Dunaújvárosi Egyetem;
Dunaújvárosi Egyetem;
Dunaújvárosi Egyetem;
Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *egyetemi társadalmi felelősségvállalás, harmadik misszió, regionális egyetem*

A 21. századi felsőoktatási intézményekkel szemben támasztott társadalmi igények folyamatos bővülése nyomán az egyetemeknek tudatos stratégiává és intézményesült gyakorlattá szükséges fejleszteniük lokális-regionális érdekhordozóik felé megnyilvánuló, közösségfejlesztő szerepvállalásaikat (Benneworth et al, 2018; Hrubos, 2012, 2014; Reisinger – Dános, 2015; Scott, 2006). Ezeket jellemzően a harmadik misszió ernyője alatt (Chatterton – Goddard, 2000) vagy az egyetemi társadalmi felelősségvállalás jegyében (Nárai – Reisinger, 2016) indítják, megjelenítik az intézményi stratégiákban (Bander, 2011), és többnyire pályázati keretek között szervezik (Holland, 2000; Reisinger – Dános, 2015). A fenti célok teljesülése viszont az ilyen tevékenységek újragondolását, értékelését és továbbfejlesztését igényli (Maassen et al, 2019; Reichert, 2019; Schmidt – Farnell, 2019) például a TEFCE keretrendszere által (Benneworth et al, 2018). Ennek első lépése a meglévő intézményi gyakorlat feltárása, melyhez el kell különíteni a két rokon fogalmat. Ugyanis míg az egyetemi társadalmi felelősségvállalás (USR) a felsőoktatási intézménytől a helyi-regionális társadalom egyes csoportjai felé irányuló, tranzakcionális jellegű tevékenység (Bowen et al. 2010), addig a harmadik missziós aktivitások (3M) a két fél egyenrangú partnerségén alapuló, közösen szervezett és megvalósított, kölcsönös előnyökkel járó kapcsolat eredményei (Benneworth et al. 2018, Jongbloed et al. 2008, Himmelman 2001). A harmadik missziós partnerségek a tranzakcionálistól a transzformatív kapcsolatokig (Bowen et al. 2010), az önkéntességtől az egyetemi holisztikus polgári elkötelezettségig (Hazelkorn, 2016) terjedhetnek.

Hogy egyetemünk következő intézményfejlesztési tervének kidolgozásához hozzájáruljunk és meglévő gyakorlatunkat továbbfejleszthessük, fel kívántuk tárni a Dunaújvárosi Egyetem (DUE) közösségi szerepvállalási tevékenységi körét: milyen aktivitások valósultak meg 2015–2020 között évente visszatérően, vagy alkalmi jelleggel? Melyek értékelhetők az egyetem társadalmi felelősségvállalása és melyek a harmadik misszió részeként? S melyek erősítették meg leginkább a helyi társadalmi szereplőkkel való partneri kapcsolatokat?

Kutatásunkat 2018 ősze és 2020 tavasza között végeztük egyrészt a releváns intézményi és nyilvános önkormányzati dokumentumok tartalomelemzésével, másrészt elméleti mintavételen alapuló, félig strukturált- és strukturált interjúkkal, melyeket az intézmény felső- és középvezetőivel, érintett oktatóival és diákjaival, továbbá két kiemelt társadalmi partnerével vettünk fel. Eredményeink azt mutatják, hogy a DUE közösségi szerepvállalási tevékenységeinek többsége széleskörű harmadik missziós partnerségekben valósul meg, általában évi rendszerességgel, sokrétű közös feladatvállalással és mélyülő partneri kapcsolatokkal. Bár az egyetem kevesebb féle USR aktivitást mutathat fel, azok, helyi társadalmi jelentőségük okán, az egyetem beágyazottságának alapját jelentik. Így mindkét feladatkör hosszú távú fenntartásra és továbbfejlesztésre érdemes.

PÁLYASZOCIALIZÁCIÓS ÉS MUNKAÉRTÉKEK VÁLTOZÁSA AZ EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI KÉPZÉSBŐL 2020-BEN KILÉPŐ HALLGATÓKNÁL

Rucska Andrea, Kiss-Tóth Emőke

Miskolci Egyetem;
Miskolci Egyetem

Kulcsszavak: *pályaszocializáció, értékek, kompetenciák, változás*

Folyton változó, fejlődő társadalmunkban formálódik a munka természete, mely befolyásolja a munkaerőpiac által generált kompetenciák értékét és tartalmát. Életünk fontos döntése a megfelelő hivatás kiválasztása, mert a jól megválasztott, érdeklődésünknek, képességeinknek megfelelő hivatás sikeres életpályát biztosíthat.

A felsőoktatás feladata és felelőssége olyan hallgatók – jövőbeni munkavállalók – képzése, akik képesek az állandóan változó a munkaerőpiaci elvárásoknak megfelelni. Az egészségügy területén a szakmai ismeretek mellett a hatékony munkavégzéshez elengedhetetlen a kompetenciákon belüli szakmaspecifikus értékekre nevelés. Az egészségtudományi képzésben ezért nagy hangsúlyt fektetünk a hallgatók szociális kompetenciájának fejlesztésére, a pályaérzékenyítésre, a pályaszocializációra.

A kutatás célkitűzése az egészségtudományi képzésben tanulmányokat folytató hallgatók értékrendszerének, jövőképének, elvárásainak megismerése és a változás nyomon követése. A vizsgálat során feltárjuk, hogy a képzés a munkaerőpiaci elvárásoknak megfelelően alakítja-e a hallgatók szakmai identitásának alakulását, felmérjük a szakmaspecifikus kompetenciákat, a hallgatók pályamotivációját, valamint a segítő szakmára jellemző értékek manifesztációját.

A teljes körű adatfelvétel az egészségtudományi képzésben résztvevő 2020-ban kilépő hallgatók körében történt. A szakmai identitásalakulás indikátoraként tekintett értékek vizsgálata során a Rokeach- és a Super-féle standard értékkérdőíveket alkalmaztuk.

A kutatás eredményeként megemlíthetjük, hogy a Rokeach-féle célértékeinek vonatkozásában a preferencia értékek a boldogság, a családi boldogság, a szerelem, a harmonikus lelki élet, az igaz barátság. A vallási és ideológiai értékek – a béke és a haza biztonsága, üdvözülés – a rangsor végén helyezkednek el. Belépéskor is ezeket a preferenciákat jelölték, csak kilépéskor határozottabban jelentek meg. Az eszközértékek esetében az intellektuális értéket, nyílt szívűséget és a lelki derűt preferálják. A szakmaspecifikus értékek, mint a szociabilitás (segítőkészség), felelősség értékei szintén előkelő helyet foglalnak el a rangsorban. A kreativitás és a becsvágy kevésbé fontos ennél a korosztálynál.

A Super-féle munkaértékek esetében az egészségtudományi képzésből kilépő hallgatók a szakmaspecifikus munkaértéket preferálták, úgy mint az altruizmust, továbbá a társas kapcsolatokat és az önérvényesítést.

A kutatás eredményeinek tükrében lehetőség nyílik a képzési struktúrát olyan irányba fejleszteni, hogy a szakmai ismeretek mellett a személyes és szociális kompetenciák (tolerancia, interperszonális rugalmasság, felelősségtudat, önfejlesztő technikák), szakmaspecifikus értékek beépülését hatékonyan támogassuk.

HALLGATÓI SZOCIALIZÁCIÓ – OKTATÓI SZEMMEL

Bocsi Veronika

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *felsőoktatás, értelmiségképzés, hallgatói szocializáció*

Az előadás célja, hogy a hallgatói szocializáció két szálát, a szakmai szocializációt és a felsőoktatás nevelésszociológiai aspektusát az oktatók nézőpontjából mutassa be. Az elméleti keretet a hallgatói szocializáció és az értelmiségképzés szociológiai megközelítése képezi. A vizsgálat aktualitását a felsőoktatás átalakulása adja. Intézményen belüli elem a piacosodás, amely az alkalmazott kutatások előre törését is eredményezi (Bok, 2000; Fitzgerald 2012), a hallgatói létszámok bővülése, majd stagnálása (Híves – Kozma, 2014), illetve a hallgatói bázis átalakulása (Pusztai, 2011). A hallgatói szocializáció azonban olyan külső kontextusokba is beágyazott, mint a mediatizáció, amely a szakirodalom olvasására, tanulási szokásokra vagy a könyvtárhasználatra gyakorol hatást, de a művelődési szokások (Peterson – Kern, 1996) és a tudáshoz való viszony is átalakulóban van (Bauman, 1987).

Vizsgálatunk során, a 2019/20-as tanévben 21 félig strukturált interjút vettünk fel. Az interjúalanyok az ország nyolc városában tanítanak kilenc különböző tudományterületen. A kérdésblokkok lefedték az egyetemek jellemzését, hatásmechanizmusait, a hallgatói bázis átalakulását és az oktatók szerepértelmezéseit. Jelen elemzésben a hallgatói szocializáció már említett két szálára fókuszálunk.

Eredményeink alapján hallgatói szocializáció mintázatai sokfélék, és intézményenként sajátos jegyeket mutatnak. Ezt a hallgatói bázis sajátosságai, az intézményi gyakorlatok és az oktatók személyisége és szerepértelmezése is alakítja, de fontos tényező az intézmények és a városok mérete is. Bizonyos változások hasonló eredményekhez vezetnek a felsőoktatás minden szegmensében, azonban egyértelműnek tűnik az eltérés a magas presztízsű és az alacsony presztízsű intézmények között, a kis létszámú hallgatói csoportok és a tömeges képzések között, a különböző tudományterületeken vagy a városi hierarchia különböző szintjein. Azokban az intézményekben, ahol az egyetemeknek szelekciós lehetősége nincsen, az esetleges lemorzsolódás pedig a működést is veszélyezteti, olyan intézményi gyakorlatok épültek ki, amelyek során a szakmai szocializációt új alapokról kell, hogy indítsák. Mindez olyan kurzusokkal egészül ki, amelyek a szakmai szocializációt segítik, de inkább a kompetenciák fejlesztését tűzik ki célul. Az oktatók ezekben az esetekben inkább alakítanak ki egy olyan szerepértelmezést, amely az egyetemet személyiséget formáló nevelési színtérként értelmezi. Ki tudtuk mutatni azokat a formális kereteket is, amelyek ez utóbbi törekvéseknek szervezeti színteret adtak. Az interjúalanyok elmondása alapján több olyan campuson túli és campuson belüli hatást is azonosíthattunk, amelyek a hallgatói szocializációt az elmúlt évtizedekben megváltoztatták (például a diákok munkavállalásának az elterjedése, utilitarista elvárások vagy a duális képzések).

Az előadás a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János kutatási ösztöndíjával, valamint az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-05 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

HALLGATÓ TÍPUSOK OKTATÓI ÉS HALLGATÓI SZEMMEL

Fűzi Beatrix, Jármai Erzsébet

Budapesti Gazdasági Egyetem;
Budapesti Gazdasági Egyetem

Kulcsszavak: *hallgatói típusok, motiváció, tanulási jellemzők, felsőoktatás pedagógia, oktatói attitűdök*

A magyar felsőoktatás küzd az elmúlt évtizedekben bekövetkezett tömegesedés következményeivel. Kihívást jelentenek a nagylétszámú foglalkozások, a személytelenné lett oktató-hallgató kapcsolatok, a részképességzavaros hallgatók növekvő száma. Nagyarányú hallgatói lemorzsolódás és oktatói túlterheltség tapasztalható. Kutatás-fejlesztési projektünk (EFOP-3.6.1-16-2016-00012) a gazdasági felsőoktatásban tanító oktatókat kívánja segíteni a hallgatókat támogató attitűdök kialakításában és az oktatás hatékonyságának fejlesztésében.

Az eredményes oktatói munkához szükséges a hallgatók reális ismerete. Ezért elsőként fel kívántuk tárni, milyennek látják a hallgatókat az oktatók, különös tekintettel a hallgatók motivációjára és tanulási sajátosságaira. Kíváncsiak voltunk, hogy az oktatók azonosítanak-e különböző hallgatói típusokat, továbbá figyelembe veszik-e a felismert jellemzőket oktatói tevékenységükben? Hallgatókat önjellemzésre kértünk az említett tényezők mentén, hogy összevethessük az oktatói és hallgatói nézőpontot.

Hat egyetem gazdasági képzésének oktatóit és hallgatóit szólítottuk meg. Az oktatói kérdőívet 210 fő, a hallgatói kérdőívet 1130 fő válaszolta meg. Az adatokat kvantitatív eljárással elemeztük, de az eredmények elmélyítéséhez 41 oktatói mélyinterjú kvalitatív elemzését is felhasználtuk.

Csaknem valamennyi válaszadó oktató számára érzékelhetően nőnek a hallgatók közötti különbségek. Válaszaik hét jelentősen eltérő hallgatói típust és néhány tipikus oktatói attitűdöt körvonalaznak. A hallgatói típusok a szakma iránti elkötelezettség és érdeklődés mértéke, a motivációk erőssége, külső vagy belső motívumok aránya, a tanulás szervezettsége, tudatossága, célirányossága, valamint az önmagukkal, oktatókkal, tanítással kapcsolatos elvárásaik mentén különülnek el.

Míg az oktatók nagyobb része kihívásként értelmezi a hallgatókkal kapcsolatban tapasztalt jelenségeket és aktív a megoldások keresésében, addig kisebb részük megoldhatatlan problémaként tekint rájuk, ezért nem is kísérletezik kezelésükkel. Az interjúk rávilágítottak az oktatók hallgató-képének árnyaltságában kimutatható különbségekre. Jelen van a hallgatói sajátosságok iránti fokozott érzékenység, amely azonban önmagában nem elegendő a kihívások kezeléséhez. Az oktatók ötöde sablonos, elnagyolt, leegyszerűsítő módon kezeli a hallgatói jellemzőket, néhányan elutasítóan viszonyulnak hozzájuk. A jó gyakorlatok megosztását indokolja, hogy az oktatók több mint fele próbálkozik a hallgatói jellemzők tanításba való beépítésével, de pedagógiai tudatosság, szisztematikus reflexió híján, eredményességüket esetlegesnek élik meg. Bár oktatók és hallgatók egyetértenek abban, hogy mindkét fél számára ösztönző a tartalmas oktató-hallgató viszony és a valódi interakció, az előadás bemutatja az oktatók és hallgatók véleménye közötti markáns eltéréseket is.

A kutatás eredményei hozzájárulnak az egyetemi oktatók pedagógiai tudatosságának fejlesztéséhez, beépültek az oktatók számára készített módszertani kézikönyvbe.

A kutatás az "Innovatív megoldásokkal Zala megye K+F+I tevékenysége hatékonyságának növeléséért" című, EFOP-3.6.1-16-2016-00012 sz. projekt támogatásával valósult meg.

A NŐK ESÉLYEINEK VÁLTOZÁSA A FELSŐOKTATÁSBA KERÜLÉSNÉL

Polónyi István

Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet Neveléstudományi Tanszék

Kulcsszavak: *nők felsőoktatási részvételi aránya, nők felsőoktatási részvételi jellemzői, hipergámia, női diplomások bérelőnye, felsőoktatás-politikai hatások*

A nők felsőoktatási részvételének növekvő tendenciáját, illetve magas szintjét számos elemzés vizsgálta már itthon (pl. Fényes, 2010; Keczer, 2012) és külföldön (pl. Freeman, 2004; Buchmann – DiPrete 2005, 2006) egyaránt. A 2008-as OECD tanulmány – a felsőoktatás 2030-ig tartó fejlődésének elemzése részeként – részletesen taglalja a felsőoktatási nőtöbblet kialakulásának magyarázatait és a hosszabb távú változások várható irányát, amely előrejelzések a 2000-es évek első negyed évszázadára vonatkoztak. (Vincent-Lancrin, 2008)

Az előadás célja a hazai nőhallgató arány a 21. század első két évtizedében bekövetkezett változásainak és annak okainak elemzése nemzetközi összehasonlításban. Az elemzés rámutat, hogy a fejlett országok között egyes – elsősorban posztszocialista – országokban a 21. század második évtizedében a férfiakhoz viszonyított felsőoktatási nőhallgató arány csökkent. A 2008 és 2017 közötti tíz évben a legfejlettebb ötven (OECD, EU és G20 együtt) ország között, Lettországban, Litvániában, Magyarországon, és Oroszországban – jóllehet megmaradt a többlet nőarány – 10%-kal vagy annál nagyobb mértékben mérséklődött az.

Ezen tények felvázolása után az előadás a hazai felsőoktatási nőhallgató arány demográfiai, iskolai és gazdasági tényezőit elemzi nemzetközi összehasonlításban. Górcső alá veszi a magyar nők termékenységét iskolai végzettség szerint, megvizsgálja, hogy érvényesül-e nálunk a hipergámia jelensége, majd kitér a lányok PISA eredményeinek és a felsőoktatási nőaránynak a kapcsolatára. Végül a felsőoktatási nőarány viszonyát a diplomás nők foglalkoztatásának – elsősorban bérelőnyének – összefüggésében elemzi, és kitér annak a felsőoktatási egyéni költségek megtérülési rátájával való összefüggésére is. Megállapítja, hogy a hazai tendenciák több vonatkozásban is eltérnek a nemzetközi tendenciáktól. Az eltérés okainak analízise során a felsőoktatás-politika változásai kerülnek górcső alá, vizsgálva azoknak a nőhallgató arányra gyakorolt hatásait.

SZIMPÓZIUMOK (14:45–16:15)

KÖZÖS ÜGYÜNK: A NEVELÉS – GYERMEKEK, SZÜLŐK, NEVELŐK ÉS INTÉZMÉNYEK KAPCSOLATI-SZÁL PILLANATKÉPEI VERTIKÁLISAN ÉS HORIZONTÁLISAN DIVERZ ASPEKTUSOKBÓL

Elnök: Dezső Renáta Anna

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens: Engler Ágnes

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Szimpóziumunk alapvetése és célja a konferencia tematikus fókuszával összhangban annak szemléltetése, hogy a nevelési folyamatban maga a gyermek, a szülők, intézményes, illetve intézményes kereteken kívül dolgozó pedagógusok közös felelőssége a felnövekvő generációk kreatív egyénekké formálása, akik a mindenkori társadalmak termékeny tagjaiként funkcionálhatnak életük során. Ebben az összefüggésrendszerben klasszikusan vizsgált aspektusok friss górcső alá vételét célozzuk meg az elméleti alapvetés kevésbé novum értékű, jóval inkább a bemutatandó vizsgálatok teoretikus hátterét szintetizáló szándékú ismertetését követően három kurrens kvalitatív empirikus kutatás eredményeinek disszeminációja által a 0–10/11 éves életszakaszra vonatkozóan. Az előadások kohéziós logikája – mozaikszerűségük mellett – deduktív.

Az elméleti bevezetőben a tárgyalt életkor sajátosságai, a releváns méltányossági mutatók, a külhoni magyarság magyarajkú intézményes nevelése, a hazai hátrányos helyzetű családok gyermekei, valamint az eltérő fejlődésmenetű gyermekek fókuszáltak.

Ezt követően második előadónk az óvodai nevelés vonatkozó EU szintű szabályozásából következő aktuális kihívásokkal szembesülő hazai, felvidéki és kárpátaljai intézményi mikrokörnyezeteket vizsgál. Óvodavezetőkkel készített mélyinterjúi analizálása és az érintett intézmények adekvát nevelési programjainak tartalomelemzése által demonstrálja, hogy a kötelező óvodai nevelést előíró rendszer bevezetése hogyan hat a vizsgált óvodai szervezetekre, óvodapedagógusokra, illetve a partnereiket jelentő családokra, adekvát esetekben a magyar mint kisebbségi nyelvhasználat fókuszálásával.

Az óvodák világából az általános iskola alsó tagozatára kalauzol harmadik előadónk, aki a szülők és iskola együttműködésének lehetséges modelljeként a *Lépésről Lépésre* program egyes gyakorlatban alkalmazott elemeit vizsgálja egy hátrányos helyzetű és etnikai kisebbségi hátterű gyerekekkel foglalkozó intézményben. Trianguláció alkalmazásával bevett, pedagógiai munkája során e partnerséget célzó alkalmazott technikáinak jó gyakorlatokként lehetséges vizsgálatát végzi ezek disszeminálhatóságának előfeltételeként.

Negyedik előadónk eltérő fejlődésmenetű gyermekek TSMT terapeutáinak körében végzett fókuszcsoportos interjúiban vizsgálja a kedvesen követelő pedagógiai hozzáállás alkalmazhatóságát az egyéni fejlesztések, valamint a szülő-edukáció során. E nem intézményi nevelési teret reprezentáló vizsgálat fő eredménye, hogy a fókuszált attitűdöt alkalmasnak találja az érintettek körében jellemző családi játszmák elindulásának gátlására.

Szándékunk szerint szimpóziumunk teoretikus és praktikus szignifikanciája abban áll, hogy aktuális pedagógiai kihívásokra hívjuk fel a figyelmet és ezek közül egyes esetekben megoldási javaslatokat teszünk, illetve további vonatkozó kutatási lehetőségeket vázolunk fel. Előadóink a pedagógiai professzió, illetve neveléstudományi kutatói tevékenység különböző lépcsőfokait reprezentáló szerepzsonglőr szülők.

ELMÉLETI HÁTTÉRMOZAIK A „KÖZÖS ÜGYÜNK A NEVELÉS” CÍMŰ ONK 2020 SZIMPÓZIUMHOZ

Dezső Renáta Anna

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *0–10–11 éves gyermek életkori sajátosságai, oktatási esélyek, kisebbségi helyzetek*

Jelen előadás rendhagyó jellegű, mivel nem önálló, novuum értékű elméleti kutatás bemutatására törekszik, hanem azzal a céllal került összeállításra, hogy a címben jelölt, négy előadásból álló szimpózium elméleti bevezetőjeként (első előadásaként) részletesen, deduktív jelleggel felvázolja azt a szándéka szerint szintetizáló keretet, mely a további bemutatásra kerülő kutatások rendszerezett logikai felépítményének interpretálhatóságához elengedhetetlen. Ezek a tárgyalt életkor sajátosságai, a releváns méltányossági mutatók, a külhoni magyarajkú intézményes nevelés, a hazai hátrányos helyzetű családokból kikerülő tanulók, valamint az eltérő fejlődésmenetű gyermekek és szüleik edukációs kérdései.

Mivel a szimpózium a 0–10/11 éves gyermekek, szüleik, intézményes- és intézményen kívüli együttnevelésének kérdéseit veszi górcső alá, kiindulópontjaként a fejlődéslélektan (Piaget, 1996) illetve a pszichoszociális énfejlődés (Erikson, 1991) vonatkozó szakaszainak jellemzőit villantja fel. Ehhez kapcsolódóan említi a NAT 1995-ben életkori sajátosságok mentén megvalósítható 4+8 illetve 6+6 osztályos tanagyag-tervezésben és iskolaszerkezetekben rejlő pozitív intencióinak félresiklott lehetőségeit (Nagy, 2001; N. Kollár – Szabó, 2004).

Nemzetközi szinten összehasonlító kutatások 10/11 éves kortól kezdődően mutatják ki az oktatási rendszerekben tetten érhető esélyegyenlőségi hátrányokat – Magyarországon a legkisebb az oktatási mobilitás az európai OECD-tagok között – (OECD, 2018), így nyilvánvalóan hangsúlyos oktatáspolitikai feladat az ezt megelőző életszakaszok támogatása, s potenciális fókusz a hátránykompenzáló jó gyakorlatok disszeminációja. Az OECD országok átlagában 2017-ben minden harmadik gyermek részesült intézményes vagy támogató nevelési fejlődésben, mely nyolc év alatt 7 százalékpontnyi fejlődést jelent, és meghatározza a kurrens vonatkozó uniós iniciatívákat is (OECD, 2019).

E rendszerszintű előírások különösen komoly kihívások elé állítják a nyelvi kisebbségi helyzetben működő felvidéki (Bálint – Vince, 2009; Morvai – Szarka, 2012; Tárnok, 2016; Pásztor 2020) és - a folyamatban lévő ratifikációs eljárás miatt,- a kárpátaljai (Orosz, 2016; Csernicskó – Tóth, 2018; Molnár – Ferenc – Molnár D., 2019; Kamacsi, 2020) nevelési-oktatási intézményeket. Ugyanakkor hazánkban folyamatosan felmerül a hátrányos helyzetű, ezen belül magasan reprezentált roma/cigány közösségekhez tartozó tanulók sajátos helyzete (Kertesi, 2017; Csapó et al., 2019), reziliens mintáinak (Forray, 2017) modell-értékűvé tétele.

Bár jellegében más – egyéni adottságokból, nem társadalmi csoporthelyzetből fakadó – kisebbségi helyzetet jelent, szintén szignifikáns a méltányosság és az esélyegyenlőség szempontjából az eltérő fejlődésű gyermekek és szüleik (Radványi, 2013; Mándoki, 2018; Bíró – Halász, 2018) edukációja. E kérdéskör tárgyalása visszakapcsol az előadás bevezető elméleti felütéséhez, ugyanakkor a deficit paradigmát meghaladni kívánó szemlélet (Dezső, 2014) közvetítésére törekszik.

A KÖTELEZŐ ÓVODAI NEVELÉS BEVEZETÉSÉNEK VIZSGÁLATA A CSALÁDOK ÉS INTÉZMÉNYEK SZEMSZÖGÉBŐL A KÁRPÁT-MEDENCE EGYES TERÜLETEIN

Sándor-Schmidt Barbara

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *EU szabályozás, kárpát-medencei óvodai intézményi mikrokörnyezet, család*

Az EU ISCED 0/02-es oktatási szintnek megfelelő, kora gyermekkori oktatás (óvodai nevelés) irányelvének értelmében az EU tagállamaiban az óvodai nevelés 3 éves kortól kötelező. Bemutatásra szánt kvalitatív kutatásom elsődleges fókusza az Európai Uniós országok irányelvei mentén megvalósuló kötelező óvodai nevelést előíró rendszer bevezetésének bemutatása, továbbá annak felvázolása, hogy e szabályozás hogyan hat az érintett intézményekre, illetve családokra.

Előadásomban a következő kutatói kérdéseimre keresett válaszokról kívánok beszámolni: Hogyan érintette a hazánkban a 2015/2016-os évben bevezetésre került törvényi módosítás (NKTV. 2011. évi CXC tv./20/2012 (VIII.31.) EMMI) a családokat, az óvodai nevelésben részt vevő intézményeket (EC/EACEA/EURYDICE, 2019)? Határainkon túl, a magyar ajkú gyermekek intézményes nevelése során az Ukrajna EU tagsága kapcsán elindult ratifikációs folyamatból adódóan Kárpátalján szakaszosan bevezetésre kerülő kötelező óvodai nevelés (BBP, 2001, № 49, CT.259,/2017 TV. M.); illetve Felvidéken a 2021/2022-es tanévtől hatályos törvény (2016-17780/27322:1-10A0/2019 TV.M.) bevezetésére való felkészülés milyen kihívásokat eredményez a családok és az érintett intézmények mindennapjaiban?

Empirikus kutatásom módszertani megközelítését tekintve kétirányú: a megjelölt kutatás területeken (Pécs, Révkomárom, Beregszász) óvodavezetőkkel végezett interjúim elemzését, illetve az adekvát nevelési programok tartalomelemzéssel történő vizsgálatát végzem (Sántha – Katona – Subrt, 2017). A szövegtörzs méretéből adódóan, azokra az elemekre helyezem a hangsúlyt, amelyekkel a legcélravezetőbb az összehasonlító elemzés megvalósítása (Kozma, 2006). Ezek közé tartoznak többek között az infrastrukturális lehetőségek; a bevezetés jellege; a fenntartói szempontú megközelítés valamint a családok szociális helyzetének vizsgálata; a személyi feltételek és lehetőségek; releváns területeken a magyar mint kisebbségi nyelv (Fedinec – Szovák, 2013) használata; az oktatást segítő speciális szakemberek, pedagógiai szakszolgáltatások elérhetőségének kérdéskörei.

Bár eredményeim nem reprezentatívak, vizsgálatomból egyértelműen kiderül többek között, hogy a vizsgált területeken gondot jelent az infrastrukturális deficitek jelenléte, főként a férőhelyek száma. A bevezetés eltérő ütemét vizsgálva látható, hogy a rendszerből kiszoruló gyermekek jelentik a legnagyobb veszélyt, amely a családokra is hatással van. A nem állami fenntartású intézmények finanszírozásának és a családok anyagi lehetőségeinek aránytalanságából fakadó problémák; releváns területeken a párhuzamos nyelvhasználat; az adminisztratív terhek megnövekedése; a személyi állomány- és munkaerőhiány, valamint ennek megoldására szolgáló stratégiák szakmai szempontból megkérdőjelezhető megoldásai; illetve a speciális szakemberek hiányának problémái további kérdéseket vetnek föl, amelyek a jövőben megoldásra várnak.

SZÜLŐK ÉS ISKOLA PARTNERSÉGE, AVAGY AZ EGYÜTTNEVELÉS EGY LEHETSÉGES INNOVATÍV MODELLJE

Karsainé Baktai Julianna

Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Központ partneriskola

Kulcsszavak: *Lépésről Lépésre Program, szülői partneri viszony, iskolai jó gyakorlat*

A Lépésről Lépésre (Step by Step) egy olyan amerikai gyökerű komprehenzív edukációs program, mely születéstől az intézményes nevelés első szakaszait átfogóan, 10 éves korig, gyermekközpontú, individualizált tanítási módszereket alkalmaz a családok aktív bevonódására építve (Hujala – Waniganayake – Rodd, 2013). E modell alkalmazását az elmúlt évek során több hazai oktatási intézmény is beépítette pedagógiai programjába, köztük a vizsgálatomnak otthont adó dél-dunántúli megyeszékhely peremvárosi részében található általános iskola is, ahol a tanulói célcsoport szüleinek szociokulturális háttere kedvezőtlen, s ez együtt jár az érintettek magas roma/cigány etnikai kisebbségi reprezentációjával.

Bár a rendszerváltást követő társadalmi és jogszabályi környezet nem eredményezte a családok és az iskola közötti kapcsolatok gyökeres változását (Földes, 2006) a mai szakmai diskurzus a szülőkkel való kapcsolattartásra vonatkozóan a partneri viszony kialakítását céltételezi (Imre, 2019). Ebből kifolyólag az egyéni pedagógiai jó gyakorlatok (Bodó 2015) felértékelődnek, analizálásuk a potenciális disszemináció szempontjából szignifikáns.

Bemutatásra szánt vizsgálatomban trianguláció (Sántha, 2009) alkalmazásával kvalitatív eljárás során saját releváns pedagógiai tapasztalataimat, a vonatkozó szakirodalmat (Epstein, 2011; Fehérvári – Széll, 2014) és egy érintett szülői körből – jelenlegi és volt diákjaim szüleinek köréből – formálódott fókuszcsoportos interjú tapasztalatait vetettem össze. Vizsgálatom célja az volt, hogy igazoljam vagy cáfoljam, valóban relevánsak-e a pedagógiai munkám során alkalmazott technikák arra, hogy a szülők és a pedagógus partneri viszonyban tudjanak dolgozni, együttműködni. Minőségbiztosítási szempontból kiemelten fókuszáltam a szülői elégedettséget.

A partneri viszony alapfeltételeinek számbavétele során beigazolódott, hogy azt a bizalom és a kommunikáció alapozhatja meg, ugyanakkor hasonló jelentőségű az őszinteség, a rugalmasság és a tiszteletet is. Fontos, hogy a szülő lássa: megbecsüljük, együttműködésre törekszünk, partnerként kívánunk részt venni gyermeke nevelésében. Pedagógiai technikáim reflexiója során fény derült a szülők által kedvelt és hatékonynak ítélt gyakorlatok (pl. projektzárók, közös kirándulások), illetve kevésbé kedveltek, kritikával elfogadottak, korrekcióra ajánlottak is (pl. a mappa rendszer alkalmazása során pozitívumként jelölték meg, hogy havonta kapnak képet gyermekük előmeneteléről, ugyanakkor nehézséget jelent számukra véleményük megfogalmazása és annak lejegyzése).

Az LLP egy úgynevezett nyitott oktatási modell, mely valóban az aktuálisan résztvevő gyerekek szükségleteire, előzetes tudására, tapasztalataira (Nahalka, 2002), viselkedésére, tanulási motivációjára fektet hangsúlyt. A program egyik legfőbb küldetése is az, hogy olyan pedagógiai szellemiséget terjesszen, melynek középpontjában valóban a gyermek áll. Vizsgálatomban egy ehhez szükséges, disszeminációra alkalmas jó gyakorlatot sikerült igazolnom.

A KEDVESEN KÖVETELŐ PEDAGÓGIAI ATTITŰD MEGJELENÉSE AZ EGYÉNI TSMT TERÁPIÁK SORÁN ÉS A SZÜLŐ EDUKÁCIÓ FOLYAMATÁBAN

Uherkovich Orsolya Réka

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *TSMT terápia, kedvesen követelő pedagógiai attitűd, szülő edukáció*

A Lakatos Katalin által kidolgozott BHRG modell elemei a gyermek állapotát, idegrendszeri érettségét mérik ÁMV vagy LongiKid Szenzomotoros teszttel, majd a terapeuta személyre szabott szenzomotoros terápiás folyamatot kezdeményez. Az ÁMV 5-11 éves gyermekek esetében alkalmazható (Lakatos, 2005), a LongiKid (Lengyel – Lakatos, 2014) 2,5 hónapos kortól 11 éves korig elvégezhető vizsgálat. A feltárt eltérések alapján a terapeuta Egyéni vagy Csoportos TSMT tornát, és HRG terápiát javasol a szülőnek.

A koragyermekkori intervenciós folyamatba illeszthető terápiás eljárás (Kereki, 2015) nem tér ki arra, hogy a TSMT terapeuta milyen pedagógiai attitűdöt (Stéger, 2012) alkalmazzon a terápiák során, milyen pedagógiai módszertant közvetítsen a szülők felé. Indirekt, implicit módon a módszer oktatói a kedvesen követelő pedagógiai hozzáállást (Dezső, 2012) javasolják a terapeutáknak. Az egyéni terápiák során a terapeuta az otthoni fejlesztésre vonatkozó szülő edukációt végez, melynek része a szülő felkészítése arra, hogy elérje gyermekénél az együttműködést a terápia során. Ez sokszor a terapeutának is komoly pedagógiai kihívást jelenthet egy-egy eltérő fejlődésmenetű gyermek esetében, és egyre gyakoribb, hogy társadalmi státusztól függetlenül megerősítésre szorulnak a szülők a szülői szerepükben és gyakorlatukban (Podráczky, 2017) – így a TSMT terápiák tág teret biztosítanak a családdal való együttműködésre a nevelés, fejlesztés területén.

A bemutatásra kerülő kutatás kérdései, hogy a terapeuták milyen lehetőségeket találnak arra, hogy a TSMT módszer alkalmazásához szükséges kedvesen követelő pedagógiai attitűdöt megismertessék és elfogadtassák a szülőkkel, illetve hogyan tudják támogatni a szülőket a megfelelő pedagógiai hozzáállás kialakításában.

Vizsgálatomban nem törekedtem reprezentatív mintavételre, kvalitatív eredményeket, egyéni jó gyakorlatokat kívánok feltárni és ismertetni (Horváth – Mitev, 2015). A mintavétel közösségi médián keresztül közzétett felhívásra önkéntesen jelentkező terapeuták körében történt. A vizsgálat első lépéseként egy fókuszcsoportos interjú készült. A fókuszcsoportban (Vicsek, 2006) nem csak az interjúvezető kérdéseire adott válaszok, hanem a tagok egymás közötti interakciói is segítették a kutatási kérdés mélyebb megismerését. Az elhangzott vélemények tartalomelemzése során alakult ki a nagyobb mintán vizsgált kérdőív (Horváth, 2004), amelyet az ország különböző területein dolgozó eltérő alapvégzettségű terapeuták töltöttek ki, önkéntes módon internetes felületen keresztül.

A kérdőív valamint a fókuszcsoportos interjú eredményeiből megismerhettük a TSMT terapeuták által hatékonynak ítélt pedagógiai attitűd alkalmazását a terápiák során, és a szülő edukáció lehetőségét. A szülők körében többnyire újszerű tapasztalat a kedvesen követelő hozzáállás a gyermekhez, ami gátat szab a különböző bevett családi játszmák (Berne, 2013) elindulásának. A kutatás folytatása közvetlenül a szülőkkel folytatott hasonló tematikájú vizsgálat lehet.

RITUÁLÉ MINT A POLITIKAI VALLÁS MEGJELENÉSI FORMÁJA A SZOCIALISTA PEDAGÓGIÁBAN

Elnök: Somogyvári Lajos

Pannon Egyetem MFTK Tanárképző Központ

Opponens: Szabolcs Éva

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Egy nagyobb kutatási projekt részeként a szimpózium a szocialista pedagógia és a tradicionális vallásos elemek közti kapcsolat kevéssé kutatott területének feltárására, a politikai vallás jelenségkörére koncentrál Magyarországon. A hazai neveléstudományban és oktatástörténetben ennek relevanciája nem magától értetődő, a szekularizációs folyamatok hosszabb távú fejlődéstörténetében ugyanakkor kimutatható a szimbolikus-rituális formák átalakulása, továbbélése, a kvázi-vallásos csoportok megjelenésétől kezdve egészen a kommunista ideológia alakváltó, ünnepekhez kapcsolódó gyakorlatáig. A politikai vallás elméleti hátterében nagy szerepet játszik a rítus megtisztító, újjászületést jelképező funkciója (Maier, 2007), a kollektív azonosulás különböző formái pedig meghatározóak az emocionális-politikai identitások kialakulásában (Gentile, 2005).

Kalmár Melinda történész már kimutatta a korai kádárizmus ünnepi gyakorlatának jelentőségét a vallásos világnézet elleni eszmei harcban (1998), ami a hit megnyilvánulási formáinak parafrazeálását, lefordítását jelentette a világnézet nyelvére, ennek pedagógiai jelentőségéről, a diskurzusokra gyakorolt hatásáról azonban még keveset tudunk. Az ünnep repetitív, megerősítő jellege különösen a rendszer alapító mítoszainak, megalapozó történeteinek kommunikálásában vált fontossá (Assmann, 1999): ilyen volt november 7-e, ami újra és újra előhívta a politikai vallás diskurzuselemeit a szakmai kommunikációban. A hős, a régi rendtől megváltó Lenin személye éppúgy tipikusnak tekinthető, mint a földi paradicsom megvalósulásának lehetősége, a kommunizmus jövője – mindez összekötötte a különböző idődimenziókat és tágabb, antropológiai kontextust teremtett (legalábbis a szándékok szerint) az egyedi eseménynek. A tudományos kommunikációra (lásd a világnézeti nevelés kérdései) és a gyakorlati pedagógiára is hatással voltak a politikai vallás tevékenységformái, szimbólumai és nevelési eszközei, ami ugyanakkor beleilleszkedett egy szekuláris liturgiába is. Ennek részeit alkották a megemlékezések, születésnapok, centenáriumok, március, április és május egymást követő ünnepei (a forradalmi napok), amit betetőzött november 7-e.

A szimpózium felépítése a nagyobb koncepció megalkotásától halad az esettanulmányok szintjéig: a politikai vallás elméleti hátterének felrajzolása után a rítus zenetanításban betöltött szerepeinek értelmezésén át jutunk el a konkrét ünnep tartalomelemzéssel támogatott elemzéséig, illetve a verbális és vizuális elemek egymásba olvasásáig.

A szimpózium a 127937 számú NKFIH (OTKA) kutatási témapályázathoz kapcsolódik.

A POLITIKAI VALLÁS ÉS NEVELÉSTUDOMÁNY – ELMÉLETI HÁTTÉR, KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK

Németh András, Polyák Zsuzsanna

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *politikai vallás, tudományfejlődés, totalitárius rendszerek*

Az előadás a magyar neveléstudomány rendszerváltást megelőző 1970-es, 1980-as, illetve azt követő időszakának tudományfejlődési sajátosságait vizsgáló OTKA kutatás egyik részterületét megalapozó elméleti háttér főbb elméleti téziseinek és nemzetközi kutatási előzményeinek bemutatására vállalkozik. A vizsgált téma erős politikai implikációiból adódóan a kutatás elméleti hátterét a Becker, Stichweh-féle tudományos diszciplína modell (Becker, 1989; Stichweh, 1994), és Bourdieu mezőelmélete (Bourdieu, 2001; 2005) mellett a politikai vallás fogalma és interpretációs keretei jelentik.

A politikai vallás jelenségét elemző klasszikus mű Eric Voegelin összefoglaló, értelmező munkája az 1930-as években készült (Voegelin, 1936), az általa bevezetett fogalom a 20. századi totalitárius rendszerek leírása kapcsán a közelmúltban újra előtérbe került (Gentile, 2000; 2003; Harting, 2008). Gentile a politika szakralizációjáról írt munkájában (2000) a totalitárius rendszereket definiálva kiemeli, hogy azok olyan monopolisztikus, a politikai hatalom megragadására irányuló kísérletek, amelyek a politikai hatalom legális vagy illegális megszerzése után egypártrendszerű totális államot hoznak létre a társadalom egészének elnyomására (újabb, meghatározó munkák a területen: Fitzpatrick, 2000; Geyer – Fitzpatrick, 2009; Shorten, 2012).

A politikai vallások tehát valamely egyeduralomra törő politikai mozgalom ideológiáját szakrális szintre emelve, intoleráns elvakultsággal igyekeznek minden, az általuk vallott eszmerendszerrel össze nem egyeztethető, konkurens „tanítás” alárendelésére, közömbösítésére vagy megsemmisítésére. Az egyéni érdekeken alapuló autonóm cselekvés helyére lépő kényszer célja a politikai kultusz által meghatározott, mindenkitől elvárt „parancsolatok” maradéktalan teljesítésének elérése (Apor – Behrends – Jones – Rees, 2004). A totális erőszak által kikényszerített új viselkedési kódex etikai és közösségi normáinak hatékony szocializációját a diktatúra által mindenki számára kötelezően előírt, szakralizált új közösségi rituálék biztosították.

A társadalom minden alrendszere – azokon belül a nevelés és oktatási rendszer kiemelt kötelessége – az új rendszer messianisztikus céljainak megvalósítása, a jövő kommunista társadalmának megteremtése, melynek folyamatában az ideológiai, politikai és szakmai célok eltérő hangsúlyokkal jelentkeztek. Az előadás a fenti témakör kutatásának elméleti áttekintése mellett a témával kapcsolatos jelentősebb pedagógiai relevanciával rendelkező nemzetközi kutatások bemutatására vállalkozik majd.

Az előadás a 127937 számú NKFIH (OTKA) kutatási témapályázathoz kapcsolódik.

ISKOLAI ÉNEKTANÍTÁS ÉS KÓRUSMOZGALOM A POLITIKAI VALLÁS TERJESZTÉSÉNEK SZOLGÁLATÁBAN – EGY LEHETSÉGES ÉRTELMEZÉSI KERET FELVÁZOLÁSA

Polyák Zsuzsanna

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *zenepedagógia, kórusmozgalom, politikai vallás*

A politika modernkori szakralizációja a francia és az amerikai forradalmak idején kezdődött, magának a "civil vallás"-nak koncepciója Rousseauhoz kötődik. A "politikai vallás" fogalma - a politika szakralizációja a totalitárius rezsimekben - a 20. század hasonló berendezkedési formáinak értelmezési koncepciójaként vált széles körben használatossá az 1930-as évektől kezdődően.

Gentile (2006) alapján a politikai mozgalmak világi vallásokként (secular religion) értelmezhetők, amennyiben azok meghatározzák 1) az élet végső céljának és értelmét és 2) a követendő közerkölcs parancsolatait, valamint 3) kialakítják saját mitikus hőseiket és "szent" történelmüket, amelyek a jellemző szófordulatokban, szimbólumokban, mítoszokban, rítuálékban nyilvánulnak meg. A totalitárius rendszerek megkövetelték az új típusú közösségi tevékenységekben, mozgalmakban való részvételt is (Roberts, 2009), amelyek rituális eseményekként kollektív vallásos tudatot és identitást hoztak létre.

Az ének-zene tanítása folyóiratban megjelent írások tartalomelemzése nyomán az iskolai ének-zenetanítás és kóruséneklés példáján mutatjuk be, ahogyan új közvetítendő üzenetek és nevelési célok kitűzésével az állam igyekezett saját ideológiája terjesztésének szolgálatába állítani mind a tantárgyat, mind az akkor már évtizedes hagyományokkal rendelkező Éneklő Ifjúság kórusmozgalmat. Azért esett a választásunk az iskolai énekoktatásra, mert annak a kezdetektől fogva egyik deklarált funkciója a gyermek erkölcsi nevelése, a vallásos érzület kialakítás, ahogy azt egy 1911-ben kiadott tanterv megfogalmazza: „[örök] érvényű pedagógiai elv az, hogy a gyermek nevelése elsősorban vallásos legyen. A vallásos nevelésnek egyik igen hathatós eszköze az énektanítás” (Halmos, 2020). A „vallásos” tartalom politikai ideológiának megfelelő új eszményképekkel megtöltése, illetve a nagy tömegeket megmozgató dalosünnepek politikai propagandarendezvényekké formálása jól illusztrálja a folyamatot, ahogyan a totalitárius rendszer kialakítja saját rítusait.

Az előadás a 127937 számú NKFIH (OTKA) kutatási témapályázathoz kapcsolódik.

AZ 1917-ES OKTÓBERI OROSZ FORRADALOM REPREZENTÁCIÓJA A MAGYAR NEVELÉSTUDOMÁNYI KOMMUNIKÁCIÓBAN: TANULMÁNYOK A NEVELÉSTUDOMÁNY KÖRÉBŐL (1968–1978)

Szabó Zoltán András

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *rituálé, tudományos kommunikáció, tartalomelemzés*

Az 1917-es szocialista forradalom nem csupán az orosz történelem meghatározó eseményeként értelmezhető; november 7-e a szocialista országok, így Magyarország ünnepei között is sokáig szerepet kapott. Jelen kutatás célja, hogy egy nagyobb, a magyarországi neveléstudomány fejlődési sajátosságait vizsgáló kutatási projekt részeként a 1917-es októberi orosz forradalom, valamint az ehhez kapcsolódó ünnepi-rituális komponensek tudományos diskurzusban való reprezentációját, pedagógiai funkcióit vizsgálja.

A kutatás primer forrásbázisát az Arcanum Digitális Tudománytárban teljes terjedelmében hozzáférhető, Tanulmányok a neveléstudomány köréből című kiadvány 1968 és 1978 közötti köteteinek elektronikus, a teljes anyagban történő keresését is lehetővé tevő változatai jelentették. A tanulmánykötetek szövege mintavétel nélkül került feldolgozásra, elemzési egységeit az önálló írások jelentették.

A kutatás módszertani megközelítésében a számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzésre alapoz, deduktív tartalmi analízis révén valósítja meg a szövegkorpusz vizsgálatát. A feldolgozás félautomatikus módon (számítógépes detekció és kézi megerősítés), az ATLAS.ti kvalitatív adatelemző szoftver segítségével, az adatvizualizáció pedig a yEd elnevezésű hálózatépítő- és elemző programmal történt.

A vizsgálati szempontokat, azaz a tartalomelemzés előzetesen alkotott, konceptuális dimenzióit az adott referenciák attitűdje, kontextusa, a konkrét történeti eseményre vonatkoztatható kifejtettsége, ünnepi-rituális és pedagógiai relevanciája képezi. A történések kritikai értékelése (forradalom/hatalomátvétel/puccs) nem az előadás feladata, hiszen a cél a korabeli diskurzusok elemzése, az általuk megjelenített képzetek analízise és bemutatása.

Az előadás a 127937 számú NKFIH (OTKA) kutatási témapályázathoz kapcsolódik.

NOVEMBER 7-E PEDAGÓGIAI OLVASATAI A POLITIKAI VALLÁS KONTEXTUSÁBAN (1967–1970)

Somogyvári Lajos

Pannon Egyetem MFTK Tanárképző Központ

Kulcsszavak: *rítus, politikai vallás, vizuális elemzés*

Tzvetan Todorov megállapítása szerint a totalitarianizmus utópikus elképzelései a vallás és tudomány közötti területen helyezkednek el: a szcientizmus hite és a transzcendens iránti vágy kielégítése közös célkitűzése a hasonló rendszereknek (Todorov, 2001). A marxizmus-leninizmus ideológiája, gyakorlata számos jegyét felsorakoztatja a politikai vallás ernyőfogalmának (Riegel, 2005), ennek pedagógiai diskurzusokban való kifejeződése az előadás tárgya, mely egy tágabb kutatás keretébe illeszkedve a szocialista korszak szakmai, kommunikációs hálózatainak és jelentéseinek feltárására irányul.

A vallásos elképzelések transzformációjának, a szekularizációs, kvázi-vallásos elemek folyamatos, búvópatak-szerű jelenlétének bemutatására kiválasztott esettanulmányom egyfajta mélyfúrás, mely egy meghatározott időszak pedagógiai sajtójának kevert, kvalitatív és kvantitatív szempontú feldolgozása, meghatározott tematikai fókusszal. A forrásanyagot a szakmai-közéleti, népszerűsítő pedagógiai folyóiratok szolgáltatják, melyek különböző célközönséggel rendelkeztek, a területek legfontosabb periodikumait választottam ki:

- *Magyar Ifjúság* – a KISZ lapjaként a diákságnak szánták,
- *Család és Iskola, Gyermekünk* – a szülők számára íródott,
- *Köznevelés* – a szakma lapja volt.

A nevelés-oktatás legfontosabb szereplőinek szóló diskurzusokat próbáltam ezzel a szelekcióval megközelíteni, egy meghatározott szempontot, november 7-e alapító mítoszának megjelenítését követve, vizuális és verbális szempontból egyaránt (a téma hasonló feldolgozásához: Boer, 2013; Groothuizen – Bos, 2013). A rítus és az ehhez kapcsolódó cselekvések, szimbólumok fontos szerepet töltenek be a politikai vallás kontextusában (Maier, 2007), az ideológiai azonosulás több formáját kínálták a felsorolt lapok. Előfeltevéseim szerint a Magyar Ifjúság a forradalmi romantika és hős-kultusz (Lenin) szempontjából artikulálta az ünnepet, a Család és Iskola, illetve utódlapja, a Gyermekünk az ismeretterjesztő, racionális logikát követte, míg a Köznevelés a társadalmi progresszió és szakmai fejlődés elemeként ábrázolta a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat. A kommunista/szocialista liturgikus naptár két fontos dátumát választottam ki az elemzés kezdő, illetve záró évszámaként, melyek szimbolikusan fejezik ki a politikai vallás esszenciáját: 1967 a forradalom 50 éves évfordulója, 1970 pedig Lenin születésének centenáriuma volt.

Az elméleti módszertani keret egyik pillérét a narratológia és cselekményesítés (White, 1973), illetve a vizuális elemzés (Dussel, 2013) jelenti, mint a verbális és vizuális elemek kvalitatív interpretációs kerete; a szöveganalitika pedig a másik fontos megközelítés. A pedagógia tágabb értelemben vett professziójának egy jellemző diskurzusa válik így hozzáférhetővé, mely a nevelésről és oktatásról szóló közbeszédének egy tipikus szelete a hatvanas évek végéről, egyben egy újfajta ideológiafelfogás kezdete, mely a hetvenes évektől válik jellemzővé.

Az előadás a 127937 számú NKFIH (OTKA) kutatási témapályázathoz kapcsolódik.

ROMA CSALÁDOK TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSA AZ OKTATÁS ÉS NEVELÉS FÓKUSZÁBAN

Elnök: Antal István

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Opponens: Lakatos Szilvia

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

A Magyarországon élő legnagyobb nemzetiség a cigányság, ezért szinte biztos, hogy a roma származású diákok jelen vannak az általános iskolák többségében, habár arányuk változó (Papp, 2011). A roma családok szociális hátrányai és kulturális különbségei megjelennek az iskolákban, ezért fontos megismerni egyrészt a roma családok helyzetét, akikkel az iskolában dolgozó pedagógusok nap mint nap találkoznak, másrészt az iskolában dolgozókat, akik a roma gyerekek iskolai sikerességéért dolgoznak. A roma gyerekek oktatási pályafutását érintő kutatások (Kertesi – Kézdi, 2016; Kállai – Kovács, 2009; Fejes – Szűcs, 2018; Pusztai et al., 2018) szerint azokban az iskolákban, ahol többségben vannak az alacsony társadalmi státuszú roma/hátrányos helyzetű tanulók, tanulmányi eredményeik és tudásuk átlag alatti és a minőségi oktatás hiánya miatt a társadalmi mobilitás lehetősége az általános iskola befejezését követően minimálisra csökken. Az iskola, mely a legjobb eszköz arra, hogy a társadalmi hátrányokat kompenzálja, nem képes a családból és közösségből adódó hátrányokat csökkenteni.

A négy előadás különböző aspektusból járja körbe a roma közösségek, családok társadalmi felzárkózását és ebből következő oktatási helyzetét. Az első előadó előző évek statisztikai adatait vizsgálva a családok anyagi és szociális helyzetét, a társadalmi felzárkózás eredményeit mutatja be. Az előadás jól definiálja, hogy milyen családokból, milyen szociális háttérből érkeznek az iskolába a gyerekek (Bernát, 2014). A következő előadás is a statisztikai adatokra (KSH, Oktatási Hivatal, Eurostat, OECD) építve vizsgálja az elmúlt tíz év oktatási helyzetét. Az EU 2020 program oktatási céljait figyelembe véve mutatja be a hazai változásokat. A szimpózium további két előadása újabb kutatások eredményeit felhasználva, egyrészt a többségében roma gyereket tanító pedagógusok szakmai kihívásait és motivációt mutatja be, másrészt a diplomás sikeres roma nők oktatásban eltöltött útját és családi hátterét követi végig a gyerekkortól az anyává válásig.

A szimpóziumot legfőbb eredménye, hogy az roma gyerekek iskolai helyzetét komplexen, statisztikai adatokkal alátámasztva, kvalitatív kutatásokkal és sikeres roma nők életútinterjúit felhasználva mutatja be. A társadalmi háttér fejlesztése és a minőségi oktatáshoz való hozzájutás együttesen javíthat a roma gyerekek iskolai előmenetelén. A született művek a tudomány és a szakpolitika számára is használhatóak és az előadók összetétele (felsőoktatási és kutatóintézeti háttér) és ezt támasztják alá.

A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ, S EZEN BELÜL A HAZAI ROMA NÉPESSÉG HELYZETE AZ OKTATÁSSTATISZTIKAI ADATOK TÜKRÉBEN

Bocz János

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *halmozottan hátrányos helyzet, szegénység, roma, oktatás, lemorzsolódás, szegregáció, családi szocializáció*

Az elmúlt évtizedekben számos kutatás vizsgálta a magyarországi roma népesség helyzetét, a roma gyerekek és fiatalok életpálya esélyeit, iskolai esélyegyenlőségét. A szerzők egy része általános tendenciákra (Bernát, 2014; Kemény – Janky – Lengyel, 2004) a roma tanulókkal foglalkozó nevelési, oktatási intézmények sajátosságaira (Babusik, 2002; Liskó, 2002), mások a roma gyerekek iskolai szegregációjára (Havas – Kemény – Liskó, 2001; Kertesi – Kézdi, 2016), az iskolai teljesítmény különbségeire (Papp, 2011) helyezték a hangsúlyt. Eredményeik sok tekintetben a romák hátrányos helyzetét, a családi, környezeti tényezők (pl. rossz szociális helyzet, települési és iskolai szegregáció, a szülők alacsony iskolai végzettsége, a tanulási motiváció hiánya, nyelvi hátrányok stb.) fennmaradását, sőt átörökítését jelezték. Egyetértettek ugyanakkor abban, hogy olyan több szakterületet átfogó, komplex felzárkóztatási programokra van szükség, amelyek révén csökken a munkaerőpiacon megfelelő végzettség nélküli iskolaelhagyás, és javul a hátrányos helyzetű roma fiatalok továbbtanulási és elhelyezkedési esélye.

A roma és nem roma fiatalok iskolai teljesítményét vizsgáló kutatások alapján az általános iskolai kompetenciamérések során és a középiskolai pályafutás végén mért nagymérvű etnikai különbségek összefüggnek az általános iskolában megszerezhető alapkészségek súlyos hiányosságaival, melynek okai a gyermekkorra is visszanyúlnak. Az iskolai lemaradások nagy része kisgyermekkorban és kisiskoláskorban keletkezik, s ezért a leghatékonyabban abban az életkorban lehet megelőzni őket (Hajdu – Kertesi – Kézdi, 2014). Az elmúlt évtizedek adatai ugyanakkor arról is tanúskodnak, hogy az általános iskola sikeres befejezésében és a középiskolai továbbtanulásban jelentős mértékű felzárkózás történt, de az érettségi megszerzésének esélyében és a felsőoktatási részvételben tovább növekedett a leszakadás a többségi társadalom átlagához képest.

Előadásunk célja, hogy az elmúlt évtizedre fókuszálva s az EU 2020 program oktatásstratégiai céljait figyelembe véve bemutassuk, hogy milyen trendek jellemzik a hátrányos helyzetű, s ezen belül a hazai roma népesség oktatási státuszát, mely területeken és milyen mértékű változások történtek. Ennek érdekében hazai és nemzetközi adatforrásokat felhasználva (Központi Statisztikai Hivatal, Oktatási Hivatal, Eurostat, OECD) összegyűjtöttük a legfontosabb oktatásstatisztikai indikátorokat és ezeket hagyományos statisztikai módszerekkel elemeztük. Eredményeink segítségével egyrészt bemutatjuk hogyan sikerült Magyarországnak teljesítenie az Európai Unió Európa 2020 programban vállalt oktatásstratégiai céljait, másrészt képet adunk a hátrányos helyzetű csoportok, s ezen belül a romák jelenlegi oktatási pozíciójáról, esélyeiről.

ROMÁK FELFELÉ – FÉLÚTON A ROMÁK MODERNIZÁCIÓJA

Lakner Zoltán

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *romák, modernizáció, félutas polgárosodás, iskolázottság, foglalkoztatás, munkanélküliség, életviszonyok*

A statisztikai és folyamat elemzéseken alapuló kutatásomban választ kerestem arra a kérdésre, hogy a már csaknem tíz éve folyó komplex felzárkózást segítő nemzeti szintű programok eredményeztek-e érzékelhető változást a roma közösség életében, életviszonyaiban. Ha igen, azok mutatják-e a többségi társadalomhoz való közeledést, azaz ráléptek-e arra a modernizációs pályára, amely saját erőfeszítéseken, a képességeik önálló kibontásán alapul, illetve hogy elérhetővé válik-e számukra az önálló sorsválasztás, képessé válnak-e a maguk választotta mobilitási utakat végigjárni, megélhetési és jövedelemszerzési stratégiájukat kialakítani és stabilizálni.

A roma közösség felzárkózását segítendő, számos kísérlet történt már Magyarországon. Hiteles kutatásokra, tényekre alapozó (data based, eveidence based) komplex, modernizációs program azonban, amellyel a magyar állam a cigány népesség egészének társadalmi integrációját kívánta elősegíteni, csak 2011-ben készült és indult útjára. A több alkalommal értékelt és frissített Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia már megszületésekor az Európai Unió tagállamai számára is mintaadó programmá vált, mely alapján készültek el az egyes országok ún. roma stratégiái.

Az adatok, illetve a roma népesség társadalmi jellemzőinek, azok változásainak folyamatjellege arra enged következtetni, hogy fölzárkózásuk túl van a kezdet, a pozitív fordulat első évein. Az adatok egyfajta félutas modernizáció jeleit mutatják, ami azt jelenti, hogy a roma népesség növekvő hányada kerül abba a stabil, életmódváltó helyzetbe, melyben már a saját erőfeszítésen és részvételen alapuló munkajövedelmek jelentik a megélhetés alapját. Ezt igazolják a foglalkoztatási és a munkanélküliségi adatok, valamint ezen belül az a tény is, hogy nemcsak a számuk csökken, hanem folyamatosan csökken a romák aránya is mind a munkanélküliek, mind pedig a közmunkát végzők körében, azaz egyre többen szereznek jövedelmet az elsődleges munkaerőpiacon. Ez egyértelműen képes stabilizálni az önálló életvezetési és az önálló jövedelemszerzési képességek javulását, ami pedig a polgári, modernizációs pályára lépés egyik alapvető felvétele.

Jelentős eredménynek értékelhetjük, hogy a roma fiatalok döntő többsége már rendelkezik alapfokú iskolai végzettséggel (Bernát, 2014), azonban a középfokú oktatásban történő sikereik már meglehetősen kétségesek, lemorzsolódási arányaik ijesztőek. Ez nyilvánvalóan és nagy mértékben fékezi munkaerőpiaci esélyeiket, késlelteti felzárkózásukat, polgári pályára lépésüket. A modernizációs előrelépés másik kulcskérdése az életmód alakító lakáskörülmények változása, amely ugyancsak ellentmondásos képet mutat.

KULTURÁLIS KÖZVETÍTŐK: A ROMA TÖBBSÉGŰ ISKOLÁK TANTESTÜLETEI

Török Péter, Antal István

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *tantestület, roma, cigány, oktatás, iskola,*

Az oktatás minden kétséget kizáróan olyan terület, amely sokak szerint hosszú távon a leghatékonyabban teremt a roma és más – köztük a magyar – közösségek életében is kedvező változásokat (Lopez, 2010; Pasca, 2014). Ennek fényében kissé meglepő, hogy bár a cigányok oktatási helyzetéről meglehetősen sokat és több szempontból írnak, azokról a személyekről, akik magát az oktatási tevékenységet végzik, meglehetősen kevés információ áll rendelkezésre. Pedig a feladatuk egyáltalán nem könnyű, hisz multikulturális környezetben kell kulturális közvetítőként (cultural intermediaries) helytállniuk (Kirilova – Repaire, 2003). Mi több, külföldi kutatásokból ismert, hogy egy település, közösség addig marad fenn, amíg az iskolája működik (Brinig, 2014). Mindez hazánkban különösen nagy jelentőséggel bír azokban a helységekben, ahol az iskolában többségében vagy teljességgel roma/cigány gyermekeket tanítanak. E hiány elsődleges – pilot jellegű – pótlására vállalkozott a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) Társadalmi Csoportok Kutatóközpontja.

A vizsgálódási téma jellegéből adódóan a fókuszcsoportos interjú bizonyult a legcélravezetőbbnek olyan tantestületekben, ahol a diákok többsége vagy mindegyike roma volt. Értelemszerűen olyan régiókból igyekeztünk iskolákat választani, amelyekben a roma lakosság aránya felülreprezentált.

Pusztai és munkatársai (2018) tanulmányával összecsengően a meginterjúvolt tantestületek mind szakmai kihívásként, feladatként tekintenek a többségében roma gyerekekkel történő munkájukra, és a tantestület erős összetartása is megjelent véleményükben. Ennek megfelelően tevékenységükre is sokkal inkább hivatásként tekintenek, mintsem csak munkára.

ROMA NŐK OKTATÁSI MOBILITÁSA

Raffael Mónika

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *roma nők, oktatási helyzet, mobilitás, roma értelmiség*

A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért, Roma nők egymás közt címmel a L'Harmattan kiadó gondozásában 2020 márciusában jelentetett meg kötetet, melyben tizenkét roma nővel készült interjú található, kutatásunk alapját ezek adták.

A roma nőkre felzárkózáspolitikai szempontból gyakran tekintünk úgy, mint többszörös hátrányt elszenvedő csoportra, mely hátrány az élet főbb területein, mint az oktatás/képzés, egészségügy, foglalkoztatás esetükben halmozottan jelenik meg. Iskolai végzettségük, foglalkoztatottsági szintjük, jövedelmük még a roma férfiakénál is jelentősen alacsonyabb. Egészségi állapotuk rosszabb, és az egészségügyi és szociális ellátó rendszerekhez való hozzáférésben is nagyobb hátrányt szenvednek, mint a roma férfiak. A roma nők kiszolgáltatottságának egyik alapvető forrása az alacsony iskolai végzettség és az ebből fakadó hátrányos munkaerőpiaci pozíció. A magas iskolai lemorzsolódási mutatókért felelős tényezők között a motivációvesztés, a hátrányos helyzetből adódó szocializációs különbségek, részben a korai gyerekvállalás és részben a hagyományos családi szerepekből fakadó végzettség nélküli iskolaelhagyás szerepelnek, melyeket a megoldás érdekében az iskoláknak, a szociális védelmi rendszernek együttesen, komplex módon kell kezelnie. Kutatásunk alapvető célja olyan roma nők életútjának bemutatása volt, akik akár nagy nehézségek és lemondások árán is eljutottak a diploma megszerzéséig, és ezzel emberileg és szakmailag is elismertséget szereztek és egzisztenciát teremtettek önmaguk számára. Szerettük volna felmérni, hogy a teljes társadalmi beilleszkedést, integrációt magával hozó tanulási úton, milyen nehézségekkel, veszteségekkel kellett ezeknek a roma nőknek szembenézniük, és, hogy ezek figyelembevételével mi a megélésük saját sikerükkel, sikerességükkel kapcsolatban. Kutatásunk módszeréül a félig strukturált interjúkat választottuk.

Áttekintve a megkérdezettek a diplomáig vezető útját, az rajzolódik ki, hogy tanulási útjukon nyilvánvalóan nagy szerepe volt a szülői támogatásnak (még akkor is, ha az inkább passzív, „engedő") és a tanárok bátorításának, ahol ez jelen volt. Ezen felül viszont leginkább azok az együttes tapasztalások meghatározóak, amikben benne van minden olyan pozitív visszacsatolás, ami elismeri a teljesítményt. A tanuláshoz, teljesítményhez kapcsolható pozitív élmény, megerősítés, életre szóló motivációt adhat az egyre magasabb és magasabb szintek eléréséhez, a kihívásokhoz való bátor hozzáálláshoz, és végső soron a sikerek eléréséhez. A magasabb szintű tanulmányok elérésében saját, belső motivációjuk volt a legerőteljesebb, aminek kialakulásában természetesen hatalmas szerepe lehet(ett) minden egyéb tényezőnek. Az, hogy kire, ki/mi volt legnagyobb hatással (tanár, szülő, barátok, tágabb környezet) amíg a tanulás természetes, belső igénnyé vált, az egyedi, személyiségfüggő.

A CSALÁD ÉS AZ ISKOLA KAPCSOLATA

Elnök: Török Balázs

Eszterházy Károly Egyetem

Opponens: Endrődy Orsolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A szimpózium alapját képező országos jelentőségű pedagógiai fejlesztési program megvalósulását 2018 óta nyomon követő, minőségügyi és kutatási célú adatfelvételek kísérték, melyek intézményvezetőkre, pedagógusokra, tanulókra, szülőkre, valamint az intézményfenntartókra terjedtek ki. Az előadások a program tapasztalatait oly módon mutatják be, hogy fókuszba állítják a családok és a szülők érintettségét, feltárják látens vagy explicit szerepüket a fejlesztések eredményességében. A szimpózium teljességre törekszik abban az értelemben, hogy azonos intézményi körön folytatott 1) szülői, 2) tanulói, 3) pedagógus és 4) vezetői adatfelvételek alapján ad képet a folyamatokról. A szimpózium érdekessége, hogy a tanórán kívüli oktatásra történő átállás friss tapasztalataiba is betekintést enged.

Az első előadás a szülők és az iskola kapcsolattartását, valamint a szülők fejlesztési programra vonatkozó tapasztalatait tükröző kérdőíves vizsgálati eredményeket mutat be. A kutatás összefüggéseket is feltár, figyelembe véve azokat a kérdőíves pedagógus vizsgálatokat is, melyek a tanárok szülőket érintő elvárásrendszerét vizsgálták. Az előadás szülői percepcióban tükrözi a fejlesztési program eredményességét, de láthatóvá teszi azt is, hogy jellemzően a magas korai iskolaelhagyási kockázatnak kitett tanulókat fogadó intézményekben nehezebb az iskola-szülő partneri viszony kialakítása.

A második előadás a diákok iskolához való affektív viszonyának családi oldalról eredő meghatározottságát vizsgálta. (Affektív viszony: általános attitűd; tanárokhoz, kortársakhoz, tantárgyakhoz és az iskolai környezethez való viszony; kitartás a tanulásban; elsajátítási öröm). Az eredmények szerint a családi háttérváltozók jellemzően gyenge-közepes erősségű ($r = 0{,}2$–$0{,}4$) összefüggést mutatnak az iskolához fűződő affektív változókkal. Az eredmények alapján feltételezhető, hogy a szülők bevonódását támogató kezdeményezésekkel a tanulók iskola iránti pozitív beállítódása erősíthető.

A harmadik előadás kérdőíves adatfelvételek alapján mutatja be a pedagógusok vélekedését iskola és család együttműködéséről. A tanárok többsége sikeresen alakítja viszonyát a szülőkkel, azonban vannak intézmények, melyekben az otthoni támogatás alacsony intenzitását jelezték a tanárok. A kutatás a fejlesztési program kontextusában feltárta, hogy a szülői elvárások milyen módokon és mértékben lehetnek hatással a tanári munkára.

A záró előadás igazgatókkal készített interjúk alapján mutatja be az iskolák működését a járványügyi helyzet idején. A feltáró vizsgálat ismerteti a tantermen kívüli oktatás megvalósítását befolyásoló tényezőket, az átállás sajátosságait, a tanulásszervezés kialakított módjait, fókuszba állítva a szülők irányában megfogalmazott szerepelvárásokat. Az eredmények közpolitikailag is értelmezhetők: mivel az iskola-család közötti feladatmegosztás Magyarországon alkalmazott modellje a tanulókra nézve differenciáló hatású, azért az átállás társadalmi és szakmai egyeztetést igényelne.

A szimpózium megvalósulását az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 számú, A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából című projekt tette lehetővé.

NEVELÉSFEJLESZTÉSI PROGRAM A SZÜLŐI CÉLCSOPORT PERCEPCIÓJÁBAN

Imre Nóra

Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *szülő, szülői bevonódás, szülő–iskola kapcsolat*

A történelmi-, kulturális hagyományokból eredően a különböző iskolarendszerek más-más módokon aktiválják a család–iskola közötti kapcsolódásban, a szülő–tanár interakcióban meglévő lehetőségeket. Eltérő jelentőséget tulajdonítanak a szülői részvételnek, és ebből eredően változó mértékben és formában támaszkodnak a szülői erőforrásokra (Choi, 2014). Kutatások sora bizonyítja, hogy a szülői részvétel növelése elősegíti a tanulók iskolai elköteleződését, pozitívan befolyásolja a tanulási motivációját, iskolai előrehaladását és így közvetetten mérsékli a korai iskolaelhagyás kockázatát (Hammond et al., 2007; Lyche, 2010; Bemphechat, 2012).

A pedagógiai fejlesztési programot kísérő kutatásunk során felmértük a szülői kapcsolattartás egyes formáinak gyakoriságát, a szülők iskolához és tanuláshoz fűződő attitűdjeit, a program egyes elemeire és az otthoni támogatásra (pl. házi feladat intézménye) vonatkozó percepcióit. Vizsgáltuk, hogy az említett változóknál adódik-e szignifikáns különbség a fejlesztési programban résztvevő tanulók szüleinek és a kontrollcsoportba tartozó tanulók szüleinek válaszai között. Mivel a szülői kérdőíves felmérés párhuzamosan futott a pedagógusok online kérdőíves adatfelvételével, ezért a szülői bevonódás a tanárok elvárásrendszerének összefüggésében is kutatható vált. Az elemzések során teszteltük a korai iskolaelhagyás mutató (ESL) összefüggését a szülői bevonódás jelenségével.

Elemzésünk támaszkodik a nevelésfejlesztési program kísérleti szakaszában megvalósult szülői évkezdő (N = 1804) és évzáró kérdőíves kontrollcsoportos vizsgálat (N = 1353) adataira, valamint a szülői célcsoportra fókuszáló kvalitatív felmérés eredményeire. A fókuszcsoportos interjúk egy szűkebb almintán valósultak meg, melynek során 48 pilot iskolából 33 intézmény került kiválasztásra. Emellett néhány szülői bevonódást mérő változó esetében elemzésbe vontuk a 2018/19-es tanév során felvett online pedagógus kérdőíves kutatás adatait (N = 641).

Eredményeink szerint az élményközpontú tanulást középpontba állító nevelési-oktatási programban résztvevő tanulók szülei szerint gyermekük – a kontrollcsoporthoz képest - szívesebben jár iskolába és marad bent a délutáni foglalkozásokon. A szülői részvétel mértékében, az iskolához fűződő attitűdökben azonban nem találtunk szignifikáns különbséget a kontrollcsoporthoz képest. Kiemelhető még, hogy a korai iskolaelhagyás kockázatával erőteljesebben érintett általános iskolák (ESL index 25% felett) pedagógusai az átlagosnál nagyobb kihívásként érzékelik az iskola és a szülők kapcsolatának kialakítását, nehezebbnek ítélik a helyi közösséggel való együttműködést és a partneri viszony megteremtését. Úgy vélekednek, hogy növelni kellene a szülők bevonását, mely hosszútávon erősítené a tanulók iskolai elköteleződését, tanulási motivációját.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001. sz. „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából” c. projekt segítségével valósult meg.

A CSALÁDI HÁTTÉR SZEREPE AZ DIÁKOK ISKOLÁHOZ VALÓ VISZONYÁNAK ALAKULÁSÁBAN

Józsa Krisztián, Török Balázs

Kaposvári Egyetem;
Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *családi háttér, szülői bevonódás, iskolához fűződő affektív viszony, lemorzsolódási kockázat*

Hazai és nemzetközi kutatások sora igazolta, hogy a családi háttérnek fontos szerepe van a tanulók iskolai teljesítményében, sikerességében (pl. Józsa – Fejes, 2012; Wigfield et al., 2015). Kevéssé ismert azonban, hogy a családi háttér milyen mértékben befolyásolja az iskolához kapcsolódó affektív változók körét, például a diákok iskolához való viszonyát. Vizsgálatunk kérdése az volt, hogy a családi háttérváltozók összetett rendszerének milyen összefüggése van néhány iskolához kapcsolódó affektív változóval. A következő affektív területeket vizsgáltuk, ezeket tekintettük az iskolához való viszony jellemzőinek: az iskola iránt érzett általános attitűd, a tanárokhoz való viszony, a kortársakhoz való viszony, a tantárgyakhoz való viszony, az iskolai környezethez való viszony, kitartás az iskolai tanulásban, elsajátítási öröm.

Kérdőíves adatfelvételi módszert alkalmaztunk tanulók és szüleik körében. Összesen 1910 negyedikes tanuló töltötte ki a kérdőíveket osztálytermi körülmények között október hónapban. A mintában nagy arányban voltak hátrányos helyzetű tanulók. A családi háttérváltozókról a gyermekek szüleitől gyűjtöttünk adatokat. A tanulói kérdőív 44 Likert állítást tartalmazott, amelyek a fentebb felsorolt affektív változókat mérik, változónkként 5–6 állítással. A szülői kérdőívben a szociokulturális háttérváltozók mellett az iskolai tevékenységekbe való bevonódásra, a gyermekkel való otthoni közös tevékenységekre kérdeztünk rá. A tanulói kérdőív skáláinak a reliabilitásmutatói megfelelőek, a Cronbach-alfa értékek 0,7–0,9 közöttiek. Az átlagok és a szórások megfelelő differenciáló erőt mutatnak, amik lehetővé teszik az összefüggés-vizsgálatokat. A vizsgált családi jellemzők és az iskolához kapcsolódó tanulói attitűdök, motívumok között szignifikáns korrelációkat kaptunk, melyek értéke jellemzően gyenge-közepes (r = 0,2–0,4) erősségű.

Eredményeink összefoglalóan azt mutatják, hogy a vizsgált családi háttérváltozók összefüggnek az iskolához fűződő affektív változókkal, attitűdökkel, motívumokkal. Ez alapján azt feltételezhetjük, hogy a szülőket megcélzó programokkal, az őket segítő, bevonódásukat támogató kezdeményezésekkel a tanulók iskola iránti pozitív beállítódása is elősegíthető. Ennek köszönhetően pedig az iskolai teljesítményük javulhat, az esetleges későbbi lemorzsolódásuk esélye csökkenhet.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001. sz. „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából” c. projekt segítségével valósult meg.

PEDAGÓGUS VÉLEKEDÉSEK ISKOLA ÉS CSALÁD EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL

Dorner László, Imre Nóra, Turós Mátyás

Eszterházy Károly Egyetem;
Eszterházy Károly Egyetem;
Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *pedagógus attitűd, pedagógus-szülő kapcsolat*

Számos nemzetközi és hazai tanulmány igazolta, hogy az iskola és a család együttműködésének minősége, a szülői bevonódás mértéke összefüggést mutat a tanuló iskolai eredményességével (Malczyk – Lawson, 2019; Lui et al., 2020), valamint a korai iskolaelhagyás jelenségével (Bilige – Gan, 2019; Rumberger, 2012). A szülők iskolai bevonásának és a tanuló otthoni támogatásának növelése, a pedagógus-szülő közötti bizalmi viszony pozitív hatást gyakorol a tanuló iskola iránti attitűdjére, elköteleződésére, valamint tanulmányi teljesítményére (Epstein, 2010; Borgonovi – Montt, 2012).

A pedagógiai fejlesztési programot kísérő kutatásunk vizsgálati spektruma kiterjedt a pedagógusok tanítás-tanulással kapcsolatos általános beállítódására, szemléletére, gyakorlatára; kontextuális tényezőként figyelembe véve a korai iskolaelhagyás megelőzésének lehetőségeit. Emellett a kérdőíves adatfelvétel során vizsgáltuk a szülő–iskola kapcsolat összefüggésrendszerét, a szülők bevonására irányuló pedagógus attitűdöket. Előadásunkban arra a kutatási kérdésre kerestünk választ, hogy a pedagógusok hogyan ítélik meg a szülőkkel való együttműködést a bevezetett fejlesztési program vonatkozásában. A pedagógiai fejlesztési program temporális jellemzőit is kutattuk, évkezdő és év végi időszakban is felmérve a család és az iskola problémaérzékelését.

Elemzésünk kvantitatív és kvalitatív adatokon alapszik. A fejlesztési programban résztvevő iskolák pedagógusai körében 2019 tanév elején és tanév végén online kérdőíves vizsgálatokat végeztünk. (A bemeneti mérésben 86 iskola 822 pedagógusa, a kimeneti mérésnél 917 pedagógus adott választ.) A kvalitatív vizsgálati szegmensben 17 intézményvezetővel készült interjú 2020 márciusában.

Az év eleji mérések alapján az látható, hogy a pedagógusok többsége kedvezőnek ítéli meg a szülőkkel való viszonyát. Tapasztalataik szerint ugyanakkor a szülők egy része kevésbé vonódik be gyermeke iskolai életébe. A pedagógusok a tanuló otthoni támogatásának hiányát és iskolai magatartásának pedagógustól eltérő megítélését nevezték meg a legnagyobb nehézségnek a szülőkkel való kapcsolattartás során. Kiemelhető még, hogy a szakmai elvárásokhoz képest a szülők elvárásai kis mértékben befolyásolják, hogy a pedagógusok milyen tanulásszervezési módszereket alkalmaznak. A pedagógusok a tanulók kedvezőtlen családi hátterét mind év elején, mind év végén jelentősebb akadályozó tényezőnek tartották, mint a család és az iskola nem megfelelő kapcsolatát. Az intézményvezetők leginkább a szülők bevonását az iskola életébe, valamint az iskolán kívüli programokban való folyamatos és aktív részvételét, a bizalmi viszony kiépítését hangsúlyozták. Nehézségként jelezték, hogy a szülők nem segítik elő kellő mértékben gyermekük iskolai előmenetelét, vagy nem érdeklődnek az iskolától érkező információk, kezdeményezések iránt. Az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok, intézményvezetők, szülők és diákok együttműködése kulcsfontosságú a pedagógiai innovációk hatékony megvalósításához.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001. sz. „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából” c. projekt segítségével valósult meg.

AZ ISKOLA ÉS A CSALÁD SZEREPMEGOSZTÁSA A TANTERMEN KÍVÜLI OKTATÁS IDŐSZAKÁBAN

Török Balázs, Harmat László, Nagy Róbert

Eszterházy Károly Egyetem;
Eszterházy Károly Egyetem;
Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *tantermen kívüli oktatás, járványügyi vészhelyzet, digitális átállás, közpolitika, társadalmi egyeztetés, szülői szerepvállalás*

A 2020 tavaszán kialakult járványügyi helyzet számos országban hatással volt a közoktatás megszervezésére. Egyes országokban az oktatás felfüggesztéséről döntöttek, (Németország), másutt szülői kompetenciakörbe utalták az iskolalátogatást (Svédország) (Stichweh, 2020). Magyarországon a tantermen kívüli munkarend bevezetésével reagáltak az járványügyi kockázatra (3/2020. (III.14.)). A tantermen kívüli munkarend bevezetése implicit módon együtt járt a családon belüli tanulási munkarend bevezetésével: társadalmunk oktatási rendszere feladatainak egy részét a családi erőforrások bevonásával kísérelte megvalósítani.

A 30 intézményvezetői interjúra alapozott vizsgálatunk érintette az iskolai munkarend-váltás feltételrendszerét (infrastruktúra, kompetenciák), a tartalomközlés új módjait, a tanulásszervezés sikerességét, az interakciók fenntarthatóságát, valamint a redukált működési mód differenciáló hatását, különös tekintettel a korai iskolaelhagyás kockázati csoportjára (Hilt, 2016).

Elemzésünk az iskola által közvetített szülői szerepelvárásokra fókuszál. A szülővel, mint tanulási erőforrással az iskolák a normál működésük idején is kalkulálnak, a tantermen kívüli oktatás azonban az otthonokban - a szülők közvetítésével - kísérelte meg érvényre juttatni az iskola szervezeti elvárásait. Elemzési koncepciónk szerint a feladatmegosztás kialakított módja feszültségkeltően dinamizálta az iskola és a szülők viszonyát, mivel a család elsősorban a hozzátartozók kölcsönös egymás elfogadásán alapszik (Roth – Schütz, 2015), míg az oktatás lényegét tekintve kritériumvezérelt tevékenység: a tanuló elfogadása teljesítményelvárásokhoz kötött (Luhmann – Schorr, 2000). (Koncepciónkat alátámasztja, hogy a szakirodalomban a család elsődlegesen szocializációs ágens, míg az iskola elsődleges szerepe a tanulói viselkedés tervszerű alakítása a karrier generálás érdekében) (Vanderstraeten, 2010).

Az eredmények alapján három szülői típus volt elkülöníthető. 1) Az aktív-iskola-konform szülők igazodtak az intézmények által kommunikált elvárásokhoz, gyerekük számára órarendszerű napirendet, kontrollált tanulási környezetet biztosítottak. Kommunikációjukat intenzifikálták a tanárokkal, támogatták gyerekük tanulását, ha úgy adódott, feladatait is elkészítették. 2) A passzív-iskola-konform szülők az iskola elvárásaira együttműködően reagáltak, ha személyes megkeresést, jelzést kaptak. Általános attitűdjüknek azonban nem volt része az iskolai elvárások proaktív követése. 3) Az iskola-non-konform szülők érzéketlenek maradtak az erősödő iskolai elvárásokra, továbbra sem jelentettek tanulástámogató erőforrást gyerekeik számára.

A kutatási eredmények alapján társadalmi érdekegyeztetési javaslat is megfogalmazható: a vészhelyzet indokolhatja a társadalmi egyeztetési folyamatok halasztását, de nem azok elmaradását. Társadalmi egyeztetés indokolt, amikor az oktatási alrendszer olyan működési módra vált, melynek során fokozottan teret enged a családi erőforrások differenciáló hatásának.

A kutatás az EFOP-3.12-16-2016-00001. sz. „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából” c. projekt segítségével valósult meg.

ANDRAGÓGIAI KUTATÁSOKKAL ÉS FEJLESZTÉSEKKEL AZ EGYÉNI ÉS TÁRSAS KOMPETENCIÁK FELNŐTTKORBAN TÖRTÉNŐ FEJLESZTÉSÉÉRT

Elnök: Németh Balázs

Pécsi Tudományegyetem

Opponens: Erdei Gábor

Debreceni Egyetem

Az andragógia területével foglalkozó neveléstudományi szimpózium a felnőttek tanításának és tanulásának néhány kurrens problémáját helyezi vizsgálódásának fókuszába. A nemzetközi kutatási és fejlesztési trendek azt jelzik (pl. Európai Felnőttoktatás Kutatási Társaság – ESREA, Európai Felnőttoktatási Társaság – EAEA), hogy továbbra is rendkívül fontos szerepet játszik az egyén és a közösség fejlődésében a kulcskompetenciák és képességek megerősítése, amelyek külön és együtt is meghatározóak az eredményes tanulás, azon keresztül pedig az egyéni és közösségi szerepek hatékony megvalósításában, társadalmi és gazdasági dimenziókban egyaránt. Noha 2015 óta napirenden van a nemzetközi közösségben az ún. Fenntartható Fejlesztési Célok (SDGs - https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs/) megvalósításának ügye, ezek között a minőségi oktatás (SDG4 – Quality Education) és fenntartható városok és közösségek (SDG11 – Sustainable Cities and Communities) témája, öt esztendő elteltével világossá vált, hogy csak befogadó, tehát inklúzióra törekvő nevelési konstrukciók lehetnek eredményesek, a professzió révén megújuló felnőttnevelés segítségével lehet tanulni hatékonyon képes, s ezzel társadalmi szerepeire felkészült felnőttet formálni. (Az inklúziót helyezi a Global Education Monitoring Report 2020 is elemzésének központjába – https://en.unesco.org/gem-report/report/2020/inclusion.)

Szimpóziumunkban ezért nem meglepő módon olyan előadások kaptak helyet, amelyek rámutatnak az andragógus-képzésbe belépők és az e képzésben résztvevő hallgatók pályakép-alakulásának tényezőire, többek között a családi háttér motivációs szerepére. Ugyanakkor megjelenik a felnőttek tanulását befolyásoló digitalizáció és az egyáltalán nem mellőzhető élményalapú felnőttoktatást támogató flow-módszerek alkalmazása. Hasonlóképpen teret kap a tanuló városok modelljének pécsi innovációja is, amelyben a tanulási együttműködések, kollaborációk szempontjából lényeges egyén és közössége/családja közötti viszonyokra alapozó tanulási motivációk, a részvételre építő befogadó megoldásokra helyeződik a hangsúly.

Mivel az előadások mindegyikében előkerül a felkészült szakember fejlesztésének problematikája, vélekedésünk szerint az andragógiai professzió kérdése megkerülhetetlen ez életen át tartó tanulást támogató, ösztönző neveléstudományi diskurzusokban. Szimpóziumunkkal e folyamathoz igyekszünk hozzájárulni kutató és fejlesztő tevékenységeinkkel.

AZ ANDRAGÓGIA ALAPKÉPZÉS ÉRTÉKEI ÉS SZEREPE A VOLT HALLGATÓK SZEMÉLYES FEJLŐDÉSÉBEN – RETROSPEKTÍV VIZSGÁLAT EGY FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYBEN

Bacsa-Bán Anetta, Cserné Adermann Gizella

Dunaújvárosi Egyetem;
Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *andragógia, szakválasztás, beválás, a képzés értékei*

Kutatásunk a felsőoktatás képzési palettáján 2006-ban megjelenő, alapvetően műszaki jellegű intézményünkben 2010-ben elindított, és különböző oktatáspolitikai szempontból 2014-ben utoljára meghirdetett, országosan is nagyon népszerű képzési szak, az andragógia értékét, hasznosságát kívánja vizsgálni a nálunk végzett hallgatók szemszögéből. Szerettük volna tudni, hogy a volt hallgatók tartalmát, hasznosságát tekintve hogyan ítélik meg a képzést, és gyakorolt-e hatást személyiségükre, élethelyzetükre a nálunk szerzett végzettség. Úgy véljük, a volt hallgatók egyéni fejlődésének követése mellett a hozzáadott értékek feltárásával hozzájárulunk az andragógia alapszak utólagos értékeléséhez is.

Intézményünk andragógia szakán 2010–2014 között, a szak felvételi időszakában, összesen 258 hallgató került felvételre. Ez a létszám az intézmény méreteit tekintve a szak népszerűségét igazolta. A vizsgálat alapsokasága a Neptun adatbázisok alapján: 232 fő hallgató, s közülük,72 főtől, azaz több mint 30 %-uktól kaptunk használható adatokat. Az alapsokaság és a minta összehasonlításából azonban megállapítottuk, hogy a minta több szempontból is jól reprezentálja a teljes sokaságot.

Kutatásunk fő kérdései az alábbiak voltak:

- Tudatosan választották-e a hallgatók a jelentkezésnél az andragógia szakot?
- Milyen elvárásaik voltak a szakkal kapcsolatban?
- Hogyan ítélik meg jelen helyzetéből visszaemlékezve a képzés egészét, a tanulmányokat, a gyakorlatot, a követelmények teljesíthetőségét, a társakkal egymáshoz való viszonyukat, a képzés színvonalát és azt is, hogy a képzés megfelelt-e várakozásaiknak vagy sem?
- Hogyan hatott a képzés a hallgatók személyiségére, szakmai és egyéni életére, további tanulási ambícióira?

Kutatási módszerünk az online kikérdezés volt, a válaszok feldolgozásánál kvalitatív elemzéseket és statisztikai módszereket (SPSS) is használtunk. A vizsgálat során törekedtünk saját képzésünk SWOT-analízisére is, hogy ezáltal is reális képet kapjunk annak valódi társadalmi hasznosságáról.

Eredményeink alapján a megkérdezettek többsége (83,3%-uk) célzottan jelentkezett intézményünk andragógia képzésére. A képzéssel kapcsolatos elvárásait tekintve leginkább több tudást vártak el és a jobb álláslehetőséget remélték a megkérdezettek, valamint előrelépésre számítottak. Összességében a képzés a megkérdezettek elvárásainak nagy mértékben megfelelt. A képzés több csoportosítható hatásáról is be tudunk számolni: 1) személyes hatások: magabiztosság, példamutatás; 2) új munkalehetőség, magasabb jövedelem; 3) kapcsolat- és tapasztalatszerzés, valamint a jelenlegi munkára vonatkozó haszon; 4) új feladatok, jobb előrejutás, szakmai kihívások; 5) új/újabb képzésekre járás.

FELNŐTTOKTATÁS ÉS FELNŐTTKÉPZÉS A DIGITALIZÁCIÓ KORÁBAN, ENNEK SPECIALITÁSAI ÉS KIHÍVÁSAI A DIGITÁLIS MUNKARENDBEN

Molnár György

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék

Kulcsszavak: *felnőttképzés, digitális eszköztár, elektronikus környezet, távolléti munkarend*

A 21. században egyre inkább érzékelhető digitalizációs folyamat következtében a technológia vívmányai mind jobban begyűrűznek a digitális állampolgárok mindennapi életvitelébe (Racskó, 2018), illetve az oktatásba (Szűts, 2018) megváltoztatva a tanulók tanulási szokásait, akikre így egyre inkább jellemző lett a multimodalitás, fokozott technológiahasználat, valamint az egyéni tanulási utak kialakítása és az azonnali visszacsatolás iránti igény (Sass – Bodnár, 2017). E változások hatásai a tanulási dimenziók minden területén markánsan megjelennek, így a formális képzések mellett a non-formális és informális területeken is. A digitalizáció hatására megjelenő digitális kompetencia keretrendszerek és ajánlások részben már a hazai oktatási rendszerekre és célcsoportokra (elsőként DigCompEdu) adaptálódtak (Forgó et al, 202). Ez érinteni fogja az oktatásban részvevő szereplőket, a pedagógusokat, a diákokat, az intézmény szervezetét és az intézményvezetőket is.

A szakképzési rendszer (12/2020. [II. 7.] Korm. rendelet), a felnőttoktatás és felnőttképzés (11/2020. [II. 7.] Korm. rendelet) jelenleg is átalakulóban van, az új végrehajtási rendeletek 2020 elején láttak napvilágot. Az átalakulás fontos része, hogy kettéválik a szakmai oktatás és a szakmai képzés rendszere: a felnőttképzők munkaerő-piaci képzést folytathatnak a jövőben, ugyanakkor a felnőttek képzése a szakképzés dimenzióiban is megjelenik. Az új rendszer működésének, hatékonyságának vizsgálata fontos kérdésköröket vet fel. E kérdéskör vizsgálatához megfelelő és potenciális kutatási terepet kínál a felsőoktatási szakirányú továbbképzési szakok bázisán tanuló felnőtt hallgatók köre.

Vizsgálódásunk középpontjában egyetemünk felnőttképzésben részt vevő hallgatói tanulási szokásainak vizsgálata áll. Célunk a felnőttekre jellemző attitűdök, készségek, tanulási szokások felmérése a korszerű digitális IKT-alapú környezetben. A célcsoport fókuszában mintegy N = 80–100 felnőtt hallgató áll. Adatfeltárásként digitális online kvantitatív tesztbankot, illetve személyes tapasztalatainkat használtuk, míg adatfeldolgozásként az egyszerű leíró statisztika módszerét használtuk fel.

A kapott eredmények nagymértékben hasznosíthatóak voltak a digitális menetrendű oktatásban, ezek egy részét már beépítettük az oktatási kultúránkba. A vizsgálat eredményeként összehasonlíthatóvá válik a digitális átállás előtti és a digitális átállásban megvalósult felnőttképzés oktatásának módszertani kultúrája.

IGÉNYEK ÉS LEHETŐSÉGEK – A MŰSZAKI SZAKOKTATÓK KÉPZÉSÉBEN

Bacsa-Bán Anetta

Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *műszaki oktató, szakoktató, tantervi elemzés*

A műszaki pedagógusok mint szakmai pedagógusok kettős kötődésűek. Rendelkeznek egy önállóan is felhasználható műszaki képesítéssel és ezzel párhuzamosan vagy ezt követően szerzik meg a pedagógusi képesítésüket (Vásárhelyi, 1985.). A szakoktatók esetében alapkövetelmény a szakma magas szintű elméleti és gyakorlati ismerete. Tisztában kell lenniük a szakma tantárgystruktúrájával is. Elengedhetetlen, hogy rendszeres és élő kapcsolatuk legyen az általuk tanított szakmákra beiskolázó ipari cégekkel, kkv-kkal, a korszerű technikát, technológiát alkalmazó képzési helyekkel. (Kovács, 1985.) A szakoktatók képzésének funkcióját, a szakképzettség adta kompetenciákat az iskolai gyakorlatok es a külső, munkahelyeken szervezett szakmai gyakorlatok arányának változásai jelentősen befolyásolták és ma is befolyásolják (Rádli, 2011.).

Az előadásban a műszaki szakoktatók képzésnek történeti és tantervi aspektusaira szorítkozunk. A műszaki oktatóképzés, amely a szakmai középiskolák gyakorlati oktatóinak felkészítését szolgálja, számos vonatkozásban sajátos (Pomázi – Tóth, 1988). A gyakorlati oktatók képzésnek legújabb története 6 fő szakaszba osztható:

1) Műszaki oktató; 3 féléves képzés, 1969;
2) Műszaki szakoktató; 4 féléves, főiskolai szintű képzés, 1978;
3) Műszaki szakoktató; 6 féléves képzés, 1982;
4) Műszaki szakoktató BSc; 7 féléves képzés, 2006;
5) Gyakorlati oktató FSZ; 4 féléves képzés, 2006;
6) Iskolai szakoktató BA képzés; 6 féléves, 2021.

A képzés jelenleg a műszaki szakoktató BSc végzettséget ad, de zsákutca jellege, beiskolázási problémái miatt a megszűnés veszélyezteti és ezáltal az átalakítása válik célszerűvé és egyre inkább fontossá a változó szakképzési törvény nyomán is.

A kutatás során a tantervi hálókon alapuló képzési tartalom, a képzési szerkezet és szakmai-pedagógiai arányok vizsgálata volt a célunk. Elemezzük, hogy a képzés mely szakképzési igény kielégítése céljából született meg, melyek voltak azok a problémák, amelyek a változtatást eredményezték. A műszaki szakoktatók képzését jelenleg igen kevés intézmény látja el, a képzőhelyek mellett a hallgatói létszám is csekély, az elméleti elemzés egyik legfőbb célja az, hogy a problémák feltárása mellett megoldási lehetőségek és utak is felvázolásra kerüljenek a képzés jövőjét, lehetséges irányait illetően.

Áttekintésünk nyomán joggal tehetjük fel az alábbi kérdéseket:

- Miért nem találjuk jelenleg a gyakorlati oktatók helyét?
- Milyen végzettség és képzési szint, képzési terület felelne meg a gyakorlat oktatóinak?
- A szakmai oktatók képzésének a nappali alapképzés vagy a levelező kiegészítő képzés a megfelelőbb?
- Képesítés nélkül az oktató mérnök hogyan tud megfelelni a szakoktatás, a szakmai oktatás feladatának?
- Egységes-e a szakmai pedagógusképzés, ha különböző intézményekben, egymástól sokszor eltérő szakmai tartalommal, szervezetben, hagyományokkal dolgoznak a képzők?

A PÉCSI TANULÓ VÁROS MODELL KÖZÖSSÉGI FEJLESZTÉSÉNEK KÉRDÉSEI ÉS ANDRAGÓGIAI KIHÍVÁSAI

Németh Balázs

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *tanuló városközösség, tanulási kollaboráció, képességek, cselekvő közösség*

A tanuló városok és régiók, valamint a tanuló közösségek fejlesztésének ügye az ún. kollaboratív tanulási platformok terén az elmúlt két évtized egyik meghatározó trendjévé nőtte ki magát (lásd UNESCO Global Network of Learning Cities, https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities). Ezzel az UNESCO által is felkarolt modell és annak helyi megoldásai lehetőséget nyújtanak arra, hogy összehasonlító elemzések révén feltárjuk a pécsi példának a nemzetközileg is jellemző gyakorlatokkal azonos és az azoktól eltérő jellemzőit.
Miközben számos tanulmány mutat rá a tanulás közösségi formákban történő fejlesztése szempontjából lényeges felnőtt-tanulási támogató formák, például az ún. Learning Neighbourhoods típusú közösségi, családi, szomszédsági formák szerepére (Cork példája – Ó Tuama, 2000), szerb kutatók ugyanakkor a városi/közösségi tanulást új pedagógia, vagyis egy sajátos civil szerveződésként értelmezik (Popovic – Maksimovic – Jovanovic – Joksimovic, 2000). A koreai példák elemzése alapján pedig látható, hogy a tanuló városok és közösségek a tanuló társadalom eszményét is megtestesíthetik, amennyiben azok egyéni és közösségi tanulási igények kiegyensúlyozott érvényesítését szolgálják, s ezzel egyszerre érnek el legitim és társadalmilag elfogadott pozíciókat (Park, 2000). De feltűnik a fenntarthatósági kérdés is számos példában, melyek egyike a fin Espoo város által fejlesztett Tanuló Város modell (Erkkilä, 2000), melynek tanulságaira az előbbi példákhoz hasonlóan reflektál az előadás. (Lásd *Andragoška spoznanja/Studies in Adult Education and Learning*, 2020, 26 [1]. https://revije.ff.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/issue/view/692. [23.10.2020])

A reflexiókra és a pécsi modellnek immáron öt esztendei tapasztalataira építve az előadó feltárja a tanuló város modell pécsi innovációjának meghatározó folyamatait, rámutat a tanulási kollaborációkat ösztönző és lerontó tényezőkre, a felnőttek tanulását a pécsi modellben is befolyásoló közösségi/családi motivációk, ösztönzések szerepére, valamint a pécsi környezetben szerepet játszó intézményi és szervezeti formák tanulási partnerséget befolyásoló képességeire egyaránt.

Az előadás felhívja a figyelmet a modell fejlesztéséhez szükséges, a felnőttek tanulását segítő és támogató fejlesztő szakemberek képzésének szükségességére, melyek nélkül nagyon nehéz hatékony tanuló közösségeket, városokat formálni.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (14:45–16:15)

DIGITÁLIS OKTATÁS A CSALÁD SZEMSZÖGÉBŐL

Bencéné Fekete Andrea

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Kulcsszavak: *digitális oktatás, alsó tagozat, család, szülők felkészítése*

Egyik napról a másikra a vírus átalakította életünket és megváltoztatta az iskolák hétköznapjait. A pedagógusok gyorsan átálltak a digitális oktatásra, sok fórumon módszertani segítséget nyújtottak egymásnak, és összegyűjtötték a rendelkezésre álló eszközöket és programokat. Több kutatás bemutatta, hogy a digitális környezet milyen lehetőségeket nyújt a kisgyermekek számára (Lénárd, 2019), hogyan fejleszthető a kreativitás a digitális eszközökkel támogatott tanulási környezetben (Bereczki, 2019). Az elmúlt hónapokban a kutatók, megkérdezték a pedagógusokat arról, hogy hogyan szervezték meg a digitális átállást, és hogyan működött a virtuális tanterem (Thékes, 2020). A szülőket is kihívás elé állította ez az időszak, mert új kompetenciákat kellett elsajátítaniuk annak érdekében, hogy meg tudjanak felelni az új elvárásoknak. El kellett igazodniuk a digitális térben, és alsó tagozaton sokszor egyben kapta meg a szülő a napi vagy a heti iskolai feladatot.

A jelenlegi feltáró kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy miként alkalmazkodtak az alsó tagozatos gyerekek szülei (N = 113) ahhoz, hogy váratlanul új szerepbe kerültek, sok esetben át kellett venniük a pedagógusok feladatát otthoni környezetben. A kérdőívet Google Űrlapokban szerkesztettem meg, tartalmazott zárt és rövid szöveges válaszokat igénylő nyitott kérdéseket. A kutatási kérdések arra irányultak, hogy milyen eszközöket, milyen felületeket alkalmaztak az online tanulás során, illetve korábban ismerték-e, alkalmazták-e már ezeket? Megkérdeztem, a pedagógus milyen módszerekkel tartotta a kapcsolatot és irányította a tanulást, mely tantárgyak esetében volt online óra és milyen mértékben okozott nehézséget a feladatok megoldása, az új ismeretek megtanulása. Választ kaptam arra is, hogy igényelték-e és kaptak-e a szülők módszertani tanácsot a tanuláshoz, a napirend kialakításához és a szabadidő eltöltéséhez, és hogyan értékelték a szülők a kapcsolattartás minőségét, illetve gyermekeik tanulási teljesítményét?

Az elemzéseket SPSS szoftver segítségével, leíró statisztikai számításokkal végeztem el. A kutatás segítségével rövid betekintést nyerhetünk a szülők szemszögéből a digitális iskola pár hónapjába. Összességében elmondható, hogy a szülők és a gyerekek sikeresen teljesítették a számukra kitűzött feladatokat annak ellenére, hogy a vészhelyzet előtt a kisiskolások 74%-a egyáltalán nem használt digitális eszközt a tanulás során. Legtöbbször laptop és okostelefon segítségével Messenger és Facebook alkalmazásban küldték a pedagógusok a tankönyvben és munkafüzetben kijelölt feladatokat. A szülőknek nagy segítség lett volna az online óra, de a megkérdezettek 36%-ánál egyáltalán nem volt. A legtöbb online óra magyar nyelv és irodalom (45%) és matematika (41%) tárgyak esetében került megtartásra. Az előadás során a kutatás eredményeit figyelembe véve bemutatásra kerül egy olyan program, amely felkészíti a családot a digitális iskolában a tanulástámogató szerepre.

„CSALÁD A NEVELÉS ÉS AZ OKTATÁS FÓKUSZÁBAN – CSALÁD NYAKIG AZ ONLINE NEVELÉS ÉS OKTATÁS VILÁGÁBAN

Oláh Katalin

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *digitális munkarend, online iskolavilág, tanulási motiváció, iskola-család kapcsolata*

2020. március 14-én a magyar kormány a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend azonnali hatályú bevezetéséről rendelkezett, a COVID–19 betegség által okozott pandémia miatti rendkívüli helyzet következtében (1120/2020. III.14. Korm. hat.). A tantermen kívüli digitális munkarend, pedagógusokat, tanulókat – és kisiskolás korú diákok esetében különösképpen – szülőket, egész családokat állított olyan elvárások és feladatok elé, melyeket egyidejűleg vált szükségessé kitalálni, alkalmazni, revideálni és továbbfejleszteni (NPK, 2020).

Előadásunk a Látrányi Fekete István Általános Iskola digitális iskolavilágában tapasztaltakat hivatott szemléltetni, különös tekintettel az IKT eszközökkel támogatott (Molnár, 2008) otthoni tanulás-tanítás időszakának motivációs jellemzőire. Az online oktatás időszakában, a motiváltság, de leginkább a motiválatlanság, a részvétel vagy a teljesítmény hiánya négy különböző, karakteresen kirajzolódó területet körvonalaztak, attól függően, hogy az aktivitás/inaktivitás a tanulási folyamat melyik mozzanatában jelentkezett. Az így kirajzolódó szektorok meghatározták a tanári motivációstratégia tervezésének és/vagy megvalósulásának fázisait.

A vizsgálat egyszerre értelmezhető iskolavilág (school-wide) akciókutatás jellegűnek, amennyiben e rendkívüli helyzetben intézményfejlesztési céllal a „Nézzük, mi történik a mi iskolánkban?” kérdésre keresi a választ (Vámos – Gazdag, 2015, 39), valamint self-study típusú akciókutatásként, mivel az elméleti felkészültség gyakorlati tudássá formálódását, annak hatásait, tapasztalatait deklarálja, rendszerbe szerveződését segíti (Cochran-Smith – Lytle, 1993). A tantermen kívüli digitális munkarend online folyamatainak kontextusában az egyén önreflektív fejlődése és egyidejű kollaborációja következtében járul hozzá a virtuális iskola világának komplex fejlesztéséhez.

A szakmai, intézményi és pedagógiai döntések eredményei, úgy, mint cselekvési terv, helyzetfelmérés, online tanulásszervezési formák, tananyagstrukturálás, alkalmazott eszközök és módszerek kijelölése, kapcsolattartási formák, kommunikációs megoldások, mérés, értékelés, stb. dokumentálása a nevelési-oktatási feladatellátás megszervezésének és működtetésének részét képezte. A vélemények, reflexiók, észrevételek kifejezésre jutottak intézményi, csoport- és egyéni szinten, spontán és irányított formában egyaránt.

A megjelenített eset, – talán – a folyamatban lévő akciókutatás első lépéseinek eredményei, semmiképpen sem mondhatók reprezentatívnak, azonban hitelesen szemléltetik egy kisiskola karanténidőszak alatti történetét egyféle betekintést engedve a tantermen kívüli digitális munkarend szakmai és emberi aspektusaiba.

ÓVODÁSKORÚ GYERMEKEK OTTHONI IKT HASZNÁLATI SZOKÁSAI, ATTITŰDJEI, PREFERENCIÁI

Bálint Valentina, Hódi Ágnes, Tóth Edit

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar API Óvodpaedagógus-képző Tanszék;
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar API Óvodpaedagógus-képző Tanszék;
MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport

Kulcsszavak: *óvodáskorúak, IKT, szokás, attitűd, preferencia*

Az ezredfordulóra az ismeretszerzés, a kommunikációs szokások jelentős mértékben megváltoztak. Ennek egyik oka az információs és kommunikációs technológia (IKT) rohamos fejlődésében kereshető. Napjainkra a technológia befolyásolta és megváltoztatta az emberek életét. „Most egy gyermek gyermekkora kicsit másképp néz ki. Ha egy szülő nem vigyáz, akkor a 4–5 éves gyermeke inkább választja az iPad képernyőjét, mint bármely offline tevékenységet" (Tari, 2020).

Kutatásunk a technológia térnyerésének köszönhetően megváltozott gyermekkor, illetve az IKT óvodáskorú gyermekek otthoni környezetben való jelenlétének, szerepének vizsgálatát tűzte ki célul a gyermeki gondolkodás megfigyelésével. További célunk volt a gyermekek attitűdjeinek, viselkedésmódjai mögötti magyarázó elvek, illetve ezek forrásairól való tájékozódás.

Mintánkat 14 nagycsoportos óvodáskorú gyermek alkotta (Mkor=6,07 év, fiúk: 69%). Azért választottunk nagycsoportos gyermekeket, mert többségük már aktív IKT használó (Hódi – Tóth – Németh – Fáyné, 2019). Vizsgálatunkban félig strukturált egyéni interjút alkalmaztunk. Az interjú az óvodai foglalkozások szerkezetéhez hasonlóan egy bevezető, motivációs részből, az interjú fő kérdéseiből, valamint egy befejező, lezáró, levezető részből állt. Az adatgyűjtés 2020 első negyedévében zajlott. Jelen munka az interjúból nyert adatok kvalitatív feldolgozása során kapott eredményeket mutatja be.

Megállapítható, hogy a gyermekek mindennapjainak saját bevallásuk alapján is szerves részét képezik a digitális eszközök, és kötődnek azokhoz. Válaszaik arra a kérdésre, hogy kibírnának-e telefon, tablet nélkül egy napot, a „kibírok" és „még hétfőig is kibírok", „szerintem igen", „mostanában lehet, hogy nem", „kicsit nem bírom ki" skálán mozognak. Napjaik ezen eszközök nélkül egyrészről játékkal („játszanék a tesómmal") telnének, de a megvonást esetenként negatív érzelmek kísérik: „mérges lennék", „szomorú lennék", „unatkoznék", „semmilyen". A válaszokból az is kiderül, hogy mindennapjaikban jellemzően szórakoztató, élményszerző, fejlesztő játék funkciót tölt be az IKT, ugyanakkor a gyermekek nem játékként értelmezik az IKT-eszközt, az egy önálló kategóriát alkot. Azonban, ha megkérdezzük, hogy a kedvenc játékával vagy IKT-val játszik-e szívesebben, akkor ott játékként percipiálva jelenik meg az eszköz. Ha a játék helyett barátot kínálunk alternatívaként, a gyermekek inkább hajlanak a személyközi kapcsolatok megélésére (l. testvér, barát, kistesó). A lakótérben a szabadidős aktivitások eszközei a „TV", laptop", „telefon", „tablet", „kisautó", „lego" és kézműves játékok. A gyermekek számára a mese hallgatása és a mese nézése egyaránt fontos, ugyanakkor megjelent a válaszok között a képi megjelenítéssel való támogatás igénye, s ezáltal a mesenézés preferálása.

Eredményeink hidat képezhetnek az otthoni és óvodai környezet között és segíthetik a digitális technológiák intézményes nevelésbe történő integrálását.

OTTHONRÓL HOZOTT DIGITÁLIS KOMPETENCIÁK

Kovács Edina

Pécsi Tudományegyetem Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézet

Kulcsszavak: *informális tanulás, digitális kompetencia, digitális írástudás, digitális szakadék*

Napjainkban az oktatás minden területén egyre nagyobb teret kapnak a digitális oktatási platformok, és fontos szerepet kap a diákok digitális kompetenciáinak fejlesztése. Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája és az új Nemzeti Alaptanterv is nagy szerepet szán e kompetenciák fejlesztésének. A családi környezet hatását az IKT eszközökhöz való hozzáférésre és az informatikai készségekre már több kutatás (Hargittai, 2010; Lannert 2014) is azonosította. A 2019-es PISA mérések adatai alapján a magyar diákok digitális szövegértése a PISA átlag helyezkedik el, bár eredményük minimális mértékben javult az előző méréshez képest.

A szocializáció informális színterei fontos szerepe játszanak abban, hogy a digitális világban felnövő gyermekek oktatási kereteken kívül is fejleszteni tudják digitális kompetenciáikat. Jelen kutatás arra keresi a választ, hogy milyen tényezők állnak összefüggésben a digitális kompetencia szintjével Magyarországon és az Európai Unióban, valamint milyen specifikus lépések, programok szükségesek, melyek e kompetenciák fejlesztését iskolai kereteken kívül segíthetik. Az Eurostat és a KSH adatok, mérések eredményeinek elemzése alapján megállapítható, hogy bár Magyarországon a háztartások 86%-a rendelkezik internet hozzáféréssel és 83%-a digitális IKT eszközökkel, mégis 2015 óta 8%-kal nőtt azoknak a száma, akik alacsony digitális képességekkel rendelkeznek. A digitális kompetencia fejlettségi szintjét európai szinten pozitívan befolyásolja a szülők magasabb fokú iskolai végzettsége (egyetemi/főiskolai végzettség), a lakókörnyezet fejlettsége, valamint a tudatos internet és eszközhasználat (limitált időtartam, specifikus használat) korai bevezetés. Az európai országok közül kiemelkednek digitális kompetencia szintjében azok az országok, melyek digitális fejlesztő programokat kínálnak a hátrányos helyzetű régiók gyermekei számára már a közoktatásba lépés előtt.

PERSPECTIVES OF PRE-MARRIAGE EDUCATION: MARITAL PLANS AND RELATIONSHIP EXPERIENCES OF UNIVERSITY STUDENTS CONTOURED BY CURRENT DEMOGRAPHICAL DATA

Kozek Lilla Katalin

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori Program

Keywords: *pre-marriage educaiton, marital plans, relationship decisions, Hajnal line, university students*

Pre-marriage education is a couple-centered, personalized, usually non-formal learning process, incorporating science-based knowledge, relevant competencies and, reflected consciousness. The presentation puts this structure into a social context.

The Hajnal line (1965), as a geo-sociological construct, has divided the continent from St. Petersburg to Trieste, finding in the East – and in some pockets of the South – an early age of marital engagement with higher birth rates, while the West presented a later engagement – lower number of children phenomenon. This theoretical line cut Hungary into two parts, as a modern-age „limes". Dupcsik and Tóth (2015) point out that in the pluralistic postmodern society, this line is not between regions, but within individuals. The „Family and career" research (Engler, 2018), reflected by the current demographical data about Hungary, offers a strong outline for this theory.

The research covered 11 universities from each region of the country, all fields of academical sciences, and all sizes of state-financed higher educational institutes. (N = 1507 full-time students; average age = 24) Though 89% of subjects were planned marriage during their life-span (with or without prior cohabitation), 37% were single. The main requirements for marital engagement were: adequate partner, trust, shared plans, full engagement. With these records, 9.5% of students reported their current relationship as a potential marriage-to-be state. The most frequent problems of the current relationship were differences (education, ideology, lifestyle, family background) and lack (skills, positive models, professional support). Demographical data in Hungary: average marital age 32,5 (males) and 29,7 (females). 44% of the population is married, 13% cohabitate 10.7 divorced, and 34% not married at all above the age of 15 (Murinkó – Rohr, 2018).

Marital plans and relationship decisions diverge, the gap may trap permanent engagement. The initial stage of pre-marriage education – mentoring – becomes more significant in university settings.

THE ROLE OF FAMILY IN HERITAGE LANGUAGE MAINTENANCE

Tószegi Zsófia Júlia

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Keywords: *heritage language use, role of family, language policy*

Prior research has focused on the role of intergenerational dialogue, as a social aspect of language which plays a significant role in children's heritage language development (Vygotsky, 1985; Kenner et al., 2007; Réger, 2002). A recent study used children's drawings and a student discussion forum of heritage learners to examine the way Portuguese youngsters perceived the role of their heritage family living in Germany (Melo-Pfeifer, 2013). However, more attention should be given to parents' efforts and 'the affective factors" of grandparents concerning heritage language maintenance.

In the scope of this study, a survey has been sent out to young Hungarian-American heritage language learners, who either resettled between 2015–2020 (as a result of government incentives called "Come home, Hungarian youth!" offering monetary support for ex-pats), or attempted to maintain the use of Hungarian while living abroad despite the assimilating mainstream language. Besides, 3–5 teenagers from a pool that indicated interest will be randomly selected to participate in focus-group interviews along with a parent and grandparent to find the answer to the question: what factors in these families drive heritage language maintenance and what particular roles did grandparents and parents play in connecting these youth to their heritage? The study follows Duff's methodological recommendations on language socialization while data is being analyzed using Saldana's coding manual.

Preliminary data reveals that youngsters' relationship with heritage language and their grandparents are so much more affective and related to emotions, feelings, and identity construction than in cases of any other language with another status (Kramsch, 2009; Pavlenko 2007). Attitudes, motivation, social, and ethnic identity are also key factors in HL development, especially when parents are frequently sending their children to visit their Hungarian grandparents (He, 2010).

The significance of this research lies in its potential of guiding us in the understanding of how the family may foster engagement in informal heritage education, going beyond traditional family roles, by translanguaging, scaffolding, and encouraging (Perregaux, 2011). These actions, in turn, foreshadow best practices for future school inclusions with accommodations in the mainstream curriculum.

6TH GRADERS READING STRATEGIES AND READING PERFORMANCES IN ENGLISH, KAZAKH AND RUSSIAN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF KAZAKHSTAN

Aigul Akhmetova, Gaysha Imambayeva, Csapó Benő

Doctoral School of Education, University of Szeged;
Innovative Eurasian University, Pavlodar;
Institute of Education, University of Szeged

Keywords: *reading comprehension, reading strategies, assessment, EFL*

Low results of Kazakhstani 15-year-old students in the reading literacy in Programme for International Students Assessment (PISA) (M = 390 in 2009 to M = 387 in 2018) could be worrying in terms of literacy development and quality of education (OECD, 2019) because the students have not received enough "key knowledge and skills essential for full participation in society" (PISA, 2018). In order to understand the issue of these negligent results in reading literacy an early assessment of reading comprehension tests in three languages and questionnaire in reading strategy were conducted in Pavlodar city among seven randomly chosen secondary schools in January- February, 2020. Reading strategies are essential while reading the text, gaining the meaning, and facilitating comprehension (Garner, 1987, 1994; Mahdavi – Tensfeldt, 2013). Poor readers or students who have difficulties in reading comprehension could not properly use reading strategies and fail to understand the meaning.

The aim of this study is to examine 12-year-old students' reading strategies while performing the tests in reading comprehension in English, Kazakh and Russian. The following research questions are under the focus of the current study: 1) How well do the students perform in each language test? 2) How often do the adolescents apply reading strategies while reading? To what extent reading strategies affect reading tests in mother tongue (Kazakh and/or Russian) and English as the foreign? The participants were 6th graders (N = 888) performed the tests in English, Kazakh and Russian languages and answered the questionnaire in reading strategy. The instruments were self-developed reading tests in English, Kazakh and Russian, and the questionnaire adopted from Metacognitive Awareness of Reading Strategies Inventory (MARSI) Version 1.0 by Kouider Mokhtari and Carla Reichard (c.f. Mokhtari – Reichard, 2002) which was translated into students' mother tongue (Kazakh and Russian) by five experts twice back and forth. The whole instruments were administered by the eDia online diagnostic assessment system. Chroncbach's alpha showed good reliability in all instruments: reading tests in three languages was (α = .945), and in questionnaire alpha pointed (α = .879).

The students demonstrated moderate results in all three language reading tests (M = 50%, SD = 28.8%), three factors were revealed from the reading strategy questionnaire the average of the factors pointed a medium score (M = 2.61, SD = .462) of the strategies when reading academic materials. However, the regression analysis showed that R-squared did not equal zero, albeit the correlation between the model and the dependent variables were statistically significant. The findings indicated that reading strategies of the 6th graders affected reading outcomes but probability of using several other strategies by the students while performing reading tests is obvious.

COMPETENCES OF ADULT LEARNING FACILITATORS: PERSPECTIVES FROM ADULT LEARNERS IN MONGOLIA

Togtokhmaa Zagir, Helga Dorner

Eötvös Loránd University Faculty of Education and Psychology Doctoral School of Education;
Central European University Centre for Teaching and Learning

Keywords: *adult learner, adult learning facilitator, competence, Mongolia*

Non-formal adult education in Mongolia has played a pivotal role in supporting adult learning, in that it has been encouraging family learning. However, adult participation in non-formal adult education has been low. Qualified adult learning facilitators can play a vital role to improve access to and quality of adult learning programmes. Research also shows that although adult learning facilitators' competences are dependent on national and working contexts as well as cultural environments, there are overarching common and core competences needed. These competences are grouped in four categories (Wahlgren, 2016; Bernhardsson – Lattke, 2011; van Dellen – van der Kamp, 2008): 1) learning needs assessment; 2) being professional in a subject matter; 3) planning, managing, monitoring, and evaluating learning processes; and 4) professionalism. Nevertheless, these studies have often relied only on input from practitioners and researchers rather than adult learners themselves. Therefore, our study focuses on and integrates adult learners' perspectives when identifying common and core competences of adult learning facilitators. We aim to study the competences of adult learning facilitators as perceived by adult learners – with a particular focus on gender, age and education background. We used a questionnaire adapted from a large-scale European project involving 10 Member States (Bernhardsson – Lattke, 2011).

Our study involved adult learners (n = 150) and revealed that the Mongolian and the European findings resemble in that adult learning facilitators' common competence domains described as important overlapped in both contexts. However unique in our research is that adult learners' different educational backgrounds do not seem to influence how they prioritize common competences needed by their adult learning facilitators. This may imply a pedagogical culture that does not necessarily nurture a student-centred approach (Yembuu et al., 2015) and therefore may neglect development of skills for reflexivity. We also found that male participation is low compared to female participation. This finding may be related to the generally held belief in Mongolia that men do not necessarily need to be educated in order to 'survive' in the society, therefore if parents cannot afford the costs of education for both their sons and daughters they tend to give priority to their daughters (cf. Steiner-Khamsi – Stolpe, 2006). These preliminary results suggest that adult learning facilitators should have core competences that are, in general, similar to other international contexts, however, they also have to develop an understanding of the specifics of the national context. In particular, skilled in designing programs that could increase male participation in adult learning as well as integrating learner-centred approaches to teaching and learning.

KISGYERMEKET NEVELŐ SZÜLŐK EGÉSZSÉGMŰVELTSÉGÉNEK VIZSGÁLATA

Petőné Csima Melinda, Finánczy Judit

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar;
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Kulcsszavak: *szülői egészségértés, egészségműveltség, családi nevelés*

Az egészségműveltség kérdésköre a közelmúltban a tudományos érdeklődés középpontjába került, mely a prevenció és az egészségfejlesztés vonatkozásában egyre hangsúlyosabb szerepet kap. Az egészségműveltség procedurális tudáselemének (Schulz – Nakamoto, 2005) fontos összetevője az egészség és az egészség megőrzésével kapcsolatos tárgyi tudás alkalmazásának képessége, mely leginkább az egészségmagatartásban nyilvánul meg. Az egészségmagatartás formálásában a családnak kiemelt jelentősége van, mivel a szülők viselkedésük, mintaadásuk, s a gyermektől elvárt viselkedés révén alakítják azt (Csima et al., 2018). Az egészségmagatartás társadalmilag erősen beágyazott, és lassan, nehezen változtatható (Egészségjelentés, 2016), ezért nagyobb hatékonyság várható a fejlődésben lévő gyermekekre fókuszáló egészségfejlesztési beavatkozásoktól egészségműveltségük korai megalapozása révén.

Kutatásunk célja a kisgyermeket nevelő családok egészségműveltségének megismerése. Nagymintás vizsgálatunk előkészítéséhez első lépésben 2020 tavaszán pilot kutatást végeztünk 0–3 éves korú gyermeket nevelő szülő bevonásával (N = 100). A kérdőíves vizsgálat mérőeszközének összeállítása során Sorensen és munkatársai (2012), valamint Gács és munkatársai (2015) kutatási eredményeit figyelembe véve a következő témakörökre fókuszáltunk: szocioökonómiai háttér, krónikus betegségek a családban, tájékozottság a védőoltásokról, fertőző betegségekről és a lázcsillapításról, valamint az egészséggel kapcsolatos információforrások kezelése, az információk megértése, feldolgozása és alkalmazása.

Eredmények: a válaszadók több mint 80%-a legalább középfokú végzettséggel rendelkezik, többségük egy vagy két gyermeket nevel. A kutatásba bevont családokban a gyermekek 13,1%-ánál diagnosztizáltak krónikus betegséget, többségében allergiát illetve asztmát. A védőoltásokkal kapcsolatos ismeretek hiányosnak bizonyultak: több védőoltás vonatkozásában a szülők nincsenek tisztában annak kötelező voltával. Fertőző betegség, továbbá láz esetén a válaszadók elsődlegesen a házi gyermekorvossal konzultálnak, ennek megfelelően a gyermek egészségével, gondozásával kapcsolatos kérdések esetén főképpen a házi gyermekorvostól, majd a védőnőtől tájékozódnak. Ehhez kapcsolódóan a szülők mintegy 95%-a könnyen megérti az egészségügyi dolgozóktól kapott utasításokat, ugyanakkor a válaszadók több mint fele nehezen tudja megítélni, mikor van igazán szüksége gyermekével kapcsolatban egy másik orvos szakvéleményére. Bár a szülők a médiából is tájékozódnak, mintegy 55%-uk ezeknek az információknak a megbízhatóságát nem tudja megítélni.

Következtetés: a szülői egészségműveltség a gyermek egészségének fontos meghatározója, mivel jelentős mértékben befolyásolja a felnövekvő generáció egészséggel kapcsolatos döntéseit. Pilot vizsgálatunk rámutatott arra, hogy a szülők egészségműveltsége hiányosnak bizonyul egyes területeken, mely felhívja a figyelmet az egészségügyi alapellátásban dolgozók és a pedagógusok kiemelt szerepére és felelősségére.

EDZŐ SZÜLŐK, AVAGY SZAKMA A CSALÁDBAN

Kovács Zsófia, Prisztóka Gyöngyvér

Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar;
Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Sporttudományi és Testnevelési Intézet

Kulcsszavak: *válogatott, edző, szülő, kettős karrier, fejlődés*

Napjaink sportéletében egyre több tudományos cikk születik a sportoló–edző–szülő háromszöggel kapcsolatban. Vizsgálják többek közt a résztvevők motivációját, a hozzáértésüket és cselekedeteik határait, a pszichológiai hatásokat. De mi történik abban az esetben, ha az edző és a szülő egy és ugyanaz? Jobbat kérdezünk, mi történik akkor, ha az edzők és a szülők ugyanazok? Esettanulmányunk betekintést nyújt egy olyan sportoló életébe, akinek szülei voltak az edzőik, az édesapa mesteredző és az édesanya testnevelő tanár, edző. Ez a fajta kettős szerepű vizsgálatok viszonylag még felfedezetlenek a tudományos szférában (Schmid et al., 2015).

Célunk bemutatni egy olyan esetet, amely során mélyebb betekintést kapunk egy speciális helyzetben lévő sportoló életébe, a családban megvalósuló nevelési és tanulási folyamatokba, amely végigkíséri az egyént a sportolói és tanulmányi életpályáján egyaránt. Az esetet óvodás korától napjainkig, vagyis a felsőoktatásig követtük le, hogyan alakult és hasznosult számára az erős szakmai, szülői háttér. Vizsgálatunk során kerestük azokat a pontokat, amely előre vitte a sportolót szakmai téren, és azokat a pontokat, amelyek ebből adódóan a háttérbe szorultak.

A leíró intrinsic esettanulmány alanyának egy tipikustól eltérő esetet, egy kettős karriert bejárt, edző szülőkkel rendelkező élversenyzőt választottunk, aki egy nem olimpiai sportág felnőtt világbajnoka, mesterszakot végzett sportoló. A strukturált mélyinterjút követően három területre és három időszakra osztottuk fel élettörténetét: az első a tanulás és továbbképzés folyamata; a második a sport területén elért eredmények és a sporttal járó jellemzők; míg a harmadik a szociális, a szülői/edzői kapcsolati jellemzők, amelyek a másik két kérdéskört paralel végigkísérik.

Az életútban több olyan fordulópont is bekövetkezett, amely során a gyermek csak a sport által tudott kiteljesedni. Folyamatában látjuk, hogyan alakult időszakonként a sportoló-edző/szülő kapcsolat, kiderül, hogy a sport által tanult kompetenciák hogyan befolyásolták pozitív transzfer módon a sportoló „civil-szférában” történő beilleszkedését és tevékenységeit.

A SPORTON KÍVÜLI ÉRTÉKEK ÉS ÉLETVEZETÉS UTÁNPÓTLÁS KORÚ LABDARÚGÓKNÁL AZ EDZŐ, A SZÜLŐK ÉS A JÁTÉKOSOK VÉLEMÉNYEI ALAPJÁN

Csáki István, Kiss Zoltán, Bognár József

Puskás Akadémia;
Puskás Akadémia;
Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *labdarúgás, edző, sportoló, szülő, életvitel*

A család jelentős szerepet játszik az értékek, szemlélet, magatartás- és viselkedésminták megalapozásában. A sportoló fiatalok esetében a család mellett a sportszakember hatásrendszere is kiemelésre méltó. Bizonyos nevelési kérdésekben az is bizonyításra került, hogy a sportolók jobban hallgatnak edzőikre, mint a szüleikre. Igazolt, hogy az edző tevékenysége és a sportolóval való kapcsolata a tehetséggondozás szempontjából gyakran fontosabb, mint a gyermek adottságai és képességei. A labdarúgó pályán nyújtott teljesítménye és a pályán kívüli tevékenységei együtt határozzák meg a sikerességet és a beválást. A kutatás célja annak bemutatása, hogyan milyen a labdarúgó edzők ismerete és érdeklődése a játékosok sporton kívüli értékeivel és életvitelével kapcsolatosan.

Kutatásunkban egy hazai sportakadémia játékosait, edzőit és szüleit kérdeztünk meg zárt kérdések segítségével (87 labdarúgó, 80 szülő, 18 edző, tehát N = 185). A labdarúgókat korosztályok szerint 5 csoportra bontottuk (U15, U16, U17, U18, U19). A kutatásban alkalmazott kérdőív 10 állítást tartalmazott, melyeket az edző tevékenysége és hozzáállása kérdésköreiben 1–4-es skálán lehetett értékelni. Az eredmények bemutatásához leíró statisztikát, a csoportok közötti különbségek bizonyítására pedig egyszempontos varianciaanalízist alkalmaztunk (ANOVA).

Eredményeink szerint az edzők a leginkább fontosnak tartják azt, hogy a sportolók a feladataikat kötelességtudóan végezzék el (3,50±0,677), és hogy foglalkozzon az edzésen kívüli magatartással, viselkedéssel (3,34±0,691). A legalacsonyabb értéket a következő két állítás kapott: az edző foglalkozzon a sportolók magánéletével (barát, barátnő stb.) (2,61±0,867) és működjön együtt a szülőkkel (2,88±0,931).

A különbözőségvizsgálat alapján elmondható, hogy a szülők, sportolók és edzők válaszai közt statisztikailag nincs különbség. A labdarúgó korcsoportok között három különbséget találtunk. A legfiatalabb korosztály (U15) tagjai közül szignifikánsan többen jelezték, hogy szerintük az edzők jól együttműködnek a szülőkkel, mint az idősebbek ($F = 2,47$, $p<0,05$). Az U16 korosztály kevésbé ért egyet azzal, hogy az edző fontosnak tartja a képességnek megfelelő tanulmányi eredményt, mint a többi korosztály ($F = 2,26$, $p<0,05$) tagjai. Az U15 és U17 korosztály jelentősen magasabbra értékelte azt, hogy az edző figyel az egészséges sportolói táplálkozásra ($F = 3,72$, $p<0,05$), mint az U16 és U18-as korosztály.

Az eredményekből kitűnik, hogy az edzők bizonyos területeken igyekeznek odafigyelni a játékosok sporton kívüli életére is, melyet megerősít az, hogy a korosztályok, az edzők és a szülők véleménye erről a kérdéskörről azonosnak mutatkozott. Mindössze 3 esetben van eltérés a sportolók válaszai alapján, ekkor azonban csupán egy-egy korosztály véleménye tér el a többitől jelentősen. Összességében megállapítható, hogy edzői szerepben fontos lenne tovább erősíteni a sporton kívüli élettel való foglalkozást.

A SZÜLŐK ISKOLAI VÉGZETTSÉGÉNEK HATÁSA A GIMNÁZIUMI TANULÓK EGÉSZSÉGGEL KAPCSOLATOS ÉRTÉK- ÉS SZOKÁSRENDSZERÉRE

Horváth Cintia, Révész László

Eszterházy Károly Egyetem;
Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *egészség, egészségmagatartás, iskolai végzettség,*

Számos kutatás alátámasztja, hogy a magyar iskoláskorúak szubjektív egészségi-fittségi állapota, valamint az egészséggel kapcsolatos érték- és szokásrendszere nem megfelelő, melyre a családnak, valamint az iskolai végzettségnek erőteljes hatása van. Alacsony iskolai végzettség esetén alacsonyabb az egészségtudatosság szintje és gyakoribb az egészségkárosító magatartás.

Kutatásunk célja gimnáziumi diákok egészségtudatosságának és -magatartásának feltérképezése, továbbá megvizsgálni a szülők iskolai végzettségének hatását a tanulók érték- és szokásrendszerére.

A kutatásban gimnazista diákok vettek részt (N = 245). A minta 41,6 %-a fiú és 58,4 %-a leány. Az adatfelvétel során 4-fokú Likert-skálát tartalmazó önkitöltős kérdőívet használtunk. Az adatelemzéshez leíró statisztikát, kétmintás t-próbát és varianciaanalízist alkalmaztunk. A megkérdezett diákok édesanyjának iskolai végzettségét tekintve 1,2 %-uk általános iskolai, 10,2 %-uk szakmunkásképzői, 29,8 %-uk érettségi, 58,8 %-uk felsőfokú végzettséggel rendelkezik, míg az édesapák esetében 1,6 %-uk általános iskolai, 20,4 %-uk szakmunkásképzői, 31,4 %-uk érettségi és 45,5 %-uk felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

A tanulók jellemzően a fizikai aktivitást (M = 3,85±0,39) és a megfelelő mennyiségű folyadékfogyasztást (M = 3,80±0,43) tartják a legfontosabb egészséget befolyásoló tényezőnek, míg legkevésbé az alkoholfogyasztás kerülését (M = 2,96±0,89) és a szűrővizsgálatokat (M = 3,06±0,62). A megkérdezett tanulók egészségmagatartását tekintve a legnagyobb figyelmet a fizikai aktivitásra (M = 3,74±0,51) és a megfelelő mennyiségű folyadékfogyasztásra (M = 3,67±0,55) fordítják, míg a legkevesebbet a szűrővizsgálatokon való részvételre (M = 2,9±0,68) és az alkoholfogyasztás kerülésére (M = 2,99±0,94).

Az egészségérték tekintetében a nemek között szignifikáns különbség van a személyi higiéné ($t = -2,89$; $p<0,004$) és az alkoholfogyasztás kerülésének ($t = -2,18$; $p<0,030$) esetében. Az egészségmagatartást tekintve a nemek között szintén e két területen mutatkozott szignifikáns különbség: személyi higiéné ($t = -3,31$; $p<0,001$) és alkoholfogyasztás kerülése ($t = -3,002$; $p<0,003$).

A szülők iskolai végzettségének hatását tekintve megállapítható, hogy minél magasabb az édesanya iskolai végzettsége, annál fontosabbnak tartja gyermeke a társas kapcsolatokat ($F = 6,41$; $p<0,000$) az egészség megőrzése szempontjából, illetve minél alacsonyabb az édesanya iskolai végzettsége, annál kevésbé tartja jelentősnek a gyermek a harmonikus emberi kapcsolatok ápolását ($F = 5,05$; $p<0,002$), valamint a stresszkezelést ($F = 3,16$; $p<0,025$) az egészség megőrzése érdekében. Az édesapa iskolai végzettségének gyermekük érték- és szokásrendszerére ható befolyását tekintve nem találtunk szignifikáns különbséget az iskolafokok között. Eredményeink alapján megállapítható, hogy az iskolai végzettség nem csak a saját érték- és szokásrendszerre van hatással, hanem a gyermekére is.

AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS SORÁN FELVETT SZABADIDŐS SPORTTEVÉKENYSÉGRE VONATKOZÓ ADATOK (2018) ELEMZÉSE

Smohai Máte, Simon Gabriella

Károli Gáspár Református Egyetem;
Károli Gáspár Református Egyetem

Kulcsszavak: *sportolási szokások, kompetencia, teljesítmény*

Az országos kompetenciamérés (OKM) évről évre felméri a Magyarországon iskolába járó 6., 8., és 10. évfolyamos diákok populációjának szövegértését és matematikai eszköztudását. Jelen előadásunk célja a 2018-es mérés sporttevékenységgel kapcsolatos eredményeinek bemutatása. Az előadók ismertetik az iskolai és az iskolán kívül rendszeresen végzett szabadidős sportolási szokások gyakoriságait korosztály, nemi hovatartozás és iskolatípus szerinti bontásban.

Legfontosabb eredmények: 1) mindkét nem képviselői körében megállapítható, hogy a 6. évfolyamon tapasztalt sportolói arány a későbbi évfolyam szinteken jelentős mértékű, egyre ereszkedő tendenciát mutat. 2) Iskolatípusok szempontjából az rajzolódik ki, hogy mindhárom évfolyamra vonatkozóan az általános iskolába és a gimnáziumba járó diákok között kedvezőbb a rendszeres sporttevékenységet folytatók aránya, mint a szakközépiskolába és a szakgimnáziumba járó diákok között. 3) A lányok matematika és szövegértés kompentencia pontszámában mutatkozik meg legkövetkezetesebben a sportolók előnye. 4) Fiú tanulókról megállapítható, hogy a sportolók fölénye csak az általános iskolába és a gimnáziumba járók körében rajzolódik ki. A szakközépiskolába és szakgimnáziumba járó fiúk esetében inkább egyfajta „sportolói hátrány” mutatkozik meg, a 2017-es adatokhoz képest konzisztensebb módon.

A kutatás az Oktatási Hivatal, valamint a Károli Gáspár Református Egyetem BTK 20642B800 számú pályázata segítségével valósult meg.

MOZGÁSKORLÁTOZOTT GYERMEKEK SZOCIÁLIS INKLÚZIÓJA A BEFOGADÓ KÖZÉPISKOLÁKBA A CSALÁDI HÁTTÉR TÜKRÉBEN

Tóth Adrienn Anita, Márkus Eszter, Szekeres Ágota

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Kulcsszavak: *inklúzió, középiskola, mozgáskorlátozott*

Magyarországon több, mint száz éves múltra tekint vissza a mozgáskorlátozott gyermekek iskolai nevelése, melynek fontos mérföldköve volt egy speciális intézmény megalapítása. Bár ez előtt és az intézmény megalapítása után is tanultak többségi iskolákban fogyatékos gyermekek, ezt sokáig szakmai támogatás nélkül kellett megvalósítaniuk az adott intézményeknek (Nagyné, 2011).

Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények létrehozásával elkezdődött a speciális iskolákban felhalmozódott tudás terjesztése, a befogadó intézményekben tanuló mozgáskorlátozott gyermekek, fiatalok tudatos támogatása, szoros szakmai együttműködés a pedagógusok között. Egy 2011-ben írt tanulmány szerint a törvényi és intézményi változásokkal párhuzamosan a befogadó óvodák és általános iskolák között elindult egy fejlődési folyamat, tárgyi és személyi feltételek kiépítése, együttműködés az utazó tanári hálózatokkal. A középiskolák esetében azonban egy-két példától eltekintve a befogadás még mindig esetlegesen történt (Fótiné – Lénárt – Mlinkó, 2011).

A szakmai anyagok, szolgáltatást nyújtó intézmények, a befogadást segítő szakemberek a rendszer részét képezik már régóta, a tanulást, tanítást hatékonyan átalakító technikák ismertek, de még mindig nem találkoznak össze egy térben, a középiskolában a mindennapi gyakorlat részeként támogatva az ott tanuló sajátos nevelési igényű fiatalokat (Marton, 2011; Papp, 2011).

A külföldi tanulmányok kiemelik, hogy az iskolának fontos szerepe van a szociális inklúzió megteremtésében elősegítve, hogy ne csak az intézmény falain belül, hanem azokon kívül is aktív résztvevői legyenek a mozgáskorlátozott gyermekek, fiatalok közösségeiknek (Tavares, 2011; Finnvold, 2013; Andrade – Fukuda, 2016; Finnvold, 2017, 2018; Yeo – Tan, 2018; Edwards et al., 2019).

Előadásunkban kitérünk a hazai és nemzetközi kutatásokra, külön kiemelve azokat, melyek a mozgáskorlátozott fiatalok családjainak szerepét vizsgálják a középiskolai inklúzó folyamatában.

A BEFOGADÁS ÉS KIREKESZTÉS TAPASZTALATAI EGY KISTELEPÜLÉSI KÖZÖSSÉGBEN – AUTIZMUSSAL ÉLŐ GYEREKEK SZÜLEINEK PERSPEKTÍVÁI

Nagy Éva

Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar Társadalomtudományi Tanszék

Kulcsszavak: *kistelepülési iskola, autizmus, szülők, helyi közösség*

A határ metaforája egyike a társadalomtudományi modellalkotást erősen inspiráló, számos koncepció alapjául szolgáló fogalmaknak. A különféle társadalmi jelenségek elemzése során értelmezések sokasága bukkan fel, a normalitás, a test, a csoporttagság, társadalmi struktúra vagy a kulturális idegenség problémaköréhez egyaránt jól kapcsolható. (Eddy-Spicer – James, 2019) A fogalom megtermékenyítő ereje elsősorban abból fakad, hogy segítségével jól megragadható a társadalmi jelenségek relacionalitása és változékonysága (Lamont – Molnár, 2002), ilyenformán szociológiai alapfogalmak újraértelmezéséhez is lehetőséget kínál.

Az előadás alapjául szolgáló kutatás arra keresi a választ, hogy hogyan jelenik meg a befogadás/kirekesztés tapasztalata autizmussal élő gyermeket nevelő családok életében egy kistelepülési közösség tagjaként. Ebben a viszonyrendszerben jelentős pozíciót foglalnak el a helyi oktatás szereplői, akik az autizmusban érintett gyerekek oktatása mellett a részvétel és az elutasítás, a határon kívüliség tapasztalatát is közvetíthetik, megjeleníthetik az érintett családok számára. Az integrált oktatást biztosító iskola egyaránt lehet határfenntartó és a határátlépést segítő intézmény.

Egy alföldi kistelepülésen működő autizmussal élő gyerekek integrációját és oktatását segítő alapítvány munkatársaival és a velük kapcsolatban álló családokkal készített interjúkat feldolgozva az előadás során bemutatásra kerül, hogy az érintettek miként fogalmazzák meg saját szerepeiket, hogyan definiálják identitás-határaikat, konfliktusaikat, illetve hogyan dolgozzák ki stratégiákat, amelyekkel az általuk érzékelt intézményi és társadalmi határok átjárhatóvá válnak. Az így kirajzolódó kép – a határfogalom koncepcionális keretébe illesztve – hozzájárul az érintett családok helyzetének, nehézségeinek és kapaszkodóinak mélyebb megértéséhez.

A CSOPORTNORMA VIZSGÁLATA ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓKAT INTEGRÁLÓ ÁLTALÁNOS ISKOLAI KÖZÖSSÉGEKBEN

Horváth Endre

Eötvös Loránd Tudományegyetem BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *szociometria, csoportnorma, enyhe értelmi fogyatékosság, választási koincidencia*

Az elmúlt évtizedekben jelentős kompetenciabővülés figyelhető meg a gyógypedagógusok esetében hazai és nemzetközi viszonylatban (Artiles – Alfredo, 2006; Mesterházi, 2007). Az új kompetenciák reflektálnak a szakmával szemben támasztott új elvárásokra, a társadalmi változásokra. Ha az együttnevelés tényezőit vizsgáljuk, akkor az integrációban tanuló sajátos nevelési igényű gyermekek iskolai teljesítménye mellett fontos, hogy a tanulók milyen kapcsolatokat tudnak kialakítani az adott közösségben, hogyan érzik ott magukat (Szekeres – Horváth, 2014, 2017a). Egyes kutatások (Kiuru et al., 2015; Schwab et al., 2015), kiemelik, hogy azok a diákok tanulnak jobban, akik érzelmileg és szociálisan jobban integrálódnak az adott közösségbe. Ehhez szükség lehet a közösségi élet egyes aspektusainak támogatására, amelyben fontos szerepe lehet a csoportnormák feltárásának. A normák változatos módon érvényesülnek a közösségek életében az életkor előrehaladtával.

Hazai vizsgálatok igazolták, hogy a Mérei-féle többszempontú szociometria alkalmas eszköz az oktatási színtér résztvevői számára tipikusan, valamint atipikusan fejlődő tanulók változatos összetételű és szervezésű közösségeinek megismerésére (Horváth – Szekeres, 2014; Méhes – Stefanik, 2017). Az előadás célja a csoportnorma vizsgálatára alkalmas szociometriai módszertan (a választási koincidenciák) kipróbálása enyhén értelmi fogyatékos tanulókat integráló általános iskolai osztályokban, a módszertannal kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtése, az első eredmények leíró értelmezése.

Az elemzésbe 200 általános iskolai osztályközösség adatai kerültek kiválasztásra, hozzáférés alapú mintavételezéssel, 4. (N = 57), 5. (N = 48), 6. (N = 53), 7. (N = 25) és 8. (N = 18) évfolyamon, összesen 3573 fő részvételével. A kiválasztás kritériuma volt, hogy az osztályközösségben legalább 1 fő integráltan nevelkedő, enyhén értelmi fogyatékos tanuló legyen (a teljes mintában N = 332). A szociometriai adatfelvétel papír-ceruza alapon történt, csoportos helyzetben.

Jelen vizsgálatban a kiválasztott közösségek választási koincidencia mutatói kerülnek elemzésre. Jelenleg az adatfeldolgozás és a módszertan szoftveres adaptációja zajlik, az elemzések eredményei az előadásban kerülnek bemutatásra.

A szociometriai adatfelvételben kirajzolódó azonos választások hátterében különféle érzelmi áramlatok húzódhatnak, amelyek adott esetben egységesen jelentkeznek a választás folyamatában. A Mérei-féle többszempontú szociometriában leadott választások szinkretikus, sokféle tényezőnek a tagolatlan egységeként értelmezhetőek (Mérei, 2006). A választásokban egyéni érzelmi meghatározók mellett megjelennek helyzeti mozzanatok és csoporthangulatok, normák. Ezek különféle mértékben sűrűsödnek a választás folyamatában és képezhetik annak motivációs hátterét. E motivációs háttér megismerését célozza a választási koincidenciák vizsgálata (Mérei, 2006).

FOGYATÉKOSSÁGÁBRÁZOLÁS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁKBAN TANÍTOTT IRODALMI MŰVEKBEN

Gulya Nikoletta, Fehérvári Anikó

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *tartalomelemzés, fogyatékossággal kapcsolatos ábrázolásmód, irodalmi művek,*

A befogadó osztálytermek elméletének megjelenése és gyakorlati megvalósulása számottevő változásokat eredményezett az oktatás-nevelés terén (O'Brien – Kudlacek – Howe, 2009). Ezek közül talán az egyik legjelentősebb az, hogy a fogyatékossággal élő tanulók előtt megnyílt a lehetőség arra, hogy többségi társaikkal egy osztályközösségen belül tanulhassanak.

Az inkluzív oktatással kapcsolatos kutatások azonban rámutatnak arra, hogy a többségi társakkal való együttanulás lehetőségének biztosítása korántsem jelenti azt, hogy a fogyatékossággal élő tanulót az osztálytársai elfogadják, befogadják (Szekeres, 2012; Schiemer, 2017). A befogadó légkör megteremtéséhez szükség van olyan beavatkozásokra, amelyek elősegíthetik a tanulók fogyatékossággal élő emberekkel kapcsolatos nézeteinek a tisztázását, attitűdjeik megváltoztatását.

Az irodalmi alkotások olvasásával és feldolgozásával könnyen teremthetünk lehetőséget arra, hogy segítsük a tanulókat a fogyatékossággal élő emberekről alkotott nézeteik feltárásában, átgondolásában. Ez a folyamat történhet otthoni vagy iskolai közegben is, fontos azonban, hogy olyan irodalmi alkotásokat válasszunk, amelyben a fogyatékossággal élő emberek ábrázolásmódja sztereotípiáktól mentes.

Jelen kutatás célja az volt, hogy a tartalomelemzés módszerével feltárja a magyarországi általános iskolákban használt, a 2019/2020. tanévi köznevelési tankönyvjegyzékben szereplő olvasókönyvek és magyar irodalom tankönyvek irodalmi szemelvényeinek fogyatékossággal kapcsolatos tartalmait. A tartalomelemzési kódrendszer kialakítása induktív és deduktív technikákat is alkalmazott. Kiindulási pontként a Biklen és Bogdan (1977), Rubin és Strauss Wattson (1987), illetve Marshall (2012) által összeállított, fogyatékossággal kapcsolatos sztereotípia kategóriákból állt össze az elemzés kódrendszere, ez a vizsgálat során kiegészült 4 további kategóriával.

A vizsgálat során a 39 tankönyvben 2301 irodalmi szemelvény került elemzésre, ezek közül 132 irodalmi alkotás tartalmazott fogyatékossággal kapcsolatos tartalmat. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a vizsgált tankönyvekben található irodalmi szemelvényekben a fogyatékossággal élő szereplők rendkívül alulreprezentáltak és sztereotip módon ábrázolódnak. A sztereotip tartalmak között jelen van többek között a kirekesztés, a fogyatékossággal élő személy, mint gonosz ábrázolásmódja, de megtalálható a bántalmazott fogyatékossággal élő karaktere is, akinek szélsőséges esetben valamilyen módon el kell tűnnie annak érdekében, hogy a történet boldogan végződhessen.

A fogyatékosság negatív ábrázolásmódjának jelenléte az általános iskolákban tanított irodalmi művekben felhívja a figyelmet arra, hogy ezeknek a műveknek a feldolgozása során hangsúlyt kell fektetni a sztereotip tartalmak feltárására és tisztázására. Az irodalmi művek kritikai szűrő nélküli olvasása ugyanis elősegítheti a tanulók fogyatékossággal élő személyekkel kapcsolatos előítéleteinek elmélyítését, és attitűdjüket negatív irányba formálhatja.

SZOLIDARITÁSI PROJEKTEK AZ OKTATÁS SZOLGÁLATÁBAN – INKLUZÍV NÉPZENEI TÁBOR

Tiszai Luca, Váróczy Viktória

Szegedi Tudományegyetem;
Szent Erzsébet Otthon

Kulcsszavak: *inklúzió, befogadó attitűd, felsőoktatás, informális tanulás*

A szolidaritási projekteket az Európai Szolidaritási Testület írja ki. Olyan projekteket támogatnak, amelyeket 18–30 éves fiatalok legalább 5 fős csoportja dolgozott ki, és amely választ ad valamilyen általuk tapasztalt helyi, közösségi problémára. A pályázat megírása, beadása és elszámolása más, hasonló pályázathoz képest egyszerűbb, a Szolidaritási Testület célja, hogy a fiatalok értékek iránti elkötelezettségét, kezdeményező készségét, kreativitását, felelősségérzetét is fejlesszék. Előadásunkban egy ilyen szolidaritási projekt megvalósulásáról lesz szó a mentor és az egyik szervező szemszögéből.

A projekt alapötletét az adta, hogy 2019 nyarán a súlyosan és halmozottan fogyatékos zenészekből álló Nádizumzum zenekar turnéja során több jól sikerült koncertet adott, többek között Makón a SZIGNUM iskolai napokon, valamint az ASZTA alapítvány összejövetelén. Igény fogalmazódott meg az előadás kiterjesztésére: a makói népzene iránt érdeklődő diákokkal való közös előadásra, a közönség előadásba való bevonására (éneklés, hangszeres játék, tánc), az alakuló barátságok mélyítésére. Míg a 2019-es turnét az egyetem oktatója és hallgatók szervezték meg, a Szolidaritási Projekt keretében az előző turnén segítőként részt vett hallgatók írták meg a pályázatot és álmodták meg az inkluzív népzenei tábort. A tábor célja az értékközvetítés (emberi sokszínűség, elfogadás, minőségi időeltöltés és népzene), illetve az önbecsülés, az összetartozás erősítése a közösségi zenélés, a közös táncház és a különböző közös programok (kirándulás, strandolás, szórakozás) által. A program kiemelten fontos eleme a részvevők közötti egyenrangúság, ezért a fogyatékossággal élő személyek a táborban személyi segítővel vesznek részt, hogy a tábor résztvevői a segítségnyújtást ne kötelességnek érezzék, hanem a személyes kapcsolat természetes következményeként alakulhasson ki.

Az együttműködés számos komplex tanulási lehetőséget rejt magában: a kezdetben segítőként részt vevő hallgatók ma már frissdiplomás szakemberek, akik új szerepben próbálhatják ki magukat. A szakmai felelősségvállalás mellett szakmai tapasztalatot és szemléletet tudnak átadni a jelenlegi segítőként jelentkező hallgatók számára. A tábor célja a népzene megismerésén, gyakorlásán felül normává tenni a másság elfogadását, a befogadást és az elfogadó attitűdöt a makói gyermekek, és a programmal kapcsolatba kerülők számára.

A 12 hónapos programról két perspektívából, a mentor és egy pályázó fiatal szemszögéből fogunk beszámolni.

HAGYOMÁNY ÉS MODERNITÁS – NAPJAINK OLASZ CSALÁDMODELLJEI

Bognárné Kocsis Judit

Pannon Egyetem, Veszprém

Kulcsszavak: *családpedagógia, családi szerepek, családtípusok*

Az olasz családkép az elmúlt évtizedekben, századokban sok tekintetben az érdeklődés középpontjában állt, leginkább a szoros rokonsági kapcsolataik, összetartásuk, vidám családi eseményeik miatt. Az állami szabályrendszerükben, jogrendjükben megfigyelhető a családok védelme. Közmondásaikban felfedezhető, hogy a családalapításra egyfajta kötelességként, társadalmi elvárásként tekintettek az olaszok és nem érzelmi alapon történő választásként.

Napjainkra mindez már megváltozott. A világban zajló társadalmi, gazdasági folyamatok hatást gyakoroltak az olasz családok életére is, így az elmúlt évtizedekben nagy változáson mentek keresztül. Bár azt nem mondhatjuk, hogy a hagyományos elemek teljesen megszűntek, de bizonyos mértékben visszaszorultak, átalakultak. A mai olasz nő számára már természetes, hogy megházasodhat, elválhat, élhet egyszemélyes szülőként gyermekkel vagy gyermek nélkül, ám ez a katolikus berendezkedésű társadalomban nem mindig volt így. 1965-ben már a házasságkötések és a születések számának csökkenése mutatkozott, miközben más együttélési formák kezdtek elterjedni.

A kutatás célja a mai olasz családtípusok, szerepértelmezések bemutatása, valamint a családok mindennapjaiban a hagyomány és a modern elemek, kihívások feltérképezése. A kutatás módszere az olasz családjogi törvények, statisztikák, az olasz családi neveléssel foglalkozó szakkönyvek, szakfolyóiratok és honlapok elemzésén alapul. A vizsgálat a források értelmező és a szintetizáló elemzésével történt.

A feltárt probléma- és ismeretháttér tükrében a következő kutatási kérdésekre kerestem a választ: Milyen családtípusok, mekkora mértékben vannak jelen napjaink olasz társadalomban? Vannak-e kifejezetten az olasz családokra jellemző vonások? Miként változott az olasz családok szerkezete, szerepértelmezése az elmúlt 50 évre fókuszálva? A modern világ milyen új kihívások elé állítja az olasz családokat?

A kutatás eredményei rámutattak arra, hogy a hagyományos, sok gyermekből, unokából, nagyszülőkből álló közös háztartásban élő családképet felváltotta a zömében 1–2 gyermekből álló nukleáris család. Míg korábban csak a férfiak dolgoztak hivatalosan és/vagy házon kívül, az asszonyok dolga a háztartás vezetése és a gyermekek nevelése volt, addig napjainkra már általában mindkét szülőnek van állása, munkaviszonya. A hagyományos családtípusok mellett megtalálhatók a lazább együttélési formák is, amelyek száma az utóbbi években jelentősen emelkedett. Fontos megemlítenünk az olasz „nagy kisfiú” (l’uomo-bambinone vagy bamboccione) jelenséget is, amely a felnőttkorban otthonmaradó gyermekre (fiúra) utal.

A kutatás jelentőségét egyrészt a mai olasz családtípusok feltárása, bemutatása, másrészt a családpedagógiai kutatások sokszínűségének előmozdítása támasztja alá.

ENKULTURÁCIÓ VAGY SZOCIALIZÁCIÓ? A CSALÁD ÉS SZOCIALIZÁCIÓ ÉRTELMEZÉSE A KÜLÖNBÖZŐ TUDOMÁNYÁGAKBAN

Tomory Ibolya

Óbudai Egyetem

Kulcsszavak: *szocializáció, család, enkulturáció*

Az ember egyéni képességei, ismeretei által, de társadalmi és kulturális lényként valósítja meg önmagát. A szocializációt átfogó folyamatként értelmezik, a kulturális tudást is ennek tulajdonítják, ez a vonatkozás azonban kevésbé nevesített a tudományágakban. (Kósa, 2005; Bagdy, 1977) A fogalmat először Durkheim használta 1902-ben. (Durkheim, 1980) A szocializációt a társadalom önfenntartó eszközeként funkcionáló kulturális alkotásnak fogta fel, az elnevezés azonban a társadalmi aspektust tükrözi. A családi nevelést értelmezte módszeres szocializációként, ez irányadó a legtöbb modellben. (Kron, 1997)

A pszichológiai és pedagógiai megközelítés szocializációról beszél, a társadalmi lénnyé válás folyamataként értelmezi. Ez jelenti a tudás, készségek, viselkedésmódok elsajátítását, amely egy adott társadalomba beilleszkedés alapja. A hangsúly az egyén, a személyiség fejlődésén van. Bandura (1999) szociális tanulásról beszél utánzás, azonosulás, modellkövetés útján, Allport (1980) egységről, egészlegességről. Mások életszakaszokat emelnek ki, a serdülőkort, a gyermekkort. (Erickson, 2002; Tringer, 2011) Közös bennük a családi környezet, a társas tanulás mintaadója, a megfigyeléses tanulás reprodukálása, a kulturális tanulás azonban kevésbé jelenik meg.

A szociológiai megközelítés a normák, értékek elsajátítását helyezi középpontba észrevétlen integrálódó sémák, szerepek, viselkedések formájában. A fokozatosság és a szereptanulás hangsúlyos, a kultúrát az értékek, normák és a szocializáció meghatározójának tekinti, aminek közvetítője a család. (Andorka, 2006; Giddens, 2008)

Az antropológia egységként kezeli a kultúra és viselkedés tanulását, a kultúra az ember fejlődésének meghatározója. Herskovits nevezte először enkulturációnak, kultúrába belenevelődésnek a szocializációt. (Herskovits, 1964)

Whiting (1991), a gyermek fejlődésének vizsgálatára szakosodott antropológus a szociális viselkedés kulturális kontextusait vizsgálva egyetemes vonásokat és karakterjegyeket talál, és a kulturális eseményeken való jelenléthez kapcsolja a szocializációt kisgyerekkortól kezdve. A szocializáció az enkulturációval együtt a társadalmi lét két aspektusára vonatkozik. Legfőbb funkciója az új szerepek megtanulásában fejeződik ki. (Kottak, 2002) Az enkulturáció az adott kultúra karakterjegyeinek tanulási folyamata, általában annak nyelvében, viselkedési módjaiban és tudásában kompetenssé válva, ennek része a szociális normák elsajátítása. (Gollnick-Chinn, 2002) A legerősebb hatóerő itt is a család. A fogalom leggyakoribb meghatározása: „a kulturális tudás átadása a következő generációnak (társadalmi „belenevelés" eszközeivel)". (Hollós, 1995, 151)

Később került be az enkulturáció a német pedagógiai fogalomtárába, és vált ismertté Kron (1997) nyomán, aki szerint a kultúra segíti az önkifejezést, és egyes személy a „kultúra szubjektív reprezentációja". Értelmezésében az enkulturáció az átfogó tanulási folyamat, amibe a szocializáció beleilleszkedik. A két fogalom tehát egymás szinonimájaként is felfogható.

TANÁRI KONSTRUKCIÓK A CSALÁDRÓL, REFLEXIÓK A KAP TOVÁBBKÉPZÉS KAPCSÁN

Fazakas Ida

Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *család, tanári konstrukciók, KAP - Életgyakorlat-alapú alprogram*

Az Eszterházy Károly Egyetem Komplex Alapprogram Életgyakorlat alapú alprogram (ÉA) pedagógus-továbbképzésének egyik fő témája a család (Magyar – Fazakas – Czövek, 2018). A téma ahhoz az alapgondolathoz kapcsolódik, hogy az iskolai lemorzsolódás egyik alapvető prevenciós lehetősége a befogadó iskolai légkör, illetve az érzékeny és válaszkész környezet a családon kívüli nevelési, oktatási színtereken. A család és iskola kapcsolata, a gyermek viszonya az iskolához meghatározó tényezője a korai iskolaelhagyásnak, vagyis a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás veszélyének jelentős tényezője.

A 2018. június és 2019. december között megvalósult 19 darab Életgyakorlat alapú alprogrami pedagógus-továbbképzésen gyűjtöttük a családra vonatkozóan reflexiókat, összesen 265 résztvevő konstrukcióit dolgoztuk fel így. A pedagógus továbbképzés során előzetes ismeretekhez kapcsolva dolgozunk fel egy-egy témát. Ehhez a feltáró munkához a pedagógusok azt a feladatot kapják, hogy gyűjtsenek össze olyan fogalmakat, amelyet a családhoz kapcsolnak, fontosnak tartanak, illetve kifejezi számukra, hogy mit gondolnak a családról. Ezeket az egyéni gyűjtéseket kiscsoportban egyeztetik, értelmezik és összegzik, megjelenítik egy közös produktumban (plakát, gyűjtés, csoportosítás, szimbólumok, stb.). Ezeket az egyéni gyűjtéseket és közös produktumokat dolgoztuk fel és mutatjuk be az előadásunkban.

Bemutatjuk, hogy a képzésen szerzett adatok alapján mit tudnak a pedagógusok a családról, hogyan gondolkodnak a család funkcióiról, hogyan definiálják a család fogalmát. Továbbá ismertetjük, hogy milyen a hozzáállásuk a családokhoz, milyen elvárásokat, kapcsolódási pontokat, viszonyokat fogalmaznak meg, így kijelölve a „közös munkafelületet”, az együttműködési formákat a család és iskola, illetve pedagógus között.

Az előadásban áttekintem az ÉA koncepciójában megfogalmazott család témával kapcsolatos elveket és tartalmakat. A képzések során kirajzolódni látszott, hogy a pedagógusok konstrukciói és a mi képzési koncepciónk néhány ponton jelentősen eltérnek egymástól, ez a családról való gondolkodás esetén is így van. Folyamatosan kerestük azokat az elvi és módszertani megoldásokat, amelyek a képzésben a családra vonatkozó fogalmi váltás folyamatát indíthatják el. Bemutatom azt is, hogy milyen tanulási helyzetekkel igyekszem a „feldolgozó apparátust” a koncepció nézetei felé elmozdítani. Ezt követően javaslatokat fogalmazok meg arra vonatkozóan, hogy a pedagógusok ismeretei hogyan szélesíthetők, nézeteik miként alakíthatók a család összefüggésben. Ezeknek a reflexióknak, megoldásoknak, javaslatoknak elsősorban a pedagógusképzés és pedagógus-továbbképzés tartalmi és gyakorlati megújítását segíthetik, főként az ÉA képzést, de sok más képzés próbálkozik hasonló fogalmi váltást elérni.

TANÁRJELÖLTEK GONDOLATAI A CSALÁDRÓL – ÁTTÉTELEKEN KERESZTÜL

Horváth H. Attila

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *család, tanárjelöltek, értékek, hivatás, pedagógusképzés*

A pedagógushallgatók világa két okból kifolyólag is kiemelt figyelmet érdemel: egyfelől a magas létszám miatt, másfelől a felsőoktatási rendszer rekrutációját is jelentik (Kozma 2004). A tanárképző intézményekben a pedagógussá válást segítő munka nem hagyhatja figyelmen kívül egyfelől, hogy milyen 'hozott' nézetek, értékek adják a befogadási keretét a képzésben elsajátított ismereteknek (Falus, 2004); másfelől a leendő tanárok értékvilágának szerkezete hatással van a következő generációkra (Jancsák, 2011). A családi háttérnek a tanulói teljesítményeket erőteljesen befolyásoló szerepére az oktatásszociológiai kutatások többszörösen rámutattak. Az is látszik, hogy: „A családi háttértámogatás meghatározó jelentőséggel bír a [felsőoktatási] tanulmányi időszak egésze alatt" (Engler, 2015).

A felvázolt szakirodalmi háttér indokolja, hogy célszerű vizsgálat tárgyává tenni, milyen nézetek és értékek élnek a családról a tanárjelöltekben. Milyen családfogalom rajzolódik ki a hallgatók által használt kifejezések, fogalmak alapján? Milyen karakterisztikus különbségek mutatkoznak a család mint kapott és a család mint választott helyzet megítélése között?

A kutatás módszere kvalitatív eljárás, olyan dokumentumelemzés, amely a hallgatók által használt fogalmakra, kifejezésekre fókuszál, és azokat több szempontból vizsgálja. A minta N = 74 fő, és összesen 266 dokumentum került be a korpuszba.

A megkérdezett hallgatók áttételes megnyilatkozásaiból megragadhatóak voltak a családdal kapcsolatos alapnézetek, alapértékek. A család fontossága, meghatározó szerepe, érzelmi biztonsága, a mintaadás, a közös idő védelme, támogatás volt kigyűjthető a szövegekből. A családszerkezetre is történtek utalások, a hagyományos női-férfi szerepek meglétét látják. A hallgatókat egyfajta tradicionális felfogás jellemzi. A kifejezések, fogalmak között a legfontosabbnak bizonyult az érzelmi biztonság. A tanárjelöltek megfogalmazásaiból az interakcionális iskolához közel álló családfogalom rajzolódott ki. A család mint kapott és a család mint választott helyzet megítélése közötti karakterisztikus különbséget a tapasztalatlanság fejezi ki, ami az utóbbi helyzetre vonatkozik.

A vizsgált mintában a tanárjelöltek számára fontos értéket jelent a család mind a saját indulásuk, mind a szakmai identitásuk, mind pedig a leendő tanítványaik megismerése szempontjából. Kiemelt hangsúlyt kap a család által nyújtott érzelmi biztonság. A pedagógusképzés új megközelítései is aláhúzzák a biztonságérzet fontos szerepét. Továbblépésként érdemes megvizsgálni, hogy mennyire árnyalja a kapott képet, ha nagyobb mintát érint a kutatás, ill. ha kiegészül közvetlen a családra vonatkozó kérdésekkel.

A feltárt nézetek és értékek tudatosítása a tanárjelöltekben segítheti a gondolkodás nyitottságának és többszempontúságának a megalapozását. A pedagógussá válás folyamatának támogatásában a családra vonatkozó 'hozott' nézetek, értékek felszínre hozása és az azzal való dolgozás a családszerkezet változásai miatt különösen fontos.

REZILIENCIÁT ÉS A PSZICHOLÓGIAI IMMUNITÁST NÖVELŐ HALLGATÓI FELADATOK A MŰVÉSZ-TANÁR SZAKOS HALLGATÓK TANÁRI KOMPETENCIÁINAK FEJLESZTÉSBEN

Bredács Alice Mária

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar

Kulcsszavak: *reziliencia, pszichológiai immunitás, megküzdőképesség, stressz*

Az előadásban a pszichológiai immunitás- és reziliencia-kutatásról lesz szó. E fogalmi komplexumokat, a stresszt és negatív következményeit megelőzni, a tanulók helyzetét, a tanulási teljesítményt javítani képes, karrakterformáló eszközökként értelmezzük (Bredács, 2019). A kutatók szerint a stressz okozta szorongás legtöbbször akkor jelenik meg az iskolában, ha a tanuló túl önkritikus a készségeivel, képességeivel és ezek fejlesztési lehetőségeivel szemben (Comer, 2000), és ez találkozik a környezet elvárásaival. E nézet szerint a tanuló is felelős tetteiért, érzéseiért, gondolkodásáért, de tanárai segítségével képes pozitív, építő irányba terelni azokat.

A reziliencia, olyan rugalmas reagálás, amely egy személy pszichés harmóniájának helyreállító képességére, ennek mértékére és gyorsaságára vonatkozó, nagyobb lelki megterhelés (Békés, 2002). Az egyén teljesítményeire hat a személyes és a közösségi fejlődés, főleg az, hogy hogyan találja meg a személy a helyét és szerepét a közösségében, hogyan segítik egymást a tagok, mennyire stabil és szeretetteljes a közösség, mennyire érzi megbecsültnek, befogadottnak magát a személy a közösségben. (Masten – Wright, 2009). Donders (2019) szerint a reziliencia tényezői: a múlt sérelmeit letevő érzelmi stabilitás, a reális optimizmus, a problémamegoldás, a képességek kamatoztatása, az egészséges önfegyelem, a tudatossággal teli szenvedély és az egészséges kapcsolatok.

A pszichológiai immunitás egy feltáró, megelőző, védő, aktiváló és kontrolláló képességrendszer. Az erős lelki ellenállóképesség növeli a folyamatos lelki újjáépülést és csökkenti a stresszt okozó tényezőket és következményeket. A pszichológiai immunitás fejlesztésének lényege, hogy a tanuló képes elérhető célokat kitűzni, ezekért küzdeni, a feladathoz illő helyes érzelmi és viselkedési stratégiákat megválasztani és követni (Oláh, 2005). Segít az értelmi, érzelmi és viselkedési reakciók összehangolásában. Ez hat olyan építően a célok elérésére, a stresszkezelésre és a tanulási előmenetelre (Bredács, 2015).

A PTE Művészeti Karán, hallgatói csoportokkal, 2016-tól egy kutatás és fejlesztés-sorozat indult, vezetésemmel. Célja a problémaérzékenyítés, a pedagógiai kreativitás fejlesztése és a megküzdőképességgel kapcsolatos elméleti tartalmak átültetése a pedagógiai gyakorlatba. A hipotézis az, hogy a hallgatók képesek a művészet eszközeit a közösség fejlesztésére felhasználni, egyben sajátélményű tapasztalataikat jól definiálni.

A hallgatók minden órára egy művészeti témát magába foglaló feladatsor-tervet készítenek, amelyet kipróbálunk a csoportjukban. Ezt mediált és jegyzőkönyvezett véleménycsere követi, ahol a hallgatók reflektálnak tervükre, az alternatív megoldásokra és a feladatvégzés közben átélt élményekre. A kutatás eredménye a hallgatói reflexiók elemzése is, amelyek azt mutatják, hogy a vizuális feladatokban is elsődleges a kooperatív munka. A feladatsorokat és a fejlesztés tapasztalatait egy hallgatói „jó gyakorlat” példatárban gyűjtjük össze.

A STRESSZEL VALÓ MEGKÜZDŐKÉPESSÉG HÁROM MODELLJÉNEK ELEMZÉSE ÉS FELHASZNÁLHATÓSÁGUK A PEDAGÓGIAI MUNKÁBAN

Takács Kíra, Bredács Alice

Pécsi Tudományegyetem;
Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar

Kulcsszavak: *stressz, megküzdőképesség, reziliencia, pszichológiai immunitás, alkalmazott vezetéselmélet*

Minden kilépés a komfortzónából, új helyzethez igazodás, megoldandó probléma, társas kapcsolati feladat, nagyobb teljesítmény elérése stresszt okozhat. A stresszhelyzet tág értelemben: az ember és környezete közötti kölcsönhatás folyamatában, újszerű magatartási választ igénylő helyzetet, szűk értelemben: kontrollálhatatlannak, megoldhatatlannak vélt helyzetet jelent (Selye, 1976; Zimbardo – Johnson – McCann, 2018).

A tudomány szétválasztja a stresszt és a stresszort. A fogalom az utóbbi időben kiegészült az egyén személyes adottságait és ezek fejlesztését tartalmazó új elemmel. Ez lesz a jövőben a stresszkezelésnek – a tanulásban is kiaknázható – legértékesebb komponense. A cél már nem a stersszforrások csökkentése, hanem a stresszkezelési technikák elsajátításának elősegítése lesz. A reziliencia, a pszichológiai immunitás és az alkalmazott vezetéselmélet modelljeinek tanulmányozása segíti a pedagógusokat a feltáró és fejlesztő jó gyakorlataik kialakításában.

Előadásomban három modellt hasonlítok össze: szerkezetük, koherenciájuk és felhasználhatóságuk alapján.

A Reivich és Shatte reziliencia modell (2002) elemei: a pszichikum, a mentalitás, az érzelmek és a spiritualitás. Együtt a személy koherenciaszintjét mutatják. A koherenciaérzés által a körülöttünk zajló eseményeket, önmagunk szerepét és helyzetét összefüggéseiben látjuk. A spiritualitás miatt a történéseknek van értelme, rejtett üzenete. A stressztűrést javítja, ha úgy érezzük, hogy nem vagyunk kiszolgáltatva a negatív eseményeknek.

Oláh Attila (2005) pszichológiai immunitás modelljének hármas alrendszerre való tagolása arra utal, hogy mindenki előbb mérlegeli a problémáit (megközelítés, monitorozás), majd igyekszik megoldani azokat (mobilizálás, alkotás, végrehajtás), miközben ellenőrzi, kontrollálja a megoldás folyamatát (önszabályzás). A megküzdés-struktúra mellett, ezzel a modell egy folyamatot is leír.

A Donners-féle (2019) reziliencia modell elemei: az érzelmi stabilitás, a reális optimizmus, a problémamegoldás, az egyéni képességek kamatoztatása és az önfegyelem. A főkategóriákon belül utalásokat találunk a megvalósítás folyamataira (például az egyéni képességek felismerése, fejlesztése, kihasználása, mesterré válás, az egészséges életvitel, problémamegoldás lépéssorai). E modellben a pozitív pedagógiára jellemző hála, megbékélés öröm érzései is jelen vannak.

E modellek nem ölelik fel egyformán azokat a képességkötegeket, amelyekről feltételezik, hogy nélkülözhetetlenek a stresszkezelésben, de néhány elem (az optimizmus, a kitartás, a megküzdés a célok megvalósulásáért, a problémamegoldás, a társas kapcsolatok, az önértékelés és az önbecsülés) mindhárom modellben megtalálható. Mindhárom modell alkalmas a tanulók iskolai fejlesztésére. Használatukkal olyan összetevőkre hangolt feladatsorok készíthetők, amelyek rendszeres alkalmazásával, a tanulók képesek lesznek a negatív tapasztalatok áttranszformálására, a tanult tehetetlenség leküzdésére és a stresszmentesebb élet kialakítására.

A TANÁROK IMPLICIT GONDOLKODÁSMÓDJA: A MINDSET ÉS A TANÁRI ÉNHATÉKONYSÁG VIZSGÁLATA PEDAGÓGUSOK KÖRÉBEN

Dudok Réka

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *mindset, iskolai helyzetspecifikus mindset, tanári énhatékonyság, SNI, BTMN*

Az oktatói elvárások, amelyeket a tanárok állítanak hallgatóik és diákjaik számára, befolyásolják az oktatási gyakorlatot és kapcsolatban állnak a hallgatói teljesítményekkel. Ennek következményeként a tanári elvárások jelentősen befolyásolhatják a tanárok viselkedését, a diákok teljesítményét, önbizalmát és önértékelését, a diákok énhatékonyságérzését, valamint motivációjukat. Tehát az iskola és a tanárok kulcsfontosságú szerepet játszanak a gyerekek társas, emocionális és kognitív fejlődésében (Bandura, 2001; Rubie-Davies, 2014).

Kutatásomban a pedagógusok gondolkodásmódját (mindset) és tanári énhatákonyságát vizsgáltam. Korábbi kutatások kimutatták, hogy a tanulók tanulási nehézségének jelenléte befolyásolhatja a tanárok diákokról alkotott nézeteit és a diákokhoz való hozzáállásukat, valamint a gyerekekről alkotott benyomásaikat már a velük való találkozás és együttműködés előtt is. Azonban még mindig kevés kutatás van, amely a tanárok implicit elméletét vizsgálja a tanulási nehézségekkel küzdő tanulók (SNI, BTMN) tekintetében. Gutshall (2013) szerint lehetséges, hogy a tanárok implicit nézetei összefügghetnek a tanárok diákok képességeiről alkotott nézeteivel. Így kutatásom központi kérdése volt, hogy ezek a konstruktumok kapcsolatba hozhatók-e a kiemelt figyelmet, bánásmódot igénylő gyerekpopulációval. A mindset általános világnézetet, gondolkodásmódot és beállítódást jelent (Dweck, 2015), a tanári énhatékonyság pedig a pedagógus azon képességébe vetett hitét jelenti, hogy hatással van az értékes diákok eredményeire, valamint képes megvalósítani tanítási és edukációs célokat (Skaalvik – Skaalvik, 2007).

A vizsgálatban 160 fő pedagógus vett részt, a kérdőíveket online platformon vettem fel, a kitöltése önkéntes alapon történt, amelyben biztosítottam az anonimitást. A vizsgálat eredménye azt mutatja, hogy mintában részt vett pedagógusok szemléletmódjuk alapján többségében fejlődési mindsettel rendelkeznek az általános és a helyzetspecifikus területeken is. Továbbá pozitív összefüggést találtam a mindset és a tanári énhatékonyság között. Valamint az eredmények azt jelzik, hogy a BTMN diagnózissal rendelkező diákokat tanító tanárok eltérhetnek a mindset és a tanári énhatékonyság területén azoktól a kollégáiktól, akik nem tanítanak ilyen diákokat.

Az eredményeim megegyeznek a külföldi kutatások által kimutatott eredményekkel. Mindezek alapján úgy látom, hogy érdemes és szükséges a témával a gyakorlatban is foglalkozni.

A PSZICHOLÓGIAI IMMUNRENDSZER VIZSGÁLATA MENTORTANÁROK KÖRÉBEN

Holik Ildikó

Óbudai Egyetem

Kulcsszavak: *pszichológiai immunrendszer, mentortanár*

A mentortanárok a pedagógusképzés kulcsszereplői, mivel ők azok, akik támogatják a tanárjelölteket, illetve a pályakezdő pedagógusokat a tanári pályára való szocializálódási folyamatban (Kubinger-Pillmann, 2011; Tordai, 2015). A mentortanárokat – csakúgy, mint minden pedagógust – számos stresszhatás érheti munkájuk során. Szembe kell nézniük az önmaguk elé állított követelményekkel, mások elvárásaival, a mindennapi megterheléssel, a negatív irányú változásokkal. Fontos, hogy meg tudjanak küzdeni ezekkel a hatásokkal úgy, hogy a személyiségük ne sérüljön, hogy továbbra is hatékonyan láthassák el a munkájukat. Ez azért is lényeges, mert a pályakezdő pedagógusok számára ők nyújtanak segítséget, ők szolgálhatnak példaképként, modellként (Lesznyák, 2005).

A kutatás célja gyakorlatvezető mentortanár szakos hallgatók pszichológiai immunrendszerének vizsgálata. A pszichológiai immunrendszer egy olyan komplex kognitív eszközrendszer, amely védetté teszi a személyiséget a stressz testi-, lelki egészségkárosító hatásával szemben (Oláh, 2004).

A kutatást 86 végzett és aktív gyakorlatvezető mentortanár hallgató körében végeztük el a Pszichológiai Immunkompetencia Kérdőív (PIK) 80 tételes felnőtt változatával. Kutatási kérdésként azt fogalmaztuk meg, hogy a vizsgált gyakorlatvezető mentortanár hallgatóknak mekkora a megküzdési kapacitása stresszhelyzetben, illetve milyen erős pszichológiai immunitással rendelkeznek.

Kutatásunkban a PIK átlagértéke 254,41 (SD = 22,67). Egy korábbi vizsgálattal összevetve (Oláh – Nagy – G. Tóth, 2010) saját mintánk kedvezőbb megküzdési kapacitást jelez mind a nemzetközi, mind a magyar átlagértékeknél. Az alskálákon a legmagasabb átlagpontszámot a koherenciaérték (az összefüggések megértésére és megérzésére való képesség) és a kitartás tekintetében értek el a vizsgált mentortanárok. A legalacsonyabb pontszámot az ingerlékenység kontroll (a hatékony indulatkezelés, az indulatok, a düh és a harag érzelme feletti racionális kontroll gyakorlásának képessége) és az érzelmi kontroll (a kudarcokból és fenyegetésekből fakadó negatív érzelmek szabályozásának és konstruktív viselkedésformákba történő átfordításának képessége) tekintetében érték el. Tehát a negatív érzelmek és az indulatok kezelése a legkritikusabb a mentortanároknál.

A kutatás eredményeit jól tudjuk hasznosítani a gyakorlatvezető mentortanárok képzésében. Fontosnak tartjuk, hogy a mentorok tisztában legyenek erősségeikkel, hogy ezeket alkalmazni tudják a tanári munkájukban és kamatoztatni tudják a mentorálttal való kapcsolatban is. A pszichológiai immunrendszer mint erősség tudatosítása hatékony segítség a mentortanárok számára, mert ha azokat alkalmazni tudják a munkájukban, akkor egyrészt a tanítás hivatássá válhat, és így kiteljesedhetnek a munkavégzés során, másrészt védettebbé válnak a kiégéssel szemben.

SZIMPÓZIUMOK (16:30–18:00)

ÚJ INNOVÁCIÓS LEHETŐSÉGEK A SZAKKÉPZÉS TARTALMI MEGÚJÍTÁSÁBAN

Elnök: Benedek András

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Opponens: Lükő István

Pécsi Tudományegyetem

Az elmúlt évtized második felében a hazai neveléstudományra elméleti szinten hatást gyakorló szakmódszertani kutatások új vonulata érkezett elemző szakaszába az MTA szakmódszertan-fejlesztési kezdeményezései nyomán. A tradicionális tantárgypedagógiai keretekből kilépő, komplex tematikájú kutatások elméleti jellegű megállapításait foglalja keretbe a szimpózium. A nyitott tananyagfejlesztés a szakképzésre jellemző diverzifikált tantárgyi rendszer és a képzési tartalom gyors változása a szakképzési innováció szempontjából lényeges neveléselméleti felismerésekhez kapcsolódnak. (Beetham – Sharpe, 2013; Nore, 2015; Gessler – Herrera, 2015), melyeket a hazai szakképzési és tanárképzési folyamatokkal összefüggésben interdiszciplináris megközelítésből elemeznek a szimpózium előadásai.

A szimpózium keretei között áttekintésre és nemzetközi kitekintésben összehasonlító pedagógiai szempontból is az elemzésre kerülnek a projekt koncepcionális elemei, melyek megalapozták a szakképzés módszertani fejlesztését. A résztvevők családjának szerepét a nyitott tananyagfejlesztés komplex tanulási eredmény-rendszerének létrehozásában elemző előadás célja feltárni és rendszerbe foglalni a nyitott tananyagfejlesztés közbeni tanulási folyamat komplex tanulási eredményének elemeit. Ezek közül kiemelendők „a tanulóközösségben az intergenerációs tanulás pozitív hatásainak megtapasztalása, beleértve a tanulók és a tanárok családon belüli tanulását”, „a szülők és a tanár/iskola kommunikációjának fejlődése” és „pozitív attitűd kialakulása a családban a tantárgy/tanár/iskola iránt”. A projekt lényegi sajátossága, hogy a fejlesztések online környezetben, jelentős info-kommunikációs (IKT) háttérrel kerülnek megvalósításra. E rendszerek és megoldások az elmúlt hónapokban jelentősen átalakították az oktatás világát. Ezért is fontos az informatika és neveléstudomány összefüggéseinek elemzése szempontjából az a multidiszciplináris jellegű előadás, mely az informális csatornák és információáramlás elvi jelentőségét vizsgálja, elemezve ezek hatását az IKT alapú digitális tartalomgyártásra, megosztásra és fogyasztásra. A projekt kutatói kiemelt szerepet tulajdonítanak a nyitott tartalomfejlesztés keretei között a tanulási egységként, jól definiálható tanulási eredményt is megjelenítő mikro-tartalmaknak. E tartalmi fejlesztési és a gyakorlati oktatási folyamatban nagy jelentőséggel bír a szemantikus hálózatok kialakítása, mely problémával egy külön előadás foglalkozik, mivel a mikro-tartalmak, az általuk elérhető információk, tudáselemek, azok kapcsolódásaikról jelentéstartalommal bíró metaadatokat lehet elemezni, így információkeresés során mélyebb összefüggések is felderíthetők.

Az elméleti jellegű előadások értelemszerűen tartalmaznak a 2020 tavaszán kialakult válsághelyzettel kapcsolatosan is olyan utalásokat, pedagógiai kérdésfelvetéseket, melyek továbbgondolásra, új válaszok keresésére késztetnek kutatót és fejlesztőt egyaránt.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

ÚJ KONCEPCIONÁLIS KERETEK A SZAKKÉPZÉS MÓDSZERTANI FEJLESZTÉSÉBEN

Benedek András

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Kulcsszavak: *kollaboratív tanulás, nyitott rendszerek, online tanítás-tanulás, szakképzés, tartalom-fejlesztés*

A magyar szakképzési rendszer gyökeres átalakításának éveiben – amikor közel egy évtizedben a fenntartói funkciók és az intézményi kapcsolatok rendszere teljesen átalakult – érthető, hogy fontos kérdésévé vált kutatásainknak, hogy a kollaboratív tartalom-fejlesztés milyen módon kapcsolódhat a szakképző intézmények szervezeti tevékenységéhez. (Goode et al., 2018) hívták fel a figyelmet, hogy a kollaboratív tanterv kialakítása és a tartalom-fejlesztése jelentős hatással bír a szervezetek kultúrájára. Az elméleti hátterét vizsgálva (Hod – Sagy, 2019) jelentős empirikus kutatások hívják fel a figyelmet arra, hogy a hagyományostól eltérő új oktatási környezet teljesen új módszertani megközelítéseket igényel. E kutatások rámutattak arra, hogy lényeges a személyre szabott jelleg és a tanulói aktivitások szerepének felismerése, az ezekhez kapcsolódó motivációs rendszer kialakítása, melyhez a hálózati környezet kitűnő lehetőségeket kínál.

Projektünk a digitális tananyag-konstrukcióra, valamint az online tanítási-tanulási környezet alkalmazási lehetőségeinek feltárására irányul, ami a jövőben komoly perspektívákat nyithat meg. A az évtizeddel ezelőttre visszamutató koncepcionális elképzeléseket a 2020 tavaszán kibontakozó világjárvány a vártnál is gyorsabb tempóban a gyakorlati oktatási (távtanítási) terepekre a kényszer erejével alkalmazásba vitte. Ezért is értékesek a legutóbbi években megismert modellkonstrukciós kutatások (Sun, 2019), melyek a nyitott oktatási források (OER), mint tananyag-egységek alkalmazását az adaptív mikro-tanulási helyzetekben vizsgálták. Ez a hazai szakképzés esetében azért is lényeges felismerés, mert éppen az adott időszakban a hazai szakképzési rendszer szervezeti keretei jelentősen átalakultak, ebből adódóan változtak a szakképzési tartom strukturális elemei. Ezt részben követi, de az átalakulás dinamikus jellegétől függetlenül jelentős fejlesztési fáziseltéréssel a tananyag átalakulása, példa erre az ágazati jelleg már régóta esedékes erősödése a magyar szakmaszerkezetben, s az azzal összefüggő módszertani kérdések, melyek hatással vannak/lesznek a tanítási kultúrára. Ehhez kapcsolódott az a felismerésünk, hogy a tanári aktivitás növelését számottevően szolgálja, ha az érintetteket tartalmi-konstrukciós feladatok elé állítjuk. Hagyományosan a tanárok tűnnek célközönségnek, azonban az online közösségi aktivitások táguló szervezeti keretei között a tanárok mellett a tanulók egyre inkább bevonhatóak a tartalom-fejlesztésbe.

Az online környezetben alkalmazható fejlesztésünk lényeges jellemzője a mikro-tartalmak konstrukciója, ami a hagyományos vertikális oktatási kommunikáció alternatívájaként erős és hatékony horizontális kommunikációt tesz lehetővé, így kilép a formális oktatás térben és időben meglehetősen szabályozott szűk keretekből. A nyitott, online tanulási környezetben formálódó tartalom kialakítása innovációs eredménynek tekinthető, ami éppen az új szerves környezetben, az ott alkalmazott technikai eszközök adottságai által a nyitottság lényegi sajátosságaival rendelkezik. Az előadás összegző részében rendszerezésre kerülnek az új szakképzés tartalmi fejlesztési modell főbb koncepcionális elemei.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

A RÉSZTVEVŐK CSALÁDJÁNAK SZEREPE A NYITOTT TANANYAGFEJLESZTÉS KOMPLEX TANULÁSI EREDMÉNY-RENDSZERÉNEK LÉTREHOZÁSÁBAN

Feketéné Szakos Éva

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Kulcsszavak: *családi tanulás, digitális tanulás, nyitott tananyagfejlesztés, tanulási eredmény-rendszer*

A napjainkban is zajló koronavírus világjárvány különös aktualitást ad a digitális tanulás keretében megvalósítható nyitott tananyagfejlesztés problémakörének. Hirtelen óriási jelentőségük lett a szaktanárok számára elektronikusan rendelkezésre álló, a tanulókkal megosztható, tanulásukat motiváló, jó minőségű és vonzó megjelenésű tananyagelemeknek, illetve az ilyen tananyagok intenzív fejlesztési lehetőségeinek. Ha a tanár megosztja ezt a fejlesztő munkát a tanulóival, a tanulói motiváció erősödésén kívül még számos egyéb, pozitív tanulási eredményt tapasztalhat meg nemcsak a tanulóinál, hanem saját magán is. Különösen, ha a tananyagfejlesztést egy tágan értelmezett tanulóközösség – beleértve a folyamat résztvevőinek családtagjait is - élményalapú, élvezetes tanulási folyamataként értelmezi. A hazai szakképzés intézményeiben, amelyek gyakran az alulmotivált tanulók gyűjtőhelyei, az egymással megosztott feladatvégzés kitörési pontot jelenthet az érdektelen passzivitásból – nemcsak a vírusjárvány idején.

Az előadás célja minél teljesebben feltárni és átlátható rendszerbe foglalni a nyitott tananyagfejlesztés közbeni tanulási folyamat komplex tanulási eredményének elemeit azért, hogy szisztematikusan elemezhessük a résztvevők családjának szerepét e tanulási elemek elérésében. Kutatási módszerként szakirodalom feldolgozáson alapuló elméleti elemzéseket és empirikus kutatások eredményeinek másodelemzését alkalmaztuk. Elemzési szempontként a tanulási eredmény szakirodalmi értelmezéseiből (pl. Csapó, 2000; CEDEFOP, 2008; Tam, 2014; Derényi – Vámos, 2015, Farkas, 2016; 2017) kiindulva, minél teljesebb kép kialakítására törekedtünk a nyitott tananyagfejlesztés komplex tanulási eredmény-rendszerének differenciált felvázolásával, másrészt kerestük a család és a családi tanulás (Józsa, 2000; Podráczky, 2012; Engler, 2017) lehetséges hatásait ezen rendszer elemeire.

Eredményeink közül kiemelendők a tanulási eredmény-rendszer elemei között „a tanulóközösségben az intergenerációs tanulás pozitív hatásainak megtapasztalása, beleértve a tanulók és a tanárok családon belüli tanulását”, „a szülők és a tanár/iskola kommunikációjának fejlődése” és „pozitív attitűd kialakulása a családban a tantárgy/tanár/iskola iránt”. Következtetéseink és javaslataink között szerepel többek között a nyitott tananyagfejlesztés kapcsán a család tudatos megszólítása az iskola részéről. A kutatás elméleti keretül szolgálhat további empirikus kutatásokhoz is.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

MIKROTARTALMAK MOBILRÓL MOBILRA

Sik Dávid

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Kulcsszavak: *digitális tartalomgyártás, közösségi hálók, mikro-tartalmak, mobilalkalmazás, tudásbázisok*

Az elmúlt évtized már az okostelefonok, a közösségi hálók és alkalmazások nélkül elképzelhetetlennek tűnik, mindennapi életünk részévé váltak. Ehhez kapcsolódóan formálódtak és bővültek a tartalomfogyasztási szokásaink is. A formális csatornák mellett egyre nagyobb jelentőséggel – sőt bizonyos esetekben fölénnyel – bírnak az informális csatornák, megosztások, közösségi felhívások (Barabási, 2002). Ilyenek például a köznevelésben vagy a felsőoktatásban a diákok és hallgatók által létrehozott informális tudásbázisok, ahol az adott évfolyamok kidolgoznak, összegyűjtenek segédanyagokat és elérhetővé teszik a jövő generációi számára is. Az Internet of Things (IoT) világában a mostani mobilkészülékek és különböző vezeték nélküli hálózatok segítségével az információmegosztás már számítógép vagy laptop nélkül, közvetlenül a készülékek között is megoldható, például WiFi, Bluetooth, NFC, IR stb. technológiákkal (White, 2018).

Az online kooperatív tanulás elméleti összefüggései (Roberts, 2003) jól alkalmazhatók a mikro-tartalmak világára is. Az elmúlt években a mikro-tartalom tudásbázisok használata, valamint a mikro-tartalom alapú oktatás, számonkérés számos alkalommal sikerrel teljesített, többek között az egyetemi mérnökinformatikus alapképzésben és mérnöktanár mesterképzésében. A fiatalok mobil kommunikációs eszközhasználati sajátosságaira építve feltételezhető, s a gyakorlati tapasztalatok alapján is ezen mikro-tartalmak már nem a hagyományos úton, számítógépes környezetben készültek el és kerültek feltöltésre a gyűjteményekbe. Erre az elvi megközelítésre alapozva kezdtünk bele saját okostelefonon mikro-tartalom kezelő alkalmazásunk fejlesztésébe. Feltevésünk szerint, ha rendelkezésre állnak olyan alkalmazások, melyekkel az okostelefonunkat használva létrehozhatunk, böngészhetünk, értékelhetünk mikro-tartalmakat, akkor a felhasználók ezeket a korábban felsorolt technológiák segítségével könnyen megoszthatják egymás között vagy a közösségi hálózatokon és tudásbázisokon keresztül másokkal. Az előadás bemutatja az informális csatornák és információáramlás elvi jelentőségét, valamint ezek hatását az IKT alapú digitális tartalomgyártásra, megosztásra és fogyasztásra, valamint szeretnék kitekinteni a mikro-tartalmak világában történő szemléltetésre.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

SZEMANTIKUS TUDÁSHÁLÓZATOK MIKRO-TARTALOM ALAPOKON

Horváth Cz. János

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Kulcsszavak: *mikro-tartalom, nyitott tananyagfejlesztés, online tanulás, szemantikus hálózatok*

A mikro-tartalmak (mT) olyan tömör, önmagukban értelmezhető és megérthető tartalmi egységek, amelyek feldolgozási ideje rövid, és biztosítja minél teljesebb tanulási élményt (Forgó, 2017). A megkívánt rövid feldolgozási idő miatt kisebb a tanulás mentális terhe, a nagyobb méretű tudásmennyiséget sok mikro-tartalommal lehet lefedni. Egy-egy tartalmi egység megalkotása individuális tananyagkészítői feladat az optimális tömörítés és a tartalmi lehatárolás tekintetésben, valamint a sorrend kialakítása szempontjából. Az alkotás során szükséges metaadatozás és címkézés segítségével a tömeges mennyiségben keletkező mikro-tartalmak mások számára is elérhető információs hálózatban érhetők el és azokból új bemutatói sorok állíthatók elő (Lükő, 2020).

A szemantikus hálózatok a rajtuk elérhető információkhoz, azok összeköttetéseiről jelentéstartalommal bíró metaadatokat tárolnak, így információkeresés során mélyebb összefüggések is felderíthetők a szóalaki megfelelésen túl. Számos törekvést ismerünk a jelenleg ismert Web egyszerű hivatkozott dokumentumok és állományok rendszeréből jelentéssel bíró tartalmak hálózatává terjessze ki (például a W3C konzorcium, RDF - Resource Description Framework). Egyszerűen megfogalmazva, a hálózaton való keresés nem merül ki az adott információ megtalálásában, hanem az adatok közötti összefüggések is felszínre kerülhetnek (Breitman – Casanova – Truszkowski, 2007).

Az információs szokások változása miatt, különösen a Z generáció figyelmi terjedelmének csökkenése miatt szükséges új tartalmi formák kialakítása (Tari 2011). A mikro-tartalmak megfelelő megoldásnak tűnnek, azonban ezek mennyiségi növekedése miatt szükséges bizonyos rendező elveket kialakítani. Kutatócsoportunk eddigi tevékenysége során több száz mT jött létre, amelyek kereshető rendszerbe szervezése túl kell, hogy lépje az általános dokumentum-tárolási megoldásokat (vesd össze a Web jelenlegi dokumentum-hálózatát a szemantikus web tartalom alapú szervezettségével).

Az előadásom bemutatja a mikro-tartalmak alkotásának eddig kialakult módszertanát, a tartalmi egységek kisebb hálózatának mentális térképpé válásának elméletét, valamint javaslatot teszek az mT-k nagyobb mennyiségét befoglaló szemantikus hálózatra.

A kutatás az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program támogatásának keretében valósult meg.

ÉRTÉKTEREMTŐ GYERMEKNEVELÉS

Elnök: Engler Ágnes

Debreceni Egyetem

Opponens: Imre Anna

Oktatási Hivatal

A gyermekre történő odafigyelés, a családon belüli minőségi kommunikáció nélkülözhetetlen a kulturális és családon kívüli társadalmi tőke átörökítéséhez. (Coleman, 1998; Pusztai, 2004; Crosnoe, 2004; Parcel et al., 2010) A gyermekek testi-lelki fejlődésének, tanulmányi eredményességének, szocializációjának, identitása kialakulásának függvénye a családban uralkodó légkör, amit a családtagok és hozzátartozók viszonyai alakítanak. Ez éppoly meghatározó a gyermekkorban és kamaszkorban, mint a klasszikus szocio-ökonómiai háttér-jellemzők. (ld. többek között Croll, 2004; Brown, 2006; Acs, 2007; Vandeleur et al., 2009; Skrabski – Kopp, 2010; Ceglédi, 2018). Croll (2004) elgondolása szerint a család egyfelől mint aktor vesz részt a társadalom életében, amikor a gyermekekkel kapcsolatos döntéseit (pl. iskolaválasztás) meghozza, másrészt a család mint mentor működik közre. Ez utóbbinál ráismerünk a megfelelően működtetett tőkefelhalmozásra és átörökítésre.

Szimpóziumunkban a gyermeknevelés két színterét és azok kapcsolatát térképezzük fel. Kérdésünk, milyen nevelési célok és értékek mentén nevelik a gyermekeket az otthonokban és az intézményekben, milyen a nevelési elvek és gyakorlatok összhangja a két szocializációs térben. Az előadások mindegyike egy 2020 elején végzett országos kutatás adataira támaszkodik. A kutatás két célcsoportja az általános iskolák negyedik évfolyamára járó tanulók szülei és ugyanezen tanulók tanítói voltak. Az adatfelvétel papíralapú, önkitöltős kérdőívvel, a mintaválasztás többlépcsős, csoportos mintavétellel történt. A válaszadók összetétele regionalitás, lakóhely településtípusa, szociális helyzete szerint reprezentálja a negyedik évfolyamos tanulói populációt. A szülői kérdőívet 1156 fő, a tanító kérdőívet 144 fő válaszolta meg.

Az első előadásban a nevelési folyamat központi szereplőivel és az általuk működtetett networkökkel ismerkedhetünk meg, nem megkerülve a nevelési problémákat és azok hatékony megoldási lehetőségeit. A második előadás prezentálói a szülők és a pedagógusok nevelési értékdimenzióit térképezik fel, értékharmóniát feltételezve a két terület között. A két nevelésközpontú előadást követően gyakorlati kérdések következnek, így a harmadik előadásban az extrakurrikuláris tevékenységek igénye és megvalósulása áll a középpontban. A két záró előadásban a tanulói különbözésekre helyezzük a hangsúlyt: a reziliens és a sajátos nevelési igényű gyermekek iskolai eredményességére, integráltságára fókuszálunk, majd a fiúk és leányok iskolai pályafutását vetjük össze. A különböző nézőpontú vizsgálatok figyelmet szentelnek a családok társadalmi és kulturális háttérének, a különböző tőkefajták megjelenésének és felhasználásának, a köznevelési intézmények értékteremtő és értékközvetítő funkcióinak, hangsúlyozva az értékteremtő gyermeknevelés egyéni és közösségi hasznosulását.

Az Értékteremtő gyermeknevelés című kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS) végezte.

KULCSSZEREPLŐK AZ ÉRTÉKTEREMTŐ GYERMEKNEVELÉSBEN

Pusztai Gabriella, Csók Cintia

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *családi státus, gyermeknevelési gyakorlat, szülői bevonódás, nevelési problémák*

A posztindusztriális korban a család a gazdaság függelékévé válik, az oktatási rendszer kiterjedése ellenére a gyermeknevelési feladatok egy része ellátatlan, vagy hiányosan ellátott. Sokat tudunk az iskolába járó és az iskolában teljesítő tanulóról, azonban gyermekekre ható tanórán kívüli tényezőket, gyermeknevelő szülők és az őket segítő partnerek teljesítményét ritkán vizsgálják a hazai kutatások.

A nemzetközi szakirodalom a szülők nevelői teljesítményét elsősorban a gyermek iskolai előmenetelének, otthoni tanulásának szemszögéből vizsgálja, s a szülő így egyfajta külső támogatóként tűnik fel az oktatási intézményben zajló folyamatban. Epstein a szülőknek a gyermek iskolai teljesítményére ható magatartását szülői részvételnek (parental involvement) nevezi (Epstein – Sanders, 2002), a kutatások a gyermeknevelléssel kapcsolatos meggyőződés (parental engagement) és tevékenységek (parental attainment, parental investment) koncentrálnak (Epstein, 2002; Kim, 2012; Imre, 2017). Godall (2014) a gyermeknevelési tevékenységeket egy tengelyen látja elhelyezhetőnek, melynek egyik végpontján már mindenért a szülő felel, a másik póluson mindenért az iskola, s a köztes térben helyezhetők el a közös ügyek. A család és az iskola kapcsolatával foglalkozó kutatások egy része azt vizsgálja, hogy a családok milyen szerkezeti, etnikai, társadalmi jellemzői befolyásolják a gyermeknevelési gyakorlatokat, a szülői bevonódást, az intézmények oldaláról viszont az a kérdés foglalja le a kutatókat, hogy az iskolai gyakorlatok hogyan segíthetik a szülői bevonódást (Schneider – Lee, 1990; Schneider – Coleman, 1993; Imre, 2017).

Jelen előadásunkban arra koncentrálunk, hogy milyen szakemberekből és laikusokból áll az a network, akik a szülőket a gyermeknevelésben támogatják. Az elemzést az Értékteremtő gyermeknevelés 2020 (N = 1156) valamint a gyermeknevelést támogató szakemberek (N = 12) adatai alapján végezzük.

Hipotéziseink szerint 1) a családi státus szerint jelentős eltérések vannak a gyermeknevelést támogató network méretében és összetételében, 2) A nevelési problémák hatékony kezelése érdekében a családok és pedagógusok részéről nagyfokú igény mutatkozik a segítő pedagógiai szakemberek támogatására. Eredményeink szerint amíg a szülők gyakorlati segítséget várnak az otthoni tanulásban, házi feladatok ellenőrzésében, addig a pedagógusok jelentős része kifejezetten igényli a tanórai pedagógiai segítők biztosítását, mint például a pedagógiai asszisztensek és fejlesztőpedagógusok támogatását. A falusi alacsony státusú szülők azonban sokkal kevésbé osztják meg nevelési problémáikat külső szakemberekkel, ami utalhat a szakember-ellátottság területi egyenlőtlenségeire.

Az Értékteremtő gyermeknevelés című kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS) végezte.

EGY VAGY KÉT MALOMBAN ŐRLÜNK? NEVELÉSI ÉRTÉKEK OTTHON ÉS AZ ISKOLÁBAN

Bacskai Katinka, Dusa Ágnes Réka

Debreceni Egyetem;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *gyermeknevelési attitűd, gyermeknevelési érték, értékharmónia*

A negyedikes kisdiákok az iskolában és az otthonukban töltik el napjaik túlnyomó részét. Ha ez a két világ harmóniában van egymással, az oktatás és a nevelés egy irányba húz, ha azonban ellentmondás van a kettő között, akkor ez konfliktushoz vezet. Ebben az előadásban erre a két világra koncentrálunk, vizsgáljuk a szülők és a pedagógusok gyermeknevelési attitűdjeit.

A gyermeknevelési értékek esetében viszonylag egységesen azt a megközelítést alkalmazzák a kutatók, miszerint a gyermeknevelési értékek azok a jellemzők, amiket a felnőtt a legfontosabbnak vagy legkívánatosabbnak tart a gyermekkel kapcsolatban (Berker – Sieben, 2020). A gyermeknevelési értékek változásait Szabados (1996) kutatta, eredményei szerint 1982 és 1996 között a magyar társadalom a gyermeknevelési elvek tekintetében a modern értékek felé lépett, főleg a magasabb iskolai végzettségűek körében. Csökkent a konform viselkedésre vonatkozó értékek preferáltsága (pl. jó magaviselet, engedelmesség), ám nőtt a mások tisztelete, a felelősségérzet és a fantázia szerepe. Tóth Olga 2001-es elemzésében sokat utal Szabados vizsgálatára, bár annyiban speciálisabb, hogy gyermekeket is megkérdeztek a nevelési értékekről. A felnőttek válasza szerint továbbra is az őszinteség és a felelősség nagyon fontos tulajdonságok, sőt, ez utóbbi fontossága még növekedett is.

A szintén 2008-as EVS adatai alapján pedig azt is láthatjuk, hogy a magyarországi gyermeknevelési értékek sorrendje (jó modor, felelősségérzet, mások tisztelete, szorgalom, önállóság) nagyjából megegyezik a többi európai országéval (Török, 2011). A pedagógusok nevelési értékeire vonatkozó hazai vizsgálatok azt mutatják, hogy a közösségi értékek még nagyobb hangsúlyt kapnak az értékrangsorban, de különbség van a kiemelt értékek között az alapján, hogy a pedagógus férfi vagy nő (Bocsi – Morvai – Csokai, 2015), mely iskolafokon tanít (Bocsi – Kozák – Móré, 2017), illetve, hogy milyen fenntartású iskolában dolgozik (Bacskai, 2008; Pusztai, 2011; Morvai, 2015).

Az oktatáskutatásban kivételes lehetőséget jelent, amikor ugyanazt a terepet két különböző szempontból tudjuk vizsgálni. Kutatásunkban 72 intézményből 144 pedagógus vett részt, akik valamennyien negyedik évfolyamos kisdiákokat tanítanak, a válaszadó szülők száma 1157, akiknek gyermekei az érintett pedagógusok osztályaiban tanulnak. A prezentációnkban bemutatjuk a szülők nevelési értékdimenzióit és összevetjük a korábbi kutatási tapasztalatokkal, ugyanígy vizsgáljuk a tanárok nevelési értékeit. Feltételeztük, hogy az értékharmónia könnyebben kialakul azokban az iskolákban, ahol a szülők társadalmi státusza közelebb áll a tanítókéhoz, illetve ott, ahol gyakoribb a tanárok és a szülők közötti interakció. A vizsgálatunk hasonló értékstruktúrákat tárt föl a szülők és a pedagógusok körében. A szülők válaszai alapján a tanítók és az otthoni értékrend harmóniában van egymással, úgy tűnik azonban, hogy ha objektíven a két csoport válaszit nézzük meg (ugyanabban az intézményben), akkor a valóságban kevesebb az egyezés, mint ahogyan azt a szülők érzik.

Az Értékteremtő gyermeknevelés című kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS) végezte.

EXTRAKURRIKULÁRIS TEVÉKENYSÉGEK IGÉNYE ÉS MEGVALÓSULÁSA

Engler Ágnes, Markos Valéria

Debreceni Egyetem;
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért

Kulcsszavak: *extrakurrikuláris tevékenységek, társadalmi háttér, gazdagító tevékenységek*

Az extrakurrikuláris tevékenységek többféleképpen tipizálhatók így megkülönböztethetjük a tanulmányi eredményességet támogató és a tanuló kulturális, gazdasági tőkéjét növelő tevékenységeket; másrészt az iskolán belül és kívüli foglalkozások csoportjait (Báthory, 1992; Mayer, 2003; Mihály, 2004; Pusztai, 2009; Bocsi, 2015). A kutatások azt mutatják, hogy a foglalkozások jellege mentén jelentősek a különbségek a társadalmi háttér tekintetében (Andor, 1998; Mayer, 2003; Mayer – Singer, 2014; Ceglédi, 2018).

Előadásunk célja, hogy megvizsgáljuk az iskolán belüli és iskolán kívüli foglalkozásokat, valamint a tanuló társadalmi, kulturális jellemzőit gazdagító tevékenységeken való részvétel kapcsolatait. Kitérünk arra is, hogy a társadalmi beágyazottság milyen összefüggést mutat a különórákra fordított anyagi és humánerőforrás befektetésekkel.

Az előadásban egy 2020. januári országos kutatás adatait használjuk fel. A vizsgálatban negyedik osztályos gyermekek szüleit kérdezték meg a családi és az intézményi nevelés kapcsolatáról, a kérdőívet 1156 szülő töltötte ki. A válaszadók összetétele regionalitás, lakóhely településtípus és szociális helyzet szerint reprezentálja a negyedik évfolyamos tanulói populációt. Elemzési módszereink alapmegoszlások, kereszttábla elemzések, varianciaelemzések és lineáris regressziós módszerek voltak.

Első hipotézisünk szerint a hátrányosabb helyzetű diákok az iskolán belüli, elsősorban felzárkóztató jellegű extrakurrikuláris formákat veszik igénybe; míg az iskolán kívüli, gazdagító tevékenységekre a magasabb társadalmi hátterű diákok járnak. Második hipotézisünk alapján a jobb társadalmi háttérrel rendelkező családokra jellemzőbb, hogy nagyobb anyagi és humán erőforrást fektetnek a foglalkozásokon való részvételekbe.

A vizsgálat eredményei szerint a tanulók többsége sportra, hittanra és zeneórákra, énekkarra és táncórára járnak. A regressziós vizsgálatok azt bizonyították, hogy az iskolán belüli felzárkóztató foglalkozásokat a falusi, alacsony státusúak veszik igénybe, míg a jellemzően városi, diplomás családok gyermekei vesznek részt inkább az iskolán kívüli gazdagító tevékenységekben. A foglalkozások igénybe vétele mellett az azokra való eljutásban is meghatározó a család társadalmi háttere. Fizetett segítséget a jobb módú családok engedhetnek meg maguknak. A szülők többsége elsődlegesen a közeli családtagokra számíthatnak, de a segítség mértékében és gyakoriságában meghatározó például a településtípus, szülők iskolázottsága, a testvérek száma.

Feltevésünknek megfelelően az iskolán belüli foglalkozásokon elsősorban a hátrányosabb helyzetű tanulók vesznek részt, ezért fontos ezek minőségi kínálatát fenntartani, illetve javítani.

Az Értékteremtő gyermeknevelés című kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS) végezte.

A REZILIENS ÉS A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEKET NEVELŐK CSALÁDON BELÜLI TÁRSADALMI TŐKÉJE

Ceglédi Tímea, Hrabéczy Anett

Debreceni Egyetem;
Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *reziliencia, SNI, hátrányos helyzet, családon belüli társadalmi tőke*

Elemzésünk célja két különleges csoport családon belüli társadalmi tőkéjének feltárása. Az egyik ilyen csoport a hátrányaik ellenére jól teljesítő, azaz reziliens tanulókat nevelő, a másik pedig a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulókat nevelő családok. A közös bennük, hogy hátrányokkal (társadalmi vagy képességbeli) kell megküzdeniük az iskolai boldogulásért. Ez előbbi csoport esetében a szakirodalom egyöntetűen hangsúlyozza a családon belüli kapcsolatok jelentőségét a társadalmi hátrányok kompenzálásában (Coleman, 1998; Pusztai, 2004; Engler, 2017; Ceglédi et al., 2018). Ez utóbbi csoportnál a családon belüli kapcsolatok hátránykompenzáló szerepéről kevés információval rendelkezünk, azonban szakirodalmi konszenzus, hogy az SNI gyermeket nevelő családok nagyobb arányban vannak kitéve a családon belüli és kívüli kapcsolatok felbomlásának (Kiss, 2016; Farber, 1975; Hartley et al., 2010).

Kérdésünk, hogy mi jellemzi e családok kapcsolati mintázatait. Hipotézisünk szerint a hátráltató körülmények kompenzálásában eltérő mintázatokkal találkozunk a két csoport esetében. A rezilienseknél a siker egyik kulcsa lehet a gazdag kapcsolati tőke a családon belül. Az SNI gyermeket nevelő családok esetében pedig a hátrányok halmozódása miatt ez a kompenzálási lehetőség is veszélybe kerülhet.

Vizsgálatunkban negyedikes általános iskolás diákok szülei körében készült kérdőíveket elemzünk (N = 1156). Az adatfelvétel 2019-2020-ban történt, régióra, településtípusra és szociális helyzetre reprezentatív országos mintán. Reziliensnek tekintettük a legalább két hátránnyal és a legalább egy eredménnyel rendelkező tanulókat szüleik válaszai alapján. Kontrollcsoportjaik a nyertesek (jó hátterű, jó eredményű), a sodródók (rossz hátterű, rossz eredményű), valamint az előnyvesztők (jó hátterű, rossz eredményű) voltak. Az SNI tanulókat szüleik válaszai alapján azonosítottuk, megkülönböztetve a papírral rendelkező és nem rendelkező tanulókat.

A hátrányaik ellenére sikeres, reziliens tanulókat a nyertesekhez hasonló, kedvező kapcsolati mintázatok jellemezték az alábbiakban: a gyakori beszélgetés a gyermek és szülő között, a vallási témákról folytatott beszélgetés, továbbá az együtt tanulás. Ugyanakkor elmaradtak a nyertesektől az iskola életébe történő proaktív bekapcsolódásban.

Az SNI gyermeket nevelő családok esetében azonban a szülők szignifikánsan kevesebb időt töltenek gyermekükkel, mint amit az ép családok, emellett kimagasló köreikben azok aránya, akik vagy nem vonják be családi kapcsolataikat az SNI gyermek nevelésébe, vagy úgy érzik, nem számíthatnak ezen személyektől segítségre.

Közös tanulságaként azt fogalmazhatjuk meg, hogy míg a reziliensek sikereiben fontos szerepet játszanak a kapcsolatok, addig az SNI gyermekeket nevelő családokban éppen ez a kompenzáló tényező hiányzik. Náluk ráadásul halmozódnak a nehézségek. Fontos eredmény azonban, hogy nincs különbség a hátrányos és nem hátrányos helyzetű SNI gyermeket nevelő családok között a közösen eltöltött idő tekintetében.

Az Értékteremtő gyermeknevelés című kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS) végezte.

MÚZEUMPEDAGÓGIA A DIGITÁLIS KORBAN

Elnök: Vincze Beatrix

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens: Németh András

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

A szimpózium témája, hogy bemutassa, hogyan reflektálnak a múzeumok a digitális kor kihívásaira, milyen módon nyújtanak tanulást és szórakozást (edutainment) honlapjaikon. Megszerezhetik-e az érdeklődők a múzeumok által biztosított kulturális élményt virtuálisan a személyes jelenlét nélkül (otthon, iskolában)? Miként tudták megszólítani a különböző életkorúakat a virtuális térben? Kitérünk arra is, hogy a múzeumpedagógiai képzés hogyan tudott lépést tartani a „kettős" digitális kihívással. A szimpózium tagjai különböző szempontokból vizsgálják a múzeumok és a múzeumpedagógia lehetséges válaszait, amelyeket a digitális kor általános elvárásai mellett a kulturális intézmények kényszerű bezárása felgyorsított üzemmódba helyezett.

A múzeum fontos helyszíne a non-formális és az informális tanulásnak, mivel változatos színtereken – családban, közösségi szinten, online formában is történik, ezért jelentősen hozzájárul az információszerzéshez és a képességfejlesztéshez. (Coombs, 1969) Az online múzeumpedagógia tekinthető a reformpedagógia 21. századi sajátos formájának: a virtuális világban a reformpedagógia központi elemei tovább élnek, és olyan sajátos tanulási környezet biztosítanak, amelyben megvalósítható egy digitális reformpedagógia. (Kapp – O'Driscoll, 2010, 71–78).

Megvizsgáljuk a velünk partneri kapcsolatban álló tíz budapesti múzeum honlapján a karantén időszakban kezdeményezett új online kínálatokat, és elemezzük, hogyan tudták megszólítani a különböző korcsoportokat, milyen segédanyagokkal támogatták az iskoláskorúakat, illetve milyen visszajelzéseket kaptak. Bemutatunk néhány jó gyakorlatot, köztük a művészeti múzeumokban történő online játékok alkalmazását, kiemelt figyelmet szentelve annak, hogyan illeszkednek a játékok az iskolai tananyaghoz és a NAT-hoz. Kevéssé ismert, de hazánkban is egyre népszerűbb cirkuszpedagógia kapcsán választ adunk arra, hogy a digitális múzeum és online pedagógia miként tud összekapcsolódni ezen a speciális területen. A képzés változásainak kapcsán érintjük a Ludwig Múzeum Kortárs Művészeti Módszertani Kutatóközpontjának online képzési gyakorlatát, a 2020 őszétől induló pedagógus továbbképzését, ami a múzeumi gyűjtemény minél hatékonyabb iskolai felhasználásáról informálja és módszertani javaslatokkal segíti az iskolai és múzeumi órákat tartó pedagógusokat.

A múzeumpedagógiai szakirány feladataként egy új fejlesztést is közreadunk. Az online múltidéző foglalkozási terv a Magyar Nemzeti Múzeum Közös időnk '89-90 virtuális kiállításához kapcsolódik. A foglalkozás célja a Z és Alfa generáció megszólítása, akik a rendszerváltást már csak a történelemkönyvek lapjairól ismerhetik. A fejlesztés sikerét bizonyítja, hogy már is bekerült a MNM foglalkozásai közé. A szimpózium segíteni kívánja a múzeumpedagógia online tapasztalatainak áttekintésével a múzeumi nevelés jövőbeni fejlesztésének felhasználóbarát, az online és az offline tartalmak optimális felhasználását szolgáló kezdeményezéseket (Memorandum, 2000).

KIHÍVÁSOK ÉS VÁLASZOK A MÚZEUMPEDAGÓGIÁBAN

Vincze Beatrix, Kempf Katalin

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *online oktatás és továbbképzés a múzeumban, digitális reformpedagógia, non-formális nevelés, élményalapú tanulás, edutainment*

A 21. század technikai fejlődése megkívánja a gyors és rugalmas alkalmazkodó képességet a múzeumpedagógiától is, és mint interdiszciplináris határtudománynak közvetítői feladata, hogy elérhetővé tegye a múzeumot a közönség számára, amelyhez változatos eszközöket vehet igénybe, többek között az online formákat. Az internet mint közvetítő médium segít a közönség érdeklődésének kielégítésben és a kulturális korlátok leküzdésében (Binkowski, 2009). A múzeumpedagógia illeszkedik a konstruktivizmushoz, mindenki maga építi fel a tudását. Az E-múzeumpedagógia számos előnyt kínál: alkalmazkodik az életkorhoz, az életviteléhez, saját időbeosztáshoz, rugalmas, nincsenek térbeli és időbeli korlátai, költséghatékony, motiváció és érdeklődés alapján választható a téma, teret ad az egyéni tanulási utaknak. Lehetőség van új tanulási formák kipróbálására, a változatos módszerek élményszerűvé, élvezetessé teszik (Komenczi, 2013).

Célunk, hogy megvizsgáljuk a velünk partneri kapcsolatban álló tíz budapesti múzeum honlapján a karantén időszakban kezdeményezett új online kínálatokat. Elemezzük az új programelemeket, aszerint, hogyan tudták megszólítani a különböző korosztályokat, milyen segédanyagokkal támogatták az iskoláskorúakat, illetve milyen speciális programokat, projekteket hirdettek meg a járvány időszakában. Interjút készítünk a programkészítőkkel és elemezzük a felhasználók visszajelzéseit (Facebook, Instagram). Választ keresünk arra, hogy a „kényszer szülte digitális megújulás” milyen eredményeket ért el a múzeumpedagógiában.

Tapasztalataink szerint az online múzeumlátogatáson túl, számos edukatív játék, feladatsor, oktatási segédanyag és kreatív projekt került aktivizálásra, amelyek ötvözik a különböző tanulás-tanítási technikákat és főként a szórakozva tanulásra építenek.

A tartalomelemzés módszertanát használjuk a múzeumi honlapokon megtalálható szövegek vizsgálatánál, amelynél a hagyományos web-tartalomelemzéshez használt módszertant alkalmazzuk (Herring, 2009; Weare – Lin, 2000). Az internet jelen esetben ’csak’ a közvetítő médium szerepét tölti be, nem önmagában a tartalomgeneráló környezetet adja.

A múzeumpedagógiai szakirányú képzés végzőseit érintő távolléti oktatás miatt sajnálatosan elmaradtak a megszokott múzeumi környezetben végzett gyakorlatok, helyette az online tanulás adott lehetőséget a képzés abszolválására. Voltak csúcspontok: az online drámapedagógia és zoopedagógia, és mélypontok: iskolai és múzeumi online foglalkozási tervek készítése. A hallgatói portfóliók tartalomelemzésével adunk rövid áttekintés a tapasztalatokról.

A karantén alatti digitális tanulás tapasztalatainak közreadásával a vizsgálat eredménye gazdagítani kívánja a közoktatás és a múzeumpedagógia innovációját. Segíti a pedagógusok/múzeumi szakemberek tájékozódását és a látogatók igényeinek differenciált kielégítését, az online fejlesztések hosszútávú beépítésének lehetőségével (Losonczi, 2017).

ONLINE JÁTÉKOK ALKALMAZÁSA MŰVÉSZETI MÚZEUMOKBAN

Joó Julianna

Iparművészeti Múzeum

Kulcsszavak: *múzeumpedagógia, online játékok, élménypedagógia, művészettörténet, formális és non-formális tanulás*

Jelen előadásomban a művészeti múzeumokban alkalmazott online játékok előnyeit és hátrányait tervezem bemutatni. Elsősorban azt fogom szemléltetem, hogy a művészeti múzeumok melyik célcsoportnak, milyen típusú, milyen koncepció mentén alakítják ki az online ismeretátadási programokat és a mennyiben építenek a kiállításra és a műtárgyakra (Hausmann – Frezel, 2014). Továbbá megvizsgálom azt is, hogy a múzeumokban használt online játékok milyen formában kötődnek az iskolai tananyaghoz és a NAT-hoz.

Különös hangsúlyt fektetek olyan hazai és nemzetközi múzeumi online alkalmazások ismertetésére, amelyek a tanulást segítik, a kreativitást fejlesztik, de közben szórakoztatóak is. Fontos, hogy az internetalapú játékok hasznos részét képezzék az oktatásnak és a múzeumi interpretációs eszköztárnak is (Graham, 2012; Ruttkay – German, 2017).

A témát elsősorban az Iparművészeti Múzeumban végzett múzeumpedagógiai munkám és a külföldi tanulmányutak tapasztalatára építem, így egy konkrét ismeretátadási múzeumi applikációt is szemléltetek, ami egy múzeumi virtuális szecessziós kiállításhoz készül, de jelenleg fejlesztés alatt áll. Ez a Múltidéző online játék segíti a dualizmus korának a bemutatását, és a kultúrtörténeti, művészettörténeti ismeretek élményszerű átadását. Az alkalmazás bemutatja a 19. századi életmódot, történelmet és művészetet. A Múltidéző app élményszerű ismeretszerzési lehetőséget kínál, amelynek eredményeképpen a résztvevő diákok sokoldalúan megismerik a múltat, a történelmi eseményeket és személyeket, valamint megismerkednek a századforduló jellegzetességeivel és a szecesszióval is. Az online pedagógiai program közvetlen célja, hogy formális, non- és informális oktatási formák keretében lehetővé tegye az adott történelmi korszak megismerését és befogadását, a sokoldalú hozzáférést, a műtárgyak által hordozott, rejtett ismeretanyag kibontását és hatékony elsajátítását a digitális kompetencia kihasználásával. Az online ismeretátadási programmal a fiatalok érdeklődését szeretnénk felkelteni a történelem és a kultúra iránt.

CIRKUSZ – DIGITÁLIS MÚZEUM ÉS ONLINE PEDAGÓGIA

Joó Emese

Magyar Cirkuszművészeti Múzeum

Kulcsszavak: *múzeumpedagógia, cirkuszpedagógia, cirkuszmúzeum, digitális múzeum, online pedagógia*

2019 tavasza óta újdonságként jelenik meg a Magyar Cirkuszművészeti Múzeum kiállításaiban megvalósuló múzeumpedagógia a köznevelés keretrendszeréhez kapcsolódó nem-formális tanulási környezetek sorában. 2020. március közepétől, a COVID–19 terjedése elleni védekezés következtében, más múzeumokhoz hasonlóan a cirkuszmúzeum is átkapcsolt a digitális múzeumi térbe és átváltott az online pedagógiára. A 2019 áprilistól 2020 márciusig lezajlott cirkuszi múzeumpedagógiai foglalkozások alapvetően a hagyományos múzeumpedagógiai módszerek cirkuszi adaptációs kísérleteiként és a cirkusz sajátosságaira építő innovatív kezdeményezésekként valósultak meg, amelyeket egy év után hirtelen újra kellett tervezni digitális múzeumi és online pedagógiai tartalmakban és formákban. A cirkuszi múzeumpedagógia egyrészt kapcsolódott a múzeumok közös módszertani kísérletéhez, és közreműködött a Magyar Nemzeti Múzeum által kezdeményezett Múzeumi karantén pályázatban, másrészt gyorsan kidolgozta és beindította saját módszertani fejlesztéseit: a *Cirkusz Plusz* élő online adássorozatot, a *Tudod-e?* cirkusztörténeti kérdések digitális animációit, a Zsonglőrország kalandjai online videók készítését és vetítését, A cilinder titka online digitális kiállítást (Busse, 2009; Joó, 2019).

Elméleti kutatásom a cirkuszi múzeumpedagógia módszertanában 2020 tavaszán, az új fejlesztések során bekövetkezett változások vizsgálatára irányul, amelyhez a vonatkozó szakirodalom mellett az online múzeumi térben megjelent jelenségeket is vizsgálom. Célom, hogy a múzeumpedagógia minőségbiztosítási rendszerével összefüggésben meghatározzam azokat a standardokat és kritériumokat, amelyek a múzeumpedagógiát a cirkuszban általában jellemzik, majd az újabb fejlesztésekkel kapcsolatban megvizsgáljam a megváltozott jellemzőket. Kutatásom csak részben irányul a cirkuszi múzeumpedagógia belső módszertani folyamatainak változásvizsgálatára. Másik fő iránya a cirkuszi múzeumpedagógia online fejlesztéseinek összehasonlítása az ugyanebben az időszakban más típusú hazai múzeumok által kidolgozott és közzétett online fejlesztések tartalmával, formáival és módszertanával, valamint egyes, a nemzetközi múzeumi környezetben megvalósult online múzeumpedagógiai fejlesztések sajátosságaival. Többek között olyan kérdésekre keresek választ, hogy a digitális múzeumi megoldások és az online múzeumpedagógia módszertanába bekerültek-e korábban nem, vagy alig használt pedagógiai módszerek, illetve erősödött vagy gyengült az online múzeumpedagógia és a köznevelés kapcsolata, ezzel párhuzamosan milyen lépések történtek az online térben újabb célcsoportok, elsősorban a családok elérésére és bevonására.

Kutatásom elméleti és gyakorlati jelentősége, hogy meghatározhatóvá teheti azokat a digitális és online múzeumpedagógiai módszertani megoldásokat, amelyek a különböző múzeumi célcsoportok elérésére és bevonására eredményesen és fenntarthatóan alkalmazhatóak az online térben.

A TANÁRTOVÁBBKÉPZÉS DIGITÁLIS LEHETŐSÉGEI A MÚZEUMOK VILÁGÁBAN

Somogyi-Rohonczy Zsófia

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *múzeumpedagógiai továbbképzés, online múzeumi képzés, online művészet- és múzeumpedagógia, hazai és nemzetközi jó gyakorlatok*

A 21. század igényeihez alkalmazkodó lifelong learning egyre markánsabban támaszkodik az e-learning folyamatára, amely jelentősen érinti a művészet- és a múzeumpedagógiát is. A múzeumi online továbbképzési programok szervezése újfajta tervezést igényel: a képzésen résztvevők igényeinek felmérése, a tudás átadása, a megfelelő kommunikációs forma meghatározása, a „számonkérés" mikéntje – új kihívások elé állítják a tanulási folyamat tervezőjét. A felsőoktatás területén már bevett gyakorlattá vált a MOOC és Canvas felültek alkalmazása a múzeumi továbbképzések világában még új területként értelmezendő és nem egy az egyben adaptálhatóak.

A múzeum mint speciális oktatási színtér adottságainak és kedvező tulajdonságainak online térbe való áthelyezésének mikéntje talán a legfontosabb kérdés! Milyen előnyökkel járhat az e-learning oktatási formájának bevezetése a múzeumi gyakorlatban és hogyan befolyásolja a múzeumi ismeretszerzés folyamatát? Ezekre a kérdésekre igyekeztünk választ adni az első múzeumi online képzés tervezésénél. Az e-learning tananyagokkal szemben állított igények a múzeumi tanulás viszonylatában is jól alkalmazhatók: moduláris szerkezetben és egymásra épülve adják át az ismereteket (Tavangarian, 2004); jól felépített tanulási fázisokat tartalmaznak; probléma- és gyakorlatorientáltak; beépített vizsgákkal ellenőrzik a tudást, multimédiás eszközöket használnak, amely a különböző tanulótípusok segítségére szolgálnak. Az e-learning előnyei (egyéni szükségletekhez igazíthatóság, időbeli és térbeli szabadság, tananyag könnyű és gyors módosíthatósága) és hátrányai (a személyes találkozás hiányában személytelen és kevésbé interaktívvá váló tanulás) a múzeumi tanulás terén is meghatározó szempont.

Célom, hogy bemutassam a Ludwig Múzeum-Kortárs Művészeti Múzeum Módszertani Kutatóközpontjának 2020. novemberétől induló pedagógus továbbképzését, ami a múzeumi gyűjtemény minél hatékonyabb iskolai felhasználásában szeretné információkkal és módszertani javaslatokkal segíteni az iskolai és múzeumi órákat tartó pedagógusokat. A képzés blended felépítésű, jellemzően online felületen történő előadásokkal és konzultációkkal és 3 hónapos mentori támogatással zajlik, majd a résztvevők által saját környezetükben elvégzett és dokumentált vizsgafoglalkozással zárul a nemzetközi sikeres képzések mintájára (Ebner et al., 2020). A képzés felépítésében nagymértékben támaszkodik gazdasági és felsőoktatási intézményekben használt e-learning módszerekre, illetve a külföldi nagy múzeumok online kurzusainak eredményeire (például a Museum of Modern Art kurzusaira a coursera kínálatában). Előadásomban bemutatom a korábbi nemzetközi példák és a Ludwig Múzeum képzésén keresztül a sikeres online múzeumi képzés jellemzőit remélve, hogy az ezzel kezdeményezett szakmai párbeszéd által újabb utak nyílnak meg az online múzeumi képzések előtt.

MÚZEUMPEDAGÓGIA KARANTÉN IDEJÉN

Horváth-Kostka Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem TTK Földtudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *online múzeumi foglalkozás, gamifikáció, edutainment, LearningApps, innováció*

A digitális oktatás a Z és az Alfa generáció számára megkerülhetetlen. Ez a két generáció az internet világában nőtt fel, számukra a Google keresés az első egy probléma megoldása felé vezető úton (Balázs, 2020a). A Z és Alfa generáció gyors információfeldolgozásra és ezzel egyidejű multitaskingra képes, a tanulásban számukra fontos a szórakozva tanulás (edutaiment) és a játékosítás (gamifikáció) (Fromann – Damsai, 2016; Balázs, 2020b). A digitális oktatás diverz tanulási stílusokat tud megjeleníteni (Saiki 2010), emiatt a tanárok, tanítók folyamatos kreativitását és innovációját igényli a digitális tartalmak beemelése egy-egy tanórába. A múzeumok a digitalizációval lépést tartva fejlesztik kiállításaikat, honlapjukat, közösségi médiás felületüket. A multimédiás eszközök mára a múzeumok szerves részét képezik, kezdve az audioguide-tól a virtuális túrákig (Alexandri – Tzanavara, 2014). Az infokommunikációs eszközöket a múzeumpedagógiai foglalkozásba is be lehet építeni, akár offline foglalkozásba, akár online anyag fejlesztésébe (Fegyverneki, 2020; Pálóczy, 2020).

A COVID–19 járvány világszerte az élet számos területét érintette: bezártak a köz- és felsőoktatási intézmények, a kulturális és vendéglátóipari helyek, üzletközpontok, számos munkahely. A járványhelyzet miatt egyik napról a másikra kellett átállni Magyarországon a digitális oktatásra és munkavégzésre. A múzeumok bezárása új feladatot, kihívást adott a múzeumi szféra dolgozóinak. Hogyan válhat a múzeum az online térben is elérhetővé? Milyen kapaszkodókat tud nyújtani a digitális tanulásban? A múzeumok többféle módon próbáltak kapcsolódni a látogatókhoz: gyűjteményeik egy-egy érdekes darabját mutatták be a honlapjukon és számos intézmény készített virtuális túrákat, melyeken keresztül egy-egy teljes gyűjtemény vált hozzáférhetővé az otthonülő nagyközönség számára. A digitális oktatáshoz kapcsolódóan a múzeumpedagógusok is készítettek oktatási tartalmakat.

Az online foglalkozásom a Magyar Nemzeti Múzeum Közös időnk ’89–90 virtuális kiállításához kapcsolódik. A foglalkozás célja megszólítani a Z és Alfa generáció tagjait, akiknek a rendszerváltás már történelem, de szüleik, nagyszüleik testközelből élték át. Foglalkozásom a virtuális kiállításban bemutatott tartalmak önálló feldolgozásában nyújt segítséget játékos feladatokon keresztül, amelyek egy e célból készített honlapon érhetőek el összegyűjtve (rendszervaltasrol-maskepp.mozello.hu). A játékokat a LearningApps feladatkészítő alkalmazással készítettem. A foglalkozás keretében a résztvevő a rendszerváltás korszakából származó szöveg-, kép-, videó- és hanganyagokon keresztül ismerheti meg ezt az időszakot. Noha a foglalkozás az online térben valósul meg, a weboldalon elérhető egy üzenőfal funkció, ami egyrészt segíti az anyag csoportban történő feldolgozását, valamint párbeszédet kezdeményez a generációk között, amin az eredeti valós kiállítás deklarált célja is.

AZ OKTATÁSI ÉS A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER PROAKTIVITÁSA ÉS REFLEKTIVITÁSA A CSALÁDOK SZEMSZÖGÉBŐL

Elnök: Gönczi Ibolya

Debreceni Egyetem BTK

Opponens: Bacskai Katinka

Debreceni Egyetem

Hazánkban jelenleg is nyugtalanítóan növekszik a nehéz szociális körülmények között élő családok aránya. E makro- és mikroszintű probléma megoldása a különböző szakmák közötti interprofesszionális együttműködési megoldásokat eredményezett, és innovációkat indított be. A köznevelési, és a gyermekvédelmi intézmények szakemberei – köszönhetően a megújuló szakmai képzéseknek is – korszerű szemlélettel törekednek az alapvetően a családi szocializációs folyamatból eredeztethető problémák megoldásával segíteni a célcsoport szükségletei mentén a képességek fejlesztését, a biztonságos egzisztencia megteremtését, a kívánatos értékrend megszilárdítását. Ezen összefüggések alapján van kapcsolódási pont a szimpózium egyes előadásai között.

1) A *Roma szakkollégisták Hajdú-Bihar megyében* előadás három roma szakkollégium hallgatóit vizsgálta. A kutatás megfelelő elemszámmal, saját szerkesztésű kérdőívvel zajlott le a közelmúltban. Az eredmények közül kiemelendő, hogy a pályaválasztási tanácsadás, az egyéni fejlesztés, a mentorprogramok területén még vannak kiaknázatlan lehetőségek.

2) *A gyermeki reziliencia alakulása a COVID–19 járvány időszakában megvalósított innovatív gyermekjóléti programok hatására* című munka az elmúlt években hazánkban az oktatási és gyermekvédelmi területen többféle célcsoportnál végzett reziliencia-mérések folytatása 2020 február–június között, az ország négy módszertani központként is működő család- és gyermekjóléti központjában. A bekövetkezett járványügyi helyzet lehetővé tette annak vizsgálatát is, hogy a rendkívüli vészhelyzetben hogyan változnak a gyermekek és szülők családi attitűdökkel, érzelmek megélésével, félelmeikkel és a jövőképükkel összefüggő reziliencia jellemzői.

3) A *Tanodák a gyermekvédelem rendszerében* kutatás célja volt azt feltárni, miként tudnak a tanodák a gyermekvédelmi ellátások rendszerébe illeszkedni. Dokumentumelemzés alapján bemutatásra kerül 2019. januártól július 31-ig az országban nyilvántartott 177 tanodából 152 tanoda szakmai programjának vizsgálati eredménye.

4) A *Hátránycsökkentés a pedagógiában és azon túl* elméleti előadás e napjaink még mindig megoldatlan társadalmi probléma köznevelési színtéren történő megoldási lehetőségeit gondolja végig arra a kérdésre keresve a választ, hogy a különböző diszciplínák hogyan járulhatnak hozzá a hátránykompenzáció gyakorlati eredményességéhez.

A GYERMEKI REZILIENCIA ALAKULÁSA A COVID–19 JÁRVÁNY IDŐSZAKÁBAN MEGVALÓSÍTOTT INNOVATÍV GYERMEKJÓLÉTI PROGRAMOK HATÁSÁRA

Homoki Andrea

Gál Ferenc Főiskola Egészség- és Szociális Tudományi Kar

Kulcsszavak: *reziliencia, attitűdök, innovatív gyermekjóléti programok eszköztára, rendszerszemléletű szociális munka*

A természettudományi kísérletek sorában, a Mallett-féle (1856) mérőeszköz esetében McAslan vizsgálja a matéria alakulásának jellemzőit zord körülmények közepette. (Homoki – Czinderi, 2015) A kutató a kísérlet során eltéréseket tapasztalt az anyagok rugalmasságát tekintve, és a szélsőséges környezeti hatásoknak ellenálló anyagok jellemzőjének leírására alkalmazta a latin eredetű resiliere igéből eredeztethető resilience meghatározást, amely később, a reziliencia XX-XXI. századi kutatóinak társadalomtudományi (pszichiátria, pszichológia, pszichopatológia, magatartástudományi, szociológiai (Curtis – Cicchetti, 2003; Charney, 2004; Masten – Obradovic, 2006; Ungar, 2012; Ungar – Liebenberg, 2013) értelmezéseinél is rugalmasságot, megküzdéshez erőt, lelki ellenállóképességet jelent. A társadalmi környezetben az egyén társadalmi cselekvéseinek, reakcióinak jellemzője, hogy az nem független másoktól, a körülményektől, azaz nehéz, problémákkal, megoldandó feladatokkal terhelt élethelyzetekben, az egyéni erőforrások mozgósítása mellett, a környezeti tényezők rendszerének a ráhatása is számottevő. Az adott társadalmi szituációban megnyilvánuló, a nehéz körülmények ellenére is előremutató, pozitív sorsformáló hatású emberi magatartásra jellemző egyéni motívumok mellett, melyek között a fizikai, fiziológiai, intraperszonális tényezőket tartjuk számon, a társadalmi környezet hatásmechanizmusai az egyén legerősebb interperszonális kapcsolataiban (családi, rokonsági, baráti) a társadalmi kultúra, hétköznapi életszervezés folyamatainak (Wessely 2003) megélésekor zajló interakciókig fejtik ki kölcsönhatásukat. „Az emberi társadalmak az ökoszféra szerves részét képezve léteznek, és a természeti és társadalmi rendszerek komplex működését nem érthetjük meg, ha izoláltan tételezzük őket” (Szokolszky – V. Komlósi, 2015, 13).

Az elmúlt években hazánkban az oktatási és gyermekvédelmi területen többféle célcsoportnál végzett reziliencia-mérések (Homoki et al., 2016; Rácz – Homoki, 2018; Homoki – Kállai, 2017; Homoki, 2019) folytatásaként 2020 februárjában és júniusában az ország négy módszertani központként is működő család- és gyermekjóléti központjának munkatársai által megvalósított innovatív családi életminőséget fejlesztő programelemek hatékonyságmérésének keretében mértük a gyermeki reziliencia alakulását. Az előadás az új gyermekvédelmi eszközök, módszerek bemutatásán túl, azok gyermeki rezilienciára és szülői attitűdökre gyakorolt hatását ismerteti, mely az alapkutatás vállalt célkitűzése volt. Tekintettel a váratlanul bekövetkezett pandémiára, másodlagos célkitűzésünk annak vizsgálata, hogy a rendkívüli vészhelyzetben hogyan változnak, változnak-e a válaszadó gyermekek és szülők családi attitűdökkel, érzelmek megélésével, félelmeikkel és a jövőképükkel összefüggő reziliencia jellemzői.

TANODÁK A GYERMEKVÉDELEM RENDSZERÉBEN

Nagy Krisztina

Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Módszertani Főosztály

Kulcsszavak: *gyermek- és ifjúságvédelem, tanoda, köznevelési rendszer, hátrányos helyzet, esélyegyenlőség*

Tanodák az 1990-es évek közepe óta működnek hazánkban, progresszív civil kezdeményezésként. A 2013-ban megkezdett pályázati ciklusban már közel 180 tanoda részesült központi támogatásban, és 2019-ben ez a szolgáltatás bekerült a gyermekvédelmi törvény által szabályozott ellátási formák közé.

Az elmúlt évtizedekben végzett kutatások sora bizonyította a szülők társadalmi helyzete és a gyerekek iskolai pályafutása közötti szoros összefüggést, valamint azt, hogy az iskolarendszer – a spontán szelekciós mechanizmusa által – nem segíti a mobilitást, hanem konzerválja a fennálló egyenlőtlenségeket (pl. Gazsó, 1971; Andor – Liskó, 2000; Pusztai, 2008; Csapó – Fejes – Kinyó – Tóth, 2014). Mivel az iskolai végzettség a munkaerő-piaci érvényesülés legfontosabb összetevője, szükség van hátránykompenzáló és esélyteremtő programokra (Csovcsics, 2016; L. Ritók, 2016).

A témában végzett korábbi vizsgálatok tekintetében Vámos (2015) rámutat arra, hogy még nem készült átfogó kutatás a hazai tanodákról, azok hatásairól, eredményességéről, szemben a számtalan nemzetközi hatásvizsgálatokkal.

A kutatás célja, hogy feltárja: miként tudnak a tanodák a gyermekvédelmi ellátások rendszerébe illeszkedni, hogy tudják a hatékony és az ellátórendszer valamennyi szereplője számára hasznos együttműködések körét kialakítani? Milyen téri-tárgyi feltételrendszer és milyen humánerőforrás áll rendelkezésre a tanodákban? Hogyan határozzák meg az ellátandó célcsoportot és melyek a megvalósítani kívánt program elemei, a tanodában végzendő tevékenységek? Hogyan jelenik meg a szülőkkel való együttműködés?

A kutatás módszere: dokumentumelemzés. 2019. januártól július 31-ig a szolgáltatói nyilvántartásba országosan 177 tanoda bejegyzése történt meg, ebből 152 tanoda szakmai programját vizsgáltam.

A dokumentumelemzés alapján az a kép rajzolódott ki, hogy a tanodáknak kihívást jelentett a számukra új kereteknek, a gyermekvédelmi rendszerben hatályban lévő jogszabályi elvárásoknak megfelelő szakmai program elkészítése. A leírt tervek alapján a biztosítani kívánt szolgáltatás illeszkedik a célcsoport sajátosságaihoz, szükségleteihez. A tanodák számára a téri-tárgyi feltételek általában megfelelőek, a humánerőforrás biztosítása több nehézséggel jár, dilemmákat vet fel. A szakmai programokban az mutatkozott meg, hogy a fenntartók/szolgáltatók még nem tudták integrálni programjukba a gyermekvédelmi rendszerben érvényben lévő szabályokat.

A kutatás elméleti és a gyermekvédelmi gyakorlat szempontjából is hasznosítható tanulságokkal szolgál; hozzájárulhat a gyermekvédelmi ellátó rendszerben működő esélynövelő szolgáltatások területén a gyermekek fejlesztését segítő feltételek, valamint a professzionális, a jogszabályi előírásoknak is megfelelő szakmai munka kialakításához.

HÁTRÁNYCSÖKKENTÉS A PEDAGÓGIÁBAN ÉS AZON TÚL

Jankó Krisztina

Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK

Kulcsszavak: *hátrányos helyzet, esélyegyenlőség, pedagógiai módszerek, tudományközi kooperáció*

A hátrányos helyzet kifejezés a 60-as években szociálpolitikai terminusként indult az útjára (Liskó, 1997; Papp, 1997), majd számos társadalomtudományi területen és a köznyelvben is megjelent. Napjainkban talán a pedagógia használja a leggyakrabban és azokat a gazdasági, társadalmi, kulturális körülményeket jelöli, amelyek a tanulók bizonyos részénél az iskolai előrehaladás szempontjából a többséghez képest kedvezőtlen helyzetet teremtenek. E körülmények elsősorban a családok működési sajátosságaira, a szülők alacsony iskolai végzettségére, alacsony jövedelmére, a család stabilitásának hiányára, a család nagyságára, a mikrokörnyezet devianciájára, a család kisebbségi helyzetére, illetve a lakóhely szerinti hátrányokra vezethetők vissza (Papp, 1997; Páskuné, 2010). Hazánkban különösen erős a családi háttér és a tanulói teljesítmény közötti kapcsolat (Andor – Liskó, 2000; Kertesi – Kézdi, 2010), valamint az is bizonyított tény, hogy az iskola növeli a társadalmi háttérből fakadó különbségeket (Balázsi – Horváth, 2011).). Számos országban, így nálunk is, a hátrányos helyzetűek meghatározott anyagi vagy természetbeni juttatásokban, kedvezményekben részesülhetnek, s a pedagógiában, is különleges bánásmód illeti meg őket (Réthy – Vámos, 2006).

Az esélyegyenlőség elősegítése érdekében számtalan hátránykompenzációs intézkedés született, melynek segítségével egyrészt igyekeznek a leszakadó rétegek problémáin segíteni, másrészt a felzárkóztatásukat megoldani. A hazai köznevelésben egyre több, újszerű hátránykompenzáló jó gyakorlat terjedt el (Fejes – Kasik – Kinyó, 2009, 52). Az utóbbi évtizedben a nevelés-és oktatástudományi teoretikusság és gyakorlat mellett egyre markánsabban, indokoltan kap helyet a köznevelésben más tudományterületek (pszichológia, szociálpedagógia, gyermekvédelem, gyógypedagógia, jog) pedagógiai beágyazottságú szemlélete és tapasztalata (Kozma – Tomasz, 2000; Nagy, 2017; Kntv, 2011; Gyvt,1997).

Az előadás a pedagógiai módszerek és a hatékony kompenzációs törekvések mellett arra is kitér, hogy a különböző diszciplínák hogyan járulhatnak hozzá a hátránykompenzáció gyakorlati eredményességéhez.

ROMA SZAKKOLLÉGISTÁK HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN

Bocsi Veronika, Rákó Erzsébet

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar;
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

Kulcsszavak: *roma szakkollégium, továbbtanulás, kapcsolati háló, ösztöndíjprogram*

A kutatás elméleti kereteit a magyarországi roma gyermekek és fiatalok oktatásszociológiai kutatásainak eredményei jelentik: Forray R. – Hegedűs T., 2001; Liskó, 2002; Kemény – Janky – Lengyel, 2004; Kertesi – Kézdi, 2008; Hajdú – Kertesi – Kézdi, 2014; Fehérvári, 2018. A roma hallgatók felsőoktatásban való részvétele jelentősen elmarad a nem romákhoz képest. 2017-ben a 15–24 éves korosztályt tekintve a felsőoktatásban a roma hallgatók aránya 0,8 százalék, míg a nem romáké 19,3 százalék. Ennek hátterében többek között a középiskolai továbbtanulás és lemorzsolódás állhat.

A Hajdú-Bihar megyében működő három roma szakkollégium a Lippai Balázs Roma Szakkollégium, a Wáli István Református Cigány Szakkollégium és a Szent Miklós Görög Katolikus Szakkollégium hallgatóinak kérdőíves vizsgálata a diákok szociokulturális hátterének, tanulási motivációinak, középiskolai tapasztalatainak, illetve a kapcsolathálók etnikai mintázatainak a feltárása.

A roma szakkollégistákat leíró kutatás 2019 tavaszán zajlott, az önkitöltős kérdőívet az összesen 92 hallgató közül 67 fő töltötte ki. A saját szerkesztésű kérdőív 57 kérdést tartalmazott, és a szociokulturális háttérváltozókon kívül felmérte a továbbtanulási motivációkat, az alapfokú és a középfokú oktatásban szerzett tapasztalatokat (erőforrások, korlátok), illetve az elérhető külső erőforrásokat (pályázatok, ösztöndíjak, szakemberek által nyújtott segítség).

A roma szakkollégiumban tanuló roma és nem roma identitású hallgatók között törésvonal van a hátrányos helyzet, a szociokulturális háttér, az anyagi helyzet szubjektív jellemzőit tekintve. A nem roma identitású hallgatók kedvezőbb helyzetben vannak ezeken a területeken. A családszerkezetet, a kapcsolati hálót tekintve ilyen különbséget nem találtunk. A hallgatók társadalmi hátterét tekintve jellemző, hogy a roma fiatalok magasabb státuszú csoportjaiból érkeztek. Kiemeljük, hogy a hallgatók többsége gimnáziumból érkezett a felsőoktatásba, tehát nem a szakma szerzése volt számukra elsődleges szempont az általános iskola utáni években. Az általános iskolai tanulmányaik során a hallgatók jelentős része nem kapott sem anyagi, sem személyes segítő támogatást. Ezzel szemben a középiskolában jóval több anyagi illetve személyes segítségről számoltak be. Az anyagi támogatások között az ösztöndíjprogramok kiemelendőek, a személyes segítésben pedig a tanulás segítése az osztályfőnök, szaktanárok közreműködésével. Jelentős mértékű az osztálytársak egymás iránti segítőkészsége, ami a tanulási sikereket is előmozdíthatja. A diákok kisebb hányada élt kollégiumban a középiskolás éveiben. A hallgatók a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességének előmozdításában fontosnak tartják a pályaválasztási tanácsadást, az egyéni fejlesztést, a mentorprogramokat.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (16:30–18:00)

TÖRTÉNELEM ÉRETTSÉGI DOLGOZATOK STATISZTIKAI-MÉRÉSMETODIKAI ELEMZÉSE 2018–2020

Pete József

A Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma és Kollégiuma

Kulcsszavak: *történelem, érettségi, értékelés*

Az előadás a 2018–2020-as tavaszi érettségi vizsga középszintű dolgozatait elemzi egy középiskola eredményei alapján. Az elemzés során támaszkodtunk a korábbi – elsősorban a 2012-es – érettségik eredményeit elemző tanulmányok (Csapodi – Tamásiné Makay 2013; Csapodi 2014; Kojanitz 2017; Kiss 2017) tartalmi és módszertani eredményeire. Célunk az volt, hogy az akkori megállapításokat a 2017-ban bevezetett módosítások révén kialakult vizsgarendszer helyi tapasztalataival összevessük. További kérdés volt, hogy vajon a 2020-as – csonka – érettségi eredményei mennyiben térnek el a korábbiaktól.

Kutatásunk során statisztikai elemzéseket végeztünk a következő hipotézisek igazolása végett:

1) A nemi különbségek nem eredményeznek az érettségi eredmények között szignifikáns különbséget;
2) A rövid választ és szöveges kifejtést igénylő feladatok eredménye között szignifikáns különbség adódik;
3) A rövid választ igénylő feladatok esetében a szöveges kiegészítést igénylő feladatok eredménye szignifikáns eltérést mutat a teszt jellegű feladatokhoz képest;
4) Különbség adódik a magyar és egyetemes történelmi feladatok eredménye között;
5) A 2020-as érettségi eredmények jobbak a korábbiaknál.

Az iskolai gyakorlat elemzése kapcsán vizsgáltuk az egyes csoportok felkészültsége, felkészítése közti különbséget is az alábbi hipotézisek alapján:

1) A különböző csoportok esetében kimutatható szaktárgyi eredmény korrelál az érettségi eredményességével;
2) A felkészítés különbözősége nem befolyásolja az eredményességet.

A vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy a korábbi elemzés általános tapasztalatai továbbra is érvényesek: fennmaradtak a nemi különbségek, valamint a rövid választ és a szöveges kifejtést igénylő feladatok közötti eltérések. Helyi szinten pedig továbbra is érvényesülnek a csoportok közti különbségek. A 2020-as érettségi eredményei pedig – a körülményeket figyelembe vevő tételkészítői és vizsgáztatói attitűd folytán is talán – jobbak a korábbi eredményeknél.

Összegezve megállapítható, hogy az érettségi a módosításokkal sem tudott minden mérésmetodikai okokkal magyarázható eltérést eliminálni. Célszerű lenne a kifejtést igénylő feladatokat az írásbeli érettségiből kivezetni, a szöveges kiegészítést igénylő feladatokat mellőzni. Ezzel meg lehetne szüntetni az értékelési anomáliákat, az objektív, adekvát értékelést szem előtt tartva.

ÖSSZETETT KÉPESSÉGEK MÉRÉSI MODELLJEI

Pálvölgyi Lajos

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *méréselmélet, képességmérés, ráfordításalapú súlyozás, képességvolumen*

Az összetett képességek mérése a pedagógia igen fontos területe, amely több nyitott kérdést vet fel, és számos empirikus adatfelvételt, tanulói teljesítménymérést, döntési helyzetet érint. A felmerülő dilemmák két, egymással részben összefüggő alapkérdésre vezethetők vissza: az egyik a „mit mérjünk”, a másik a „hogyan mérjünk” kérdése. Az előadás a második kérdéshez kapcsolódó nehézségeket és ezek egyes megoldási lehetőségeit tekinti át.

Sok adatfelvétel nélkülözi a korrekt méréselméleti megalapozást, gyakran alkalmaznak olyan statisztikai módszereket, amelyek csak intervallumskála esetén lennének megengedhetők, de ennek feltételei nem teljesülnek (Nahalka, 2015). A klasszikus tesztelméletet meghaladva a modern tesztelmélet (item response theory) már kielégíti a reprezentációs méréselmélet követelményeit (An – Yung, 2014). Legismertebb módszere a Rasch-modellre épül (Molnár, 2013), amely a képességfejlettség és a feladatnehézség látens változóihoz intervallumszintű skálát képes konstruálni. Az eljárás egyik feltétele azonban, hogy a vizsgált képesség egydimenziós legyen (Molnár, 2006).

A modern tesztelmélet rendelkezik többdimenziós modellekkel is, amelyek a tesztkonstrukció jelenlegi „csúcstechnológiáját” képviselik (Chalmers, 2012; Li – Jiao – Lissitz, 2012). Ezek a modellek az item-ek értékeit egynél több látens változóval (vonással) képesek magyarázni meghatározott feltételek mellett (Immekus, 2019). A dimenziókat megjelenítő látens változók száma azonban túlságosan korlátozott a pedagógiai szempontból releváns képességek komplexitásához képest. Jelenlegi formájában az együttes mérés (conjoint measurement) elmélete (Bouyssou – Pirlot, 2005) sem nyújt megfelelő megoldást, és nem ismeretes olyan modell, amely alapján többdimenziós összetett képességek ordinális skálán rendezhetők lennének (Nahalka, 2018).

Bármennyire is alapvető a mérés, nem az egyetlen lehetséges módja annak, hogy megteremtsük a matematika alkalmazási feltételeit a pedagógiában. A számok egyfajta kvantitatív modellnek tekinthetők, de emellett szóba jöhetnek egészen más jellegű modellek is. A pedagógia sajátos struktúráinak feltárását igen változatos módon akár újszerű matematikai modellek is segíthetik (Pálvölgyi, 1981). Kulcsszerepet játszhatnak ebben a gráfokkal leírható komplex struktúrák. Erre mutat példát a szociometria és a hálózatkutatás mellett a tudástér-elmélet (Tóth, 2005; Doignon – Falmagne, 2015), és a fogalmi struktúrák vizsgálata Galois-gráfokkal (Takács, 2000; Fatalin, 2008).

Az összetett képességek többdimenziós jellegéből fakadó méréselméleti problémák megoldását segítheti az előadásban javasolt valószínűségi modell, az erre épülő ráfordítás alapú feladatorientált megközelítés és a képességvolumen koncepciója. A javasolt újszerű eljárás nem magát az összetett képességet méri annak teljességében, minőségi sokféleségében, hanem egy pedagógiai szempontból lényeges tulajdonságát, lehetőséget adva ezzel a magasabb szintű skálákra épülő megalapozott statisztikai elemzésekre.

INNOVATÍV ONLINE KOMPETENCIAMÉRÉSI ÉS -ÉRTÉKELÉSI RENDSZER FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI A KÖZNEVELÉSBEN

Hegyi-Halmos Nóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet

Kulcsszavak: *kompetenciamérés, transzverzális kompetenciák, online mérési rendszer*

Napjaink gyorsan változó világában az oktatási rendszer minden szintjén megjelenő igény azon kompetenciák fejlesztése, melyek segítségével az egyén a megtanult ismereteket alkalmazni képes, és a munkaerőpiacon versenyképes lehet. A kompetenciák magas szintje növeli az egyén elhelyezkedési esélyeit, erősíti a társadalmi kohéziót, ugyanakkor segíti az egyén személyes életútját, önmegvalósítását. (Vojtek et al., 2013) Az iskolai tananyagban egyre hangsúlyosabb a kompetenciafejlesztés, így felértékelődnek nemcsak a kognitív, hanem a személyes és szociális kompetenciák fejlesztését értékelő eljárások, eszközök. (Ranschburg, 2004) A kompetenciák mérése egyrészt visszajelzést ad a tanítási-tanulási folyamat résztvevői számára (bementi mérés, kimeneti mérés), segít azonosítani a fejlesztési igényeket, vagy támogathatja a tehetségmenedzsmentet. Másrészt lehetővé teszi a tanárok, a diákok, valamint szüleik számára kompetenciáik jobb megismerését és ezek alapján a tudatosabb életúttervezést, segíthet megelőzni a lemorzsolódást. (Aczél et al., 2020)

A két legismertebb mérési eljárás az országos kompetenciamérés (OKM) és a PISA mérés. Az OKM célja annak felmérése, hogy a tanulók milyen mértékben képesek matematikai eszköztudásukat és szövegértési képességeiket a tanulmányaik során és a hétköznapokban alkalmazni, míg a PISA mérés azt hivatott megmutatni, hogy a 15 éves tanulók milyen mértékben rendelkeznek azokkal az alapvető ismeretekkel, amelyek a mindennapi életben való boldoguláshoz, továbbtanuláshoz vagy munkába álláshoz szükségesek (szövegértés, matematika és természettudomány).

A tantárgyi kompetenciákon túl azonban a mindennapi életben és a munkaerőpiacon való boldoguláshoz egyre fontosabbak a transzverzális kompetenciák, melyek függetlenek a tantárgyaktól. Ezek olyan általános készségek, amelyek sokféle területen általánosan alkalmazhatóak (pl. kritikus gondolkodás, problémamegoldás, kockázatkezelés, döntéshozatal, érzelmek kezelése), és amelyek lehetővé teszik az alkalmazkodást a változásokhoz. (Lukácsné, 2017)

Az általunk bemutatni kívánt online mérési és értékelési rendszer esetében a hangsúly a transzverzális kompetenciák mérésén van. Az online mérés öt területen történik: matematika, szövegértés, digitális kompetenciák, idegen nyelv, valamint az iskolai eredményességet meghatározó kognitív- és személyiségtényezők. Az ötödik kompetenciaterület mérésével egy komplex és holisztikus képet kapunk a mérésben résztvevőről, melyet felhasználhatunk akár a fejlesztendő területek azonosítására, akár előzetes tudásmérésre, vagy – bementi és kimeneti méréssel – az iskola hozzáadott értékének vizsgálatára. A mérések során arra is keressük a választ, hogy milyen kapcsolat van a kognitív és a személyiségtényezők, valamint a tantárgyi teljesítmény között. Meg lehet-e jósolni ezen kompetenciák ismeretében a tantárgyi teljesítményt, illetve ezen kompetenciák fejlesztése hogyan hat a tantárgyi teljesítményre?

A BARÁTSÁG KÉRDŐÍV PSZICHOMETRIAI MUTATÓI SERDÜLŐK KÖRÉBEN

Kasik László

Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet; Szegedi Tudományegyetem Szociális Kompetencia Kutatócsoport

Kulcsszavak: *barátság kérdőív; pszichometriai mutatók; társas problémák megoldása*

A felnőttkori barátság egy több összetevőből álló viszony, melyre az önkéntesség, a formalitások hiánya és az örömteliség jellemző; nem tartalmaz szexuális interakciót, tartós együttélést, valamint kismértékű a közös felelősségvállalás (Rose at al., 2016). A serdülőkori baráti viszony egyre inkább hasonlít a felnőttek közötti – elsősorban azonos nemű – baráti kapcsolathoz, mely rövid és hosszú távon egyaránt alapvetően meghatározhatja a személyiségfejlődés alakulását (Graber et al., 2016).

A keresztmetszeti kutatás célja a serdülőkori – azonos és ellentétes nemű – baráti viszony jellemzőinek feltárása volt 12–13 éves (6. évfolyamos) és 16–17 éves (10. évfolyamos) diákok körében (N = 304). A barátságfunkciók mérésére a McGill Friendship Questionnaire-t (MFQ, Mendelson – Aboud, 2014) adaptáltuk, amit a barátságkutatás hagyománya alapján főként az azonos nemű baráti viszony jellemzőinek feltárására használnak. Az MFQ 30 állítást tartalmaz, hat barátságfunkciót mér (faktor/öt kijelentés): serkentő együttlét, segítségnyújtás, bensőségesség, kitartás, elismertség, érzelmi biztonság. A kijelentéseket nyolcfokú skálán kell értékelni (1 = soha – 8 = mindig).

A szakirodalomban közölt modellilleszkedés nem jelent meg a barátság mindkét típusánál: 6. évfolyam azonos nemű: $\chi^2/df = 1{,}63$, $p = 0{,}00$, RMSEA = 0,07, CFI = 0,91, TLI = 0,85, SRMR = 0,03; 6. évfolyam ellentétes nemű: $\chi^2/df = 2{,}05$, $p = 0{,}00$, RMSEA = 0,08, CFI = 0,78, TLI = 0,76, SRMR = 0,08; 10. évfolyam azonos nemű: $\chi^2/df = 2{,}11$, $p = 0{,}00$, RMSEA = 0,08, CFI = 0,87, TLI = 0,80, SRMR = 0,04; 10. évfolyam ellentétes nemű: $\chi^2/df = 2{,}06$, $p = 0{,}00$, RMSEA = 0,06, CFI = 0,73, TLI = 0,75, SRMR = 0,07. Mindkét életkori almintánál az azonos nemű baráttal kapcsolatban kitöltött kérdőívváltozatok megfelelő értékekkel bírnak, az ellentétes nemű baráttal kapcsolatban kitöltöttek nem (SRMR > 0,09), ám utóbbinál mindkét életkorban pozitív tendenciára utal, hogy a CFI és a TLI közeli értéket mutatnak. A feltáró faktorelemzés alapján mindkét életkorban és típusnál az MFQ megbízhatósági mutatója (Cronbach-α) 0,83 feletti.

Az eredmények alapján – melyek nagyrészt megerősítik a külföldi kutatások adatait – a 16–17 évesek számára fontosabb a kitartás és az elismertség akár azonos, akár ellentétes nemű barátról van szó, ami megerősíti azt, hogy e funkciók között is vannak olyanok, amelyek a barátság alappilléreinek tekinthetők. Emellett a kutatás eredményei több módszertani kérdést is felvetnek, újabb kutatásokra ösztönöznek: úgy tűnik, az MFQ inkább az azonos nemű baráti viszonyról adhat megbízható képet, hiszen más vizsgálatok alapján vannak olyan funkciók (pl. intimitás) az ellentétes nemű baráti kapcsolatban, amelyek egyrészt kiemelten fontosak, másrészt egy más jellegű viszony (szerelmi) megalapozását is lehetővé tehetik. A jövőben érdemes adaptálni vagy kidolgozni egy olyan eszközt, amellyel az ellentétes nemű baráti kapcsolat sajátosságai jobban feltárhatók.

A kutatás megvalósulását a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj és ÚNKP (Bolyai+) ösztöndíj tette lehetővé.

AZ INTERNETHASZNÁLAT ÉS SZEXUÁLIS VISELKEDÉS

Zsoldos Márta, Pajor Attila, Pusztafalvi Henriette

Pécsi Tudományegyetem ETK Egészségtudományi Doktori Iskola, Pécs;
Semmelweis Egyetem ÁOK II. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika, Budapest;
Pécsi Tudományegyetem ETK Egészségfejlesztési és Népegészségtani Tanszék, Pécs

Kulcsszavak: *internethasználat, szexuális attitűd, szexuális nevelés*

Az internetezés hazánkban is az élet szerves részévé vált. Ismert, hogy a világhálón eltöltött idő növekedése pszichológiai és egészségi kockázattal jár. Célul tűztük ki ezért az internethasználat szexuális viselkedésre gyakorolt hatásának vizsgálatát.

A szexuális attitűdök vizsgálata egy általunk összeállított kérdőív kitöltésével történt. A tételek összeállításához a Rövid Szexuális Attitűdök Skála (BSAS) magyar adaptációját használtuk fel. A jelen előadásban csak 6 itemet vizsgálunk meg. Az internethasználati szokásokra vonatkozóan az egyes internetes tevékenységek napi idejére kérdeztünk rá (Prievara, 2015) kérdőív segítségével. Előadásunkban az online játékok oldalakon, a közösségi oldalakon és a felnőtt, szexuális tartalmú oldalakon eltöltött idő hatását vizsgáljuk. A mintavétel három budapesti középiskolában történt. A minta elemszáma 195 fő, az átlagéletkor 19,03 év (SD = 0,824). A mintában 38 férfi (19,5%) és 157 nő (80,5%) szerepelt. Adatgyűjtési módszerként saját szerkesztésű, feleletválasztós, anonim, papír alapú, önkitöltős kérdőívet használtunk, melyet a diákok osztályfőnöki órán töltöttek ki. Az adatok feldolgozása Microsoft Excel táblázatkezelő, valamint az SPSS program felhasználásával történt.

Eredményeink szerint az „online játékok" oldal látogatásával eltöltött idő és az általunk vizsgált 6 szexuális attitűddel („Szívesen kezdeményeznék szexet a partneremmel"; „Szeretném, ha partnerem gyakrabban kezdeményezne szexet"; „Rendben van az, hogy a lányok vagy a fiúk csoportosan – akár bulikban – egymással szexuális játékot vagy önkielégítést csinálnak"; „Ha mindkét partner egyetért ebben, rendben van a szex, mint kölcsönös szívesség"; „Szívesen megpróbálnám partneremmel a szado-mazochizmust"; „Szívesen szeretkeznék egyszerre több partnerrel") való egyetértés, illetve egyet nem értés között nem volt szignifikáns kapcsolat ($p > 0,05$). A „közösségi oldalak" látogatásával eltöltött idő pozitív összefüggést mutatott a „Rendben van az, hogy a lányok vagy a fiúk csoportosan – akár bulikban – egymással szexuális játékot vagy önkielégítést csinálnak" attitűddel ($r = 0,225$ $p = 0,003$) és a „Szívesen megpróbálnám partneremmel a szado-mazochizmust" attitűddel ($r = 0,169$ $p = 0,028$) való egyetértéssel. A „felnőtt, szexuális tartalmú oldalak" látogatásával eltöltött idő pozitív összefüggést mutatott a „Szívesen szeretkeznék egyszerre több partnerrel" attitűd elfogadásával ($r = 0,153$ $p = 0,046$) és a „Rendben van az, hogy a lányok vagy a fiúk csoportosan – akár bulikban – egymással szexuális játékot vagy önkielégítést csinálnak" attitűd egyetértésével ($r = 0,201$ $p = 0,007$).

Az eredmények arra utalnak, hogy a közösségi oldalak és a felnőtt szexuális oldalak látogatásával eltöltött idő növekedése a promiszkuitásra, a csoportos szexre és a szado-mazochizmusra hajlamosít. Megfigyeléseinknek a szexuális nevelés szempontjából egyértelmű jelentősége van.

GENERÁCIÓS SZTEREOTÍPIÁK A ZAPPEREK SZEMÉVEL

Szabó Csilla Marianna, Csikósné Maczó Edit

Dunaújvárosi Egyetem;
Dunaújvárosi Egyetem

Kulcsszavak: *generációs sztereotípiák, Z és X generáció, tudatosabb nemzedék*

A középiskolás tanulók a kései Z generáció tagjai, míg szüleik többnyire az X generációhoz tartoznak – bár számos kutató úgy véli, hogy a generációs határvonal éles meghúzása a problémák leegyszerűsítése (Nemes, 2019). Ám az is nyilvánvaló, hogy a dotcom gyerekek különböznek a korábbi nemzedékektől: ők már az online világba születtek bele, szociális interakcióik virtuális környezetben zajlanak, és az idősebb nemzedékektől eltérő módon viselkednek az online térben (Szabó, 2020). Jövőképük, attitűdjük, értékrendjük teljesen különbözik a korábbi generációkétól; megkérdőjelezik a hagyományos értelemben vett tekintélyt, és nevelőiktől kölcsönös tiszteletet és partneri viszonyt várnak el (Schäffer, 2015). Ugyanakkor azonban birtokolják a napjainkban oly fontos képességeket, mint a kreativitás és az újító szellem. Ezzel ellentétében a szülőknek mind a digitális tudása, mind pedig az értékrendje jelentősen különbözik a netgenerációétól: többnyire nehézkesen mozognak az online világban, és sokkal fontosabbnak tartják a személyes kapcsolatokat a virtuálisnál.

Felmerül a kérdés, hogy a Z generáció jellemzése inkább a szülők nemzedéke által vélt sztereotípia, vagy a mai serdülők is hasonlóképpen gondolkodnak magukról. A kutatás célja az volt, hogy feltérképezzük a serdülők véleményét arról, mennyire vélik igaznak a magukra leggyakrabban hallott állításokat, és ők miként látják a szüleik generációját. Azt vélelmeztük, hogy a serdülők sokkal kevésbé látják problémásnak saját viselkedésüket, mint ahogyan azt szerintük a szülők értékelik. Anonim digitális kérdőívvel a közösségi média segítségével középiskolás fiatalokat kérdeztünk meg (N = 264), a mintavételi eljáráshoz a hólabda technikát választottuk.

A válaszok alapján körvonalazódott, hogy vannak olyan előítéletek – elsősorban a digitális eszközhasználat mennyiségére és a tartós koncentrációra vonatkozók –, melyek a serdülők véleménye alapján igaznak bizonyultak, de a jövőkép bizonytalanságára, a közösségi oldalakon való viselkedésre, valamint a baráti kapcsolatok minőségére irányuló sztereotípiákat cáfolták a fiatalok. Ugyanakkor azonban úgy gondolják, hogy szüleiknek a róluk kialakított véleménye sok tekintetben eltér: a T-próbás vizsgálat szignifikáns különbözőséget mutatott pl. az online kommunikáció, a digitális biztonság és az iskolához való viszony kérdésében. A szülők generációjával kapcsolatos sztereotípiák tekintetében a fiatalok véleményének átlagértéke az ötfokozatú skálán 2,37 és 3,66 között van. Ám számos, hasonló tartalmú változó esetében negatív szignifikáns korreláció található a serdülőknek saját magukra és a szüleikre vonatkozó állítások között: pl. az internet veszélyessége (-0,170), hagyományos vs. egyedi megoldások (-0,212), teljesítmény vs. fizetés (-0,182). A nevelés sikere többek között attól is függ, hogy megismerjük a netgeneráció értékrendjét, és összevessük ezt azzal, hogy mi mit gondolunk róluk.

A TUDÁSRÓL ÉS A TUDOMÁNY MŰKÖDÉSÉRŐL ALKOTOTT NÉZETEK VIZSGÁLATA 11. ÉVFOLYAMOS DIÁKOK KÖRÉBEN

Z. Orosz Gábor, Korom Erzsébet

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Tudományegyetem Természettudomány Tanítása Kutatócsoport; SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Természettudomány Tanítása Kutatócsoport

Kulcsszavak: *episztemológiai nézetek, gimnazisták, kérdőíves adatgyűjtés*

A természettudományos nevelés fontos célja, hogy a szaktárgyi ismeretek átadásán túl a tudományos megismerés folyamata és a tudományok működése is bemutatásra kerüljön (Nemzeti alaptanterv, 2020). A tudás természetével és a tudásalkotás folyamatával kapcsolatos episztemológiai nézetek (Hofer – Pintrich, 1997) feltérképezését számos nemzetközi kutatás tűzte ki célul (Cofré et al., 2019), hazánkban azonban eddig kevés adat áll rendelkezésre (Kósa, 2020), pedig a diákok nézeteinek feltárása elősegítheti az oktatás és a tanárképzés fejlesztését.

Kutatásunkban középiskolás tanulók nézeteit vizsgáltuk diagnosztikai céllal egy nemzetközi szakirodalomból adaptált kérdőívvel. Mintánk három város gimnáziumának 11. évfolyamos tanulói közül került ki (N = 164, Méletkor = 17,7 év, SD = 0,35 év, 36,6% fiú). Az episztemológiai nézetek feltárásához Conley és munkatársai (2004) kérdőívét adaptáltuk és digitalizáltuk. A mérőeszköz négy alskákát és összesen 26 itemet tartalmaz (McDonald-$\omega = 0{,}84$), melyek 5 fokú skálán, a következő dimenziók szerint vizsgálják a tudományos tudással és tudásszerzéssel kapcsolatos vélekedéseket: forrás (5 item; $\omega = 0{,}74$), bizonyosság (6 item, $\omega = 0{,}74$), fejlődés (6 item, $\omega = 0{,}80$), megalapozottság (9 item, $\omega = 0{,}70$). Az adatfelvételre online felületen került sor 2020 tavaszán.

Az adatelemzés során a forrás és a bizonyosság alskálákhoz tartozó itemeket átkódoltuk, így a magasabb értékek minden esetben fejlettebb nézeteket tükröznek. A legalacsonyabb átlagot ($M = 2{,}93$, $SD = 0{,}66$) a forrás alskálán kaptuk, mely azt tükrözi, hogy a megkérdezett diákok többsége passzív befogadóként tekint önmagára a tudásalkotás folyamatában, és gondolkodás nélkül elfogadja, amit a tankönyvekben, folyóiratokban olvas vagy amit tanárától hall. Habár a bizonyosság alskálán magasabb átlagot kaptunk ($M = 3{,}66$, $SD = 0{,}62$), itt is népszerűek voltak azok a tévképzetek, mi szerint a tudomány célja az egyetlen helyes válasz megtalálása vagy, hogy a természettudományos ismeretek mindig helytállóak. A diákok többsége fejlett nézetekről tett tanúbizonyságot a fejlődés ($M = 4{,}24$, $SD = 0{,}55$) és a megalapozottság ($M = 4{,}35$, $SD = 0{,}40$) alskálákon, azaz érti, hogy a tudományos elképzelések idővel változhatnak, a tudományos megállapítások bizonyítékokon alapulnak, és bizonyítékok többféle módszerrel is gyűjthetők.

Vizsgálatunk eredményei rámutatnak azokra a területekre, melyek nagyobb figyelmet igényelnek a tanítás során. A tudás forrásával és bizonyosságával kapcsolatos fejletlen nézetek fennmaradásának kedvez a természettudományok tanításának frontális megközelítése, mely során a tanulók készen kapják a tudomány eredményeit. A nézetek formálásának ígéretes megközelítése lehet a tanulóközpontú módszerek alkalmazása, hiszen ezek lehetőséget teremtenek arra, hogy a diákok átéljék a tudásalkotás folyamatát. A kutatás következő lépésében a tudomány működéséről alkotott tanulói nézetek fejlődését szeretnénk feltárni keresztmetszeti vizsgálattal, ami a minta életkori bővítését igényli.

AZ OSZTÁLYTERMI STÁTUSZT BEFOLYÁSOLÓ SZOCIÁLIS HÁTTÉR HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Pálfi Dorina

Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *státuszkülönbség, státuszjellemzők, szociális háttér*

Az osztálytermi munkában a diákok között erős heterogenitás figyelhető meg, mely az eltérő tudásból és szociális háttérből ered. A tanulók egymás kompetenciájáról, tudásáról ítéletet hoznak. Ez az ítélet, megítélés hatására hierarchikus sorrend alakul ki a tanulók között, mely a közöttük folyó munkát, együttdolgozást befolyásolja. Ezt a hierarchikus sorrendet nevezzük státuszrangsornak. Az a diák, aki a rangsor alján helyezkedik el, visszahúzódó magatartást mutat, társai kirekesztik a feladatból, ignorálják vagy elutasítják véleményét, ezáltal fejlődése megreked. Ő alacsony státuszú diáknak tekinthető. A magas státuszú tanulóra a magabiztos magatartás jellemző. A társai felnéznek rá, kérik és elfogadják véleményét. Sokat kommunikál, ebből fakadóan fejlődése kiegyenlített (Cohan – Lotan, 2014, 1995; K. Nagy, 2017, 2015, 2012). Az eltérő státuszhelyzet státuszkülönbséget szül, mely a diákok kiegyenlítetlen fejlődéséhez vezet, gátolja a méltányos osztálymunka kialakítását. A státuszkezelés az a pedagógiai eljárás, amely a diákok között kialakult státuszkülönbségeket képes orvosolni. Rendszeres, megfelelő alkalmazásával a pedagógus befolyásolni, változtatni képes a diákok között kialakult egyenlőtlen státuszhelyzeteken, ezáltal azonos vagy közel azonos státuszt alakít ki az osztályteremben. Az osztálytermi státuszt – tehát hogy melyik tanuló milyen pozíciót foglal el a közösség által létrehozott hierarchikus rangsorban – státuszjellemzők befolyásolják. Egy adott népcsoporthoz vagy társadalmi osztályhoz tartozás, a szókincs, a nem, a tanulmányi eredmény, a népszerűség, a szociális háttér mind olyan szempont, amely meghatározza egy diák státuszhelyzetét (K. Nagy – Révész, 2019).

Vizsgálatunk célja, hogy felső tagozatos diákok esetében feltárjuk a szociális helyzet, családi háttér hatását az osztálytermi státuszhelyzetre, a diákok egymásról alkotott véleményében. Bár sok gyakorló pedagógus vélekedése az, hogy a szociális háttér erősen predesztinálja az osztálytermi viszonyokat, kapcsolatokat, vizsgálatunk előfeltevése, hogy az általunk felmért felső tagozatos diákok esetében a szociális háttér meghatározó befolyásoló szerepe nem mutatható ki a státuszhelyzetekben.

Vizsgálatunkban 5., 6., 7. és 8. osztályos tanulókat kértünk meg, hogy töltsenek ki szociometriai tesztet. Ezek elemzésével kiderült, kik azok a tanulók, akik perifériára szorulnak, kirekesztődnek az osztályközösségből. Ezt követően a kirekesztett tanulók szociális helyzetének, családi hátterének feltérképezése történt osztályfőnökök kikérdezésével.

Az elvégzett vizsgálatunk eredményéből megállapítható, hogy a családi háttér, szociális helyzet hatást gyakorol, de nem befolyásolja döntően a státuszviszonyok alakulását az osztályteremben. Az eredmények feltárásának jelentőségét abban látjuk, hogy a vizsgálatban részt vett iskola felső tagozatos diákjai esetében kimondható, hogy az esetleges nehéz szociális körülmények ellenére az érvényesülés, a társak elismerése elérhető, kivívható, ezáltal az azonos szintről történő interakció, vagyis a méltányos osztálymunka megvalósítható.

ÓVODÁS ÉS KISISKOLÁS KORÚ GYERMEKEK FELKÉSZÍTÉSE AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁSRA MAGYARORSZÁGON ÉS NÉMETORSZÁGBAN – EGY KÉRDŐÍV PILOT VIZSGÁLATA

Takács Nikolett

SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, ELTE Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *Magyarország, Németország, élethosszig tartó tanulás, kérdőíves vizsgálat*

Ahogy gazdasági vagy oktatási szempontból, úgy az élethosszig tartó tanulás hatékonysága alapján is összehasonlítható az országok sikeressége. Kim (2016) vizsgálata egy átfogó index segítségével állított fel egy rangsort, amelyben a világ 81 országa közül Magyarország a 39., Németország pedig a 12. helyen végzett. A LLL-ben sikeres Németország több publikációval és fejlesztő programmal is rendelkezik a témában. Ezek közül Klug és munkatársai (2014) foglalkoztak kiemelten azzal interjús akciókutatásukban, hogy a pedagógusok hogyan támogatják tanulóikat az élethosszig tartó tanulásban, amely vizsgálat volt jelen kérdőíves kutatás alapja is.

Az 5-fokú Likert-skálákat tartalmazó kérdőív bemérése magyarországi mintán történt (N = 605), majd célul tűztem ki, hogy összehasonlítsam egy pilot mérésben németországi részmintán is az eredményeimet. Kutatási kérdéseim a következők voltak: 1) Megbízhatóan mér-e a két részmintán a kérdőív? 2) Van-e különbség a magyarországi és a németországi pedagógusok között az élethosszig tartó tanulásra való felkészítésben? 3) Van-e különbség óvodapedagógusok és tanítók között az élethosszig tartó tanulásra való felkészítésben?

A kérdőív német nyelvre fordítása két szakértő bevonásával történt, ezt követően online platformon történt annak megosztása a németországi pedagógusokkal. A 66 fő német kitöltőhöz 66 fős részmintát illesztettem a magyar adatbázisból úgy, hogy a két részminta életkori és szakok szerinti eloszlása azonos legyen.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a mérőeszköz 82 iteme megbízhatóan mér magyar (Cronbach-$\alpha = 0{,}930$) és német (Cronbach-$\alpha = 0{,}918$) részmintán egyaránt. A kétmintás t-próbák eredményei alapján a magyar részmintán több különbség mutatható ki az óvodapedagógusok és tanítók válaszai között, ezek pedig elsősorban az informális tanulás egyes formáit érintik; pl. csoportszobán/tantermen kívüli tanulás (MÓ = 3,67; MT = 2,42); élményalapú tanulás (MÓ = 4,24; MT = 3,26); szülők bevonása (MÓ = 2,39; MT = 1,68). A német részmintán szignifikáns eltérés csupán a kritikai gondolkodás fejlesztésében mutatkozott (NÓ = 3,4; NT = 2,68). Szakok szerinti bontásban azt láthatjuk, hogy a magyar óvodapedagógusok és tanítók is gyakrabban alkalmaznak az LLL támogatásához szükséges módszertani fogásokat pl. komplex foglalkozás, tanóra (ÓM = 4,39; ÓN = 3,30; TM = 3,35; TN = 2,94) tanulás tanítása ÓM = 4,13; ÓN = 3,15; TM = 2,75; TN = 2,53), de a németországi pedagógusok szívesebben nyúlnak nem formális tanulási lehetőségekhez, pl. tanulás kulturális intézményekben (ÓM = 3,16; ÓN = 4,59).

Összességében tehát elmondható, hogy a kérdőív alkalmazható lesz nagyobb mintán is a megbízhatósági adatok alapján, ugyanakkor a kis minta miatt messzemenő következtetések nem vonhatóak le a jelenlegi eredmények alapján. Az egyik legszembetűnőbb különbség jelen kutatás részmintái között, hogy míg a magyarországi pedagógusok a módszertani sokszínűségben jeleskednek inkább, addig a németek az informális tanulás lehetőségeit aknázzák ki jobban.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3-SZT-293 ködszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

AZ ÓVODA–ISKOLA ÁTMENET SZÜLŐK SZEMÉN KERESZTÜL

Gyurcsik Anita

Szegedi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *óvoda–iskola átmenet, iskolakezdés, szülők nézetei*

Nagy József kutatási eredményei (pl. 1980; 1986) alapján nyilvánvalóvá vált a kisgyermekkori fejlődés megsegítésének fontossága. Az eredményei rávilágítottak arra, hogy az intézményváltás kritikus fejlődési folyamatok közepette zajlik. Ezenfelül különböző longitudinális vizsgálatok (pl. Józsa, 2004) kimutatták, hogy a gyerekek eltérő fejlettségi szinttel kezdik meg az iskolát. Továbbá az átmenetet az is megnehezíti, hogy a két intézmény között számos különbség azonosítható (pl. Kende – Illés, 2007). A szülők óvoda–iskola átmenettel kapcsolatos nézeteinek megismerésének fontossága jól ismert. Antal (2013) kiemeli, hogy a nevelési-oktatási intézmények eredményessége csökken a családdal való együttműködés nélkül. Ráczné (2007) a szülők elsődleges szerepét hangsúlyozza a gyermek iskolaérettségében. Futó (2013) úgy látja, hogy a szülők meggyőződései fontos szerepet játszanak a gyermekeik iskolára való felkészítésében. Ugyanakkor hazánkban még nem feltárt a szülők óvoda–iskola átmenet értelmezése és gyakorlata.

Az előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a szülők hogyan értelmezik az óvoda–iskola átmenet és az iskolaérettség fogalmát, illetve hogyan vélekednek az intézményi gyakorlatokról. Jelen előadás célja nagymintás adatfelvételek előkészítéseként készített interjúk elemzésének bemutatása. Egy magyar nagyvárosban élő, az adatfelvétel idején első osztályos gyermeket nevelő öt szülővel készítettem félig strukturált interjút. A mintába bevont szülőket kényelmi mintavétel segítségével kértem fel, és egyenként szóban kérdeztem ki. Az interjú kérdései négy témakör (óvoda–iskola átmenet értelmezése, iskolaértettség értelmezése, az átmenetet segítő jógyakorlatok, intézményi és szülői feladatok) feltárására irányultak.

A megkérdezett szülők az óvoda–iskola átmenetet intézményváltási folyamatként értelmezik; véleményük szerint ez a folyamat magában foglalja az óvodában zajló iskolára felkészítést. A válaszadók hasonlóan látják az óvoda–iskola átmenet során megjelenő nehézségeket (pl. alaptevékenység, környezet és elvárásrendszer megváltozása; együttműködés hiánya a szülők és az érintett pedagógusok között). Az iskolakezdéshez szükséges képességek mivolta nem egyértelmű számukra. A gyermekeik látogatta intézmények által alkalmazott óvoda–iskola átmenetet segítő gyakorlatok a szülők szemében az új intézmény és a leendő tanító megismertetésére irányulnak. Az intézményi és a szülői feladatokra vonatkozó kérdésekre nem adtak határozott válaszokat.

A szülők óvoda–iskola átmenet értelmezésének és gyakorlatának feltárása gyakorló pedagógusok számára szolgálhat alapul, mivel rámutat arra, hogy milyen irányban lenne érdemes segítséget kínálni a szülők nézeteinek formálásához.

FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS A BÖLCSŐDÉBEN

Darvay Sarolta

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *kisgyermeknevelés, egész intézményi megközelítés, fenntarthatóság*

Az egész intézményi megközelítés értelmezése szerint a fenntarthatóság kérdésköre, feladata a kisgyermekkori nevelésben az alapprogram fontos részét képezi, és ezt be kell építeni az intézmény szakmai protokolljába, a szolgáltatás minden egyes elemébe, azaz kiterjed az épített és természeti környezetre, az intézményi nevelő-oktató munka minden területére, figyelembe véve a kisgyermekkor élettani és pszichológiai sajátosságait.

A nevelők felelőssége, hogy a fenntarthatóságra nevelést a mindennapi gyakorlat részévé tegyék. A fenntarthatóságra nevelés lehetővé teszi a nevelők és a gyermekek számára, hogy előmozdítsák a felelősségvállalást, tiszteletben tartsák a természeti környezetet, aktív résztvevői legyenek a mindennapi élet adta lehetőségeknek (Samuelsson – Kaga, 2010; Salonen et al., 2013). Az eddigi gyakorlat igazolja, hogy a fenntarthatóságra nevelés integrálása az intézmény életébe az ott dolgozó vezetők és pedagógusok elhivatottságán, lelkesedésén, meggyőződésén is múlik (Gan et al., 2019; Varga – Könczei, 2019). A kisgyermeknevelők kompetenciái közé tartozik a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselete és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módja, a környezeti nevelésben mutatott jártasság.

Kutatásunk célja, hogy megtudjuk, az ELTE TÓK csecsemő- és kisgyermeknevelő szakos levelező tagozatos hallgatói hogyan értékelik a környezeti fenntarthatóság megvalósítását a hazai bölcsődei intézményes nevelés mindennapjaiban. Fontosabb kutatási kérdések: 1) Az egész intézményi megközelítés a bölcsődei fenntarthatóság elveinek megvalósítása terén kiterjed-e az épített és természeti környezetre, az intézményi nevelő-gondozó munka minden területére, figyelembe véve a kisgyermekkor élettani és pszichológiai sajátosságait; 2) Hogyan integrálja a bölcsőde a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági dimenzióit a nevelés-gondozás gyakorlatában?

A papíralapú kérdőív 36 állítását 5-fokú Likert skálán kellett értékelni. A kérdőívet 244 hallgató töltötte ki. Jelen előadásunkban a kutatási kérdések köréből az alábbiakra koncentrálunk: 1) A környezeti nevelés mely elemeit építik be a kisgyermeknevelők a mindennapi nevelő-gondozó bölcsődei gyakorlatukba; 2) Az egészségnevelés, egészséges szokásrendszer kialakítása mennyire jelenik meg az intézmény nevelő-gondozó munkájában?

A vizsgálatok eredményei segítséget nyújtanak a kisgyermeknevelő képzésben a fenntarthatóságra nevelés aktuális irányainak kijelölésében.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

INFOKOMMUNIKÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK HASZNÁLATA AZ ÓVODAI CSOPORTSZOBAI TEVÉKENYÉGEK SORÁN

Zombori Petra, Hódi Ágnes

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék;
SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék

Kulcsszavak: *óvoda, IKT, csoportszobai tevékenységek, megfigyelés*

A technológia fejlődése és az infokommunikációs eszközök térnyerése miatt ajánlott, ha az azok helyes használatát már az óvodában elkezdik elsajátítani, tanulmányozni a gyermekek (MDOS, 2016). Bár az óvodapedagógusokkal szemben növekvő elvárás, hogy az IKT eszközöket célszerűen és hatékonyan integrálják a nevelésbe, keveset tudunk arról, hogy az óvodapedagógusok hogyan és mire használják az IKT-eszközöket a csoportszobai foglalkozások során. Vizsgálatunkkal ezt a hiányt igyekeztünk pótolni.

Kutatásunkban a strukturált megfigyelés módszerét alkalmaztuk: az intézmény IKT ellátottságát, internetelérhetőségét, a csoportszobák IKT felszereltségét és berendezését, az IKT-val támogatott foglalkozásban, nevelési feladatban betöltött helyét és funkcióját, valamint a csoport IKT-val való interakcióját rögzítettük. A megfigyelést hét óvodában végeztük, ahol összesen 12 foglalkozást és 10 szabad játékot figyeltünk meg. A megfigyelésen részt vett kilenc csoport közül kettő kiscsoport, egy középső csoport, négy nagycsoport és kettő vegyes csoport volt. A megfigyelt csoportok létszámának átlaga 18 fő (55% fiú). A kutatást 2020 első negyedévében végeztük.

Adataink szerint az óvodapedagógusok a megfigyelt foglalkozások 58%-ában tabletet használtak. Az IKT több funkciót töltött be: szemléltetés (58%), képességfejlesztés (42%), az érdeklődés felkeltése (42%), figyelem fenntartás (33%), jutalmazás (8%), játékba való visszavezetés (25%), relaxáció (17%). A nevelési feladatok széles spektrumát gazdagította az IKT jelenléte. Az egészséges életmód kialakításához az esetek 25%-ban használtak IKT eszközt. Az érzelmi, erkölcsi és közösségi nevelés minden szabad játék során 100%-ban, a foglalkozásokon 75%-ban tablet megosztással, közös játékkal valósult meg. Az anyanyelvi és értelmi nevelés videónézéssel (42%), zenehallgatással (42%) és képnézegetéssel (25%) történt. Szabad játék során minden esetben a tableten letöltött fejlesztő játék segítette az értelmi nevelést. Az esetek döntő többségében (90%) fejlesztő játékokkal játszottak a gyermekek, egy pedagógus engedte meg, hogy ismeretterjesztő videókat nézhessenek. A fejlesztő játékok a gyermekek életkori sajátosságaiknak megfelelőek voltak, alkalmasak a differenciálásra.

A gyermekek átlagosan 25 percet tölthettek az eszközzel egy foglalkozás alatt. Egy esetben engedte meg a pedagógus, hogy a gyermekek a foglalkozás teljes ideje alatt használják az IKT-eszközt. A többi esetben a foglalkozás legvégén fejlesztő játék formájában és a szabad játék idején engedte meg az óvónő, hogy tablettel játszhassanak az óvodások. Egy gyerek átlagosan öt percet használta az IKT eszközt, ha a pedagógus engedélyezte azt.

Eredményeink rámutatnak arra, hogy a foglalkozásokon az IKT-t többféle céllal alkalmazzák és annak támogató, gazdagító funkciója érvényesül. A módszerekre gyakorolt teljes átalakítás (Twining, 2014) nincs jelen, a gyermek eszközre gyakorolt irányításának lehetősége csekély. Kutatásunk ráirányítja a figyelmet az óvodapedagógusok digitális továbbképzésének szükségességére az óvodai digitalizáció lehetőségeinek teljesebb és hatékonyabb, tudatosabb kihasználása érdekében.

DIGITÁLIS KOMPETENCIÁK NÉLKÜL A DIGITÁLIS FELSŐOKTATÁSBAN

Kovács Edina

Pécsi Tudományegyetem Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézet

Kulcsszavak: *digitális kompetencia, felsőoktatás, e-learning*

A magyar felsőoktatás keretein belül egyre nagyobb teret nyernek a digitális oktatási platformok. A felsőoktatásba lépő hallgatók esetén szinte alapkövetelmény, hogy e platformokat magabiztosan kezeljék. A felsőoktatás expanziója nyomán a mai magyar felsőoktatásba egyre szélesebb körből érkeznek hallgatók, a hallgatók előismeretei, szocioökonómiai státusza a kutatások alapján befolyással van a hallgatók digitális szövegértésére, digitális kompetenciáira (Hargittai, 2010; Lannert 2014). Az IKT eszközök magabiztos használata még a Z generáció körében sem biztosítja, hogy a digitális kompetencia információkeresési, adatbiztonsági, digitális kollaborációhoz kapcsolódó területein megfelelő kompetenciákkal rendelkezik egy hallgató. Ahhoz, hogy a hallgatók sikeresen teljesítsék tanulmányaikat, fontos digitális kompetenciáik fejlesztése.

A kutatás arra kereste a választ, hogy mennyiben befolyásolja a digitális kompetenciák szintje az e-learning keretrendszer használatát, a korábbi ismeretek, az informális tanulási terekről hozott tapasztalatok és ismeretek, valamint a családi környezet milyen hatással van a platform kezelésére. Egy informatika kurzus hallgatóin végzett kérdőíves felmérés, valamint a digitális információsszerzés és adatbiztonság kompetenciáinak felmérése, továbbá a platform használati mutatói alapján megállapítható, hogy a hallgatók saját IKT kompetenciáikat ugyan magasnak értékelik, azonban egy ilyen platform használata előzetes informatikai ismeretek és korábbi más informális színtereken szerzett digitális kompetencia fejlesztéséhez kapcsolódó tapasztalok nélkül nehézséget jelent számukra.

UTÁNPÓTLÁSKORÚ KÉZILABDA JÁTÉKOSOK KAPCSOLATA A NEVELŐEDZŐKKEL A JÁRVÁNYÜGYI KORLÁTOZÁSOK IDEJÉN

Kovács Katalin, Novák Ágnes, Bárdos György

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

Kulcsszavak: *COVID–19, játékos és edző kapcsolata, utánpótláskorú kézilabdázók*

Napjainkban egyre több vizsgálat elemzi az utánpótláskorú sportolók kapcsolatát az edzőkkel (Balogh, 2019; Kasuba, 2018; Révész et al., 2013; Gombocz, 2008), azonban a legtöbb tanulmány elsődlegesen az edzők gondolkodását és szerepét vizsgálja, míg a sportolók elvárásait kevesebben dolgozzák fel annak ellenére, hogy a szervezett sporttevékenység nem természetszerűleg pozitív a gyermekek számára. Ezen megállapítást igazolják Kasuba (2018) eredményei is, amely szerint a labdarúgó játékosok az eredményességet befolyásoló tényezőknél az edzőnél fontosabbnak tartották a család és a csapattársak szerepét, valamint a saját adottságaikat és kitartásukat. Révész és munkatársai 2013-ban, miután felmérték a sportolók igényeit is, arra jutottak, hogy az edzők pedagógiai kompetenciáit tovább kell kutatni, és a „jól bevált" pedagógiai módszereket újra kell gondolni.

Kutatásunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy az utánpótláskorú kézilabda játékosok hogyan ítélik meg edzőik munkásságát a járványügyi korlátozások idején. Feltételeztük, hogy az utánpótláskorú kézilabdázóknak lehetőségük volt nyitottabb, empatikus kapcsolatot kiépíteni edzőikkel.

Az online kérdőíves kutatás, a Magyar Kézilabda Szövetséggel együttműködve, a korlátozások utolsó napjaiban, az edzések újraindulása előtt készült. A kérdőívet 2001–2006-ban született 481 játékos (N = 481) töltötte ki. A 232 fiú és 249 leány az ország mindhárom fő területét (Dunántúl, Közép- és Kelet-Magyarország) egyenlő arányban fedte le.

A legtöbb edző (89%) a korlátozások idején is megtalálta a lehetőséget az edzések folytatására, és a játékosok 76%-nak pozitív tapasztalatai voltak a távedzéssel kapcsolatosan. Igaz, nem volt jellemző az edzésen kívüli kapcsolattartás, mivel a játékosoknak csak közel egyharmada állította azt, hogy rendszeresen beszélgetett az edzőjével, míg a csapattársakkal 71%-uk tartotta a kapcsolatot. Ilyenkor a legtöbb esetben, 85%-ban nem csak kézilabdázásról volt szó, és a kommunikációt szinte hasonló arányban kezdeményezte vagy az edző, vagy a játékos. Eredményeink alátámasztották Kasuba (2018) kutatásait, hogy a szülők többsége (95%-a) támogatta az otthoni edzést, azonban csak 35%-a beszélt az edzővel a korlátozások idején.

Elsődleges eredményeink arra utalnak, hogy a játékosok nem tapasztaltak több figyelmet, érzékenységet edzőjüktől a krízishelyzet alatt, azaz a nevelési feladat nem kapott komolyabb hangsúlyt a távedzések idején. Érdemes azonban az adatokat a különböző korosztályú játékosok válaszaira lebontani és összehasonlítani, hogy vajon az edzők differenciáltak-e az életkori sajátosságok tükrében.

KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS, ATTITŰD VÁLTOZÁS KÜLSŐ KÉNYSZER HATÁSÁRA – EGY ANDRAGÓGIAI VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Erdei Gábor

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *andragógia, felnőttkori tanulás, felnőtt attitűd*

Az andragógia egyik fő kutatási, de egyben gyakorlati területe, a felnőttek tudásának, jártasságának, készségének folyamatos fejlesztése. Ugyanakkor a kompetencia-fejlesztések mellett a jelen járványhelyzet kiváló lehetőséget biztosít az attitűdök, illetve ezek változásának vizsgálatára is.

Az oktatásban bekövetkezett kardinális változások szükségszerűen jelentős módosulásokat okoznak az oktatási-tanulási folyamat szereplőinél, s tekintettel arra, hogy kutatásunk egyik fő szála a felnőtt személyek (egyetemi oktatók) attitűdjének vizsgálata, fontos hangsúlyoznunk, hogy a változás külső kényszer (és nem belső döntés) hatására történt. Ez az elem (külső kényszer) alapvetően határozhatja meg a felnőtt attitűd változásnak folyamatait és orientációját.

A jelenség, amit vizsgálunk, egyrészt egy kardinálisan megváltozott oktatási-tanulási kapcsolatrendszer egyik szegmense, másrészt egy eszközhasználathoz való viszonyulásról szól. Míg egyik oldalon az oktatás és ennek körülményei alapvető módosuláson mentek keresztül, ez a folyamat párhuzamosan automatikusan generált változást és tanulást az egyetemi oktatók számára. Teoretikus megközelítésben a vizsgálat tárgyát, az andragógiának (ezen belül a felnőttkori tanulásnak) a döntően felnőttkori autodidakta tanulásként megvalósuló átalakító-változás (transformative change) elmélete adja (Mezirow, 1991, 1995, 1996; Cranton, 1994, 1996).

Az online kérdőív, amely a Debreceni Egyetem 14 karának több mint 1500 oktatóját érte el, 2020 júniusában került kiküldésre, a Debreceni Egyetem vezetése által támogatva. Így bár a vizsgálat egy intézményt érint – annak viszont teljes oktatói körét –, mégis jelentősen hozzájárulhat a járványidőszak alatti országos felsőoktatási tapasztalatokhoz, amelyek segíthetik a hazai oktatás új módszereinek fejlesztését.

Az *Oktatás koronavírus idején* című felmérés zárása július 15-én lesz. A kiküldés időzítése azért esett júniusra, hogy ne csak a szorgalmi időszakról, de a vizsgaidőszakról is rendelkezésre álljanak tapasztalatok, ezzel is gazdagítva a vizsgálatot.

A CSALÁDI HÁTTÉR MINT AZ ISKOLAI EREDMÉNYESSÉGET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ

Barabás Andrea

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *iskolai eredményesség, családi háttér, kompetenciamérés*

A nemzetközi és magyarországi kompetenciamérések eredményeire épülő kutatások rámutatnak arra, hogy erőteljesen megmutatkozik a tanulók iskolai teljesítménye és a szocioökönómiai státusza közötti összefüggés. A családi háttér nagy hatással van a tanuló iskolai eredményességre (Bradly-Corwyn, 2002; Róbert, 2004; Pusztai, 2004, 2009; Liskó, 2002; Forray és Hegedüs, 2003), azonban vannak tanulók, akik a családi hátrányok ellenére képesek sikeres iskolai pályát befutni, rezilienssé válni (Fehérvári, 2015; Ceglédi, 2017). A családi háttér és a tanulók iskolán kívüli tevékenységeken való részvétele között szignifikáns összefüggés mutatható ki. A különböző extra tevékenységeken való részvétel pozitív hatása igazolható az iskolai eredményesség esetében (Bray, 1999; Pásku – Münnich, 2000; Darvas – Kende, 2010; Pusztai, 2008, 2015; Gordon Győri, 2010; Imre et al. 2015; Barabás, 2019).

Előadásunkban a következő kutatási kérdésekre keressük a választ: Milyen mértékben felelős a szocioökonómiai háttér az egyéni teljesítményért a különböző kompetenciamérési területeken? A család rendelkezésére álló anyagi, kulturális és társadalmi tőkeforrások milyen mértékben felelősek a kompetenciaméréseken elért eredményekben tapasztalható különbségekért? Kutatásunk kvantitatív adatforrásokon, kérdőíves adatfelvételen és kompetenciamérések eredményein alapszik. A Kovászna megyében magyar nyelven tanuló negyedikes diákok (N = 1054) mérési eredményei és háttérkérdővek alapján elkészült adatbázis adatait elemezzük. A befolyásoló tényezők közül a szülők iskolai végzettségre, a családi állapotra, a szülők munkaviszony-jellemzőire, az otthon megtalálható könyvek számára és a szubjektív jóllét mutatóira fókuszálunk.

Eredményeink szerint szignifikáns összefüggés mutatható ki a szülők iskolai végzettsége és a tanulók mérési eredményei között mindhárom kompetencia területen. Ahol a szülők legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola, ott kevés az esély arra, hogy a tanuló átlagon felüli eredményt érjen el. Az extrakurrikuláris tevékenységeken, az árnyékoktatás területén fellelhető programokban való részvétel és a család szociokönómiai hátterre között is szignifikáns összefüggést találtunk.

A LEMORZSOLÓDÁS CSALÁDI HÁTTERE

Csehné Papp Imola

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Kulcsszavak: *lemorzsolódás, megelőzés, szakképzés*

A szakképzés kiemelkedő problémája a magas lemorzsolódási arány, melyet több társadalmi szereplőre is kiható (diák, szülő, pedagógus, intézmény, fenntartó) komplex jellege miatt kizárólag az oktatásra vonatkozó szabályozás segítségével nem lehet megoldani. A szabályozás részét kell, hogy képezze a megelőzés. A szakirodalom (Fehérvári, 2008, 2015; Juhász – Mihályi, 2015; Kállai, 2014; Vidal et al., 2017). alapján felvetődött, hogy a lemorzsolódás prevenció általi csökkentése feltételezi az érintettek (család, iskola) együttműködését.

A kutatás célja a prevenció elősegítése oly módon, hogy a pedagógusok által megfigyelhető jelenségekre építve minél korábban azonosíthatóak legyenek a lemorzsolódással veszélyeztetett gyerekek. Kutatási kérdésként megfogalmazódott, hogy ha helyes a fenti szakirodalmi elgondolás, akkor a szereplők (szülő, tanuló, osztályfőnök) véleményében van-e különbség magas és alacsony lemorzsolódású iskola között, továbbá, hogy miként látják a lemorzsolódás szereplői a gyerekek iskolai életét.

A témában érintett szakemberek (középiskolai igazgató, tehetséggondozó szakember, szociális ügyintéző, pályaorientációs szakember, munkavállalási tanácsadó, munkaügyi kirendeltség vezetője, pszichológus, lemorzsolódott gyerek hozzátartozója) részvételével egy workshop keretén belül összeállított kérdőívcsomag az egy-egy tanulóra vonatkozó szülői, tanulói és osztályfőnöki véleményeket tartalmazta. Mindhárom kérdőív 20-20 kérdést foglalt magában, mely 7-es Likert-skálán mérhető választ igényelt, és kiemelkedően magas (mezőgazdasági), illetve alacsony (közgazdasági) lemorzsolódású szakképzésben résztvevő tanulók esetében vizsgálta a megelőzés lehetőségeit.

A felmérés rámutatott arra, hogy szülők, a tanulók és a pedagógusok másképp látják a gyerek iskolai életét. Az osztályfőnökök észlelik a legélesebben a különbséget a magas és alacsony lemorzsolódást mutató iskolákban a gyerekek között, míg a tanulóknak tűnik ez fel a legkevésbé. Az is felszínre került, hogy az osztályfőnök értékelése olykor erősen eltér a szülőétől, illetve a tanulóétól, iskolákon belül is. Az eredmények igazolták a feltevést, hogy a tanulói jellemzők és a családi háttér vizsgálatával már a gyerekek intézménybe érkezésekor kiszűrhető az a csoport, amelyre érdemes fokozott figyelmet fordítani.

A vizsgálat újdonsága, hogy kevés olyan hazai és nemzetközi szakirodalom áll rendelkezésre, amely mindhárom érintett fél véleményének összegzésén alapul. A kutatás gyakorlati haszna lehet egy, az oktatáskutató szakemberek által kidolgozott cselekvési terv, amely a szakképzésből történő lemorzsolódás megelőzésére irányul.

A CSALÁDI HÁTTÉR, A MOTIVÁLTSÁG ÉS A VÉGREHAJTÓ FUNKCIÓ SZEREPE A SZAKGIMNAZISTÁK TOVÁBBTANULÁSI SZÁNDÉKÁBAN

Józsa Gabriella, Józsa Krisztián

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola;
Szegedi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *továbbtanulás szakképzés motiváció végrehajtó funkció*

A továbbtanulási döntéseket számos társadalmi és egyéni tényező befolyásolja. A Központi Statisztikai Hivatal adataiból tudjuk, hogy a gimnáziumokban és szakgimnáziumokban tanulók számában 10%-nyi különbség van a gimnazisták javára, azonban a két középiskolatípusból a felsőoktatásba való jelentkezésben és felvételben jóval nagyobb különbségek mutatkoznak (Fehérvári, 2008; Józsa, 2019, 2020; Szemerszki, 2014), melynek magyarázataként jellemzően az alacsonyabb szocioökonómiai státuszt szokták megnevezni (Bornstein, 2015; Pusztai, 2011).

A hazai és nemzetközi szakirodalom szerint a tanulási motiváció (Józsa – D. Molnár – Zsolnai, 2020; Wigfield et al., 2015) és a végrehajtó funkció (Diamond, 2013; Józsa – Józsa, 2017, 2018) egyaránt fontos szerepet játszik a diákok iskolai teljesítményében, és az utóbbi években végzett vizsgálatok kimutatták mindkét tényező erős előrejelző szerepét az iskolai sikerességben (Gilmore et al., 2017; Zelazo – Blair – Willoughby, 2016). Nem ismerünk olyan korábbi kutatást, ami e faktorok szerepét együttesen vizsgálta volna a felsőoktatási továbbtanulásban és lemorzsolódásban. A kutatásunk központi kérdése az, hogy – a családi háttér mellett – a tanulási motiváció és a végrehajtó funkció milyen szerepet tölt be az érettségit adó szakképzésben résztvevő tanulók felsőoktatási továbbtanulásában.

Az adatfelvételünkben 115 végzős szakgimnazista vett részt. A papíralapú kérdőívek kitöltésre 2020 januárjában került sor. A tanulási motiváció vizsgálatára saját fejlesztésű kérdőívet használtuk, a Likert-állítások az intrinzik (Cronbach-$\alpha = 0{,}87$) és az extrinzik továbbtanulási motivációra (Cronbach-$\alpha = 0{,}82$), valamint az önszelekcióra (Cronbach-$\alpha = 0{,}78$) vonatkoztak. A végrehajtó funkció mérését az ADEXI kérdőív (Adult Executive Functioning Inventory; Holst – Thorell, 2017) általunk magyarra adaptált változatával végeztük. Az ADEXI kérdőív a végrehajtó funkció (Cronbach-$\alpha = 0{,}79$) két komponensét vizsgálja, a munkamemóriát (Cronbach-$\alpha = 0{,}70$) és a gátlást (Cronbach-$\alpha = 0{,}75$).

A vizsgálatban résztvevő tanulók 67%-a tervez továbbtanulást. Elemzésünkben a felsőoktatási továbbtanulást tervező és nem tervező tanulókat hasonlítottuk össze, kétmintás próbákat alkalmaztunk, a továbbtanulás bejóslására pedig logisztikus regressziós modellt állítottunk fel. Eredményeink rámutatnak, hogy az általunk vizsgált tényezők szignifikánsan befolyásolják a szakgimnazisták továbbtanulási szándékát. A családi háttérnek, a motiváltságnak és a kognitív tényezőknek egyaránt szerepe van a továbbtanulásukban.

Vizsgálatunk újszerűségét abban látjuk, hogy az első olyan magyar vizsgálat, amely a szakképzésben érettségizők továbbtanulását egyidejűleg vizsgálja a családi háttér, a tanulási motiváció és a végrehajtó funkció összefüggésében. Vizsgálati eredményeink várhatóan újabb irányokat nyitnak meg a felsőoktatási továbbtanulás, továbbá a felsőoktatási lemorzsolódás kutatása terén.

A kutatás megvalósulását az NKFI K124839 pályázat tette lehetővé.

A FELZÁRKÓZTATÁS NEHÉZSÉGÉNEK OKAI ÉS KEZELÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉSEN ALACSONY TELJESÍTMÉNYT ELÉRT ISKOLÁKBAN

Tóth Edit, Szabó Dóra Fanni, D. Molnár Éva

MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport;
MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport;
Szegedi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet, Neveléselmélet Tanszék

Kulcsszavak: *felzárkóztatás, fejlesztés, lemorzsolódás*

Az iskolai sikertelenség és lemorzsolódás hátterében számos tényező áll, így egyéni – viselkedés, motiváció, teljesítmény –, családi, intézményi és oktatásirendszer szintű okok (Papp, 2015). Hazánkban a tanulók iskolai eredményességében jelentős területi különbségek azonosíthatók a területek gazdasági és szociális jellemzőivel összefüggésben.

Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy az országos kompetenciamérésen (OKM) alacsony teljesítményt elérő intézmények vezetői szerint 1) milyen tanulói és intézményi szintű tényezők vezetnek a felzárkóztatás sikertelenségéhez az alapfokú képzésben, s 2) milyen területeken azonosítják a beavatkozás szükségességét.

A jelenség vizsgálatához felkerestük a 2015-ös országos kompetenciamérésen a 6. évfolyamos matematika és szövegértés teszt eredményei alapján leggyengébb teljesítményt elért 220 iskolát (Észak-Magyarországi régió: 39,5%, Észak-Alföld: 34,1% – 162 iskola) 2018 tavaszán, s egy online kérdőív kitöltésére kértük az intézményvezetőket. A kérdőív zárt (20 db 5 fokú Likert-skálás állítás) és nyílt (3) végű tételeket egyaránt tartalmazott. Megkeresésünkre 68 intézmény válaszolt.

Eredményeink arra hívják fel a figyelmet, hogy a tanulói szintű tényezőket gyakrabban előforduló nehézségként ítélik meg az intézményvezetők, mint az intézményi szintűeket. A zárt kérdésekre adott válaszok leíró statisztikai elemzése alapján az intézményvezetők a pedagógusok felkészültségét ($M = 2,04$; $SD = 0,91$) azonosították a felzárkóztatás során legkevésbé gyakran felmerülő problémaként, de a megfelelő végzettségű pedagógusok hiánya ($M = 2,54$; $SD = 0,97$), a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek megsegítésének lehetőségei ($M = 3,46$; $SD = 1,05$) és a pedagógusok leterheltsége ($M = 3,61$; $SD = 1,03$) sem előzték meg a tanulói szintű tényezőket, köztük a tanulók szociális kompetenciájának fejlettségét ($M = 3,61$; $SD = 1,03$). A leggyakrabban előforduló nehézségek között jelent meg a tanulók tanulási technikájának fejlettsége ($M = 4,19$; $SD = 0,74$), motivációja ($M = 4,14$; $SD = 0,93$), képességfejlettsége ($M = 4,14$; $SD = 0,81$), valamint a szülők iskolával való kapcsolata ($M = 3,95$; $SD = 1,04$). A nyílt kérdések lehetőséget adtak olyan korábban is ismert tényezők azonosítására, mint az iskolakészültség nem megfelelő szintje, a hiányzások magas száma vagy az intézmény tanulói összetételből fakadó nehézségek. A fejlesztés lehetőségeit vizsgáló zárt kérdőívtételek elemzése alapján a beavatkozás szükségességét a leginkább problémásnak ítélt területeken látják az intézményvezetők. A nyílt kérdések ugyanakkor rámutattak arra, hogy az intézményvezetők a legnagyobb erőforrást a pedagógusok továbbképzésében látják.

Feltáró vizsgálatunk legfőbb eredményét abban látjuk, hogy az intézményvezetők rávilágítottak számos olyan nehézségre, amelyekkel a tanulók felzárkóztatása során szembesülnek a 2015-ben leginkább gyenge OKM-eredményt elérő intézményekben, s számos olyan tényezőre, amely segítségükre lehet a probléma moderálásában.

A CSALÁD SZEREPE MUZSIKUS GENERÁCIÓK KÖRÉBEN

Dombi Józsefné

Szegedi Tudományegyetem JGYPK Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék

Kulcsszavak: *muzsikus generációk, nevelés, értékek*

Neveléstörténeti és zenetörténeti ismereteim során a családi nevelés hatását kutattam muzsikus generációk körében. Az előadás célja, hogy feltérképezze, a család milyen szerepet vállalt a különböző korokban a tehetség kibontakoztatása érdekében? Milyen szerepet töltött be az oktatás folyamatában? Milyen értékeket közvetített? A generációk között milyen kapcsolat alakult ki? Melyek azok az értékek, amelyek ma is érvényesek s követendő példaként állnak előttünk. A kutatás módszere a dokumentumelemzés volt.

A családi nevelés példáit Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeus Mozart, Liszt Ferenc és Bartók Béla életén keresztül foglaljuk össze. A bemutatott muzsikus családok szigorú elveket vallottak, de gyermekközpontú, szeretetteljes bánásmódban nevelték gyermekeiket. Időben felismerték gyermekük zenei tehetségét és áldozatokat hoztak annak kibontása érdekében. Nagy szerepe volt a családoknak az ismeretek átadásában: egyrészt az otthoni tanításon, másrészt a jó iskolák, tanárok kiválasztásán keresztül. Értéknek számított a sokrétű tudás megszerzése, a nyelvtanulás fontossága, az egészséges életmódra nevelés elsajátítása. A szülők példájukon keresztül hozzájárultak az élethosszig tartó tanulás ösztönzésére. A generációk kapcsolatában az egymás segítése volt jellemző. A felmerülő konfliktusok esetében annak helyes kezelésére mutattak példát. Ezek az értékek például szolgálhatnak a XXI. századi családi nevelésre is.

A kutatás a SZTE JGYPK Ének-Zene Tanszékének a támogatásával valósult meg.

FELNŐTTKORÚ ZENÉSZEK A HAZAI AMATŐR FÚVÓSZENEKAROKBAN: EGY PILOT KUTATÁS EREDMÉNYEI.

Radócz József Miklós

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori Program

Kulcsszavak: *fúvószenekar, felnőttképzés, szabadidős zenei tevékenység, motiváció*

Széles körű zenei és társadalmi szerepük ellenére a fúvószenekarok igen csekély figyelmet kapnak a hazai tudományos életben, jóllehet kultúraközvetítő és közösségépítő funkciójuk már régóta ismert. Ezen együtteseket igen gyakran a tradicionális katonazenekarokkal azonosítják, pedig a zenei életben mind a fiatalabb, mind a felnőtt generáció szempontjából kedvelt közösségi zenei tevékenység.

Ma már megkérdőjelezhetetlen a felnőttoktatás, a felnőttképzés, ezáltal az élethosszon át tartó tanulás jelentősége, mindazonáltal ezen megközelítésben gyakran a munkaerőpiachoz igazított szakmai vagy nyelvi továbbképzéseket szokás érteni alatta. Jelen kutatásunkban azonban a szabadidős és hobbi célú képzések csoportjára fókuszálunk, amellyel összefüggésben az amatőr szintű felnőttkori zenetanulás motivációs aspektusait térképezzük fel.

Vizsgálatunkban kvalitatív módszerrel két amatőr fúvószenekar felnőtt tagjait kérdeztük a fúvószenekari tagság aspektusaival kapcsolatban, kiemelten az egyéni motivációikra, a család szerepére, illetve a hosszútávú zenekari tevékenységet befolyásoló tényezőkre. A tagokban közös pont, hogy mindannyian munka és család mellett végzik rendszeres zenei tevékenységüket. A narratívák értelmezésén keresztül egyértelműen kirajzolódott, hogy a sikeres felnőttkori zenetanulás nagyban függ a támogató családi háttértől, valamint a gyermekkori zenei élményektől. Pilot kutatás révén jelen tanulmány nem végleges következtetéseket fogalmaz meg, legfőbb feladata, hogy megágyazzon a további vizsgálatoknak.

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓK ÉLŐZENEI HANGVERSENYHEZ FŰZŐDŐ ATTITŰDJÉNEK VIZSGÁLATA A SZÜLŐK KULTÚRAFOGYASZTÁSÁNAK TÜKRÉBEN

Váradi Judit

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *koncertpedagógia, kulturális fogyasztás, művészeti nevelés*

A művelődésszociológiai kutatások alátámasztották, hogy a diplomával rendelkezők magaskulturális aktivitása jelentősebb (Hunyadi, 2005). Kutatásunk metszetében azt vizsgáltuk, hogy mi jellemzi a szülők kulturális szokásait, milyen rendszerességgel vesznek részt művészeti eseményeken, valamint a családi háttér hogyan befolyásolja a gyermekek klasszikus zenei hangversenyhez fűződő attitűdjét. Bourdieu elméletére alapozva a családi kulturális tőke mellett keressük azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják a koncertpedagógia hatását, a gyermekek kulturális ízlésének kialakulását. Előadásunk célja, hogy kitapintsa és bemutassa a vizsgált csoportokon belüli kultúrafogyasztási egyenlőtlenségeket, és választ keressen azok okára.

Reprezentatív vizsgálatunkat az észak-alföldi régió három megyéjének 4. és 6. évfolyamos általános iskola tanulóira terjesztettük ki. Az adatokat önkitöltős kérdőív segítségével személyes osztálytermi lekérdezéssel vettük fel. A statisztikai feldolgozás során egy- és többváltozós elemzési eljárásokat egyaránt alkalmaztunk. Az empirikus elemzés alapját a DEXARTA adatbázis szülői (N = 1772) és tanulói (N = 2089) mintája képezte.

Eredményeink a korábbi szakirodalmak eredményeit támasztják alá, miszerint a magyar társadalomban erős a kulturális egyenlőtlenség mértéke. A státuskristályosodás eredményeként a kulturális fogyasztást az iskolai végzettség jelentősen befolyásolja, minél képzettebb valaki, annál érdeklődőbb, annál nyitottabb. Az iskolázottság, az egyéni értékrend és a kialakított életmód között azonban sztochasztikus kapcsolat van (Hradil, 1995). Elemzéseink szerint a diplomás szülők 40%-a kulturálisan teljesen passzív. A végzettség így nem determinálja a kulturálisan aktív életmódot, a kulturális javak iránti igényt. A kultúra fogyasztás mindkét mintánál egyenes arányban korrelál a települések nagyságával. A kis települések kulturálisan kirekesztettek, így a művészeti tevékenységek kutatások által igazolt közösségépítő ereje nem tudja segíteni a társadalmi beilleszkedést. A fogyasztást a régiós különbségek mellett befolyásolja az is, hogy régión belül melyik megyében laknak.

A kulturális tőke kisugárzása mellett a gyermekek sikeres művészeti érzékenyítését jelentősen befolyásolják az előadás körülményei, színvonala, az életkornak megfelelő műsorválasztás. A tanulók kulturális attitűdjét nem kizárólag a családi kulturális tőkére épülő előzetes tapasztalat határozza meg, a művészi élmény megélésének minősége jelentős pedagógiai hatást is involvál magába.

A kutatás a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete támogatásával valósult meg.

2020. november 7.

SZIMPÓZIUMOK (9:00–10:30)

HAZAI SZAKMAI MŰHELYEK KUTATÁSI MEGKÖZELÍTÉSEI A PEDAGÓGUSOK SZAKMAI FEJLŐDÉSÉRŐL ÉS TANULÁSÁRÓL

Elnök: Horváth Zita

Miskolci Egyetem

Opponens: Ugrai János

Eszterházy Károly Egyetem

A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődéséről és tanulásáról való gondolkodás jelenleg a globális neveléstudományi és oktatáspolitikai diskurzus egyik meghatározó eleme, a fogalom, tartalmát ennek következtében többféle diskurzus alakítja, így értelmezése a mai napig vitatott (Guskey, 1991; Kelchtermans, 2004; Fraser et al., 2007; Evans, 2014; Kennedy, 2016; Korthagen, 2017), változás alatt van. A változás során egyrészt bővül a tanulói eredményesség értelmezése, melyhez kezdetben az elszámoltathatósági szempontok miatt szinte kizárólagosan kapcsolódott a pedagógusok tanulásának értelmezése. Másrészt a szakmai fejlődés kutatásában hangsúlyossá a pedagógus tanulásnak kontextusba ágyazott, személyes dimenziói válnak (Darling-Hammond – Richardson, 2009; Thurlings et al., 2017), melyek úgy tekintenek a pedagógusra, mint komplex, személyes „rendszerre”, akinek szakmai tanulása a személyes szinten is rendszerszerűen, az azt befolyásoló személyes tényezők és működésük komplexitásában, mint szakmai identitiásváltozás érthető meg.

A szimpózium célja, hogy körképet adjon, s egyben szakmai diskurzust teremtsen arról, hogy a hazai kutatóműhelyek milyen módon értelmezik a pedagógusok szakmai fejlődésének és tanulásnak fogalmát s ehhez milyen kutatásokat kapcsolnak, bemutassák a témában született sokszínű hazai kutatási eredményeket.

A szimpózium négy előadása a hazai tudományegyetemek egy-egy kutatóműhelyének eredményeit mutatja be. 1) Az első előadás, az NKFI Alapból megvalósuló MoTeL (Models of Teacher Learning) projekt, átfogó célja azonosítani, hogy a pedagógusok szakmai fejlődést befolyásoló egyéni, szervezeti és rendszerszintű tényezők milyen feltételek mellett gyakorolnak jelentős pozitív hatást a pedagógusok szakmai fejlődésére és tanulására. Az ezt követő kutatások a szakmai fejlődés képzéshez kapcsolt kontextusát vizsgálják. 2) A második előadás nagymintás keresztmetszeti kutatások és kismintás longitudinális vizsgálatok alapján összegzi a pedagógusok tanulásának szervezeti és stakeholderek általi meghatározottságát. 3) A harmadik előadás egy konkrét program képzésbe ágyazása mentén mutat rá a munkahelyi- és informális tanulás szerepére a pedagógusok felkészülésében. 4) A negyedik előadásban a mérés-értékelés kutatási hagyományai érvényesülnek a tanárképző és tanártovábbképző programokban is, egyrészt a tanuláshoz általánosan szükséges területeken, másrészt a tanári tudás néhány kiemelt területén: tervezés, értékelés, reflexió, kutatási készségek, tanulásszervezési módszerek. A tanulók fejlődésének kutatásaihoz számos képzési program társul.

A PEDAGÓGUSOK FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉSÉNEK ÉS TANULÁSÁNAK KOMPLEX KUTATÁSI MEGKÖZELÍTÉSE

Halász Gábor, Rapos Nóra, Fehérvári Anikó, Szivák Judit, Tókos Katalin, Bükki Eszter

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *pedagógus; folyamatos szakmai fejlődés és tanulás; tanulás és identitás; komplex és dinamikus kutatási keretrendszer*

A szakmai fejlődés és tanulás fogalmi és kutatási rendszerében jelentős változások tapasztalhatók az elmúlt években nemzetközi térben. Rámutattak, a) hogy a pedagógusok fejlődésének vizsgálatakor magát a tanárt és a környezete kombinációját kell vizsgálni (Fessler – Christiansen, 1992; Day et al., 2009, Rapos et al., 2020). b) A szakmai fejlődésről tanulási folyamatként gondolkodnak, azt az egész életpálya és a szakmai identitás kontextusában is értelmezik (Mockler, 2013, Boylan, 2017, Kaplan – Garner, 2018). c) Az értelmezés a fejlődési szakaszok felől annak dinamikussága és folytonossága felé fordult (Fessler, 1992; Sorensen et al., 2014).

Előadásunk célja, hogy a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődési folyamatait végző komplex kutatás részeként bemutassuk, hogy a fogalmi változásból adódó komplex és dinamikus értelmezés milyen kutatási keretrendszerben és változókészlettel vizsgálható.

Kutatásunk eredménye 1) a szisztematikus irodalmi feltárás során hét releváns adatbázisra építve (Google Scholar EBSCO; Web of Science; Unesco; PROQUEST; MATARKA OPKM) fogalmaztuk meg a kutatás fogalmi rendszerét Prisma checklist, 2009 eljárással (940 irodalomból közel 100 tanulmány kódolása és elemzése). Ez alapján a tanári szakmai fejlődés és tanulás fogalma olyan egyéni szintű változás-folyamat, amely személyes és kontextuális tényezők komplex és dinamikus hatásrendszerének eredményeként jön létre, okai szerteágazók, egyéni és társas helyzetekben (tanulási tevékenységekben), gyakran nem tudatosan és észrevétlenül megy végbe, vagyis nem szűkíthető előírt, szándékolt és szűk értelemben szakmai feladatvégzéshez kötődő tevékenységekben való részvételre, eredménye tartós és multidimenziós változás, egyedi mintázatokkal jellemezhető, a tanári életpálya egészében értelmezendő (Rapos et al., 2020). 2) E fogalomra épült humánökológiai szemléletű kutatási keretrendszerünk, miszerint az egyéni-, szervezeti- és rendszerszintű elemek viszonya kölcsönös, és egymásra nézve meghatározó (Creemers – Kyriakides, 2015). A kutatás további eredménye 3) e komplex keretrendszer változókészletének kialakítása, ahol mindhárom szint esetében a szakmai fejlődés szempontjából kiemelt jelentőségű általános jellemzők, valamint a szinthez kapcsolódó tanulási tényezők azonosítására és értelmezésre került sor. Az előadás része a 4) változórendszer kialakított adekvát mérőeszköz (pl: TALIS 2018; OFI 2014; EFOP, 3.1.2; Paksi, et al., 2015; Geijsel, et al., 2009; Thoonen et al., 2011; Opfer, et al., 2018; De Vries, et al., 2013; Marsick – Watkins, 2003), valamint a kvantitatív mérést támogató (N = 5000 pedagógus), kvalitatív esettanulmány protokoll is.

A kutatás eredményei lehetővé teszik a pedagógusok folyamatos szakmai tanulásnak nemzetközi kontextusban is érvényes hazai vizsgálatát, valamint egy adatokra épülő szakmapolitika diskurzus és szabályozás elindítását.

A kutatást befogadó 128738 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K_18 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉS ÉS A TÁRSADALMI KÖRNYEZET DETERMINÁLTA TANÁRI ELVÁRÁSRENDSZEREK KUTATÁSA

Chrappán Magdolna, Pusztai Gabriella

Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Neveléstudományi Tanszék;
Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Neveléstudományi Tanszék

Kulcsszavak: *pedagógusképzés, pedagógus attitűdök, folyamatos szakmai fejlődés, pályaszocializáció*

Egyetemünk tanárképzése a teljes pedagógus életpályát átfogó képzési portfóliót működtet, ami nemcsak a képzés praktikumai miatt van így, hanem mert a pedagógussá válást olyan kontinuumnak tekinti, amelyben a kezdetektől a pálya csúcsáig és azon túl is támogató közeget kíván biztosítani a tanároknak. Ebből következik, hogy a pedagógusok tanulásáról, szakmai identitásfejlődéséről is számos kutatási adat áll rendelkezésünkre, amelyek elsősorban az egyetem saját rekrutációs bázisnak számító észak-keleti és az ehhez csatlakozó határontúli régió (Partium) pedagógusaitól s saját tanárszakos hallgatóinktól származnak.

A kutatási kontextust többnyire elsősorban a szociális tér (köznevelési intézményen belüli és azon kívüli helyi és regionális) szakmai identitásfejlődésre gyakorolt hatásrendszere és mechanizmusai, valamint a pedagógusok CPD-vel kapcsolatos narratívái és ezek mentén az egyetemmel mint képzési szolgáltatóval kapcsolatos elvárásai jelentik. (Chrappán – Pusztai, 2014; Chrappán, 2015) Új kutatási irányként jelent meg a Neveléstudományi Intézetben a bejövő hallgatók tanári pályával kapcsolatos személyes attitűdjeinek és hiedelmeinek vizsgálata, a korábbi nagymintás kutatások ugyanis megerősítik azokat a feltevéseket, miszerint a tanárszakos hallgatóink jelentős része inkább közepes, vagy annál gyengébb kompozíciójú iskolai és társadalmi közegből érkezik a tanárképzésbe, a pályával és pályaszocializációval kapcsolatos nézeteik nem a nyitott, innovatív, reflektív szemléletű pedagógusképzésre predesztinálják őket (Bacskai et al., 2019; Kozma – Ceglédi, 2019). A pedagógusjelöltek tanulási folyamatai során az előzetes beállítódásoknak, szakmai értékeknek és elvárásoknak megismerése a legelső kihívás a képzők számára, az attitűdváltoztatás és a pálya tanulása egymásba fonódó elméleti és gyakorlati feladatként a képzés teljes hosszán végighúzódik.

Az előadás során az elmúlt évek nagymintás keresztmetszeti kutatásait (TELEMACHUS, TECERN) (tk. Engler – Pusztai, 2016; Pusztai – Engler – Revákné, 2015; Kovács, 2019; Ceglédi, 2019) és a folyamatban lévő, kismintás longitudinális kutatásunk eredményeit mutatjuk be (Chrappán, 2019; 2020). Ezek az eredmények a pedagógusok tanulásának szervezeti és stakeholderek általi meghatározottságáról szólnak, ami kiváltképp a hátrányos helyzetű régiók (mint a Debreceni Egyetem vonzáskörzete) köznevelésében dolgozó pedagógusok képzése számára lehetnek hasznos információk.

ÚJ UTAK A TANÁRKÉPZÉSBEN – TANÁRJELÖLTEK KOMPETENCIÁINAK FEJLŐDÉSE A "TANÍTSUNK MAGYARORSZÁGÉRT" PROGRAM KERETÉBEN

Andl Helga, Arató Ferenc, Orsós Anna, Varga Aranka

Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológiai Tanszék;
Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Nevelés- és Oktatáselméleti Tanszék;
Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológiai Tanszék;
Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológiai Tanszék

Kulcsszavak: *tanárképzés, mentorálás, szakmai identitás, tartalomelemzés*

A neveléstudomány egyik központi kérdése, hogy milyen tényezők határozzák meg a hatékony és eredményes és méltányos tanulási folyamatot. (Lannert, 2004) A sikeres tanulmányi út meghatározója a felkészült pedagógus (Falus, 2004) és az inklúzióval jellemezhető diverz tanulói környezet, mely bevonja az informális és közösségi tanulási lehetőségeket is (Varga, 2018). A két tényező vizsgálata indokolt a tanárszakos hallgatók felkészítése során is (Arató, 2015a; 2015b). Bemutatni kívánt vizsgálatunk annak feltárását célozta, hogy miféle felkészítő és támogató oktatói tevékenységek, illetve milyen hallgató-társas környezeti elemek és gyakorlati tevékenységformák segíthetik a tanárjelöltek felkészülését a pedagógus pályára.

Kutatásunk a két éve működő "Tanítsunk Magyarországért!" programot vette górcső alá. Azt vizsgáltuk, hogy a falusi kisiskolák (Andl, 2015) hátrányos helyzetű tanulóit (Orsós, 2018) mentoráló egyetemisták milyen változáson mentek át a mentorálást megelőző egyetemi kurzus során. Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megvalósuló mentori feladataik miféle további változásokat eredményeztek a tanárszakos hallgatók esélyegyenlőséggel kapcsolatos attitűdjeiben, saját tanári identitásuk alakulásában. Azt feltételeztük, hogy 1) a felkészülés során valósan meg tudják ítélni tettrekészségüket, és reálisan felmérni, hogy részt vesznek-e a programban. Továbbá 2), hogy a sokszínű hallgatói társas környezet (együtt munkálkodás nem tanárszakos hallgatókkal), valamint a sokszínű gyakorlati tér (hátrányos helyzetű településeken, hátrányos helyzetű tanulók és osztálytársaik mentorálása) mélyebbre ható és pozitív változásokat indít el a hallgatók esélyegyenlőséggel kapcsolatos attitűdjeiben, illetve a tanári pályaválasztásukkal, kompetenciáikkal kapcsolatban (Arató – Varga, 2015; 2018).

Kutatási mintánkat az a 23 egyetemista jelentette, akik személyes és szakmai fejlődését többféle, egy adott szakaszra reflektáló dokumentum narratív tartalomelemzésével tártuk fel. Alapvetően három nagy szakaszát vizsgáltuk a folyamatnak, 1) a bemeneti attitűd adatok, illetve a képzésre érkező visszajelzések adatai, 2) a mentori tevékenység folyamatdokumentumaiban fellelhető adatok, továbbá 3) a mentori szakaszokat lezáró reflektív dokumentumok.

Kutatásunk rámutatott arra, hogy a vizsgált programban kimutathatók olyan elemek mind a támogató oktatói oldal tevékenységrendszerében, mind a program által felkínált gyakorlati tevékenységrendszerben, amelyek beépítése az általános tanári felkészítés programjaiba is előremutató lehetne.

EGY MÉRÉS–ÉRTÉKELÉSI MŰHELY HOZZÁJÁRULÁSA A KUTATÁSALAPÚ TANÁRKÉPZÉSHEZ

Molnár Edit Katalin, Korom Erzsébet, Vígh Tibor, Kasik László, Molnár Gyöngyvér

Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet;
Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet;
Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet;
Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet;
Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *tanárjelölt, szakmai fejlődés, mérés – értékelés*

A nemzetközi szakirodalom egyre inkább a tanári hatékonyság egyik kulcselemének tekinti a tudományos megismerésre jellemző stratégiák használatát, kutatói attitűdöt, kutatásmódszertani ismereteket (pl. van Katwijk, Berry – Jansen – van Veen, 2019). A kutatásalapú tanárképzés irodalmában ismertek a nemzetközi trendeket elemző vizsgálatok (pl. Munthe – Rogne, 2015); az egyes országok gyakorlatát közlő beszámolók (pl. Niemi, 2015). Bár nem ritka egy-egy intézmény képzési programjának elemzése (pl. Pesti – Győri – Kopp, 2018), e modell megvalósításának hazai lehetőségeiről még viszonylag keveset tudunk.

Az előadásban egy olyan intézet törekvéseit mutatjuk be a tanárjelöltek szakmai fejlődésének, ezen belül kutatási készségeinek a támogatására, amely saját kutatásaiban elsősorban a mérés-értékelés kérdéseire összpontosít. A tárgyalt vizsgálatok fő kérdése, hogy miként segíthető a pedagógiai elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolatok megteremtése, illetve a kutatás–fejlesztés által létrehozott tudás széles körű hasznosítása a tanárképző és tanártovábbképző programokban (vö. Csapó, 2015; 2020).

Egyetemünk Neveléstudományi Intézete 2015 óta az egyetemi tanulmányok megkezdésekor a karok által részlegesen választható összetételű bemeneti mérés alkalmával részletes, viszonyítási pontokkal ellátott információt szolgáltat minden hallgatónak az egyetemi tanuláshoz nélkülözhetetlen tudás- és képességterületei fejlettségi szintjéről, tanulási stratégiái hatékonyságáról. A kritériumszint alatt teljesítő diákoknak személyre szabott javaslatokat fogalmazunk meg; az egyetem által kínált, a fejlődésüket támogató lehetőségekről is tájékoztatjuk őket. A tanulmányok során a tanári tudás néhány területén – tervezés, értékelés, reflexió, kutatási készségek – gyakorlati kurzusokhoz kötődő akciókutatásokkal térképezzük fel a diákok szakmai fejlődésének kezdő szakaszát. A fejlesztésben oktatói együttműködés érvényesül; az eredményeket közvetlenül felhasználjuk az érintett tantárgyak oktatásában. A tanárjelöltek bekapcsolódhatnak az intézet munkatársai által a közoktatásban tanulókkal folytatott mérési, kutatási projektekbe (alapkészségek vizsgálata, tanulásszervezési módszerek és hatásvizsgálatuk), valamint tudománynépszerűsítő rendezvények szervezésébe; a gyakorló pedagógusok pedig részt vehetnek az intézet és a körülötte dolgozó kutatócsoportok által felkínált tanártovábbképzési programokban. A tanárképzésben diplomát szerzettek 2019 óta értékelik a képzési programot. Ez a visszajelzés a teljes képzés vizsgálatához, fejlesztéséhez ad információt a képzőknek.

A tanárképzés változó szabályozási feltételei között ezek a gyakorlatok lehetőséget kínálnak a szervezeti tanulásra, alkalmazkodásra, illetve arra, hogy a közös tudásteremtést a tanárjelöltek, gyakorló tanárok is megtapasztalják.

HELYTÁLLÁS A „VÉSZHELYZETI” TÁVOLLÉTI OKTATÁSBAN

Elnök: Serfőző Mónika

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Opponens: Kopp Erika

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A koronavírus járvány eddig sosem látott kihívások elé állította a felsőoktatást is. Kutatásunk egy pedagógusképző karon vizsgálja a COVID–19 járvány felsőoktatás-módszertani összefüggéseit a hallgatók és az oktatók szemszögéből. A kérdőíves felmérés első fázisában 609 fő (hallgatók 36%-a) adott visszajelzést a távolléti oktatás első hónapjának tapasztalatairól. Az eredmények gyors feldolgozása és kari megosztása segítette a távolléti oktatás eredményes folytatását a kommunikációs, tanítási és értékelési módszerek finomhangolásával. A távolléti oktatás teljes időszakára visszatekintő adatgyűjtés még nem zárult le, eddig 435 hallgató és 23 oktató töltötte ki online kérdőíveinket.

Szimpóziumunk kutatásunk eredményeit mutatja be: 1) Hogyan élték meg a távolléti oktatást a hallgatók és az oktatók, milyen előnyeit és nehézségeit tapasztalták, mely tényezők segítették és hátráltatták tanulási, oktatási céljaik elérését? 2) Hogyan alakult a hallgatók és oktatók szubjektív jólléte a megélt személyes élményekkel és a támogató „emberi” tényezőkkel összefüggésben? 3) Hogyan érvényesült az esélyegyenlőség szempontja? 4) Milyen tapasztalatok vihetők tovább a felsőoktatás megújítására? Miként lehet a jövőben már tervezettebben felkészülni az online elemeket is alkalmazó tanulásra, tanításra?

A távolléti oktatás előnyeként a diákok a rugalmas időbeosztást, az otthonról tanulás kényelmét és az önfejlődési lehetőséget említették. Jelentősebb nehézségeket 3 területen tapasztaltak: 1) személyes kapcsolatok és kommunikáció, 2) önszabályozott tanulás és 3) technikai problémák. Fontosak voltak számukra az online órák, konzultációk, ahol a szinkron kommunikáció igazibb tanulásélményt teremtett. Az oktatók többségének nehézséget jelentett az online tanítás technikai hátterének és platformjainak kialakítása vagy átdolgozása, ennek időigényessége, az értékelési stratégia áttervezése.

A diákok szubjektív jólléte mérsékelten kielégítő, de az állapotuk a távolléti oktatás kezdete óta kissé romlott. Ehhez olyan tényezők is hozzájárultak, mint a zsúfoltabb lakhatási körülmények, a foglalkoztatottság változása és az egyelőre még csak kisebb hányadukat érintő romló anyagi helyzet. Esélyegyenlőségi szempontból a kurzus- és tananyaghozzáférési lehetőségek, a környezet tanulástámogató hatása, a követelmények teljesíthetősége és a biztonságérzet mértéke a kritikus tényezők.

Úgy véljük, hogy az elmúlt hónapokban egy új tanulási kultúra alakult ki, melyben még inkább a hallgatók és oktatók kölcsönös együttműködésére, rugalmas fejlődésére van szükség. A kutatás is megerősítette, hogy a pedagógusképzés – legyen offline vagy online – elsősorban emberek közötti kommunikáció, amelynek minősége elenyésző mértékben múlik a technikai adottságokon, izgalmas vizuális megoldásokon, kreatív e-learning felületeken. A képzés minősége továbbra is az emberi tényezőn, egymás tiszteletén, segítőkész támogatásán, elfogadó megértésén múlik, a technikai feltételek szükségesek, de nem elégségesek hozzá.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

„VÉSZHELYZETI” TÁVOLLÉTI OKTATÁS A PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN (ELMÉLETI KONTEXTUS ÉS KUTATÁSI KERET)

Serfőző Mónika, Böddi Zsófia, F. Lassú Zsuzsa, Bajzáth Angéla, Rádi Orsolya Márta

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *pedagógusképzés, távolléti oktatás, ERT-emergency remote teaching, online tanulás-tanítás*

A COVID–19 miatti járvány okozta vészhelyzet a világ számos országában tette szükségessé a távolléti oktatás bevezetését a nevelés-oktatás minden szintjén, így a felsőoktatásban is. A távolléti oktatás fogalma az online oktatás és a távoktatás meghatározását fedi le együttesen. Bár számos előnnyel rendelkezik (pl. rugalmasság, egyéni tanulási utak lehetősége), hátrányai, nehézségei is felmerülhetnek (pl. a résztvevők alacsony digitális kompetenciája esetén, a személyes kapcsolat hiányából fakadóan) (Bereczki et al., 2020). A hatékony online oktatás-tanulás jellemzői a pontos tervezés, a szisztematikus felépítés, a visszajelzések alapján való fejlesztés. A COVID–19 járvány okozta távolléti oktatásra való áttérés a valódi távoktatással és online képzésekkel szemben hirtelen és nem tervezett módon történt, ezért nyugodtan használható a „vészhelyzeti távolléti oktatás” (emergency remote teaching, ERT) kifejezés (Hodges – Moore – Lockee – Trust – Bond, 2020). Kutatásunkban az ERT fogalom jellemzőiként értelmezzük a 2020 márciusától előálló felsőoktatási sajátosságokat, mely elsősorban a keletkezett kár enyhítését, a megkezdett félév minél kisebb veszteséggel történő befejezését célozta.

Kutatásunk célja megismerni, feltárni, hogy pedagógusképző karunk hallgatói hogyan élik meg a távolléti oktatást, milyen előnyeit és nehézségeit tapasztalják, milyen tényezők segítik őket a kihívásokkal való megküzdésben és melyek jelentenek hátráltató tényezőt a távolléti formában történő tanulásban.

Online kérdőíveink zárt és nyitott kérdései az alábbi témakörökre irányultak: személyes jóllét, biztonságérzet, környezeti feltételek, távolléti oktatás megvalósulása, kommunikáció és együttműködés, online tanulás menedzselése, kurzus-és tananyaghozzáférési lehetőségek, a követelmények teljesíthetősége, hallgatói igények, egyetemi támogatás, online vizsgák tapasztalatai, oktatói tevékenységek, hallgatók tanulásának támogatása, sikerek és nehézségek. Az első fázisban 609 fő (hallgatók 36%-a) adott visszajelzést a távolléti oktatás első hónapjának tapasztalatairól. A teljes időszakra visszatekintő adatgyűjtés még nem zárult le, eddig 435 hallgató és 23 oktató töltötte ki kérdőíveinket.

A TÓK hallgatói összességében közepes mértékben elégedettek a távolléti oktatással. Ennél kicsivel magasabb az általános támogatottság érzetük a kar részéről, amely az oktatók elérhetőségével, rugalmas segítőkészségével, a követelmények egyértelműségével és a kurzusok teljesíthetőségével van összefüggésben. A hallgatók helyzete nem egyforma, meg kellett keresnünk az adott kereteken belül is megvalósítható, rugalmas, személyre szabott megoldásokat.

Ez a kényszerhelyzet a későbbiekben is hasznosítható tapasztalatokkal szolgálhat. A távolléti oktatásban mutatkozó hiányok megfogalmazása pedig hozzájárulhat ahhoz, hogy jobban megértsük képzésünk sajátosságait, értékeit.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

TÁVOLLÉTI OKTATÁS PRÓ ÉS KONTRA HALLGATÓI ÉS OKTATÓ SZEMSZÖGBŐL A PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

Aggné Pirka Veronika, Svraka Bernadett, Serfőző Mónika, F. Lassú Zsuzsa, Bajzáth Angéla

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *pedagógusképzés, távolléti oktatás, kihívás, nehézség*

A COVID–19 járvány azonnali, és hatékony válaszra motiválta a felsőoktatás szereplőit világszerte (Saleh – Mujahiddin, 2020; Toquero, 2020), noha nem újdonság számukra az online tanulási környezet. Az online tanulásnak számos irodalma született az elmúlt tíz évben hazánkban (Balázs – Klucsik, 2015; Benedek, 2013; Hunya, 2016; Ollé, 2012; 2013), amelyek egyrészt jó gyakorlatokat mutatnak be online tanulási közegben megvalósuló számonkérési, értékelési, módszertani gyakorlatokra közép-és felsőfokon, másrészt az online tanulásban rejlő lehetőségeket, kihívásokat hangsúlyozzák. A távolléti oktatás hatékonyságának és eredményességének kérdését 2020 tavaszán az erősítette fel, hogy nem választható, hanem kizárólagos tanítási-tanulási forma maradt a felső- és közoktatásban Magyarországon.

Kutatási célunk feltérképezni és bemutatni, hogyan élték meg a távolléti oktatást egy pedagógusképző kar hallgatói és oktatói, milyen előnyeit és nehézségeit tapasztalták, mely tényezők segítették és hátráltatták tanulási, oktatási céljaik elérését? Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy a hallgatók globálisan mennyire elégedettek a távolléti oktatással, mennyire érezték, hogy segítséget kaptak a távolléti oktatás alatt? Milyen segítségre lett volna szükségük, hogy eredményesebbek legyenek a távolléti tanulásban? Oktatói oldalról, milyen sikerekről, illetve nehézségekről számoltak be a távolléti oktatás során?

Módszer: Hallgatókat és oktatókat kérdeztünk nyílt és zárt végű kérdésekkel, online kérdőívek segítségével. A kutatás két fázisban történt: 1) 2020. áprilisban, 2) 2020. júniusban. Az adatok statisztikai elemzése SPSS programmal történt, a nyílt végű kérdésekre adott válaszokat a tartalomelemzés módszerével dolgoztuk fel.

A távolléti oktatás előnyeként említik a diákok a rugalmas időbeosztást, az otthonról tanulás kényelmét és az önfejlődési lehetőséget. A legjelentősebb nehézségek 3 területen tapasztalhatók: 1) személyes kapcsolatok és kommunikáció (hallgatótársak és az oktatók hiánya), 2) önszabályozott tanulás (felületek menedzselése, a határidők tartása, önmaguk motiválása) és 3) technikai problémák. A felsőoktatásban dolgozó oktatók válaszait a távolléti oktatásban megjelenő sikerek és nehézségek mentén elemeztük.

A kutatás eredményei alapján elmondhatjuk, hogy a következő tényezőknek van fontos szerepe az eredményes távolléti oktatásban: hatékonyabb kommunikáció, a tanulástámogatás segítése, egyértelműbb követelmények, oktatói rugalmasság.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

AZ EMBERI TÉNYEZŐ ÖSSZETEVŐI ÉS SZEREPE A TÁVOLLÉTI OKTATÁSSAL ÖSSZEFÜGGŐ SZUBJEKTÍV ÉLMÉNYEKBEN

F. Lassú Zsuzsa, Sándor Mónika, Böddi Zsófia, Svraka Bernadett, Serfőző Mónika

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *szubjektív jóllét, pedagógusképzés, támogatottság, távolléti oktatás*

A COVID–19 járvány az egész világon megnövelte az emberek stressz szintjét, az egészséghez, munkához, ellátásokhoz való hozzáférés bizonytalanságán, és a megélt traumatikus élményeken keresztül (Liu et al., 2020). Ugyan a felsőoktatást nem érte felkészületlenül az online térben való munkára történő áttérés (ld. Bao, 2020), és más szektorokhoz hasonlóan képes a kihívásban rejlő lehetőségeket is meglátni (Yan, 2020), a hallgatók és az oktatók egyéni adottságai, életkörülményeik és kihívásaik nagyban befolyásolják a távolléti oktatásban megélt élményeiket és személyes jóllétük alakulását (Sahu, 2020). A hirtelen létrejött helyzet átmeneti bizonytalanságokat, megoldandó kihívásokat, a jövő bejósolhatatlanságát hozta a felsőoktatásban tanulóknak és dolgozóknak egyaránt, ez által növelve a stresszt és csökkentve a mentális és fizikai jóllét állapotát (Zhai – Du, 2020).

A kutatás célja a „vészhelyzeti" távolléti oktatásban megélt személyes élmények és szubjektív jóllét vizsgálata a támogató „emberi" tényezőkkel összefüggésben egy pedagógusképző kar oktatói és hallgatói körében.

Módszer: A kutatás 2 fázisban történt online kérdőívek segítségével, 2020 áprilisában és júniusában. A kutatásban való részvétel anonim és önkéntes volt, az adatgyűjtés megfelel a vonatkozó törvényi és kutatásetikai előírásoknak. A kérdőív a távolléti oktatásban megélt élményeket, a támogatottság és közösségi érzés élményét és a szubjektív jóllét állapotát vizsgálta a WHO Jóllét-kérdőív rövidített magyar változatának felhasználásával (Susánszky – Konkoly Thege – Stauder – Kopp, 2006), a résztvevők fizikai és társas körülményeinek összefüggésében. Az adatok statisztikai elemzése SPSS programmal történt.

A jóllét mutatói az oktatók és a hallgatók körében is csökkentek a távolléti oktatás elején. A jóllét csökkenése a megélt nehézségekkel mutat összefüggést, amelyek leginkább a szociális kapcsolatok és a kommunikáció területén jelentkeztek. Emellé sorakozott fel a nappali tagozatos diákoknál az esetleges hazaköltözés, az otthoni zsúfoltság és a család anyagi körülményeinek változása. A levelező tagozaton ugyanakkor a családdal, gyermeknevelléssel, munkaviszonnyal kapcsolatos kihívások mellé sorakoztak fel az online tanulás sokszor nehézséget okozó jellemzői. A hallgatók kiemelték az oktatói rugalmasságot, segítőkészséget, differenciált bánásmódot, mint szükséges támogató tényezőket. A felsőoktatásban dolgozó oktatók szubjektív jóllétét a munkaterhek, a kollégákkal való együttműködés megélt minősége, saját rugalmassága, az oktatáshoz kapcsolódó sikerek és nehézségek megélése, valamint az egyetem felől érkező támogatás vonatkozásában elemeztük.

Kutatásunk megerősítette az emberi tényező, a kommunikáció és a társas támogatás fontosságát a pedagógusképzésben mind hallgatói, mind oktatói vonatkozásban, melyek mellett ugyanakkor jelen helyzetben az infrastrukturális, materiális feltételek is meghatározónak mutatkoztak.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

ESÉLYEGYENLŐSÉG A TÁVOLLÉTI OKTATÁSBAN

Svraka Bernadett, Böddi Zsófia, Gönczöl Andrea, Sándor Mónika, Aggné Pirka Veronika

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *esélyegyenlőség, biztonságérzet, támogató jelenlét, távolléti oktatás, prevenció*

A távolléti oktatás egyik fő kihívása a hallgatói esélyegyenlőség megteremtése. Ennek megvalósulása soktényezős, személyi és tárgyi feltételek egyaránt szükségeltetnek. Alappillére a családi körülmények, a barátok, hallgatótársak és nem utolsó sorban az oktatók támogató jelenléte (Sahu, 2020).

A mai világban egyértelműnek tűnik a mindennapi internethasználat lehetősége, de nem biztos, hogy mindenki megengedheti magának azt a megfelelő sávszélességű internet előfizetést, hogy gond nélkül csatlakozhasson a távolléti oktatás kurzusaihoz. Ez nagyban rontja a hallgatók esélyeit a tananyag hozzáféréséhez, egyben elsajátításához (Crawford, 2020). A tárgyi feltételeken kívül egyéb körülményeik is befolyásolhatják a hallgatók egyenlő esélyeit a tanulás terén.

Kutatásunkban az esélyegyenlőség oldaláról vizsgáljuk a hallgatók távolléti oktatásbeli élményeit. Célunk olyan prevenciós felmérés és kimutatás volt, amely a távolléti oktatásban az esélyegyenlőség szempontjából tárja fel a helyzetet, mint a kurzus-és tananyaghozzáférési lehetőségek, tanulástámogató környezet, a követelmények teljesíthetősége mennyiségi és minőségi szempontok alapján és a biztonságérzet mértéke.

A kari esélyegyenlőségi képviselet nevében a kérdéskört anonim és önkéntes önkitöltős kérdőív zárt kérdéseivel jártuk körbe (N = 435). Kérdeztük a hallgatókat a távolléti oktatás benyomásairól, a biztonságérzetükről, a karunk segítségnyújtási lehetőségeiről. A kérdőív a 2020. tavaszi vizsgaidőszakban volt elérhető, így a „vészhelyzeti” távolléti oktatás teljes időszakának tapasztalatait meg tudták osztani velünk. A kvantitatív kutatás számszerűsített eredményeinek összefüggés vizsgálatát SPSS program segítségével végeztük.

A kitöltők 30 %-a teljes állásban dolgozik tanulmányai mellett, amit a pandémiás helyzet sokszorosan megnehezített, így csökkentve esélyeiket a tananyag elsajátítási folyamatokban. Kiemelendő, hogy a kitöltők 70 %-a elégedett a kar távolléti oktatásával, és a kurzusokhoz való hozzáférést közel ugyanennyien tartották átlagosan egyszerűnek. Ennek ellenére a tananyag beszerzése a hallgatók felének nagyobb nehézségekbe ütközött. Érdekes, hogy leginkább a kevert (65%), és legkevésbé a pusztán digitális oktatást (6%) preferálnák, igénylik a személyes kontaktust.

A többség úgy érezte, hogy a tanulása, fejlődése biztosított a távoktatás során (46%), ugyanakkor 13%-ban bejelölték, hogy támogatásra volt szükségük. Ehhez a legnagyobb biztonságot, támogatást általában a család nyújtotta, de e mellett a barátok, hallgatótársak és az oktatók személye is segített.

Eredményeink egyértelműen rámutattak arra, hogy a járványügyi helyzetben fellépő „vészhelyzeti” távolléti oktatást esélyegyenlőségi szempontokból is vizsgálni kell, amelyből következtetéseket lehet levonni és a következőkben intézkedési tervet készíteni a hatékonyabb ügykezelés érdekében. Eredményeink további összefüggésvizsgálatokra is lehetőséget adnak.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

ÚJ TANULÁSI KULTÚRA, ÚJ TUDÁS? TÁVOLLÉTI OKTATÁS TOVÁBBVIHETŐ TAPASZTALATAI

Kolosai Nedda, Rádi Orsolya Márta, Bajzáth Angéla, Aggné Pirka Veronika, Golyán Szilvia

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar;
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *felsőoktatás-módszertan, hallgatók tanulásának támogatása, távolléti oktatás, tanulási kultúra*

A koronavírus járvány nem tapasztalt kihívások elé állította a közoktatást és a felsőoktatást. A pedagógusképzésben oktatók számára további kihívás, a hallgatók felkészítése az új iskolakultúrára, óvodakultúrára, bölcsődekultúrára, azaz a változó feltételekhez való alkalmazkodás képességének adekvát felsőoktatáspedagógiai módszerekkel történő fejlesztése. Az oktatás eredményességét meghatározza, az oktatók hogyan értelmezik a tanulási folyamatokat, ezzel összefüggésben hogyan szervezik meg a hallgatók tanulását. A korszerű felsőoktatáspedagógiai gyakorlat a reflektív gondolkodás, a gyakorlati és elméleti tudás összekapcsolására egyszerre irányul (Halász, 2012; 2016; Szivák, 2010).

Célunk a kutatási eredményeink továbbgondolása a következő kérdések megválaszolása mentén: Megtarthatók-e a felsőoktatáspedagógiában ezek az értékek az új platformokon? Mennyiben tekinthető ez a helyzet egy új tanulási kultúra kiindulásának? Milyen tapasztalatok vihetők tovább a felsőoktatás megújítására, a közoktatásban való helytállás segítésére? Miként lehet a jövőben már tervezettebben felkészülni online elemeket is alkalmazó tanulásra, tanításra, és ehhez milyen támogatás szükséges hallgatóknak, oktatóknak egyaránt? Hallgatókat és oktatókat kérdeztünk nyílt és zárt végű kérdésekkel, online kérdőívek segítségével. A kutatás két fázisban történt: 1) 2020. áprilisban, 2) 2020. júniusban. A nyílt végű kérdésekre adott válaszokat a tartalomelemzés módszerével dolgoztuk fel.

Eredmények: A tartalomelemzéssel feldolgozott narratívákban megjelenik, a hallgatók igénylik a szinkron órákat, az élő, online konzultációkat. Ezek az alkalmak tanulási és tanítási élményt jelentenek számukra, hatékonyabb tanulást biztosítanak. A további adatok részletesen áttekintik és előre vetítik a hallgatók és oktatók alkalmazkodási lehetőségeit, ehhez a támogatás szükségét egy esetleges új tanulási kultúra kiépítésére.

A pedagógusképzésnek szükséges támogatnia a hallgatókat abban, hogy képesek legyenek rugalmasan alkalmazkodni váratlan helyzetekhez. A technikai tudást, egy-egy platform megfelelő használatát, pedagógiai, módszertani tudással szükséges kiegészíteni. A platformváltás (tantermekből virtuális termekbe lépés) megmutatta a hallgatók tapasztalatain keresztül is az oktatók gondolkodását arról, mit jelent számukra a felsőoktatásban a hallgatók tanulásának támogatása. A technológia nemcsak a tanítási és tanulási módszerekben hozhat változást, de a pedagógusok szerepét is átformálhatja. A hagyományos képpel szemben a tudás közös létrehozóivá, a tanulás mentoraivá és az eredményesség értékelőivé válhatnak. A technológia segítségével az oktatók és a hallgatók a tankönyveken messze túlmutató, specializált tudáshoz is hozzáférhetnek a legkülönfélébb formákban, áthidalva a térbeli és időbeli akadályokat. A technológia olyan újfajta tanítási módszerek támogatására ad lehetőséget, amelyek a hallgatót aktív résztvevőnek tekintik. Ezek pontosan azok a tanulási eszközök, amelyekre a 21. században szükség van.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

ÉLETÚT-TÁMOGATÓ PÁLYAORIENTÁCIÓ KORONAVÍRUS ELŐTT ÉS ALATT

Elnök: Borbély-Pecze Tibor Bors

Wesley János Lelkészképző Főiskola, MPT

Opponens: Móré Mariann

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar Szociális és Társadalomtudományi Intézet

Ez a szimpózium a digitális/távoktatási keretekben megvalósított tanév 2020. március és június között eltelt időszak pályaorientációs tevékenységét elemzi több oldalról, valamint kitér a szülők pályaválasztást befolyásoló szerepére és támogatásukra a koronavírust megelőző és a vírus alatti időszakban.

A bemutató a család és pályaválasztás szerepét elemző előadással kezdődik, ezt egy 2019-es, a szülők pályaválasztását befolyásoló szerepéről szóló elemzés követi, amelyet a Magyar Pedagógiai Társaság Pályaorientációs Szakosztályának a karantén ideje alatt végzett e-tanácsadás felmérése kísér majd. Végezetül két gyakorlati, egyéni és csoportos e-tanácsadási gyakorlatokat, online pályaorientációs órákat bemutató, elemző eladás zárja a szimpóziumot.

Az iskola, az iskola szereplői a pályaorientáció folyamatának különböző fontosságú részvevői is egyben. A hazai köznevelés rendszerében, az óvodai továbbtanulást követően, már negyedik osztályban jelentkezik az iskolaválasztás kérdése, amelyet további döntési pontok követnek. A hatályos *Nemzeti Alaptanterv* „munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák” fejlesztéséről beszél, valamint kezdeményezi a műszaki és természettudományos pályaválasztások támogatását. A hazai általános iskolai iskolaválasztás-pályaválasztás kérdéskörében 2014 óta készülő MKIK adatfelvételek azonos előfordulási súllyal szerepeltetik a szülői beszélgetések és az internet szerepét. (Kenderfi, 2019). A tanárok és az iskolai pályaorientációs rendezvények, már a vírus zárlat előtt is, jóval kevésbé érik el a tanulókat. Hooley, Watts és Andrews (2015) Nagy-Britanniában az Ofsted benchmarkhoz kapcsolódva az iskolai pályaorientációban a tanárok hármas szerepkészletét különítették el; a) a tanári tutorálást, amely a tanulók pályaismeretét fejleszti, b) a tanításba épülő pályaorientációt (career education) és c) a szerepmodellséget.

Az elmúlt hónapokban a magyar oktatási intézmények, ideértve az iskolai pályaorientációval foglalkozó szolgálatokat is, zárva tartottak, a tanulás-tanítás átköltözött a digitálisan közvetített otthoni/családi térbe. Miközben számtalan felmérés készült az elmúlt hónapok jelenségeiről, a valóságban még nagyon keveset tudunk arról, hogy az iskola, mint fizikai tér kiesése hogyan érintette az iskolai pályaorientációt. A digitális pályaorientáció kivitelezése ugyanakkor az elmúlt hónapok szakmai kommunikációjában összecsúszott a távtanácsadás korábbi fogalmával (Borbély-Pecze, 2020).

E-TANÁCSADÁS – EGYÉNI ÉS CSOPORTOS TANÁCSADÁS DIGITÁLIS TÉRBEN

Fazakas Ida

Eszterházy Károly Egyetem MPT

Kulcsszavak: *pályaorientáció, digitális, COVID–19*

Az iskolás gyerekek pálya- és iskolaválasztásában a szülők, az internet szerepét nagyon sok vizsgálat igazolja (Kenderfi, 2019; Suhajda 2017). Az iskolai pályaorientációs tevékenység módszerei között találjuk az egyéni tanácsadást, a strukturált csoportfoglalkozást és az önértékelő eljárásokat is (Szilágyi, 2003). Pályatervezési irodánk évek óta végez egyéni és csoportos foglalkozásokat középiskolások körében, illetve fejleszt önértékelő eljárásokat. Az internetes tanácsadás, e-tanácsadás, távtanácsadás nem új forma a tanácsadás világában.

A korábbi időszakban a tanácsadói tevékenységünk nagy részét természetesen személyes találkozások keretében végeztük. Az elmúlt években fejlesztettünk olyan számítógépen futtatható önértékelő eljárásokat, amelyeket a gyerekek önállóan vagy tanácsadói segítséggel, vagy a tanácsadási folyamatba ágyazottan használhattak. A digitális térben való munkamódra való áttéréskor folytattuk a tanácsadói tevékenységünket, és szembesültünk a digitális tanácsadás, pályaorientáció sajátosságaival, előnyeivel és hátrányaival egyaránt.

Előadásunkban esettanulmányokon keresztül – egyéni tanácsadás és csoportos tanácsadás – a digitális térben megvalósult munkánkat mutatjuk be. Elemezzük az e-tanácsadást az ELGPN szótár (Jackson, 2014) definíciója szerint is, bemutatjuk, hogy milyen módszerek váltak be ebben a digitális térben a szokásos távtanácsadás és személyes tanácsadás mellett. Kiemelten foglalkozunk a szülők szerepével ebben a folyamatban.

ISKOLAI PÁLYAORIENTÁCIÓ LEHETŐSÉGEI A DIGITÁLIS MUNKARENDBEN

Tajtiné Lesó Györgyi

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *pályaorientáció, digitális tanrend, COVID–19*

A 2003 óta megjelenő és a jelenleg is érvényben lévő Nemzeti Alaptantervek az iskolai nevelés-oktatás alapvető céljaként fogalmazzák meg a kulcskompetenciák fejlesztését, és a kiemelt fejlesztési feladatokat ezekre a kulcskompetenciákra építik. Ezen területek közül sok szervesen kapcsolódik a pályaorientáció folyamatához. Szilágyi (2003) megfogalmazása szerint a pályaválasztási döntések meghozatalához a tanulónak reális információkkal kell rendelkeznie önmagáról és elegendő információval, tapasztalattal kell rendelkeznie a választható szakmákról, azok tartalmáról és elérési útvonalairól. Elengedhetetlennek tekinti a döntés meghozatalánál a diák, a szülő és a pedagógusok együttműködését. A pályaorientációt ezért egy olyan folyamatnak tekintjük „amely a tanuló egyéni igényeinek figyelembevételével segíti a megfelelő pálya, szakma kiválasztását a lehető legszélesebb információnyújtás révén” (Szilágyi – Völgyesy 1996, 59). Az iskolai pályaorientációs munka összekapcsolható Donald E. Super életszakasz elméletével, melynek első szakasza megegyezik az általános iskolai (növekedés stádiuma: születéstől 14 éves korig), a második szakasza pedig a középiskolai időszakkal a felfedezés stádiumában 15–24 éves kor között (Budavári – Takács, 2011).

Pályaorientációs módszertani kísérletünk kidolgozásának célja volt, hogy a tanévben kötelezően megszervezendő pályaorientációs nap a veszélyhelyzet miatt kihirdetett digitális munkarend alatt se sérüljön. Pályaorientációs napot az általános iskola és a középiskola minden évfolyamán kötelező megszervezni, ezért módszertani anyagunkat is 1-12. évfolyamig minden évfolyamra külön-külön kidolgoztunk. Elsődleges célunk volt egy olyan Online Pályaorientációs Nap megvalósításának segítése, mely játékokon, online feladatokon keresztül bővítheti a diákok pályaismeretét, önismeretét és játszva tanulhatnak általa, de szándékunk szerint más szaktárgyi órákba beillesztve, illetve osztályfőnöki munka keretében is alkalmazhatóak lesznek.

A feladatok az életkori sajátosságok figyelembevételével és a NAT által meghatározott pályaorientációs elemek és hangsúlyok figyelembevételével kerültek kidolgozásra. Az online feladatok mellé készült egy tanári segédlet is, mely a pedagógusoknak segít megismeri és áttekinteni a feladatok célját, tartalmát és megoldásait. A digitális szakadék miatt több diák sem tudott bekapcsolódni a digitális oktatásba, ezért azon tanulók számára, akiket csak papíralapon tudtak eléri a pedagógusok egy nyomtatható feladatlap készült, mely az online feladatok papír-ceruza verzióját és magyarázatát tartalmazza.

A módszertani anyag kipróbálására 2020. május 2. és június 12. között 4 járás, 9 általános iskolájában és egy gimnáziumban került sor. Az online pályaorientációs nap végén a pedagógusoktól és a diákoktól egyaránt kértünk visszajelzést a tapasztalatokról, a munkamódjukról (eszköz és együttműködés típusa), az esetleges nehézségekről és a jövőbeni hasznosíthatóságról.

A SZÜLŐK SZEREPE ÁLTALÁNOS ISKOLÁS GYERMEKÜK PÁLYAVÁLASZTÁSÁBAN

Kenderfi Miklós

Szent István Egyetem GTK HTI, Magyar Pedagógiai Társaság Pályaorientációs Szakosztály

Kulcsszavak: *pályaorientáció, szülők, szerepek, hatás*

Az általános iskolás tanulók pályaválasztásával kapcsolatban számos tanulmány született hazánkban. Van, aki a tanárok, vagy az iskola szerepét (Borbély et al., 2013) keresi a folyamatban, mások a pályaorientáció módszereit, eszközeit veszik nagyító alá (Fazakas, 2010). A szakemberek gyakran vizsgálják a gyerekek informáltságát, vagy éppen a döntésüket befolyásoló forrásokat (Suhajda, 2018). Mindenki evidenciaként kezeli, hogy a szülők szerepe megkerülhetetlen a gyermek pályaválasztásában.

Kutatásunk során mi ezt az evidenciát kívánjuk megnézni, méghozzá a szülő oldaláról. Hogy is gondolkozik gyermekének pályaválasztásáról, milyen elképzelései vannak jövőjéről, hogyan látja saját helyét és felelősségét a döntésben és annak előkészítésében. Az ország minden részéből 9000 különböző végzettségű szülő töltötte ki kérdőívünket, melynek eredményeit kívánjuk közreadni a szimpózium során.

A legközelebbi felmenőkhöz köthető empirikus munkánk következő fejezete során arról kívánunk beszámolni, hogy a 2019-es Szakmázz! Pályaválasztási Kiállítást meglátogató szülőknek mi a véleménye az iskolájuk gyermeke pályaorientációját támogató munkájáról.

A harmadik részben összefoglaljuk a hazai pályaorientációs tartalmú honlapok elemzésének eredményeit, különös tekintettel a szülők számára releváns tartalmakra

AZ E-TANÁCSADÁS HELYZETE ÉS LEHETŐSÉGEI AZ ÉLETÚT-TÁMOGATÓ PÁLYAORIENTÁCIÓBAN

Juhász Ágnes, Borbély-Pecze Tibor Bors, Tajtiné Lesó Györgyi

Magyar Pedagógiai Társaság Pályaorientációs Szakosztály, Taninfo Kft.;
Wesley János Lelkészképző Főiskola, MPT;
Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *pályaorientáció, digitális, COVID–19, felmérés*

Az 1990-es évek végére az Amerikai Egyesült Államokban a számítógéppel támogatott tanácsadásnak jelentős irodalma alakult ki. (Sampson et al., 1998). Ezt az elnevezést vette át az 1990-es években a magyar szakma is (Szilágyi, 2003). Az e-tanácsadás a számítógéppel támogatott tanácsadás mellett a nem személyes kontaktusban történő tanácsadás egyéb formáit is magába foglalja. Ennek jelentőségét speciális kontextusba helyezte a „karantén oktatás", valamint a foglalkoztatási szervezet és a tanácsadók home office-ba kényszerülése.

A Magyar Pedagógiai Társaság Pályaorientációs Szakosztályának tanácsadók körében végzett online kérdőíves felmérésére (N = 105) és az ezt kiegészítő interjúzásra, valamint a szakosztály „Mérések, tesztek, felmérő eljárások, önismereti kérdőívek szerepe a pályaorientációban" konferenciájára alapozva áttekintjük az e-tanácsadásban rendelkezésre álló eszközöket, az e-tanácsadás megjelenését a pályatanácsadók és a tanárok munkájában, a családok, illetve a tanácskérők e-tanácsadással való elérhetőségét.

A kérdőív válaszainak feldolgozásával és a kiegészítő interjúk tapasztalatai alapján tekintjük át a hazai pályaválasztási tanácsadók karantén oktatás során felgyülemlett tapasztalatait. A digitális munkarend más területein szerzett tapasztalatokat is figyelembe véve áttekintjük, milyen technikai, tartalmi és szabályozási lehetőségek álltak rendelkezésre a karantén alatt, milyen változásokat kényszerített ki a személyes találkozások ellehetetlenülése. A karantén alatti tanácsadást abban a kontextusban is vizsgáljuk, hogy a járvány alatt a közoktatás mennyiben hagyta magára a szülőket, erősítette fel a bármilyen hátránnyal küzdők leszakadását. Ennek érdekében felhasználjuk a szülők körében végzett felmérések adatait.

Választ kerestünk arra, hogy az online térben milyen önértékelő eljárások, öndefiníciós kérdőívek támogatják az e-tanácsadás folyamatát. Vizsgálat tárgyává tettük az öndefiníciós kérdőíveket tartalmazó online felületek használhatóságát, elérhetőségét és aktualizáltságát.

PERCEPCIÓK ÉS HATÁSOK A SPORTBAN ÉS A SPORT SZAKOS HALLGATÓK KÖRÉBEN

Elnök: Nagy Ágoston

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Opponens: Fintor Gábor

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

A test- és a sportkultúrát számos megújuló hatás éri, melyek megértése vonzza a kutatókat. Korábbi tanulmányokra épülnek a szimpózium előadóinak témái. Első témánk célpontjai a pedagógusjelöltek, akiknek nézetei sokat változnak onnantól kezdve, hogy bekerülnek az intézmény falai közé. A képzésről alkotott nézeteiket vizsgáltuk. Ezek a nézetek leginkább tapasztalatokból származnak, melyekre a barátok, szülők és a közvetlen környezetük volt nagy hatással (Falus, 2001). Egy oktatási beavatkozást is érintő implementáció folyamatában a pedagógusok szupportív attitűdjei előfeltételei a sikeres hatás és beválás folyamatának (Borbély, 2017). A felsőoktatási képzés milyen mértékben tudja ezt befolyásolni? A személyiségtulajdonságoknak milyen dominanciája mutatható ki? Kutatásunk célja a Nyíregyházi Egyetem tanárképzésében részt vevők pedagógusi pálya percepciójának megismerése a hallgatók személyiségtulajdonságai alapján.

Coakley (1982) és Stevenson (1975) szerint hosszú évek óta ott van a köztudatban egy olyan elmélet, amely szerint a sport pozitív hatással van a testi, érzelmi és szociális fejlődésre. Noha a sport jellemfejlesztő hatásában való hit beépült a köztudatba, néhány kutató megkérdőjelezte ezt, azzal érvelve, hogy a sport bizonyos esetekben antiszociális magatartásformákhoz is vezethet (Coakley, 1982; Stevenson, 1975). A második előadás célja egyrészt bemutatni és elemezni napjaink társadalmában végbement értékváltozásokat, másrészt képet adni a mai fiatalok példaképválasztási szokásairól.

A fiatalkori sportágválasztáshoz gyakran társul a csökkenő élményszerzés, a kiégés, a sérülésveszély, a sportági vándorlás. Nem tisztázott a sportági specializálódáshoz köthető későbbi sportsiker. Az sem teljesen világos, hogy milyen mértékben és hogyan hatnak a szülők erre a jelenségre. A harmadik előadás arról szól, hogy a szülők milyen mértékben befolyásolják a gyermekük sportágválasztását és milyen elvárásaik vannak versenyzési szintre nézve.

A 2014-ben bevezetésre kerülő NETFIT (Nemzeti Egységes Tanulói Fittségi Teszt) rendszer egy új dimenziót nyitott Magyarországon a tanulók fittségi vizsgálatára. Újszerűsége a tudományos megalapozottságában, kritériumorientált minősítő rendszerében, személyre szabottságában, és technikai kivitelezésében van. A célja, hogy a mindennapos testnevelés hatásait ki tudja mutatni, a tanulók fittségi és testalkati paramétereiben. A negyedik előadás arra keresi a választ, hogy a tanulók fittségi profilja a NETFIT próbákban mutatott eredmények alapján milyen összefüggésben áll a családi háttérrel, valamint a NETFIT-ről alkotott véleményükkel.

A PEDAGÓGUSI PÁLYA PERCEPCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA TANÁR SZAKOS HALLGATÓK SZEMÉLYISÉG TULAJDONSÁGAI ALAPJÁN

Borbély Szilvia, Oláh Dávid

Nyíregyházi Egyetem;
Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *pedagógiai nézet, pedagógusképzés, pedagógusi pályapercepció*

A legtöbb pedagógusjelöltnek a képzésbe kerülés előtt, már saját pedagógiai nézetei vannak. Ezek a nézetek leginkább tapasztalatokból származnak, melyekre a barátok, szülők és a közvetlen környezetük volt nagy hatással (Falus, 2001). Egy oktatási beavatkozást is érintő implementáció folyamatában a pedagógusok szupportív attitűdjei előfeltételei a sikeres hatás – beválás folyamatának (Borbély, 2017). A felsőoktatási képzés milyen mértékben tudja ezt befolyásolni? A személyiségtulajdonságoknak milyen dominanciája mutatható ki? Kutatásunk célja, a Nyíregyházi Egyetem tanárképzésében részt vevők pedagógusi pálya percepciójának megismerése a hallgatók személyiségtulajdonságai alapján.

Vizsgálatunkban az Eysneck féle személyiség tesztet, illetve a Factors Influencing Teaching Choice Scale pályamotivációs tesztet alkalmaztuk. A mintát a Nyíregyházi Egyetem tanárképzésében részt vevő 233 személy alkotta, amelynek 48,5%-át férfiak, 51,5%-át nők tették ki. A mintánk évfolyam szerint egyenletes eloszlást mutat. Eredményeink meghatározásához alapstatisztikai és összefüggés-vizsgálatokat végeztünk.

Megállapítottuk, hogy a nők elégedettebbek pályaválasztási döntésükkel, és az évfolyamok emelkedésével a társadalmi státusz és a választással való elégedettség értéke fordított arányosságot mutat. Az alacsony empátiával rendelkező hallgatók pálya iránti percepcióját a szakmai elvárások, míg az empatikus hallgatókét a pedagógus pálya és a társadalmi elvárások jellemzik.

A kutatás megmutatta, hogy a folyamatban szereplők véleményei, attitűdjei rendkívül differenciáltak és ez nem csak a gyakorló pedagógusok, hanem már a hallgatók pedagógus percepcióját is meghatározzák (Borbély, 2017). Az előzetes tapasztalatok, élmények nagyon erősek, azonban nem alkotnak egységes rendszert, egymáshoz lazán illeszkedő, alkalmi természetű elemekből állnak, ezért ennek befolyásolása mindenképpen szükségszerű, ha a negatív személyiségtulajdonságok kompenzálását szeretnék elérni.

A FIATALKORI SPORTÁGVÁLASZTÁS SZÜLŐI HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Nagy Ágoston

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola, Debreceni Egyetem Sporttudományi Intézet

Kulcsszavak: *utánpótlás sport, sportágválasztás, szülői befolyás, kiégés*

A fiatalkori sportágválasztáshoz gyakran társul a csökkenő élményszerzés, a kiégés, a sérülésveszély, a sportági vándorlás. Nem tisztázott a sportági specializálódáshoz köthető későbbi sportsiker. Az sem teljesen világos, hogy milyen mértékben és hogyan hatnak a szülők erre a jelenségre. A kiinduló kutatás a Yale és Columbia Egyetem Medical Center hasonló témakörben végzett közös vizsgálata volt.

A tanulmány célja megvizsgálni, hogy a szülők milyen mértékben befolyásolják a gyermekük sportágválasztását és milyen elvárásaik vannak versenyzési szintre nézve. A hipotézisünk, hogy a szülők közvetlenül és indirekt módon is irányítják ezt a folyamatot.

A kérdőívet egy amerikai kutatócsoport által használt tanulmány alapján készítettük, mely lehetőséget kínál, hogy az eredményeinket összevessük a 2017-es munkájukkal.

A felmérés két összesített részből állt: egy demográfiai szakaszból és egy 11 kérdésből álló részből, melyet egy 5 pontos Likert-skála segítségével értékeltünk. Az eredmények megismerésére a leíró elemzések mellett összefüggés-vizsgálatokat végeztünk, melyhez az SPSS 21.0 programot használtuk. Jelen kutatásunk két megyeszékhelyen működő sportcentrum sportolóinak bevonásával történt. A kérdőívet 309 szülő töltötte ki. A gyerekeik 38,7 százaléka volt kosárlabdázó. Labdarúgó (26,1%) és úszó (11%). Kézilabdázó (6,8%), tánc-torna-műkorcsolyázó (3,2%), küzdősportoló (3,2%), de volt atléta, lovagló, röplabdázó, vívó és teniszező is.

Kereszttábla elemzésünk alapján megállapíthatjuk, hogy az életkor és a gyerekek sportágainak száma között összefüggés mutatható ki ($Chi^2 = 35,5$ $p = 0,000$). A 14 év alatti korosztály 37,9%-a a választott mellett egy másik sportágat is űz. Ez az arány a 14-18 éves korosztály esetében csak 8%. A specializálódás a 14-18 éves korosztály esetében a legjellemzőbb, 52,7% csak egy sportágat végez. A gyerekek 88,7%-nak nincs az edzőjén kívül más egyéni oktatója. A szülők 49,4%-a semmilyen és további 37,7%-a szerint csak kismértékű hatással voltak a sportágválasztásra. A professzionális szint elérését a gyerekek 40%-a tűzte ki maga elé célként. A szülőknél csak 31,9% várja el ezt a szintet. Akik gyermekük sportolására 30 ezer forint felett költenek, 55,6%-uk a professzionális szintet jelöli meg elvárásként. A szülők 47,1% szerint a gyermekek nagyon sok élményt kapnak sportáguktól. Ezeknél a gyerekeknél (31,6%) professzionális sportolói szint elérése a cél.

A sportolásra többet költő szülők elvárása nagyobb és erősebb hatást is gyakorolnak gyermekük sportágválasztására.

X ÉS Y GENERÁCIÓS FIATALOK PÉLDAKÉP VÁLASZTÁSI SZOKÁSAI NEMZETKÖZI MINTA ALAPJÁN

Hideg Gabriella

Eszterházy Károly Egyetem

Kulcsszavak: *sport, értékek, példaképválasztás,*

Coakley (1982) és Stevenson (1975) szerint hosszú évek óta ott van a köztudatban az az elmélet, amely szerint a sport pozitív hatással van a testi, érzelmi és szociális fejlődésre. Noha a sport jellemfejlesztő hatásában való hit beépült a köztudatba, néhány kutató megkérdőjelezte ezt, azzal érvelve, hogy a sport bizonyos esetekben antiszociális magatartásformákhoz is vezethet (Coakley, 1982; Stevenson, 1975).

A vizsgálat célja egyrészt bemutatni és elemezni napjaink társadalmában végbement értékváltozásokat. Másrészt képet adni a mai fiatalok példaképválasztási szokásairól.

Vizsgálati módszerként a hazai és a nemzetközi szakirodalom feltárásán kívül egy kérdőíves ankét módszert alkalmaztunk. A felmérésben összesen 687 személy vett részt. A vizsgálat 6 ország részvételével zajlott, négy európai– Magyarország, Ukrajna, Románia és Szerbia – és két Európán kívüli – Malajzia és Kenya – országban.

H1: Feltételezzük, hogy a fiatalok jelentős többségének van sportolói példaképe.

H2: Feltételezzük, hogy egyes országokban szignifikánsan magasabb a sportolói példaképet választók aránya és őket pozitív értékek mentén választják.

H3: Feltételezzük, hogy a társadalmi, gazdasági és kulturális eltérésekből adódóan szignifikáns különbségek mutathatok ki a közép-kelet-európai és Európán kívüli országok megkérdezett fiataljainak példaképválasztásában.

Eredményként összehasonlíthatóvá válik a hat ország megkérdezett fiataljainak sportolói példakép választásra vonatkozó szokásai. Tisztább képet kapunk, hogy milyen értékek mentén választanak orientációs személyt a fiatalok.

A MÉRÉS, ÉRTÉKELÉS PEDAGÓGIAI SZEREPE A KÖZÉPISKOLAI TESTNEVELÉSBEN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SZOCIO-ÖKONÓMIAI HÁTTÉRVÁLTOZÓKRA (FÓKUSZBAN A NETFIT MÉRÉS LEHETŐSÉGEINEK KIAKNÁZÁSA)

Nagy Zsuzsa

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Kulcsszavak: *NETFIT, tesztbattéria, sport, testnevelés, szoci ökonómiai háttér, életmód*

A 2014-ben bevezetésre kerülő NETFIT (Nemzeti Egységes Tanulói Fittségi Teszt) rendszer egy új dimenziót nyitott Magyarországon a tanulók fittségi vizsgálatára. Újszerűsége a tudományos megalapozottságában, kritériumorientált minősítő rendszerében, személyre szabottságában, és technikai kivitelezésében van. A célja, hogy a mindennapos testnevelés hatásait ki tudja mutatni, a tanulók fittségi és testalkati paramétereiben. A tesztek országos eredményeinek bemutatásánál az is kiderült, hogy a fittségi állapotot meghatározzák a genetikai adottságok, a családi háttér és a környezet is (Csányi et. al., 2015; Csányi – Kaj, 2017), így az eredményeket ezen tényezők közös kontextusában lehet értelmezni, azonban a család szocio-ökonómiai háttértényezőivel összefüggésben eddig még nem vizsgálták a kapott eredményeket. Kutatásunkban célunk volt megvizsgálni egy kiválasztott budapesti középiskola fiú tanulóinak NETFIT adatait a családi háttérvizsgálatokkal kiegészítve.

Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy a tanulók fittségi profilja a NETFIT próbákban mutatott eredmények alapján milyen összefüggésben áll a családi háttérrel, valamint a NETFIT-ről alkotott véleményükkel.

Felmérésünket az egyik legnagyobb Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum iskolájában végeztük. Megvizsgálva a centrum összes iskoláját, kialakítva egy általános attribútumot a centrum iskoláira. Abban az iskolában végeztük a felmérést, ahol a leginkább fellelhetők voltak a centrumra jellemző tényezők. A kompetencia mérés során használt kérdőív családi háttérre vonatkozó részét használtuk fel (szülők iskolai végzettsége, anyagi helyzet, szoci demográfiai adatok, tanulói eredményesség…) Összesen 723 (N = 723) fő fiú tanulót vontunk be a vizsgálatba. Egy 35 kérdésből álló kérdőív segítségével kísérletet tettünk a NETFIT eredmények és a szocio-ökonómiai háttérmutatók összefüggéseinek feltárására. Számos kutatás igazolja, hogy a kedvezőbb SES-sel rendelkező tanulói csoportok, általában kedvezőbb fittségi mutatókkal rendelkeznek (Jiménez-Pavon et al., 2010; Ortega et al., 2013; Vandendriessche et al., 2012). Arra is számos bizonyíték áll rendelkezésre, hogy az országon belül kimutatható regionális szintű fittségiállapot-mutatók magasabbak a kedvezőbb SES-sel rendelkező régiókban (Charlton et al., 2014; Golle et al., 2014; Cleland et al., 2009; Welk, Saint-Maurice – Csányi, 2015).

Kutatásunk során megállapítottuk, hogy a fejlesztésre szoruló tanulók leginkább a kisközségekből kerülnek ki (Nagy et al., 2018, 34). Az életmód kialakításának alappillére a család (Mező, 2018), amelynek szokásai, alakítják a gyermek sporthoz való viszonyát, s később igen nehéz azokat megváltoztatni (Herpainé et al., 2017; Herpainé, 2018). A vizsgálat bizonyította, hogy az adott mintán a vizsgált fiú tanulóknál az apa sportolási szokása döntően meghatározó, azonban az anya sportolási szokása nincs akkora hatással a vizsgált személyek sportolási szokására. Javaslatot teszünk a NETFIT tesztkészlet (teszt battériai) kiterjesztésére a vizsgált személy szocio-ökonómiai háttérvizsgálatával.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (9:00–10:30)

A GYERMEKNEVELÉST SEGÍTŐ INTÉZKEDÉSEK MEGÍTÉLÉSE A KISISKOLÁS GYERMEKET NEVELŐK KÖRÉBEN

Engler Ágnes

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *család és iskola kapcsolata, gyermeknevelési támogatások, emberi tőke*

A család bevonódása a gyermek iskoláztatását érintő döntésekbe és az iskolai folyamatokba jelentősen befolyásolja a tanulók iskolai eredményességét, magatartását, beilleszkedését, integráltságát, elégedettségét, továbbhaladását. lemorzsolódási kockázatát. (Kozma, 1999; Róbert, 2004; Fényes – Pusztai, 2004; Pusztai, 2005; Parcel et al,. 2010; Szemerszki, 2015; Imre, 2015; Varga, 2015; Ceglédi, 2018; Nyitrai et al., 2019) Az otthon és az intézmény sikeres kommunikációját a tanulói előmenetel feltételeként jellemzik, hangsúlyozva a családokban rejlő erőforrások kiaknázását és beforgatását a gyermek iskolai életébe, valamint az iskola támogató elérésének szándékát a családok felé. Kimutatható, hogy a nem szorosan az iskolai teljesítményhez kötődő beszélgetések, az otthoni kommunikáció gyakorisága is rendkívül jó hatással van magára az iskolai eredményességre. (Imre, 2015) Az iskola és a család közötti konfliktusok legfőbb oka a családok hátrányos helyzete és a szülők tájékozatlansága. (Podráczky – Hegedűs, 2012). Epstein (2001) felismerte, hogy a tanulói sikernek egyik legfontosabb feltététele a szülők minél hatékonyabb bevonása az iskola életébe. Ezen kívül szintén nagy jelentőséggel bírnak a családokat támogató külső források, amelyek közvetve vagy közvetlenül a családok gyermekeinek iskoláztatását segítik.

Előadásunkban olyan családi támogatások hatásait, illetve az erre vonatkozó igényeket vizsgáljuk, amelyek túlmutatva az otthon falain, a gyermek emberi tőkéjébe történő beruházásként foghatók fel, mivel az iskolai részvételt, az eredményes iskolai pályafutást segítik elő. Az előadásban egy országos kutatás eredményeit használjuk fel. Az adatfelvétel 2020 elején történt, amely során negyedik osztályos gyermekek szüleit kérdezték meg a családi és az intézményi nevelés kapcsolatáról. A kérdőívet 1156 szülő töltötte ki. A válaszadók összetétele regionalitás, lakóhely településtípus és szociális helyzet szerint reprezentálja a negyedik évfolyamos tanulói populációt.

Az előadásban arra keressük a választ, milyen a gyermeknevelést segítő intézkedések megítélése a szülők körében, illetve milyen egyéb intézkedéseket preferálnának annak érdekében, hogy gyermekeik tanulmánya, iskolai integrációja, otthoni és iskolai közösségi élete, szabadideje eredményes legyen. Feltételezésünk szerint a szülők nem kizárólag közvetlen materiális támogatások formájában várják mindezt, hanem szakmai segítséget is igényelnek.

Eredményeink szerint a szülők az olyan támogatásokat értékelik magasra, amelyekben közvetlenül érintettek (pl. ingyenes tankönyv, ingyenes étkeztetés stb.). Továbbá a támogatottság megítélésének mértéke szorosan összefügg a szocio-ökonómiai háttérrel. A további támogatásokat illetően kevésbé igénylik a gyermeknevelési tájékozottságuk növelését szolgáló intézkedéseket, inkább a tanórán túli, iskolán kívüli nevelést és tanulást segítő, fejlesztő, s a gyermekkel való foglalkozásban őket tehermentesítő szakemberek bevonását látnák üdvözlendőnek.

Az Értékteremtő gyermeknevelés című kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS) végezte.

VÁLLALKOZÓI NEVELÉS A CSALÁDBAN: A SZÜLŐI GONDOLKODÁS „REJTETT DIMENZIÓJA”

Hercz Mária

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *családi nevelés, családi normarendszer, szülők gyermekképe*

Hogyan támogassunk a gyermeket a sikeres felnőtté válásban? Annak ellenére, hogy pedagógiai evidencia a családi nevelés elsődlegessége, illetve a szülők nevelési nézeteinek és attitűdjének hatása (Forward, 2000; Katona – Szitó, 2005; Seay et al., 2014), a terület alulkutatott (Hercz et al., 2019). Közismert az is, hogy a szülői gondolkodás és viselkedés transzgenerációs jellegű, és meghatározza a gyermek fejlődését (Ülvae – Veisson, 2015), illetve, hogy az iskolához való viszonyuk szoros kapcsolatban van a nevelés eredményességével (Kazlauskeine et al., 2012). A tényekre épülő neveléstervezéshez nélkülözhetetlen a szülői gondolkodás megismerése.

Kutatásunk gyakorlati célja a UKids szociális vállalkozóképesség fejlesztő nemzetközi projektben a szülők nevelési nézeteinek és családi normarendszerének megismerése volt. A vállalkozóképesség (Lindner, 2015, 2018) alapja a szociális kompetencia (Nagy, 2001; Zsolnai, 2013). A gyermek fejlődésére ható tényezők értelmezéséhez Phelan gyermeki világ modelljét alkalmaztuk, melyben tartalmi elemekkel is jellemzik a társadalmi környezet által körülvett központi rendszert, a kölcsönös kapcsolatban álló faktorokat. A társak, az iskola, és a család normáit, értékeit, nézeteit, elvárásait és tevékenységeit tartják meghatározónak (Phelan et al., 1991, módosítva NCM, 2010, in Pajari – Harmoinen, 2019).

Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy a családi nevelésben miként jelenik meg azoknak a gyermeki személyiségjellemzőknek a támogatása, amelyek a vállalkozóképesség alapjául szolgálnak. A „béta-generációs” szülők (Fülöp, 2018) modern gondolkodását feltételeztük, pozitív hozzáállást, gyermek-központú szemléletet.

Kutatásunkban 2019-ben 12 iskola 3–4. évfolyamos gyermekeinek 1473 szülője vett részt Magyarország minden régiójából. Összesen 1196 kérdőívet töltöttek ki. Zárt kérdésekből álló kérdőívet használtunk (101 item 7 háttérváltozóval), mely korábbi kérdőívünk továbbfejlesztett változata volt (Hercz, 2011; Angyal – Hercz, 2019), megbízhatósága Cronbach-alpha=0,856 94 itemre. Négy tematikus alskálája 0.854<Cronbach-alpha< 0.754; KM0 0,744 és 0,707 közt; p=0.000.

Előadásunkban bemutatjuk a szülők gyermekképét, majd véleményüket az iskolai siker és kudarc okairól. Meglepő, hogy a család hatását tartották legkevésbé, a tanuló motiválatlanságát és rossz kapcsolatait tanárával és társaival legfontosabbnak. A családi klíma és a gyermek flow-személlyé nevelésének kapcsolata pozitív képet mutatott, érdekes azonban a településtípusok és a szülői iskolázottság kimutatható hatása. Összefüggésvizsgálatok alkalmazásával derítettünk fényt a családi nevelés rejtett dimenziójára: hatótényezőire és kapcsolatára a vállalkozói (szemléletű) neveléssel.

Az eredmények sokkal kevésbé pozitív képet adtak a szülői gondolkodásról, a gyermekeket támogató attitűdről, mint gondoltuk, s még ezen eredmények is függnek a szocioökonómiai háttértől. A valódi tevékenységre és meghatározó élményekre épülő család-iskola kapcsolat megkerülhetetlen a jövőben.

A kutatást az Európai Unió Erasmus+ KA 201 programja, valamint az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

ALTERNATÍV OKTATÁS AZ ISKOLA ÉS A CSALÁD EGYÜTTMŰKÖDÉSÉBEN

Langerné Buchwald Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *alternatív iskolák, tanulóközösségek, családi együttműködés*

Az alternatív iskolák és a tanulóközösségek a gyerekek nevelésében és oktatásban a többségi iskoláktól eltérően nagyobb mértékben számítanak a család anyagi és nem anyagi közreműködésére és együttműködésére. A rendszerváltozás óta eltelt időszakban az alternatív iskolák működésének jogi szabályozása több alkalommal is változott, melyek érintették az iskolák állami támogatását (Polónyi, 2004; Langerné Buchwald, 2018) és ezáltal a szülőktől elvárt anyagi hozzájárulást és annak mértékét is. A magán és nem magán alternatív iskolák központi költségvetésből történő támogatásának mértéke csökkent, ami a családi szerepvállalás növekedéséhez vezetett, főként anyagi téren (Langerné Buchwald, 2019).

A kutatás során alternatív iskolák – az Alternatív Közgazdasági Gimnázium, a Gyermekek Háza, a Carl Rogers Személyközpontú Iskola és a Waldorf-iskolák – pedagógiai programjainak, valamint tanulóközösségek – a Budapest School, a Mars Program, a Rogers Akadémia és a SmartSchool – működési és pedagógiai elveinek elemzésével egyrészt feltártuk a család és az iskola, illetve a tanulóközösség közötti együttműködés anyagi és nem anyagi vonatkozású területeit. Másrészt a családi szerepvállalást érintő változások mögött meghúzódó folyamatok és hangsúlyeltolódások feltárása érdekében kutatásunk során félig strukturált interjút készítettünk az alternatív iskolák vezetőivel, illetve a tanulóközösségek alapítóival, szakmai vezetőivel.

Az interjúk célja egyrészt annak feltárása volt, hogy az iskolák hogyan alkalmazkodtak változásokhoz, ezek milyen mértékben és mely területeken befolyásolták az iskola és a család együttműködését, illetve hogyan változott a szülői/családi szerepvállalás jelentősége anyagi és nem anyagi szempontból egyaránt. A tanulóközösségek esetében ezen kívül azt is vizsgáltuk, hogy milyen szerepet játszott a család a tanulóközösségek mint oktatási forma megjelenésében, és hogyan működik közre a család a tanulóközösség életében, illetve hogyan látják a tanulóközösségek jövőjét a törvényi változások tükrében.

A vizsgálat eredménye rámutatott arra, hogy az alternatív iskolák és a tanulóközösségek létezésében és fennmaradásában kiemelt szerepet játszik a család. Létezésük feltétele a szülő részéről megjelenő igény a többségi iskolától eltérő alternatív oktatásra és hajlandóság az alternatív iskoláztatással járó többletterhek vállalására. Az alternatív iskolák többsége számít az alternatív program megvalósításában a szülők aktív anyagi és nem anyagi közreműködésére is, mértéke és területei azonban változóak. A tanulóközösségek esetében bebizonyosodott, hogy létezésüket a szülői igény és a magántanulói státusz szülői kérésre történő megszerzésének lehetősége hívta életre, működésük finanszírozása pedig csak a szülők anyagi támogatásából történik. A tanulóközösséget valós közösségként értelmezik, és teljes mértékben számítanak a család közreműködésére. A jövőjük azonban a törvényi változások hatására kétségessé vált, megmaradásuk útja pedig az iskolává válás lehet.

AZ ELSŐ 1000 NAP JELENTŐSÉGE AZ INTERKULTURÁLIS NEVELÉSBEN

Darvay Sarolta

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *bölcsőde, epigenetika, interkulturális nevelés*

A kisgyermekkori nevelés és gondozás uniós minőségi keretrendszere a következő öt tágabb terület köré strukturálódik: hozzáférés, személyzet, tanterv, nyomon követés és értékelés, valamint irányítás és finanszírozás. A minőségi alaptételek egyike a részvételt ösztönző, a társadalmi befogadást erősítő és a sokszínűséget elfogadó ellátás biztosítása (EU COM, 2019, C189/11.).

A kisgyerekkori nevelés intézményes rendszerében, a bölcsődében prioritást élvez az, hogy a szülők a legnagyobb biztonságban tudják a gyermekeiket és egyenrangú partneri viszonyban legyenek az intézménnyel. A pedagógiai munka a kor elvárásaira reagáló, a lehetőségeket felkínáló ellátás megvalósítása. Erre az igényre épül az interkulturális kompetenciát fejlesztő pilot képzésünk.

Az élet első 1000 napja, amely a fogantatás és a második születésnap között telik el, egyedülálló alkalom arra a lehetőségre, hogy megteremtődjön az egész életre szóló optimális egészség, növekedés és fejlődés alapja. Ez az időszak kínálja a lehető legnagyobb lehetőséget az optimális táplálkozás biztosítására a normál fejlődés biztosítása érdekében; génjeink és a környezet összetett kölcsönhatása alakítja az egyéni fejlődésünket. Az epigenetikai változásokat kiváltó tényezők olyan nem örökölt tényezők, mint a táplálkozás, mozgás, higiéné, tehát az életmóddal befolyásolható tényezők, a környezetünk kémiai, fizikai és egyéb, például pszichikai, szociológiai-társadalmi tényezői (Falus et al., 2019).

Minden gyermeknek joga van megfelelő táplálkozáshoz életkorának megfelelő mennyiségi és minőségi vonatkozásban egyaránt. A helyes táplálkozás a gyermekek növekedésének feltétele, különösen a kisgyermekek korosztályában. A gyermekkori egészségtelen táplálkozás egészségügyi következményekkel jár és befolyásolja a pszicho-szociális fejlődést. A minőségi gyermekétkeztetés elősegíti a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését, a különböző társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező gyermekek között (Bass – Darvas, 2019).

A közös étkezés ideje számos nevelési helyzet ideális pillanata. Az étel megosztása, az együttes étkezés fontos társadalmi, generációk közötti relációs kapcsolathelyzetet teremt meg. Az élelmiszer mint interkulturális eszköz is szerepet kap, hiszen más ország ételeinek és hagyományainak ismerete olyan lehetőség, amely növeli az interkulturális megközelítést és az integrációt, pozitív hatást gyakorol a gyermekekre, a sokszínűség gazdagító értékét képviseli.

Pilot képzésünk során a kisgyermeknevelők betekintést kaptak az inklúzió, az el- és befogadás, a gyermeki sokféleség aspektusainak felismerését és méltánylását, a kirekesztettségtől való mentességet hangsúlyozó holisztikus gondolatkör elméletébe és gyakorlati megvalósításába.

A kutatást az ERASMUS+ KA2 Strategic Partnership Code: 2018-1-HU01-KA201-047763 I.ECEC (Intercultural Early Childhood Education and Care Curriculum Design for Professionals) támogatta. A kutatás disszeminációját az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

A BÖLCSŐDEI NEVELÉSI ÉS GONDOZÁSI SZOLGÁLTATÁSOK FEJLESZTÉSE A HÁTRÁNYCSÖKKENTÉS, A KORAI LITERÁCIÓS FOLYAMATOK TÜKRÉBEN

Bereczkiné Záluszki Anna

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *társadalmi inklúzió, korai literáció, esztétikai érzelmek támogatása, művészettel nevelés, gyermekkultúra*

A koragyermekkori nevelést biztosító szolgáltatások társadalmi szerepe a hátránycsökkentés tekintetében egyre inkább kulcsfontosságúvá válik. A bölcsődei nevelést szolgáló pedagógiai munka minőségének és társadalmi befogadhatóságának javítása, a hátrányos családi környezetben nevelkedő gyermekek esélyeinek növelése érdekében folyamatosan új utakat kell keresni a gyermekek testi és szellemi érését támogató nevelési-gondozási gyakorlat lehetőségeinek bővítéséhez.

A gyermek művészetekhez, könyvekhez való későbbi viszonya nagymértékben függ az intézményes nevelés bölcsődei szakaszában eltöltött minőségi idő élményközpontúságától, az esztétikai érzelmek életkornak megfelelő támogatásától. A későbbi tanulási eredmények, az esélyegyenlőség biztosítása szempontjából különösen fontos a korai literációs lehetőségek elérhetősége a szocio-kulturális hátrányban lévő családok számára. A IECEC (Intercultural Early Childhood Education and Care: Curriculum Design for Professionals) projekt éppen ezért emelte fókuszba az interkulturális lehetőségek továbbfejlesztésének kreatív lehetőségeit: a program egyik alappillére lett a kisgyermeknevelők érzékenyítése a művészettel nevelés eszközeivel.

Az ELTE TÓK oktatói a bontakozó literáció hathatós támogatására, a bölcsődei szolgáltatást igénybe vevő családok kultúrával, olvasással kapcsolatos viszonyának alakítására – a budapesti Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék nevelési-gondozási folyamatának mindennapi gyakorlatába illesztehető – innovatív eszköztárat dolgoztak ki. A tagbölcsődék és a Biztos Kezdet Gyerekház nevelői a közös workshopokon olyan újszerű módszertani eszközökkel, jó gyakorlatokkal ismerkedtek meg, amelyekkel sikeresen létrehozható az inkluzív koragyermekkori nevelési környezet, javíthatók a társadalmi helyzet, a kulturális kisebbségi lét kirekesztő jelenségei által veszélyeztetettnek ítélt hátrányos helyzetű bölcsődés gyermekek beilleszkedési esélyei.

Az irodalmi érzékenyítés esztétikai, pszichológiai, pedagógiai aspektusainak jobb megismertetését szolgáló bölcsődei programok ötvözték a nevelők szakmai fejlődésének lehetőségét és a családi, valamint a bölcsődei literációs alkalmak megvalósítási módjait. A továbbképzések anyagába beépültek az irodalmi anyagválasztás kritériumai, a nyelvi-kommunikációs fejlődés támogatásával és az irodalmi művek kimunkált előadásmódjával kapcsolatos alapinformációk, az irodalmi élmények átadásának élménytechnikái.

A kutatást az ERASMUS+ KA2 Strategic Partnership Code: 2018-1-HU01-KA201-047763 I.ECEC (Intercultural Early Childhood Education and Care Curriculum Design for Professionals) támogatta. A kutatás disszeminációját az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

SZIMBÓLUM PEDAGÓGIA A KAPCSOLATI HÁLÓK RENDSZERÉBEN

Hevesi Tímea Mária

Szegedi Tudományegyetem JGYPK Művelődéstudományi Intézet

Kulcsszavak: *szimbólum pedagógia, kapcsolati hálók, szociális identitás*

A társadalomba való beilleszkedés biztosításának egyik lehetősége az egyének számára a társadalmi közegükben, családjukban elérhető szociális erőforrások és kapcsolatok számának a növelése (Varga, 2015). Litwin és Shiovitz-Ezra (2011) kutatásai szerint a nagyobb társadalmi tőke által jellemezhető hálózattípusokba ágyazott személyek viselkedése kiegyensúlyozottabb, kisebb mértékben érzik magukat magányosnak, kevésbé szorongóak, viszont boldogabbak. Az örömmel végzett feladatok pedig elősegítik az eredményes tanulást, a hatékony teljesítményt (Csíkszentmihályi, 2015). Az emberek a természetes ökoszisztémák részét képezik, ezáltal nagyobb hálózatoknak is tagjai. A természetes környezet jóllétre gyakorolt hatásának mind több bizonyítékát ismerjük (van den Bosch, 2017). A Földet emellett behálózzák a különböző kultúrák gondolkodásmódjai is (Wade, 2007). Egyre inkább időszerűvé válik az a törekvés, hogy a különböző típusú hálózatok mindinkább összekapcsolódjanak az oktatással.

Kutatásunk célja egy olyan pedagógiai modell kidolgozása, mely által a gyermeknek, a tanulónak lehetősége nyílik különféle hálózatokhoz való kapcsolódásra. Az ún. szimbólum pedagógia holisztikus szemléletével a tanuló kapcsolódásait igyekszik erősíteni olyan tartalmak felé, melyek szociális identitásának, világszemléletének, értékrendjének az építőkövei. A szimbólum pedagógia elnevezést olyan pedagógiai módszer alkalmazására használjuk, mely az analógiás gondolkodásmódon alapul és archaikus élmények megtapasztalására ad lehetőséget (Hevesi, 2019). A különböző pedagógiai tartalmakhoz (pl. történelem, ének-zene, testnevelés, stb.) kapcsolható jelképek, zenék, mozgásformák segítenek elhelyezkedni abban a mikro- és makrorendszerben, amelyben az egyén jelen van. Felfedezhetővé válnak e rendszerek egymásba ágyazottságai, melynek következtében a különböző tudástartalmak összekapcsolódnak.

Koncepciónk megvalósíthatóságának vizsgálatára autizmusra utaló viselkedést mutató óvodáskorú gyermekek részvételével feltáró kutatást végeztünk. Kétcsoportos pedagógiai kísérletünkben (N kísérleti csoport = 27, N kontroll csoport = 13) az intervenció során archetipikus terápiás elemeket és gyermekjátékokat alkalmaztunk (pl. lóval/kutyával asszisztált játékok, forgás, körjátékok). A 3 hónapos vizsgálati időszak elején és végén a szabad játék és a csoportfoglalkozás időszakát elemeztük video-felvételek és kérdőívek alapján. Az intervenció utáni időszak eredményei szignifikánsan jobbak a kísérleti csoportnál a kontroll csoporthoz képest a magabiztosság területén s a kapcsolatok kialakításában.

A kapcsolati hálók kiterjesztése a szimbólum pedagógia eszközeivel lehetőséget teremt arra, hogy egy gyermek szociális identitásának a kialakítását segítsük, s későbbiekben – a különböző szimbólumok értelmezésével – szűkebb és tágabb környezetéhez való tartozását erősítsük. A nevelési-oktatási tevékenység ezáltal – visszatérve ősi gyökereihez – szorosabban kapcsolódhat a családhoz, nemzethez, emberiséghez, s a természethez.

A kutatás megvalósulását a SZTE JGYPK Művelődéstudományi Intézet segítette.

INKLÚZIÓS PARADOXON

Bajzáth Angéla

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *interkulturális nevelés, befogadás, tanárképzés*

A bölcsődei koragyermekkori intézményes nevelést szolgáló pedagógiai munka minőségének és társadalmi elfogadottságának javítása, a hátrányos szociokulturális környezetben nevelkedő gyermekek támogatása érdekében folyamatosan át kell gondolni, meg kell újítani a nevelési gyakorlat lehetőségeit. A koragyermekkori nevelés eredményessége is szorosan összefügg a társadalmi adottságokkal és nem hagyhatók figyelmen kívül azok a pedagógiai módszerek, amelyek az eredményesebb befogadást tudják segíteni. A koragyermekkor további életesélyeket meghatározó jellege nem új keletű paradigma (Britto et al., 2011;Vandenbroek, 2007; Cuyet et al, 2012; Gregory, 2017). A koragyermekkori intézményes nevelés jelenti a kisgyermek számára az első közösségi teret, a társas viselkedés és beilleszkedés szabályait, alapjait ebben a korban sajátítják el a gyermekek (Nicholson – Wisneski, 2020; Ponguta, 2019). A beilleszkedéséhez szükséges, hogy a társadalom nyitott, elfogadó és befogadó legyen a más kultúrákból származók értékei iránt. Beilleszkedésük támogatása a pedagógusok felelőssége (Darragh, 2007).

Ebben az előadásban arról lesz szó, hogy tekintettel a sokféleségre mint kulcsfontosságú megközelítésre, az ECEC munkatársait támogatni szeretnénk abban, hogy megtanulják, hogyan lehet olyan intézményes környezetet teremteni, amely mindenki számára biztosítja a befogadást és a gyermekek, a családok, a helyi közösségek részvételét. Az kisgyermeknevelőket igyekszünk támogatni abban, hogy demokratikus és inkluzív megközelítést tudjanak alkalmazni a kisgyermekek és a családok támogatásában. A kisgyerekkori nevelés intézményes rendszerében, a bölcsődében prioritást élvez az, hogy azon kívül, hogy a szülők a legnagyobb biztonságban tudják a gyermekeiket, egyenrangú partneri viszonyban legyenek az intézményben dolgozókkal. Erre az igényre épül az interkulturális kompetenciát fejlesztő pilot képzésünk.

A kutatást az ERASMUS+ KA2 Strategic Partnership Code: 2018-1-HU01-KA201-047763 I.ECEC (Intercultural Early Childhood Education and Care Curriculum Design for Professionals) támogatta. A kutatás disszeminációját az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

AZ OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE ÉS LEHETŐSÉGEI AZ LMBTQI GYEREKEK CSALÁDI ELFOGADÁSÁNAK TÁMOGATÁSÁBAN

Bálint Eszter

Háttér Társaság

Kulcsszavak: *LMBTQI fiatalok, családi elfogadás, szülők bevonása*

A Háttér Társaság és az MTA Szociológiai Intézet közös LMBT kutatása (2010) szerint a fiatalok majdnem háromnegyede (71%) 10–18 éves kora között érzi először, hogy az azonos neműekhez vonzódik, az eltérő nemi identitással kapcsolatos gondolatok pedig legtöbbeknél (34%) először 10–14 éves korban jelennek meg. A fiatalok életének ebben a szakaszában egyszerre van jelen a család és az iskola mint a szocializáció helyszínei. Bármelyik területen megtapasztalt elutasítás vagy elfogadás befolyásolja a gyerekek énképét és önelfogadását. Az LMBTQI fiatalok túlnyomó része tapasztal meg iskolás évei alatt előítéletes alapú bántalmazást vagy zaklatást. A Háttér Társaság ilyen témájú kutatása (Támogató barátok, tehetetlen intézmények: az LMBTQI diákok iskolai tapasztalatai Magyarországon az Országos Iskolai Környezet Kutatás alapján, 2019) szerint az LMBTQI diákok 82%-át érte valamilyen verbális zaklatás, 22%-át pedig fizikai zaklatás a 2016/2017-es tanév során.

Az LMBTQI gyerekek helyzete abban egyedi más kisebbségi csoportokhoz képest, hogy számukra gyakran a család sem a biztonságos, elfogadó közeget jelenti. Az LMBTQI fiatalok csoportja magas kockázatú csoportnak tekintendő a különféle mentális betegségek szempontjából. A családi elfogadás vagy elutasítás hatással van a fiatalok megküzdési képességére (Katz-Wise et al., 2016), így az elfogadó család protektív faktort jelenthet.

A családi elfogadás elősegítéséhez a szülőket is megfelelőképpen támogatni kell, biztosítani kell számukra a szükséges információkat, lehetőséget kell adni nekik az élménymegosztásra. Ennek érdekében 2018 óta a Háttér Társaság közösen dolgozik a családi elfogadásért egy támogató szülőkből álló csoporttal. Az együttműködés keretében született egy szülőknek szóló kiadvány, havi rendszerességgel zajlanak önsegítő alkalmak és évente kétszer családi napot szervezünk LMBTQI fiatalok és rokonaik, támogatóik számára.

Amikor azonban egy LMBTQI fiatal életéből hiányzik az otthoni elfogadás, sokszor az iskola lesz az a közeg és a pedagógusok lesznek azok a felnőttek, akiktől elfogadást, támogatást kaphatnak a gyerekek. Előadásomban kitérek az intézmények szerepére az elfogadás elősegítésében, valamint az elfogadó szülőkkel folytatott eddigi munka tapasztalatai alapján szeretnék azokról a lehetőségekről beszélni, amelyek az iskolákban dolgozó felnőttek (pedagógusok, iskolapszichológusok, iskolai szociális segítők) számára elérhetőek a családok bevonásához valamint a szülők és a gyerekek kapcsolatának támogatásához.

A KOMPLEX ALAPPROGRAM A FELHASZNÁLÓK SZEMSZÖGÉBŐL

Jenei Teréz, Kerülő Judit

Nyíregyházi Egyetem;
Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *komplex alapprogram, differenciálás, státuskezelés, alprogramok, pedagógiai kultúra*

A Komplex Alapprogram (KAP) pedagógiai módszerek rendszerszemléletű együttesét magában foglaló személyiségfejlesztő tevékenységek összessége. A KAP célja a differenciált, személyközpontú nevelést-oktatást lehetővé tevő módszertani kultúra megerősítése, a nyitottságra ösztönző intézményi pedagógiai eszköztár fejlesztése, pedagógiai szemlélet- és kultúraváltás elősegítése (Révész – K. Nagy, 2018; Fehérvári – Rapos, 2019). Tanulástámogató módszertanának központi eleme a heterogén tanulócsoportokban folyó differenciált fejlesztés (DFHT), amely státuskezelésen alapuló képességfejlesztésen alapul. A személyiség egészének fejlesztését támogatják a délutáni időkeretben megvalósuló alprogrami foglalkozások is (művészet-, testmozgás-, életgyakorlat-, logikaalapú, digitális).

A KAP kidolgozása 2017-ben pályázati konzorciumi keretben történt, az Eszterházy Károly Egyetem irányításával. 2018-ban valósult meg a pedagógusok továbbképzése, 2019-ben kezdődött meg az iskolai bevezetés. A KAP megvalósítását mérési, értékelési rendszer követi nyomon, amelynek célcsoportjai az intézményvezetők, pedagógusok, szülők és tanulók.

Előadásunk célja azon pedagógusok tapasztalatainak összegzése, akik a Nyíregyházi Egyetemen működő KAP Régiós Központhoz tartozó 21 iskolában dolgoznak. Az adatgyűjtés fókuszcsoportos interjúk keretében történt, 2019 októbere és 2020 februárja között, tíz alkalommal, alprogrami bemutató foglalkozásokat követően, különböző helyszíneken, összesen 65 pedagógus részvételével. A fókuszcsoportos interjúkat az alprogrami mentorok készítették.

Az adatfelvételek a differenciált fejlesztés heterogén tanulócsoportban (DFHT) tanulási-tanítási stratégia, valamint az alprogramok megvalósítása során szerzett tapasztalatok összegzésének céljával készültek, de fontos elem a pedagógusok együttműködése, a tanári énhatékonyság, a saját munkával kapcsolatos attitűdök, a szakmai önreflexiók vizsgálata is.

Az interjúk azt mutatják, hogy a Komplex Alapprogram reális iskolai szükségletre reagált. A pedagógusok úgy vélik, hogy a DFHT keretében hatékonyabb lett a csoportmunka szervezése, a státuskezelés és a kooperatív technikák alkalmazása. Az alprogramok tartalmának újdonsága nemcsak tanulókat, hanem a pedagógusokat is motiválta. A KAP további hozadéka, hogy a pedagógusok közötti együttműködés az iskolai kultúra részévé vált. A fókuszcsoportos interjú résztvevői nehézségeikről is beszámoltak: időigényes a felkészülés a KAP-os órákra, a DFHT, valamint az alprogrami foglalkozások eszközigényesek, amelyeknek biztosítása több iskolában nehézséget okoz.

A Komplex Alapprogram bevezetésével kapcsolatos tapasztalatok eredményeinek összegzése a program továbbfejlesztése, valamint a programot a későbbiekben bevezetni szándékozó intézmények szempontjából egyaránt hasznos lehet.

A kutatás az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 sz., „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából” c. projekt támogatásával valósult meg.

A POSITIVE EDUCATION KÉTÚJFALUBAN

Ladnai Attiláné

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *positive education, Kétújfalu, pozitív pszichológia*

Az előadás szakirodalmi háttérét legfőképp a pozitív pszichológia törekvéseit az oktatás rendszerébe integráló, a Positive Education (PE) működését bemutató (Norrish, 2015), és a PE eredményességét vizsgáló (Seligman et al., 2018) munkák adják.

A kutatás célja annak felmutatása, hogy a PE implementációjának folyamatában hol tart (akár látens módon) a Dél-Zselic Általános Iskola Kétújfalui Konrád Ignác Általános Iskolája. A vizsgálatban kvalitatív és kvantitatív módszereket használok. A PE elemeit és indikátorait desk research módszerrel, a konceptualizálást követően pedig abszolút gyakoriság alapján operacionalizáltam (Ladnai 2019). Ezt követően MAXQDA-val támogatott szemantikai tartalomelemzéssel azonosítottam be az indikátorok előfordulási gyakoriságát az intézmény kerettantervében, pedagógiai programjában. A kapott eredményeket a vezetői interjúval vetettem össze. A kutatás eredményeit komparatív módon értékeltem, mely által láthatóvá vált, hogy a 26 PE indikátor és a 6 PE elem milyen mértékben található meg a vizsgálati egységekben. Az előadásban disszertációm részeredményeit jelenítem meg, melyben további négy intézményben végeztem el a PE indikátorainak és elemeinek feltárását.

A kutatás gyakorlati relevanciája abban rejlik, hogy felhívja a figyelmet gyakorlatban működő megközelítésmódokra, módszerekre – melyek mögött a PE törekvései állhatnak –, s melyek (ettől függetlenül) hosszú évek óta sikeresek például az iskolai lemorzsolódás csökkentésében (Kovácsevicsné, 2018). A munka elméleti relevanciája, hogy a kutatás során létrehozott és használt mérőeszköz segítségével bármely közoktatási intézmény egyszerűen elkészítheti és meghatározhatja, mely PE elemek és indikátorok találhatóak meg a saját tantervi dokumentációjában (ezáltal közvetve pedagógiai munkájában); illetve esetlegesen mely további PE indikátor beemelése lehet szükséges ahhoz, hogy a PE alapú oktatás hozadékai megvalósulhassanak.

A DISKURZUSELEMZÉS LEHETŐSÉGEI ÉS PERSPEKTÍVÁI NEVELÉSTÖRTÉNETI KUTATÁSOKBAN

Verdes Miklós

Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola

Kulcsszavak: *diskurzuselemzés, recepciótörténet, neveléstörténet, neveléselmélet*

Jelen neveléstudományi kutatások során évtizedek óta érzékelhető az útkeresés, új utak, módszerek és lehetőségek felkutatásának vágya. A korábbi kutatások, megközelítésekhez képest érzékelhetően megnőtt a módszertani, metodológiai megközelítések száma. Egyértelműen jelentkezik a kizárólag leíró jellegű nézőpont meghaladásának igénye.

Ebbe a kontextusba illeszthető a diskurzuselemzés megjelenítési lehetősége a neveléstudomány, azonban belül elsősorban a neveléstörténet, illetve ezzel összefüggésben a neveléselmélet keretein belül. A politikatudományban már hosszabb ideje bevett diskurzuselemzés hosszabb távon nem csupán források feltárására, leírására vállalkozik, hanem irányzatok, szövegek, diskurzusok befogadását, hatását, diskurzusalakító szerepét kívánja vizsgálni az értelmezés szándékával és nézőpontjából, ezért szükséges bizonyos vonatkozó alapfogalmak jelentésének tisztázása, a neveléstudomány kontextusában való elhelyezése. A szövegek, diskurzusok értelmezésének szándéka felveti elsőként a hermeneutika fogalmának bekapcsolását, jelentésterületeinek lehatárolását. A hermeneutika és neveléstudomány kapcsolatára vonatkozóan több értékes reflexió rendelkezésre áll (Ballér, 2002; Fenyő, 2002; Zrinszky, 2002; Kiss, 2002). Fordítás és befogadás értelmező szerepének vizsgálatát nem lehet elválasztani a kontextus szerepének hangsúlyozásától, hiszen az interpretáció mindig közeget, értelmező közösséget feltételez, melytől a szöveg értelmezése nem szakadhat el.

A diskurzuselemzés módszere tehát lehetőséget jelent a pusztán leíró jellegű neveléstudományi megközelítések meghaladására. Ennek különösképpen a recepciótörténeti kutatások esetében értelmezhető és hordoz különösen jelentős lehetőségeket, amikor arra a kutatói alapkérdésre keressük a választ, hogy miért érezték szükségét egy-egy neveléstudományi paradigma meghatározó hazai és nemzetközi képviselői, hogy érdemben reflektáljanak más, adott esetben az övéktől gyökeresen eltérő neveléskoncepciókra, amikor sok más tekintetben erős dominancia-igény jelentkezett, akkor az egyik lehetséges válasz az pontosan az „identitásképzés” és „önmegértés” igényének és szándékának erőteljesebb megjelenése lehet, még ha nem is minden esetben tudatos és reflektált módon.

NÉPISKOLAI TANTERVEK ÉS A TÁJ

Juhász Eszter

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola – Néprajz Program

Kulcsszavak: *táj, tanterv, szülőföld, hon- és népismeret*

A tájjal kapcsolatban kialakult földrajzi szemlélet – a földrajzi megközelítés szerint a táj főként természetföldrajzi tartalmú/természettörténeti kategória (Marosi, 1981; Mezősi – Bata, 2011) – hatással bírt a néprajzra is, például az életmód, a tárgyi kultúra bizonyos részeinek megismerése szempontjából, valamint a természeti környezet részletes bemutatása a paraszti életmód átfogó elemzését kitűző szociográfiai írásokban. A néprajzi tájkutatások is azt bizonyították, hogy a tájjal kapcsolatos definíciók és típusok megváltozhatnak attól függően, hogy a néprajztudomány mely ágán folytatjuk a kutatásokat (Keményfi, 2004). Ebből kiindulva a kutatásomban arra is keresem a választ, hogy a hon- és népismeret oktatásban milyen definíciót használtak és használnak.

A téma érdekessége a táj fogalom vitatottsága, melyet mindenki használ, vagy ismer és a tudományos élet mellett az oktatásban, illetve a hétköznapi életben is gyakran megjelenik. Az oktatásban megjelenő, főként a hon- és népismeret tantárgyhoz is kapcsolódó táj vizsgálatát tűztem ki feladatul. Ehhez kapcsolódva az előadásomban az 1900-as évek népiskolai tanterveiben megjelenő táj oktatásának, megismertetésének elemzését mutatom be. Arra kerestem a választ, hogy a táj hogyan jelenik meg a tantervekben, kapcsolatot teremt-e a tanulók és tanító között, valamint a tanult tantárgyak között.

A tantervek tanulmányozásában a tartalomelemzés módszertanát követem, amely egy olyan tudományos vizsgálati, kutatási módszer, mely klasszikus formájában a kutató emberi produktumok sajátos osztályait, a közleményeket vizsgálja, vagyis a szövegadatokból olyan következtetések vonhatók le, melyek a közleményekben nyíltan nincsenek kimondva, de a szöveg szerkezetéből, az elemek együttes előfordulásából és azok törvényszerűen visszatérő sajátosságaiból kiolvashatók (Kérdő, 2008; Lehota, 2001).

A tájjal kapcsolatosan számos jelentős munka látott napvilágot, melyek több tudományterület kutatóitól származnak. Annak érdekében, hogy teljes képet kaphassunk, szükségesnek tartom a földrajztudomány és néprajztudomány oldaláról a tájjal kapcsolatos munkák (Drexler, 2010; Csorba, 2019, 2017; Borsos, 2011), valamint a tantervelméletek felhasználását.

ZÖLD HENRIK – EGY ÉRETLEN HŐS A TIZENKILENCEDIK SZÁZADBÓL

Cseppentő Krisztina

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *pedagógiatörténet, diskurzuskutatás, nevelődésregény, pedagógiai utópia*

Előadásunk középpontjában a svájci Gottfried Keller 1855-ben megjelent nevelődési regénye, a Zöld Henrik áll. A vizsgálat egy történeti fókuszú disszertáció részét képezi, amely a pedagógiatörténeti diskurzuskutatás tárgykörébe tartozik: a nevelés/nevelődés német fogalmából (Bildung) kiindulva fejlődésregényekben megjelenő nevelődési helyzeteket elemez. Hipotézise, hogy a késő tizennyolcadiktól egészen a huszadik századig komoly népszerűségnek örvendő nevelődésregény műfajába tartozó irodalmi művekből visszafejthetők az adott korszak nevelési diskurzusának egyes szálai. A kutatás egyediségét az adja, hogy más vizsgálódásokkal szemben nem az oktatás formális intézményeinek keretrendszerét és fórumait veszi alapul, hanem az informális neveléssel és nevelődéssel összefüggő határterületre, a szépirodalomra terjeszti ki a kutatói érdeklődést.

Célunk annak felderítése, hogy a választott szövegben hogyan függenek össze család, nevelődés, önállóvá válás motívumai. Azt kívánjuk bemutatni, hogyan jelenik meg a regény narratívájában a család, hogyan alapozza meg és kíséri végig életpályáján a főszereplőt; a családból való kiszakadás milyen hatással lesz a világban való helytállására. Mikrotörténeti szempontú tanulmányunkban tartalomelemzéssel igyekszünk feltárni, hogy Keller regénye hogyan reflektál a felnőttlétbe való beilleszkedésnek és a társadalomnak a modernizálódó korban különösen problematikus viszonyára.

A neveléslélektan kérdésköre a „Tanulmányok a neveléstudomány köréből” és a „Pszichológiai tanulmányok” köteteiben (1958–1970)

Darvai Tibor

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Kulcsszavak: *neveléstudomány, pszichológia, tudományszociológia*

Kutatásunkban azt vizsgáljuk meg, hogy az 1956-tól fokozatosan kiépülő és konszolidálódó Kádár-rendszerben az önmagát újrapozicionáló szocialista neveléstudomány (Sáska, 2018), és a diszkreditáció megszűnését követően újraintézményesülő pszichológia (Pléh, 2018) metszetében elhelyezkedő neveléslélektan területe hogyan és miként jelent meg e két tudományterület reprezentatív, évente megjelenő köteteiben, a *Tanulmányok a neveléstudomány köréből* és a *Pszichológiai Tanulmányok*ban 1958 és 1970 között. Mindkét kötet az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg 1958-tól, vagyis a korszak legrangosabb pszichológiai és neveléstudományi sorozatainak nevezhetjük ezeket, s így jól reprezentálják tudományterületük főbb irányait.

Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy kik voltak a neveléslélektan képviselői a neveléstudományban és a pszichológiában? E két csoport milyen jellemzőkkel írható le? Voltak-e olyan személyek, akiket mindkét szakmai csoport elfogadott? Tartalmilag nézve melyek voltak a neveléslélektan főbb területei?

Kutatásunk értelmezési keretét az oktatáspolitika-történetre alkalmazott politológiai megközelítés adja (Nagy, 1997; Sáska, 2008). Ezen belül használjuk az oktatástörténeti kutatásokra jellemző kvalitatív metodológiát, elsősorban a kötetekben megjelenő neveléslélektani témájú tanulmányok tartalmi elemzése során. Emellett tudományszociológia elemzést is művelünk, ugyanis az 1960-as évek neveléstudományi és pszichológiai „tudományos erőterét” vizsgáljuk (Bourdieu, 2005; Mannheim, 2000), s egyben a tudománymetria segítségével elmozdulunk a kvantitatív elemzés irányába is (Nagy, 2018). Ez utóbbi szál elsősorban tanulmányok hivatkozásainak elemzése során jelenik meg.

Várható eredményeink szerint a pszichológia területén tevékenykedő neveléslélektani kutatók szakmai csoportja a pszichológia művelőinek nyugati, elsősorban amerikai irányultságú csoportjához tartoznak (Hunyady, 1996; Pléh, 1979, 2016). Ezzel szemben a pedagógiai felől érkező neveléslélektani kutatók csoportja leginkább a keleti, szovjet irányba történő tájékozódás mozzanatával írhatók le. S ebben a mezőben csak a hatvanas évek második felében veszi kezdetét a nyitás a nyugati kutatások irányába. Néhány személy a publikáció helyét tekintve is interdiszciplinárisnak tekinthető, vagyis publikált a *Tanulmányok a neveléstudomány köréből* és a *Pszichológiai tanulmányok* köteteiben is. Az interdiszciplináris hatás egyik lehetséges oka abban rejtőzhet, hogy az 1960-as években a neveléstudomány területéről a pszichológiára átkerülő neveléslélektani kutatók nem szakították meg kapcsolatukat a szocialista neveléstudománnyal.

Abban bízunk, hogy elemzésünk segítségével jobban megérthetjük az oktatás-nevelés kérdéskörével foglalkozó e két jelentős tudomány határterületén fekvő neveléslélektan működési elvét, amely elősegítheti a két diszciplína önreflexióját múltjáról és jelenéről.

A PÉCSI MÚZEUMPEDAGÓGIA

Lang Tünde

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *múzeumpedagógia, Pécs, gyerekek*

Az előadás során a pécsi múzeumpedagógiai foglalkozásokat szeretném bemutatni. A foglalkozásokat a pécsi múzeumokban eltöltött saját tapasztalataim, illetve a múzeumok honlapján található ismertetések alapján szeretném összehasonlítani. Az előadás célja, hogy a hallgatóság képet kapjon arról, hogy milyen múzeumpedagógiai munka folyik Pécs városában.

A múzeumpedagógia az iskolán kívüli ismeretszerzést jelenti a gyerekek számára. A foglalkozás során a gyerekek elméleti és gyakorlati ismereteket szereznek, megismerkednek a kiállítás anyagával és élményszerű ismeretekhez jutnak. A múzeumi foglalkozások során nagy hangsúly van az interaktivitáson, vannak olyan kiállítások, ahol a látogatónak több érzékszervét is igénybe kell vennie.

John Dewey (1912) az iskolaépület középpontjába egy múzeumot helyezett iskolai könyvtárral, művészeti termekkel és laboratóriummal. Dewey a tanulási folyamat középpontjába a gyermekek gyakorlati tevékenységét és ismeretszerzését helyezte. A múzeumpedagógia jelenti a tárgyakon és cselekvésen keresztüli tanulást. A múzeumi tanulás az informális tanuláshoz sorolható és a gyakorlati tapasztalat a hangsúlyosabb (Vásárhelyi, 2009).

A pécsi Janus Pannonius Múzeum képző- és iparművészeti, néprajzi, régészeti, természettörténeti és helytörténeti gyűjteménnyel rendelkezik. Mindegyiknek külön múzeumpedagógiai foglalkozásai vannak. A pécsi Janus Pannonius Múzeum mellett a világörökséghez tartozó Cella Septichora Látogatóközpont is kínál múzeumpedagógiai foglalkozásokat az óvodás korosztálytól kezdve az általános iskolásokon át a középiskolásokig.

A múzeumok számára fontos, hogy a gyerekekkel a múltat, a természetet vagy a képzőművészetet megismertessék. A foglalkozások során nagy hangsúlyt fektetnek a gyakorlati tevékenységekre is, mivel a kiállítások megismertetése mellett kézműves foglalkozásokat vagy társasjátékozást is tartanak. A múzeumok közül van olyan, amelyik az iskolákban is tart foglalkozásokat. A pécsi múzeumok számtalan programot biztosítanak a családok számára is, a nagyobb ünnepekhez kötődve vagy múzeumi rendezvényeken, ilyen például a Múzeumok Éjszakája.

IFJÚSÁGSEGÍTŐBŐL KÖZÖSSÉGSZERVEZŐ – NYILÓ RÓZSA VAGY A ROMLÁS VIRÁGA?

Nagy Ádám

Excenter Kutatóközpont

Kulcsszavak: *ifjúságsegítő, közösségszervezés, felsőoktatás*

2017-ben az ifjúságsegítő képzés – amely 15 éves létének első felében pedagógiai szakképzésként, második részben szociális szakképzésként volt meghatározott – megszűnt, illetve beolvadt a közösségszervezés képzésbe, ahol a három közül az egyik szakirányként került meghatározásra (bővebben lásd Nagy Ádám [szerk, 2019]: *Egyszer volt, hol nem volt…: Az ifjúságsegítő képzés Magyarországon.* Budapest – Kecskemét: Iuvenis Ifjúságszakmai Műhely). Három éves távlat már alkalmasnak tűnik arra, hogy mind elméleti vizsgálódás alapján, mind az adatok tükrében értékeljük: a beolvadással megmaradt-e a szabadidőben, fiatalokkal, szolgáltatási attitűddel és nem formális módszertannal felvértezett tevékenység-együttes, vagy mindez feloldódva eltűnt a korábban három önálló szakmaként létezett összekevert mixtúrában. Az előadás ezt a vizsgálatot végzi el.

Az elmélet alapján kijelenthető, hogy a közösségfejlesztés szakmai fókusza nem adekvát az ifjúságsegítővel, hiszen az ifjúságsegítés bár lényeges, de nem kizárólagosan közösségben képzelhető el (pl. személyes ifjúságsegítés). S bár léteznek hasonló szakmák, főképp a szociálpedagógus és az iskolai szociális munkás, de a szociálpedagógus szakmai önmeghatározása alapvetően problémaorientált, prevenciós és rehabilitációs; az iskolai szociális munkás tevékenységi terepe elsősorban nem szabadidős. A non-formális módszertan pedig az ifjúságsegítőn kívül egyik szakmának sem kiemelt sajátossága.

Az adatokat tekintve a szabadidőszervezés tekintetében egyelőre a jelentkezők, első helyen jelentkezők és felvételt nyertek adatait vehetjük alapul, hiszen az első évfolyam még nem végzett. Az ifjúságsegítő képzésben résztvevő hallgatók száma 2005 és 2016 között a különböző átalakítások (2009, 2012) ellenére elérte a 4484 főt, ez átlagosan évente 374 hallgatót jelentett. Bár a közösségszervezés képzésre (az ifjúsági szakirány melletti másik két szakiránnyal egybe számolva), 2017-ben 1202, 2018-ban 800, 2019-ben 1113 fő jelentkezett, de első helyen már csak 428-an, 246-an, illetve 314-en jelölték meg a képzést. A felvettek száma mindhárom szakirányra 320 fő (2017), 150 fő (2018), illetve 220 fő (2019). Az ifjúságsegítő szakirány esetében 2017-es adatok állnak rendelkezésre: összesen 83-an, első helyen 13-an jelentkeztek, s 6 (!) fő került felvételre. Mindez azt jelenti, hogy nemhogy az ifjúsági szakirányra, de a teljes közösségszervezés képzésre harmad-feleannyian jelentkeznek, mint korábban ifjúságsegítőnek.

Bár az ifjúságsegítő szakmai közösség régóta várta, hogy a valaha volt OKJ-s szakma BA képzési szintre emelkedjen, de azt senki nem hitte, hogy ezzel maga a szakma tűnik el: mind elméletében beszűkül, mind hallgatóit tekintve eltűnik.

SZIMPÓZIUMOK (10:45–12:15)

AZ EURÓPAI UNIÓ OKTATÁSPOLITIKÁJA

Elnök: Óhidy Andrea

Pädagogische Hochschule Freiburg

Opponens: Kozma Tamás

Debreceni Egyetem

Az Európai Unió nemcsak egy gazdasági és politikai egyesülés, hanem Európa népeinek kulturális-családi közössége is, ahogy ezt az uniós tagországok összetartozásának kifejezésére használt metafórák, mint pl. a „közös Európa-ház“, „az európai népek nagycsaládja“ is mutatják. Az Európai Unió megalapítása óta foglalkozik oktatáspolitikai kérdésekkel – általában szoros kapcsolatban gazdaság- és foglalkoztatáspolitikai kérdésekkel – az élethosszig tartó tanulás koncepciójának keretében.

A szimpózium az Európai Unió oktatáspolitikáját veszi szemügyre a következő szempontokból: Óhidy Andrea előadása az EU oktatáspolitikai működését (jogi keretek, célok és intézkedések, cselekvési stratégiák) elemzi és értékeli alapítástól napjainkig. Az Európai Unió a Lifelong Learning-koncepció segítségével sikeresen elindított egy egész Európát átfogó reformfolyamatot, amelynek segítségével saját oktatáspolitikai hatáskörét is kiterjesztette. Az előadás fókuszában az a kérdés áll, hogyan, milyen módszerekkel érte el ezt.

Forray R. Katalin előadása az Európai Unió roma inklúziós politikáját, valamint annak eredményességét taglalja a magyarországi helyzet példáján keresztül. Kimutatja, hogy az EU roma inklúziós politikája Magyarországon egyetértésre talált, hiszen az évtizedek óta folyó oktatáspolitikai és szociológiai kutatások ennek fontosságát húzták alá.

Sebestyén Krisztina az Európai Unió nyelvpolitikáját veszi górcső alá, különös tekintettel a különböző tagállamokban – mint például Magyarországon – megvalósuló idegennyelv-tanításra. Főként azokra a kérdésekre keresi a választ, hogy az egyes országok hogyan tudják megvalósítani az EU nyelvpolitikáját, milyen segítő, valamint nehezítő tényezők említhetők ezzel kapcsolatban, továbbá Magyarországon milyen intézkedések fedezhetők fel az EU célkitűzéseivel összefüggésben.

Fehérvári Anikó előadásában azt vizsgálja, hogyan alakult az elmúlt évtizedben az európai uniós oktatáspolitikákban a korai iskolaelhagyással kapcsolatos diskurzus, milyen ajánlásokat fogalmaztak meg, valamint milyen utakat jártak be az egyes országok és ezen utak mögött milyen társadalompolitikai (liberális, szociáldemokrata, konzervatív-korporatív, posztszocialista modell) megfontolások álltak.

AZ EURÓPAI UNIÓ MINT OKTATÁSPOLITIKAI AKTOR

Óhidy Andrea

Pädagogische Hochschule Freiburg

Kulcsszavak: *oktatáspolitika, Európa, Európai Unió*

A kutatás középpontjában az Európai Unió oktatáspolitikai tevékenysége áll az alapítástól napjainkig. A kutatás célja az Európai Unió oktatáspolitikai tevékenységének (jogi keretek, célok és intézkedések, cselekvési stratégiák) elemzése és értékelése: Az Európai Unió gyakorlatilag megalapítása óta foglalkozik oktatáspolitikai kérdésekkel – általában szoros kapcsolatban gazdaság- és foglalkoztatáspolitikai kérdésekkel – az élethosszig tartó tanulás koncepciójának keretében (Óhidy, 2008). Mára a "Lifelong Learning" címszó az Európai Unió oktatáspolitikai reformkoncepcióinak összefoglaló fogalmává lett: „Lifelong Learning is an essential policy for the development of citizenship, social cohesion and employment" (Európai Bizottság, 2000, 6–7.).

A kutatás társadalomtudományi elméleti keretét az Educational Governance (Altrichter et al., 2007; Maag Merki et al., 2014) elmélete adta, amely az oktatáspolitikai irányítás szereplőit, azok céljait és cselekvési stratégiáit, valamint együttműködését vizsgálja. A fő kutatási módszer az oktatáspolitikai dokumentumok elemzése volt. Kiegészítő módszerként statisztikák és empirikus kutatások eredményeinek elemzését alkalmaztunk.

A vizsgálat egyik legfontosabb eredménye, hogy kimutatta: Az Európai Unió a Lifelong Learning-koncepció segítségével sikeresen elindított egy egész Európát átfogó reformfolyamatot, amelynek segítségével saját oktatáspolitikai hatáskörét is kiterjesztette. A kitűzött oktatáspolitikai (valamint gazdaság-és foglalkoztatáspolitikai) célok sikeres megvalósítása érdekében azonban szükségessé vált az európai oktatáspolitikai korrekciója, pl. a koncepció lerövidített emberképét, valamint az elsődlegesen gazdasági célokat figyelembe vevő műveltségeszményt illetően.

A kutatás elméleti és gyakorlati relevanciája a neveléstudományi és oktatásszociológiai kutatások lehetséges oktatáspolitikai tanácsadói funkciójában keresendő: Az Európai Unió oktatáspolitikai intézkedéseinek (és azok eredményeinek) elemzése hozzájárulhat az élethosszig tartó tanulás megvalósításához, mégpedig úgy, hogy a „Lifelong Learning for All"-célkitűzés ne csak politikai jelszó maradjon és ne váljon a gazdasági érdekek kiszolgálásának legitimációs eszközévé sem (Óhidy, 2009).

27 VARIÁCIÓ NYELVPOLITIKÁRA

Sebestyén Krisztina

Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *Európai Unió, nyelvpolitika, idegennyelv-tanulás*

Európa nyelvileg és kulturálisan is sokszínű. A különböző nyelvek részben kulturális ismereteket hordozhatnak, ugyanakkor a szakmai ismeretek bővítéséhez is hozzájárulhatnak például a munkavállalás vagy külföldi ösztöndíjak igénybe vétele során. Ezzel összefüggésben az Európai Unió (EU) nyelvpolitikája céljai alapján két részre bontható. Egyrészt célja a nemzetiségi nyelvek védelme, másrészt pedig az intézményes idegennyelv-tanítás elősegítése, amiknek a megvalósulását az EU több eszközzel, mint például a különböző köz- és felsőoktatási mobilitási programok vagy az e-twinning program működtetésével támogatja. Az EU célul tűzte ki, hogy polgárai minimum három nyelvet ismerjenek: az anyanyelvüket és azon kívül még másik kettő idegennyelvet (Kommission der Europäischen Gemeinschaften, 2005). Az adatok szerint (Schlüsselzahlen, 2017) ez a törekvés a legtöbb európai országban megvalósul, azonban a gyakorlati nyelvtudás mégsem minden európai országban alakul egyformán. Ez többek között a társadalmi összetételnek, vagy akár a migrációs háttérnek tudható be (Europeans and their Languages, 2006). Az elvárt szint általában az első idegen nyelvből a Közös Európai Referenciakeret (KER, 2002) szerinti A2–B1, míg a második idegen nyelvből az A1–B1 szint (Eurydice, 2012). A KER az EU nyelvpolitikájának meghatározó eleme amiatt, hogy a nyelvismeret szintje összehasonlítható legyen az egyes tagországokban. Az EU nyelvpolitikájával hosszútávon arra törekszik, hogy a polgárai több kultúrában is otthonosan mozgó, mobilis munkaerővé váljanak, akiknek a teljesítményei pozitívan járulnak hozzá egy nemzetállam és ez által az EU gazdaságához.

Az előadás célja átfogó képet adni az EU különböző tagállamaiban megvalósuló nyelvpolitikáról, melyben elsősorban az idegennyelv-tanításra helyezzük a hangsúlyt. A vizsgálatunkban az EU nyelvpolitikával kapcsolatos dokumentumokat elemezzük, illetve az EU jelentései alapján statisztikai adatokat is bemutatunk a témában. Az előadásban azokra a kérdésekre keressük a választ, hogy az egyes országok hogyan tudják megvalósítani az EU nyelvpolitikáját, milyen segítő valamint nehezítő tényezők említhetők ezzel kapcsolatban, továbbá Magyarországon milyen intézkedések fedezhetők fel az EU célkitűzéseivel összefüggésben?

Az eredmények országonként jelentős eltéréseket mutatnak, mert vannak olyan országok (például Belgium, Finnország, Luxemburg), ahol több hivatalos államnyelv is van, ezért itt egyszerűbb több nyelven is kifejezni magukat az embereknek. Az EU adatai szerint az alsó tagozaton a tanulók 83,8%-a, a magyar felső tagozatnak megfelelő szinten 98,6%-a tanul legalább egy idegennyelvet. Az idegennyelvek közül az angol a legnépszerűbb, második idegennyelvként franciát vagy németet választanak a legtöbb országban (Schlüsselzahlen, 2017). Magyarországon az EU céljának elérését nehezíti, hogy egy hivatalos államnyelv van, és két idegen nyelvet csak a gimnáziumokban, illetve képzési területtől függően néhány szakgimnáziumban kötelező tanulni.

KORAI ISKOLAELHAGYÁS AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Fehérvári Anikó

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *korai iskolaelhagyás, lemorzsolódás, oktatáspolitika, oktatási egyenlőtlenségek*

A szimpóziumi előadás elméleti keretét azok a kutatások adják, melyek az oktatás és munkaerőpiac átmenetével foglalkoznak, ezen belül is azok az irodalmakra fókuszál, melyek az iskolai végzettség, korai iskolaelhagyás, lemorzsolódás és későbbi pályaút összefüggéseit vizsgálják.

Az előadás célja annak bemutatása, hogy hogyan alakult az elmúlt évtizedben az Európai Uniós oktatáspolitikákban a korai iskolaelhagyással kapcsolatos diskurzus, milyen ajánlásokat fogalmaztak meg, valamint milyen utakat jártak be az egyes országok és ezen utak mögött milyen társadalompolitikai (liberális, szociáldemokrata, konzervatív-korporatív, posztszocialista modell) megfontolások álltak. (Esping-Andersen alapján a jóléti rendszerek történelmük és intézményrendszerük sajátosságai szerint konstruálják meg (társadalom)politikai problémáikat és ez alapján hoznak döntéseket, intézkedéseket).

Az előadás néhány uniós ország példáján keresztül bemutatja, hogy milyen típusai különíthetők el a korai iskolaelhagyással kapcsolatos oktatáspolitikai beavatkozásoknak, mennyiben egy-egy szegmensre (például hiányzás visszaszorítása), célcsoportra (például bevándorlók), képzési szintre (például szakképzés) koncentráltak, vagy éppen holisztikus megközelítést alkalmaztak (az oktatás alrendszerén kívül is kitekintettek). Emellett az előadás azokat a tipikus tanulói utakat (váratlan válság, negatív spirál, parabola, bumeráng, reziliens, rejtőzködő) is bemutatja, amiket az ezzel kapcsolatos kutatások azonosítottak, különösen fókuszálva a reziliens fiatalok útjára, arra, hogy mely beavatkozások (milyen iskolai környezet) segítik elő ezen pályautak kialakulását.

Az előadás amellett, hogy hozzájárul e problémakör komplex megértéséhez, olyan európai gyakorlatokat is bemutat, amelyek eredményesek voltak az oktatási egyenlőtlenségek csökkentésében, a tanulókat/fiatalokat sikeresen támogatták a középfokú végzettség megszerzésében.

Az előadást az EFOP 3.1.2. „A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében” – c. program támogatta.

EURÓPAI TENDENCIÁK A ROMA, CIGÁNY NÉPESSÉG ISKOLÁZÁSÁBAN MAGYARORSZÁGON

Forray R. Katalin

Pécsi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *Európa, inklúzió, romacigány népesség, szegénység, iskola, politika szervezetek*

Az Európai Unió Roma inklúziós politikája Magyarországon egyetértésre talált, hiszen az évtizedek óta folyó oktatáspolitikai és szociológiai kutatások ennek fontosságát húzták alá. Magyarországon a cigányságra irányuló kutatások a nyolcvanas években lendültek fel, a szociológiai kutatások engedélyezésének kezdetével.

Az empirikus szociológiai kutatásoknak az alábbi fő irányai voltak. 1) Szociológiai kutatás a szegénységről. A hetvenes évek végétől Kemény István és munkacsoportja a szegénység-kutatás keretén belül fokozatosan a cigány népességre irányította a figyelmét. Ez a kutatási irány máig kiemelkedően fontosnak nevezhető. 2) Szociológiai- nevelésszociológiai kutatások az iskolázásról. Ez a kutatási irány elsősorban arra figyel, hogyan, milyen eszközökkel törnek ki a szegénységből, szociokulturális hátrányos helyzetből cigány-roma fiatalok. Az inklúziós erőfeszítések, a különböző forrásokból érkező támogatások ezt a folyamatot kívánják elsősorban megerősíteni. 3) A politikai érdekérvényesítés a formáinak változása. Szisztematikus kutatás ebben a kérdéskörben még nem történt, azonban a politikai szervezetek szociológiai vizsgálatára folyamatos érdeklődés irányul.

Ezek a tematikák és folyamatos változásuk azt mutatja, hogy a roma, cigány népcsoport máig magára vonja a kutatói érdeklődést (nemcsak) Európában. Ennek oka – a kérdés iránti nemzetközi figyelem mellett –, hogy mind az európai mind a magyar társadalmunknak máig olyan rétege, amely a kirekesztettségnek számos elemét őrzi. Az oktatásban az inklúzió erősítése kiemelt feladat.

SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSOK KISEBBSÉGI ÉS PEDAGÓGIAI IDENTITÁSA

Elnök: Németh András

Selye János Egyetem Komárno, ELTE PPK Neveléstudományi Intézet

Opponens: Pukánszky Béla

Selye János Egyetem Komárno, SZTE Juhász Gyula Pedagógiai Kar

Az identitás kérdése napjainkban az Európai Unió tudományos és politikai diskurzusainak egyik fontos témája. A felerősödő globalizáció gazdasági és kulturális hatásai és a természeti környezet gyökeres változásai, a felgyorsuló migráció mind erőteljesebben vetette fel a nemzeti eszme, illetve a nemzeti, többségi és kisebbségi identitás, az európai és az idegen kultúrák kapcsolatának kérdéskörét. Ezzel összefüggésben az etnikai identitás különböző pedagógiai relevanciájú témakörei – például az etnikai kisebbség műveltség tartalmainak az iskolai curriculumban való megjelenítése, a nemzeti és kisebbségi identitás, kisebbségek kulturális önértelmezése, a különböző etnikai csoportok iskolai műveltség szerzésének autonóm formái, kisebbség-többség egymással kapcsolatos viszonya és különböző identitásának pedagógiai eszközökkel történő fejlesztése – is megjelentek a neveléstudományi kutatásokban.

A szimpózium ehhez a kutatási irányhoz kapcsolódva, egyrészt a komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Karán 2019-ben induló nemzetközi VEGA kutatás keretében a szlovákiai magyar kisebbségi, illetve magyar nemzetiségi pedagógusok kisebbségi és szakmai identitásának szervező és önérvényesítő tényezőinek vizsgálatára irányuló kutatás történeti-komparatisztikai hátterét és a kutatási koncepciót megalapozó szakirodalmi feltáró és rendszerező elemzések eredményeit tekinti át, másrészt két Selye Egyetemen folyó, a fenti témával tematikájában, illetve módszertani megközelítésében rokon korábbi empirikus kutatás eredményeit ismerteti, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak az új kutatás elméleti és módszertani megalapozásához.

Ennek logikáját követve a szimpózium négy előadása a következő struktúrát követi majd: a) bemutatja az új kutatási téma történeti hátterét, b) áttekinti a téma elméleti, kutatás-módszertani koncepcióját megalapozó hazai kutatásokat, majd annak közvetlen kutatási előzményeit; bemutatva; c) a szlovákiai magyar felsőoktatásban részt vevő egyetemi hallgatók identitásvizsgálatának, valamint d) a magyar pedagógushallgatók ideális tanári interakcióról alkotott nézeteire irányuló nemzetközi kutatás eredményeit.

A szimpózium kapcsolódik a Kisebbségi helyzet, identitás, oktatás – a szlovákiai magyar kisebbségi identitás iskolai önérvényesítési stratégiái című, a Szlovák Oktatási Minisztérium által támogatott VEGA pályázathoz. (Regisztrációs száma: 1/0117/19.)

KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK A SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSOK IDENTITÁSÁNAK VIZSGÁLATÁHOZ

Huszár Zsuszanna, Szököl István

Pécsi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet;
Selye János Egyetem, Komárno

Kulcsszavak: *kisebbségkutatás, identitáskutatás, pedagóguskutatás, szlovákiai magyar pedagógusok, szakirodalmi tanulmány*

A tervezett identitáskutatás elméleti megalapozásához kapcsolódó előadás a kisebbségi kérdésekkel foglalkozó magyar kutatások rendszerező áttekintésére vállalkozott. Az 1970-es évektől áttekintett szakirodalomra támaszkodó elemzései az alábbi tematikai kategóriákra terjednek ki: a kisebbségi meghatározottság mibenléte, rétegzettség, demográfiai folyamatok, asszimilációs folyamatok, nyelvhasználat, jogi szabályozás, kisebbségi oktatáspolitika és nyelvpolitika, a kisebbségekről alkotott társadalmi sztereotípiák, kisebbségi önértelmezések és identitásstratégiák, intézményi, települési, regionális, országos identitáspolitikák, európai trendek, az identitás szerveződése, komponensei, a kisebbségkutatás nemzetközi kutatás módszertani megközelítései.

A téma nemzetközi szakirodalmában az etnikai identitás biológiai, szociobiológiai, territoriális, társadalmi és történeti jelenségeit Pierre L. Van den Berghe (Berghe, 1987). Bratter és munkatársai (Bratter et al., 2014) a szintetizálás igényével elemzik az etnikai besorolás tényezőit. A besorolások és változásaik regionális és etnopolitikai aspektusait kiemelő munkák (pl. Bárdi, 2017) mellett, a szociológiai megközelítések (pl. Lampl, 2019) és az identitás lokális dimenzióinak szociográfiai és etnográfiai megközelítési (pl. Bindorffer, 2001) is jelen vannak a kortárs magyar nyelvű szakirodalomban. Emellett megjelenik a multidiszciplináris megközelítés, az identitás kulturális gyökereiről, közösségi és egyéni megélési formáiról és dinamikáiról (Bindorffer, 2001) és az etnicitással kapcsolatos elméleti és módszertani kérdések (Feischmidt, 2010) is. Számottevő a téma történeti megközelítésű, szintetizáló megközelítésére irányuló törekvés (Bárdi – Fedinec – Szarka, 2011), továbbá az anyanyelvi oktatás jogi alapjaival foglalkozó munkák (pl. László, 2006). A nyelvhasználat témakörében az 1999 és 2016 között *A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén* ötkötetes sorozat, a legszámottevőbb (Tátrai, 2017). A szlovákiai magyar oktatás huszadik század végi alakulásában két alapvető tendencia emelhető ki; egyrészt, hogy a szlovákiai magyar iskolai művelődés fejlődése nem követi az országos fejlődési tendenciákat; másrészt, hogy felgyorsult a többség iskolázottsági jellemzőihez képest a magyar nemzetiségűek lemaradása (László, 2000). A nemzetiségi oktatás megkülönböztető jegye Papp Z. Attila szerint éppen az, hogy újratermeli a kisebbségi identitást az iskola rejtett tantervi mechanizmusai által (Papp, 2012). Az identitáskutatásban a változások fő iránya abban összegezhető, hogy a kutatók érdeklődése mindinkább a dinamikus identitásszerkesztési és identitásfenntartási folyamatokra, az identitáskonstruálás aspektusainak és összefüggéseinek tanulmányozására összpontosul (Pataki, 2004). Az utóbbi évtizedekben a népszámlálási adatok elemzésében is fordulat következett be, amennyiben a korábbi leíró megközelítéseket az összefüggések feltárásának igénye váltotta fel (Gyurgyík, 2006).

A PEDAGÓGUS-IDENTITÁS TÖRTÉNETI-KOMPARATISZTIKAI VIZSGÁLATA SZLOVÁKIA ÉS MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN ÉLŐ KISEBBSÉGEK RELÁCIÓJÁBAN

Pukánszky Béla

Selye János Egyetem Komárno, Szegedi Tudományegyetem

Kulcsszavak: *kisebbségi identitás, kisebbségi iskolaügy, történeti-komparatív vizsgálat*

Az előadás a kutatás történeti megalapozásához a szlovákiai magyar kisebbségi önazonosság, nemzetiségi identitása fejlődéstörténetét vizsgálja a két ország kisebbségi iskolaügyének alakulásának tükrében. Az előadás során az alábbi kutatási kérdések vázlatos megválaszolására kerül majd sor: Mi jellemezte a pedagógusképzés típusainak fejlődését 1918 után Szlovákiában és Magyarországon? Melyek népoktatás és a pedagógusképzés fejlődéstörténetének közös és eltérő vonásai Szlovákiában és Magyarországon 1918 után? Milyen szerepet játszott a magyar tannyelvű oktatás a Magyar identitás megőrzésében és fejlesztésében Szlovákiában? Az ezek feltárásához alkalmazott kutatási módszerek az oktatási rendszerek, képzési struktúrák, törvények, rendeletek, tankönyvek komparatív elemzése a korabeli dokumentumok alapján.

A feldolgozott anyag áttekintése két történeti csomópont köré rendeződik majd: a) a kiegyezést követő dualista oktatásügy kisebbségi politikájának és iskolai gyakorlata b) a két világháború közötti kisebbségi magyar oktatásügy a Csehszlovákiában maradó kisebbségi magyarok nemzettudatára, önazonosság-tudatára gyakorolt hatásának bemutatása.

Az előadás első részében az 1868. évi 38. tc. liberális nemzetiségpolitikáját a századfordulóra felváltó erőteljes, a magyar nemzeti identitás elfogadását szorgalmazó kisebbségpolitika sajátos elemeinek bemutatására kerül majd sor. Ennek részeként elemzésre kerülnek a nemzetiségi területeken megvalósuló magyar tannyelvű népiskolák telepítésének és működtetésének főbb törvényi és gyakorlati lépései Az előadás bemutatja az erőltetett nacionalizmus ellenhatásaként megjelenő nemzetiségi törekvéseket, amelyek a kisebbségi nemzettudat meggyökereztetésére törekedtek. Az előadás további részében az első világháború után a nemzeti identitás megerősítésében továbbra is fontos szerepet játszó oktatásügyi intézkedések és iskolai gyakorlat sajátosságait tekinti át.

HALLGATÓK IDENTITÁS-TUDATÁNAK VIZSGÁLATA EGY SZLOVÁKIAI MAGYAR EGYETEMEN

Nagy Melinda, Stredl Terézia

Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárno;
Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárno

Kulcsszavak: *egyetemi hallgatók, etnikai-nemzeti identitás, többségi-kisebbségi státus*

A 2019-ben megvalósult szlovákiai magyar felsőoktatásban részt vevő hallgatók identitásvizsgálatában 142 egyetemista vett részt – a Selye János Egyetem Tanárképző Karának hallgatói.

A válaszadók kérdőívben nyilatkoztak etnikai-nemzeti identitásukról szerepeik meghatározásával. A válaszadók 77 százaléka magyarnak vagy kettős identitásúnak, azaz magyarnak is tartja magát, s identitásuk átlagos preferenciája egy egytől tízig terjedő skálán 5. A második helyen az európai identitás foglalt helyet. A válaszadók 39 százaléka tartja magát európai polgárnak, viszont ennek átlagos preferenciája kevesebb csak 3,2. A szlovák és roma identitás kis számban fordult elő a vizsgált mintában. A válaszadók csaknem 48 százaléka egy nemzeti/etnikai identitást adott meg, több mint 37 százalék kettős identitású, és 1,4 százaléka három közösséghez való tartozást is megjelölt. 13,6 százalék nem jelölt meg nemzeti/etnikai identitást, mert ez nem fért bele az általuk legfontosabbnak tartott személyes szerepük, azonosulási mintájuk közé.

Európában a nemzeti identitás-felfogások változása tapasztalható, egyrészt a globalizációs folyamatok hatására, valamint a hagyományos identitások változásával, a kisebbségi nemzetek, nemzeti és diaszpóra kisebbségek önszerveződési, önmegvalósítási törekvéseivel, akkulturációs és asszimilációs hullámaival, illetve szegregációs tapasztalataival párhuzamosan (Boda, 2000; Bordás, 2008; 2009; 2014; Illés – Molnár, 2009; Lampl, 2012). Eredményeink is ezt látszanak alátámasztani.

A vizsgálat a Többség–kisebbség együttélése IV (D073/2020/13) projekt, valamint A kisebbségek státusza, identitása, oktatása – a szlovákiai magyar kisebbség társadalmi önmegvalósítási stratégiái 1/0117/19 regisztrációs számú VEGA kutatási program keretében valósult meg.

KISEBBSÉGI MAGYAR PEDAGÓGUSHALLGATÓK IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓRÓL ALKOTOTT NÉZETEI

Tóth Péter, Horváth Kinga

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Műszaki Pedagógia Tanszék;
Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárno

Kulcsszavak: *ideális tanári interakció, magyar pedagógushallgató, nemzetközi összehasonlító vizsgálat*

Az előadás a tervezett identitáskutatás egyik kutatási előzményeként az ideális tanári interakció megítélésére fókuszál a Fisher és munkatársai (1995) által használt 48 itemes kérdőív magyar nyelvű változatának alkalmazásával. A kutatás célja a résztvevő 358 Kárpát-medencei (komáromi, beregszászi, nagyváradi, szabadkai) magyar anyanyelvű pedagógushallgató ideális tanári interakcióról alkotott véleményének feltérképezése és a háttérváltozók szerinti eltérések detektálása. A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy az ideális tanári interakció jellemzője a határozottság, a segítőkészség, a megértés, míg a szigorúságról és az engedékenységről alkotott véleményük igen eltérő volt. Ez utóbbi két változó szignifikánsan összefügg egymással (Khí-négyzet = 9,822; p = 0,044). A hallgatók csak kb. 20%-ának polarizált a véleménye a dichotóm szigorúság-engedékenység skálán.

Ami a háttérváltozókat illeti, az I. évfolyamosok szerint a segítőkészség, az elégedetlenség és az indulatosság, míg a II. évfolyamosok szerint a bizonytalanság tartozik hangsúlyosabban a tanári interakció körébe. Az óvópedagógusok és a tanítók inkább preferálják a tanulókkal való együttműködést, mint a tanár szakosok. Utóbbiak a szigorúság, az erélyesség tekintetében képviselik a legmarkánsabb, míg a többi tulajdonság tekintetében a legkevésbé határozott véleményt.

Az érettségi országa szerint szignifikáns különbségek mutatkoznak a segítőkészség, az engedékenység és az elégedetlenség vonatkozásában. Az Erdélyben érettségizett hallgatók gondolják leginkább úgy, hogy a segítőkészség, illetve az engedékenység hozzátartozik az ideális tanár interakciójához, míg a kárpátaljai (segítőkészség, barátságosság esetén) és a vajdasági (engedékenység esetén) hallgatók kevésbé vélik ugyanezt. Az elégedetlenség, kételkedés vonatkozásában a felvidéki hallgatók tartják úgy, hogy a tanári interakciókhoz ez az attitűd is hozzátartozik, míg a délvidékiek szerint nem.

TANULÁS ÉS ADAPTÁCIÓ A VESZÉLYHELYZETI TÁVOLLÉTI FELSŐOKTATÁSBAN

Elnök: Kálmán Orsolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens: Derényi András

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A felsőoktatás számára régóta nem jelent meg olyan radikális kihívás, mint a 2020-as járványhelyzet következtében kialakuló távolléti oktatás. A nehezen változó felsőoktatási intézmények (Kerr, 2001) gyors válaszokra kényszerültek, a digitális átállás radikálisan változtatta meg a tanulás-tanítás mindennapi rutinjait és az intézmények megszokott szervezeti működését. Mindezen változások számos problémát hoztak magukkal, például az esélyegyenlőtlenség növekedése, a hallgatói-oktatói jóllét problémái, az alulteljesítő hallgatók fokozott veszélyeztetettsége (Xu – Jaggars, 2016), ugyanakkor megteremtettek innovációs lehetőségeket is (Reimers – Schleicher, 2020), például a rugalmas tanulástámogatás; a módszertani és technológiai újítások; a szervezeti szintű együttműködés, a kommunikáció terén.

A szimpózium célja, hogy túllépjen a veszélyhelyzeti távolléti oktatás pozitív és negatív tapasztalatainak felsőoktatásra vonatkozó elemzésén, és azonosítsa azokat a tanulási lehetőségeket, amelyeket e kihívások indukáltak a felsőoktatásban. További cél, hogy a radikális változás által elindított adaptációs és reflektív folyamatokat a hazai felsőoktatási kontextusban, elsősorban egy hazai intézmény gyakorlatához kötődően, szervezeti, oktatói és hallgatói oldalról is értelmezze. Mindehhez a szimpózium kutatásai értelmezési keretként építenek a munkahelyi és szakmai tanulás sajátosságaira (Billett, 2001; Tynjälä, 2013), az online oktatás és a komplex tanulási környezetek eredményeire (Huang – Liu – Tlili – Yang – Wang, 2020), valamint a technológiai innovációk működésének értelmezésére (DigiNOIR, 2019). E kutatások a távolléti oktatás változásait és az ehhez kötődő tanulási folyamatokat több perspektívából elemzik, kitűntetett szerepe van az oktatói, hallgatói, vezetési és szervezeti nézőpontnak. Az előadások kiemelt kérdésként kezelik azt, hogy az egyes szereplők hogyan látják a veszélyhelyzeti távolléti oktatás tapasztalatainak hosszú távú hatásait, dilemmáit; mit gondolnak, mindez hogyan alakíthatja át a felsőoktatás mindennapi tanítási és tanulási gyakorlatát.

A szimpózium kutatásai többféle kutatási módszerrel közelítenek e kérdések megválaszolásához. Dokumentumelemzés segítségével megvizsgáljuk a veszélyhelyzeti távolléti oktatás nemzetközi tapasztalatait, kutatásait és ezek változását. Egy hazai felsőoktatási intézményben oktatói és hallgatói kérdőíves vizsgálat segítségével elemezzük a tanítás és tanulás változásait, a jövőbeli forgatókönyvek lehetőségeit. A távolléti oktatás keretében felmerült kritikus események, oktatói és hallgatói dilemmák kvalitatív kutatásával azonosítjuk a reflexióra érdemes kulcskérdéseket és gyakorlatokat. Végül egy, a hazai felsőoktatásban innovatív, a szervezeten belüli horizontális tanulást elősegítő mentorhálózati fejlesztés eredményeit mutatjuk be.

Összességében a szimpózium adatokkal, kutatási eredményekkel kívánja segíteni a felsőoktatási intézmények stratégiai tervezését, és az oktatók szakmai tanulásának megerősödését.

A KORONAVÍRUS OKOZTA KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK A FELSŐOKTATÁSBAN – A KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

Kopp Erika, Saád Judit, Mebrate Bekele Feyisa

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *veszélyhelyzeti távolléti oktatás, adaptáció és tanulás, felsőoktatás, dokumentumelemzés, trendvizsgálat*

A 2020. év kezdetén kialakult globális vírushelyzetre a felsőoktatási intézmények a világ minden részében a távolléti oktatásra történő átállással reagáltak. A radikális változás elemzésére kezdettől fogva számos vizsgálat irányult (Crawford – Butler-Henderson – Rudolph – Glowatz – Crawford, 2020; Rumbley, 2020). Az előadás célja, hogy bemutassa azokat a tematikus és módszertani fókuszokat és időbeni trendeket, melyek a vizsgálatokban kimutathatók, különös tekintettel a tanulási tapasztalatokra és kibontakozó irányokra. A vizsgálat a következő kérdésekre irányul: 1) Melyek azok a kutatási témák, melyek megjelentek a COVID–19 és a felsőoktatás vizsgálatában? 2) Milyen adaptációs és tanulási tapasztalatok jelennek meg a felsőoktatásban? 3) Melyek azok a módszertani megközelítések, melyeket e kutatások követtek? 4) Milyen időbeni trendek mutathatók ki a vizsgálatokban?

A vizsgálat a sajátos körülményekből következően az ebben az évben megjelent publikációkat gyűjti össze és elemzi. Annak ellenére, hogy nem tekinthető valódi szisztematikus szakirodalom-elemzésnek (Evans – Benefield, 2001; Petticrew – Roberts, 2006), a módszer számos elemét alkalmazza: a kiválasztott adatbázisokban szisztematikusan, azonos keresőszavak mentén zajlik a keresés, a duplikátumok szűrését követően az absztraktok és a teljes tartalom szintjén történik a dokumentumok válogatása, az adatbázisban gyűjtött dokumentumokat a kutatási kérdések mentén közösen kódoljuk, és ezek alapján fogalmazzuk meg a következtetéseket. A dokumentumokat tudományos folyóirat-adatbázisokban (ERIC, Google Scholar, www.daad.de), weboldalakon (OECD, UNESCO) és a Times Higher Education mellékletében gyűjtjük. Az elemzésbe az angol és német nyelven hozzáférhető dokumentumokat vontuk be. A vizsgálatot április 1-től kezdtük el, jelenleg az adatbázis 118 itemet tartalmaz. Az adatgyűjtést folytatjuk szeptember 30-ig, ezért feltehetően a rendelkezésre álló irodalmak száma jelentősen növekedni fog. Az előadásban már a kibővített adatbázis alapján született eredményeket mutatjuk be.

Az eddig elemzett dokumentumokból a következő fő témacsoportok rajzolódnak ki: a) oktatás, oktatási módszerek, IKT-eszközök; b) kutatás a felsőoktatásban; c) finanszírozási kérdések; d) hallgatók helyzete, hallgatói jóllét, pszichés hatások; e) nemzetköziesedés kérdései, problémái, mobilitás. Az elemzett vizsgálatok az első időszakban főként elméleti munkákat, vizsgálatok másodelemzéseiből levont következtetéseket és dokumentumelemzéseket, tartalomelemzéseket tartalmaztak, ezt követően esettanulmányt alkalmazó kutatásokkal bővült a paletta, májusban pedig már megjelentek a nagymintás reprezentatív kérdőíves vizsgálatok, majd nemzetközi összehasonlító vizsgálatok is. A nyelvi korlátok befolyásolják az eredmények geográfiai vonatkozásait, bár a várakozások ellenére számos kelet-európai vonatkozású kutatást is találtunk, ezek kutatási eredményeit külön összegezzük.

ALKALMAZKODÁSI STRATÉGIÁK A FELSŐOKTATÁSBAN A VESZÉLYHELYZETI TÁVOLLÉTI OKTATÁSHOZ – EGY KARI PILOT TAPASZTALATAI

Horváth László, Misley Helga, Muth-Fazekas Ágnes, Némethné Tóth Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Pedagógiai és Pszichológiai Intézet

Kulcsszavak: *távolléti oktatás, szervezeti tanulás, innováció, felsőoktatás, digitális kompetencia, változásmenedzsment*

A felsőoktatási intézmények azon kevés szervezetek közé tartoznak, amelyek képesek hosszú távon, változatlan formában, hasonló funkciókkal fennmaradni (Kerr, 2001), illetve erős nyomást kifejtő, ellentmondásos társadalmi, gazdasági, politikai elvárásrendszerben működni (Rüegg, 1992). A 2019–2020-as tavaszi félév során egyfajta fekete hattyú (Taleb, 2012) jelenségként érte a felsőoktatást a vírushelyzet kapcsán elrendelt veszélyhelyzeti távolléti oktatásra való átállás.

A kutatás tágabb célja, hogy feltárja, hogyan reagáltak a magyar felsőoktatási intézmények, az oktató-kutató munkatársak és a hallgatók az átállásra. Jelen előadás a kutatáshoz kapcsolódó pilot-vizsgálat eredményeit mutatja be, amely egy magyar felsőoktatási intézmény egyik karán zajlott. A pilot-kutatás elsődleges célja, hogy felmérje a távolléti oktatás tanítási-tanulási tapasztalatait, hogy azt a Kar szervezeti tanulási stratégiájába építhesse. A kutatás ezeket a kérdéseket egy OTKA -alapkutatás adatbázisának másodelemzésével az oktatási innovációk perspektívájából is értelmezi.

A pilot-kutatás keretében online kérdőívet küldtünk ki a karon oktató kollégák számára egy konkrét kurzushoz kapcsolódóan (minden ötödik kurzust kiválasztva a véletlenszerűen sorrendbe rakott, egyedi képzési programonként csoportosított kurzuslistából), illetve az adott kurzusra járó hallgatók számára. Vizsgáltuk az oktatók által érzékelt szervezeti környezetet [tanulószervezet – DLOQ (Marsick – Watkins, 2003), szervezeti kultúra – Versengő Értékek Modell (Cameron – Quinn, 2011)], az oktatók digitális kompetenciáját (DigCompEdu), tanulás-tanítással kapcsolatos nézeteiket (Kálmán et al., 2019), illetve azokat a konkrét változásokat, amelyeket az oktatók kurzusuk tervezése és megvalósítása során eszközöltek [felhasználva a Bloom-taxonómia, az ABC Learning Design (Young – Perović, 2016) és az általános pedagógiai tudás keretrendszereit (König, 2014)]. A hallgatói kérdőív fókuszában az önszabályozó tanulás áll, valamint az oktatói kérdőívre reflektáló, azonos elméleti kereteket felhasználó kérdések a távolléti oktatás tanulási-tanítási tapasztalatainak felmérésére.

A kutatás várhatóan 2020 júliusában zárul. Elsődleges hozadéka az oktatók kurzusátalakító tevékenységének és a hallgatók reakcióinak feltárása. A kutatás mélységében érinti a felsőoktatási kurzustervezés, a tanulási-tanítási módszerek és értékelés problematikáját, újszerűsége pedig, hogy változásmenedzsment aspektusából elemzi a felsőoktatás-pedagógia jelenlegi kihívásait. Az eredmények feldolgozása azon kívül, hogy jelentős mértékben hozzájárul a pilotként szolgáló kar szervezeti tanulási stratégiájának fejlesztéséhez, megalapozhatja egy nagymintás, országos felmérés előkészítését, hosszútávon pedig támogathatja egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat megvalósítását.

AZ OKTATÓK SZAKMAI-PEDAGÓGIAI DILEMMÁI A TÁVOLLÉTI OKTATÁSBAN

Kálmán Orsolya, Rapos Nóra, Szivák Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *szakmai dilemmák, oktatók tanulása, felsőoktatás-pedagógia, kritikus esemény technikája, távolléti oktatás*

A felsőoktatásban az oktatók professzionalizálódásának kérdései megkerülhetetlenné váltak a tanítás fejlesztése, megújítása kapcsán (Saroyan – Trigwell, 2015). Az oktatók szakmai tanulásáról szóló kutatásokban számos eredmény született a pedagógiai képzések eredményességéről (Chalmers – Gardiner, 2015; De Rijdt – Dochy – Bamelis – van der Vleuten, 2016), de arról még mindig kevesebb tudunk, hogy az oktatók mindennapi munkájába ágyazott tanulása során melyek az eredményes utak (Boud – Brew, 2013). Jelen kvalitatív kutatás ezért azt a célt tűzte ki, hogy a veszélyhelyzeti távolléti oktatáshoz kötődően, azaz egy jelentősen megváltozott, de a mindennapi gyakorlatba ágyazott helyzetben vizsgálja az oktatók szakmai dilemmáit, tanulását és eredményeit.

Az oktatók szakmai tanulásának vizsgálata során építünk a szituatív tanuláselméletek irányára (Greeno – Engeström, 2014), a reflexióra épülő szakmai tanulással kapcsolatos eredményekre (Kreber, 2002; Szivák, 2004), valamint az oktatók online tanítási nézeteivel, tapasztalataival kapcsolatos kutatásokra (Bain – McNaught, 2006). Az oktatói reflexiók minősége meghatározó a tanulás eredményessége szempontjából, ráadásul hazai eredményeink alapján az oktatókra egyfajta megkésett szakmai tudatosság jellemző (Kálmán, 2019). Mindezek mélyebb értelmezéséhez a szakmai-pedagógiai dilemmákat és a dilemmatikus tér fogalmát (Fransson – Grannäs, 2013) állítottuk középpontba, mely az oktatói tapasztalatok és a kontextus relációjában, nyitottan, a tanulás folyamatába ágyazottan értelmezi a reflexiókat.

A kutatás célja, hogy az oktatók szakmai-pedagógiai dilemmáit azonosítja a távolléti oktatás kapcsán és kövesse a dilemmákhoz kötődő reflexióra épülő tanulási folyamatot. Kutatási kérdéseink: 1) a távolléti oktatás kapcsán milyen szakmai-pedagógiai dilemmák válnak meghatározóvá az oktatók számára, 2) e dilemmákhoz kapcsolódó reflexiók, tanulási folyamat milyen eredményeket hoznak, 3) az oktatók hogyan érzékelik a dilemmák képzési területekhez, szintekhez való kötődését?

A kvalitatív kutatás a kritikus események technikájára épít (Butterfield – Borgen – Amundson – Maglio, 2005), amelyet félig strukturált egyéni interjúkkal gyűjt egy longitudinális kutatás keretében. 20 interjú felvételére kerül sor négy képzési területről (bölcsészettudományi, jogtudományi, pedagógusképzési és társadalomtudományi). Az első interjút további két alkalommal tervezzük megismételni a következő tanévben. A mintaválasztásban a korábbi pedagógiai képzéseinken résztvevő oktatókat célozzuk meg, valamint a hólabda eljárást alkalmazzuk.

Várható eredményeink hozzájárulnak az oktatók szakmai tanulásának, reflektív gondolkodásának követéséhez, a hazai távolléti oktatás kapcsán felmerülő kihívások, dilemmák azonosításához, hosszú távon pedig az oktatók szakmai tanulásának, képzéseinek fejlesztéséhez, valamint a kritikus események technikájának hazai módszertani alkalmazásához, értékeléséhez.

DILEMMÁK ÉS MEGOLDÁSOK A HALLGATÓK TANULÁSÁBAN A TÁVOLLÉTI OKTATÁS IDŐSZAKÁBAN

Salát Magdolna, Lénárd Sándor, Eszes Fruzsina, Kardos Dorottya, Pálvölgyi Lajos

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Lóránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *szakmai dilemmák, hallgatók tanulása, felsőoktatás-pedagógia, kritikus esemény technikája, távolléti oktatás*

A hallgatók tanulási sajátosságainak azonosításakor már a tanulásközpontú elméleti megközelítések sem a tanulási problémákkal küzdő hallgatók csoportjára fókuszálnak (Jacklin – Le Riche, 2009), hiszen a megváltozott tanulási környezet mindenkitől új tanulási formákat, tevékenységeket kíván meg. A felsőoktatás-pedagógia e területének egyik központi kérdése, hogy a hallgatók hogyan válnak egyre inkább önszabályozó tanulókká, akik maguk képesek irányítani a tanulásukat: tanulási céljaikat megfogalmazni, motivációjukat fenntartani, a tanulási tartalmakat, forrásokat, tanulási módszereiket kiválasztani (Gaskó és Kálmán, 2009). Hangsúlyosan jelenik meg a hallgató szerep újra értelmezése, a tanulási folyamatba való bevonásuk támogatása (Healey – Flint – Harrington, 2016), felértékelődnek azok a tanulási szituációk, melyek az adott szakma tényleges, autentikus kontextusához kötődnek (Greeno, 2005). Jelen kvalitatív kutatás ezért azt a célt tűzte ki, hogy a veszélyhelyzeti távolléti oktatáshoz kötődően, azaz egy jelentősen megváltozott, de a mindennapi felsőoktatási gyakorlatban vizsgálja a hallgatók otthoni, legtöbb esetben egyéni, hirtelen önszabályzásra „kényszerített” tanulásának dilemmáit és eredményeit.

A hallgatók tanulásának vizsgálata párhuzamosan zajlik az oktatók szakmai tanulásának vizsgálatával, ezért a hasonló elméleti keretek mellett (szituatív tanuláselméletek Greeno – Engeström, 2014, a dilemmatikus tér fogalma (Fransson – Grannäs, 2013), megjelennek az önszabályozott tanulás (Loughran, 2003; Samaras, 2002; Molnár, 2009), és az egyetemi hallgatók online térben való tanulását vizsgáló kutatások eredményei is (Barnard et.al., 2010; Broadbent – Pool, 2015; Papp – Danka, 2013).

A kutatás célja, hogy az egyetemi hallgatók tanulási dilemmáit azonosítsa a távolléti oktatás kapcsán és kövesse a dilemmákhoz kötődő reflexióra épülő tanulási folyamatot. Kutatási kérdéseink: (1) a távolléti oktatás kapcsán milyen tanulási dilemmák válnak meghatározóvá a hallgatók számára (2) e dilemmákhoz kapcsolódóan milyen megoldásokat, tanulási utakat választanak (3) a távolléti oktatás mely elemeit érdemes beépíteni a hagyományos tanítási-tanulási folyamatba?

A kvalitatív kutatás módszertana azonos az oktatói kutatással, ezért félig strukturált egyéni interjúkkal gyűjt adatokat egy longitudinális kutatás keretében. Az interjúkban a veszélyhelyzeti távolléti oktatás során felmerült váratlan, a mindennapi gyakorlatot megszakító események leírását kiegészítjük az ezzel kapcsolatos szakmai dilemmákról, tanulásról szóló kérdésekkel. 40 hallgatói interjú kerül felvételre a vizsgaidőszakot követően négy képzési területről, véletlenszerű mintavétellel. Az első interjút további két alkalommal tervezzük megismételni a következő tanévben.

ADAPTÁCIÓS STRATÉGIÁK A FELSŐOKTATÁSBAN: EGY MENTORRENDSZER TAPASZTALATAI

Káplár-Kodácsy Kinga, Rónay Zoltán

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet; Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: *távolléti oktatás, kompetencia alapú mentorrendszer, válság-változásmenedzsment, szervezeti innováció*

A koronavírus járvány rendkívüli kihívások elé állította a felsőoktatási intézményeket is, amelyeknek rendkívül szűk határidő alatt kellett átállniuk az ún. távolléti oktatásra. Még azon intézmények sem voltak felkészülve a teljes oktatási és oktatásszervezési folyamat napokon belül történő online térbe helyezésére, amelyeknél volt hagyománya a tanulás-menedzsment (LMS) keretrendszerek használatának, illetve az ehhez igazodó korszerű tanulási, tanítási, pedagógiai módszerek elterjedtek voltak. Az előadás egy olyan eszközt ismertet, amely túlmutat a hagyományos válság- és változásmenedzsment eszközökön, meghaladta az online oktatáshoz szükséges platformok kiválasztásának és kijelölésének körét, de még a távolléti működés pedagógiai módszertani megfontolásain is túllépett. Egy olyan mentorrendszert épített fel rendkívüli gyorsaság alatt, amely – szakítva az egyetemi struktúrák tradicionális építkezésével – nem a hagyományos in-line (hierarchikus) viszonyokra épül, hanem egyedül a tudás és készség figyelembevételével kialakított kortárs (peer) és visszafelé ható (reverse), szakmai komplementer mentori kapcsolatokban működik. Ez a távolléti oktatás megvalósításának tanácsadói hátterén túl, a felsőoktatási oktatók saját tanulásának is új, alternatív platformot nyitott a bizalom és a nyitott mentori kapcsolatok által (Thomas – Goswami, 2013; Hobson, 2016; 2017), egyúttal feloldva a mentoring struktúrákban megszilárdult szerepköröket (Fletcher – Ragins, 2007).

A rendszer felépítésekor az oktatók teljeskörű bevonására törekedtünk (N = 475) és a Kar minden oktatói egységére kiterjedő koordinációs csoportokat hoztunk létre. Így 15 koordinációs egységben mintegy 93 mentort, illetve mentorált csoportot tudtunk kijelölni a komplex kompetenciák skálaértéke alapján. A partnerségi viszonyon alapuló kapcsolatokban az oktatók tudásmegosztásának formális keretek közötti serkentése volt a cél. A rendszer kialakítása és bevezetése elősegítette az átállás, az újfajta működés váratlansága és terhe okozta feszültségek enyhítését, az újfajta működés hatékonyságának fokozását, és egyúttal új távlatokat nyitott az oktatók nem csupán IKT használati, de korszerű felsőoktatás-pedagógiai készségeinek fejlesztésében, az önszabályozó, reflektív tanulási színvonalának növelésében. A komplex mentorrendszer – kis létszámú mentorcsoportok, az szakterületileg összetartozó vagy összekapcsolható mentorcsoportok koordinációja a személyre szabott támogatást, többirányú reflexiós körök működtetését is lehetővé tette.

A mentorrendszer értékelésére folytatott kutatás jelenleg még folyamatban van, de előzetes várakozásaink szerint az eredmények azt igazolják majd, hogy a horizontálisan szabadon kialakítható mentori relációk, az előre nem meghatározott mentori szerepek felszabadították a tanulási folyamatot serkentő reflektív teret (Higgins – Kram, 2007), melynek hatására további tudásmegosztási csomópontok jönnek létre organikus módon.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK (10:45–12:15)

A TESTNEVELÉS TANTÁRGY SZEREPÉNEK FEJLŐDÉSE ÉS A MINDENNATOS TESTNEVELÉS TÖBB SZEMPONTBÓL VALÓ VIZSGÁLATA

Fintor Gábor

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori Program

Kulcsszavak: *mindennapos testnevelés, általános iskolai tanulók, Nemzeti alaptanterv*

Az általános iskolai tanulóknál az évek során kapott értékek meghatározzák felnőttkori életvitelüket is (Barnett et al., 2008; Minarro, 2009; Shepard et al., 2013; Bognár, 2019). Ebben a periódusban a tanulók testi, lelki, szellemi egészségében a rendszeres, a mennyiségileg és minőségileg is megfelelő testmozgás elengedhetetlen fontossággal bír (Gombocz, 2019; Csányi – Révész, 2015). A testnevelés tantárgynak tehát nagy a felelőssége, szerepe a felnövekvő generáció egészségtudatosságának kialakításában (Strong et al., 2013; Rétsági, 2016; Hamar, 2016).

Előadásunk kiindulópontját a *Testnevelés és sport* műveltségi terület szaktanterveinek elemzése adja (Hamar – Petrovic, 2008; Hardman – Marshall, 2009; Rétsági – Csányi, 2014). A nemzeti alaptanterveket vizsgálva kijelenthető, hogy az egészségre nevelés területén a testnevelés mindig is kiemelt szerepet játszott. Ugyanakkor a mindennapos testnevelés 2012-es bevezetésével a tantárgy új dimenzióba került. A tantárgy óraszámának növekedése mennyiségi javulást hozott, de új minőséget is (mely legalább ennyire fontos tényező) hozhat létre, hiszen a megfogalmazott célok képessé tehetik a műveltségi területet a hatékonyabb egészségnevelésre, az egészségkultúra alapjainak megteremtésére (Révész – Csányi, 2015; Rétsági, 2014), igaz, az infrastrukturális és személyi feltételek eltérő képet mutatnak (Fehérvári – Híves, 2019).

Előadásukban az a célunk, hogy bemutassuk azon vizsgálatok eredményeit, amelyeket a testnevelés tantárgy kapcsán az észak-alföldi régióban felső tagozatos általános iskolai tanulók körében az elmúlt években végeztünk. Az első vizsgálatunk longitudinális volt, három település 6. osztályos tanulói vettek részt benne (N = 131) 2013 márciusa és 2014 májusa között. A kapott eredményeink azt mutatják, hogy a tantárgy kedveltsége nem csökkent a mindennapos testnevelés bevezetésével. Sőt, azok, akik a mindennapos testnevelés hatására többet sportolnak, megkedvelték a tantárgyat. A második – keresztmetszeti – adatgyűjtés négy különböző fenntartójú iskolában történt Nyíregyházán 2014 májusában egy önkitöltős saját kérdőív segítségével (N = 285). Az itt megkérdezettek több mint fele fontosnak tartja a testnevelés tantárgyat. A harmadik (szintén keresztmetszeti) kutatás – diákszám, település-típus szerint – már reprezentatívnak tekinthető a fent említett régióban (N = 1153). Saját mérőeszközt hoztunk létre a NAT céljai és az attitűdök vizsgálata kapcsán. Eredményeink szerint a tanulók jelentős része kedveli a testnevelés tantárgyat, hiányzik számukra, ha elmarad. A vizsgált területen sajnos jellemző a tornatermek hiányossága. A testnevelők szerepe kiemelt a vizsgált intézményekben.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a tantárgy oktatása semmivel nem pótolható eszközrendszer a tanulók teljes személyiségének pozitív irányú formálásában. A testkulturális műveltség kulturális tőke is egyúttal, amely a társadalmi mobilitás mozgató erejét képezheti.

KÉZILABDA UTÁNPÓTLÁS NEVELŐEDZŐK KAPCSOLATA A JÁTÉKOSOKKAL A JÁRVÁNYÜGYI KORLÁTOZÁSOK ALATT

Novák Ágnes, Bárdos György, Kovács Katalin

Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

Kulcsszavak: *COVID–19, kézilabda edző–játékos kapcsolat, utánpótláskorú játékosok*

A járványügyi helyzet miatt 2020 tavaszán bezártak a sportegyesületek, megszűntek az edzések, és megszakadtak a bajnokságok. Ezen váratlan helyzet miatt a sportvilág minden szereplőjének egyik napról a másikra kellett szembenéznie azzal, hogy a napi rutinja, személyes kapcsolatai megszakadnak, valamint a sportolás során felépített terveik elvesztik jelentőségüket. A hirtelen kialakult űrt a távedzések voltak hivatottak pótolni.

Az edzők és a játékosok kapcsolatának irodalma viszonylag keskeny spektrumú. Gombocz (2005) leírja az edző–sportoló kapcsolat fontosságát. Révész és munkatársai (2013) az egyéni sportolók edzőit elemezték, míg Kasuba (2018) a labdarugóknál vizsgálta az edző–játékos kontaktust. Révész és munkatársai eredményei arra utalnak, hogy segíteni kell a sportolókat a stressz leküzdésében, és több egyéni bánásmódot igényelnek a versenyzők. Kasuba megállapította, hogy a jó edző–sportoló kapcsolata legfontosabb része a sikernek.

Célunk volt megvizsgálni, hogy az edzők igyekeztek-e betölteni a hirtelen kialakult űrt, ha igen, akkor a nevelői feladatok és szerepek hogyan jelentek meg. A Magyar Kézilabda Szövetséggel együttműködve a korlátozások utolsó hetében egy online kérdőívet töltöttek ki az utánpótlás korosztály felsőházában dolgozó edzők (N = 320, 114 nő, 206 férfi).

A vizsgált edzők 89%-a online folytatta az edzéseket. Eredményeink szerint az edzők sem a korlátozások előtti, sem a virtuális edzéseken nem fektettek kitüntetett hangsúlyt az egyéni foglalkozásokra, mivel a korlátozások előtt 55%-a; a korlátozások alatt csak 38%-a adott ki egyéni mozgásprogramot. Eredményeink megegyeznek Kasuba korábbi kutatásaival, mely szerint a csapatsportoknál az edzők nem fektetnek kitüntetett hangsúlyt az egyéni foglalkozásokra. A korlátozások előtt a trénerek 15%-a kért edzésnaplót, míg a korlátozások alatt ez a szám 76%-ra növekedett. Az edzők saját bevallásuk szerint az edzésnapló információit is felhasználták az edzéstervezéshez. A válaszadók több mint felének okozott kihívást a rendszeres online edzéstartás, viszont 67%-uk pozitív tapasztalatokkal gazdagodott ez idő alatt. Az edzéseken kívül az edzők 66%-a beszélgetett a játékosaival és majdnem mindenki (98%) nem csak kézilabdás témákat érintett. A korlátozások előtt 74%-uk tartott szülői értekezlet, míg a korlátozások alatt csak 9%-uk.

Elsődleges eredményeink arra utalnak, hogy az edzők pozitív tapasztalatokkal gazdagodtak a korlátozások alatt. Az adatokat azonban érdemes a különböző korú játékosokkal foglakozó edzők válaszaira lebontani és összehasonlítani, vajon az életkori sajátosságok befolyásolták-e a távedzés sajátosságait. Longitudinális vizsgálatunk során kíváncsiak vagyunk arra, hogy a bajnokság újraindításakor az edzők milyen mértékben alkalmazzák azokat a módszereket, amelyek pozitív eredményeket hoztak a korlátozás alatt.

A CSALÁD SZEREPE NAPJAINKBAN A DIÁKOK SPORTAKTIVITÁSÁBAN

Blatt Péterné

Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola, Szent Mór Iskolaközpont

Kulcsszavak: *sportolás, család, testnevelők*

A rendszeres fizikai aktivitás nélkülözhetetlen az emberi szervezet egészséges fejlődéséhez. A mai fiatalokat mozgásszegény életmód jellemzi, amely káros hatással van az egész szervezetre, betegségekhez, a szervezet idő előtti öregedéséhez vezet. Számos kutatás igazolta, hogy akik sportolnak, jobban tanulnak, mert kitartóbbak és nagyobb a felelősségtudatuk. A rendszeresen sportoló gyerekek megtanulják rangsorolni a feladataikat, beosztani az idejüket.

A testnevelés feladata a sport- és egészségkultúra átörökítése (Leibinger, Hamar, Derzsy, 2004.). Fontos szerepe van az egészséges életmódra nevelésben, a helyes higiénés szokások kialakításában, a káros szenvedélyek elleni harcban, valamint a rehabilitációban és a rekreációban is (Versics – Leibinger – Hamar, 2009). Számos kutató szerint a gyermekek testedzéshez való viszonya az iskolában dől el.

A sportolást meghatározó tényezőket több kutató is vizsgálta. Rétsági és Ács (2010) nyolcadik osztályosok körében végzett vizsgálata a diákok és szüleik sportolása között mutatott ki pozitív kapcsolatot. Ugyanerre a következtetésre jutott Fintor és Szabó (2014) a felső tagozatos tanulók sportolását meghatározó tényezők vizsgálatakor. Biróné Nagy Edit (2004), Hamar Pál (2005), valamint Fritz Péter és Szatmári Zoltán (2010) kutatási eredményei a szülői sport komoly motiváló hatását és a családban kialakult sportszerető légkör fontosságát igazolták.

Kutatásom célja annak feltárása volt, vajon a mindennapos testnevelés bevezetése hozott-e változást ebben a tekintetben. Vizsgálatomat pécsi általános iskolákban és gimnáziumokban végeztem 10–13, valamint 15–18 éves tanulók körében önkitöltéses kérdőíves módszerrel (N = 191). A kérdőív itemei a sportágválasztást befolyásoló tényezőket is vizsgálták, de jelen előadásban csak a sport iránti elköteleződést befolyásoló tényezőkre helyeztem a hangsúlyt.

Azt tapasztaltam, hogy a gyerekek elsősorban 8–10 éves korukig nyerhetők meg a rendszeres testmozgásnak. Véleményem szerint ezzel magyarázható, hogy a sportolást befolyásoló személyek sorában a testnevelők csupán a lista végén kapnak helyet. Az eredmények összecsengenek a fent említett kutatások adataival, vagyis a pedagógusoknál sokkal nagyobb befolyással bírnak a szülők, a testvérek és még a barátok is. Ezek az információk rávilágítanak arra, hogy szülői motiváció hiányában az alsó tagozaton testnevelést tanító pedagógusok munkájának milyen nagy a jelentősége. Ezért tartanám fontosnak, hogy az említett oktatási szakaszban szakképzett testnevelők legyenek jelen az oktatásban.

PÁLYAÉRDEKLŐDÉSI SAJÁTOSSÁGOK AZ ÉLETKOR ÉS A TANULMÁNYI EREDMÉNY FÜGGVÉNYÉBEN

Tudlik Csilla

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *pályaérdeklődés, középiskola, továbbtanulás*

Nehezen tudnánk elképzelni olyan pályaválasztási elméletet, amely az érdeklődés szerepét ne hangsúlyozná. A legújabb komplexitást előtérbe helyező teóriák is (szociál-kognitív pályamodell, rendszerelméleti keret, pályadöntés-káosz teória) helyet szánnak – egyéb tényezők befolyása mellett – a pályaérdeklődésnek. Az érdeklődés olyan tulajdonságunk, amely által kiválasztjuk környezetünkből a számunkra fontos tárgyakat, személyeket és tevékenységeket (Szilágyi, 2007), motiválja a felfedezést és a tanulást, és ez garantálja az egyén környezete iránti elköteleződését, amely a túléléshez és az adaptációhoz szükséges (Izard – Ackerman, 2000).

Több kutatás arról számolt be, hogy folyamatosan csökken a matematikai, tudományos, műszaki és informatikai területek iránti érdeklődés (Tóth-Béky, 2010; Gebauer, 2009). Ismert, hogy az érdeklődés formálódása kapcsolatban áll az életkorral (Chamorro-Premuzic, 2015) és a tanulmányi eredménnyel (Bloye, 2007), és vizsgálatunkban szerettük volna feltárni, milyen pályaelképzelésekkel rendelkeznek a gimnáziumi képzésben részt vevő tanulók. Mintánkba olyan 10–12. évfolyamos tanulók kerültek ($N = 266$, 87 fiú és 179 lány), akik pályatanácsadáson vettek részt. Mérésünket a Karriertábla (ODCTE, 2019) nevű érdeklődést mérő eszközzel végeztük, amely tizenhat szakterületet azonosít. A kérdőív megbízhatósága igen jó (Cronbach-$\alpha = 0{,}927$), konvergens érvényességét a 12 faktoros rövidített érdeklődést mérő kérdőívvel (Sasvári, 1982) ellenőriztük.

Azt találtuk, hogy a fiatalok az oktatás, a kereskedelem-marketing, turizmus, a jog és a humán szolgáltatások szakmáit tartják leginkább vonzónak. Ugyanakkor bizonyos területeken (gyártás, tudomány, informatika) alacsony átlagok mellett mégis kiugró értékekkel találkoztunk, vagyis kevesen vannak, akik ezekben a szakmákban képzelik el magukat, de igen határozottak. Az is kiderült, hogy egyetlen kivétellel (üzleti adminisztráció) valamennyi érdeklődési terület iránti attitűd 11. évfolyamon jelentősen csökken. A pályák iránti érdeklődés átlagai kiegyensúlyozottak a különböző tanulmányi eredményeket összehasonlítva, ám a jó eredményű tanulók vonzódása enyhül szinte valamennyi terület iránt. Ha a matematika tantárgy és az érdeklődés kapcsolatát vesszük alapul, akkor látható, hogy valamennyi pályaterület egyre intenzívebben vonzó a tanulmányi jegy növekedésével. Az érdeklődés elevációja (az összesített érdeklődés szintje (Holland, 1997)) ugyancsak azt erősíti, hogy 11. évfolyamon és leginkább a jó átlagú tanulók esetében történik változás a pályafejlődés során. Mindezek azonban azt mutatják, hogy a NAT és általában az iskolák alapvető koncepciója, miszerint csak a 10. és 12. évfolyamon szükséges valamifajta pályaorientáció, nem megfelelő. Vizsgálatunkból kitűnik, hogy a középiskola utolsó előtti évében lévő, illetve a jó tanulmányi eredményű tanulókra fókuszáló beavatkozások növelése szükséges.

A HÁZI FELADATTAL KAPCSOLATOS NEMZETKÖZI KUTATÁSI EREDMÉNYEK SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉSE

Turzó-Sovák Nikolett

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kulcsszavak: *házi feladat, attitűd, teljesítmény*

A házi feladat hatékonyságának, szükségességének kutatása hosszú idő óta a nemzetközi szakirodalom homlokterében áll. A társadalomban széles körű vita folyik arról, hogy a megváltozott tanulási környezet és a módszertani megújulás mellett szükséges-e a házi feladat jelenléte az oktatási folyamatban. A jelenség komplexitását tovább növeli, hogy a házi feladat különböző szereplőket, különböző célokat, különböző szintű feladatokat foglal magába (Dettmers – Trautwein – Lüdtke – Kunter – Baumert, 2010).

Jelen kutatás a nemzetközi szakirodalomban megjelent kutatási eredmények összefoglalásával kívánja bemutatni a kialakult, a házi feladat tanulói teljesítményre gyakorolt hatásával kapcsolatos kutatási eredményeket. A szakirodalom feltárása alapján négy különböző szempontból csoportosíthatók a kutatási eredmények: 1) a házi feladat helye a nevelési-oktatási folyamatban, 2) a házi feladat tanulói teljesítményre gyakorolt hatása, 3) a házi feladattal kapcsolatos attitűdök vizsgálata, 4) a házi feladat tanulókra gyakorolt személyiségfejlesztő hatása.

A házi feladattal kapcsolatban a kutatók egy csoportja szerint a gyerekeket nem kell terhelni a tanítási időn túli leckeírással, mert az iskola feladata a tanórák során átadni az ismereteket a tanulók számára. Azonban a szülők, pedagógusok és tanulók köre nagyrészt szükséges módszernek tartja a házi feladatot (Cooper – Lindsay – Nye – Greathouse, 1998). A másik tábor szerint a házi feladatok megoldásával növelhetjük a tanulók teljesítményét, hatékonyságát. Ezt az összefüggést nemzetközi kutatások bizonyítják. Azonban kérdés, hogy a házi feladat maga vagy a gyermek szociális környezetének támogatása vezet ehhez az eredményhez. Az elmúlt időszak tudományos eredményei azt mutatják, hogy szignifikáns összefüggés mutatható ki a házi feladat teljesítményre gyakorolt hatása és a szülői stratégiák között (Doctoroff – Arnold, 2017).

A házi feladattal kapcsolatos kutatások eredményeinek áttekintése, megismerése lehetőséget nyújt arra, hogy a pedagógusok célzottabban használják a házi feladatot az oktatási folyamat során, növelve ezzel a tanulói eredményt. A tanulók attitűdjének megismerésével lehetőség nyílik a tanulók házi feladattal kapcsolatos motivációjának növelésére, befolyásolva ezzel a tanulók iskolai környezetben és az életben való sikerességét. A kutatási eredmények rendszerezése lehetőséget biztosít az esélyegyenlőség kérdésének újragondolására.

A kutatást az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

ÚJRATERVEZÉS: AKTÍV ÁLLAMPOLGÁRSÁGRA, INNOVÁCIÓRA, VÁLLALKOZÓI NEVELÉS KIHÍVÁS-ALAPÚ TANULÁSSAL AZ ISKOLÁBAN ÉS A CSALÁDBAN

Hercz Mária

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kulcsszavak: *aktív állampolgárságra nevelés, vállalkozói nevelés, kihívás-alapú tanulás*

„Proaktív állampolgárok nem pottyannak az égből” – írja a vállalkozói nevelés egyik legismertebb kutatója, Johannes Lindner (2009). Az UNESCO fogalomértelmezése alapján (TWG, 2014) az aktív, felelős állampolgárrá nevelés, a fenntarthatóságra nevelés és a vállalkozói nevelés nem választható el egymástól (Lindner, 2018).

Napjainkban a hétköznapi tapasztalat is ráerősít az ENSZ és az EU stratégiai dokumentumai által korábban megfogalmazott nevelési-fejlesztési célok relevanciájára (European Council, 2014; European Commission, 2013), s a kutatások is egybehangzóan mutatják az aktív állampolgári nevelés szükségességét (Kinyó, 2009; Davis – Hall – Mayer, 2016; Davies et al., 2019; Fülöp, 2018; Kelly et al., 2019). Hazánkban az ezredforduló környékén jelent meg az első NAT-ban, majd később mint fejlesztendő kompetencia is megfogalmazódott (Jakab, 2003; OFI, 2009; Ridley – Fülöp, 2014). Az iskolában eredményesen tantárgyi tudásként jelent meg (Kinyó, 2012; Széger, 2012), a többi területen mint a „rejtett tanterv” érvényesült (Szabó – Dancs, 2018), alsó tagozatban különösen. A közgondolkodással és a nevelési gyakorlattal szemben e terület megalapozását, benne a vállalkozói szemléletre való felkészítést is lehető legkorábban el lehet kezdeni (Shaver – Wegwlin – Commarmond, 2019; Jambor, 2018).

Kutatásomban a társadalmi szempontból kiemelt jelentőségű, de a családi és az iskolai nevelés, különösen a 8–12 éves gyermekek nevelésének gyakorlatában szinte csak más területek mellékhatásaként jelentkező aktív állampolgárságra nevelés egy részterületének, a vállalkozói nevelésnek (entrepreneurship education) elméleti alapjait, különféle színtereken alkalmazható lehetőségeit vizsgálom.

Az előadás a vállalkozói nevelés fogalmának, és a kapcsolódó társfogalmak (vállalkozó, a vállalkozóvá nevelés, vállalkozói szemléletre nevelés, vállalkozói kompetencia, vállalkozóképesség, valamint a szociális vállalkozóképesség) definiálásával kezdődik. Az értelmezést szolgáló szóetimológiai kitekintés és definiálás alapjául többek között Schumpeter (1911), Drucker (1986) és Lindner (2005) tanulmányai szolgálnak, a definiálás számos egyéb forrásra épül (pl. Lindner, 2015, 2018; UNESCO, 2017; EC 2010; Hercz, 2019; Shaver – Vegelin – Commarmond, 2019). Ezt követően bemutatásra kerülnek a vállalkozói nevelés elméleti alapjai, modelljei (Aff – Lindner, 2005; Lindner, 2019), a rájuk épülő fejlesztési rendszer (Lindner, 2009; Bisanz et al., 2019).

A pedagógiai gyakorlatban való megvalósulását egy többlépcsős nemzetközi program (YouthStart, Lindner, 2014) és a kisiskolások nevelését célzó UKids projekt (Hercz et al., 2020) és a hozzá kapcsolódó oktatócsomag elemeinek segítségével mutatom be.

Nemzetközi és hazai gyakorlati esettanulmányokkal illusztrálom nevelési hatásrendszerét, adaptív pedagógiai lehetőségeit, kiemelve a család és iskola együttműködésének tapasztalatait. A kutatás eredményei alapján a vállalkozói nevelés újragondolása, újratervezése nem kerülhető el.

A kutatást az Európai Unió Erasmus+ KA 201 programja, valamint az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara Kisgyermek-nevelési Kutatóközpontja támogatta.

NYÍLT ÉS ZÁRT VÉGŰ ITEMEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS 2017. ÉVI ADATAINAK SEGÍTSÉGÉVEL

T. Kárász Judit, Takács Szabolcs

Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola;
Károli Gáspár Református Egyetem

Kulcsszavak: *kompetenciamérés; item; megbízhatóság, nyílt végű itemek; zárt végű itemek*

Előadásunkban bemutatjuk pilot-vizsgálatunkat, mely során arra a kérdésre kerestünk választ, hogy milyen különbségeket találnánk az országos kompetenciamérés tanulói képességpont-becslése során, amennyiben a tesztfüzetek kizárólag automatikusan kódolható zárt itemeket tartalmaznának, szemben a jelenleg is használt, zárt és nyílt végű itemeket is tartalmazó koncepcióval.

A nyílt és zárt végű feladatok közötti kapcsolatok és különbségek feltárása érdekében első lépésben rögtön két kérdésfelvetésünk volt. Igaz-e, hogy a nyílt- és zártvégű, illetve kizárólag zárt végű kérdéstípust tartalmazó, két külön vizsgálatban számított IRT modellek pontszámai között megfelelő erősségű és irányú együttjárást tapasztalunk-e? Igaz-e az, hogy a zárt kérdések legalább olyan minőségben képesek mérni, mint a zárt és nyílt végű kérdések együttesen? Azaz összességében: igaz-e az, hogy a két pontszám közötti eltérés olyan mértékű, mely indokolttá teszi azt, hogy a nyílt végű kérdések bonyolultabb kódolása, de ebben rejlő többlet információja megérje a velük végzett többletmunkát?

Az elemzést 86151 fő, kizárólag 6. évfolyamos tanuló tesztfüzeteinek adatai alapján végeztük. Vizsgálataink azt mutatták, hogy a két módszerrel számított pontszám között mindkét mérési területen (matematika és szövegértés) jelentős együttjárás tapasztalható, tehát a nyílt és zárt végű kérdések egyaránt hasonló háttér-területek mérésére szolgálnak, jól illeszkednek egymáshoz (Pearson korreláció rendre $r = 0{,}910$ és $r = 0{,}932$, $p<0{,}001$), valamint a kétféle módon számított képességpontokból származó képességszintek összevetésével azt is kimutattuk, hogy a két kérdéstípus együttes mérésével valóban olyan szegmensei is mérhetővé válnak a kompetenciáknak (természetesen így többlet kódolási munkát jelentve), melyek a nyílt végű kérdések nélkül egyelőre mérhetetlennek látszanak.

Igazolni tudtuk, hogy a nyílt végű itemek az alacsonyabb képességfejlettségű diákok esetében jó markerként szolgálhatnak egy-egy kulcskompetencia vagy gondolkodási művelet hibás működésének jelenlétéről, a legmagasabb képességfejlettségű tanulók teljesítménye pedig a nyílt végű itemek sikeres megoldásával válik el markánsabb módon társaikétól.

A kutatás az Oktatási Hivatal, valamint a Károli Gáspár Református Egyetem BTK 20642B800 számú pályázata segítségével valósult meg.

FELSŐOKTATÁSI OKTATÁSINFORMATIKAI KÉZIKÖNYV – ELMÉLETI MEGALAPOZOTTSÁG ÉS GYAKORLATI EREDMÉNYEK

Dringó-Horváth Ida, Dombi Judit, Hülber László, Papp-Danka Adrienn, Menyhei Zsófia

Károli Gáspár Református Egyetem IKT Kutatóközpont;
Pécsi Tudományegyetem;
Gábor Dénes Főiskola;
Budapesti Táncművészeti Egyetem;
Károli Gáspár Református Egyetem

Kulcsszavak: *digitális kompetencia, felsőoktatás, DigCompEdu*

A magyarországi felsőoktatás digitális megújulásának záloga az infrastrukturális fejlesztéseken túl az oktatásban részt vevők digitális kompetenciáinak fejlesztésében rejlik (Kárpáti, 2013; Ollé et al., 2013; DOS, 2016). A DigCompEdu kérdőív (Council of the European Union, 2017) magyarországi adaptációjával a tanárképzők körében végzett kérdőíves kutatás alapján elmondható, hogy a kitöltők kompetenciaszintje a hat szintből többnyire csupán a második (felfedező) és harmadik (integráló) szint közé esik. Az egyes kompetenciaterülethez kapcsolódóan megállapítható: a válaszadók elsősorban a digitális tartalmak keresésének területén jeleskednek és a digitális értékelés területén érték el a legalacsonyabb eredményeket (N = 183, Horváth et al., 2020). Ebben a folyamatban meghatározó faktor az intézményi támogatottság, melynek az oktatói kompetenciákra gyakorolt pozitív hatásairól mérési eredmények is tanúskodnak, kiemelve az elérhető továbbképzések, oktatói tananyagok jelentőségét (vö. DOS 2016; Dringó-Horváth – Gonda, 2018; Dringó-Horváth et al.., 2020).

A közoktatással összevetve jóval kevesebb oktatásinformatikai kompetenciát fejlesztő támogató tartalom áll a felsőoktatásban dolgozók rendelkezésére, jóllehet a koronavírus okozta vészhelyzet digitális oktatási kényszere pozitívan befolyásolta ezek létrejöttét.

Az előadásban bemutatásra kerülő Kézikönyv nagy mértékben épít a DigCompEdu keretrendszerrel végzett hazai kutatás eredményeire, valamint a kapcsolódó, oktatásinformatikai szakértőkkel folytatott interjúsorozatra. A kiadvány a hazai gyakorlatban egyedülálló módon elsődlegesen a felsőoktatásban részt vevők digitális kompetenciáinak növelését tűzi ki célul, szerkezeti vázát a nemzetközileg elismert DigCompEdu keretrendszerhez igazítva.

Az előadásban bemutatjuk, hogy milyen alapvető tartalmak, az oktatói és kutatói munkát segítő digitális alkalmazások találhatók az olyan témakörökhöz kapcsolódóan, mint az önképzés, a digitális források kezelése, a tanulás és tanítás, az értékelés és tesztelés, a tanulók fejlesztése vagy a digitális kompetenciák megszerzésének támogatása. E témák tudományos bevezetése után a résztvevők tájékozódhatnak arról, hogyan kaptak helyet a magyarországi oktatásinformatikai szakértőkkel folytatott interjúk, a digitális eszközök használatának bemutatását célzó jógyakorlatok és a kapcsolódó alkalmazásleírások. A kötet megjelenése pedig mind nyomtatott, mind pedig digitális formában várható.

Bemutatásra kerülnek kapcsolódó fejlesztési és kutatási tervek is, melyek elősegítik a kézikönyv egyéni vagy akár csoportos feldolgozását, támogatva a tapasztalatcserét, egyben lehetőséget nyújtva további kvalitatív elemzések elvégzéséhez. A könyv haszonnal forgatható minden kompetencia szinten: a DigCompEdu által definiált “Újonc”-tól egészen az “Úttörő” kompetenciákkal rendelkezőkig.

AZ INTÉZMÉNYI HALLGATÓI SZOLGÁLTATÁSOK SZEREPE A FELSŐOKTATÁSI TANULMÁNYI SIKERESSÉGBEN

Hámori Ádám, Szemerszki Marianna, Sági Matild

Oktatási Hivatal;
Oktatási Hivatal;
Oktatási Hivatal

Kulcsszavak: *felsőoktatás, hallgatói sikeresség, perzisztencia, intézményi hallgatói szolgáltatások*

A felsőoktatási expanzió térnyerésével kiemelt figyelem övezi a felsőoktatási sikeresség, illetve a tanulmányok végzettség nélküli elhagyásának kérdéskörét. Az erre irányuló nemzetközi kutatások a hallgatói sajátosságok és az intézményi környezet illeszkedése, a közösségi és a tanulmányi bevonódás, valamint az intézményi támogatások jelentőségére mutattak rá (Tinto, 1975; 1997; Bean, 1981; 1985; Smith et al., 2009). A kutatási eredmények szerint e tényezők egymással is összefüggenek, ami a lemorzsolódás csökkentésében komplex beavatkozást tesz szükségessé (Forsman et al., 2015).

Magyarországon megközelítőleg minden harmadik megkezdett felsőoktatási képzés végzettség nélkül zárul (Szemerszki, 2018). Az okokat elemző hazai vizsgálatok megerősítették a nemzetközi kutatási eredményeket. Így kirajzolódtak a hallgatói lemorzsolódás „pull”-, „push out”- és „fall out”-típusú magyarázatai (Kovács et al., 2018; Pusztai, 2018a), valamint, hogy az intézményi és beágyazottsági tényezők erősebben befolyásolják a felsőoktatási sikerességet, mint az egyén demográfiai és társadalmi jellemzői (Pusztai, 2018b; Pusztai et al., 2019).

Kutatásunkban a felsőoktatási intézmények által nyújtott hallgatói szolgáltatások tanulmányi sikerességet befolyásoló szerepét vizsgáljuk. Három hipotézist fogalmaztunk meg: 1) Az intézményi hallgatói szolgáltatások jelentős mértékben, pozitívan befolyásolják a felsőoktatási sikerességet; 2) A hátrányosabb családi hátterű hallgatóknak nagyobb segítséget jelent az intézmény támogatása; 3) A támogatások eltérő módon hatnak a nappali munkarendű, illetve a részidős hallgatók esetében részben az eltérő hozzáférés okán, részben pedig azért, mert eltérő helyzetükből adódóan más típusú támogatást igényelnek.

Elemzésünk két adatbázisra támaszkodik. A Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) személyi törzséből származó adatokkal feltárjuk a probléma jellegét, elterjedtségét. Az intézményi támogatás hallgatói sikerességben játszott szerepét pedig az EUROSTUDENT nemzetközi hallgatói felmérés 2019-es magyarországi adatai alapján vizsgáljuk. Jelen elemzésünket leszűkítettük az alap- és osztatlan képzéseken tanuló magyar hallgatókra (N = 5429). A leíró statisztikai elemzésen túl az okok feltárására logisztikus regressziós elemzési módszert alkalmaztunk.

Eredményeink alapján a FIR-adatokból az alapvető demográfiai és képzési jellemzőik mentén azonosíthatók a tanulmányi sikeresség szempontjából kiemelt figyelmet igénylő hallgatói csoportok. Az EUROSTUDENT adatok oksági elemzése szerint pedig az intézményi hallgatói szolgáltatásoknak jelentős szerepük van a tanulmányi eredményesség előmozdításában, és ez a hatás más a különféle felsőoktatási képzések, valamint az eltérő szociodemográfiai karakterű hallgatók esetében.

Kutatásunk a lemorzsolódással veszélyeztetett hallgatók azonosításának fontosságára, valamint a különböző hallgatói csoportokra eltérő módon fókuszáló, célzott intézményi támogatások szerepére hívja fel a figyelmet.

A FELSŐOKTATÁSI VALIDÁCIÓ MŰKÖDÉSE A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBEN DOLGOZÓ OKTATÓK SZEMSZÖGÉBŐL

Kovács Anett Jolán

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: *felsőoktatási validáció, tanulási eredmények, nem formális úton megszerzett kompetenciák elismerése*

A nem formális, oktatási intézményeken kívül szerzett, dokumentumokkal nem igazolt tanulási eredmények validációja európai szintű szakpolitikai prioritás. Az OECD és a CEDEFOP rendszerint publikál kiadványokat, melyek több más tanácsi ajánlás és európai oktatásstratégiai dokumentum mellett kiemelik a nem formális keretek között megszerzett kompetenciák elismerését.

A validáció jogosultsága a szak-, a felnőttképzés és a felsőoktatás területén is releváns. De Magyarországon a validáció működéséhez szükséges legtöbb feltétel a felsőoktatás területén került kialakításra. A felsőoktatási törvény 2005 óta biztosítja a lehetőséget a hallgatóknak, hogy a nem formális úton megszerzett kompetenciáikat elismertessék, ugyanakkor a validáció a felsőoktatási gyakorlatban nem működik széles körben és szabályozott módon.

2019 tavaszán empirikus vizsgálatot folytattam azzal a céllal, hogy megismerjük egyrészt a felsőoktatási intézményekben oktatók tanítás- és értékelés módszertani kultúráját, másrészt, hogy a felsőoktatásban dolgozó oktatók hogyan gondolkodnak a nem formális úton megszerzett kompetenciák formális keretek között történő elismeréséről, milyen gyakorlatokat, eljárásokat alkalmaznak. Harmadrész, hogy megismerjük a felsőoktatásban az aktuális helyzetképet a nem formális úton megszerzett kompetenciák elismerésének gyakorlatáról.

Az empirikus vizsgálat során az online kérdőíves lekérdezés módszerét használtuk, melyhez saját fejlesztésű kérdőívet fejlesztettünk. Az adatok elemzése SPSS segítségével történt. Az empirikus kutatást 2019 novemberében és decemberében folytattuk le az államilag elismert, egyetemként működő felsőoktatási intézményekben (N = 39) dolgozó oktatók körében. A visszaérkezett kérdőívek száma 1282, amely 8,8%-a az alapsokaságnak. A minta nem reprezentatív, a nagy mintaelemszám miatt az eredmények mégis alkalmasak lehetnek a mintán túlmutató felsőoktatási validáció jellemzésére vonatkozó következtetések megfogalmazására.

A nem formális úton megszerzett kompetenciák elismerésére irányuló kérdésekre adott válaszokból kiderül, hogy a megkérdezettek 69%-a elfogadja a validációt, 2%-a elutasítja, míg 22%-a közömbösen viszonyul az eljáráshoz. A válaszadók szerint a felsőoktatási validáció működését és elterjedését támogató tényezők közül a legfontosabb a tanulási eredmény alapú szemlélet bevezetése a felsőoktatásba, valamint a hallgatói érdekeltség és az intézményi elköteleződés a validáció iránt. A megkérdezettek szerint a validáció működését leginkább akadályozó tényező a validációval kapcsolatos tudás hiánya az oktatók, a felsőoktatási intézmények és a társadalom részéről. Az oktatók közel ugyanolyan arányban gondolják, hogy intézményükben a validáció szabályozott módon (30%), illetve az oktató és hallgató közötti megállapodás alapján működik (29%).

Munkánkat aktuálisnak és hiánypótlónak véljük, mivel a validációs gyakorlatok empirikus kutatási módszerekkel történő feltárására mindeddig nagyon kevés figyelem irányult hazánkban.

VÉGZŐS RENDÉSZETI HALLGATÓK TAPASZTALATA A KÉPZÉSRŐL ÉS A LEMORZSOLÓDÁSRÓL

Mácsár Gábor, Bognár József, Plachy Judit

Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
Eszterházy Károly Egyetem Sporttudományi Intézet;
Miskolci Egyetem Egészségügyi Kar

Kulcsszavak: *lemorzsolódás, képzés, felsőoktatás, rendészet*

A felsőoktatási expanzió és a társadalmat érintő különböző változások egyik következménye a lemorzsolódás arányának növekedése. Az egyetemi képzés fejlesztésére és a lemorzsolódás csökkentésére keresi a megoldást a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar is. A kutatás célja egyrészt a képzés minőségének és értékének megállapítása, másrészt a hangsúlyos kilépési okok feltérképezése és a törvényszerűségek feltárása. Kutatásunkban strukturált interjúk segítségével vizsgáltuk a végzős egyetemi hallgatók véleményét és tapasztalatait. A válaszadók kiválasztása szakértői mintavétellel történt (N = 21).

Az eredmények alapján kijelenthető, hogy a végzős hallgatók nagy része közepesnek ítélte meg a munkahelyen tapasztalható feladatokra történő egyetemi felkészítést mind a munka minőségével, mid pedig a feladat jellegével kapcsolatosan. A képzést ennél jobbnak értékeli a többség, azonban a gyakorlatiasságot és felhasználható ismeretek/képességek hangsúlyát a képzésben kevesellte. A lemorzsolódási okként elsősorban a kötöttségek és a mentális terhelés nehézkes elviselését említették. A hallgatói mentor program nem általános gyakorlat, az osztályfőnöki rendszer pedig nem tudja betölteni a képzés és az individuális fejlődést támogató szerepét.

Az alapkiképzés elhelyezése a képzés elején bevált, jó gyakorlatnak minősül, emellett a lemorzsolódás megítélése ebben a szakaszban szükségszerű folyamatnak tekinthető. A kiképzés szakszerűségét szakmailag és emberileg is kiváló oktatókkal lehetne javítani, a képzés gyakorlatiasságán a tananyag új elosztása és jobb szervezése segíthetne, ami feltehetően javítana a hallgatók beilleszkedésén és előmenetelén.

Szoros összefüggés mutatkozik a képzés minősége, a hallgatók elvárása és képességei, illetve a munkahely elvárásai között. Érdemes lenne a felvétel, a képzés és a munkahely elvárásait összehangolni így elősegítve a rendészeti szakma hatékonyabb működését és fejlesztését. A rendészeti megkapaszkodást és lemorzsolódást más szegmensekből is szükségszerű vizsgálni annak érdekében, hogy reális és objektív képet kapjunk a folyamat valamennyi kockázati tényezőjéről.

A FELSŐOKTATÁS OKTATÁSINFORMATIKAI KORRAJZA SZAKÉRTŐI INTERJÚK ALAPJÁN

Papp-Danka Adrienn, Hülber László, Dringó-Horváth Ida

Magyar Táncművészeti Egyetem;
Gábor Dénes Főiskola;
Károli Gáspár Református Egyetem

Kulcsszavak: *oktatásinformatika, interjú, felsőoktatás*

Jelen kutatás kapcsolódik egy, a felsőoktatók digitális kompetenciáját a DigCompEdu keretrendszer alapján mérő kutatáshoz (Horváth et al., 2020) és az arra épülő módszertani kézikönyvhöz (Dringó-Horváth et al., 2020), amelynek szerves része 12 hazai oktatásinformatikai szakértő gondolatainak megjelenítése. Az interjúk célja továbbá, hogy a felsőoktatás oktatásinformatikai állapotát jellemezzük, és egy korrajz formájában rögzítsük.

Kutatási kérdéseink 3 fő területet fedtek le. Az első az „életpálya" területe: egy oktató esetében milyen szakmai életút biztosítja azt, hogy magas oktatásinformatikai kompetenciával bírjon. A második a „módszertan" fogalmához kapcsolódik: milyen módszertani fő irányelvek mentén tervezik meg ezek az oktatók a kurzusaikat. A harmadik terült pedig a „jó tanácsokat" érinti: meg lehet-e fogalmazni olyan útmutatásokat, amelyek a digitális eszközhasználatban segítségül szolgálnak az oktatóknak. Mindhárom területhez 2-2 konkrét kérdés tartozott, így a strukturált interjú összesen 6 db kérdésből állt.

Az interjúalanyok (N = 23) a hazai felsőoktatás oktatásinformatikában jártas, kiemelt szakértői, 8 különböző egyetemről, illetve 2 meghatározó szervezettől (DPMK, Tempus). A válaszokat kvalitatív módszerrel dolgoztuk fel és a leírt szövegeket a tartalomelemzés szabályai szerint kódoltuk. A kódolást első körben egymástól függetlenül végezte el két kutató, majd ezt követően közös kódrendszert alakítottak ki.

A kapott eredmények közül kiemeljük a digitális eszközök módszertani kérdését, ahol újra és újra hangsúlyozzák a szakértők, hogy célokhoz rendelten érdemes a technológiát alkalmazni. Ez nem azt jelenti, hogy az eszköztár bővítésére ne kellene koncentrálni, de azokat mindig egy szintről feljebb, a módszertani kihívások tükrében érdemes megvizsgálni.

A szakértők szerint a digitális innovációk eredményessége annak függvénye, hogy 1) az alapinfrastruktúra rendelkezésre áll-e, 2) ne „kirakattevékenység" legyen a befektetés, hanem jól felépített és fenntartható legyen, 3) mind a hallgatók, mind az oktatók hozzáállása és digitális pedagógiai kompetenciája megfelelően illeszkedjen az adott tevékenységhez.

Az önfejlesztést a legtöbben organikus formában tartják életszerűnek, de megjelenik egy olyan idealizált, tudatos forma is, amelyben az oktatók tisztában vannak saját szintjükkel, követnek különböző forrásokat, kommunikációs csatornákat, találnak követendő mintákat, majd kipróbálják a gyakorlatban az újdonságokat.

A kutatás során létrejött korrajz a pandémia által hozott digitális átállás előtti állapotot írja le. Ugyan a témához tartozó mindenkori szakirodalom tükrözi az adott évek eszközhasználati szokásait, de a szakértők szemüvegén át történő oktatásinformatikai helyzetfeltárás elsőként született meg a hazai felsőoktatás területén. Gyakorlati jelentősége, hogy bátorítást adhat a felsőoktatók digitális eszközhasználatához az elindulástól a szakértői szintig egyaránt.

A PROTESTÁNS OKTATÁSÜGY HELYZETE A TRIANONI DÖNTÉS UTÁN

Sanda István Dániel
Óbudai Egyetem

Kulcsszavak: *protestáns oktatásügy, egyházi iskolák, közép- és felsőfokú egyházi oktatás*

Száz évvel a békediktátum után sem nemzetünknek, sem az iskoláira oly büszke protestáns felekezeteinknek nem sikerült még elvégezniük a gyászmunkát. Tanulmányunkban e komplex problémakörnek az oktatásügyre gyakorolt hatásait vizsgáljuk. A „boldog békeidők” (1867–1914) évtizedei a protestánsok számára is a nyugodt építkezés korszaka volt. Nagymúltú iskoláik ismét felvirágoztak, és az újólag alapítottak is olyan színvonalat értek el, amire máig büszkén tekinthetünk. Elég itt utalnunk a Deák téri majd a Fasori Evangélikus Gimnáziumra, melyekből kikerült diákok közül például többen Nobel-díjas tudósok lettek.

A vizsgált korszakot elemző munkák (Mann, 1997; T. Kiss, 1998; Ladányi, 2000) konklúzióit tovább gondolva, és saját – egyházi levéltári – kutatásainkkal kiegészítve járulunk hozzá az objektív kép új mozaikokkal történő még teljesebbé tételéhez. A statisztikai adatok ugyanis sokkoló tényekkel szembesítik a kutatót. Például a Magyarországi Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyházegyetem – melybe nem tartoztak bele az erdélyi szászok – egymillió-száztizennyolcezres lélekszáma ötszáznegyvennyolcezerre olvadt, az egyház tagjainak 52%-a maradt az új határokon túl, az anyagyülekezetek száma hatszázötvenhétről kettőszáznegyvenre (37%-ra) apadt. Vizsgálódásaink szempontjából ez azért kiemelt fontosságú, mert a gyülekezetek zöme egyúttal iskolafenntartó is volt. Hasonló az arány a közép- és felsőoktatási intézményeknél is: harmincnégyből tizenhárom (38%) maradt meg. A lelkészutánpótlást biztosító három teológiai akadémiából csak egy, a soproni maradt meg – az 1921-es népszavazás eredményének köszönhetően.

Elemzéseink nyomán levont következtetéseink: Egyrészt túl kell lépnünk a „nem, nem soha” és a „mindent vissza…” kiüresedett, csak tehetetlen dühöt és megkeseredett haragot kiváltani képes jelszavain, másrészt teljeskörűen számba kell vennünk a veszteségeket és a két világháború közötti időszak pozitívumait is.

Dolgozatunkban a feltárt adatok alapján tényszerű összegző megállapításokra törekszünk a békediktátumot követő két évtized (1920–1940) magyar protestáns oktatásügyére vonatkozóan.

ÁRVAKÉNT NAGYCSALÁDBAN

Kissné Rusvai Julianna

Nyíregyházi Egyetem

Kulcsszavak: *árvák, Kálvineum, folytonosság*

Az „árvák atyjaként” emlegették Kiss Ferenc református lelkészt, egyetemi tanárt (1862–1948), aki a református diakónia legnagyobb alakjának tekinthető, számos karitatív szervezet létrehozásában vett részt. Az Országos Református Lelkészegyesület kezdeményezésére jelentős tevékenységet fejtett ki a hajdúböszörményi és a nyíregyházi Kálvineum létrejöttében, működtetésében. A Kálvin nevét viselő iskolaegyüttes elsősorban lelkészárvák és hadiárvák taníttatását tűzte ki célul. A nyíregyházi Kálvineum polgári leányiskolája, árvaháza, továbbképző női tanfolyama, internátusa 1926-ban nyitotta meg kapuit, majd 1928-tól tanítónőképző intézete is megkezdte a munkát.

Az összegző tanulmányok mellett visszaemlékezések, levéltári források, iskolai értesítők, évkönyvek és a korabeli sajtó híradásai is bizonyítják, hogy miként igyekezett pótolni a nyíregyházi intézmény, valamint annak diákjai és tanárai az elvesztett családot, a szülői gondoskodást. Az ott végző tanítványok későbbi életpályája tanúsítja, hogy az iskolaegyüttes betöltötte szerepét és elérte vállalt célját; a szellemiség, az átadott erkölcsi értékek egy egész életre útravalót adtak a diákoknak.

A protestáns kollégiumok hagyománya a népi tehetségek fölkarolása, ezt a gondolatot vitte tovább a Kálvineum intézménye, továbbá az 1930-as években kibontakozó népi kollégiumi mozgalom szintén a falusi tehetséges fiatalok felemelését tartotta egyik fontos céljának (bár 1945 után a gyökerektől eltávolodott a népi kollégiumok sorsa). Nem véletlen például, hogy 1943-ban a Györffy Kollégiumba jelentkezők többsége református vallású volt (ez az országos arányok két és félszeresét jelenti).

A Kálvineum tevékenysége része, eleme egy történelmi folytonosságnak, amely a szegény sorsú fiatalok támogatását, képzését vállalta fel. Folytatta a hagyományokat, és tovább gazdagította a tehetségpártoló szervezetek munkáját, például a „saját árva mozgalommal”. Az egykori intézmény módszereivel, szellemével ma létező gondok megoldására is mintát adhat.

EGY SZELET AZ ÉRTÉKKÖZVETÍTÉSBŐL: AZ „ARANYSZABÁLY" JELENTÉSEI ÉS A HOZZÁ KAPCSOLÓDÓ SZEMÉLYES TÖRTÉNETEK

Seres-Busi Etelka, Kodácsy-Simon Eszter

Evangélikus Hittudományi Egyetem;
Evangélikus Hittudományi Egyetem

Kulcsszavak: *értékközvetítés, erkölcsi nevelés, fókuszcsoportos interjú, narratívák, életesemények, Aranyszabály*

Az értékközvetítés bonyolult folyamatainak megragadhatósága gyakran nehézségekbe ütközik, mely adódik az azt befolyásoló tényezők rendszerének komplexitásából is. Számos kimondatlan, vagy kimondott szabály vezeti, kíséri ezt az utat, melyekkel – időnként dilemmákat ébresztő – sarokkövekként találkozunk a mindennapokban. Kutatásunkban az értékközvetítés egy szeletére fókuszálva azt az utat választottuk, hogy kiemelünk egy ilyen szabályt, és ennek értelmezését vizsgáljuk különböző módokon gyermekeknél.

Választásunk a teológiai diskurzusban „aranyszabálynak" hívott gondolatra esett, mivel a mindennapokban gyakran hallható erkölcsi tanításról van szó, s melynek változatos megformálásával találkozhatunk a világvallások irataiban, filozófusok eszméiben és a köznyelvben is. Ennek a bibliai tanításnak az elnevezése 16–17. századi bibliafordító csoportoktól származik, s a szabály a következőképpen szól: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük." (Máté 7,12) Hasonló szabályok különböző vallási és filozófiai rendszerekben is jelen vannak (a legtöbbször azonban tiltó formában és időnként passzívabb részvételt igénylő módban).

Építettünk arra, hogy a szöveggel való találkozás „nyitott reflexiós tér és projektív felület" (Fisher, 2008; Boldizsár, 2017; Kádár – Kerekes, 2017). A választott aranyszabály-megfogalmazások érthetőek, élethelyzetekhez köthetőek, személyessé tehetőek és jelentősnek gondoltuk a hozzájuk kapcsolódó nyitott kérdések megszólító, aktivizáló erejét is.

A szöveg immanens jelentése helyett a gyerekek dinamikus értelmezéseire voltunk kíváncsiak (Astley, 2004), nem normatív jellegű megközelítéssel, hanem kérdés-hangsúlyúan, az interpretáció sokszínűségét felismerve és támogatva. Mindezeken túl fontosnak gondoltuk a „kérdéshorizontok találkozását" is (Gadamer: új hermeneutika). Ezért 27 fókuszcsoportos interjúban jártuk körül a kérdéseket. A vizsgálatban rétegzett kényelmi mintavétellel kiválasztott 87 fő, 12–16 éves gyermek vett részt.

Azt vizsgáltuk, hogy milyen értékekkel kötik össze a gyermekek az aranyszabályt (egy értéklistából választva, illetve szabadon kiegészítve azt), milyen személyes interpretációik vannak és milyen további kérdések merülnek fel bennük. Továbbá vizsgáltuk, hogy milyen fontos életeseményeket kapcsolnak az adott szabályhoz és esetlegesen azonosíthatóak-e specifikus életkérdések (de Bres, 2017; Frenkl, Rajnik, 2012; Szabó et al., 2010).

Azt találtuk, hogy a narratívák sokszínűek és a jelentések konstruálásának is többféle útja van. Az elemzés során kitérünk a válaszok olyan háttérváltozókkal való kapcsolatára is, mint az erkölcsi kérdésekről való gondolkodáshoz kapcsolódó attitűd vagy a vallásos nevelésben való részvétel. Kutatásunkkal szeretnénk a szülők és a pedagógusok számára is szempontokat adni a jelentős kérdésekről való beszélgetésekhez.

A KETTŐS TEHETSÉGMENTÉS KÉRDÉSE A REFORMÁTUS TEHETSÉGMENTŐ ALAP MŰKÖDÉSÉNEK TÜKRÉBEN

Kattein-Pornói Rita

Wesley János Lelkészképző Főiskola

Kulcsszavak: *kettős tehetségmentés, Református Tehetségmentő Alap, Református Egyház*

Előadásomban a tehetségkutatás történetének egy szeletét kívánom bemutatni az 1940-es évekre fókuszálva. Kutatásom az 1941-ben rendeleti úton életre hívott Országos Magyar Falusi Tehetségmentés ösztöndíjprogramjához kapcsolódó, a Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje által létrehozott ösztöndíjalappal foglalkozik.

Témám szempontjából releváns forrásokat a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (VKM K 507), a Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára (2.a fond 117/a), illetve a Tiszáninneni Református Egyházkerület és Kollégium Levéltára (Tehetségkutatás 1940. Kdd. IV. 7. Ha.) biztosította. A jelzett iratok segítségével vizsgáltam meg a dokumentumelemzés módszerét használva a Református Tehetségmentő Alap támogatásával megvalósult munkát.

Dolgozatomban választ keresek arra, hogy miként teremtették elő a Református Tehetségmentő Alap pénzügyi fedezetét, illetve ez hogyan befolyásolta a már 1935-től megvalósuló, Sárospatakról induló tehetségmentő munkát. Végül bemutatom, hogy az Alapból finanszírozott gyermekek milyen tanulmányi eredményeket értek el.

A református iskolák által a Konventnek küldött, az ösztöndíjprogramban részt vevő református fenntartású intézményekre vonatkozó részletes kimutatások alapján az 1942/43-as, 1943/44-es, 1944/45-ös tanévekre vonatkozóan képet kaphatunk arról, hogy a tehetségmentésben szerepet játszó iskolák közül melyekbe jártak a legszegényebb gyermekek, illetve az ösztöndíjasok milyen félévi átlagot teljesítettek.

A prezentációm továbbá bemutatja, hogy milyen nézetkülönbségek alakultak ki az állam által elgondolt program és a reformátusok által elképzelt és megvalósított koncepciók között. Ezt a konfliktust a Harsányi István által írt jelentések alapján vázolom fel, aki az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés országos bizottságának a református egyház által kiküldött állandó megbízottjaként vett részt a tehetségmentés témájával kapcsolatos értekezleteken.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a régi református hagyományokon alapuló mecénási keretek között folyó tehetségmentés munkáját felváltotta, illetve azzal párhuzamosan működött egy felülről irányított ösztöndíjprogram. Ennek hatása egyrészt a tehetségmentés finanszírozásának megváltozott rendszerében ragadható meg, mely a kettős tehetségmentés jelenségét eredményezte, másrészt a versenyvizsgák szervezésével kapcsolatos szervezési és módszertani problémákat generált.

A CSERKÉSZLÁNYOK LAPJA AZ 1930-AS ÉVEK ELEJÉN

Rébay Magdolna

Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet
Neveléstudományi Tanszék

Kulcsszavak: *cserkészet, lányok, 1930-as évek, Magyarország, Cserkészlányok Lapja*

A Robert Baden-Powell által alapított cserkészet az egész világon elterjedt és a 20. század legjelentősebb ifjúsági mozgalmává vált, amely számos reformpedagógiai elemet tartalmazott. Baden-Powell a cserkészetet kimondottan a fiúk számára hozta létre, de a lányok részéről igen hamar megnyilvánuló érdeklődés hatására 1910-ben húgával közösen a leánycserkészetet is megalapította. A fő célkitűzések – jellemes, életrevaló, testben és lélekben egészséges fiatal nevelése –, valamint a cserkésztörvények azonosak voltak, s ezért a pedagógiai módszerekben is nagy volt a hasonlóság. Baden-Powell a két nem eltérő testi-lelki fejlődésére és hivatására hivatkozva azonban a szervezeti különállást tartotta helyesnek. Magyarországon az első világháborút követően alakultak meg az első leánycserkész csapatok, és 1924-ben jött létre az őket tömörítő országos szövetség.

Hazánkban kevéssé foglalkoztak eddig a leánycserkészettel. A nagy összefoglaló művekben (Gergely, 1989; G. Merva szerk., 2009) egyértelműen a fiúké a főszerep. Nem csak a makro-, hanem a mikroszintű elemzések is ritkák (vö. Bernáth, 2009). Ezért fordult a figyelmünk a leánycserkészet felé. Előadásunkban a *Cserkészlányok Lapja* első két évfolyamát elemezzük. Bő egy esztendő (1930. decembertől 1931. decemberig) kerül tárgyalásra. Az első évfolyam egyetlen, a második 12 számból állt. Nyáron összevont számok jelentek meg. Egy önálló számot 16 számozott oldal tett ki. Ebből áll tehát a szövegkorpusz, amelyet a dokumentumelemzés módszerével vizsgáltunk meg.

Célunk nem „csak” a lap bemutatása volt, hanem annak tükrében a cserkészkedő leányok életébe, az őket tömörítő szervezet működésébe történő bepillantás. A *Cserkészlányok Lapjá*t ugyanis a Cserkészleány Szövetség adta ki. Vajon mit tartott fontosnak a lapon keresztül megmutatni a cserkészlányokról – tettük fel a kérdést. Milyen volt a lap formai és tartalmi szempontból, milyen állandó rovatokból állt, kik voltak a szerzői? Szándékunk megismertetni tehát a lap küldetését, a hivatalos leánycserkészet szellemiségét az 1930-as évek elején és a rovatok bemutatásán keresztül a cserkészélet egyes területeit.

A kvalitatív dokumentumelemzés módszerét használva jutottunk el eredményeinkhez. A lap célja a cserkészet népszerűsítése, megszerettetése volt és egyúttal az olvasók szórakoztatása. Elsődlegesen a cserkészlányokhoz szólt: össze akarta fogni a munkájukat, s így elérni az egységesebb, harmonikusabb működést. Segítséget és ötleteket adott a gyakorlati cserkészmunkához. A 16 rovatban jellemzően kortárs magyar szerzők írásai jelentek meg. A lap erősen kötődött a kiadóhoz, a Cserkészleány Szövetséghez. Az anyagi nehézségek ellenére sikerült talpon maradnia, ami a sokszínű cserkésztevékenységet (pl. táborozás, természetjárás, főzés, játék) megjelenítő tartalom mellett az előfizetés propagálásának, majd a csapatok számára történő előírásának is köszönhető volt.

FELNŐTTKÉPZÉSI GYAKORLATOK ÉS TUDÁSMENEDZSMENT-RENDSZER ÖSSZEFÜGGÉSEI: EGY ESETTANULMÁNY EREDMÉNYEI

Lukács Andrea, Dorner Helga

Eötvös Loránd Tudományegyetem;
Central European University

Kulcsszavak: *tanuló szervezet, tudásmenedzsment, felnőttképzési gyakorlatok, tudásszerzés*

A szervezetek élete az 1980-as évektől megváltozott, új tanulási és kommunikációs formák jelentek meg, a tudás elsődleges erőforrássá vált (Israilidis – Siachou – Cooke – Lock, 2015), előtérbe kerültek a tanuló szervezetek, akik megkérdőjelezik napi rutinjaikat, tanulnak korábbi tapasztalataikból és az új tudásokat beépítik későbbi viselkedésükbe. Vezetőik tudják, hogy fontos az egyéni képességek fejlesztése, mert egyéni tanulás nélkül szervezeti tanulás sem mehet végbe (Senge, 1994), ezért megadják a folyamatos tanulás lehetőségét. A tanulási gyakorlataik integrálják a dolgozók szükségleteit és a cég igényeit, amely komplex feladat. Az alkalmazottak sok feltáratlan tudást és képességet rejtenek, ami kiegészítheti a szervezet erőforrásait, ha megfelelő a motiváció a tudástranszferre (Faragó, 2013).

Az esettanulmányokra alapuló kutatás a magyarországi kis- és középvállalkozások (KKV) tudásmenedzsment-rendszereit vizsgálja. Vegyes kutatási metodológiát alkalmazunk, melynek részei: *Dimension of Organisational Learning* (DLOQ) adaptált kérdőív, vezetői és fókuszcsoportos interjúk, megfigyelés- és dokumentumelemzés. A kérdőívet 39-en töltötték ki, az interjúk 7 vezetővel és 4 dolgozóval készültek. Előadásomban a tudásszerzés, munkahelyi tanulás és a felnőttképzési gyakorlatok területeire helyezem a hangsúlyt.

Az általam vizsgált cég biztosítja a felnőttek tanulásához szükséges erőforrásokat, a fejlesztés azonban kizárólag szakmai területekre koncentrálódik. Képzési módszerek széles skáláját alkalmazzák, a képzés folyamatát definiálták, bár dokumentáció nem támogatja a gyakorlatot.

Tudásmenedzsmentjükben az élethosszig tartó tanulás szemlélete csak látens stratégiaként van jelen. A dedikált tanulóidő és a képzési módszerek széles skálája növeli a dolgozók tanulási motivációját, de a szigorúan szakmai irányultságú tanulás limitálja az egyéb tudások megszerzésére irányuló hajlandóságot, a vezetői készségek hiánya pedig akadályozza a motivációt. A tudás izolációjához vezet, hogy a tudásmegosztási hajlandóság egyénfüggő, a belső képzések csoportokra korlátozódnak, a tudásanyaghoz való hozzáférés korlátozott. A szervezet nem képes megvalósítani a kéthurkos tanulást, tudás menedzsmentje strukturálatlan, így a technológia sem képes azt teljeskörűen támogatni. A képzési hatékonyság és az eredményesség fogalma összemosódik, gátat szabva a tanulási lehetőségnek.

Magyarországon kevés tanulmány foglalkozik a KKV szektor vállalataival, így ezeknek a szervezeteknek csak korlátozott információ áll rendelkezésére saját helyzetükről például a felnőttképzési gyakorlatok és a tudásmenedzsment összefüggései terén (Csengődi, 2013). Előadásom rávilágíthat arra, hogy hogyan függ össze a szervezeti képzés és a tanuló szervezeti lét, illetve hogyan támogathatja ezt a megfelelően kiépített tudásmenedzsment-rendszer. Az esettanulmány eredményei relevánsak a felnőttképzéssel és a tanuló szervezettel foglalkozó kutatások szempontjából is.

AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTKÉPZÉS INTÉZMÉNYI HÁTTERE ÉS KÉPZÉSI KÍNÁLATA AZ ELMÚLT TÍZ ÉVBEN

Márkus Edina

Debreceni Egyetem

Kulcsszavak: *felnőttképzés, iskolarendszeren kívüli képzés, felnőttképzési statisztika*

Előadásunkban az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés elmúlt tíz évben bekövetkezett változásait tekintjük át, az intézményi háttérre és a képzési kínálatra összpontosítva. Ennek a területnek a vizsgálata nem előzmények nélküli, Tót (1998), Zsarnai (2006), Csoma (2008, 2009), Bajusz (2011) elméleti, funkcionális megközelítésben, Koltai (2005), Farkas (2011) pedig empirikus munkáikban az intézményrendszer és a képzési tartalmak terén vizsgálódott az elmúlt időben. Az 1990-es évek óta igen meghatározó az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés a felnőttoktatás és -képzés egészét tekintve, de a jogszabályi változások miatt folyamatos alkalmazkodásra kényszerült.

Célunk, hogy áttekintsük a jogszabályi környezet alakulásának fontosabb állomásait, továbbá az, hogy az elérhető adatbázisok segítségével a következő kérdésekre választ találjunk. Az elmúlt évek jogszabályi módosításai milyen változásokat hoztak az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés területén? Az egyes szektorok (állami, piaci, civil) részvétele hogyan alakult? Területi vonatkozások szempontjából voltak-e változások? Mindez volt-e hatással a képzések jellegére, hosszára és a résztvevők jellemzőire?

E kérdésekre az OSAP 1665 adatbázis és az engedélyezési eljáráson átesett intézmények és engedélyezett felnőttképzési programok nyilvántartásának adatai révén próbálunk választ találni. A képző intézmények hátterére (gazdálkodási forma, területi elhelyezkedés, kínált képzési típusok) vonatkozóan és a képzések sajátosságai (résztvevő száma, jellege, óraszáma, ideje, formája, részvételi díja, finanszírozói) kapcsán elemezzük a rendelkezésre álló idősoros adatokat.

A jelenlegi (2020. június) adatok szerint az engedélyezési eljáráson átesett intézmények adatbázisa alapján 1689 intézmény rendelkezik felnőttképzési tevékenység végzésére jogosító engedéllyel. Ez az intézmény kör 37450 képzést engedélyeztetett, melynek képzési körös arányai a szak és általános képzés szempontjából kiegyenlítettek, az A körös OKJ-s képzések 41, a B körös egyéb szakmai képzések 3, míg a C körös nyelvi képzések 4, a D körös egyéb képzések pedig 52 százalékban vannak. Eltérő arányok voltak megfigyelhetőek 2015-ben: jóval alacsonyabb intézményi és képzési szám (967 engedélyes intézmény, 9787 engedélyezett képzési program) mellett az A körös OKJ-s képzések 59, a B körös egyéb szakmai képzések 8, a C körös nyelvi képzések 6, a D körös egyéb képzések 27 százalékos arányban voltak.

A megvalósult képzéseket rögzítő OSAP 1665 statisztika adatai szerint az elmúlt években jelentős hullámzás figyelhető meg a tanfolyamok és résztvevők számában. A regionális és megyei különbségek összefüggésbe hozhatók a források alakulásával, valamint a régió-megye keresleti viszonyaival is. Tekintettel arra, hogy itt – az iskolarendszerű képzéssel ellentétben – nem rajzolódik ki vertikális struktúra, a résztvevők számának egésze jól leírja a rendszert. Az előadásban további eredményeket, az elmúlt 10 évre vonatkozó változásokat is igyekszünk bemutatni, és megpróbáljuk a változások mögött megbújó okokat is feltárni.

EGÉSZSÉGTUDATOSSÁG ÉS A TUDATOS CSALÁDTERVEZÉSRE NEVELÉS FELTÉTELEI FELNŐTTEK SZAKMAI KÉPZÉSÉBEN

Feketéné Szakos Éva, Simon-Balázs Anna

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem;
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Kulcsszavak: *családtervezés, egészségtudatosság, felelősségvállalás*

Napjainkban, a koronavírus pandémia idején különösen felértékelődött az egészségtudatosság és a család szerepe a járvánnyal való megbirkózásban. Éppen ezért nem lényegtelen, hogy milyen módon gondolkodnak a szakképzésben tanuló fiatal felnőttek egészségről és családtervezésről. Vélekedéseik valószínűleg összefüggnek felelősségvállalási képességükkel és önismeretükkel, mint puha készségekkel (soft skills) is. Többek között a tinédzser terhességek számának hazai alakulása (ksh.hu, 2018) is mutathatja e készségek alacsony szintjét a szakképzésben.

A vizsgálat azt célozta feltárni, hogy a megkérdezett felnőtt tanulók az egészség és a családtervezés kérdésében mennyire önálló és felelősségteljesen átgondolt álláspontot alakítanak ki, milyen egészséges életmóddal kapcsolatos vélekedéseik vannak, és mennyire nyitottak saját egészségmagatartásuk fejlesztésére. A szakirodalom elemzésén alapuló elméleti kutatás mellett egy hazai felnőttképzési vállalkozás szakmai képzésében részt vevő 136 fiatal felnőtt kérdőíves kikérdezését és a válaszok statisztikai elemzését végeztük el.

Az elméleti háttér felvázolása kiterjedt többek között az egészségtudatosság és az egészségmagatartás (Falus, 2016; Réthelyi, 2017; Vitrai – Bakacs – Varsányi, 2017; Bárdos – Kraiciné, 1018) fogalmainak értelmezésére, valamint a családtervezés interdiszciplináris megközelítéseire. Utóbbiba beleértettük a termékenység szabályozását, mint tanulható folyamat elemzését és a nevelésben betöltött szerepét (Durkó, 1999; UNESCO, 2016; Raith-Paula et al., 2020). Az egészségről és a családtervezésről alkotott vélekedésekkel összefüggésben elemeztük a puha készségekre vonatkozó Dunning–Kruger-hatást (1999).

Az eredmények többek között képet adnak a felnőttkorú tanulók szubjektíven megélt egészségügyi állapotáról, információhiányuk mértékéről, másodlagos prevencióval kapcsolatos szokásaikról, a legtöbb elvesztett egészséges életévért felelős kockázati tényezőkhöz köthető szokásaikról, valamint az egészségfejlesztésük akadályairól. A megkérdezettek mindössze 3%-a gondolja úgy, hogy nem rendelkezik elegendő információval ahhoz, hogy egészséges életmódot folytasson. A válaszadók körében nagyarányú (20%-os) a tinédzserkori gyermekvállalás-szám, és a kitöltők tanulási hajlandóságot mutatnak a nemi és reproduktív egészség és a családtervezés témakörében.

A kutatás eredményeiből leszűrhetjük, hogy az egészségmagatartás és a családtervezés tanulása az életen át tartó tanulás, illetve nevelés/önnevelés részét kellene, hogy képezze. Az előadásban javaslatok hangzanak el a felelősségvállalás és az önismeret, mint soft skill kimutatott alacsony szintjének növelésére.

NÉVMUTATÓ

Abderrahim Mamad, 7, 94
Aczél Petra, 3, 253
Aggné Pirka Veronika, 12, 16, 272, 402, 404, 405
Aigul Akhmetova, 14, 329
Albert Ágnes, 11, 235
Altorjay Tamás, 10, 198
Andl Helga, 16, 398
András István, 13, 291
Antal István, 13, 307, 310
Arató Ferenc, 16, 398
Babály Bernadett, 8, 141, 143
Bacsa-Bán Anetta, 13, 318, 320
Bacskai Katinka, 9, 15, 182, 357, 366
Bajzáth Angéla, 16, 401, 402, 405, 423
Balázs Éva, 9, 181
Balázs László, 13, 291
Bálint Ágnes, 10, 202
Bálint Eszter, 16, 424
Bálint Valentina, 14, 325
Balogh Jenifer, 7, 100
Balogh Vivien, 22
Bánfai Bálint, 7, 114
Bánfai-Csonka Henrietta, 7, 114
Barabás Andrea, 15, 387
Barabási Tünde, 5, 45
Baraté Edina, 11, 255
Bárdos György, 15, 17, 385, 452
Bartal Orsolya, 7, 90, 113
Bartalis Izabella, 12, 288
Bencéné Fekete Andrea, 13, 323
Bencsikné Molnár Réka, 10, 194
Benedek András, 14, 350, 351
Bereczkiné Záluszki Anna, 16, 421
Béres Orsolya, 11, 255
Beri Károly, 7, 100
Berki Tamás, 10, 221
Bertók Csilla, 6, 77, 79
Berze Iván Zsolt, 10, 206
Beszédes Viktória, 12, 287
Biró Fanni, 10, 12, 218, 280
Bíró Zsolt, 9, 156
Blatt Péterné, 17, 453
Bocz János, 13, 308
Bocsi Veronika, 3, 9, 13, 15, 19, 123, 172, 293, 370
Bognár József, 10, 14, 18, 203, 333, 461
Bognárné Kocsis Judit, 14, 341
Borbély Szilvia, 16, 412
Borbély-Pecze Tibor Bors, 16, 406, 410
Bordáné Kovács Zita, 12, 285
Bordás Andrea, 12, 278
Boros Julianna, 11, 245
Böddi Zsófia, 16, 401, 403, 404
Bredács Alice, 8, 14, 140, 345, 346
Buda András, 3, 7, 115
Buzgó Éva, 10, 217
Bükki Eszter, 16, 396
Ceglédi Tímea, 7, 9, 15, 99, 173, 359
Chrappán Magdolna, 3, 16, 70, 397
Claudia Bacter, 9, 155
Czachesz Erzsébet, 12, 275
Czemmel Antónia Mária, 10, 199, 200
Czető Krisztina, 5, 34
Czoch András, 10, 217
Csáki István, 14, 333
Csáky-Pallavicini Zsófia, 8, 135
Csapó Benő, 3, 12, 14, 264, 267, 329
Csehné Papp Imola, 15, 388
Csepcsényi Lajos Lászlóné Balogh Melinda, 7, 87, 88
Cseppentő Krisztina, 17, 429
Cserné Adermann Gizella, 13, 318
Csíkos Csaba, 10, 12, 139, 213, 215, 280
Csikósné Maczó Edit, 7, 15, 110, 377
Csilla Marianna Szabó, 9, 157
Csima Melinda, 12, 14, 277, 331
Csizér Kata, 11, 235
Csók Cintia, 8, 14, 124, 356
Csonka Dániel, 8, 133
Csorba-Simon Eszter, 11, 240
D. Molnár Éva, 12, 15, 265, 390
Dallman Kristóf, 9, 160
Dan Beáta, 5, 27
Darvai Tibor, 17, 430
Darvay Sarolta, 15, 16, 382, 420
Deák Márton, 8, 119
Demeter-Karászi Zsuzsanna, 4, 9, 184
Derényi András, 444
Dezső Renáta Anna, 13, 297, 298
Dobos Krisztián, 10, 211
Dobrova Zita, 9, 180
Dombi Józsefné, 15, 391
Dombi Judit, 8, 17, 153, 458
Dorner Helga, 10, 18, 205, 468
Dorner László, 13, 315
Drabancz Mihály Róbert, 8, 145
Dragony Gábor, 5, 40
Dringó-Horváth Ida, 8, 17, 18, 153, 458, 462
Dudok Fanni, 7, 91
Dudok Réka, 7, 14, 91, 347
Dúll Andrea, 10, 206
Dusa Ágnes, 3, 15, 357
Ehmann Bea, 6, 76

Endrődy Orsolya, 12, 279, 312
Engler Ágnes, 2, 3, 14, 15, 16, 19, 297, 355, 358, 417
Erdei Gábor, 15, 317, 386
Erdei Luca Alexa, 6, 68, 69
Eszes Fruzsina, 17, 448
F. Dárdai Ágnes, 159, 161
F. Lassú Zsuzsa, 16, 401, 402, 403
Fajt Balázs, 11, 236
Farkas János, 5, 24
Fazakas Ida, 14, 16, 343, 407
Fazekas Ágnes, 9, 11, 17, 179, 241, 446
Fehérvári Anikó, 3, 6, 14, 16, 17, 70, 71, 74, 129, 339, 396, 437
Fejes József Balázs, 10, 197
Fekete Márta, 11, 228
Feketéné Szakos Éva, 14, 18, 352, 470
Fényes Hajnalka, 9, 171, 172, 173, 176
Ferran Casas, 9, 155
Finánczy Judit, 12, 14, 277, 331
Fintor Gábor, 17, 411, 451
Fizel Natasa, 11, 248
Fodor Bálint, 8, 132
Fodor Richárd, 5, 9, 46, 161
Fodor Szilvia, 5, 47
Fónai Mihály, 7, 102
Forgács Judit, 10, 226
Forray R. Katalin, 17, 434, 438
Fűzi Beatrix, 13, 294
Gaskó Krisztina, 12, 283
Gaul-Ács Ágnes, 8, 143
Gaysha Imambayeva, 14, 329
Gergye Eszter, 11, 246
Godó Irén, 7, 101
Godó Katalin, 7, 8, 101, 128
Golnhofer Erzsébet, 7, 84
Golyán Szilvia, 5, 16, 43, 405
Gönczi Ibolya, 15, 366
Gönczöl Andrea, 16, 404
Gulya Nikoletta, 14, 339
Györe Géza, 12, 259
Győri János, 8, 9, 121, 177
Győri Krisztina, 8, 127
Győri Miklós, 6, 75, 76
Gyurcsik Anita, 15, 381
Hajner Réka, 11, 236
Hal Melinda, 11, 256
Halász Gábor, 3, 9, 16, 149, 152, 178, 396
Hámori Ádám, 17, 459
Haneen Matar, 9, 157
Hangyál Zsófia, 6, 66, 67
Harmat László, 13, 316
Harsányi Szabolcs Gergő, 11, 238
Havasi Ágnes, 6, 77, 78
Hecker Henrietta, 9, 162
Hedviga Hafičová, 5, 6, 7, 38, 54, 99
Hegedűs Judit, 10, 134, 225, 227
Hegedűs Roland, 5, 32, 42
Hegyi-Halmos Nóra, 15, 374
Heindl Katica, 8, 133
Héjja Bella, 7, 104
Helga Dorner, 14, 330
Hercz Mária, 16, 17, 418, 456
Herczegh Judit, 5, 33
Herpay Kamilla, 11, 256, 257
Hevesi Tímea Mária, 16, 422
Hideg Gabriella, 16, 414
Hódi Ágnes, 12, 14, 15, 266, 325, 383
Holik Ildikó, 14, 348
Homoki Andrea, 15, 367
Hornyák Andrea, 5, 47
Horváth Cintia, 14, 334
Horváth Cz. János, 14, 354
Horváth Endre, 5, 6, 14, 28, 78, 338
Horváth Gergely, 8, 132
Horváth H. Attila, 14, 344
Horváth Kinga, 17, 443
Horváth László, 6, 9, 17, 65, 66, 180, 446
Horváth Szilvia, 7, 92
Horváth Zita, 16, 395
Horváth-Kostka Zsófia, 15, 365
Hrabéczy Anett, 8, 15, 124, 359
Huszár Zsuszanna, 17, 440
Hülber László, 17, 18, 458, 462
Imre Anna, 11, 243, 355
Imre Nóra, 13, 313, 315
Inántsy-Pap Ágnes, 9, 183
Ivana Višňovská, 5, 38
Ivaskó Lívia, 75
Jancsák Csaba, 6, 58, 60
Janek Noémi, 12, 271
Jankó Krisztina, 15, 369
Janoch Monika, 6, 76
Janurik Márta, 10, 208, 209, 211, 212
Jármai Erzsébet, 13, 294
Jenei Teréz, 7, 100, 425
Jenei Terézia, 17
Jókai Erika, 10, 216
Joó Emese, 15, 363
Joó Julianna, 15, 362
Józsa Bianka, 6, 53
Józsa Gabriella, 10, 15, 212, 389
Józsa Krisztián, 10, 13, 15, 212, 314, 389
Juhász Ágnes, 16, 410
Juhász Erika, 3, 6, 7, 51, 112
Juhász Eszter, 17, 428
K. Farkas Claudia, 6, 7, 81, 82
Kálmán Orsolya, 7, 17, 93, 444, 447
Kamp Alfréd, 9, 163

Káplár-Kodácsy Kinga, 6, 10, 17, 68, 69, 205, 449
Kaposi József, 9, 159, 161
Kárándi Gergő Mihály, 6, 53
Kardos Dorottya, 17, 448
Kármán Bianka, 11, 233
Kárpáti Andrea, 7, 8, 95, 139, 141, 142, 268
Karsainé Baktai Julianna, 13, 300
Kasik László, 15, 16, 375, 399
Kasza Georgina, 5, 6, 48, 66, 67
Katonáné Kutai Erika, 5, 35
Kattein-Pornói Rita, 18, 466
Kelemen Gabriella, 9, 187
Kelemen Henrietta, 12, 278
Kempf Katalin, 15, 361
Kenderfi Miklós, 16, 409
Kertész Tamás, 10, 203
Kerülő Judit, 3, 17, 425
Király László, 9, 189
Kiss Andrea, 7, 101
Kiss Edina, 10, 204
Kiss Gábor Ferenc, 58
Kiss Julianna, 5, 44
Kiss Mária Rita, 6, 64
Kiss Zoltán, 14, 333
Kissné Rusvai Julianna, 18, 464
Kiss-Tóth Emőke, 13, 292
Klemmné Gonda Zsuzsanna, 8, 118
Klima Gábor, 11, 231
Kocsis Zsófia, 5, 9, 25, 175
Kodácsi Boglárka, 8, 122
Kodácsy-Simon Eszter, 8, 18, 136, 137, 465
Kóger Yvetta, 12, 276
Kojanitz László, 6, 62, 161
Kolosai Nedda, 12, 16, 268, 273, 405
Koltai Zsuzsa, 11, 242
Koltói Lilla, 11, 238
Koós Ildikó, 12, 261
Kopecskó-Hodosi Zsófia, 5, 23
Kopp Erika, 7, 17, 93, 400, 445
Korom Erzsébet, 10, 15, 16, 195, 378, 399
Kósa Maja, 6, 61
Kovács Anett Jolán, 18, 460
Kovács Edina, 7, 9, 14, 15, 99, 174, 326, 384
Kovács István Vilmos, 65
Kovács Ivett Judit, 12, 275
Kovács Karolina Eszter, 5, 6, 9, 22, 27, 53, 154, 219
Kovács Katalin, 15, 17, 385, 452
Kovács Tibor, 5, 39
Kovács Zsófia, 14, 276, 332
Kovács-Nagy Klára, 10, 219, 224
Kozek Lilla Katalin, 14, 327
Kozma Kitti, 5, 36
Kozma Tamás, 434
Kőszegi Krisztián, 8, 133
Kurimay Tamás, 11, 256
Laboda Lilla, 8, 133
Ladnai Attiláné, 17, 426
Lakatos Szilvia, 307
Lakner Zoltán, 13, 309
Lang Tünde, 17, 431
Langerné Buchwald Judit, 12, 16, 258, 260, 419
Lázár László, 10, 218
Lehotka Ildikó, 7, 105
Lénárd Sándor, 6, 10, 17, 72, 73, 214, 448
Lukács Andrea, 18, 468
Lukács Teodóra, 9, 179
Lükő István, 350
Mácsár Gábor, 18, 461
Magyar Éva, 6, 71
Major Enikő, 9, 185
Mándoki Réka, 5, 32
Markó Éva, 11, 234
Markos Valéria, 3, 9, 11, 15, 176, 239, 358
Márkus Edina, 3, 5, 18, 45, 469
Márkus Eszter, 14, 336
Mebrate Bekele Feyisa, 17, 445
Menyhei Zsófia, 17, 458
Mezei Mónika, 6, 63
Mezei Tímea, 10, 197
Mezeiné Rumpf Anita, 5, 21
Mhairi C. Beaton, 7, 93
Michaela Šoltésová, 6, 54
Mike Ádám, 7, 106
Misley Helga, 17, 446
Mohr Szilárd, 13, 289
Molnár Edit Katalin, 16, 399
Molnár Gábor Tamás, 8, 120
Molnár Gyöngyvér, 3, 12, 16, 263, 266, 267, 399
Molnár György, 9, 13, 188, 192, 319
Molnár Júlia, 12, 270
Mònica González-Carrasco, 9, 155
Mónus Ferenc, 10, 206
Moravecz Marianna, 10, 223
Móré Mariann, 406
Motel Petra Blanka, 6, 53
Mrázik Julianna, 9, 168, 258
Mucsi Gergő, 10, 210
Nádudvari Gabriella, 11, 250
Nagy Ádám, 17, 432
Nagy Ágoston, 16, 411, 413
Nagy Éva, 14, 337
Nagy Krisztina, 8, 15, 150, 151, 368
Nagy Melinda, 17, 442
Nagy Nikoletta, 5, 22
Nagy Richárd, 7, 114
Nagy Róbert, 13, 316

Nagy Veronika, 12, 269
Nagy Zita Éva, 10, 216
Nagy Zoltán, 12, 265
Nagy Zsuzsa, 16, 415
Néder Katalin, 10, 206
Nemes-Wéber Zsófia, 11, 251
Németh András, 13, 17, 35, 303, 360, 439
Németh Balázs, 13, 317, 321
Németh Katalin Anna, 6, 69
Németh Vivien, 6, 76, 79
Némethné Tóth Ágnes, 8, 17, 152, 446
Novák Ágnes, 15, 17, 385, 452
Nyilas Orsolya, 6, 55
Nyíri Csilla, 7, 86
Nyitrai Erika, 11, 238
Óhidy Andrea, 12, 17, 262, 434, 435
Oláh Dávid, 16, 412
Oláh Katalin, 7, 14, 89, 324
Ollé János, 165
Olney Rodrigues de Oliveira, 7, 98
Orgoványi-Gajdos Judit, 12, 283
Orosz Beáta, 9, 190
Orsós Anna, 16, 398
Orsós István, 8, 130
Őszi Tamásné, 6, 77
Pajor Attila, 15, 376
Paksi Borbála, 6, 71
Pálfi Dorina, 15, 379
Palkó Gábor, 8, 117
Pálvölgyi Lajos, 9, 15, 17, 181, 373, 448
Papházi Tibor, 11, 255
Papp-Danka Adrienn, 17, 18, 458, 462
Pardi-Oláh Roberta, 11, 249
Pásztor Attila, 8, 143
Pataki Ágnes, 5, 30
Pelesz Nelli, 8, 148
Peshawa Jalal Mohammed, 5, 37
Pete József, 15, 372
Plachy Judit, 18, 461
Polónyi István, 3, 13, 295
Polyák Zsuzsanna, 13, 303, 304
Pongrácz Attila, 213
Pornói Imre, 11, 247
Pribék László, 9, 169
Prisztóka Gyöngyvér, 14, 332
Pukánszky Béla, 3, 17, 21, 290, 439, 441
Pusztafalvi Henriette, 15, 376
Pusztai Gabriella, 3, 8, 9, 14, 16, 123, 125, 184, 263, 356, 397
Rábai Dávid, 10, 222
Rádi Orsolya Márta, 16, 401, 405
Radócz József Miklós, 15, 392
Raffael Mónika, 13, 311
Rajcsányi-Molnár Mónika, 13, 291
Rákó Erzsébet, 15, 370
Rapos Nóra, 6, 16, 17, 72, 152, 396, 447
Rébay Magdolna, 2, 4, 18, 290, 467
Rédli Mátyás, 9, 164
Révész László, 14, 334
Rónay Zoltán, 7, 11, 17, 108, 241, 449
Rucska Andrea, 13, 292
Ruzsonyi Péter, 11, 229
Saád Judit, 17, 445
Sági Matild, 17, 459
Salát Magdolna, 17, 448
Sanda István Dániel, 18, 463
Sándor Mónika, 16, 403, 404
Sándor-Schmidt Barbara, 13, 299
Sántha Kálmán, 9, 165, 166
Seben Glória, 8, 138
Sebestyén Edmond, 10, 196
Sebestyén Krisztina, 5, 17, 49, 436
Seres-Busi Etelka, 8, 18, 134, 136, 137, 465
Serfőző Mónika, 16, 400, 401, 402, 403
Sergiu Bălţătescu, 9, 155
Sik Dávid, 14, 353
Simon Gabriella, 14, 335
Simon Tünde, 8, 142, 143
Simon-Balázs Anna, 18, 470
Siposné Balogh Anna, 6, 79
Sitku Krisztina, 5, 13, 41, 291
Smohai Máte, 14, 335
Solymosi Petra Emma, 5, 22
Somogyi-Rohonczy Zsófia, 15, 364
Somogyvári Lajos, 8, 13, 149, 302, 306
Sós Tamás, 5, 9, 29, 191
Stark Gabriela, 12, 286
Stark Gabriella, 9, 174
Stefanik Krisztina, 6, 76, 77, 79
Stredl Terézia, 17, 442
Stummer Krisztina, 13, 290
Svraka Bernadett, 16, 402, 403, 404
Sz. Fodor Adrienne, 7, 107
Szabó Csilla Marianna, 7, 15, 111, 377
Szabó Dániel, 10, 220
Szabó Dóra Fanni, 15, 390
Szabó Lilla, 6, 74
Szabó Norbert, 10, 209, 212
Szabó Zoltán András, 13, 305
Szabolcs Éva, 7, 21, 84, 302
Szabóné Kozma Katalin, 12, 281
Szakály Zsolt, 10, 203
Szalai Tamás, 6, 56
Szalay Luca, 10, 204
Székely András, 11, 253, 256, 257
Szekeres Ágota, 5, 6, 14, 28, 78, 79, 336
Széll Krisztián, 6, 71, 74
Szemerszki Marianna, 17, 171, 459
Szigeti Fruzsina, 5, 8, 26, 125

Szivák Judit, 6, 12, 16, 17, 72, 73, 177, 275, 396, 447
Szomszéd Orsolya, 11, 255
Szőke-Milinte Enikő, 6, 50
Szököl István, 17, 440
Szűcs Tímea, 3, 10, 201
Szűts Zoltán, 188
Szűts-Novák Rita, 7, 85
T. Kárász Judit, 6, 17, 72, 457
Tajtiné Lesó Györgyi, 16, 408, 410
Takács Kíra, 14, 346
Takács Nándor, 11, 238
Takács Nikolett, 15, 380
Takács Szabolcs, 17, 457
Takács-Miklósi Márta, 5, 45, 225
Tary Blanka, 7, 96
Tatiana Dubayová, 5, 6, 7, 38, 54, 99
Telegdi Attila, 5, 31
Thékes István, 7, 11, 97, 244
Tihanyi Katalin, 11, 232
Tiszai Luca, 14, 340
Tódor Imre, 9, 186
Togtokhmaa Zagir, 14, 330
Tókos Katalin, 6, 16, 72, 396
Tomory Ibolya, 14, 342
Torbó Annamária, 7, 109
Tószegi Zsófia Júlia, 14, 328
Tóth Adrienn Anita, 14, 336
Tóth Alisa, 8, 142, 143
Tóth Dorina Anna, 2, 4, 8, 126
Tóth Edit, 14, 15, 325, 390
Tóth Norbert, 6, 52
Tóth Péter, 17, 443
Tóth Zoltán, 10, 204
Török Balázs, 13, 32, 312, 314, 316
Török Péter, 13, 310
Török Réka, 10, 215
Trendl Fanni, 8, 131
Trieb Mariann, 11, 255
Tudlik Csilla, 17, 454
Turós Mátyás, 13, 315
Turzó-Sovák Nikolett, 17, 455
Ugrai János, 395
Uherkovich Orsolya Réka, 13, 301
Valaczka János, 10, 214
Váradi Judit, 16, 208, 393
Várfalvi Marianna, 11, 254
Varga Aranka, 3, 8, 16, 129, 131, 398
Varga Attila, 10, 206
Vargáné Molnár Márta, 6, 78
Váróczy Viktória, 14, 340
Velkey Gábor, 5, 9, 29, 191
Verdes Miklós, 17, 427
Vetési Erika, 12, 282
Vida Gergő, 9, 170
Vígh Katalin, 6, 77
Vígh Tibor, 16, 399
Vincze Beatrix, 11, 15, 237, 360, 361
Vincze Tamás, 7, 83
Vincze Tamás András, 7, 83, 182
Virág Irén, 8, 146
Visnyei Lili, 6, 53
Vitéz Kitti, 8, 131
Vörös Katalin, 8, 147
Z. Karvalics László, 117
Z. Orosz Gábor, 10, 15, 195, 378
Zagyváné Szűcs Ida, 12, 284, 285
Zank Ildikó, 9, 167
Zombori Petra, 15, 383
Zsoldos Márta, 15, 376